

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Prop. 83 L

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i barnevernsloven mv.
(kvalitetsløftet i barnevernet)

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Prop. 83 L

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i barnevernsloven mv.
(kvalitetsløftet i barnevernet)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	11	4.3.2	Støtteperson for foreldre i møte med barnevernet	34
1.1	Kvalitetsløft i statlig og kommunalt barnevern	11	4.3.3	Økt bruk av kvalifiserte tolker	35
1.2	Sammendrag	13	4.3.4	Utvikle råd om brobyggere	35
1.2.1	Proposisjonsdel og meldingsdel ...	13	4.3.5	Større mangfold blant ansatte i barnevernet	36
1.2.2	Sammendrag av tiltak i meldingsdelen	13	4.4	Bedre oppfølging av foreldre når barn flytter i fosterhjem eller institusjon	36
1.2.3	Sammendrag av lovforslag	14	4.5	Tiltak for åpenhet og informasjon om barnevernet	37
2	Kunnskapsgrunnlaget og bakgrunnen for arbeidet med kvalitetsløftet	16	4.5.1	Brukerforum for barn og pårørende	37
2.1	Offentlige utredninger	16	4.5.2	Rapportering om rettstilstanden i barnevernet	38
2.1.1	Barnevernsutvalgets NOU 2023: 7 – Trygg barndom, sikker fremtid	16	4.5.3	Bedre statistikk om barnevernstiltak	38
2.1.2	Barnevernsinstitusjonsutvalgets NOU 2023: 24 – Med barnet hele vegen	16	4.6	Større åpenhet i Barneverns- og helsenemnda	39
2.2	Andre rapporter og utredninger ...	17	5	Forebyggende og samordnet hjelp til barn og familier	40
2.3	Innspillmøter m.m.	18	5.1	Regjeringens mål	40
2.4	Fosterhjemsmeldingen	18	5.2	Dagens situasjon	40
2.5	Offentlig høring av lovforslag	18	5.2.1	Kommunens ansvar for forebygging	40
2.6	Hvordan barn er hørt i arbeidet med kvalitetsløftet	21	5.2.2	Status for barnevernsreformen ...	41
3	Tilstanden i barnevernet i dag	25	5.2.3	Samarbeidspliktene	41
3.1	Innledning	25	5.2.4	Familier med sammensatte utfordringer	42
3.2	Situasjonen for barn i barnevernet	25	5.2.5	Problemer med barnevernets tilbud	42
3.3	Situasjonen for foreldre i barnevernet	26	5.3	Bedre samarbeid med andre tjenester	42
3.4	Situasjonen i det kommunale barnevernet	26	5.3.1	Forbedre samarbeidet mellom barnevernet og helsetjenestene ...	43
3.5	Situasjonen i Bufetat	28	5.3.2	Forbedre samarbeidet mellom barnevernet og Nav	43
3.6	Forskning og kunnskapsutvikling	29	5.3.3	Forbedre samarbeidet mellom barnevernet og skolen	44
4	Åpenhet og tillit i barnevernet	31	5.4	Mer treffsikre undersøkelser og tiltak i barnevernet	46
4.1	Regjeringens mål	31	5.4.1	Ny modell for undersøkelser	46
4.2	Dagens situasjon	31	5.4.2	Bedre opplæring i undersøkelser og hjelpetiltak	47
4.2.1	Tillit til barnevernet	31	5.4.3	Økt bruk av kunnskapsbaserte hjelpetiltak	47
4.2.2	Utfordringer for tilliten til barnevernet	32	5.4.4	Barnevernets arbeid med ettervern	48
4.3	Bedre samarbeid mellom barn, foreldre og barnevernet	34			
4.3.1	Samarbeid med barn og foreldre i saksbehandlingen	34			

6	Kompetanse og veiledning i det kommunale barnevernet ...	50	7.3.3	Tilbudene er for dårlig tilrettelagt	66
6.1	Regjeringens mål	50	7.3.4	Lite kontinuitet i relasjoner	66
6.2	Dagens situasjon	51	7.3.5	Stress og manglende forutsigbarhet	66
6.2.1	Kommunens ansvar	51	7.4	Tiltak for bedre rettssikkerhet	67
6.2.2	Utfordringer i kommunalt barnevern	51	7.4.1	Barnevennlige prosesser og barns partsrettigheter	67
6.3	Behovet for endringer	52	7.4.2	Frivillige tiltak utenfor hjemmet ..	67
6.4	Tjenesteutvikling i kommunale nettverk	53	7.4.3	Akuttvedtak	68
6.5	Utdanning for arbeid i barnevernet	53	7.4.4	Gode samvær mellom foreldre og barn	69
6.6	Kompetanseutvikling i barnevernstjenestene	55	7.4.5	Sperrefrister	71
6.6.1	Utvikling og pilotering av modell for veiledning av nyansatte	55	7.4.6	Kontinuitet i oppfølgingen av barn som må flytte fra hjemmet	71
6.6.2	Videreutvikling av etterutdanningstilbud for ansatte	56	8	Ny retning for institusjons-tilbudet	73
6.6.3	Videreutdanning for ansatte	56	8.1	Regjeringens mål for barnevernsinstitusjonene	73
6.6.4	Bedre styring og ledelse av det kommunale barnevernet	56	8.2	Dagens situasjon og utfordringsbilde	74
6.6.5	Spørsmålet om autorisasjon	57	8.3	Institusjonenes formål og grensene mot andre sektorer	77
6.7	Samarbeid mellom barnevern og helse- og omsorgstjenestene	57	8.3.1	Bakgrunn	77
6.7.1	Nasjonalt forløp for barnevern – kartlegging og utredning av psykisk, somatisk og seksuell helse, tannhelse og rus	58	8.3.2	Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget	77
6.7.2	Kartlegging og oppfølging av helsebehov når barn flytter ut av hjemmet	58	8.3.3	Tydeliggjøring av barnevernsinstitusjonenes formål	78
6.8	Tilgang på veiledning og bistand i krevende saker	61	8.3.4	Samarbeid og ansvarsdeling mellom barnevern og helse- og omsorgstjenestene	78
6.8.1	Tverrfaglig beredskap i krevende barnevernssaker	61	8.3.5	Ansvar for spesialisert rusbehandling samles i spesialisthelsetjenesten	79
6.8.2	Vurdere modeller for veiledning og bistand i enkeltsaker	61	8.3.6	Samarbeid og ansvarsdeling mellom barnevernet og justissektoren	80
6.8.3	Bedre veiledningsmateriell og tiltak i saker som gjelder vold	62	8.3.7	Kontroll, tilsyn, læring og forbedring	81
6.9	Bedre kvalitet på sakkyndighetsarbeidet	62	8.3.8	Forholdet mellom kommunale botiltak og barnevernsinstitusjonene	82
6.10	Bedre kvalitetssikring av beslutningsgrunnlag i tvangssaker	63	8.3.9	Støttehjem i en familie for barn på institusjon	82
7	Rettsikkerhet når barn har tiltak utenfor hjemmet	65	8.4	Framtidig innretning av institusjonstilbudet	83
7.1	Regjeringens mål	65	8.4.1	Bakgrunn	83
7.2	Dagens system når barn har tiltak utenfor hjemmet	65	8.4.2	Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget	83
7.3	Utfordringer	66	8.4.3	Et fleksibelt og individuelt tilpasset institusjonstilbud	84
7.3.1	Innledning	66	8.4.4	Felles faglig praksis i et mer fleksibelt tilbud	85
7.3.2	Mangel på informasjon og mulighet til å medvirke	66			

8.4.5	Beskyttelse mot rusmidler i et mer fleksibelt tilbud	86	9.6	FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne	103
8.4.6	Inntak og gruppesammensetning	87			
8.4.7	Godkjenning av institusjoner	87	10	Økt klagerett for barn	105
8.4.8	De fleste barn skal få tilbud i egen region	87	10.1	Barns rett til å klage på vedtak om flytting	105
8.5	Bedre kartlegging og helsehjelp til barn på institusjon	88	10.1.1	Gjeldende rett	105
8.5.1	Bakgrunn	88	10.1.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	105
8.5.2	Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget	88	10.1.3	Høringsinstansenes syn	106
8.5.3	Økt bruk av individuell plan for barn på institusjon	89	10.1.4	Departementets vurderinger og forslag	107
8.5.4	Inntakskartlegging av barn som skal flytte til institusjon	89	10.2	Tydeliggjøre statsforvalters ansvar for å behandle muntlige og skriftlige henvendelser fra barn og foreldre (tilsynsklager)	110
8.5.5	Helseteam tilknyttet barnevernsinstitusjonene	90	10.2.1	Gjeldende rett	110
8.6	Adgang til inngrep for å beskytte barna	91	10.2.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	111
8.6.1	Bakgrunn	91	10.2.3	Høringsinstansenes syn	111
8.6.2	Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget	92	10.2.4	Departementets vurderinger og forslag	112
8.6.3	Lovforslag om bedre ivaretagelse av barn på institusjon	92	11	Oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse	115
8.6.4	Adgang til inngrep må vurderes individuelt ut fra barnets behov	92	11.1	Vurdering av varighet og foreldres støttebehov i vedtak om omsorgsovertakelse	115
8.7	Styrke skolemestring og skolegjennomføring	93	11.1.1	Gjeldende rett	115
8.7.1	Bakgrunn	93	11.1.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	115
8.7.2	Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget	93	11.1.3	Høringsinstansenes syn	116
8.7.3	Informasjon om barns behov for skoleoppfølging	93	11.1.4	Departementets vurderinger og forslag	117
8.7.4	Kontinuitet i skolegangen	94	11.2	Plikt for barnevernstjenesten til å tilby oppfølging ved og etter opphevelse av et vedtak om omsorgsovertakelse	119
8.7.5	Ungdommenes rett til videregående opplæring	95	11.2.1	Gjeldende rett	119
9	Menneskerettslige forpliktelser	99	11.2.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	119
9.1	Innledning	99	11.2.3	Høringsinstansenes syn	119
9.2	Grunnloven	99	11.2.4	Departementets vurderinger og forslag	120
9.3	FNs barnekonvensjon	100	12	Adgang for barnevernstjenesten til å stanse samvær	123
9.4	Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)	101	12.1	Gjeldende rett	123
9.4.1	Flere rettigheter etter EMK er relevante	101	12.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	124
9.4.2	Særlig om artikkel 8 om rett til privatliv og familieliv	101	12.2.1	Bakgrunnen for høringsforslaget	124
9.4.3	Særlig om artikkel 6 om retten til rettfærdig rettergang	102	12.2.2	Forslaget i høringsnotatet	124
9.5	Rettighetene til urfolk, nasjonale minoriteter og andre etniske, religiøse eller språklige minoriteter	103			

12.3	Høringsinstansenes syn	125	14.1.4	Departementets vurdering og forslag	159
12.4	Departementets vurderinger og forslag	126	14.2	Varig opphold i fosterhjem	160
12.4.1	Stans av samvær for å beskytte barnet	126	14.2.1	Gjeldende rett	160
12.4.2	En adgang til midlertidig stans av samvær	127	14.2.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	161
12.4.3	Samværsstans fram til ny behandling i nemnda	128	14.2.3	Høringsinstansenes syn	161
12.4.4	Plassering av bestemmelsen om stans av samvær	129	14.2.4	Departementets vurderinger og forslag	163
13	Stabilitet i fosterhjem	130	14.3	Besøkskontakt etter adopsjon	168
13.1	Beslutningsmyndighet for fosterforeldre	130	14.3.1	Gjeldende rett	168
13.1.1	Gjeldende rett	130	14.3.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	169
13.1.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	133	14.3.3	Høringsinstansenes syn	170
13.1.3	Høringsinstansenes syn	134	14.3.4	Departementets vurderinger og forslag	171
13.1.4	Departementets vurderinger og forslag	136	15	Barnevernsinstitusjon – rettigheter og inngrep	174
13.2	Økonomiske rammevilkår for fosterforeldre	141	15.1	Gjeldende rett	174
13.2.1	Gjeldende rett	141	15.1.1	Menneskerettslige forpliktelser ...	174
13.2.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	143	15.1.2	Barneloven	176
13.2.3	Høringsinstansenes syn	143	15.1.3	Barnevernsloven	176
13.2.4	Departementets vurderinger og forslag	146	15.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	179
13.3	Fosterforeldres klagerett på flyttevedtak	149	15.2.1	Bakgrunnen for høringsforslaget	179
13.3.1	Gjeldende rett	149	15.2.2	Forslagene i høringsnotatet	179
13.3.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	150	15.3	Høringsinstansenes syn	181
13.3.3	Høringsinstansenes syn	150	15.3.1	Overordnede syn på forslagene ...	181
13.3.4	Departementets vurderinger og forslag	152	15.3.2	Endringer i begrepsbruk i barnevernsloven kapittel 10	182
13.4	Informasjon til politiet ved adressesperre	153	15.3.3	Forsvarlig omsorg og beskyttelse	182
13.4.1	Gjeldende rett	153	15.3.4	Rammene for omsorgsansvaret ...	182
13.4.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	154	15.3.5	Trygghet og trivsel på institusjon	183
13.4.3	Høringsinstansenes syn	154	15.3.6	Bruk av fysisk makt for å avverge at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade	184
13.4.4	Departementets vurderinger og forslag	156	15.3.7	Generelle vilkår for inngrep i barnets rettigheter	184
14	Barn som bor lenge i tiltak utenfor hjemmet	158	15.3.8	Innsyn i elektronisk kommunikasjon	185
14.1	Plikt til å vurdere behov for tiltak som gir barnet ro og stabilitet etter omsorgsovertakelse	158	15.3.9	Totaliteten av begrensninger og inngrep	186
14.1.1	Gjeldende rett	158	15.3.10	Opphevelse av § 10-5 mv.	186
14.1.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	158	15.3.11	Øvrige mindre endringer	186
14.1.3	Høringsinstansene syn	158	15.4	Departementets vurderinger og forslag	187
			15.4.1	Endringer i begrepsbruk og språklige og strukturelle endringer i lovens kapittel 10	187
			15.4.2	Forsvarlig omsorg og beskyttelse	188

15.4.3	Rammene for omsorgsansvaret	188	17.2.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	220
15.4.4	Trygghet og trivsel på institusjon	190	17.2.3	Høringsinstansenes syn	220
15.4.5	Generelle vilkår for grensesetting og inngrep i barnets rettigheter	191	17.2.4	Departementets vurdering	221
15.4.6	Totaliten av grenser og inngrep	191	18	Kompetansekrav i barnevernsinstitusjon m.m.	223
15.4.7	Rusmiddeltesting	192	18.1	Gjeldende rett	223
15.4.8	Innsyn i barnets kommunikasjon	193	18.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	224
15.4.9	Fysisk makt for å avverge at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade	196	18.2.1	Bakgrunnen for forslaget	224
15.4.10	Opphevelse av gjeldende § 10-5	200	18.2.2	Forslaget i høringsnotatet	224
16	Begrepsbruk	201	18.3	Høringsinstansenes syn	224
16.1	Gjeldende rett	201	18.4	Departementets vurderinger og forslag	225
16.1.1	Begrepene alvorlige atferdsvansker og atferd	201	18.4.1	Behovet for endringer	225
16.1.2	Begrepene plassering og rømming	202	18.4.2	Oppfyllelse av kompetansekravet på bakgrunn av arbeidserfaring	226
16.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	202	18.4.3	Ansettelse av studenter under relevant utdanning	227
16.2.1	Bakgrunnen for forslaget	202	18.4.4	Mulighet for kvalifisering gjennom alternative opplæringsløp	228
16.2.2	Forslaget i høringsnotatet	203	19	Kompetanse og veiledning i barnevernstjenesten	229
16.3	Høringsinstansenes syn	203	19.1	Kompetansekrav i det kommunale barnevernet	229
16.3.1	Overordnede syn på forslagene	203	19.1.1	Gjeldende rett	229
16.3.2	Begrepene atferd/alvorlige atferdsvansker	204	19.1.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	229
16.3.3	Plassering	205	19.1.3	Høringsinstansenes syn	230
16.3.4	Rømming	206	19.1.4	Departementets vurderinger og forslag	234
16.4	Departementets vurderinger og forslag	206	19.2	Hjemmel til å fastsette forskrift om veiledning av nyansatte i det kommunale barnevernet	238
16.4.1	Innledning	206	19.2.1	Gjeldende rett	238
16.4.2	Endring i begrepene atferd, alvorlige atferdsvansker og utpreget normløs atferd	206	19.2.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	238
16.4.3	Endring i begrepet plassering	208	19.2.3	Høringsinstansenes syn	238
16.4.4	Endring i begrepet rømming	208	19.2.4	Departementets vurderinger og forslag	239
17	Alternative tiltak utenfor hjemmet	209	20	Beslutningsgrunnlag og saksbehandlingsregler	240
17.1	Kommunale botiltak med døgnbemanning	209	20.1	Ny modell for undersøkelsen	240
17.1.1	Gjeldende rett	209	20.1.1	Gjeldende rett	240
17.1.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	209	20.1.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	240
17.1.3	Høringsinstansenes syn	211	20.1.3	Høringsinstansenes syn	241
17.1.4	Departementets vurderinger og forslag	212	20.1.4	Departementets vurderinger og forslag	241
17.2	Støttehjem til barn som bor i fosterhjem eller i institusjon	219	20.2	Kommunens ansvar for ettervern	242
17.2.1	Gjeldende rett	219	20.2.1	Gjeldende rett	242

20.2.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	242	21.4.5	Hvem som har plikt til å informere	261
20.2.3	Høringsinstansenes syn	243	21.4.6	Hva statsforvalteren skal gjøre med informasjonen	261
20.2.4	Departementets vurderinger og forslag	243	21.4.7	Forholdet til andre lignende reguleringer ordninger	261
20.3	Legalitetskontroll av akuttvedtak	244	22	Nasjonalt barnevernsregister	263
20.3.1	Gjeldende rett	244	22.1	Gjeldende rett	263
20.3.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	245	22.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	264
20.3.3	Høringsinstansenes syn	245	22.2.1	Bakgrunnen for forslaget	264
20.3.4	Departementets vurderinger og forslag	246	22.2.2	Forslaget i høringsnotatet	265
20.4	Regulering av oversikt over sakkyndige	247	22.3	Høringsinstansenes syn	265
20.4.1	Gjeldende rett	247	22.4	Departementets vurdering	265
20.4.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	247	22.4.1	Hjemmel for et nasjonalt barnevernsregister	265
20.4.3	Høringsinstansenes syn	248	22.4.2	Rammene for registeret og behandlingen av opplysninger	267
20.4.4	Departementets vurderinger og forslag	248	22.4.3	Personvernkonsekvenser og forholdsmessigheten av et nasjonalt barnevernsregister	268
20.5	Adgang til å nekte åpne dører i nemnda	250	22.4.4	Forskrift om behandling av personopplysninger i det nasjonale barnevernsregisteret	270
20.5.1	Gjeldende rett	250	23	Andre forslag	271
20.5.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	251	23.1	Endring av ordlyden om ny undersøkelse etter henleggelse mv.	271
20.5.3	Høringsinstansenes syn	251	23.2	Presisering av konsekvensene av anmerkninger på uttømmende politiattest	271
20.5.4	Departementets vurderinger og forslag	252	24	Økonomiske og administrative konsekvenser	273
21	Informasjonsplikt til statsforvalteren om dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep	254	24.1	Innledning	273
21.1	Gjeldende rett	254	24.2	Konsekvenser av foreslåtte lovendringer	274
21.1.1	Statlig tilsyn og internkontroll	254	24.2.1	Barns rett til å klage på vedtak om flytting	274
21.1.2	Informasjonsutveksling mellom virksomhetene og tilsynsmyndigheten	254	24.2.2	Oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse	275
21.1.3	Varslingsregelverk innenfor lignende sektorer	255	24.2.3	Ny hjemmel for midlertidig stans av samvær	275
21.2	Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette	255	24.2.4	Stabilitet i fosterhjem	276
21.3	Høringsinstansenes syn	256	24.2.5	Barn som bor lenge i tiltak utenfor hjemmet	277
21.4	Departementets vurderinger og forslag	257	24.2.6	Barnevernsinstitusjoner – rettigheter og inngrep	278
21.4.1	Behovet for en informasjonsplikt og formålet med plikten	257	24.2.7	Kommunale botiltak med døgnbemanning	278
21.4.2	Barn som er i barnevernstiltak utenfor hjemmet	258	24.2.8	Krav til kompetanse i barnevernsinstitusjonene	279
21.4.3	Hvilke hendelser informasjonsplikten skal omfatte	258			
21.4.4	Frister og innhold i informasjonsplikten	260			

24.2.9	Kompetansekrav i barnevernstjenesten	279	24.3.3	Bedre kartlegging og helsehjelp til barn	282
24.2.10	Beslutningsgrunnlag og saksbehandlingsregler	280	24.3.4	Ansvar for spesialisert rus-behandling samles i spesialisthelsetjenesten	282
24.2.11	Informasjonsplikt til statsforvalteren ved dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep	280	25	Merknader til bestemmelsene	283
24.2.12	Kunnskaps- og s tyringsinformasjon	280	25.1	Barnevernsloven	283
24.3	Konsekvenser av departementets øvrige forslag	281	25.2	Andre lover	304
24.3.1	Tillit, forebygging, kompetanse og kvalitet i det kommunale barnevernet	281	25.2.1	Begrepsendringer i flere lover	304
24.3.2	Framtidig innretning av tilbudet av barnevernsinstitusjoner	281	25.2.2	Andre endringer	304
				Forslag til lov om endringer i barnevernsloven mv. (kvalitetsløftet i barnevernet)	307

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Prop. 83 L

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i barnevernsloven mv. (kvalitetsløftet i barnevernet)

*Tilråding fra Barne- og familiedepartementet 4. april 2025,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

1.1 Kvalitetsløft i statlig og kommunalt barnevern

Alle barn trenger stabile rammer og trygge omsorgspersoner. Barnevernet skal gi nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til de aller mest sårbare barna. Ansatte i barnevernet, både det kommunale og statlige, har en svært viktig jobb. Deres arbeid innebærer å håndtere vanskelige dilemmaer og å ta avgjørelser som påvirker livet til barn og familier i lang tid. Sakene er ofte kompliserte, og feil kan få store konsekvenser. Dette stiller høye krav til kvalitet i barnevernets arbeid og til at rettssikkerheten blir ivaretatt på en god måte.

Det gjøres mye godt arbeid i barnevernet i Norge. Mange barn og foreldre oppgir at de er fornøyde med hjelpen de får. De siste årene har det likevel vært alvorlige saker der barnevernet ikke har klart å gi barna den hjelpen de trenger. Flere rapporter og utredninger har pekt på utfordringer i barnevernet, blant annet rapporter fra Helsetilsynet, Riksrevisjonen, Barneombudet og statsforvalterne. Norge har også siden 2015 blitt dømt i Den

europiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) for brudd på retten til familieliv i flere saker. Mange av utfordringene i barnevernet er også godt dokumentert, i Barnevernsutvalgets NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid. Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet* og Barnevernsinstitusjonsutvalgets NOU 2023: 24 *Med barnet hele veien. Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit*.

Barne- og familiedepartementet foreslår i denne proposisjonen flere endringer i barnevernsloven. Proposisjonen inkluderer også en meldingsdel og omfatter tre hovedområder: økt kvalitet og handlingsrom i kommunalt barnevern, bedre rettssikkerhet for barn og foreldre når barn må flytte ut av hjemmet og bedre tilbud til barn på barnevernsinstitusjon. De foreslåtte tiltakene skal gi et kvalitetsløft i barnevernet.

Departementet vil øke kvaliteten i barnevernstjenestenes arbeid gjennom mer faglig støtte og økt handlingsrom til kommunene. Tjenestene utvikles best gjennom tillit til lokale vurderinger og forståelse for at barnevernstjenestene har ulike behov. Kompetansebehovet i det kommunale bar-

nevernet bør løses på andre måter enn gjennom universelle og formelle krav. Departementet foreslår derfor å avgrense krav om mastergrad i det kommunale barnevernet til leder og stedfortreder. Kommunene har best forutsetninger for selv å vurdere hvilken kompetanse som trengs og hvordan en personalgruppe bør settes sammen for å være best mulig rustet til å hjelpe nettopp de barna og de familiene den aktuelle kommune har ansvar for. Det understrekes at formelle kvalifikasjoner fremdeles vil være viktig i barnevernet, og at ansatte med mastergradsutdanning i fremtiden vil være en naturlig del av det kommunale barnevernet.

Ved å dempe det absolutte kompetansekravet får kommunene større fleksibilitet ved rekruttering av personell og kan vektlegge andre hensyn som blant annet personlig egnethet og erfaring. Det skal legges bedre til rette for at en større del av kompetanseutviklingen kan skje etter at man har begynt i jobb. Dette vil sikre en tettere kobling mellom studier og praksis og bedre mulighet til å tilpasse kompetanseutvikling til lokale behov. Barne- og familiedepartementet vil videreutvikle tilbudet av kompetanse- og veiledningstiltak som barnevernstjenestene kan benytte, i tråd med oppdatert kunnskap om kompetansebehovet. God faglig, kollegial og emosjonell støtte og veiledning er viktig for at ansatte og ledere i barnevernet skal oppleve det inspirerende og holdbart å arbeide i tjenesten over tid.

Kvalitetsløftet skal styrke rettsikkerheten for barn og foreldre når barn har barnevernstiltak utenfor hjemmet. For å gjøre det lettere for barn som ikke kan bo hjemme å bli i sitt nærmiljø, foreslås det en ny hjemmel for kommunale botiltak med døgnbemanning. Dette vil kunne løse en mangel ved tjenestene slik de er organisert i dag. Departementet vil utrede mer barnevennlige prosesser i barnevernssaker og sikre bedre oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Kvalitetsløftet inneholder også tiltak som skal legge til rette for gode samvær mellom barn og foreldre, men også tiltak som skal gi bedre beskyttelse for barn som kan ta skade av samvær.

Fosterforeldre gjør en svært viktig innsats for samfunnet generelt og barna spesielt, og det er viktig at dette anerkjennes gjennom stabile rammer for oppdraget. Proposisjonen inneholder lovforslag som gir fosterforeldre bedre forutsetninger for å ivareta omsorgen for barna gjennom økt beslutningsmyndighet og mer forutsigbare økonomiske rammevilkår. Fosterforeldre får også rett til å klage på flyttevedtak. Et nytt tiltak om varig fosterhjem innføres i loven, og kan benyttes der-

som barnet ikke kan flytte tilbake til foreldrene sine. Flere av lovforslagene ble presentert i Meld. St. 29 (2023–2024) *Fosterheim – ein trygg heim å bu i*, som er behandlet i Stortinget, jf. Innst. 110 S (2024–2025).

Kvalitetsløftet utdyper også arbeidet med omstilling av institusjonstilbudet som ble lagt fram i regjeringens institusjonsstrategi *Vårt felles ansvar – ny retning for barnevernets institusjonstilbud* i 2024. I strategien beskriver regjeringen en ny innretning av institusjonstilbudet. Målet er at alle barn som trenger et institusjonstilbud skal få et helhetlig og bedre tilpasset omsorgs- og hjelpetilbud. Regjeringen har satt i gang en pilot for å prøve ut en ny innretning med mer fleksible institusjoner som kan ivareta barn med ulike behov. Tilbudet skal bygge på barnas ressurser, styrke deres framtidsmuligheter og legge til rette for at barna får være i ro og slipper gjentatte flyttinger. Det foreslås å tydeliggjøre at barnevernsinstitusjonenes formål er å gi omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse, mens behandling og helsehjelp skal håndteres av helsetjenestene. Det foreslås også endringer i reglene om rettigheter og inngrep som skal gi ansatte i barnevernsinstitusjoner bedre forutsetninger for å ivareta barnas rett til omsorg og beskyttelse.

De foreslåtte endringene vil være sentrale for rettsikkerheten i barnevernet, og legge til rette for økt tillit til tjenestene. Hovedvekten i tiltakene er på barnevernstjenestens og Bufetatens ansvarsområder, men tar også for seg barnevernets samarbeid med andre tjenester i barnevernssaker og i det forebyggende arbeidet.

Proposisjonen er en oppfølging av Hurdalsplattformen som sier at «*Regjeringa vil gjennomføre ei kvalitetsreform i barnevernet som sikrar ei hensiktsmessig organisering, vektlegg auka kompetanse og gir dei tilsette meir tid og tillit i møte med barna*». Forslagene bygger på anbefalingene i Barnevernsutvalgets NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker framtid* og Barnevernsinstitusjonsutvalgets NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen*.

Kvalitetsløftet i barnevernet legges fram samtidig som det pågår omfattende omstillingsarbeid og endringsprosesser i barnevernet. Siden 2017 har det vært en nedgang i antallet barn som får hjelp av barnevernet. I løpet av 2023 fikk om lag 44 000 barn tiltak fra barnevernet.¹ Det er omtrent sju prosent færre enn året før. Mange ansatte melder likevel om høyt arbeidspress og det er stor gjennomtrekk av ansatte i mange kommuner og institusjoner. Barnevernsreformen

¹ SSB tabell 09050.

trådte i kraft 1. januar 2022. Den ga kommunene økt faglig og økonomisk ansvar for barnevernet. Det pågår også en omfattende kompetansesatsing i det kommunale barnevernet, der siktemålet har vært å styrke kompetansen til de ansatte gjennom ulike videreutdanninger, opplæringsprogrammer og lokale utviklingsprosjekter. Det vil bli satt ytterligere fokus på tilstrekkelig veiledning av god kvalitet for å trygge ansatte i krevende dilemmaer. Tjenestene har også opplevd store endringer gjennom innføringen av ny barnevernslov 1. januar 2023. Den stiller blant annet tydeligere krav til forsvarlig saksbehandling. For å ta hensyn til bemerkningene fra EMD er det vektlagt å tydeliggjøre lovens krav til gode avgjørelsesgrunnlag, avveininger og konkrete begrunnelser i barnevernssaker. I samme periode er det gjennomført endringer i velferdstjenestenes samarbeidsplikter, og kommunens ansvar for å samordne tilbud i saker der barn trenger hjelp fra flere tjenester. Endringer i barnevernsloven, kompetansesatsingen og samarbeidspliktene har stort potensial for å forbedre situasjonen i barnevernet, men effektene vil først bli synlige etter en viss tid.

Kvalitetsløftet bygger videre på flere av disse tiltakene, samtidig som det er lagt stor vekt på å gi kommunene økt handlingsrom til å tilpasse endringer og tiltak til sin barnevernstjeneste.

1.2 Sammendrag

1.2.1 Proposisjonsdel og meldingsdel

Proposisjonen inneholder både meldingstiltak og lovforslag. Meldingsdelen omfatter kapittel 3 til 8. Proposisjonsdelen med lovforslag starter i kapittel 9.

1.2.2 Sammendrag av tiltak i meldingsdelen

Regjeringen har som mål å styrke tilliten til barnevernet gjennom mer åpenhet, bedre dialog og mer inkluderende prosesser. Dette er omtalt i kapittel 4 om åpenhet og tillit. Det skal bli enklere for befolkningen, media og beslutningstakere å få nødvendig informasjon om hvordan beslutninger fattes, saksgangen i barnevernssaker og tilstanden i sektoren. Brukerforum i kommunene, jevnlig rapportering om rettstilstanden i barnevernet og bedre statistikk skal bidra til å nå målet. Kapitlet omtaler også tiltak som kan gi mer tillit og bedre samarbeid mellom barn, foreldre og barnevernet.

Forebyggende og samordnet hjelp til barn og familier er tema i kapittel 5. Regjeringens mål er at

barn og familier skal motta tidlig og tverrfaglig hjelp som møter deres behov. Bedre samarbeid mellom barnevernet og andre sektorer, som skole, helse og Nav, skal bidra til bedre og mer treffsikker hjelp. Det skal innføres en ny modell for undersøkelser som kan bidra til framdrift og systematikk i arbeidet. Kommunene skal få bedre tilbud om opplæring og faglig støtte i undersøkelser- og hjelpetiltaksarbeid. Tilbudet om spesialiserte hjelpetiltak skal videreutvikles, blant annet basert på undersøkelser av behovet for tiltak.

Kapittel 6 tar for seg kompetanse og veiledning i det kommunale barnevernet. Tiltakene skal stimulere til at kommunene samarbeider mer om konkrete oppgaver, og det legges opp til at tilbudet om etterutdanning videreutvikles basert på kartlegging av barnevernstjenestenes kompetansebehov. Det foreslås også tiltak for styrke tilgangen til veiledning. Det er avdekket et tydelig behov for riktig og tilstrekkelig veiledning, både av ansatte i starten av sin karriere, men også mer erfarne ansatte, ikke minst for ledere. Tilbudet om barnevernsfaglige videreutdanninger blir videreført. Regjeringen foreslår også en ny innretning av tverrfaglig helsekartlegging for barn som skal flytte ut av hjemmet. Utvidet formål for kartleggingen og økt involvering av ordinære helsetjenester skal bidra til at flere barn kartlegges og til en mer sømløs overgang fra kartlegging til helsehjelp.

Kapittel 7 gjelder tiltak for å styrke rettssikkerheten når barn har tiltak utenfor hjemmet. Regjeringen vil styrke barns medvirkning og rettsstilling i barnevernssaker. Det skal derfor igangsettes tiltak for mer barnevennlige prosesser i barnevernssaker. Mange barn er i frivillige tiltak utenfor hjemmet, og regjeringen vil utrede lovendringer for å styrke rettssikkerheten deres. Det skal også utredes tiltak for å ivareta barn som motsetter seg samvær, og det skal utredes hvordan sperrefrister i saker om samvær og tilbakeføring kan forenkles og samordnes. Regjeringen vil dessuten vurdere endringer som gir økt kontinuitet og bedre kvalitet i oppfølgingen av barna, og i kontrollen med at barna får det tilbudet de trenger.

Kapittel 8 tar for seg tiltak på institusjonsområdet. De overordnede målene på kort og mellomlang sikt er å ivareta bistandsplikten, øke beredskapen og bedre kostnadskontrollen. Det legges videre opp til en gradvis omstilling av institusjonstilbudet til en mer fleksibel institusjonsmodell som både kan håndtere flere målgrupper og endringer i barnas behov. Dette vil bidra til færre flyttinger for barna, og gi dem mer stabilitet,

trygghet og ro. Regjeringen har satt i gang en pilot av ny innretning av institusjonstilbudet, som vil gi kunnskap for den framtidige og langsiktige omstillingen. En mer fleksibel institusjonsmodell vil forutsette god kunnskap om barnas ressurser og behov for å tilrettelegge tilbudet for det enkelte barn. Det er et mål å styrke bruken av individuell plan for barna. I tillegg skal det innføres et nytt stopp-punkt for tverrfaglig kartlegging når barna flytter på institusjon. Tilgangen på helsehjelp skal forbedres ved at ambulante helseteam skal være tilknyttet institusjonene. Regjeringen vil videre vurdere lovendringer som sikrer at alle barn i barnevernsinstitusjon får nødvendig og tilpasset beskyttelse, uavhengig av hvilken lovhjemmel som ligger til grunn for oppholdet. Det klargjøres i meldingen at barnevernsinstitusjonenes formål skal være omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse. Institusjonene som i dag tilbyr rusbehandling skal omstilles. Barn med rusmiddelproblemer skal gis behandling i spesialisthelsetjenesten, som skal utarbeide og iverksette en nasjonal plan for utbygging av tjenestetilbudet til barn og unge med rusmiddelproblemer. Regjeringen mener dette både vil gi økt fokus på barnevernsinstitusjonenes hovedoppgave samtidig som tilbudet til barn med rusmiddelproblemer blir bedre og mer profesjonalsert.

1.2.3 Sammendrag av lovforslag

I kapittel 10 foreslås det å styrke barns rettigheter ved å gi alle barn, også de uten partsrettigheter, klageadgang på vedtak om flytting. Klageretten omfatter vedtak om frivillige tiltak utenfor hjemmet og vedtak om flytting mellom tiltak etter omsorgsovertakelse. Kapittel 11 gjelder oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. Det foreslås å lovfeste at barneverns- og helsenemnda i vedtak om omsorgsovertakelse skal tydeliggjøre antatt varighet og foreldrenes støttebehov, dersom det er holdepunkter for det. Det foreslås også å gi barnevernstjenesten plikt til å tilby barn og foreldre oppfølging etter at et vedtak om omsorgsovertakelse er opphevet (tilbakeføring). I kapittel 12 foreslås det at barnevernstjenesten midlertidig kan stanse samvær som er til skade for barn.

Kapittel 13 inneholder flere lovforslag som skal bidra til mer stabilitet og økt forutsigbarhet i fosterhjem. Det foreslås å gi fosterforeldre økt og tydeligere beslutningsmyndighet på vegne av barnet. Departementet foreslår også å styrke fosterforeldres økonomiske rammevilkår gjennom en overordnet regulering av barnevernstjenestens plikter. Departementet foreslår en lovfestet plikt

for kommunen til å yte godtgjøring og utgiftsdekning til fosterforeldre. Departementet foreslår videre å lovfeste at barnevernstjenesten skal kompensere frikjøpte fosterforeldre for manglende mulighet til å opptjene tjenestepensjon. For å styrke fosterforeldres stilling ytterligere, foreslår departementet å gi fosterforeldre klagerett på vedtak om flytting mellom tiltak etter omsorgsovertakelse.

I kapittel 14 foreslår departementet å innføre et nytt tiltak: varig fosterhjem. Varig fosterhjem skal gi mer forutsigbarhet for barn som bor i fosterhjem og som ikke kan flytte tilbake til foreldrene. Departementet foreslår også at barneverns- og helsenemnda skal kunne vedta besøkskontakt for søsken etter vedtak om adopsjon, og at barnet fra fylte 12 år må samtykke til besøkskontakt både med foreldre og søsken.

Kapittel 15 omfatter flere endringer i lovens kapittel 10 som skal sikre forsvarlig omsorg og beskyttelse for barn og unge som bor på institusjon, samtidig som rettssikkerheten deres blir ivaretatt. Departementet foreslår redaksjonelle, språklige og begrepsmessige endringer for å gjøre regelverket tydeligere og mer forståelig. Det foreslås å tydeliggjøre i loven hvilket handlingsrom omsorgsansvaret gir ansatte til å sette grenser for barn som bor på institusjon. Departementet foreslår også å oppheve dagens forbud mot å føre kontroll med barnets korrespondanse, samt å lovfeste at institusjonen på visse vilkår kan treffe vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon. Adgangen til å bruke fysisk makt dersom det er strengt nødvendig for å avverge alvorlig skade på barnets liv eller helse foreslås også tydelig regulert.

Departementet foreslår i kapittel 16 endring av enkelte andre begreper i barnevernsloven. Blant annet foreslås grunnvilkåret i barnevernsloven § 6-2 første ledd endret fra «har vist alvorlige atferdsvansker» til «utsetter sin utvikling for alvorlig fare», og tilleggsvilkåret i dagens § 6-2 bokstav c foreslås endret fra «utpreget normløs atferd» til «utpreget skadelig handlemåte». Departementet foreslår en gjennomgående endring av barnevernslovens øvrige bestemmelser som inneholder varianter av begrepet «atferd» med nødvendige tilpasninger, i samsvar med endringen i § 6-2. I tillegg foreslås det tilsvarende endringer i annet lovverk som henviser til barnevernsloven § 6-2. Også enkelte andre begreper, som plassering, foreslås gjennomgående tatt ut av loven.

Det er et overordnet mål at barn og familier får tidlig hjelp og tilbud nær der de bor. Tilbudet i og rammene for det kommunale barnevernet er

avgjørende for å nå dette målet. I kapittel 17 foreslår departementet hjemmel til et kommunalt botiltak med døgnbemanning. Forslaget tar utgangspunkt i kravene som gjelder for barnevernsinstitusjonene. Blant annet foreslås det krav om statlig godkjenning og regelmessig tilsyn fra statsforvalteren. Departementet foreslår også å presisere at barn som bor i fosterhjem eller på institusjon kan tilbys et støttehjem som en del av barnevernstjenestens oppfølging.

Departementet foreslår i kapittel 18 enkelte endringer i kompetansekravene ved ansettelse i barnevernsinstitusjon. Formålet er å legge bedre til rette for at institusjonene kan etablere personalgrupper med bredde i kunnskap, erfaring og ferdigheter slik at de kan møte barna og ungdommenes ulike behov og interesser. I dag er det krav om at faglig personell som ansettes i en institusjon som hovedregel må ha relevant bachelorutdanning. Departementet foreslår å endre kompetansekravet slik at barnevernsinstitusjonene kan ansette faglig personell som kan dokumentere minst tre års arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjon, andre barnevernstiltak med døgnbemanning eller sammenlignbare omsorgstiltak etter annet lov og regelverk. Departementet foreslår videre at barnevernsinstitusjonene også kan ansette studenter som er underveis i «relevant utdanning».

Kapittel 19 omhandler kompetanse og veiledning i den kommunale barnevernstjenesten. Det foreslås å begrense masterkravet som vil gjelde fra 2031 til bare å omfatte barnevernstjenestens leder og stedfortreder. Departementet foreslår også en ny hjemmel for å fastsette forskrift om krav til veiledning. Veiledning av nytilsatte er viktig for å sikre kvaliteten i tjenestene og kan bidra til å redusere turnover.

Kapittel 20 om saksbehandlingsregler og beslutningsgrunnlag inneholder forslag som skal styrke rettsikkerheten. Det foreslås mindre justeringer i bestemmelsen om legalitetskontroll av akuttvedtak. Departementet foreslår videre å presisere hvilken kommune som har ansvaret for ettervern. For å styrke det formelle rammeverket ved bruk av sakkyndige i barnevernet foreslår departementet en hjemmel og et behandlingsgrunnlag for å føre en oversikt over barnefaglige sakkyndige. Det foreslås også en forskriftshjemmel om at departementet kan gi nærmere regler om innholdet i og forvaltning av oversikten. Departementet foreslår videre å harmonisere barnevernslovens bestemmelse om åpenhet i barneverns- og helsenemnda med tvistelovens regler. Hovedregelen vil like fullt fortsatt være at nemndas møter skal holdes for lukkede dører.

I kapittel 21 foreslås det at barnevernstjenesten skal ha plikt til å informere statsforvalteren om dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep når barn er i barnevernstiltak utenfor hjemmet. Dersom barnet bor på institusjon, foreslås det at også institusjonen skal informere statsforvalteren. Formålet med informasjonsplikten er at tilsynsmyndighetene så raskt som mulig skal kunne vurdere behovet for videre oppfølging gjennom tilsyn.

Kapittel 22 gjelder forslag om en hjemmel for nasjonalt barnevernsregister, og en hjemmel for å utarbeide nærmere regler i forskrift. Tilgang til god styringsinformasjon og statistikk er nødvendig for å vurdere kvaliteten på tjenestene og tilstanden i barnevernet. Bedre og mer oppdatert styringsinformasjon innebærer økt behov for behandling av personopplysninger. På denne bakgrunnen foreslår departementet en tydeligere regulering av grunnlaget for utvikling av statistikk og analyser om barnevernet.

2 Kunnskapsgrunnlaget og bakgrunnen for arbeidet med kvalitetsløftet

2.1 Offentlige utredninger

2.1.1 Barnevernsutvalgets NOU 2023: 7 – *Trygg barndom, sikker fremtid*

Barnevernsutvalget ble oppnevnt med bakgrunn i domfellelser der EMD har konstatert krenkelser i retten til familieliv. Utvalget ble bedt om å vurdere tiltak for å styrke rettssikkerheten i alle ledd av barnevernets arbeid, fra undersøkelse til ettervern. Dette omfattet å vurdere tiltak for å sikre riktig myndighetsutøvelse og begrunnede etterprøvbare avgjørelser når det gjøres alvorlige inngrep. Utvalget ble i tillegg bedt om å vurdere flere konkrete problemstillinger knyttet til de ulike aktørene på barnevernsfeltet. I anmodningsvedtak 10. juni 2021 nr. 1201 ba Stortinget regjeringen følge opp utvalgets anbefalinger uten ugrunnet opphold.

Utvalgets utredning, NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid – Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*, ble overlevert 20. mars 2023. Utvalget viste i utredningen til at det norske barnevernet skårer godt på sentrale prosessuelle rettssikkerhetsmål, sammenlignet med andre land, og at det pågår endringsprosesser som vil kunne gi positive gevinster de neste årene. Utvalget pekte samtidig på utfordringer, og la særlig vekt på problemer med manglende involvering av barn og foreldre, svakheter ved faglige vurderinger og beslutningsgrunnlag, stor og uønsket variasjon i barnevernets praksis, og at hjelpen som barna får i for liten grad bidrar til forutsigbarhet og nødvendig endring. Utvalget foreslo i rapporten 118 tiltak for å styrke barn og foreldres rettssikkerhet og kvaliteten i barnevernets arbeid, både lovendringer og andre tiltak.

Barnevernsutvalgets utredning var på høring, og i overkant av 100 høringsinstanser uttalte seg. Flertallet av høringsinstansene ga uttrykk for at de kjenner seg igjen i utvalgets problembeskrivelser, og de mener at utvalget har svart på mandatet og har fremmet flere relevante forslag som kan bidra til å styrke rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet. Mange av tiltakene som fore-

slås, får også støtte fra et flertall av de som uttalte seg. Det var også flere innvendinger og kritiske kommentarer, blant annet at forslagene er basert på for liten tillit til det kommunale barnevernet og at de går for langt i å foreslå systemendringer som svekker kommunenes myndighet på barnevernsområdet. Det påpekes også at utredningen i for liten grad tar hensyn til endringene som allerede gjennomføres i barnevernet. Flere peker på at noen av forslagene innebærer for omfattende kontroll og detaljregulering av skjønnsutøvelsen. Et lite mindretall av de som har uttalt seg mente på sin side at utredningen svarer for dårlig på de utfordringene som barnevernet står overfor, og at utvalgets forslag er for *lite* omfattende og ikke innebærer store nok systemendringer.

2.1.2 Barnevernsinstitusjonsutvalgets NOU 2023: 24 – *Med barnet hele veien*

Barnevernsinstitusjonsutvalget hadde som mandat å utrede institusjonsbarnevernet og foreslå endringer som gjør at barn som i dag blir flyttet til institusjon, får bedre hjelp. Utvalget skulle vurdere hvilke oppgaver, rammer og omfang framtidens institusjonsbarnevern skal ha, og alternative måter å organisere det samlede tilbudet ut fra barnas behov. Departementet nedsatte også et ungdomsutvalg med eget mandat. Institusjonsutvalget har samarbeidet tett med ungdomsutvalget.

Utvalget leverte sin utredning, NOU 2023: 24 *Med barnet hele veien. Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit*, 26. oktober 2023. Utvalget la særlig vekt på at barna skal få være i ro, oppleve normalitet og få tilgang til nødvendig helsehjelp. I rapporten foreslo et samlet utvalg 50 tiltak for å styrke tilbudet til barn og ungdom som i dag bor på institusjon.

Utredningen var på høring, og om lag 160 høringsinstanser uttalte seg om forslagene. Hovedinntrykket fra høringen var at utredningen er grundig og relevant, med et utfordringsbilde som de ulike aktørene kjenner seg igjen i. Særlig fremheves utvalgets beskrivelse av uklare

ansvarsforhold og mangel på forpliktende samarbeid på tvers av sektorer som et hinder for at barn får det tilbudet de trenger. Flere peker på at ungdomsutvalget har bidratt positivt til å løfte fram unges stemmer i utredningen og at dette gir forslagene tyngde og legitimitet.

Høringsinstansene gir i stor grad støtte til den helhetlige retningen bak forslagene for institusjonene. Det er også klar støtte til å tydeliggjøre ansvar og forpliktelser mellom sektorene. Flere av høringsinstansene peker på at forslagene må følges opp på en helhetlig og forutsigbar måte, i tett samarbeid mellom berørte aktører. Noen av helseaktørene etterlyser en større involvering av helse-siden i utredningen, og mener det er for lite fokus på kommunale helsetiltak og forebygging, og samfunnsøkonomiske konsekvenser for spesialisthelsetjenesten.

2.2 Andre rapporter og utredninger

Departementet har, som del av kunnskapsinnhenting, mottatt flere rapporter og utredninger fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Dette omfatter blant annet utredning av tiltaksporteføljen for barn som trenger barnevernstiltak utenfor hjemmet,¹ omfangsundersøkelse av turnover i sektoren og analyse av årsaker,² tiltak for bedre statistikk om barnevernet,³ og kunnskapsgrunnlag om rettigheter og tvang i barnevernsinstitusjon.⁴ De ulike utredningene kommenteres i forbindelse med konkrete tiltak og forslag.

Helsetilsynet har hatt en gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet.⁵ Gjennomgangen omhandler barn med store og sammensatte utfordringer som mistet livet samtidig som de fikk både helsetjenester og barnevernstjenester. Denne rapporten, sammen med Helsetilsynets oppsummering av landsomfattende tilsyn,⁶ ligger til grunn for arbeidet med både meldingstiltak og

lovforslag, og omtales nærmere i forbindelse med konkrete forslag.

Oslo Economics har på oppdrag fra departementet gjennomgått Bufetats ivaretagelse av bistandsplikten.⁷ Målet med gjennomgangen var å få kunnskap om kommunenes behov for tiltak fra Bufetat, hva som er de vesentligste årsakene til at Bufetat ikke oppfyller bistandsplikten, og hva som fungerer og ikke fungerer i saker der kommunene anmoder Bufetat om bistand til å flytte et barn til et barnevernstiltak utenfor hjemmet. Rapporten pekte på flere årsaker til kapasitetsutfordringene i institusjonsbarnevernet, og ga anbefalinger og vurderinger for bedre ivaretagelse av bistandsplikten.

Deloitte og Oslo Economics gjennomførte i 2024 en områdegjennomgang av institusjonsbarnevernet.⁸ Målet med gjennomgangen var å gi grunnlag for bedre innretning, finansiering og organisering av det statlige tilbudet av institusjonstiltak. Områdegjennomgangen pekte på flere strukturelle utfordringer med dagens institusjonsbarnevern, som mangelfull faglig normering, lite fleksible driftsmodeller og fragmentert ansvars- og oppgavefordeling både internt i det statlige barnevernet og mellom stat og kommunene. Den peker også på svakheter i styringen og manglende informasjon om barna. Områdegjennomgangen peker også på en rekke forsterkende faktorer, som utfasing av kommersielle aktører, opplevelsen av økte behov i barnegruppen og barnevernets begrensede virkemidler der barn har behov for innsats fra flere sektorer. Områdegjennomgangen inneholder en rekke vurderinger og anbefalinger. Den foreslår tiltak for bedre utnyttelse av private aktører og en bedre dimensjonering av kapasiteten, tiltak for å øke fleksibiliteten i det eksisterende tilbudet og tiltak for at barn som bør få tilbud i kommunal omsorg heller enn statlig, i større grad får det. Det er også foreslått tiltak for bedre kostnadskontroll og styring, inkludert bedre kvalitet på styringsinformasjonen.

¹ Bufdir (2023): *Utredning av tiltaksporteføljen for barn som trenger tiltak utenfor hjemmet.*

² Bufdir (2022): *Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover.*

³ Bufdir (2023): *Utredning av bedre statistikk om barnevernet.*

⁴ Bufdir (2023): *Helhetlig kunnskapsgrunnlag tvang og rettigheter i institusjon.*

⁵ Helsetilsynet (2023): *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet.* Helsetilsynet rapport 3/2023.

⁶ Helsetilsynet (2022) *Det handler om ledelse. Oppsummering av landsomfattende tilsyn med barnevernets arbeid med undersøkelser 2020–2021.* Helsetilsynet Rapport 2/2022; Helsetilsynet (2020) *En dag – så står du der helt aleine. Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2019 med ettervern og samarbeid mellom barnevernet og Nav.* Helsetilsynet Rapport 2/2020.

⁷ Oslo Economics (2024): *Gjennomgang av Bufetats ivaretagelse av bistandsplikten på fosterhjem- og institusjonsområdet.* Oslo Economics rapport 2024/74.

⁸ Deloitte og Oslo Economics (2024). *Områdegjennomgang av institusjonsbarnevernet.*

2.3 Innspillsmøter m.m.

Barne- og familiedepartementet har gjennomført en rekke innspillsmøter i arbeidet med kvalitetsløftet. Tema for møtene har blant annet vært turnover i barnevernet, oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse, tilbud for barn med rusmiddelproblemer, skolemestring for barn med tiltak fra barnevernet, minoritetskompetanse, og rettigheter og tvang i barnevernsinstitusjon. I tillegg er det avholdt innspillsmøter om kvalitetsløftet i hver av Bufetats fem regioner. Representanter fra kommuner, arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner, barn og foreldre, lokale tillitsvalgte, interesseorganisasjoner, tilsynsmyndighetene og kommunalt og statlig barnevern er blant aktørene som har deltatt på møtene. Departementet har også avholdt innspillsmøter for unge med barnevernserfaring, og for interesseorganisasjoner og enkeltpersoner som aktivt har løftet debatt om barnevernet i offentligheten. Det ble også gjennomført innspillsmøter i forbindelse med Fosterhjemsmeldingen,⁹ som ligger til grunn for flere av lovforslagene på fosterhjemsområdet.

Sametinget har også gitt innspill til departementets arbeid. Sametinget påpeker at samiske barn har en uforventet rett til oppvekstvilkår der deres etniske, språklige og kulturelle tilhørighet vektlegges. Dette er forankret i nasjonal lovgivning og internasjonale konvensjoner. Sametingets innspill er vurdert i arbeidet.

2.4 Fosterhjemsmeldingen

Flere av lovforslagene som legges fram i denne proposisjonen ble omtalt i Meld. St. 29 (2023–2024) *Fosterheim – ein trygg heim å bu i*, som er behandlet i Stortinget, jf. Innst. 110 S (2024–2025). I meldingen legges det særlig vekt på målet om at barn som har behov for det, skal få et fosterhjem når de trenger det, og at de får en trygg og stabil omsorgssituasjon. Tiltakene i meldingen skal bidra til økt rekruttering, bedre stabilitet og mer forutsigbare rammer for fosterhjem. Det går fram av innstillingen at komiteen støtter regjeringens mål for fosterhjemsomsorgen slik de framkommer i meldingen.

Lovforslagene som er omtalt i meldingen er i hovedsak forslag som er tatt inn i kapittel 12 til 14 i denne proposisjonen og inkluderer forslag om hjemmel til å midlertidig stanse skadelig samvær, økt beslutningsmyndighet for fosterforeldre, mer

forutsigbare økonomiske rammevilkår for fosterforeldre og et nytt tiltak om varig opphold i fosterhjem. Omtalen i Fosterhjemsmeldingen bygget på forslagene som ble sendt på høring våren 2024, og det er gjort enkelte endringer etter høringen. Enkelte av forslagene krever nærmere utredning, som omtalt i kapittel 7.

2.5 Offentlig høring av lovforslag

Departementet sendte forslag til endringer i barnevernsloven på høring 8. april 2024. Forslagene ble sendt på høring til følgende instanser:

Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Digitaliserings- og forvalningsdepartementet
Finansdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet
Kommunal- og distriktsdepartementet
Kultur- og likestillingsdepartementet
Kunnskapsdepartementet
Nærings- og fiskeridepartementet
Utenriksdepartementet

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Barneverns- og helsenemnda
Bufetat region Midt-Norge
Bufetat region nord
Bufetat region sør
Bufetat region vest
Bufetat region øst
Barneombudet
Datatilsynet
Domstoladministrasjonen
Folkehelseinstituttet
Helsedirektoratet
Høgskolen i Innlandet
Høgskulen i Volda
Høgskolen i Østfold
Høgskulen på Vestlandet
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)
Kompetanse Norge – direktoratet for høgare utdanning og kompetanse
Kriminalomsorgsdirektoratet
Krisesentersekretariatet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)
Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU)
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)

⁹ Meld. St. 29 (2023–2024) *Fosterheim – ein trygg heim å bu i*.

NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen	Antirasistisk senter
Nord universitet	Arbeidsgiverforeningen Spekter
Norges forskningsråd (NFR)	Barn av rusmisbrukere – BaR
Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)	Batteriet Oslo
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)	Den Norske Dommerforening
Norsk senter for barneforskning (NOSEB)	Den norske jordmorforening
Norsk senter for menneskerettigheter	Den norske legeforening
OsloMet – storbyuniversitet	Den norske tannlegeforening
Pasient- og brukerombudene	Det Mosaiske Trossamfund
Politidirektoratet	Elevorganisasjonen
Regionale kunnskapsentre for barn og unge (RKBU)	Fagforbundet
Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS)	Fellesorganisasjonen
Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Helseregion Øst og Sør (RBUP)	Forandringsfabrikken
Regjeringsadvokaten	Foreldreutvalget for barnehager
Riksrevisjonen	Foreldreutvalget for grunnopplæringen
Sametinget	Foreningen Romanifolkets Kystkultur
Samisk høyskole	Frelsesarmeen
Sekretariatet for konfliktrådene	Forum for barnekonvensjonen
Sivilombudet	Hovedorganisasjon Virke
Språkrådet	Ideelt barnevernsforum
Statens barnehus	Innvandrerne Landsorganisasjon
Statens helsetilsyn	Juridisk rådgivning for kvinner
Statens råd for likestilling av funksjonshemmede	Juss-Buss – Juss-studentenes rettsinformasjon
Statens sivilrettsforvaltning	Jussformidlingen i Bergen
Statistisk sentralbyrå	Jusshjelpa i Nord-Norge
Statsforvalterne	Kirkens Bymisjon
Sysselmesteren på Svalbard	Kompetansenettverk for kvalitet i barnevern
Trygderetten	KS
Universitet i Agder	Kristne friskolers forbund
Universitet i Bergen	Kvenungdommen
Universitet i Oslo	Landsforeningen for barnevernsbarn
Universitet i Stavanger	Landsgruppen av helsesøstre
Universitet i Sørøst-Norge	Landsorganisasjonen i Norge
Universitet i Tromsø – Norges arktiske universitet	Landsorganisasjonen for Romanifolket
Utdanningsdirektoratet	Lærernes Yrkesforbund
Utlendingsdirektoratet	Mental Helse Ungdom
Utlendingsnemnda	MiRA ressursentre for kvinner med minoritetsbakgrunn
Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet	Norges Juristforbund
VID vitenskapelige høyskole	Norges Kvinne- og familieforbund
Landets kommuner	Norges Røde Kors
Landets fylkeskommuner	Norges Røde Kors Ungdom
Longyearbyen lokalstyre	Norsk barnevernlederorganisasjon
Landets helseregioner	Norsk barnevernsamband
Abelia	Norsk Folkehjelp
Akademikerne	Norsk Fosterhjemsforening
Advokatforeningen	Norsk Innvandrersforum
	Norsk Lektorlag
	Norsk Montessoriforbund
	Norsk Presseforbund
	Norsk Psykologforening
	Norsk Sykepleierforening
	Norsk Tannpleierforening
	Norsk Tjenestemannslag
	Norske Fag- og friskolers Landsforbund

Norske kveners forbund
 Næringslivets Hovedorganisasjon
 Organisasjon for barnevernsforeldre
 Organisasjon For Private Barneverntiltak
 OMOD – Organisasjon Mot Offentlig
 Diskriminering
 Press – Redd Barna Ungdom
 Private Barnehagers Landsforbund
 Redd Barna
 Rådet for psykisk helse
 Selvhjelp for innvandrere og flyktninger
 Skolelederforbundet
 Skolenes landsforbund
 SOS-barnebyer
 Steinerskoleforbundet
 Stendi AS
 Stiftelsen Fontene
 Stiftelsen Kirkens Familievern
 Stiftelsen Menneskerettighetshuset
 Stiftelsen Rettferd
 Taternes Landsforening
 Uni Research
 UNICEF Norge
 Unio – Hovedorganisasjon for universitets-
 og høyskoleutdannede
 Universitet- og høyskolerådet
 Utdanningsforbundet
 Velferdsalliansen
 Voksne for Barn
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund YS

Høringsfristen var 2. juli 2024. Følgende instanser har uttalt seg:

Justis- og beredskapsdepartementet

Arbeids- og velferdsdirektoratet
 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
 (Bufdir)/Bufetat
 Barneombudet
 Barnesakkyndig kommisjon
 Barneverns- og helsenemnda
 Bufetat, region øst
 Datatilsynet
 Domstoladministrasjonen
 Helse Nord RHF
 Helsedirektoratet
 Høgskulen i Volda
 Høgskulen på Vestlandet
 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)
 Nasjonal faggruppe for barnerett i domstolene
 Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge
 (NUBU)
 Nord Universitet, Faggruppe for sosialt arbeid

Norges institusjon for menneskerettigheter
 (NIM)
 Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
 (NTNU)
 Oslo tingrett
 OsloMet – storbyuniversitet, Fakultet for
 samfunnsvitenskap
 Pasient- og brukerombudet
 Politidirektoratet¹⁰
 RETHOS – Programgruppen for barneverns-
 pedagogutdanningen
 RETHOS – Programgruppen for master i
 barnevern
 RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør
 og RKBU Midt (felles uttalelse)
 Sosial- og eldreombudet i Oslo
 Språkrådet
 Statens helsetilsyn
 Statistisk sentralbyrå (SSB)
 Statsforvaltaren i Vestland
 Statsforvalteren i Innlandet
 Statsforvalteren i Agder
 Statsforvalteren i Rogaland
 Statsforvalteren i Trøndelag
 Statsforvalteren i Vestfold og Telemark
 Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo
 og Akershus
 UiT Norges arktiske universitet, Det helse-
 vitenskapelige fakultet
 UiT Norges arktiske universitet, Forskergruppa
 for barnerett ved Det juridiske fakultet
 Universitet i Agder, Fakultet for samfunns-
 vitenskap
 Universitet i Bergen, Institutt for helse, miljø og
 likeverd
 Universitet i Stavanger, Det samfunnsvitenskapelige
 fakultet
 Universitets- og høyskolerådet
 Utlendingsdirektoratet (UDI)
 VID vitenskapelige høyskole

Alta kommune
 Asker kommune
 Aurskog-Høland kommune
 Barnevernlederforum i Agder
 Barnevernsledernetverket i Trøndelag
 Barnevernstjenesten i Senja-Sørreisa
 Bærum kommune
 Drammen kommune
 Frogn kommune
 Færder kommune
 Hamar kommune, barnevernstjeneste

¹⁰ Vedlagt uttalelser fra Kripos, Finnmark politidistrikt, Oslo politidistrikt, Sør-Øst politidistrikt og Øst Politidistrikt.

Horten kommune
 Kristiansand kommune
 Kvinnherad kommune
 Lillestrøm kommune
 Lørenskog barnevernstjeneste
 Malvik kommune
 Oslo kommune
 Porsgrunn kommune
 Skien kommune, barnevernstjeneste
 Sandefjord kommune, barnevernstjeneste
 Sandes kommune, barne- og familieenheten
 Sarpsborg kommune
 Søre Sunnmøre Barnevernssamarbeid
 Våler kommune i Østfold

Abelia
 Actis – Rusfeltets samarbeidsorgan
 Advokatforeningen
 Akademikerforbundet
 Barn av rusmisbrukere (BaR)
 Barnevernsnettverket
 Blå Kors
 Den internasjonale juristkommisjon – Norsk
 Avdeling
 Den norske Dommerforening
 Den norske Dommerforenings fagutvalg for
 offentlig rett
 Fagforbundet
 Fellesorganisasjonen (FO)
 Fokus på Barnevernet
 Forandringsfabrikken kunnskapssenter
 Foreldreutvalget for barnehager
 Foreldreutvalget for grunnopplæringen
 Foreningen Mot Psykisk Vold
 Haraldsplass Serio Ung
 Hjelp meg stoppe volden
 Ideelt barnevernsforum
 Kirkens Bymisjon
 KS
 Landsforening for barnevernsbarn (LFB)
 Menneskerett – Norge (MR-N)
 Mental Helse Ungdom
 MiRA-Senteret
 Nasjonalt Fagorgan barnevern
 Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)
 Norsk barnevernsamband
 Norsk Fosterhjemforening
 Norsk helsenett SF
 Norsk psykologforening
 Norsk Redaktørforening
 Norsk Tannpleierforening
 NTL skoler og institusjoner
 Opplysningstjenesten for hjemmeundervisning
 (OTH)
 Organisasjonen for barnevernsforeldre

Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og
 barnevern
 PolyNorge
 Redd Barna
 Rådet for psykisk helse
 Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn
 Sentralt ungdomsråd i Oslo
 SOS-barnebyer
 Stendi AS
 Stiftelsen CRUX
 Stiftelsen Fossumkollektivet
 Stine Sofies Stiftelse
 Voksne for Barn

I tillegg har det kommet enkelte innspill fra privatpersoner.

Innholdet i høringsinstansenes syn gjengis i forbindelse med hvert enkelt lovforslag.

2.6 Hvordan barn er hørt i arbeidet med kvalitetsløftet

Barn har rett til å bli hørt i alle saker som angår og påvirker dem. Dette følger av Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 12. Retten til å bli hørt gjelder både for enkeltbarn og for barn som gruppe. Den gjelder på individnivå i all saksbehandling som berører et konkret barn. På systemnivå omfatter retten til å bli hørt barn som gruppe, blant annet i utviklingen av oppvekstjenester og utforming av politikk og regelverk som påvirker dem. Når departementet utvikler lovforslag og tiltak om barnevern, er det barn og ungdom som er i kontakt med barnevernet som blir berørt og som derfor skal høres.

I arbeidet med forslagene og tiltakene i denne proposisjonen har det vært viktig for departementet å få tilgang til og vurdere barns og ungdommers meninger om problemstillingene og forslagene. Departementet har fått tilgang til barnas meninger på flere måter. En av de viktigste kildene har vært innspillene fra ungdomsutvalget til Barnevernsinstitusjonsutvalget. Ungdomsutvalget ble opprettet for å sikre reell medvirkning fra barn og unge, og var aktivt involvert i utvalgsarbeidet. Ungdomsutvalget hadde egne møter om de samme temaene som utvalget, og deres leder deltok på alle utvalgsmøter. En representant fra utvalget deltok også på ungdomsutvalgets møter for å sikre sammenheng. Ungdomsutvalgets arbeid hadde stor innflytelse på utredningen, både i innhold, språk og form. De skrev også et eget kapittel til barn og unge, og ungdomsutvalgets synspunkter er gjennomgående direkte referert til i NOU-en.

Videre har departementet gjennomgått høringssvar fra brukerorganisasjoner som representerer barn og unge med erfaring fra barnevernet til høringene av utredningene til Barnevernsutvalget og Barnevernsinstitusjonsutvalget, og til departementets høringsnotat. *Barn av rusmisbrukere*, *Forandringsfabrikken kunnskapssenter*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Mental Helse Unge* og *Sentralt ungdomsråd i Oslo* er blant de som har gitt viktige tilbakemeldinger i form av høringssvar.

Departementet har også holdt ulike innspillmøter der brukerorganisasjoner som representerer barn og ungdom med barnevernserfaring har deltatt. Innspillmøtene er nærmere omtalt i kapittel 2.3. Det har også vært holdt egne møter med ulike brukerorganisasjoner. På den måten har departementet også flere ganger møtt

de samme brukerorganisasjonene som har sendt inn høringssvar. I tillegg har departementet mottatt andre skriftlige innspill fra brukerorganisasjoner og fra andre barn og unge med erfaring fra barnevernet.

Departementet har også gjennomgått andre rapporter og kunnskapsgrunnlag der barns synspunkter er gjengitt, blant annet Barneombudets rapporter «De tror vi er shitkids» (2020) og «Blod er ikke alltid tykkere enn vann» (2023), og ulike publikasjoner fra Forandringsfabrikken kunnskapssenter.

På bakgrunn av dette har departementet fått innsikt i barns meninger om dagens situasjon i barnevernet, hva som bør forbedres, og deres syn på konkrete forslag. Barns meninger er vektlagt i vurderingen av de enkelte forslagene.

Del I
Meldingsdel

3 Tilstanden i barnevernet i dag

3.1 Innledning

I dette kapittelet gis det en overordnet omtale av de utfordringene departementet har lagt vekt på i arbeidet med kvalitetsløftet. Departementet viser også til de øvrige kapitlene for en nærmere omtale av konkrete utfordringer som de ulike tiltakene og lovforslagene er ment å avhjelpe.

3.2 Situasjonen for barn i barnevernet

Barn som mottar tiltak fra barnevernet har ofte stått i en vanskelig situasjon over lang tid. Barnevernet skal gi dem støtte, omsorg og ro, og ivareta deres rett til å medvirke. Det finnes imidlertid ikke et helhetlig kunnskapsgrunnlag om hvordan barn opplever og vurderer hjelpen de får. Fra innspillmøter, rapporter og gjennom media er det mange fortellinger om et barnevern som har grepet inn på riktig tidspunkt og gitt god hjelp.¹ Det vises blant annet til saksbehandlere og miljøarbeidere som har strukket seg langt for å hjelpe, og at barna har funnet trygge voksenpersoner som de stoler på. Flere undersøkelser viser samtidig at mange barn opplever at de ikke blir tilstrekkelig lyttet til, og at de har for liten innflytelse på beslutningene som tas om deres liv.²

Det er flere holdepunkter for at unge voksne med erfaring fra barnevernet har større utfordringer enn andre unge. Unge med barnevernserfaring får i gjennomsnitt færre grunnskolepoeng enn sine jevnaldrende, har lavere sannsynlighet for å ha fullført videregående ved 21 års alder, og

høyere sannsynlighet for å motta arbeidsavklaringspenger senere i livet. Utfordringene er særlig store for unge som har bodd på barnevernsinstitusjon. Disse funnene samsvarer med studier av unge med barnevernserfaring i andre land.³ Det er mangel på forskning som kan si noe om årsakene til dette, og om dette bare skyldes risikofaktorene som fører til at barnevernet kommer inn i bildet, eller om det også kan ha sammenheng med tilbudet som barnevernet gir. Det viser i alle tilfeller at mange av barna ikke får den hjelpen de trenger.

Det er dokumentert at barnevernet ikke alltid lykkes med å gi barna forutsigbarhet og stabilitet i omsorgssituasjonen. Dette gjelder særlig for barn som er i tiltak utenfor hjemmet. Flere opplever å måtte vente lenge på tiltak og uforutsigbarhet knyttet til rammene og varigheten på tiltaket. I tillegg er det vist til klare mangler ved barnevernstjenestenes oppfølging av barn og unge som bor i fosterhjem og på institusjon. Flere barn opplever mange flyttinger, blant annet fordi tilbudene som tilbys ikke er godt nok i stand til å ivareta barnets behov. Dette er uheldig for hvordan barna har det og utvikler seg. Statistikk fra SSB viser at halvparten av alle barn som bor i fosterhjem har opplevd minst én flytting etter at de kom til sitt første fosterhjem.⁴ Det mangler fullstendige tall om flyttinger for barn på institusjon, men kunnskapen som foreligger tyder på at omfanget av flyttinger er høyest blant disse barna. Bufdir oppgir at 22 prosent av barn som bodde på institusjon i løpet av 2023 har flyttet mer enn fire ganger til andre tiltak gjennom Bufetat. Mange opplever også at de må flytte langt fra der de bor. Ungdomsutvalget, som bisto i arbeidet med NOU 2023: 24, uttrykte at flyttinger er en stor belastning i seg selv, men det blir enda vanskeligere dersom man i tillegg må flytte langt.

¹ Forandringsfabrikken (2022). *Må hjelpe oss. 101 barn 8-18 år om familieveiledning*; Forandringsfabrikken (2021). *De tror de vet best. 152 barn 11-18 år i barnevernsinstitusjon*.

² Havnen, K. m.fl. (2020). *Å medvirke når barnevernet undersøker (Delrapport 5)*. UiT Norges Arktiske Universitet; Helsetilsynet (2018). *Barnets synspunkt når ikke frem. Oppsummeringsrapport etter landsomfattende tilsyn med Bufetat 2017*. Helsetilsynet rapport 3/2018; Helsetilsynet (2022). *Det handler om ledelse. Oppsummering av landsomfattende tilsyn med barnevernets arbeid med undersøkelser 2020–2021*. Helsetilsynet rapport 2/2022; Forandringsfabrikken (2021). *De tror de vet best. 152 barn 11-18 år i barnevernsinstitusjon*.

³ Drange, N. m.fl. (2022). *Barn, unge og familier i barnevernet. En longitudinell registerstudie. Hvordan går det med barna?* Frischsenteret rapport 2/2022.

⁴ Beyrer, S. og Dyrhaug, T. (2021). *Barn som bur i fosterheim utanom familie, flyttar meir*. SSB artikkel.

Tilsyn med barnevernet har særlig vist at barnevernet ikke alltid lykkes med å gi et godt og forsvarlig tilbud til barn med store og sammensatte behov, og at dette har svært alvorlige konsekvenser for de barna og ungdommene det gjelder og deres familier. Flere studier viser at barn som får hjelp av barnevernet er mer utsatt for psykiske lidelser og somatiske helseplager enn barn i den jevnaldrende befolkningen.⁵ I en gjennomgang av saker der ungdom med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet, fant Helsetilsynet at samarbeidet mellom velferdstjenestene ikke fungerer, at tilbud innenfor helsetjenestene ikke er utformet med tanke på de unges behov, at det er manglende samsvar mellom tiltak og behov og at barnevernsinstitusjonene ikke klarer å ivareta omsorgen for barna på en god nok måte. Funnene fra gjennomgangen var alvorlige, og viser tydelige behov for at det gjøres grep både innenfor barnevernet og helsetjenestene for å sikre at de barna med store hjelpebehov faktisk får den hjelpen de trenger.⁶

3.3 Situasjonen for foreldre i barnevernet

Det er mange og ulike årsaker til at familier trenger hjelp fra barnevernet. I KOSTRA-innrapporteringen til SSB skiller det mellom en rekke bekymringskategorier som ligger til grunn for at saken ble meldt til barnevernet. Dette omfatter ulike forhold ved foreldrene og foreldrenes omsorgsevne, som konflikt i hjemmet, omsorgssvikt og mishandling. Det kan også omfatte problemer hos barnet, som kriminalitet, psykiske problemer og skadelig bruk av rusmidler. Det er en overrepresentasjon av barn i familier med store levekårsutfordringer og lav sosioøkonomisk status i barnevernet. Forskning har vist at det er en overvekt av aleneforsørgere, og at mange foreldre selv har mottatt barnevernstiltak som barn.⁷ I mange fami-

⁵ Myrvold, T. m.fl. (2020). *Evaluering av CARE-modellen. Tverrfaglig kartlegging av utsatte barns helse og omsorgsbehov*. UiO, Institutt for klinisk medisin; Lasemo, E. m.fl. (2022). *Når barnevernet overtar omsorgen – en forenklet kunnskapsoppsummering*. SINTEF rapport 2022: 01044; Ådnes, M. m.fl. (2024). *Helsehjelp til barn i barnevernet. Behov, barrierer og helsetjenestebruk*. SINTEF rapport 2024:00195.

⁶ Helsetilsynet (2023). *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet*. Helsetilsynet rapport 3/2023.

⁷ Drange, N., m.fl. (2022). *Barn, unge og familier i barnevernet - En longitudinell registerstudie. Delprosjekt 2: Hvordan går det med barna?* Frischsenteret rapport 2/2022.

lier er det en opphopning av utfordringer knyttet til psykiske vansker og rusmiddelbruk.

Barnevernsutvalget viser i sin utredning til at mange foreldre opplever kontakten med barnevernet som krevende, blant annet som følge av en opplevelse av maktubalanse, ulike forståelsesrammer og språklige barrierer, og at barnevernet er for lite åpne om sine vurderinger. I en oppsummering av forskning på foreldres erfaringer med kontakt med barnevernet, pekes det blant annet på at barnevernet oppleves truende og som en tilleggslast, selv om hovedvekten av barnevernets innsats er frivillig.⁸ En gjennomgang av flere av de mest brukte hjelpetiltakene viser imidlertid at mange foreldre er fornøyde med tiltakene, og at tiltak som støttekontakt, besøks hjem og nettverksmobilisering gir økt mestring i foreldrerollen og bidrar til foreldrenes forståelse for barnas utfordringer.⁹

Dommene mot Norge fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) viser at det har forekommet praksis der barnevernet har gjort for lite for å legge til rette for gjenforening mellom barn og foreldre, og at barn under omsorg har hatt for lite samvær med sine foreldre. Omfanget av samvær har økt i etterkant av disse dommene. Flere studier gir likevel grunn til å stille spørsmål ved om barnevernstjenesten tar tilstrekkelig hensyn til situasjonen foreldrene er i, og om foreldrene får den hjelpen og støtten de trenger for å bli involvert på en adekvat måte.¹⁰

3.4 Situasjonen i det kommunale barnevernet

Kommunene har hovedansvaret for barnevernet, og situasjonen i de kommunale barnevernstjenestene påvirker derfor i stor grad tilbudet som gis barn og familier. Tall fra Bufdir viser at det ved utgangen av 2024 var 233 barnevernstjenester. Hele 213 kommuner, tilsvarende 60 prosent av kommunene, inngikk i en interkommunal tjeneste. I tillegg samarbeider mange kommuner om enkeltoppgaver i barnevernet, som felles akuttbet-

⁸ Tembo, M.J. og Studsrød, I. (2019). Parents' emotional experiences of their contact with the Child Welfare Services: a synthesis of previous research-a research review. *Nordic Social Work Research*, 9(2).

⁹ Paulsen, V. og Oterholm, I. (2024). *Helhetlig forståelse av hjelpetiltak. Sluttrapport i prosjektet «Virkning av barnevernets hjelpetiltak»*. NTNU Samfunnsforskning.

¹⁰ Stang, E.G. m.fl. (2023). *Samvær i praksis. En forskningsbasert undersøkelse av samværsordninger i barnevernet. Hovedrapport fra prosjektet «Samvær etter omsorgsovertakelse»*. OsloMet skriftserie 2023 nr 1.

redskap og felles oppfølgings- og veiledningstilbud til fosterhjem.

Barnevernstjenestene hadde i 2023 totalt 6 800 årsverk, noe som tilsvarer omtrent seks årsverk per 1 000 barn i alderen 0 til 17 år. Antallet årsverk i barnevernstjenestene har økt med over 90 prosent fra 2010 til 2023.¹¹ Det er store forskjeller på størrelsen mellom tjenestene. De største tjenestene har over 160 årsverk, mens i underkant av 30 tjenester har færre enn fem årsverk. Nær en tredjedel av barnevernstjenestene har færre enn 10 årsverk. Saksmengden i barnevernet måles ofte i antall barn med undersøkelse eller barnevernstiltak per årsverk. Ifølge tall fra Bufdir var den gjennomsnittlige saksmengden 11,5 saker per årsverk på landsbasis i 2023, mot 17,5 i 2015. Dette varierer noe mellom fylker og kommuner. Mindre kommuner har ofte en lavere saksmengde per årsverk enn større kommuner. Etter en økning nesten hvert år frem til 2017 har antallet barn og unge som mottar tiltak fra barnevernet gått ned de siste årene. I løpet av 2023 mottok nær 44 000 barn og unge tiltak fra barnevernet.¹²

Det er høyt gjennomtrekk av ansatte i barnevernstjenestene. Tall fra KS viser at om lag 17 prosent av de ansatte i det kommunale barnevernet slutter i tjenesten per år.¹³ Dette påvirker både kvaliteten og kapasiteten i tjenestene. I flere studier framheves det at barn, foreldre og fosterforeldre opplever hyppige skifter av kontaktperson i barnevernstjenesten som et stort problem.¹⁴ Bufdir viser, i en undersøkelse blant ansatte i barnevernstjenestene, at seks av ti ansatte peker på problemer med å rekruttere saksbehandlere med rett kompetanse.¹⁵

Til tross for den store stillingsveksten de siste 10 årene, blir høyt arbeidspress oppgitt som en vesentlig årsak til gjennomtrekket i barnevernet. Ansatte i barnevernet jobber ofte med komplekse saker med korte frister og et omfattende saksbehandlingsarbeid. I en utredning om arbeidspress finner Bufdir at halvparten av de ansatte skårer høyt på en samleindikator for høy arbeidsbelastning. Dette innebærer at man har manglende tid

til å følge opp saker, at man ikke får gjort det man burde innenfor arbeidstiden, høyt sykefravær i tjenesten og opplevelse av stress. I en ny studie finner forskerne at nær 50 prosent av de ansatte i barnevernet rapporterer et nivå av psykisk stress som kan tilsi behov for profesjonell støtte.¹⁶ Svært mange opplever også vold og/eller trusler.¹⁷ Turnover er imidlertid ikke et problem i alle barnevernstjenester. Bufdirs undersøkelse viser blant annet at tjenester med lav turnover kjennetegnes av at de ansatte opplever støtte og anerkjennelse fra leder og at de har gode rutiner for debrief og veiledning.¹⁸

Mange kommuner jobber godt med barnevern. I oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2019 fremhever Helsetilsynet at kommuner hvor det ikke påpekes lovbrudd, kjennetegnes ved at det er klare forventninger fra leder, god opplæring og kompetansepåfyll til ansatte og en omforent forståelse av sentrale prinsipper for barnevernsfaglig arbeid blant de ansatte. Helsetilsynet erfarer at god ledelse er kjennetegnet av god oppfølging, at leder følger med hva som skjer, kontrollerer, gir tilbakemeldinger og forventer endring ved uønsket praksis.¹⁹ De siste årene har nær samtlige kommuner deltatt i et eller flere kompetansehevingstiltak. På få år er det etablert flere samarbeid på tvers av kommuner, langt flere ansatte har tatt videreutdanning og mange tjenester har deltatt på etterutdanningskurs. Evalueringen av kompetansesatsingen i barnevernet peker på at dette i sum har medført et betydelig løft for det kommunale barnevernet, og at det er grunn til å tro at det også har bidratt til bedre hjelp til barn og familier.²⁰

Barnevernsutvalget la samtidig til grunn at flere tiltak bør komme på plass for å få sikre en tilstrekkelig forsvarlig og rettssikker førstelinje i

¹¹ SSB tabell 09086.

¹² SSB tabell 09050.

¹³ KS (2024). *Statistikk om barnevernstjenesten*.

¹⁴ Se blant annet Kojan, B.H. og Storhaug, A.S. (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet – sammenhenger, forståelser og ansvar*. NTNU Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 6.

¹⁵ Bufdir (2022). *Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover*.

¹⁶ Geirdal, A.K.Ø, Nerdrum, P. og Olkowska, A. (2024). Mental health and quality of life among Norwegian child welfare service workers. *European Journal of Social Work*, 27(4).

¹⁷ Parveen, S. m.fl. (2023). Exposure to client-perpetrated violence in the child welfare service: Prevalence and outcomes using two different measurement methods. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(7-8).

¹⁸ Bufdir (2022). *Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover*.

¹⁹ Helsetilsynet (2020). *En dag – så står du der helt aleine. Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2019 med ettervern og samarbeid mellom barnevernet og Nav. Helsetilsynet rapport 2/2020*.

²⁰ Oslo Economics, Agenda Kaupang og Fürst, R. (2024). *Følgerevaluering av kompetansesatsingen for det kommunale barnevernet 2018–2024. Tverrgående analyse av fem tiltak*. Oslo Economics rapport 2024-123.

barnevernet. Utvalget la særlig vekt på behovet for mer stabilitet i tjenestene, sterkere fagmiljøer med nødvendig bredde i kompetanse og erfaring, og bedre systemer for veiledning og kvalitetssikring på saksnivå. Utvalget foreslo flere tiltak som kan innebære tydeligere krav og forventninger til tjenestene, både når det gjelder hva som er beste praksis og hvilke rammebetingelser som må være på plass for å håndtere de mest krevende sakene. Det er videre vist til at mange barnevernstjenester mangler egnede hjelpetiltak, og at hjelpetiltaksarbeidet er for lite intensivt overfor de familiene som trenger mest hjelp.²¹

Tilsyn har vist at de viktigste kildene til svikt og manglende oppfølging av lovkrav er mangelfull kompetanse og svak styring og ledelse. God styring og ledelse, både når det gjelder den daglige ledelsen av barnevernstjenesten og den overordnede styringen fra kommunen, blir framhevet som avgjørende for å kunne levere gode tjenester.²² Det er ikke gjennom tilsyn dokumentert klare kvalitetsforskjeller mellom store og små barnevernstjenester, selv om det er vist til sårbarhet i de minste tjenestene.²³

Barnevernsutvalget viste til at samhandlingsutfordringer med Bufetat også preger situasjonen i det kommunale barnevernet. Utvalget pekte på at det er vanskelig for kommunene å forutsi hvilken bistand de kan forvente fra Bufetat, at det kan ta lang tid å få tiltaket som etterspørres, og at barnevernstjenestene i mange tilfeller opplever at tiltakene de blir tilbudt, ikke er i tråd med barnas behov.

Utvalget peker videre på utfordringer i samhandlingen med andre tjenester som har ansvar for å hjelpe barn og familier som er i en vanskelig situasjon. Samhandlingsutfordringer kan skyldes manglende forebyggende tilbud i kommunene. Det er blant annet vist til at barnevernet bruker mye tid og ressurser på saker som kunne ha blitt håndtert bedre og mer effektivt av andre instanser. Utvalget viser blant annet til at over 60 prosent av undersøkelsessakene i barnevernstjenesten i 2021 endte med at saken ble henlagt, oftest begrunnet med at sakene ikke oppfyller vilkårene for å iverksette barnevernstiltak. Dette gjør det vanskelig å prioritere tilstrekkelig tid på

de krevende barnevernssakene. Utvalget viser også til uklare grenseflater og utfordringer i samhandlingen med helsetjenestene, Nav og skole, og at dette påvirker oppfølgingen av barn i barnevernet som trenger helsehjelp eller særlig tilrettelegging på skolen, eller der barn og familier har store levekårsutfordringer.²⁴

3.5 Situasjonen i Bufetat

Bufetat har ansvar for det statlige barnevernet, og skal gi barn, unge og familier som trenger det, tiltak av høy og riktig kvalitet i hele landet. Det statlige barnevernet omfatter særlig barnevernsinstitusjonene, som skal gi omsorg, utviklingsstøtte og behandling til barn og unge som ofte har sammensatte og omfattende utfordringer. Bufetat skal, på anmodning fra kommunen, bistå barnevernstjenesten når barn må flytte ut av hjemmet (bistandsplikten). Plikten innebærer at Bufetat skal finne et egnet fosterhjem, beredskapshjem eller institusjonsplass til det enkelte barnet når kommunen ber om dette. Oslo kommune er ikke en del av Bufetat, og skiller seg fra resten av kommunene ved at de har et helhetlig ansvar for barnevernet, også for de oppgaver som ellers ligger til Bufetat.

Per 31. desember 2024 ventet 331 barn på fosterhjem etter dato for ønsket oppstart. Bufetat rapporterer at det er utfordrende å rekruttere og holde på tilstrekkelig mange fosterhjem som er egnet til å ivareta barnas behov. Det har også vært store utfordringer med å ivareta bistandsplikten for institusjonsplasser. Det var 188 tilfeller i 2024 der Bufetat selv vurderte at det ikke ble levert tiltak innen rimelig tid. Bufetat har særlig hatt problemer med å levere akutt plasser og plasser tilpasset barn med store og sammensatte behov. Konsekvensene er alvorlige både for barna og deres familier, kommunene og Bufetat selv.

Det er stor utskiftning av ansatte i institusjonene. I en undersøkelse utført av Bufdir svarte nær halvparten av 1 200 institusjonsansatte at de aktivt kommer til å lete etter en annen jobb i løpet av det neste året.²⁵ Årsakene som oppgis er høyt arbeidspress, lav lønn i forhold til ansvar og at arbeidet i seg selv er psykisk belastende. Uønskede og alvorlige hendelser er hyppige i barne-

²¹ Helsetilsynet (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernssaker.*

²² Helsetilsynet (2020). *En dag - så står du der helt aleine. Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2019 med ettervern og samarbeid mellom barnevernet og Nav.* Helsetilsynet Rapport 2/2020.)

²³ NOU 2023: 9. *Generalistkommunesystemet – Likt ansvar – ulike forutsetninger.*

²⁴ NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid.*

²⁵ Bufdir (2022). *Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover.*

vernsinstitusjoner. Tre av fire ansatte på institusjon har opplevd vold og trusler på jobb.²⁶ Oppgavene som legges på de ansatte er krevende og ofte motstridende. Det kan bli særlig utfordrende når den de skal hjelpe, også er den de har blitt utsatt for alvorlige trusler fra.

Bufetat ivaretar bistandsplikten ved å drifte egne institusjoner, og gjennom kjøp av plasser fra kommersielle eller ideelle leverandører. I dag er situasjonen at mange av disse barna ivaretas i private, oftest kommersielle, institusjoner. Ofte som enetiltak og gjennom enkeltkjøp. Eksempelvis ble om lag to tredjedeler av målgruppen behandling høy ivaretatt som enkeltkjøp høsten 2024.

Flere utredninger har pekt på ulike årsaker til at Bufetats mulighet til å ivareta bistandsplikten er utfordrende. Barnevernsinstitusjonsutvalget peker på motsetningene mellom å på den ene siden være pålagt å ha et tilstrekkelig og differensiert tilbud som møter kommunenes behov, og på den andre siden være forventet å oppnå høy kapasitetsutnyttelse og god ressursstyring. Utvalget mener at for høy grad av differensiering i Bufetats institusjons-tilbud, kombinert med høyt press på kapasitetsutnyttelse, bidrar til at barn må flytte mer og lengre enn det som er nødvendig.

Utvalget peker videre på at Bufetat er forpliktet til å gi et forsvarlig og egnet tilbud, selv i de tilfellene virkemidlene for å levere dette ligger i andre sektorer. Dette settes særlig på spissen i tilfeller hvor barnevernet blir stående alene med ansvaret for tilbudet til barn med alvorlige psykiske vansker og lidelser.²⁷ Det vises til at bistandsplikten er et viktig sikkerhetsnett, men at barnevernet ikke alltid kan levere et forsvarlig tilbud alene. Barnevernsinstitusjonsutvalget mener derfor at andre sektorer, og spesielt helsesektoren, i større grad må holdes ansvarlig.

Oslo Economics gjennomførte i 2024 en utredning av Bufetats ivaretagelse av bistandsplikten på fosterhjems- og institusjonsområdet.²⁸ Målet med utredningen var å få kunnskap om hva som er kommunens behov for tiltak fra Bufetat, hva som er de vesentligste årsakene til at Bufetat ikke oppfyller bistandsplikten, hva som fungerer og ikke fungerer i saker der kom-

munene anmoder Bufetat om bistand til å flytte et barn til et barnevernstiltak utenfor hjemmet. Et av funnene er at implementeringen av politiske føringer om utfasing av kommersielle aktører har bidratt til kapasitetsproblemer. I utredningen påpekes også at barna har større problembelastning, særlig knyttet til psykisk uhelse, rusmiddelbruk og kriminalitet, sammenlignet med tidligere. Oslo Economics finner også at dialogen og samhandlingen mellom Bufetat og kommunene er utfordrende, og at den utfordres særskilt i saker hvor Bufetat ikke har kunnet tilby plasseringstiltak i tide. I utredningen påpekes det videre at ansvarlinjene blir uklare når Bufetat ikke klarer å levere tiltak, kommunene får et ansvar de ikke er rustet for, og i noen tilfeller med høyere kostnader enn egenandelen for tiltak fra Bufetat. Samtidig pekte rapporten på et behov for å styrke Bufetats beredskapsevne gjennom bruk av grunnkapasitet og forpliktende avtaler med private tilbydere.

Grunnkapasiteten, som er statlige plasser og private plasser med kjøps- og leveransegaranti, har økt med nærmere 70 plasser fra 2021 til høsten 2024.

For å ivareta bistandsplikten og sikre nødvendig beredskap og kostnadskontroll, mener regjeringen at det særlig er et mål å øke kapasiteten i det statlige tilbudet. Dette omfatter særlig akutt- og behandlingsplasser. Hensynet til bistandsplikten og kostnadskontroll innebærer at det fremdeles vil være behov for private kommersielle aktører i statlig barnevern framover, og at det skal legges til rette for at også disse aktørene kan bygge langsiktig kapasitet. Regjeringen ønsker også et langsiktig og betydelig innslag av ideelle aktører.

3.6 Forskning og kunnskapsutvikling

Det er i flere rapporter og utredninger pekt på mangler i kunnskapslaget for barnevernets tiltak.²⁹ Barnevernsutvalget pekte på at en kunnskapsbasert utvikling av barnevernet må bygge på forskning av høy kvalitet. Utvalget viste til tre hovedutfordringer, henholdsvis mangelfull statistikk og basisinformasjon, mangel på generaliserbar forskning og tiltak som i for liten grad er kunnskapsbaserte.

²⁶ Hagen, I.M. og Svalund, J. (2019). *Vold, trusler og trakassering i helse- og sosialsektoren*. Fafo-rapport 2019:32.

²⁷ Helsetilsynet (2023). *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjoner har mistet livet*. Helse-tilsynet rapport 3/2023; Tilsynsrapport fra Statsforvaltaren i Vestland, 20. februar 2024.

²⁸ Oslo Economics (2024): *Gjennomgang av Bufetats ivaretagelse av bistandsplikten på fosterhjems- og institusjonsområdet*. Oslo Economics rapport 2024/74.

²⁹ Forskningsrådet (2021). *BarnUnge21. Ut av blindsonene. Strategi for et samlet kunnskapsløft for utsatte barn og unge*; NOU 2023: 7. *Trygg barndom, sikker fremtid*; NOU 2023: 24 *Med barnet hele veien*.

Regjeringen har de siste årene økt bevilgningen til forskning på utsatte barn og unge. Barne- og familiedepartementet har sammen med Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet etablert en egen forsknings- og innovasjonssatsing om utsatte barn og unge i Forskningsrådet. I tillegg er det gjennom Kunnskapsdepartementets profesjonssatsing etablert tre forskningssentre som skal bidra til økt kunnskap og kompetanse om utsatte barn og unge i profesjonene som møter barn og unge hver dag.

Dette er blant annet lærere, barnehageansatte, sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere. Flere nye masterutdanninger i barnevern og barnevernsarbeid kan også bidra til at flere med interesse for barnevernsfeltet kvalifiserer for doktorgrad.

Konkrete kunnskapsmangler og tiltak for å følge dem opp er omtalt i de enkelte kapitlene. Tiltak for bedre statistikk er omtalt i kapittel 4 om åpenhet og tillit til barnevernet og i kapittel 22 om barnevernsregister.

4 Åpenhet og tillit i barnevernet

4.1 Regjeringens mål

Barnevernet utøver myndighet og kan ta beslutninger som innebærer alvorlige inngrep med stor påvirkning på barn og familiers liv. Sektoren er avhengig av tillit for å ivareta sine oppgaver. Barnevernsutvalget understreket derfor i sin utredning at barnevernets vurderinger må kunne etterprøves og begrunnes overfor de barna og foreldrene beslutningene gjelder, men også overfor allmennheten og beslutningstakerne. Utvalget var opptatt av at det skal være tydelig for allmennheten og den enkelte borgeren hvorfor barnevernet iverksetter tiltak, og hvordan de ivaretar barns interesser og rettigheter. Avgjørelsene mot Norge i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) pekte nettopp på manglende tydelighet i barnevernets begrunnelser.¹

Åpenhet er en nødvendig forutsetning for at beslutningstakere og allmennheten skal kunne ettergå barnevernets prosesser og beslutninger. Dette er avgjørende for rettssikkerheten og en måte å sikre kvalitet på. Regjeringen legger til grunn at åpenhet skal være et grunnleggende prinsipp i barnevernet, men det kreves tydelige avgrensninger og regler for å ivareta personvernet til de involverte.

Regjeringen vil styrke tilliten til barnevernet gjennom mer åpenhet, bedre dialog og inkluderende prosesser. Det skal bli enklere for befolkningen, media og beslutningstakere å få nødvendig informasjon om beslutninger, saksgang og tilstanden i sektoren. Barn og foreldre som kommer i kontakt med barnevernet, trenger å forstå hva som skjer og hvorfor. Det er avgjørende at de føler seg respektert, hørt og ivaretatt. Familier i krise trenger tid og rom for å fremme sine synspunkter, bli hørt og få muligheten til å medvirke i egen sak. Når barn og foreldre opplever god involvering og får mulighet til medvirkning, øker sannsynligheten for at tiltakene som settes inn blir treffsikre og tilpasset barna og foreldrenes behov. Tilliten til barnevernet er særlig lav blant familier med minoritetsbakgrunn. Det er behov for ytterli-

gere tiltak for å sørge for at barn og foreldre med minoritetsbakgrunn ivaretas på en god måte.

Regjeringen vil

- legge til rette for større åpenhet om barnevernets arbeid, på både kommunalt og statlig nivå, og i Barneverns- og helsenemnda
- gi veiledning om opprettelse av brukerforum i kommunene
- innføre en jevnlig rapportering om rettstilstanden i barnevernet
- ha tettere dialog med foreldre til barn som mottar tiltak fra barnevernet
- gi veiledning om når og hvordan barn og foreldre bør involveres i undersøkelsessaker
- utrede felles bestillingssystem for tolk som kan benyttes av kommunale barnevernstjenester
- utrede hva slags hjelp foreldre trenger når barna flytter i fosterhjem eller institusjon og hvordan denne støtten best kan gis
- utvikle råd om bruk av brobyggere
- utrede tiltak som kan øke andelen menn og personer med minoritetsbakgrunn blant de ansatte i barnevernet

4.2 Dagens situasjon

4.2.1 Tillit til barnevernet

Det er lite kunnskap om barns tillit til barnevernet, men i en studie blant barn i alderen 11–15 år oppga 11 prosent av barna at de trodde barnevernet kidnapper, stjeler eller tar barn fra foreldre uten god grunn og 17 prosent av barna hadde generelt et negativt inntrykk av barnevernet.²

Når det gjelder voksne, tyder spørreundersøkelser på at et flertall har tillit til barnevernet. Andelen som uttrykker tillit har økt de siste årene, og andelen som uttrykker tillit er også høy sammenlignet med flere andre vestlige land.³ Samtidig er det en betydelig andel som uttrykker at de har lav tillit til barnevernet. I Sentios undersøkelse i

¹ NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid*.

² Vis, S.A m fl. (2022). *Norwegian School Children's Perceptions of the Child Protection Services*. Child and Adolescent Social Work Journal.

2018 oppga 24 prosent at respondentene de hadde liten tillit til barnevernet, mens 4 prosent oppga at de ikke hadde tillit til barnevernet overhodet.⁴ Særlig uttrykker mange personer med innvandrerbakgrunn lav tillit til barnevernet.⁵

I tillegg opplever samer og nasjonale minoriteter at møter med barnevernet er preget av distanse og manglende gjensidig tillit.⁶ Sametinget har påpekt at det må iverksettes tiltak for å bygge tillit mellom barnevernet og samiske foreldre og barn.

4.2.2 Utfordringer for tilliten til barnevernet

Forståelse, tid og sensitivitet i møtet med barn og foreldre

Mange foreldre er fornøyd med hjelpen de har fått fra barnevernet.⁷ De har møtt et barnevern som har tatt dem på alvor, informert dem på en god måte og hjelpen de har fått har fungert. Denne beskrivelsen gjelder imidlertid ikke alle. I en studie blant 412 foreldre som har hatt kontakt med barnevernet, oppga andeler på om lag 20 prosent at de ikke var fornøyd med hjelpen de hadde fått, at de ikke hadde blitt møtt med respekt, ikke blitt forstått og ikke blitt tatt på alvor.⁸ Selv om et flertall gir positive tilbakemeldinger i slike studier, er det grunn til å stille spørsmål ved om barnevernet er åpent og tydelig nok om sine vurderinger, og om barn og foreldre får den hjelpen og støtten de trenger for å kunne fremme sine synspunkter, bli hørt og få en god forståelse av hva som skjer og hvorfor. Helsetilsynet har pekt på at kvalitet i saksbehand-

lingen har en nær sammenheng med styring av tjenesten.⁹ Et tiltak for bedre styring er å styrke ledelsen i barnevernet, se omtale i kapittel 6.6.4.

I tilfeller der barnet må flytte til institusjon eller i fosterhjem, vil situasjonen for de fleste foreldre fortone seg som en krise. Barnevernstjenestens arbeid med å følge opp foreldrene er ofte krevende, blant annet på grunn av den tosidige rollen barnevernstjenesten har som både hjelper og kontrollør. Spenningen som ofte oppstår mellom foreldre og barnevernstjenesten i forbindelse med en flytting, kan prege samarbeidsrelasjonen i senere faser. Tillit mellom barnevernet og familiene settes også særlig på spissen i saker som innebærer mistanke om vold og/eller seksuelle overgrep, og der barnevernet må gjøre kompliserte avveininger mellom hensyn til barnets vern og foreldrenes rettigheter og framtidig samarbeidsvilje. I kapittel 6 foreslår regjeringen flere tiltak for å heve barnevernets kompetanse i disse sakene.

Forskrift om barns medvirkning i barnevernet trådte i kraft 1. januar 2024. Flere undersøkelser om barns medvirkning viser at mange barn i barnevernet ikke får nok informasjon om hvilket ansvar barnevernet har, hvilke rettigheter de selv har og hva saken dreier seg om.¹⁰ Barn trenger åpen, ærlig og tilrettelagt informasjon om hva som kan skje i en barnevernssak. Det er en utfordring både for barnets forståelse av egen sak og livssituasjon, hvis barnet lager sine egne oppfatninger av hva barnevernet gjør, basert på egne forestillinger og annen informasjon som barnet plukker opp på veien. For tiltak og lovforslag som retter seg særskilt mot medvirkning for barn viser departementet til kapittel 7 (barnevennlige prosesser) og kapittel 10 (klagerett).

Interkulturell forståelse og bruk av tolk

Andelen barn som får barnevernstiltak er høyere blant barn som er født utenfor Norge. Ved utgangen av 2023 hadde 34,6 per 1 000 barn som selv har innvandret til Norge tiltak i barnevernet.¹¹ Til sammenligning var andelen blant barn som

³ Sentio (2021): *Befolkningens holdninger til barnevernet*; Skivenes, M. og Benbenishty, R. (2022): *Populations trust in the child protection system: A cross-country comparison of nine high-income jurisdictions*. *Journal of European Social Policy*, 31(4).

⁴ Sentio (2018). *Befolkningens holdninger til barnevernet*.

⁵ Ipsos (2017). *Tillit til barnevernet blant personer med innvandrerbakgrunn*; Dalen m.fl. (2022). *Hverdagsintegrering. En pilotundersøkelse om tillit, tilhørighet, deltakelse og diskriminering i innvandrerbefolkningen*. Fafo-rapport 2022:15.

⁶ Saus, M. (2021). *Gjenoppretting og forsoning i barnevernets møte med urfolk og nasjonale minoriteter*. I Berg, B. og Paulsen, V. (red.) *Møter mellom minoriteter og barnevernet*. Universitetsforlaget.

⁷ Studsrød, I., Willumsen, E. og Ellingsen, I.T. (2014). *Parents' perceptions of contact with the Norwegian Child Welfare Services*. *Child & Family Social Work*, 19(3); Christiansen, Ø. m.fl. (2015). *Forskningskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. RKBU Vest; Paulsen, V. og Oterholm, I. (2024). *Helhetlig forståelse av hjelpetiltak. Sluttrapport i prosjektet "Virkning av barnevernets hjelpetiltak"*. NTNU Samfunnsforskning. Degail, C.J.E. m.fl. (2024). *Parental Satisfaction With Child Welfare Services in Norway*. *Child & Family Social Work*.

⁸ Degail, C.J.E. m.fl. (2024). *Parental Satisfaction With Child Welfare Services in Norway*. *Child & Family Social Work*.

⁹ Helsetilsynet (2022). *Det handler om ledelse. Oppsummering av landsomfattende tilsyn med barnevernets arbeid med undersøkelser 2020–2021*. Helsetilsynet rapport 2/2022.

¹⁰ Havnen, K.J.S. m.fl. (2020). *Å medvirke når barnevernet undersøker. En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid*. *Barnevernets undersøkelsesarbeid fra bekymring til beslutning*. Delrapport 5. NORCE rapport; Helsetilsynet (2022). *Det handler om ledelse. Oppsummering av landsomfattende tilsyn med barnevernets arbeid med undersøkelser 2020–2021*. Helsetilsynet rapport 2/2022.

¹¹ SSB tabell 11298.

ikke har innvandrerbakgrunn, 21,2 per 1 000 barn. Overrepresentasjonen er også sterk blant barn på barnevernsinstitusjon.¹²

Barn og foreldre med minoritetsbakgrunn kan oppleve tilleggsutfordringer i møte med barnevernet. De kan ha begrenset kjennskap til det man i Norge anser som gjeldende normer for barneoppdragelse, og begrenset kunnskap om hvordan det norske barnevernssystemet fungerer. I deler av barnevernet er det heller ikke god nok mangfoldskompetanse eller tilstrekkelig kulturell sensitivitet i arbeidet. I en kartlegging der barnevernsansatte vurderte sin egen kompetanse, mente 66 prosent at de kun i liten eller noen grad hadde tilstrekkelig kompetanse til å vurdere omsorgen hos foreldre med annen sosial, kulturell og erfaringsmessig bakgrunn.¹³ En studie av nemnd saker om omsorgsovertakelse viste at barnevernstjenesten tar for lite høyde for kulturelle forskjeller i kommunikasjonsstil.¹⁴ Dette kan føre til misforståelser og risiko for å gjøre feil. Mangelfull bruk av tolk kan forsterke disse utfordringene.¹⁵ For 2017 ble det anslått at kun ett av tre tolkeoppdrag i barnevernssektoren ble dekket av kvalifiserte tolker.¹⁶ Det er grunn til å anta at kommunale barnevernstjenester er blant de offentlige tjenestene som har vanskeligheter med å skaffe kvalifiserte tolker, på mange språk. Trolig er tolkebruken særlig mangelfull i små kommuner.¹⁷

Åpenhet og informasjon om barnevernets arbeid

Mangel på åpenhet og tilgjengelig informasjon kan bidra til å svekke tilliten til barnevernet. Åpen og tilgjengelig informasjon gjør det mulig for bru-

kere, allmennheten, pressen og politikere å forstå og ettergå barnevernets beslutninger og praksis. Det gir også bedre forutsetninger for en opplyst offentlig debatt om hvilke endringer som eventuelt bør skje i barnevernet.

De seneste årene er det satt i gang flere tiltak som har bidratt til bedre og mer tilgjengelig informasjon om det norske barnevernet. Dette omfatter blant annet Bufdirs statistikk- og informasjonssider om hvordan barnevernet jobber. I tillegg er det innført krav om en årlig tilstandsrapport til kommunestyret om barnevernet. Flere vedtak i barneverns- og helsenemndene er lagt ut på Lovdata i anonymisert form. Barnevernsutvalget konkluderer likevel med at informasjonen om barnevernet fremdeles er for uoversiktlig, fragmentert og dels utilgjengelig.¹⁸

Forskning om hvordan barnevernet blir omtalt i sosiale medier har både observert polariserte debatter, og egne grupper som er dedikert til ensrettet kritikk av barnevernet.¹⁹ For mange kan sosiale medier være en kanal der de kan dele historier om det de opplever som feil og urettferdig behandling, og der de opplever å bli hørt på en måte de ikke har opplevd i møte med barnevernet og rettssystemet.

Barnevernsutvalget pekte på at redaktørstyrte medier har et viktig samfunnsoppdrag i å ivareta en kontrollfunksjon overfor myndigheter og offentlige tjenester, og i å formidle viktig informasjon til allmennheten. De siste årene har det vært flere viktige reportasjer og oppslag som har satt søkelys på kritikkverdige forhold i deler av barnevernets praksis. I flere av sakene er barn som nylig eller fortsatt mottar tiltak fra barnevernet, viktige kilder. I flere tilfeller har dette vært avgjørende for å sette viktige problemstillinger på den politiske dagsordenen. Pressen har flere ganger påpekt et ønske om større åpenhet i barnevernsaker. Utvalget peker på at fragmentert og dels utilgjengelig informasjon også får konsekvenser for den offentlige samtalen om barnevern. Det er risiko for at debatten blir unyansert, anekdotepreget og styrt av enkeltsaker som får særlig oppmerksomhet.

¹² Bufdir.no. *Barnevernstiltak til barn med innvandrerbakgrunn. Barnevernsstatistikk*. Hentet februar 2025.

¹³ Røsdal, T. m.fl. (2017). *Kompetanse i den kommunale barnevernstjenesten. Kompetansekartlegging og gjennomgang av relevante utdanninger*. NIFU rapport 2017:28.

¹⁴ Aarset, M og Bredal, A (2018). *Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter. En gjennomgang av saker i fylkesnemnda*. NOVA-rapport 5/18.

¹⁵ IMDi (2008) *Bruk av tolk i barnevernet*; NOU 2014: 8 *Tolking i offentlig sektor - et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd*; Agenda Kaupang og Oslo Economics (2018). *Økonomiske konsekvenser ved innføring av tolkeloven*; Oslo kommunerevisjon (2020): *Barnevernstjenestens bruk av tolketjenester. Bydel Grorud og bydel Søndre Nordstrand*; Storhaug, A.S. m.fl. (2020) *Akutt – for hvem? Akuttarbeid i kommunalt barnevern*. NTNU rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 4.

¹⁶ Agenda Kaupang og Oslo Economics (2018). *Økonomiske konsekvenser ved innføring av tolkeloven*.

¹⁷ Proba samfunnsanalyse (2022). *Tolkers arbeidsforhold og markedet for tolketjenester*. Proba rapport 2022-11.

¹⁸ NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid*.

¹⁹ Stang, E. (2018). *Barnevernet i den digitale offentligheten. Ytringer og debatt om norsk barnevern i sosiale medier*. Oslo-Met avhandling 2018 nr 33; Analyse & Tall (2022). *Debatten om barnevernet i sosiale medier. Kartlegging av aktørene i den norske barnevernsdebatten i sosiale medier for SOS-Barnebyer*.

4.3 Bedre samarbeid mellom barn, foreldre og barnevernet

4.3.1 Samarbeid med barn og foreldre i saksbehandlingen

Foreldre kan møte flere utfordringer som gjør det vanskelig å få til et godt samarbeid i barnevernssaker. Maktforskjellen mellom barnevernet og foreldre kan gjøre at foreldre føler seg usikre og engstelige i møte med barnevernet. Foreldrene og barnevernet kan ha ulike oppfatning av utfordringene i familien og det er holdepunkter for at ansatte i barnevernet er for uklare og lite åpne om sine vurderinger. Det kan føre til mistillit og frustrasjon. For at barn og foreldre skal føle seg trygge og hørt, er det viktig at barnevernsansatte jobber for å redusere disse hindrene og for å skape en mer åpen og inkluderende dialog. Barnevernsutvalget har pekt på viktigheten av at barn og foreldre får informasjon som er tilrettelagt på en slik måte at den er tilgjengelig og forståelig for alle, uavhengig av hvilke forkunnskaper og forståelsesrammer de har, og uavhengig av hvilke språk de behersker.²⁰

Barnevernsutvalget mente at det er behov for tydeligere veiledning om hvordan, og på hvilke tidspunkter, foreldre og barn skal involveres når barnevernstjenesten starter en undersøkelse. Utvalget mente blant annet at det bør ses hen til erfaringer fra bruk av metoder som dialogprosess, der det er lagt vekt på at barn og foreldre skal få god informasjon, være deltagende og få forståelse av hva som foregår (se boks 4.1). Utvalget foreslo at det bør legges opp til et formøte og et evalueringsmøte i løpet av undersøkelsen for å sikre at alle parter vet hva som skal undersøkes, hvorfor det skal undersøkes, og hvor lenge undersøkelsen er ment å vare. Møtene skal sikre en felles forståelse av grunnlaget for barnevernstjenestens vurderinger. Utvalget foreslo at en slik framgangsmåte bør inngå som konkrete prosedyrer i barnevernsfaglig kvalitetssystem (BFK) og i rundskriv for barnevernstjenestens saksbehandling. Forslaget fikk i all hovedsak støtte fra høringsinstansene.

Saksbehandlingsrundskrivet gir en fylldig beskrivelse av krav og forventninger som gjelder for undersøkelsesarbeidet og saksbehandlingen generelt, og er ment å være et verktøy for de ansatte i barnevernet.²¹ Barnevernsfaglig kvalitetssystem (BFK) er et rammeverk som skal gi barne-

Boks 4.1 Dialogprosess i Karmøy kommune

Dialogprosess er en ordning hvor foreldre, og eventuelt ungdommer, kan delta i dialogmøte med barnevernstjenesten sammen med sin advokat. Både barnevernsleder og kontaktperson deltar i møtet og utgifter til advokat dekkes av barnevernstjenesten. Barn og foreldre får mulighet til å kommunisere direkte med barnevernstjenestens ledelse og de som fatter beslutningene. Hensikten å opprettholde dialog med de private partene og bidra til at det etableres en felles forståelse av utfordringene i familien.

vernsmått og juridisk kvalitetsstøtte til det kommunale barnevernets arbeid med barnevernssaker. Foreløpige erfaringer med BFK tilsier at bruk av rammeverket fører til en sterkere involvering av barn og familier i undersøkelsessakene.²²

Barn og foreldre skal involveres på en god og trygg måte i barnevernstjenestens saksbehandling. Departementet vil gi Bufdir i oppdrag å gi tydeligere veiledning til barnevernstjenestene om hvordan dette kan gjøres. Det er også utviklet flere lovende modeller for involvering av barn og foreldre i kommunene, blant annet dialogprosess i Karmøy kommune. Departementet vil innhente mer informasjon om erfaringer med disse. Formålet vil være å spre gode eksempler til andre kommuner.

4.3.2 Støtteperson for foreldre i møte med barnevernet

Foreldre kan la seg bistå av en støtteperson i møtet med barnevernet. Det finnes ikke kunnskap om hva som kjenner personene som opptrer som støttepersoner, det kan være privatpersoner i foreldrenes bekjentskapskrets, eller mer profesjonelle fagpersoner. Mange kommuner har opprettet egne stillinger eller funksjoner som skal bistå barn og familier i hjelpeapparatet. Disse funksjonene kan ha ulike betegnelser som for eksempel los eller familiekoordinator.

Barnevernsutvalget mener det er viktig at foreldre får mulighet til å ha med seg en støtteperson som kan bistå i møter og dialog med barnevernet.

²⁰ NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid*.

²¹ Bufdir.no. *Saksbehandlingsrundskrivet. Rundskriv for barnevernstjenestens saksbehandling*.

²² Bufdir (2024). *Årsrapport 2023*.

Det er flere holdepunkter for at foreldre som får bistand fra en støtteperson, og dermed ikke står alene i møter med barnevernet, opplever kontakten som mindre asymmetrisk og mer konstruktiv.²³ Barnevernsutvalget har påpekt at regelverket for å ta med en støtteperson framstår uklart. Utvalget mente at barnevernstjenesten bør gis tydeligere føringer om å oppmuntre foreldre til å ta med seg en støtteperson, og at det bør ses hen til erfaringer med ordninger med familiekoordinator, los og linkarbeider, og erfaringer barnevernstjenester har med å hjelpe foreldre med å få advokatbistand i alvorlige saker. Det er også viktig at barnevernstjenestene er godt kjent med Wienkonvensjonen som regulerer konsulær bistand. Det betyr at utenlandske borgere kan be om representasjon fra sine ambassader.

God og tilgjengelig informasjon er viktig for at flere tar i bruk muligheten for å ha med seg støtteperson i møter med barnevernet. Departementet vil derfor sørge for at det utarbeides veiledning som klargjør regelverket. De aktuelle reglene i forvaltningsloven kan være lite kjent både for barnevernstjenesten og andre. Det vises også til punkt 4.3.1 om dialogprosess og 4.3.4 om brobyggere.

4.3.3 Økt bruk av kvalifiserte tolker

Fra og med 2022 er bruk av tolk i offentlig sektor regulert i en egen lov. Tolkeloven gir offentlige organer en plikt til å bruke kvalifiserte tolker, som har gjennomført ett eller flere av de offentlige kvalifiseringstilbudene, slik at de oppfyller kravene for å bli oppført i Nasjonalt tolkeregister. De fleste kommuner inngår rammeavtaler med private tolkeformidlere for å dekke sine tolkebehov. Offentlige virksomheter som har egen regi over bestilling av tolk, uten private tolkeformidlere som mellomledd, lykkes imidlertid i betydelig større grad med å dekke oppdragene med kvalifisert tolker.²⁴ Sentralenheten for barneverns- og helsenemnda etablerte en bestillingsløsning for tolketjenester i egen regi i 2023. De fikk med dette bedre kontroll med hvilke tolker som brukes. Departementet vil utrede muligheten for at et felles bestillingssystem kan benyttes av kommunale barnevernstjenester. Utredningen bør vurdere ulike innretninger, hvor ett alternativ er at Sentralenhetens løsning blir tilgjengelig for barnevernstjenester, som et frivillig tilbud.

²³ Kojan, B.H. og Storhaug, A.S. (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet - sammenhenger, forståelser og ansvar*. NTNU Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 6.

²⁴ Agenda Kaupang (2024). *Tolkemonitor LOV for rapporteringsåret 2023*.

Det skal også utarbeides en veileder for bruk av tolk i barnevernet. Veilederen skal bidra til å øke kompetansen om bruk av tolk i barnevernet, og å sikre gode rutiner for bestilling, kvalitetssikring, bruk og oppfølging av tolker. Det mangler oppdatert kunnskap om bruken av kvalifisert tolk i barnevernet, og et av Barnevernsutvalgets forslag var å sørge for å få slik kunnskap. Departementet vil gjøre det mulig å følge med på bruk av kvalifisert tolk i barnevernet.

4.3.4 Utvikle råd om brobyggere

Barnevernet møter barn og familier med ulike bakgrunner, og må ha kunnskap om den språklige og kulturelle variasjonen som finnes i befolkningen. For å møte barn og familier på best mulig måte, trengs kompetanse om mangfold, holdninger og fordommer. Dette er en kjernekompetanse som tjenestene bør ha. Tiltak for å øke barnevernets kompetanse er omtalt i kapittel 6. I enkelte saker kan det imidlertid også være verdifullt å få hjelp av en brobygger eller linkarbeider. Det er en ordning hvor en person formidler mellom to parter med ulik kulturell bakgrunn, i situasjoner der kultursensitivitet og forståelse av konteksten er viktig for å lykkes med kommunikasjon, samarbeid og konflikthåndtering. Brobyggere brukes innenfor ulike sektorer. I barnevernet brukes brobyggere for å hjelpe til i kommunikasjonen mellom familier med innvandrerbakgrunn og barnevernet. Brobyggeren kan veilede både familien og barnevernet.

En rekke aktører tilbyr brobyggertjenester, innenfor ideell, kommersiell og offentlig sektor. Brobyggerfunksjonen utøves på ulike måter av aktører med ulik bakgrunn og kompetanse. Med unntak av enkelte ideelle og kommersielle aktørers egne systemer for kvalitetssikring, finnes det ingen regulering eller kvalitetssikring av tiltaket. Utfordringene ved bruk av brobyggere ligner de som møter barnevernstjenesten ved bruk av private aktører. Eksempler på risiko er feilinformasjon, at brobyggeren også fungerer som tolk, eller at brobyggere uten riktig fagkompetanse brukes i undersøkelser, utrednings- og veiledningsarbeid. Det kan også være risiko knyttet til manglende ivaretagelse av regler for taushetsplikt, habilitet og personvern.

På denne bakgrunnen har Bufdir utredet om det bør etableres en ordning med sertifisering av brobyggere. Hensikten med sertifisering av en person eller organisasjon er å få en bekreftelse på at vedkommende har nødvendig kompetanse og ferdigheter til å utøve sin virksomhet eller sitt arbeid. Bufdir anbefalte ikke å etablere en certifi-

seringsordning, men anbefalte i stedet at det bør utvikles råd om hvordan barnevernstjenestene kan bruke brobyggere på en god måte. Rådene kan inneholde en beskrivelse av brobyggerrollen og anbefalinger til ansatte i barnevernstjenesten om hvilke krav tjenesten bør stille og hvilke forhold de bør være oppmerksomme på hvis de skal benytte brobyggere i sitt arbeid.

Departementet legger vekt på at brobyggere kan være av stor verdi for både barn, foreldre og barnevernet. Brobyggere kan bidra til bedre kommunikasjon og at familien får bedre hjelp av barnevernet. Det er samtidig viktig at brobyggere brukes på riktig måte for å unngå misforståelser og feil. En sertifiseringsordning er et omfattende kvalitetssikringstiltak. En slik ordning vil kreve et opplæringsprogram av høy kvalitet for at det offentlige skal godkjenne brobyggerens kvalifikasjoner. Det krever et solid kunnskapsgrunnlag, som mangler i dag. Det kan videre stilles spørsmål ved hvorvidt det også vil kreve en ordning for å frata sertifisering dersom brobyggeren opptrer på en særlig kritikkverdige måte. Det kan kreve forankring i lov og i praksis ligne en autorisasjonsordning. Det vil kreve betydelige ressurser å forvalte på en god måte. Departementet vil i lys av disse forholdene ikke gå videre med en sertifiseringsordning.

Det skal imidlertid utarbeides veiledning om hvordan brobyggere kan brukes. Veilederen skal gi barnevernstjenestene informasjon om hva brobyggerrollen er, hvilke krav barnevernstjenesten bør stille og hvordan brobyggeren bør brukes. Hensikten er at flere kommuner kan bruke brobyggere på en god måte og samtidig redusere risiko for feil ved bruk av brobyggere. Det er pekt på et svakt kunnskapsgrunnlag om brobyggere og departementet vil derfor innhente mer kunnskap om bruk av brobyggere i barnevernet. Det er særlig behov for å innhente erfaringer fra barn og familier om hvordan de opplever å få hjelp fra brobyggere.

4.3.5 Større mangfold blant ansatte i barnevernet

Barn som har innvandret til Norge mottar i større grad hjelp fra barnevernet enn både barn av norsk opprinnelse og norskfødte med innvandrerforeldre.²⁵ Det er også flere gutter enn jenter som mottar tiltak fra barnevernet.²⁶ Samtidig er det relativt få menn og personer med minoritetsbakgrunn blant de ansatte, særlig i det kommunale barnevernet.

²⁵ Bufdir.no. *Barnevernstiltak til barn med innvandrerbakgrunn. Barnevernsstatistikk*. Hentet februar 2025.

²⁶ SSB tabell 09050

Om lag én av fire ansatte i barnevernet er menn. I barnevernstjenestene utgjør menn i underkant av ti prosent av de ansatte. Andelen ansatte med innvandrerbakgrunn i barnevernet har hatt en jevn økning fra 2008 og er i dag på ti prosent.²⁷ Det er en overvekt av kvinner på studier som kvalifiserer for arbeid i barnevernet, og frafallet blant studentene er høyere blant menn enn blant kvinner.²⁸

Regjeringen understreket i Meld. St. 19 (2023–2024) *Profesjonsnære utdanninger over hele landet* at det er viktig for demokratiet at yrkesutøvere i profesjonsfagene representerer hele befolkningen. Det ble også framhevet at ansatte med ulik bakgrunn har verdifulle erfaringer og kunnskaper som er viktige for å kunne møte både barn og voksne på en god måte. Regjeringen vil derfor styrke kunnskapsgrunnlaget om likestilling og mangfold i høyere utdanning, og videreføre spesielle kvoter for søkere med minoritetsbakgrunn. Regjeringen vil også innføre bruk av kjønnsnøytrale kvoter på studier med stor kjønnsubalanse. Et barnevern som i større grad gjenspeiler befolkningen kan bidra til å sikre barnevernets legitimitet, skape og opprettholde tillit, og begrense avstanden som minoriteter kan oppleve i møte med barnevernet.

Regjeringen vil vurdere tiltak som kan øke andelen menn og personer med minoritetsbakgrunn i barnevernet. I kapittel 18 foreslås det å endre kompetansekravet for arbeid i barnevernsinstitusjon. Endringen er blant annet begrunnet med hensynet til å sikre en mer mangfoldig ansattgruppe med ulik kompetanse. Det er lagt til grunn at endringen kan medføre at flere menn vil kvalifisere til arbeid i institusjon. Bufdir har fått i oppdrag å foreslå ytterligere tiltak som kan bidra til større mangfold blant de ansatte.

4.4 Bedre oppfølging av foreldre når barn flytter i fosterhjem eller institusjon

Mange foreldre får ikke den oppfølgingen og hjelpen de trenger når barn flytter ut av hjemmet og inn i fosterhjem eller institusjon. Situasjonen vil for de fleste oppleves som en krise, der de kan kjenne på sterke følelser av savn, skam, sinne, maktesløshet og/eller frykt for at barnet ikke vil få et godt tilbud. Behovene de har vil ofte være

²⁷ SSB (2024). Registerbaserte sysselsettingsstatistikk. Tall-sammenstilling bestilt på oppdrag fra Bufdir.

²⁸ Hkdir.no. *Database for statistikk om høyere utdanning*. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. Hentet februar 2025.

komplekse, og de kan være svært ulike mellom ulike foreldre. Mange foreldre kan ha behov for hjelp til å bearbeide sine reaksjoner og følelser knyttet til at barnet måtte flytte hjemmefra, og noen kan ha behov for praktisk hjelp og støtte. Andre trenger hjelp til å håndtere stress og bekymring for et barn som bruker rusmidler og utsetter seg selv for fare.

Barnevernstjenesten har en plikt til å følge opp foreldrene etter et vedtak som innebærer at barnet flytter ut av hjemmet. Dette innebærer å utarbeide en plan for oppfølgingen og, ved behov, formidle kontakt med andre relevante tjenester. Bufdir publiserte våren 2024 en veileder til kommunene om god utøvelse av oppfølgingsansvaret overfor barna, foreldrene og fosterforeldrene når barnet bor i fosterhjem.²⁹ Dessverre er det store variasjoner mellom kommunene, og ikke alle lykkes med å løse oppgaven på en tilfredsstillende måte. Når barnet bor på institusjon, har institusjonen et ansvar for å ivareta relasjonen til foreldrene.

I familievernet er det utviklet et forløp for foreldre som har mistet omsorgen for sitt barn. Familievernet tilbyr denne foreldregruppen hjelp til å mestre utfordringer de møter i hverdagen etter at barnet er plassert. Foreldrene kan blant annet trenge hjelp til å bearbeide vanskelige følelser og har behov for støtte i en ny foreldrerolle. Bufetat arbeider med å øke kunnskapen om og kjennskapet til tilbudet, både blant foreldre og barnevernstjenestene. Det pågår et arbeid med å vurdere familievernets formål, målgruppe og oppgaver blant annet i forbindelse med ny lov om familievernstjenesten.

Det er behov for å styrke oppfølgingen av foreldrene når barn flytter i fosterhjem eller institusjon. Når foreldrene følges opp på en god måte, vil det i de fleste tilfeller også ha en positiv betydning for omsorgssituasjonen og utviklingen til barnet. Fosterhjemsutvalget foreslo et eget oppfølgingsprogram for foreldre som har barn i fosterhjem, mens Barnevernsutvalget foreslo å etablere et oppsøkende krisetilbud for å støtte foreldre etter en omsorgsovertakelse.³⁰ Foreldrene trenger kunnskap om hvordan de kan utøve foreldreskapet sitt når barnet bor i fosterhjem, hjelp til å håndtere følelser og reaksjoner i krisen de opplever, og støtte til å bedre levekårene sine, både psykisk, sosialt og økonomisk.

Departementet vil utrede hva slags hjelp foreldre trenger når barna flytter i fosterhjem eller institusjon, og hvordan denne støtten best kan gis. Det skal utredes hvor hovedansvaret for oppfølgingen bør ligge, slik at hjelpen blir mest mulig effektiv og tilgjengelig. Det er ikke nødvendigvis den beste løsningen at barnevernstjenesten har hovedansvaret, særlig dersom foreldrene har et anstrengt forhold til tjenesten. Barnevernsutvalget diskuterer om ansvaret heller bør ligge hos kommunen som sådan, eller alternativt hos familievernet. Mange kommuner har utviklet gode tiltak og samarbeidsmodeller for å følge opp foreldre. Departementet vil identifisere lovende metoder og modeller, med mål om å spre informasjon om disse til øvrige kommuner. Hvordan kommunen følger opp foreldre til barn i fosterhjem eller institusjon kan være relevant informasjon for kommunestyret. Departementet vil derfor sørge for at det inkluderes i veilederen til den årlige tilstandsrapporteringen fra barnevernstjenesten til kommunestyret. For tiltak og lovforslag som gjelder oppfølging og samvær etter omsorgsovertakelse, se kapittel 7 og 11.

4.5 Tiltak for åpenhet og informasjon om barnevernet

4.5.1 Brukerforum for barn og pårørende

Barnevernsutvalget foreslo å stimulere til flere møteplasser på lokalt nivå, der barn og foreldre med erfaring fra barnevernet kan møte hverandre og ha dialog med representanter for forvaltningen og det politiske nivået i kommunene. Formålet er at både barn og foreldre kan få komme med tilbakemeldinger på barnevernets arbeid, og at dette kan bidra til mer åpenhet. Barnevernsutvalget mener et brukerforum vil kunne oppfylle behovet for gjensidig forståelse og bidra til å øke kvaliteten på barnevernets arbeid. Utvalget foreslo også at oppsummeringer av barn og foreldres synspunkter, så langt det er mulig, bør inngå i den årlige redegjørelsen for kommunestyret om tilstanden i barnevernstjenesten.

Barns og foreldres erfaringer og synspunkter på barnevernstjenestens arbeid, er viktig informasjon for både forvaltning og politikere i kommunene. Dette kan gi en bedre forståelse for hvordan barnevernstjenesten oppleves og dermed også hvor det eventuelt er behov for å sette inn tiltak. For barn og foreldre kan det være meningsfullt å bidra med sine vurderinger og råd. Departementet vil samarbeide med KS om å utarbeide eksempler på hvordan det kan legges til rette for dette i kommunene. Tilbakemeldingene kan ta ulik form, for

²⁹ Bufdir (2024). *Veileder om barnevernstjenestens oppfølging av barn i fosterhjem*.

³⁰ NOU 2018: 18 *Trygge rammer for fosterhjem*; NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid*.

Boks 4.2 Erfaringsformidlere i Lister barnevernstjeneste

Erfaringsformidlerne i Lister barnevernstjeneste er et rådgivende organ for barnevernstjenesten. Arbeidet består i å gi råd og innspill i saker som omhandler kvalitet, innhold, endringer og veivalg som direkte berører sårbare familier som kommer i kontakt med barnevernet i regionen. I løpet av de siste årene har erfaringsformidlerne engasjert seg i saker som ny undersøkelsesplan, plan for oppfølging av foreldre som har mistet omsorgen for barna sine og gjennomføring av undersøkelse blant fosterforeldre.

eksempel brukerundersøkelser, brukerråd eller brukerforum, slik utvalget beskriver. Det er opp til den enkelte kommune å velge tilnærming. Den årlige tilstandsrapporteringen til kommunestyret kan være en god anledning til å presentere brukernes synspunkter. Dette vil tydeliggjøres i veiledende mal til utforming av tilstandsrapporten.

Erfaringsformidlere er også viktige på statlig nivå. Departementet mottar jevnlig innspill fra barn, unge og foreldre som har stått i vanskelige situasjoner i barnevernet. I tillegg mottar Bufdir også innspill og råd fra brukerorganisasjoner gjennom blant annet Bufdirs brukerråd. Rådet består av ti faste representanter fra ti ulike organisasjoner. Departementet ser behov for å styrke medvirkningen på systemnivå, og vil blant annet vurdere tiltak som kan styrke medvirkning fra foreldre til barn som mottar tiltak fra barnevernet.

4.5.2 Rapportering om rettstilstanden i barnevernet

Dommene mot Norge i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) har utfordret legitimiteten og tilliten til barnevernet. Barnevernsutvalget foreslo at det bør innføres en jevnlig rapportering til regjeringen og stortinget om rettstilstanden i barnevernet opp mot barnekonvensjonen og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK). Formålet er å sørge for at både politikere, aktører på barnevernsfeltet og allmennheten jevnlig får en nyansert og nøytral vurdering av tilstanden i barnevernet opp mot Norges rettslige forpliktelser. Utvalget påpekte at barnevernsfeltet er et krevende felt med et komplisert rettskillebilde,

og i lys av dommene mot Norge i EMD kan det være særlig grunnlag for å følge med på utviklingen. En slik rapportering kan synliggjøre både hva som fungerer godt og hvilke utfordringer som særlig bør tas tak i.³¹

Regjeringen vil gå videre med forslaget. En rapportering om utvikling av rettstilstanden, både nasjonalt og internasjonalt, kan gi nyttig kunnskap til utvikling av barnevernsfeltet og arbeidet med å sikre barn og foreldres rettigheter. Rapporteringen kan fylle et kunnskapshull i sektoren og hos relevante beslutningstakere, og gi en mer helhetlig gjennomgang enn det som gjøres i dag. Videre kan det bidra til at rettslige spørsmål innenfor barnevernet løftes og styrkes som fagområde. Det skal derfor utarbeides en jevnlig rapportering til Barne- og familiedepartementet. Stortinget skal informeres på egnet måte. Den nærmere innretningen av tiltaket vil vurderes nærmere. Det inkluderer spørsmålet om hvilken instans eller fagperson som bør gjennomføre en slik rapportering.

4.5.3 Bedre statistikk om barnevernstiltak

Barnevernsutvalget pekte på at barnevern er et saksfelt som er iboende kontroversielt, og som er og skal være gjenstand for kritikk og innsyn. For å kunne legitimere og begrunne de valgene som gjøres, mente utvalget at basisinformasjon om barnevernet bør være mer tilgjengelig.

Befolkningen bør ha tilgang til oppdatert og kvalitetssikret statistikk om barnevernet. Det er viktig både av hensyn til barnevernets legitimitet, slik Barnevernsutvalget påpeker, men det er også viktig av hensyn til kommunene og sentrale myndigheters styring av barnevernstjenesten. I dag mangler det blant annet viktig informasjon om barns medvirkning, fosterhjem, samvær, akuttvedtak, samarbeid med andre tjenester og oppfølging av foreldre. Bufdir har derfor fått i oppdrag å gjennomgå innholdet i kommunenes rapportering til Statistisk sentralbyrå (SSB) for å sørge for at rapporteringen inneholder viktig informasjon om dagens tilbud. Forrige gjennomgang var i 2012, og det har siden da vært en stor utvikling på barnevernsfeltet. Blant annet er det i dag større oppmerksomhet om barns medvirkning og samvær mellom barn og foreldre etter omsorgsovertakelse.

Det er samtidig viktig at rapporteringskravene til kommunene ikke økes unødige. En sentral del av regjeringens tillitsreform er å sørge for at ledere og ansatte i førstelinjen ikke pålegges unødige arbeid som legger beslag på viktig tid som ellers hadde

³¹ NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid*.

blitt brukt til å levere bedre tjenester.³² Arbeidet skal derfor gjennomføres i dialog med kommunene, KS og statsforvaltere, samt SSB og leverandørene av kommunenes fagsystemer.

4.6 Større åpenhet i Barneverns- og helsenemnda

Åpenhet, uttrykt gjennom offentlighetsprinsippet i norsk rett, er et grunnleggende demokratisk prinsipp. Hovedregelen i nemndene er imidlertid at nemndenes møter holdes for lukkede dører. Hensynet til barn og familiers personvern veier tyngre enn hensynet til åpenhet i saker for nemnda. Det gjelder også ved rettslig prøving av nemndas vedtak i domstolen. Barnevernsutvalget vurderte om det bør gjøres endringer for å regulere balansen mellom åpenhet og nødvendig lukkethet i nemndene, men kom til at regelverket i alt det vesentlige er på plass. Utvalget viste til forskning som finner at norsk barnevern er åpent sammenlignet med barnevern i andre land, fordi det blant annet er adgang til rettsmøter, og store mengder avgjørelser er tilgjengelige for presse, forskere og allmenheten.³³ Norge skiller seg heller ikke vesentlig fra andre land ved at barnevernssaker holdes for lukkede dører.

Samtidig opplever enkelte, inkludert representanter fra pressen, at nemndene er lukket og at det er vanskelig å få innsyn og informasjon om saks- gang og avgjørelser. En opplevelse av at nemndene ikke praktiserer åpenhet, kan svekke allmennhetens tillit til nemndene. Regjeringen vil derfor legge til rette for mer åpenhet og kunnskap om Barneverns- og helsenemndas oppgaver og rolle. Hovedregelen skal fremdeles være lukkede dører, men det vil gjennomføres tiltak som kan gi pressen og befolkningen større tilgang til informasjon om saksbehandlingen og beslutningene i nemndene.

Regjeringen foreslår i kapittel 20.5 å harmonisere regelverket om muligheten til helt eller delvis åpne dører i behandlingen av barnevernssaker i nemnda og domstolen. Dette innebærer at det ikke lenger vil være et krav at barnevernstjernen må samtykke til helt eller delvis åpne dører. Samtykke skal bare hentes inn fra de pri-

vate partene. I tillegg må nemnda finne det ubetenkelig med åpne dører.

Departementet har gjennom styringsdialogen gitt Sentralenheten for barneverns- og helsenemnda i oppdrag å bidra til å fremme tillit til og åpenhet om barnevernet. Dette gjøres blant annet ved å gi offentligheten innsikt i nemndenes arbeid, prosesser og beslutninger og ved å publisere statistikk. Det er også gitt føringer om at virksomheten innenfor tilgjengelige ressurser bør prioritere å tilrettelegge for innhenting av data der forskere ber om dette. Det er videre et mål å øke andelen nemndsvedtak som publiseres på Lovdata i anonymisert form, og at vedtakene som publiseres utgjør et representativt utvalg. Disse kan gi innsikt i barn og foreldres utfordringer og hvordan en beslutning fra nemndene kan se ut. Det er samtidig viktig at dette arbeidet tar hensyn til barns og foreldres rett til å selv bestemme over sensitiv informasjon om dem selv. I 2024 ble det publisert 382 vedtak på Lovdata. Dette utgjør i overkant av 20 prosent av vedtakene det året.

Sentralenheten har de siste årene arrangert årlige åpenhetsseminarer. Stortingets familie- og kulturkomité, lokalpolitikere, fagfolk fra feltet og pressen er blant de som har deltatt på seminarene. Formålet er å øke kunnskapen om nemndas rolle og oppgaver, og å åpne for refleksjon og diskusjon om sentrale spørsmål om barnevern. Det er også lansert nye nettsider og informasjonsfilmer for barn og ungdom som har en barnevernssak i nemnda. En av filmene handler om hvordan barn og ungdom kan gi uttrykk for sitt syn i nemnda, og en annen er rettet mot barn og ungdom som trenger informasjon om når man kan få partsrettigheter og hva det innebærer å ha partsrettigheter. Filmene kan være et hjelpemiddel for barnevernstjenestene når de skal informere yngre barn om partsrettigheter og avklare om barnet ønsker slike rettigheter. En nylig revidert veileder for nemndledere inneholder flere nye temaer, inkludert åpenhet. Beslutninger om hvorvidt møter skal holdes for helt eller delvis åpne dører, og innsyn i saksdokumenter og anonymisering av vedtak som sendes til Lovdata, er sentrale virkemidler for å fremme åpenhet og forståelse for hvordan nemndene arbeider.³⁴ Dette er viktig arbeid som skal videreutvikles i årene framover. Departementet tar sikte på å innhente erfaringer med ulike tiltak for større åpenhet i barneverns- og helsenemndene, inkludert om tiltakene treffer den rette balansen mellom mer åpenhet og hensynet til barns beste.

³² Regjeringen.no. *Tillitsreformen*. Hentet februar 2025.

³³ Burns, K., Pösö, T. og Skivenes, M. (2017). *Child Welfare Removals by the State: A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems*. Oxford University Press; Burns, K. m.fl. (2019). *The Hidden Proceedings – An Analysis of Accountability of Child Protection Adoption Proceedings in Eight European Jurisdictions*. European Journal of Comparative Law and Governance, 6(1).

³⁴ Barneverns- og helsenemnda (2024). *Veileder for nemndledere i barneverns- og helsenemnda (NL-veilederen)*.

5 Forebyggende og samordnet hjelp til barn og familier

5.1 Regjeringens mål

Regjeringens mål er at barn og familier skal motta tidlig og tverrfaglig hjelp som møter deres behov. Dette er i tråd med intensjonene i barnevernsreformen om å styrke tidlig innsats og forebyggende hjelp til barn og familier. Tidlig innsats innebærer at kommunen setter inn tiltak så tidlig som mulig. Helsestasjonen møter foreldre som nettopp har fått barn, og kan tidlig vurdere familiens behov. Det kan også være behov for tiltak i barnehagen, i skolen eller gjennom barnevernet. Ved å sette inn tiltak tidlig kan vi unngå at alvorlige utfordringer utvikler seg eller oppstår senere. Det gjør at flere barn får en god barndom og mestrer overgangen fra ungdomsliv til voksenliv.

Gode oppvekstvilkår og tilgjengelige tjenester innen helse, barnehage, skole og barnevern bidrar til like muligheter og reduserte forskjeller. Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om sosial utjevning og mobilitet. I meldingen vil regjeringen vurdere tiltak på alle arenaer der barn og unge er, som barnehage, skole og fritidsaktiviteter, og i tjenestene som er rettet mot barn og unge og deres familier. Stortingsmeldingen vil særlig vektlegge barnets første 1 000 dager og samarbeid mellom sektorene.

Barn og familier som trenger støtte kan motta hjelp fra barnevernet. Familiene skal motta treffsikre tiltak basert på en helhetlig kartlegging av deres behov, og hjelp som de selv ønsker. Forskning tyder på at barnevernet ikke tar tilstrekkelig hensyn til utfordringer som følger av lavinntekt.¹ Bekymring for ting som mat, fritidsaktiviteter, bursdager og boligsituasjon kan påvirke både barn og foreldre, og skape vanskeligheter i forholdet mellom dem. I samarbeid med andre tjenester kan barnevernet bidra til å avhjelpe og stabilisere situasjonen og gi ro i familien. Regjeringen vil styrke barnevernets kartlegging av barnets behov for tiltak, i samarbeid med andre tjenester, inkludert Nav. Tillit og åpenhet er en forut-

setning for godt samarbeid mellom barn, foreldre og barnevernet. Dette er nærmere omtalt i kapittel 4.

Regjeringen har som mål å sørge for at barn og unge er inkludert i arbeids- og samfunnsliv når de blir voksne. Barn som har mottatt tiltak fra barnevernet har ofte et mindre nettverk enn andre unge. Mange har flyttet flere ganger og har gjentatte relasjonsbrudd bak seg. Det gjør dem særlig sårbare når de blir myndige og i større grad skal stå på egne ben. Det er derfor innført en rett til ettervern for barn med tiltak fra barnevernet fram til de er 25 år. Det er imidlertid store variasjoner i ettervernstiltak mellom kommuner.²

Regjeringen vil

- vurdere tiltak som kan bidra til at flere kommuner utvikler tverrfaglige tjenester til barn og unge
- styrke samhandlingen mellom barnevernstjenesten og Nav ved å spre kunnskap om gode samarbeidsmodeller og veiledere
- gi kommunene bedre opplæring og faglig støtte til å gjennomføre hjelpetiltak i tråd med barn, unge og familiers ønsker og behov, inkludert ettervern
- videreutvikle tilbudet av spesialiserte hjelpetiltak, og gjøre mer systematiske undersøkelser av behovet for tiltak
- utarbeide veiledning om trinnvis siling av undersøkelsessaker for å frigjøre tid og ressurser til de mest alvorlige sakene

5.2 Dagens situasjon

5.2.1 Kommunens ansvar for forebygging

Kommunen har ansvar for å fremme gode oppvekstvilkår for barn og unge. Dette innebærer å forebygge omsorgssvikt og at barn utsetter sin utvikling for alvorlig fare. Det er kommunen selv som beslutter hvordan det forebyggende arbeidet

¹ Kojan, B.H. og Storhaug, A.S. (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet - sammenhenger, forståelser og ansvar*. NTNU Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 6.

² Paulsen, V. m.fl. (2020). *Ettervern – en god overgang til voksenlivet?* NTNU Samfunnsforskning.

skal organiseres, inkludert hvilken rolle barnevernstjenesten skal ha.

Ansvarer oppfylles gjennom kommunens samlede tjenestetilbud til barn, unge og familier, og omfatter tiltak rettet mot alle barn og grupper av barn med særlige utfordringer. Kommunestyret skal vedta en plan for det forebyggende arbeidet, jf. barnevernsloven § 15-1. Bufdir, Utdanningsdirektoratet, Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet har fått et felles oppdrag om å utarbeide veiledning eller annen faglig støtte til kommunene om deres forebyggende ansvar på oppvekstområdet. Arbeidet ledes av Bufdir. I direktoratenes første delleveranse framgår det at det er store variasjoner mellom kommunene i forståelsen av eget ansvar og hvordan de jobber med planene på oppvekstområdet. Forebyggingsbegrepet er også brukt på ulike måter i lovverket, noe som kan bidra til ytterligere uklarheter. Om lag halvparten av kommunene har vedtatt en forebyggende plan etter barnevernsloven § 15-1. Statsforvalterne har fått i oppdrag å følge med på hvordan kommunen etterlever plikten til å vedta en plan for dette arbeidet, og bidra til at kommuner utveksler erfaring og kompetanse om planarbeidet med hverandre.

5.2.2 Status for barnevernsreformen

Barnevernsreformen, som trådte i kraft 1. januar 2022, ga økt faglig og økonomisk ansvar til kommunene. Ved å gi kommunene et helhetlig ansvar for ordinære fosterhjem, og å øke egenandelen kommunen må betale om et barn må flyttes til institusjon, beredskapshjem eller spesialiserte fosterhjem vil kommunene få økt handlingsrom og incentiver til å arbeide forebyggende og vektlegge tidlig innsats. Den overordnede målsettingen er at utsatte barn skal få rett bistand til rett tid, og at tjenestetilbudet i større grad skal tilpasses lokale behov. Reformen omtales ofte som en oppvekstreform, siden mange tiltak for god forebygging og tidlig innsats ligger i andre sektorer enn barnevernstjenesten.

Menon Economics og NTNU Samfunnsforskning har fått i oppdrag å følgeevaluere barnevernsreformen til og med 2027. Den første evalueringsrapporten viser at det er store variasjoner mellom kommunene i deres forebyggende arbeid. Tilgang på fosterhjem og institusjonsplasser har også vært en stor utfordring, særlig for store kommuner. Samtidig rapporterer nær 60 prosent av kommunene at de i større grad enn før setter inn intensive tiltak for å forhindre å flytte barn fra hjemmet. Barnevernslederens oppfatning av refor-

men har generelt blitt mer positiv siden oppstarten.³

Evalueringen har blant annet pekt på et behov for bedre veiledning til kommunene om forebyggende arbeid, flere møteplasser for å diskutere forebygging, og bedre statistikk for å måle innsatsen og effektene av ulike tiltak. Det er også pekt på at myndighetene bør følge med på utviklingen i kommunene, spesielt om det oppstår store forskjeller i barnevernets deltakelse i forebyggende arbeid. Videre anbefales det at kommunene får tydeligere råd om hvilke tiltak som har best dokumentert effekt. Disse anbefalingene følges i stor grad opp. Dette gjelder blant annet arbeidet med å utarbeide støtte- og veiledningsmaterieil til kommunene om plan for kommunens forebyggende arbeid. Tiltak for bedre statistikk omtales i kapittel 4.5.3.

5.2.3 Samarbeidspliktene

Nye bestemmelser om samarbeid, samordning, barnekoordinator og individuell plan trådte i kraft 1. august 2022 i flere lover. Dette inkluderer helse- og omsorgstjenesteloven, barnevernsloven, opplæringsloven, barnehageloven og Nav-loven. Målet med disse endringene var å harmonisere og tydeliggjøre reglene om samarbeid og samordning på tvers av sektorer. Tjenestene skal samarbeide når dette er nødvendig for å gi barnet eller ungdommen et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. I denne vurderingen må tjenestene legge vekt på hva barnet eller ungdommen selv ønsker, og hva som er til barnets beste. Det er utviklet en tverrsektoriell veileder til de nye reglene.⁴

De nye samarbeidsreglene, og den tverrsektorielle veilederen til samarbeidsreglene, tydeliggjør forpliktelsen tjenestene har til å samarbeide. De tydeliggjør også kommuneledelsens ansvar for å avklare hvilken tjeneste som har ansvaret for å koordinere samarbeidet i enkeltsaker, hvordan sikre at barn og unge får medvirke på en god måte, og hvordan tjenestene kan og skal bruke individuell plan som et verktøy i koordinering og målretting av tjenestetilbudet. Ettersom det har gått kort tid siden endringene ble satt i verk, er det for tidlig å anslå hvordan endringene har fun-

³ Kjelsaas, I. m.fl. (2023). *Evaluering av barnevernsreformen. Første statusrapport med søkelys på forebygging og tidlig innsats*. Menon-publikasjon nr. 165/2023.

⁴ Hdir.no. *Samarbeid om tjenester til barn, unge og deres familier*. Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms og familiedirektoratet, Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Hentet februar 2025.

gert. NTNU Samfunnsforskning skal evaluere hvordan bestemmelsene følges opp i praksis.

5.2.4 Familier med sammensatte utfordringer

Barnevernet skal være en tjeneste for alle barn, uavhengig av bakgrunn eller hvor i landet de bor. Ulike typer familier kan trenge hjelp fra barnevernet, i en kortere eller lengre periode. Det er stor variasjon i hvilke problemer familiene opplever, og hvor alvorlige utfordringene er. Noen kan trenge hjelp og veiledning for å håndtere utfordringer hos barnet, for eksempel rusmiddelbruk eller psykiske helseproblemer, mens andre foreldre har utfordringer som følger av lavinntekt, usikker boligsituasjon og lite nettverk. I andre tilfeller griper barnevernet inn for å beskytte barn på grunn av omsorgssvikt, vold og overgrep.

Selv om det er stor variasjon hos familiene som trenger hjelp fra barnevernet, er det enkelte utfordringer som oppstår oftere. Paulsen og Oterholm (2024) har intervjuet foreldre og ansatte, og studert det skriftlige materialet i mange barnevernssaker.⁵ Familiene i denne studien hadde sammensatte utfordringer og mange mottok flere hjelpetiltak samtidig. Flere av barna hadde fysiske eller psykisk helseutfordringer og foreldrene trengte hjelp for å følge dem opp. Noen av foreldrene hadde også selv utfordringer knyttet til blant annet rusmiddelbruk, psykisk uhelse og økonomiske problemer. Flere av dem beskrev at de selv hadde hatt en vanskelig barndom eller at de hadde opplevd kriser slik som sykdom og død i familien. Vold i hjemmet og høyt konfliktnivå mellom foreldre ble også oppgitt som begrunnelse for hjelpetiltak i studien.

5.2.5 Problemer med barnevernets tilbud

Foreldre som mottar hjelpetiltak fra barnevernet er ofte positive til hjelpen til de har fått. Nyere forskning konkluderer også med at selv om det er vanskelig å måle virkningene av hjelpetiltak, er det holdepunkter for at flere av de mest vanlige hjelpetiltakene i barnevernet bidrar til positive endringer i barnets omsorgssituasjon.⁶ Samtidig lykkes ikke alltid barnevernstjenesten godt nok. Problemene oppstår både i saker som gjelder

barn og familier, og i saker som gjelder unge voksne med ettervern. Utfordringene handler om:

- Mangelfull kartlegging: Barnevernstjenesten kartlegger ikke barnet og familien godt nok til å identifisere deres helhetlige hjelpebehov. Dette kan føre til at alvorlige utfordringer ikke fanges opp, at barn og familier ikke får den hjelpen de trenger, eller at de ikke klarer å nyttiggjøre seg den hjelpen de får.
- Manglende samarbeid med andre tjenester: Barnevernstjenesten klarer ikke alltid å få til et godt samarbeid med andre tjenester, selv om familien har behov for hjelp fra flere sektorer. Dette kan skyldes manglende forståelse av ansvar, ulike perspektiver på problemene, og utfordringer knyttet til taushetsplikt og personvern. Høy turnover i barnevernet og manglende prioritering av samarbeid fra ledelsen forverrer situasjonen.
- Tiltakene er ikke tilpasset barnets behov: Barnevernstjenesten tar ikke i bruk gode og virksomme hjelpetiltak som møter familiens behov. Mange kommuner har få tilgjengelige tiltak, og de som finnes er ofte lite differensierte og fleksible. Valg av tiltak avhenger ofte mer av hva som er tilgjengelig enn av barnets behov og situasjon.
- Prioritering av de vanskeligste sakene: Mange barnevernstjenester strever med å prioritere tilstrekkelig tid til oppfølging, særlig i de mest alvorlige sakene. Endring hos barn og foreldre krever at hjelpetiltakene, inkludert veiledning, er av et visst omfang og intensitet, og at barnevernstjenesten jobber aktivt for å komme i posisjon til å hjelpe familien.

5.3 Bedre samarbeid med andre tjenester

Regjeringen vil styrke samhandlingen mellom barnevernstjenesten og de andre velferds-tjenestene. Mange familier som mottar hjelp fra barnevernet har også behov for støtte på skolen, fra Nav eller fra helse- og omsorgstjenestene. God kommunal ledelse og et godt samarbeid mellom tjenestene kan gi en mer helhetlig forståelse av familiens behov og resultere i mer effektive og samordnede tiltak. Dette kan bidra til å forhindre mer omfattende inngrep fra barnevernet. Mange kommuner har gode erfaringer med tiltak som Familiens hus, hvor tjenester for barn og familier er samlokalisert. Departementet vil vurdere tiltak som kan føre til at flere kommuner utvikler tverrfaglige tjenester til barn og unge, hvor barnever-

⁵ Paulsen, V. og Oterholm, I. (2024). *Helhetlig forståelse av hjelpetiltak. Sluttrapport i prosjektet "Virking av barnevernets hjelpetiltak"*. NTNU Samfunnsforskning.

⁶ Paulsen, V. og Oterholm, I. (2024). *Helhetlig forståelse av hjelpetiltak. Sluttrapport i prosjektet "Virking av barnevernets hjelpetiltak"*. NTNU Samfunnsforskning.

Boks 5.1 Familiepartner

En familiepartner er en person som aktivt deltar i familiens dagligliv og samarbeider med foreldre og barn om både små og store utfordringer. Familiepartneren tar seg god tid til å bli kjent med familien og bygge et tillitsfullt forhold. Familiepartneren skal etter hvert få et helhetlig overblikk over familiens situasjon og støtte dem på de områdene hvor de virkelig trenger hjelp. Hensikten er å forebygge omsorgsovertakelser. Familiepartneren er en viktig brikke i samarbeidet mellom ulike hjelpeinstanser og bidrar til at tiltakene blir riktig dimensjonert. Tiltaket er utviklet av SOS-barnebyer og brukes blant annet i Lillehammer og Øvre Eiker kommune.

net kan være en integrert del. Tiltak for å styrke samarbeidet mellom tjenestene i særlig krevende barnevernssaker er omtalt i kapittel 6.

5.3.1 Forbedre samarbeidet mellom barnevernet og helsetjenestene

De første årene av et barns liv er svært viktige. Kvaliteten på omsorgen og erfaringene barnet får, både positive og negative, spiller en viktig rolle for hvordan barnet utvikler seg. Barnevernsutvalget foreslo at det bør vurderes hvordan barnevernstjenesten i større grad kan samarbeide med helsetjenestene overfor utsatte gravide, i tilfeller der det foreligger høy risiko for at barnet vil kunne oppleve omsorgssvikt etter fødsel. Dette innebærer å vurdere om barnevernets mulighet til å åpne undersøkelse bør utvides til å gjelde flere målgrupper enn gravide rusmiddelavhengige.⁷ Barne- og familiedepartementet vil vurdere forslaget i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet. God oppfølging fra helsetjenesten under svangerskapet er viktig for den gravide og for barnet. Det forutsetter blant annet at gravide føler seg trygge på at helsepersonell ikke deler informasjon om private forhold. Det er særlig viktig at gravide ikke er redde for å fortelle helsepersonell om forhold som kan ha betydning for barnet. Departementet viser for øvrig til den kommende stortingsmeldingen om sosial utjevning og mobili-

tet, hvor barnets 1 000 første dager er et sentralt tema.

Forskning viser at barn som mottar hjelp fra barnevernet har høyere forekomst av psykiske vansker, somatiske og seksuelle helseproblemer, samt tannhelseproblemer, enn barn og unge ellers i befolkningen.⁸ Barn som har opplevd omsorgssvikt og krenkelser i tidlig alder har også høy risiko for alvorlige helseutfordringer senere i livet.⁹ Flere rapporter og utvalg, deriblant Barnevernsutvalget og Barnevernsinstitusjonsutvalget, har samtidig vist at barn i barnevernet ikke får tilstrekkelig helsehjelp. Det viktigste tiltaket for å sikre helsehjelp til barn i barnevernet er Nasjonalt forløp for barnevern – kartlegging og utredning av psykisk, somatisk og seksuell helse, tannhelse og rus. Forløpet skal gi barn og unge i barnevernet tidlig kartlegging og utredning, slik at de får nødvendig helsehjelp når de trenger det, i kombinasjon med riktige tiltak fra barnevernet.

Barn som skal flytte ut av hjemmet kan få en tverrfaglig helsekartlegging. Regjeringen foreslår i kapittel 6 endringer i ordningen som skal bidra til at flere barn kartlegges og en sømløs overgang til videre helsehjelp. Helsetilbudet for barn på institusjon omtales i kapittel 8. Regjeringen vil at alle barn skal få sine helsebehov kartlagt ved inntak til institusjon og at alle institusjoner skal ha tilknyttet et helseteam som kan gi helsehjelp til barna og veiledning til ansatte.

5.3.2 Forbedre samarbeidet mellom barnevernet og Nav

Familier med sosioøkonomiske utfordringer, som fattigdom og dårlig økonomi, er overrepresenterte i barnevernet. Fattigdom og økonomisk stress kan redusere foreldrenes omsorgsevner og forsterke andre problemer i familien. Manglende overskudd kan også gjøre det vanskelig å ta i bruk og følge opp tiltak fra barnevernet. Derfor er det viktig at barnevernet har kunnskap om lavinntekt og hvordan det påvirker familien, slik at de kan tilby tiltak som tar hensyn til situasjonen familien står i. Flere studier har imidlertid vist at barnevernet i liten grad lykkes med å se helhetlig på utfordringer i familier som også strever økonomisk.¹⁰

⁸ Kaye, N.S. m.fl. (2015). *Psykisk helse hos barn og unge i barnevernsinstitusjon*. NTNU; Carr, A. m.fl. (2020). *A Systematic Review of Reviews of the Outcome of Noninstitutional Child Maltreatment. Trauma, Violence, & Abuse*, 21(4); Hafstad, G.S. (2021). *Kunnskapsoppsummering om helsekonsekvenser og helseeffekt*. NKVTS.

⁹ Kirkengen, A.L. og Brandtzæg, A.N. (2015). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne*. Universitetsforlaget.

⁷ NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid*

Boks 5.2 Sammen på vei

Sammen på vei (tidligere Familie for første gang) er et intensivt oppfølgingsprogram som retter seg mot førstegangsfødende med sammensatte utfordringer. Oppfølgingen av foreldrene består av jevnlig hjemmebesøk av en familiesykepleier fra så tidlig som mulig i graviditeten (uke 12) fram til barnet fyller to år. Formålet med programmet er å forbedre mors helse under svangerskapet, fremme barnets helse og utvikling, og å støtte begge foreldrene med tanke på helse og framtidig livssituasjon. I 2023 startet en effektstudie av programmet for å kartlegge effekten av programmet i norsk kontekst. Effektstudien skal være ut 2028.

Bufdirs brukerråd på barnevernsfeltet har også trukket fram dette som en utfordring. Regjeringen vil videreutvikle tilbudet av kompetansetiltak for ansatte, i tråd med oppdatert kunnskap om kompetansebehov. Levekår kan være et relevant perspektiv i dette arbeidet. Kompetanse og veiledning i barnevernstjenesten er nærmere omtalt i kapittel 6.

Det er også behov for å styrke barnevernstjenesten og Navs kunnskap om hverandres tiltak. Både familier som strever økonomisk og ungdommer i overgangen til voksenlivet kan trenge tiltak fra både barnevernet og Nav. I mange kommuner preges imidlertid dette samarbeidet av avklaringer av ansvar og koordinering snarere enn et helhetlig samarbeid om felles mål.¹¹ De ansatte mener selv at de kan for lite om den andre tjenestens tilbud og tiltak.¹² Manglende samarbeid kan føre til at barn og familier ikke får tilbudet de har krav på, at tjenester forsinkes eller at familien må bruke unødvendig tid på å koordinere tjenestene.

¹⁰ Kojan, B.H. og Fauske, H. (2011). *Et klasseperspektiv på barnevernets familier*. Tidsskrift for Velferdsforskning, 14(2), 95-109; Kojan, B.H. og Storhaug, A.S. (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet - sammenhenger, forståelser og ansvar*. NTNU Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 6.

¹¹ Sagatun, S. og Ask, T.A. (2020). *Frontline Professionals Performing Collaborative Work with Low-Income Families: Challenges across Organizational Boundaries*. Nordic Journal of Social Research, 11 (1), 66-85. Kojan, B.H. og Storhaug, A.S. (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet - sammenhenger, forståelser og ansvar*. NTNU Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 6.

Regjeringen vil sørge for at kommunene får kunnskap om gode samarbeidsmodeller som kan brukes av barnevernstjenesten og Nav-kontoret. Flere kommuner har utviklet modeller for samarbeid som ser ut til å fungere godt (se boks 5.3). Det er laget retningslinjer for samarbeid mellom barnevernstjenesten og Nav-kontoret, og veiledningsmateriell om barnevernets arbeid med barn som lever i fattige familier. Det er imidlertid holdepunkter for at disse ikke er godt nok implementert.¹³ Gjennom aktiviteter som seminarer, kurs og informasjonsmateriell vil samarbeidsmodeller og relevante retningslinjer og veiledere gjøres mer kjent. Tiltaket skal også føre til at barnevernstjenesten og Nav blir bedre kjent med hverandres tjenester. Arbeidet rettes mot kommuner i hele landet, og vil skje i samarbeid mellom Bufdir og Arbeids- og velferdsdirektoratet.

5.3.3 Forbedre samarbeidet mellom barnevernet og skolen

Skole skaper normalitet, struktur og forutsigbarhet i barns hverdag. Skolen er også en viktig arena for å bygge vennskap og sosiale relasjoner, og kan bidra til å forhindre utenforskap. Barn som mestrer skolen, har bedre forutsetninger for å håndtere overgangen til voksenlivet. Mange barn i barnevernet strever med mestre skolen og mange har høyt skolefravær. De har i snitt svakere skolerresultater og lavere gjennomføringsgrad i videregående opplæring enn andre barn. Av ungdommer med barnevernstiltak som begynte på videregående opplæring i 2017, hadde 56 prosent fullført videregående skole på normert eller utvidet tid i 2023. For ungdom uten tiltak i barnevernet var det tilsvarende tallet 88 prosent.¹⁴

Det er flere årsaker til dette. Barn med tiltak i barnevernet bærer gjerne på opplevelser og utfordringer som kan gjøre det mer krevende å mestre skolen. Belastninger barnet har vært utsatt for kan virke inn på skoleprestasjonene. For barn som bor i tiltak utenfor hjemmet kan flyttinger og skolebytter svekke læringsutbytte og kontinuiteten i skolegangen.

¹² Helsetilsynet (2020). *En dag – så står du der helt aleine. Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2019 med ettervern og samarbeid mellom barnevernet og Nav*. Helsetilsynet rapport 2/2020.

¹³ Danielsen, O.A., Gotaas, N. og Myrvold, T.M. (2020). *Styring gjennom støtte og veiledning: lokale effekter av pedagogiske virkemidler for tverrsektorielt samarbeid om utsatte barn og unge*. NIBR-rapport 2020:22.

¹⁴ SSB tabell 13341.

Boks 5.3 Eksempler på gode samarbeid mellom barnevern og Nav

«Nye mønstre»

Kristiansand kommune startet i 2016 utviklingsprosjektet «Nye mønstre» for å gi rett hjelp til barnefamilier med sammensatte utfordringer som lav inntekt, psykiske helseproblemer og svak tilknytning til utdanning eller arbeid. Familier får en familiekoordinator som lager en plan for helhetlig og koordinert hjelp fra offentlige tjenester og frivillige aktører, og som følger familiene tett i inntil fem år. De fleste koordinatorene er ansatt i Nav-kontor eller Familiens hus. Modellen har vist positive virkninger som bedre koordinert hjelp og mindre bekymring for familiene. I dag er det totalt 19 kommuner som jobber etter modellen, fra Tromsø i nord til Stavanger i vest og Lindesnes i sør. Hovedvekten av kommuner ligger i Agder og Rogaland. Arbeidet følges av forskning.

Felles rutiner i Oslo

Bydel Nordstrand i Oslo har utviklet rutiner for felles arbeid mellom barnevernstjenesten og Nav for familier som trenger bistand fra begge instanser. Saksbehandlere fra begge tjenestene har felles møter med familiene for å koordinere tiltakene og lage felles planer. Dette samarbeidet bidrar til bedre hjelp ved å harmonisere tjenestenes krav og forventninger, og redusere antall møter.

Asker velferdsrab

Asker velferdsrab er en modell for koordinering av velferdstjenester med familien i sentrum. Levekårsutsatte barnefamilier møter representanter fra ulike tjenester som har beslutningsmyndighet, slik at de kan få tildelt tiltak uten lang saksbehandlingstid. Målet er at brukere møter én samlet kommune som kan gi helhetlig støtte.

Barn som mottar hjelp fra barnevernet, har samme rett og plikt til grunnskoleopplæring som andre barn. Bedre støtte og tilrettelegging av skolegangen for disse barna krever innsats fra både barnevernet og skolen. Skoleeierne har hovedansvaret for at barns rett til grunnopplæring oppfylles og at barn får tilpasset opplæring i et trygt og godt miljø. Skolen, SFO og PP-tjenesten plikter å samarbeide med andre tjenesteytere i oppfølgingen av elever som får tilbud fra flere tjenester, som for eksempel barnevernstjenesten, når det er nødvendig for å gi eleven et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Barnevernstjenesten har tilsvarende plikt til å samarbeide når dette er nødvendig for å gi barnet et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.

Regjeringen varslet i Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn* at laget rundt eleven og den tidlige tverrfaglige innsatsen rundt barnet skal styrkes. I den nye opplæringsloven som trådte i kraft 1. august 2024 ble det også lovfestet en plikt for fylkeskommuner og kommuner å sørge for at elever med fravær fra opplæringen blir fulgt opp. Den skjerpede oppfølgingsplikten skal bidra til å sikre at alle elever får den støtten

de trenger for å delta i opplæringen. Formålet er å oppnå mer nærvær i skolen og forebygge bekymringsfullt fravær. Oppfølgingsplikten gjelder for alt fravær, og kommunen og fylkeskommunen avgjør selv hvordan elevene skal følges opp, både i grunnskolen og videregående opplæring.

Barnevernstjenesten er en viktig bidragsyter i laget rundt eleven i tilfeller der barnet og familien mottar tiltak fra barnevernet. Barnevernstjenestens rolle handler om å hjelpe foreldre med å følge opp barnets skolegang, enten sammen med foreldre, eller i foreldrenes sted. Dette kan handle om å bistå i skole-hjem-samarbeidet ved å hjelpe foreldrene med å få barnet på skolen, eller å ha dialog med skolen ved behov for tilrettelegging av opplæringstilbudet.

Innsatsen med å spre bruken av ungdomslos og skolelos overfor barn og unge som står i fare for å falle utenfor skole og arbeidsliv skal videreføres. Målet med ungdomslos er å hjelpe ungdom i alderen 10–24 år med å øke skolenærvær, bedre skoleprestasjoner og å fullføre skolegang. Dette skjer gjennom tett og tilrettelagt oppfølging, ved å sette ungdommen i kontakt med nødvendige hjelpetjenester og å bidra til at hjelpen som gis i skolen, og av andre aktører, er helhetlig og tilrette-

lagt. Bufdir har i tillegg utviklet et eget kunnskapsbasert hjelpetiltak for kommuner og bydel, kalt skolelos, som er særlig beregnet for barn og ungdom i alderen 12-18 år som mottar hjelp fra barnevernet, og som har behov for støtte til å mestre skolehverdagen. Dette skjer gjennom tett, individuell oppfølging og medbestemmelse.¹⁵ I 2024 har 85 ungdommer benyttet seg av hjelpetiltaket, fordelt på 13 kommuner og én bydel. Kommunene kan søke på midler til å etablere løsfunksjoner for barn og unge gjennom en egen tilskuddsordning for inkludering av barn og unge.¹⁶ Tilskuddet forvaltes av Bufdir. Gjennom ordningen kan det også søkes om midler til å etablere skolelos. Departementet viser også til muligheten for å søke om midler til foreldrestøttende tiltak, jf. omtale i kapittel 5.4.2.

Barn som bor på barnevernsinstitusjon har de største utfordringene med å mestre og gjennomføre skolen, og Barne- og familiedepartementet samarbeider med Kunnskapsdepartementet om flere tiltak overfor denne gruppen. Dette omtales nærmere i kapittel 8.7. Departementet viser også til forslaget til lovendring i kapittel 13.1 om å sørge for at fosterforeldrene skal kunne ta avgjørelser på barnets vegne uten å måtte gå via barnevernstjenesten, for eksempel om skolegang.

5.4 Mer treffsikre undersøkelser og tiltak i barnevernet

5.4.1 Ny modell for undersøkelser

Flere rapporter og tilsyn har vist et behov for å heve kvaliteten på undersøkelsesarbeidet i det kommunale barnevernet.¹⁷ Barnevernsutvalget identifiserte tre hovedutfordringer:

- Det er mangel på grundige faglige vurderinger i alvorlige saker, som fører til lite treffsikre tiltak.
- Det er manglende framdrift og systematikk i undersøkelsesarbeidet, med flere ukers forsinkelser.

¹⁵ Bufdir.no. *Skolelos. Prosjekt og satsingar*. Hentet februar 2025.

¹⁶ Bufdir.no. *Tilskudd til inkludering av barn og unge*. Hentet februar 2025.

¹⁷ Se blant annet Helsetilsynet (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernssaker*; Christiansen, Ø. m.fl. (2021). *Når barnevernet undersøker. Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning. Delrapport 4*. NORCE rapport 2019; Helsetilsynet (2022). *Det handler om ledelse. Oppsummering av landsomfattende tilsyn med barnevernets arbeid med undersøkelser 2020–2021*. Helsetilsynet rapport 2/2022.

- Undersøkelsens omfang er ikke tilpasset alvorlighetsgraden, noe som binder opp kapasiteten og hindrer grundig arbeid i alvorlige saker.

Utvalget foreslo en metode med stegvis siling av saker for å starte undersøkelsene tidligere og avklare flere saker raskere. Dette skal frigjøre tid og ressurser til de alvorlige sakene. Metoden inkluderer

- umiddelbar vurdering av alvorlighetsgrad innen 24 timer
- gjennomgang av øvrige meldinger innen syv dager
- avklaring innen 30 dager om hjelpetiltak, henleggelse eller grundigere utredning er nødvendig
- grundig undersøkelse av alvorlige saker innen tre måneder

Etter departementets oppfatning vil en faglig arbeidsmetode med en trinnvis siling av saker, kunne føre til tidlig oppstart, god framdrift og systematikk i undersøkelsesarbeidet. Å innarbeide stoppunkter for avklaring av undersøkelsen kan bidra til at tjenestene får økt bevissthet om hvilke undersøkelser tjenestene bør bruke mest tid på og hvilke som kan avsluttes på et tidligere tidspunkt. Dette kan bidra til raskere avklaringer og avslutning av mindre alvorlige saker. Fastsatte stoppunkter vil også bidra til at undersøkelsesarbeidet starter opp med en gang undersøkelsen er åpnet. En tidlig start på undersøkelsen vil gi barnevernstjenestene lengre tid til å foreta en helhetlig og grundig undersøkelse i de sakene der det er nødvendig. Høringsinstansene er generelt sett positive til modellens intensjon. Enkelte kommuner opplyser at de allerede arbeider etter disse prinsippene.

Departementet vil sørge for at kommunene får veiledning om en arbeidsmetode med stoppunkter for trinnvis siling av saker. Veiledningen kan innarbeides i rundskriv og i Barnevernsfaglig kvalitetssystem (BFK). Arbeidsmetoden skal inkludere kriterier som kan være til støtte i vurderingen av hvilke saker som bør anses som alvorlige og komplekse og som krever helhetlige og grundige undersøkelser. Departementet vil evaluere om modellen får ønsket effekt på framdrift og systematikk. Departementet viser også til kapittel 20.1 hvor det foreslås en presisering i loven for å få bedre fram at undersøkelsens omfang skal stå i forhold til bekymringens alvor.

5.4.2 Bedre opplæring i undersøkelser og hjelpetiltak

Kommunene har ansvar for at hjelpetiltak i barnevernstjenesten er egnet til å møte barnets og foreldrenes behov og kan bidra til positiv endring, jf. barnevernsloven § 3-1. Det er imidlertid flere ganger vist til at barnevernstjenesten ikke sørger for tilstrekkelig kartlegging av barnas behov før de igangsetter tiltak.¹⁸ Det er også vist til stor variasjon i hvilke hjelpetiltak barnevernstjenesten kan tilby.

Det er et mål at kommunene gir barn og familier som er i kontakt med barnevernet et mer helhetlig og treffsikkert tilbud. Dette forutsetter en kartlegging av bredden av problemer barnet og familien opplever, og at andre tjenester er involvert på en god og målrettet måte. Det er viktig at barnevernet tar hensyn til familiens situasjon og behov for hjelp fra andre tjenester, for eksempel knyttet til økonomi, bolig og helsehjelp. Tilsyn har også vist at god ledelse og internkontroll i kommunen er avgjørende for hvor godt barnevernstjenesten lykkes. Tiltak for bedre ledelse er omtalt i kapittel 6.

Regjeringen vil gi kommunene bedre opplæring og faglig støtte til å utføre gode kartlegginger i samarbeid med barn og familie. Opplæringen vil bruke verktøy utviklet av Bufdir og kompetansesentre, som Barnevernsfaglig kvalitetssystem (BFK) og grunnmodell for hjelpetiltak. BFK er et nasjonalt rammeverk som gir saksbehandlere støtte i arbeidet med barnevernssaker, både faglig og juridisk. Rammeverket er først og fremst utviklet for integrasjon i barnevernstjenestens fagsystemer. Mange kommuner har anskaffet et av de to nye fagsystemene som har integrert BFK, men de trenger støtte til implementering. Grunnmodellen for hjelpetiltak gir veiledning til hvordan barnevernstjenestene kan planlegge, gjennomføre og evaluere hjelpetiltak. Modellen «Barnets behov i sentrum» (BBiS) er en viktig del av både BFK og grunnmodellen for hjelpetiltak. Den hjelper barnevernstjenestene med å få en helhetlig forståelse av barnets og familiens behov, slik at de kan gi riktig hjelp.

Opplæringen i BFK vil foregå gjennom digitale møter, erfaringskonferanser og samlinger. Den skal være praksisnær og tilbys kommuner som har begynt å ta i bruk BFK og BBiS, men som trenger hjelp til å bruke kunnskapsmodellen i det

daglige arbeidet. Støtte til å ta i bruk grunnmodellen for hjelpetiltak vil tilbys kommuner som ikke ennå har tatt modellen i bruk. Tilskuddsmidler til opplæring i grunnmodellen vil bidra til å fristille kapasitet i barnevernstjenestene. Omfanget av implementeringsaktiviteter vil avhenge av bevilgninger i de årlige budsjettprosessene.

Kommunene kan også utvikle og gjennomføre hjelpetiltak lokalt. Det finnes flere relevante tilskuddsordninger, for eksempel til foreldrestøtte tiltak, kommunalt rusmiddelarbeid eller oppfølging av barn og unge med psykiske helseutfordringer og rusmiddelrelaterte problemer. Førstnevnte ordning forvaltes av Bufdir, mens de to sistnevnte forvaltes av Helsedirektoratet.

Departementet vil utarbeide en forskrift om kvalitet i hjelpetiltak, som det er hjemmel til i barnevernsloven. Formålet er å heve kvaliteten i hjelpetiltaksarbeidet. Departementet tar sikte på å innrette forskriften slik at kommunene kan oppfylle kravene ved å ta i bruk grunnmodellen. I forskriften kan det blant annet stilles tydeligere krav om hvilken type hjelpetiltak barnevernstjenestene skal tilby. Dette kan for eksempel være tiltak for å styrke foreldres omsorg, tiltak som styrker barnets utvikling og tiltak for å mobilisere støtte i barnets familie, nettverk og nærmiljø. En slik tilnærming ble foreslått av Barnevernsutvalget.

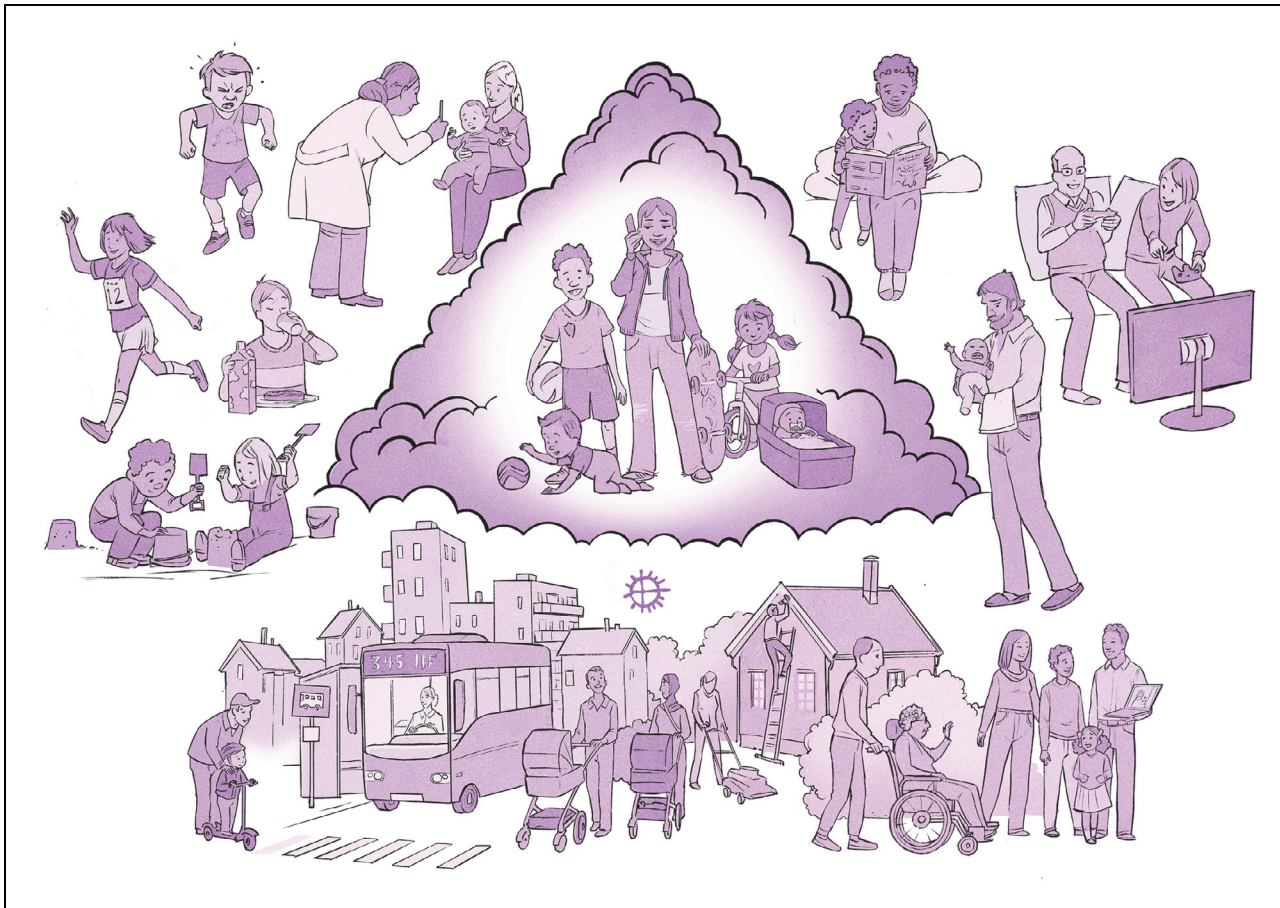
5.4.3 Økt bruk av kunnskapsbaserte hjelpetiltak

Barnevernsutvalget pekte på at det er en mangel på kunnskapsbaserte hjelpetiltak i barnevernet, og at det trengs en større innsats for å utvikle og prøve ut tiltak med dokumentert effekt. Bufdir trekker også fram behovet for mer kunnskap om virkning av tiltak i sin langtidsplan for forskning og evaluering.¹⁹

I dag kan kommunene opprette tilbud om kunnskapsbaserte hjelpetiltak på eget initiativ, men mange trenger hjelp til opplæring og veiledning. Det er derfor bygget opp en struktur i Bufetat som skal bistå kommuner med å gjennomføre kunnskapsbaserte hjelpetiltak. Foreløpig tilbys implementeringsstøtte kun for Parent Management Training-Oregon (PMTO). Erfaringene viser at når det gis anbefalinger om et hjelpetiltak fra statlig hold, og kommunene kan få støtte til å gjennomføre tiltaket, øker både etterspørselen etter og viljen til å implementere tiltaket.

¹⁸ Kojan, B.H. og Storhaug, A.S. (2021). *Barnevern og sosio-økonomisk ulikhet - sammenhenger, forståelser og ansvar*. NTNU Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 6.

¹⁹ Bufdir (2023). *Langtidsplan for forskning og evaluering (2023–2026)*.

Figur 5.1 Samtaleverktøy om barns behov brukt i grunnmodell for hjelpetiltak¹.

¹ Brunstad, A.L., Jacobsen, H. og Fjellheim, G.S.F. (2025). *Grunnmodell for hjelpetiltak i barneverntjenesten, del 2. Rapport fra et samarbeidsprosjekt på oppdrag fra Bufdir*. RBUP Øst og Sør, NUBU og NORCE.

Illustrasjon: Stig Saxegaard

I tillegg finnes det spesialiserte hjelpetiltak som Bufetat kan tilby kommunene i enkeltsaker på forespørsel. Dette er tiltak som gjelder relativt få barn. For mange barn og familier er de kommunale hjelpetiltakene som foreldreveiledning, støttekontakt, besøkshjem og økonomisk hjelp tilstrekkelige. I de aller fleste kommuner er det derfor ikke tilstrekkelig grunnlag for å gjennomføre spesialiserte hjelpetiltak i egne tjenester. Disse hjelpetiltakene er intensive tiltak som er ment å forhindre mer inngripende tiltak. Dagens spesialiserte hjelpetiltak er rettet mot barn og ungdom med sammensatte og utfordrende vansker, ofte også kombinert med rusmiddelbruk.²⁰

Regjeringen vil videreutvikle tilbudet av spesialiserte hjelpetiltak. Dette omfatter å skaffe mer systematisk oversikt over behovet for spesialiserte hjelpetiltak. Bufdir skal få en tydeligere rolle i å bestemme hvilke tiltak som bør inngå i det stat-

lige tjenestetilbudet, basert på helhetlige, langsiktige planer, samt samarbeid med og innspill fra sentrale aktører på feltet, inkludert NUBU og andre kompetansesentre. Økt samarbeid med kommunene og sektorer som tilbyr lignende tiltak, for eksempel innen helse og utdanning, er også viktig for å sikre et koordinert tilbud.

5.4.4 Barnevernets arbeid med ettervern

Barn som har fått tiltak fra barnevernet har en lovfestet rett til ettervern fram til de fyller 25 år. Barnevernsloven gir hjemmel for å utarbeide en forskrift om krav til kvalitet i hjelpetiltak, inkludert kvalitet i hjelpetiltak til unge over 18 år (ettervern). Et godt ettervern er viktig for at barn skal få en god overgang til voksenlivet. Unge som har fått hjelp av barnevernet, har ofte i mindre grad enn sine jevnaldrende foreldre og et nettverk som de kan få støtte fra. Regjeringen legger vekt på at et godt ettervernstilbud kan utgjøre en stor forskjell for unge med barnevernserfaring. Etter-

²⁰ Multisystemisk terapi (MST) og Relasjonsfokusert familierterapi (RFT) for ungdom.

vern kan blant annet bidra til at flere fullfører videregående opplæring, og minske antallet unge med barnevernserfaring som senere mottar helserelaterte ytelser og sosialhjelp.²¹

Det er stor variasjon mellom kommuner i hvilke tiltak som tilbys unge med ettervern og hvor mye hjelp de får.²² Barnevernsutvalget peker på at variasjonen i tiltaksbruk mellom fylkene er større for unge over 18 år enn for barn.²³ I landsomfattende tilsyn med ettervern og samarbeid mellom barnevern og Nav undersøkte statsforvalterne 49 kommuner og 37 Nav-kontor i totalt 33 tilsyn. Det ble påpekt lovbrudd i 22 av tilsynene.²⁴ Barnevernsutvalget pekte blant annet på at ettervernstiltak avsluttes uten en grundig vurdering av behov, og at tiltak ofte avsluttes på grunn av omliggende årsaker heller enn på bakgrunn av barnets behov og interesser.

Samarbeid mellom barnevernstjenesten og andre tjenester i kommunen er sentralt i ettervernsarbeidet. Det er viktig at barnevernstjenesten i omsorgskommunen legger til rette for et

godt samarbeid med kommunen der barnet bor, slik at øvrige tjenester som kan være aktuelle kobles på. Kommunen kan for eksempel i sitt boligsosiale arbeid komme tett på unge i overgangen til voksenlivet, og skal i sitt boligsosiale arbeid gi individuelt tilpasset bistand til sårbare unge voksne som er vanskeligstilte boligmarkedet. Dette kan omfatte hjelp med etablering i egen bolig og oppfølging i bolig.

Det er alvorlig når unge ikke får oppfylt retten til ettervern. Regjeringen vil gi kommunene bedre verktøy til å kartlegge hva ungdommene trenger, slik at tilbudet kan tilpasses deres behov. Som en del av grunnmodellen for hjelpetiltak har Bufdir, i samarbeid med kommuner, kompetansemiljøer og relevante organisasjoner på feltet, utviklet en egen modul om ettervern. Modulen tar hensyn til at barnevernstiltak for unge voksne skiller seg fra tilbudet som gis til yngre barn. Bolig, arbeid og utdanning er sentralt, men ungdommene trenger også stabile relasjoner og et nettverk som kan gi omsorg og praktisk hjelp, slik andre unge ofte får fra foreldrene sine. Grunnmodellen gir verktøy til kontaktpersonene i barnevernstjenesten, slik at de sammen med ungdommen kan gjøre gode kartlegginger og finne fram til de tiltakene ungdommen trenger. Opplæring i grunnmodellen for hjelpetiltak er nærmere beskrevet i kapittel 5.4.2. Regjeringen vil også vurdere andre tiltak for å forbedre ettervernet for barn i barnevernet. Formålet er å heve kvaliteten på arbeidet og gi ungdommene et bedre tilbud.

²¹ Paulsen, V. m.fl. (2020). *Ettervern – en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernserfaring*. NTNU Samfunnsforskning.

²² Paulsen, V. m.fl. (2020). *Ettervern – en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernserfaring*. NTNU Samfunnsforskning.

²³ NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid*.

²⁴ Helsetilsynet (2020). *En dag – så står du der helt aleine. Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2019 med ettervern og samarbeid mellom barnevernet og NAV. Rapport 2/2020*.

6 Kompetanse og veiledning i det kommunale barnevernet

6.1 Regjeringens mål

Barnevernstjenestenes arbeid innebærer ofte å ta avgjørelser som påvirker livet til barn og familier. Det er viktig for regjeringen å anerkjenne de krevende faglige og emosjonelle dilemmaene ansatte i det kommunale barnevernet står i. Barnevernstjenesten foretar vurderinger og fatter beslutninger som angår barn og foreldres grunnleggende rettigheter. Tilsyn har over tid vist at mange barnevernstjenester har utfordringer med å oppfylle lovkrav og tilby tjenester av tilstrekkelig kvalitet. Alvoret i barnevernets arbeid vises blant annet i dommene mot Norge om brudd på menneskerettslige forpliktelser. Regjeringens mål er et kommunalt barnevern som har god kvalitet og som gir riktig hjelp til barn og familier i vanskelige livssituasjoner. Dette innebærer at barn og familier blir møtt av stabile fagmiljøer med god kapasitet, erfaring og kompetanse, uavhengig av hvor i landet de bor. Regjeringen mener slike fagmiljøer best utvikles gjennom anerkjennelse av det viktige og krevende arbeidet som gjøres, samtidig som tjenestene utvikles i tett dialog med de ansatte og deres organisasjoner.

Regjeringen mener videre at kompetansebehovet i det kommunale barnevernet bør løses på andre måter enn gjennom universelle og formelle krav til de ansatte. Det foreslås derfor å avgrense kompetansekravet om mastergrad til ledere og stedfortredere. Det nye lovforslaget omtales nærmere i kap. 19.1. Regjeringen mener at kommunene har best forutsetninger for å vurdere hvilken kompetanse barnevernstjenesten trenger. Det er ikke bare formell utdanning og utdanningsnivået som betyr noe. Det er viktig at også personlig egnethet og erfaringskompetanse kan tillegges stor vekt. Barnevernstjenesten trenger ansatte med ulik bakgrunn, kompetanse og kvalifikasjoner som blant annet kan speile mangfoldet blant barn og familier som trenger hjelp og støtte. Særlig er mangel på erfarne medarbeidere en stor utfordring i mange barnevernstjenester.

Ved å justere kompetansekravet får kommunene større fleksibilitet ved rekruttering av perso-

nell. Dette er svært viktig i en tid med mangel på arbeidskraft i de kommunale velferdstjenestene. Det understrekes at formelle kvalifikasjoner fortsatt vil være viktig, og at ansatte med mastergradsutdanning i framtiden vil være en naturlig del av det kommunale barnevernet.

Regjeringen vil legge til rette for at en større del av kompetanseutviklingen kan skje etter at man har begynt i jobb. Dette vil sikre en tettere kobling mellom studier og praksis. Det gir også bedre mulighet til å tilpasse kompetansehevingen til lokale behov. Det kan tas mer hensyn til variasjoner mellom kommuner, og innsatsen kan spises mot de konkrete kompetanseutfordringene i den enkelte barnevernstjeneste. Den nye kompetansemodellen for barnevernet vil bestå av flere elementer, der det sørges for

- å klargjøre læringsutbytte i grunnutdanningene og hva det forventes å kunne før inntreden i arbeidslivet
- opplæring og veiledning av nyansatte som gir en god overgang mellom utdanning og jobb og trening på kjerneoppgavene i barnevernet
- tilgang på kompetansetiltak for å utvikle og vedlikeholde kompetanse gjennom hele yrkesløpet, med vekt på at ansatte skal kunne håndtere en stor bredde sakstyper og faglige problemstillinger
- tilgang på veiledning og bistand fra kompetansemiljøer og andre tjenester i arbeidet med saker som krever spesiell kompetanse og erfaring

Tilbudet av kompetanse- og veiledningstiltak som barnevernstjenestene kan benytte skal videreutvikles i tråd med dette. Dette omfatter også gode samarbeidsmodeller med fagpersoner i andre tjenester, særlig med helsesektoren.

Regjeringen vil

- prøve ut en ordning for veiledet førsteår for nyansatte
- videreutvikle tilbudet om etterutdanning for ansatte, i tråd med oppdatert kunnskap om kompetansebehov

- sørge for opplærings- og veiledningstiltak for å forbedre kommunens og barnevernsleders styring og ledelse av barnevernstjenesten
- stimulere til at kommunene samarbeider om kompetanse- og tjenesteutvikling
- fortsette implementeringen av Nasjonalt forløp for barnevern for å styrke samarbeidet mellom barnevern og helse- og omsorgstjenesten
- endre innretningen av tverrfaglig helsekartlegging for barn som må flytte ut av hjemmet, slik at flere barn kartlegges og får bedre tilgang på helsehjelp
- vurdere ordninger som gir bedre tilgang på veiledning i krevende barnevernssaker
- legge til rette for gode sakkyndige vurderinger ved å videreutvikle utdanningsprogram for sakkyndige i barnesaker
- vurdere tiltak for å styrke Barneverns- og helsenemndas kvalitetssikring av kommunenes beslutningsgrunnlag i tvangssaker.

6.2 Dagens situasjon

6.2.1 Kommunens ansvar

Det er kommunens øverste politiske og administrative ledelse som har ansvaret for at kommunen oppfyller sine lovpålagte plikter etter barnevernsloven. Dette omfatter blant annet å sørge for at barnevernstjenesten har den bemanningen som er nødvendig for å kunne utføre kommunens oppgaver etter barnevernsloven på en forsvarlig måte. Det kan utledes av det generelle forsvarlighetskravet i barnevernsloven § 1-7 at barnevernstjenesten må ha personell med nødvendig og tilstrekkelig kompetanse og kvalifikasjoner for å kunne ivareta kommunens oppgaver på en forsvarlig måte.

6.2.2 Utfordringer i kommunalt barnevern

Tilsynsmyndighetene har over tid avdekket feil og mangler i barnevernstjenestenes undersøkelser og saksbehandling og i dokumentasjonen av faglige vurderinger. Det har også blitt vist til manglende bruk av tiltak som er tilpasset barnas og familiens behov. Helsetilsynet har pekt på at situasjonen er bekymringsfull.¹ Det er flere årsaker til problemene. Rapporter fra tilsyn og forskning peker på styrings- og ledelsesutfordringer, utfordringer med turnover og rekruttering, høy arbeidsbelastning blant ansatte og kompetanseut-

¹ Helsetilsynet. (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernsaker.*

fordringer i tjenestene. Dette er problemer som henger sammen og påvirker hverandre.

Styrings- og ledelsesutfordringer

Tilsynsmyndighetene har særlig pekt på at mangelfull styring og ledelse er en betydelig kilde til svikt i det kommunale barnevernet.² Dette gjelder både den daglige ledelsen av tjenesten og kommunenes overordnede styring av barnevernet. Helse-tilsynet har påpekt at lovbrudd ofte skyldes at ledelsen mangler oversikt, og at ledelsen ikke følger opp kvaliteten i arbeidet og om rutiner etterleves. I følge Helsetilsynet er kvaliteten på styring, ledelse og internkontroll det som skiller barnevernstjenestene som svikter fra de tjenestene der det ikke avdekkes lovbrudd. Det er i tillegg vist til at kommunenes politiske og administrative ledelse ofte har for lite kunnskap om tilstanden i barnevernstjenesten, og at tjenestene ikke følges godt nok opp gjennom planlegging og kontroll.

Turnover, rekrutteringsutfordringer og høy arbeidsbelastning

Hyppige skifter av kontaktpersoner er et stort problem for barn, foreldre og fosterforeldre. I underkant av 17 prosent av de ansatte slutter hvert år. I følge tall fra KS er gjennomtrekket høyere i små kommuner enn i store.³ Dette påvirker barnevernstjenestens evne til å utføre sine oppgaver. I en undersøkelse Bufdir har gjort peker seks av ti ansatte i tjenestene på problemer med å rekruttere saksbehandlere med riktig kompetanse. Det er blant annet vanskelig å skaffe folk med erfaring. En høy andel av de som blir ansatt i barnevernstjenestene kommer rett fra utdanningene, og det er vist til at mange nyutdannede ikke er godt nok forberedt på jobben i barnevernet.⁴ Dette gjør at overgangen fra utdanning til arbeidsliv blir krevende for mange, og «praksissjokk» bidrar til høy turnover.

De ansatte i barnevernstjenesten jobber ofte med komplekse saker med korte frister, og det stilles strenge krav til forsvarlig saksbehandling. Arbeid med barn og familier i kriser og saker som gjelder alvorlige overgrep og omsorgssvikt kan

² Helsetilsynet (2022). *Det handler om ledelse. Oppsummering av landsomfattende tilsyn med barnevernets arbeid med undersøkelser 2020–2021.* Helsetilsynet Rapport 2/2022.

³ KS (2024). *Statistikk om barnevernstjenesten.*

⁴ Bufdir (2022). *Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover.*

være emosjonelt belastende. En god del ansatte blir også utsatt for trusler og sjikane.⁵ Over halvparten av de ansatte oppgir at de opplever høy arbeidsbelastning, stress og søvnproblemer. De ansatte i Bufdirs undersøkelse oppgir også høyt arbeidspress som den viktigste årsaken til turnover.

Manglende erfaring og kompetanse i krevende barnevernssaker

Barnevernsutvalget påpekte i sin utredning at mange barnevernstjenester mangler kompetanse til å håndtere bredden av ulike målgrupper og sakstyper. Utvalget var særlig bekymret for de mest alvorlige og krevende barnevernssakene. Forskning på barnevernet har vist til flere sakstyper som barnevernstjenestene strever med å håndtere godt og der det etterspørres mer kompetanse og egnede tiltak. Eksempler kan være saker som omfatter sped- og småbarn, eller ungdom med psykiske vansker og rusmiddelproblemer, og saker der det er mistanke om negativ sosial kontroll, seksuelle overgrep, mishandling og vold.

Utvalget framhevet at mange barnevernstjenester er små og dekker et lite befolkningsgrunnlag, noe som fører til at ansatte får lite erfaring med enkelte typer saker. Nær en tredjedel av barnevernstjenestene har færre enn ti årsverk. Utvalget viste til at barnevernstjenester med fem til ti årsverk i snitt håndterer en omsorgsovertakelse og ett akuttvedtak i året, mens det kan gå flere år mellom hver gang et barn må flyttes til institusjon. En undersøkelse fra 2017 viste også at mange barnevernsledere rapporterte om utfordringer med å identifisere omsorgssvikt og gjennomføre gode utredninger og tiltak for spesifikke målgrupper.⁶

6.3 Behovet for endringer

Det er tatt flere grep de siste årene for å møte utfordringene. Dette omfatter tiltak for å øke oppmerksomheten og kunnskapen om barnevernet i kommunene. Det er innført krav om en årlig tilstandsrapport om barnevernet til kommunestyret og enklere regler om kommunens internkontroll-

plikt. Videre er kommuneledelsens ansvar for barnevernstjenesten presisert i barnevernsloven. Det er også innført tiltak for å styrke den generelle kompetansen og tilgangen på faglige verktøy, stimulere til interkommunalt samarbeid og forbedre styringen av barnevernstjenestene.

Flere av tiltakene er del av kompetansestrategien for det kommunale barnevernet (2018–2024). Tiltakene i strategien er evaluert gjennom hele perioden. I sluttevalueringen konkluderer Oslo Economics med at satsingen samlet sett har bidratt til økt lederkompetanse gjennom videreutdanning, erfaringsutveksling, støtte og veiledning. Den har også styrket rutiner og arbeidsformer i barnevernstjenestene og kommunene. Satsingen har ført til økt samarbeid om kompetanse- og fagutvikling på tvers av tjenester, noe som har gitt kommunene bedre innsikt i hverandres behov og løsninger. Oslo Economics trekker også fram at satsingen har bidratt til felles forståelse og en mer enhetlig tilnærming til kompetanse og faglighet. Ved å involvere universitets- og høgskolesektoren og aktuelle kompetansesentre i satsingen har kommunene fått flere aktører å støtte seg på i arbeidet med kompetanseheving. Til tross for positive effekter, har likevel noen kommuner oppnådd lite eller ingenting. Variasjonen i effekter skyldes ofte ulik involvering fra kommunene selv. Oslo Economics anbefaler derfor å særlig fokusere på å løfte de svakeste kommunene framover.⁷

Antallet årsverk i det kommunale barnevernet har økt. Det er nesten dobbelt så mange som jobber i barnevernstjenestene i dag sammenlignet med i 2010. Veksten i antallet saker har vært lavere, noe som har ført til færre saker per årsverk. Til tross for økningen i stillinger, oppgir mange ansatte at høy arbeidsbelastning fortsatt er et stort problem. Bufdir har vurdert en bemanningsnorm basert på saksmengde per årsverk, men konkludert med at dette ikke er hensiktsmessig i barnevernet fordi saker har svært ulik grad av kompleksitet og krever ulik tidsbruk. Regjeringen legger til grunn at det er flere faktorer som påvirker arbeidsbelastningen i tjenestene. Det er derfor behov for å se bredt på tiltak og virkemidler som kan motvirke sårbarhet og bidra til sterkere fagmiljøer i barnevernstjenestene.

⁵ Nielsen, M.B. m.fl. (2023). *Forekomst av vold, trusler og netthets mot barnevernsansatte*. Tidsskriftet Norges Barnevern 4(100).

⁶ Røsdal, T. m.fl. (2017). *Kompetanse i den kommunale barnevernstjenesten. Kompetansekartlegging og gjennomgang av relevante utdanninger*. NIFU rapport 2017:28.

⁷ Oslo Economics, Agenda Kaupang og Først og Høverstad (2024). *Følgeevaluering av kompetansesatsingen for det kommunale barnevernet 2018-2024. Tredje statusmåling og sluttevaluering for tiltakene veiledningsteam, læringsnettverk og dialogmøter*.

6.4 Tjenesteutvikling i kommunale nettverk

Interkommunalt samarbeid kan bidra til sterkere fagmiljøer i det kommunale barnevernet. Generalistkommuneutvalget la blant annet vekt på at interkommunalt samarbeid er et viktig virkemiddel for å løse utfordringer med dagens generalistkommunesystem.⁸ Kommunal- og distriktsdepartementet har gitt ut en veileder om reglene for interkommunalt samarbeid og ulike samarbeidsmodeller.⁹ Vertskommunesamarbeid er vanlig på barnevernsområdet og innenfor andre individrettede tjenester som utøver offentlig myndighetsutøvelse. Dette innebærer at en kommune overlater oppgaver eller delegerer myndighet til en annen kommune. Vertskommunemodellen kan brukes både for å etablere felles barnevernstjenester og for mer avgrensede oppgaver.

Interkommunalt samarbeid er svært utstrakt i barnevernet, men det er variasjoner mellom fylkene. Statsforvalteren har en generell oppgave med å veilede kommunene om etablering av interkommunale tjenester. Kommunene kan også gis støtte i etableringsfasen gjennom skjønnsmidler. Evalueringer har vist at slike samarbeid gir sterkere og mer stabile tjenester, reduserer inhabilitet og øker evnen til å håndtere komplekse saker.¹⁰

Etablering av interkommunale barnevernstjenester har også noen ulemper, for eksempel for kommunenes styring av og eierskap til barnevernstjenesten og muligheten for å jobbe tverrfaglig med andre tjenester i kommunen. Omfanget av interkommunale barnevernstjenester er størst i Nordland, Trøndelag og Innlandet, mens Troms og Finnmark har flest små kommuner uten interkommunalt samarbeid. Samtidig er mange interkommunale tjenester fortsatt små, og det er grenser for hvor mange kommuner som kan inngå en interkommunal tjeneste og hvor stort geografisk område den kan dekke.

Regjeringen ønsker særlig å stimulere til at flere kommuner samarbeider om konkrete oppgaver, uten at de nødvendigvis må etablere en felles barnevernstjeneste. Denne formen for samarbeid kan omfatte mange kommuner og gi større fagmiljøer innenfor oppgaver og sakstyper som kommunene strever spesielt med. Det finnes gode

eksempler på at kommuner har lyktes godt i å jobbe på denne måten, for eksempel gjennom felles barnevernsvakt, fosterhjemstjenester og samarbeid om hjelpetiltak.

Det videre arbeidet vil bygge på tiltak som er i gang. Statsforvalterne har som oppdrag å etablere og legge til rette for læringsnettverk for kompetanse- og tjenesteutvikling i barnevernet. Statsforvalteren forvalter midler til felles utviklingsarbeid, og det er estimert at om lag 95 prosent av de kommunale barnevernstjenestene har etablert fagfellesskap med andre barnevernstjenester gjennom tiltaket. Evalueringer viser at barnevernslederne er positive til tiltaket som grunnlag for generell kompetanseutvikling og utvikling av lokale tiltak, men at det krever mye innsats fra både kommunene selv og statsforvalter.¹¹ For små kommuner kan det være krevende. Det er mer begrenset kapasitet til utviklingsarbeid, og tjenestene er mer sårbare ved fravær.

Barne- og familiedepartementet vil videreutvikle de kommunale læringsnettverkene. Det skal legges mer vekt på å stimulere til utviklingsprosjekter der kommunene samarbeider om å etablere felles tjenester og tiltak til barn og familier. Dette kan omfatte felles utredningstilbud og tiltak for målgrupper som kommunene mangler gode tilbud til. Det innebærer også at opplæring og kompetansetiltak i nettverkene kan knyttes nærmere til utvikling av konkrete tjenester og tiltak. Interkommunalt samarbeid om enkeltoppgaver som innebærer myndighetsutøvelse, som undersøkelser av barns omsorgssituasjon, må organiseres etter vertskommunemodellen.

6.5 Utdanning for arbeid i barnevernet

Barnevernet trenger ansatte med god faglig kunnskap, innsikt og forståelse for barn og foreldre som er i en vanskelig situasjon og hvordan de best kan få hjelp.

Det stilles ikke krav til en bestemt utdanning for å jobbe i barnevernet. Barnevernet trenger ansatte i barnevernet med ulik kompetansebakgrunn. Utdanningsgrupper som barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og andre tilfører verdifull kompetanse. Ulike utdannings- og yrkesgrupper, og kombinert kunnskap, er viktig fordi sakene er sammensatte. Barnevernspedagoger og

⁸ NOU 2023: 9 *Generalistkommunesystemet – Likt ansvar – ulike forutsetninger*.

⁹ Kommunal- og distriktsdepartementet (2023). *Veileder om interkommunalt samarbeid etter reglene i kommuneloven*.

¹⁰ Se blant annet Brandtzæg B. A. (2016). *Evaluering av interkommunale barnevernstjenester i Sør-Trøndelag*. Telemarksforskning. TF-rapport nr. 382.

¹¹ Oslo Economics, Agenda Kaupang og Fürst og Høverstad (2024). *Følgeevaluering av kompetansesatsingen for det kommunale barnevernet 2018-2024. Tredje statusmåling og sluttevaluering for tiltakene veiledningsteam, læringsnettverk og dialogmøter*.

sosionomer utgjør de største utdanningsgruppene. De sosialfaglige bachelor- og masterutdanningene er derfor sentrale i kompetanseutviklingen i barnevernet. Regjeringens mål er at utdanningene skal være praksisnære, slik at studentene blir godt forberedt på å jobbe i både barnevernstjenestene og institusjonene. Utdanningene er også avgjørende for at barnevernet skal ha god tilgang på kvalifisert arbeidskraft i framtiden. Dette fordrer at studiene er attraktive og at det er nok studieplasser og søkere til utdanningene.

Det er etablert et eget styringssystem for helse- og sosialfagutdanningene (RETHOS). Det er fastsatt nasjonale retningslinjer for hver av de helse- og sosialfaglige utdanningene. De nasjonale retningslinjene regulerer krav til praksis og gir føringer for hva som skal være læringsutbytte i utdanningene. Et av målene med RETHOS er at arbeidslivet skal få mer innflytelse på innholdet i utdanningene. Dette ivaretas blant annet ved at retningslinjene om læringsutbytte i utdanningene utarbeides av programgrupper bestående av representanter fra både universitets- og høyskolesektoren og praksisfeltet.

Nasjonale retningslinjer for bachelor i barnevern og sosialt arbeid ble første gang fastsatt i 2019 og tatt i bruk i utdanningene fra skoleåret 2020/2021. Reviderte retningslinjer for barnevernspedagogutdanningen blir etter planen fastsatt våren 2025. Revideringen innebærer først og fremst å tilpasse læringsutbytte i forvaltningskompetanse til den toårige masterutdanningen i barnevern. Det pågår også et arbeid for å revidere retningslinjene for bachelor i sosialt arbeid. Tall fra Samordna opptak viser at søkertallene på bachelor i barnevern og sosialt arbeid er relativt gode, selv om det har vært en nedgang i antallet søkere på bachelor i barnevern de siste årene. Nedgangen gjelder også andre velferdsfag.

Nasjonale retningslinjer for barnevernsfaglige masterutdanninger; master i barnevern og master i barnevernsarbeid, ble fastsatt i 2021, og tatt i bruk fra høsten 2022. Tilbakemeldinger fra utdanningsinstitusjonene tyder på gode søkertall på masterutdanningene, selv om det er variasjon mellom utdanningsinstitusjonene.

KPMG har evaluert RETHOS. Evalueringen konkluderer med at styringssystemet har bidratt til bedre samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet. Det har gitt tjenestene økt innflytelse på læringsutbytte i utdanningene, samtidig som utdanningsinstitusjonene har bevart sin faglige frihet.¹² Det må antas at dette også har styrket praksisrelevansen i utdanningene, men det er foreløpig for tidlig å vurdere effektene. De

studentkullene som har fått utdanning i tråd med nye retningslinjer har ennå i begrenset grad gått over til arbeidslivet.

Evalueringen peker samtidig på at det er et forbedringspotensial i samarbeidet om implementeringen av retningslinjene i studieplanene. Det vises også til utfordringer i gjennomføringen av praksisstudier. Tall fra Studiebarometeret for 2024 tyder på at studenter på barnevernspedagog- og sosionomutdanningene er blant de som er minst fornøyde med praksisen. Det har over tid vært en utfordring å skaffe praksisplasser. Det er samtidig gjort grep for å forbedre situasjonen. I retningslinjene for bachelor i barnevern er det en forventning om 24 ukers praksis, og det er presisert at praksis hovedsakelig bør skje i kommunalt eller statlig barnevern. Det ble i 2022 innført krav om at barnevernstjenestene og Bufetat skal ta imot studenter i praksis, og det er etablert en tilskuddsordning som skal bidra til å finansiere praksisopphold i barnevernet. Ifølge Bufdir tyder tilbakemeldinger fra utdanningsinstitusjonene på at flere studenter enn før har praksis i barnevernet. Dette gjelder særlig for barnevernspedagoger.

Regjeringen vil vurdere ytterligere tiltak for å bidra til økt kapasitet og styrket kvalitet i praksis for alle profesjonsutdanninger. Kunnskapsdepartementet skal sette i gang en utredning for å kartlegge hvordan praksis blir finansiert og organisert i ulike profesjonsutdanninger, og fordeler og ulemper ved modellene. Utredningen skal gi departementet et grunnlag for å vurdere framtidige tiltak. Det vil i utredningsarbeidet være naturlig å se på erfaringer fra modellen for praksis som er innført for barnevernet.

Det skal også legges til rette for økt dialog mellom praksisfeltet og utdanningene på lokalt nivå for å styrke praksisnærhet i utdanningene som leder til arbeid i barnevernet. Dette omfatter dialog om behovet for mer fleksible utdanningstilbud der studenter kan studere på deltid. Dette kan være spesielt viktig for arbeid i barnevernsinstitusjon, der regjeringen ønsker å legge mer til rette for at ansatte kan ta utdanning i kombinasjon med at de er i jobb. Behovet for mer fleksible utdanningsløp gjelder spesielt bachelor i barnevern, der det ikke finnes tilbud om deltidsutdanninger i dag.

Bufdir har fått i oppgave å etablere tettere dialog med både de ansattes organisasjoner og utdanningsinstitusjonene om kompetansebehovet i barnevernet, innhold i utdanningene, beho-

¹² KPMG (2025). *Evaluering av styringssystem for helse- og sosialfagutdanningene (RETHOS)*.

vet for deltidsstudier og innretning av praksisstudier i tjenestene. Målet om tettere dialog følges også opp i Kunnskapsdepartementets styringsdialog overfor universitets- og høyskolesektoren.

6.6 Kompetanseutvikling i barnevernstjenestene

Det vises til kapittel 19.1, der regjeringen foreslår å redusere omfanget av kompetansekravet for det kommunale barnevernet til kun å gjelde barnevernsleder og stedfortredende leder. Endringen vil gi kommunene mer fleksibilitet i hvordan de bygger kompetanse og møter kompetansebehovet i sin tjeneste. Dette vil også kunne dempe trykket på tjenestene og gi bedre kapasitet. Samtidig er det fortsatt behov for tiltak som møter kompetanseutfordringene i barnevernstjenestenes undersøkelses- og tiltaksarbeid.

Bufdir har startet arbeidet med å utvikle en kompetansemodell for barnevernet. Formålet er å etablere en helhetlig struktur for hvordan barnevernet skal jobbe med å utvikle og vedlikeholde kompetanse hos ansatte. Kompetansemodellen skal inneholde tiltak rettet mot flere grupper, inkludert opplæring og veiledning av nyansatte, mulighet for fordypning og oppdatering av kompetanse blant ansatte med lengre arbeidserfaring og tiltak for ledere. Innholdet i modellen vil bygge på tiltakene som ble etablert gjennom kompetansestrategien for det kommunale barnevernet, og andre tiltak som er iverksatt for å gi opplæring i faglige verktøy, som Barnevernsfaglig kvalitetssystem og grunnmodell for hjelpetiltak (se kapittel 5.4).

Kompetansestrategien har inneholdt en rekke tiltak for å heve kompetansen hos ansatte, blant annet gjennom opplæringsprogrammer og videreutdanningstilbud. Evalueringen av kompetansetiltakene viser at de oppleves som nyttige, og at de er sterkt etterspurte blant de ansatte i tjenestene.¹³ Det er samtidig vist til at det er krevende for mange kommuner å legge tilstrekkelig til rette for at ansatte kan prioritere deltakelse. Arbeidet framover vil innebære å omstille og videreutvikle eksisterende kompetansetiltak og sørge for at ulike tiltak blir sett mer i sammenheng. Det er også et mål å videreutvikle dialogen med universitets- og høyskolesektoren om grunnutdanningene innenfor de sosialfaglige utdanningene. Dette

innebærer blant annet å følge med på utviklingen i tilbudet om barnevernsfaglige masterutdanninger som følge av endringer i kompetansekravet.

6.6.1 Utvikling og pilotering av modell for veiledning av nyansatte

Bufdir har utarbeidet en veileder om gjennomføring av veiledning i barnevernet, som blant annet understreker behov for både saksveiledning og prosessveiledning. Saksveiledning er råd og tips om hvordan ansatte kan gå fram i en konkret sak, mens prosessveiledning er rettet mot profesjonell utvikling, med fokus på å støtte og styrke ansattes mestring av arbeidet.

Det er i flere sammenhenger vist til at nyutdannede som begynner i det kommunale barnevernet ofte er dårlig forberedt på de krevende sakene de møter. Dette kan føre til lav kvalitet på det faglige arbeidet og høy turnover. Selv om barnevernspedagogene utgjør den største gruppen, rekrutterer barnevernstjenestene også personell fra andre utdanningsgrupper. Mange barnevernstjenester har dermed til enhver tid ansatte som ikke har en utdanning som er spesielt rettet mot arbeid i barnevernet, og som heller ikke har hatt praksis i barnevernet. I en undersøkelse blant ansatte oppgir 56 prosent av respondentene at en sentral årsak til turnover er at nyutdannede er for dårlig forberedt på hva jobben innebærer. I tillegg oppgir 60 prosent at mangelfulle rutiner for debrief og veiledning er en viktig grunn.¹⁴ I en spørreundersøkelse fra Bufdir blant nyutdannede oppga bare om lag 50 prosent at de opplever å få god nok veiledning.

Regjeringen vil fra 2025 prøve ut en modell for veiledet førsteår i enkelte kommuner. Tiltaket skal styrke kompetansen til nyansatte med begrenset erfaring fra barnevernet og bidra til en god overgang fra utdanning til arbeid i barnevernet gjennom tett oppfølging og veiledning. I pilotprosjektet vil de utvalgte kommunene få ressurser og støtte til å implementere et strukturert veiledningsprogram som dekker både faglige og praktiske aspekter av arbeidet. Bufdir leder arbeidet med piloteringen. Det er også etablert en referansegruppe bestående av sentrale aktører på feltet. Pilotprosjektet skal følgeevalueres.

Kunnskapen fra pilotprosjektet skal legges til grunn i utformingen av en ny forskrift om veiled-

¹³ Oslo Economics, Agenda Kaupang og Roland Fürst (2024). *Følgeevaluering av kompetansesatsingen for det kommunale barnevernet 2018–2024. Tverrgående analyse av fem tiltak.*

¹⁴ Bufdir (2022). *Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover.*

ning av ansatte i barnevernstjenesten. Det vises til kapittel 19.2 der det foreslås en ny hjemmel til å fastsette nærmere regler om veiledning.

6.6.2 Videreutvikling av etterutdanningstilbud for ansatte

Etterutdanningstilbud gir god mulighet til utvikle kompetansen i tett samspill mellom teori og praktiske arbeidssituasjoner. Tilbudet av etterutdanning har i hovedsak bestått av større opplæringsprogrammer. Det største av disse er tjenestestøtteprogrammet som har som mål å styrke kvaliteten på undersøkelser, beslutninger, nettverkssamarbeid og brukermedvirkning. I tillegg har barnevernstjenestene fått tilbud om opplæring i arbeid med barn og familier med minoritetsbakgrunn og kurs i forvaltningskompetanse.

Den videre utviklingen av etterutdanningstilbudet skal gi mulighet til fordypning innenfor et større spekter av temaer der ansatte etterspør kompetanse. Det skal også vurderes egne opplæringsiltak som kommunene kan benytte i sin oppfølging av nyansatte, for eksempel til ferdighetstrening på sentrale oppgaver i barnevernet. Bufdir har satt i gang en kartlegging av kompetansebehovet i barnevernet, som vil danne grunnlag for å omstille eksisterende opplæringsprogrammer og utvikle nye tilbud, med sikte på å utvikle en bredere portefølje av tematiske etterutdanningstilbud. Det legges opp til en desentralisert kompetansemodell der kommunene i større grad enn i dag kan planlegge kompetanseutvikling ut fra egen kapasitet og egne utviklingsbehov. Dagens system er i stor grad basert på at Bufdir administrerer innholdet i og deltakelse på tiltak.

Det er videre et mål at nye etterutdanningstilbud skal understøtte og benyttes i felles kompetanse- og tiltaksutvikling i kommunale nettverk, jf. omtale i kapittel 6.4. Statsforvalteren vil fortsatt ha en rolle som pådriver og tilrettelegger for kommunene. Kommunene kan benytte stimuleringsmidler til utviklingsarbeid i kommunale læringsnettverk for å frigjøre kapasitet og dekke kostnader ved kompetanse- og tiltaksutvikling, for eksempel ved felles deltakelse i etterutdanning.

6.6.3 Videreutdanning for ansatte

Det er etablert flere videreutdanningstilbud for de ansatte i barnevernet. Disse er:

- Vurdering av barnets beste
- Barnevernsfaglig veiledning
- Juss i barnevernsfaglig arbeid

- Relasjonskompetanse
- Minoritetskompetanse

Utdanningene er anskaffet av Bufdir, er på 30 studiepoeng og utgjør til sammen om lag 350 studieplasser. Det er i tillegg etablert egne videreutdanninger i barnevernsledelse. Videreutdanningene tilbys av ulike universiteter og høyskoler.¹⁵ Søker-tallene er høye, og fullføringsgraden har vært høy.

Regjeringen foreslår å redusere omfanget av kompetansekravet, og myke opp kravene til videreutdanning for dagens ansatte. Det skal fortsatt legges til rette for at ansatte kan prioritere videreutdanning, og det legges opp til at tilbudet om videreutdanninger blir videreført. Innholdet i videreutdanningene virker å være godt i tråd med kompetansebehovene i barnevernet, og de kan innpasses som del av en barnevernsfaglig mastergrad. Flere universiteter og høyskoler tilbyr også andre relevante videreutdanninger for barnevernet, utover Bufdirs tilbud, og flere av mastergrads-utdanningene er organisert som deltidsstudier.

Kommunene kan søke tilskudd for å dekke vikarutgifter og andre kostnader ved å ha ansatte i videreutdanning. Dagens ordning gjelder kun for de videreutdanningene som Bufdir har anskaffet, med unntak av videreutdanning i barnevernsledelse. Dimensjoneringen av tilskuddsordningen, og hvilke utdanninger den kan gjelde for, skal vurderes nærmere. I vurderingene må det ses hen til hvordan etterspørselen etter master- og videreutdanninger blir påvirket av lovendringene.

6.6.4 Bedre styring og ledelse av det kommunale barnevernet

Regjeringen legger vekt på at bedre ledelse og styring av barnevernet er en forutsetning for å heve kvaliteten i tjenestetilbudet og sørge for mer stabilitet i personalet. Det er utviklet en helhetlig satsing for å møte utfordringene som er avdekket over tid. Satsingen administreres av Bufdir og består av flere tiltak:

- Kvalitet og internkontroll i barnevernet: Samlingsbasert etterutdanningstilbud som dekker temaer som ressursforvaltning og daglig drift av barnevernstjenesten, risikostyring og samhandling. Det inkluderer også ferdighetstrening og utvikling av plan for internkontroll. Oppstart var høsten 2024.

¹⁵ VID vitenskapelige høyskole, Høgskulen på Vestlandet, OsloMet, Universitetet i Stavanger, NTNU og UiT.

- Praktisk lederskap for framtidens barnevern: Samlingsbasert etterutdanningstilbud som gir verktøy og trening i praktiske lederferdigheter blant annet knyttet til tjenestekvalitet, personaloppfølging, økonomisk styring og strategisk endringsarbeid. Oppstart var høsten 2024.
- Videreutdanning i barnevernsledelse: Videreutdanningstilbudet til barnevernsledere ble styrket fra 2024, og dekker i dag nær 70 studie-plasser. Utdanningene tilbys i Oslo og Trondheim, er på 30 studiepoeng og fokuserer på offentlig forvaltning, prioriteringer og analyse og organisasjonsutvikling.
- Barnevernsledernetverk: Nettverkene består av barnevernsledere fra ulike kommuner. Formålet er å etablere en arena for lederutvikling, blant annet gjennom å styrke kollegastøtte og erfarings- og kunnskapsdeling. Nettverkene kan søke stimuleringsmidler gjennom ordningen for kommunale læringsnettverk og følges opp av statsforvalterne.
- Dialogmøter: Møter mellom statsforvalteren, barnevernsleder og kommuneledelsen der formålet er å fremme den lokale forankringen av barnevernet, belyse tilstanden og behovet for utvikling av tjenesten.
- Veiledningsteam: Toårig tilbud der to eksterne veiledere bistår kommune- og barnevernsledelsen i utvikling og forbedring av ledelsespraksis og tjenestetilbudet i kommunen. Tilbudet gjelder særlig kommuner med større utfordringer i barnevernet.

Tilbudene om veiledningsteam og dialogmøter har vart over flere år. Evaluering av tiltakene har vist til positive erfaringer fra kommunene og gode effekter på kvalitet og forankring, for eksempel færre lovbrudd, økt bemanning og redusert sykefravær i enkelte tjenester.¹⁶ Bufdir har i tillegg utviklet en egen ledermodul i fagsystemene som barnevernstjenestene benytter som gir støtte og faglig veiledning til ledere. Modulen bygger på innhold fra opplæringsprogrammene og videreutdanningene. Flere direktorater samarbeider også om å utvikle et eget program av tverrsektoriell lederutvikling rettet mot tjenester for barn og unge. Dette kan også omfatte ledere i barnevernet.

¹⁶ Oslo Economics, Agenda Kaupang og Først og Høverstad (2024). *Følgeevaluering av kompetansesatsingen for det kommunale barnevernet 2018-2024. Tredje statusmåling og sluttevaluering for tiltakene veiledningsteam, læringsnettverk og dialogmøter.*

6.6.5 Spørsmålet om autorisasjon

I anmodningsvedtak nr. 1195, 10. juni 2021 som ble truffet i forbindelse med behandlingen av Prop. 133 L (2020–2021) om ny barnevernslov, ba Stortinget regjeringen om å «utrede krav om autorisasjon for de som skal jobbe med omsorgsovertakelser.» Barnevernsutvalget ble derfor, som en del av sitt mandat, bedt om å utrede ordninger for offentlig godkjenning av personell, inkludert autorisasjon for de i barnevernet som skal jobbe med omsorgsovertakelse.

Flertallet i utvalget mente at det ikke er grunn til å innføre en autorisasjonsordning for personell i barnevernet, og de viste til at det ikke vil være en hensiktsmessig løsning for å møte sentrale utfordringer i barnevernet. Flertallet peker blant annet på at en slik ordning kan beslaglegge ressurser som kan anvendes bedre på andre områder. Et mindretall bestående av ett medlem mente at det bør innføres en autorisasjonsordning for å være trygg på at fagpersonene i barnevernet har nødvendig kompetanse og ferdigheter til å yte forsvarlig hjelp.

Regjeringen går ikke videre med mindretallets forslag om en autorisasjonsordning. Spørsmålet om en autorisasjonsordning for personell i barnevernet ble også grundig utredet i forbindelse med Prop. 133 L (2020–2021) om ny barnevernslov. Regjeringen mener andre virkemidler er mer effektive og bedre egnet til å sørge for nødvendig og egnet kompetanse i tjenestene.

6.7 Samarbeid mellom barnevern og helse- og omsorgstjenestene

Barn som får hjelp av barnevernet har større behov for helsehjelp enn andre barn. Dette kan skyldes svak utviklingsstøtte, manglende oppfølging av helsebehov i barnets omsorgsmiljø eller medfødte sårbarheter. En undersøkelse foretatt av SINTEF viser at barn i barnevernet får mer helsehjelp enn andre barn, men at mange ikke får helsehjelp når de trenger det eller at hjelpen oppleves som utilstrekkelig.¹⁷

Mange barn som må flytte ut av hjemmet har blitt utsatt for alvorlige påkjenninger, og har somatiske og/eller psykiske helseproblemer. Tilsyn, undersøkelser og forskning viser at barnevernet ofte ikke har nok kunnskap om hvilke helse- og

¹⁷ Ådnes, M. m.fl. (2024). *Helsehjelp til barn i barnevernet. Behov, barrierer og helsetjenestebruk.* SINTEF rapport nr. 2024:00195.

hjelpebehov barna har.¹⁸ Dette gjør det vanskelig å sørge for tilpasset tilrettelegging i fosterhjemmet eller på institusjon, og i barnehagen, på skolen eller tilpasset hjelp fra helsetjenesten. Dette kan føre til større helseutfordringer og plager, som igjen kan øke risikoen for uønskede brudd i fosterhjem eller institusjon. Det vises for øvrig til kapittel 8 om tiltak for å forbedre tilgangen på helsehjelp til barn på institusjon.

6.7.1 Nasjonalt forløp for barnevern – kartlegging og utredning av psykisk, somatisk og seksuell helse, tannhelse og rus

Gjennom helsesatsingen i barnevernet er det iverksatt flere tiltak for å gi barn i barnevernet bedre helsehjelp. Det viktigste tiltaket, omtalt som «grunnmuren» i satsingen, er nasjonalt forløp for barnevern. Forløpet beskriver ansvar, oppgaver og samarbeid mellom den kommunale barnevernstjenesten, kommunale helse- og omsorgstjenester, fylkeskommunale tannhelsetjenester og spesialisthelsetjenestene for barn og unge. Forløpet gir også råd om hvordan samarbeidet kan innrettes for å sikre tidlig kartlegging og utredning av barn i barnevernet.

Målet med nasjonalt forløp for barnevern er å bidra til at barn i barnevernet blir kartlagt og utredet for psykiske og somatiske helseplager, tann og munnhelseproblemer, seksuelle helseproblemer eller rusmiddelproblemer, slik at de får rett helsehjelp når de har behov for det, i kombinasjon med riktige tiltak fra barnevernet. Forløpet skal bidra til en helhetlig ivaretagelse av barnets helsebehov. Målgruppen er alle barn i barnevernet. Barnevernstjenesten skal vurdere oppstart av forløpet basert på innhentet informasjon om barnets helse, dialog med barnet selv og foreldre/omsorgspersoner og vurdering av relevante symptomer, bekymringstegn og risikofaktorer. Det skal være lav terskel for å starte et nasjonalt forløp.

¹⁸ Barneombudet. (2020). «De tror vi er shitkids» – rapport om barn som bor på barnevernsinstitusjon. Barneombudet; Grünfeld L.A. m.fl. (2020). *Institusjonstilbudet i barnevernet*. Menon-Publikasjon Nr. 54/2020; Helsetilsynet. (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernsaker*. Statens helsetilsyn; Kjelsaas, I. m.fl. (2020). *Best egnede tiltak når barn og unge skal bo utenfor hjemmet*. Menon-Publikasjon Nr. 134/2020; Norsk fosterhjemsforening. (2023). *Hva skal Norge gjøre uten fosterhjemmene? En rapport basert på funnene i Fosterhjemsundersøkelsen 2023*; Riksrevisjonen. (2020). *Undersøking av om statlege barnevernsmyndigheiter sikrar det beste for barn i barnevernsinstitusjonar* (Dokument 3: 7 (2019–2020)).

Bufdir og Helsedirektoratet samarbeider om å implementere forløpet i alle landets kommuner og spesialisthelsetjenesten. Arbeidet vil pågå så lenge direktoratene ser at det er behov for informasjon og veiledning om forløpet, minimum ut 2025. I en spørreundersøkelse gjennomført høsten 2024 svarte 46 prosent av landets kommuner at de er i gang med implementeringen.¹⁹ De foreløpige tilbakemeldingene fra kommuner som har tatt forløpet i bruk er gode, og de melder blant annet om bedre samarbeid mellom barnevernstjenesten og helsetjenesten, og mellom primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Tiltaket følges opp av SINTEF.

Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet vil fortsette implementeringsarbeidet, og vurdere behov for tilpasninger basert på erfaringer fra barnevernstjenestene og anbefalinger fra følgeevalueringen. Det vises også til at regjeringen vil styrke bruken av individuell plan for barn i barnevernet, og særlig for barn som må flytte på barnevernsinstitusjon. Dette blir omtalt nærmere i kapittel 8.

6.7.2 Kartlegging og oppfølging av helsebehov når barn flytter ut av hjemmet

Stortinget vedtok i mars 2022 tverrfaglig helsekartlegging (THK) for barn som skal flytte ut av hjemmet i regi av barnevernet. Dagens tverrfaglige helsekartlegging er etablert som en sakkyn-digordning og organisert som et tverrfaglig spesialisert andrelinjetilbud, forankret i Bufetat. Spesialisthelsetjenesten bidrar med ressurser, som barneleger og psykologspesialister, inn i faste kartleggingsteam, hvor barnevernsfaglig og helsefaglig personell sammen kartlegger barnet i løpet av én dag. Det blir utarbeidet en felles sakkyndig rapport til barnevernstjenesten, basert på kartleggingen, felles drøftinger og av eksisterende informasjon om barnet. Rapporten oppsummerer barnets helhetlige situasjon og behov for tiltak. Der som teamet avdekker behov for oppfølging i helsetjenesten, er det barnevernsleders ansvar å følge opp anbefalingene. Dette gjøres vanligvis ved at barnevernstjenesten tar kontakt med barnets fastlege og/eller kommunehelsetjenesten, eller ved at barnevernsleder henviser barnet til psykisk helsevern for barn og unge (PHBU). Helsepersonell bidrar i kartleggingen som sakkyn-

¹⁹ Bufdir og Helsedirektoratet (2024). *Status på implementering av nasjonalt forløp for barnevern 2024*.

dige. De har ikke henvisningsrett eller journalføringsplikt for barna som kartlegges.

Barnevernsinstitusjonsutvalget mente at dagens innretning av THK, som et sakkyndigoppdrag, skaper unødvendige mellomledd mellom kartlegging og videre utredning og behandling. Dette kan medføre en tilleggsbelastning for barnet, unødig ressursbruk i tjenestene, risiko for at anbefalinger ikke følges opp og at det tar lengre tid før barnet får helsehjelpen det trenger. Utvalget mente videre at organiseringen bidrar til svak forankring i helsesektoren og medfører etiske problemstillinger ved at helsepersonell settes i en situasjon hvor de avdekker helsebehov hos særlig sårbare barn, uten mulighet for å gi hjelp eller henvise videre. Ordningen har også vist seg svært krevende å innrette på en slik måte at den når hele målgruppen, estimert til 1500 barn. I 2024 ble det bevilget midler til 520 kartlegginger, men bare gjennomført 351 kartlegginger. Den lave måloppnåelsen skyldes særlig utfordringer med å rekruttere spesialisert helsekompetanse.

Regjeringen har som mål at alle barn som flytter ut av hjemmet skal få en tverrfaglig kartlegging, bestående både av en barnevernsfaglig kartlegging og en helsekartlegging. Kartleggingen skal gi barnevernstjenesten og nye omsorgspersoner tilstrekkelig kunnskap om barnets styrker og behov, slik at barnet får tilpasset omsorg og oppfølging utenfor hjemmet. Tverrfaglig kartlegging skal videre gi tilstrekkelig informasjon for eventuell helseoppfølging. Den kan også gi nyttig kunnskap for tilrettelegging i skolen.

Det er videre et mål at barna får raskere tilgang på nødvendig helsehjelp. Helsekartleggingen skal derfor ha et todelt og likestilt formål som a) ivaretar barnets behov for nødvendig helsehjelp og et sammenhengende hjelpetilbud tilpasset sitt behov, og b) samtidig ivaretar barnevernstjenestens behov for informasjon. Ansvar for gjennomføringen av helsekartleggingen skal legges til spesialisthelsetjenesten og ikke lenger forankres som et sakkyndigoppdrag i Bufetat.

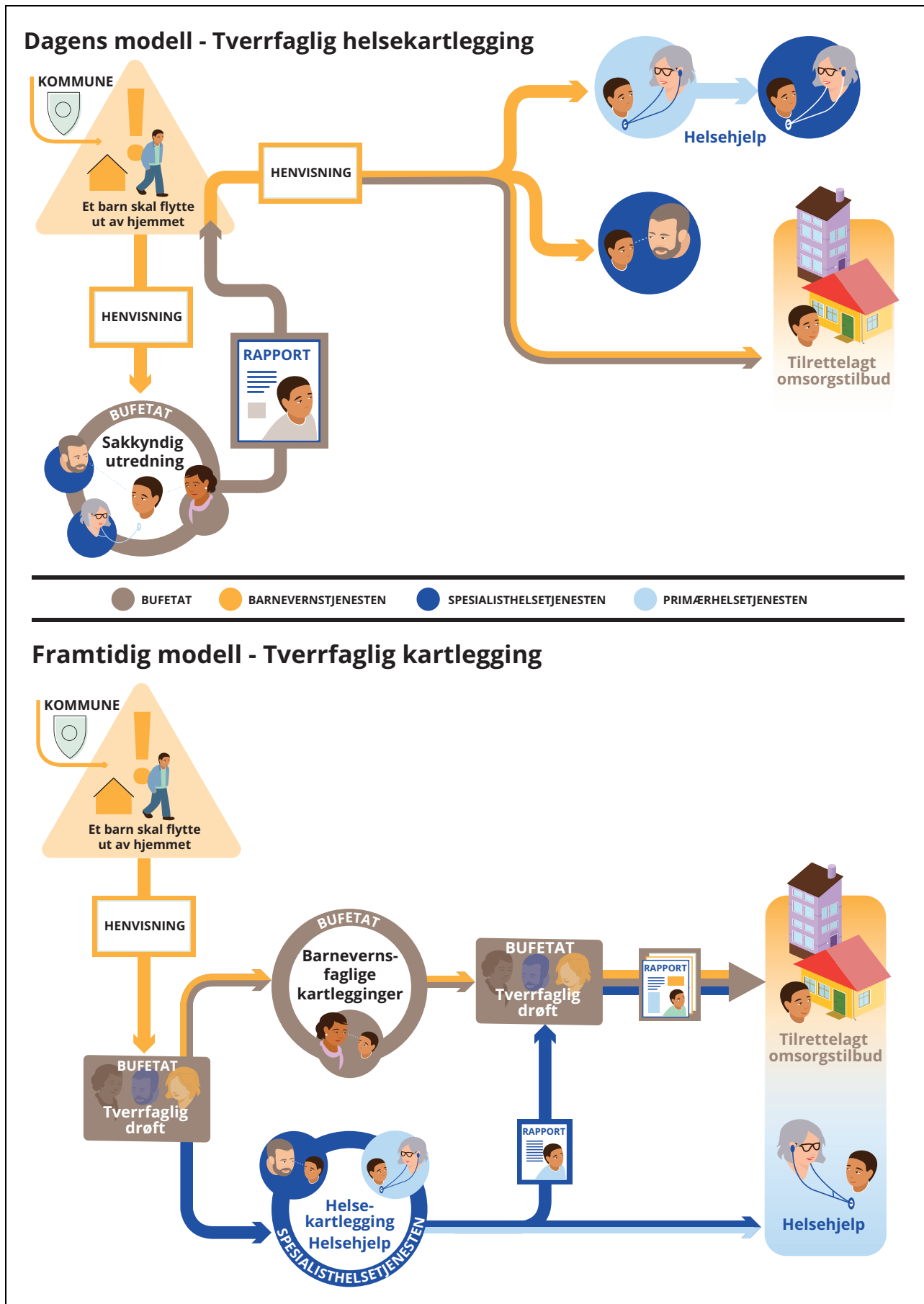
Det sakkyndige arbeidet skal også erstattes med at helsefaglig personell skal kunne kartlegge, gi helsehjelp, skrive journal og henvise barnet videre ved behov. Det legges opp til økt bruk av ordinære tjenester, hvor spesialister og annet personell involveres ved behov. Dette vil bidra til en mer sømløs overgang mellom helsekartlegging og videre helsehjelp, og at barna raskere får den oppfølgingen de trenger. Forskjellene mellom dagens og framtidig modell for tverrfaglig kartlegging er illustrert i figur 6.1.

Økt bruk av ordinære tjenester i helsekartleggingen, framfor spesialiserte sakkyndige, gir også bedre muligheter for å kartlegge alle barn i målgruppen og bedre utnyttelse av ressurser i helse-tjenesten. Ny modell for tverrfaglig kartlegging bidrar dermed til intensjonen bak anmodningsvedtak nr. 404 av 3. mars 2022, der Stortinget har bedt regjeringen utrede at det offentlige skal ha en plikt til å tilby tverrfaglig helsekartlegging når kommunen ber om dette.

Helsekartleggingen vil inngå i en tverrfaglig kartlegging, som samlet sett skal gi informasjon om barnets omsorgssituasjon, psykiske og somatiske helseutfordringer, fungering i hverdagslivet og behov for oppfølging og eventuell tilrettelegging av opplæring. Kartleggingen bør også kunne vurdere særskilte behov som følger av blant annet urfolksrettigheter, etnisk tilhørighet eller seksuell orientering. Flere kompetansemiljøer kan bidra inn som drøftingspartnere, som for eksempel Nasjonalt samisk kompetansesenter (NASAK), Nasjonalt kompetansesenter for migrasjons- og minoritetshelse (NAKMI), Rosa kompetanse og politiets kompetansetjeneste på hatkriminalitet.

Målgruppen for tverrfaglig kartlegging er barn hvor barnevernstjenesten har besluttet å fremme sak for Barneverns- og helsenemnda, eller nemnda har truffet vedtak om at barnet skal flytte ut av hjemmet, og ved vedtak om frivillig tiltak utenfor hjemmet. Kartleggingen igangsettes og koordineres av Bufetat, etter initiativ fra henvisende barnevernstjeneste. Følgende prinsipper vil gjelde for den nye innretningen (se figur 6.1):

- Det utarbeides en standard for hva som skal foreligge av informasjon om barn som flytter i tiltak utenfor hjemmet, basert på dagens tverrfaglige helsekartlegging.
- Bufetat har, i nært samarbeid med barnevernstjenesten, ansvaret for at den barnevernsfaglige delen av kartleggingen er tilstrekkelig.
- Det etableres et kontaktpunkt i spesialisthelsetjenesten, som har ansvaret for gjennomføringen av helsekartleggingen.
- Spesialisthelsetjenesten har ansvar for at det utarbeides en rapport til Bufetat med vurderinger av behovet for videre helseoppfølging, og eventuelle helseforhold som kan påvirke barnets framtidige omsorgssituasjon.
- Tverrfagligheten ivaretas gjennom felles drøftinger før og etter de sektorvise kartleggingene.
- Bufetat sammenfatter en rapport til barnevernstjenesten med helse- og barnevernsfaglige vurderinger om hva som bør ivaretas i et individuelt tilpasset omsorgstiltak for barnet.

Figur 6.1 Dagens og framtidig modell for kartlegging av barn som skal flytte ut av hjemmet

Kilde: Melkeveien

Den tverrfaglige kartleggingen må tilpasses barnevernstjenestens behov for informasjon om barnet for å kunne tilrettelegge fosterhjem- eller institusjonstiltaket på en god måte. Gjennomføringen av helsekartleggingen bør derfor rammes tydelig inn med frister.

Helsedirektoratet har fått i oppdrag, i samarbeid med Bufdir, å vurdere behov for regelverkendringer som følge av det todelte formålet, der hvor helsekartleggingen er innrettet som helsehjelp. Dette inkluderer blant annet videreføring av dagens målgruppe, tilstrekkelig informasjon til barnevernstjenesten og tidsfrister som ivaretar barnevernstjenestens behov. Den nærmere innretningen av den tverrfaglige kartleggingen må derfor vurderes etter dette.

Barne- og familiedepartementet vil, i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, vurdere behovet for endringer i barnevernsloven og eventuell forankring i helse- og omsorgslovgivningen, som følge av forslag til ny innretning av tverrfaglig helsekartlegging, jf. Prop. 222 L (2020–2021). Regjeringen vil også innføre et ekstra stopp-punkt for tverrfaglig kartlegging når barn flytter til institusjon. Dette kalles inntakskartlegging og omtales i kapittel 8.5.

6.8 Tilgang på veiledning og bistand i krevende saker

6.8.1 Tverrfaglig beredskap i krevende barnevernssaker

Barnevernstjenesten vil ofte trenge hjelp fra andre tjenester i arbeidet med saker som krever særskilt kompetanse eller erfaring. Kommunen kan blant annet bygge på egne ressurser eller samarbeide med omkringliggende kommuner. Behovet kan være størst i små barnevernstjenester, der ansatte har få kollegaer å spille på og begrenset erfaring med ulike sakstyper. Ansatte i små barnevernstjenester kan oftere oppleve å stå alene i vanskelige og alvorlige saker.²⁰ Dette kan også føre til at noen vegrer seg for å ta tak i saker og iverksette inngripende tiltak. Modellene som kommunene jobber etter for å planlegge beredskap ved kriser, ulykker og katastrofer kan ha overføringsverdi til hvordan kommunene kan forberede seg på krevende barnevernssaker som kan oppstå.

Dette kan eksempelvis innebære å vurdere hvordan andre kommunale instanser eller fagpersoner kan involveres, hvordan kommunen kan samarbeide med barnevernstjenester i andre kommuner som besitter bredere kompetanse og erfaring og hvilke eksterne fagmiljøer som kan brukes for å gi veiledning. Barne- og familiedepartementet vil sørge for at det utarbeides veiledning til hvordan kommunene kan planlegge for å håndtere særlig krevende barnevernssaker. Denne kan inngå som del av veilederen for barnevernstjenestens årlige tilstandsrapportering til kommunestyret.

6.8.2 Vurdere modeller for veiledning og bistand i enkeltsaker

Barnevernsutvalget mente at det bør sikres bedre utredninger og beslutningsgrunnlag i komplekse og alvorlige saker.²¹ De foreslo å innføre krav om tverrfaglige spesialistvurderinger i krevende barnevernssaker, der utrednings- og tiltaksarbeid utføres av, eller under veiledning av, fagmiljøer med solid erfaring og tverrfaglig kompetanse. Målet var å sikre mer kvalifiserte vurderinger av barnets omsorgssituasjon og hjelpebehov. Utvalget foreslo også å etablere regionale fagmiljøer i Bufetat som kan jobbe ambulant for å bistå barnevernstjenester som trenger hjelp for å gjennomføre slike spesialistvurderinger. Utvalget mente at Bufetat burde bistå i saker der det er høy usikkerhet om hvilken hjelp barnet trenger og om omsorgssituasjonen er god nok, likt som vilkåret som gjelder for Bufetats tilbud i sped- og småbarnssaker.

Barne- og familiedepartementet vil utrede videre om det er behov for en ordning for å gi kommuner konkret bistand i krevende barnevernssaker, og hvordan en slik ordning eventuelt kan organiseres og innrettes. Det skal ses hen til Barnevernsutvalgets forslag, og om det kan bygges videre på tilbudet Bufetat allerede har i senter for foreldre og barn, men det kan også vurderes andre modeller.

Det skal videre sørges for bedre informasjon om veiledningsressurser som allerede finnes og som kommunene kan benytte seg av. Det finnes i dag flere organisasjoner og kompetansemiljøer som har god kunnskap om målgrupper og sakstyper som mange barnevernstjenester strever med. Eksempler er Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold og Nasjonalt samisk kompetansesenter (NASAK). Bufdir vil få i

²⁰ Haugland, R. (2016). *Barnevern i små distriktskommuner*. Gyldendal Akademisk

²¹ NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid*.

oppdrag å kartlegge eksisterende aktører og tilbud, og sørge for at barnevernstjenestene får informasjon om hvilke miljøer som finnes, hva de kan tilby og hvem som eventuelt kan kontaktes ved behov for konkret veiledning. Kartleggingen skal særlig omfatte statlige instanser og aktører som mottar statlig tilskudd. Det skal også vurderes om det trengs mer kapasitet i eksisterende veiledningstilbud og om det bør utvikles nye tilbud, med utgangspunkt i kompetansemiljøer som finnes i både stat og kommune.

6.8.3 Bedre veiledningsmateriell og tiltak i saker som gjelder vold

Forskning og rapporter, blant annet fra Bufdir og Helsetilsynet, har framhevet at barnevernstjenestene ofte mangler god nok kompetanse til å håndtere saker om vold og overgrep. Flere undersøkelser har vist at opplysninger om vold i mange tilfeller ikke blir fulgt opp.²² Helsetilsynet fant blant annet at opplysninger om vold i bekymringsmeldinger ikke tas videre i undersøkelsen, og at barns uttalelser om vold ikke ble fulgt opp i senere samtaler med barnet.²³ Det er også vist til manglende helhetlig tilnærming, der volden ikke blir sett i sammenheng med andre problemer i familien. Det blir heller ikke skilt godt nok mellom ulike typer vold eller mellom saker med ulik alvorlighetsgrad.²⁴ Utfallet kan både være at barnevernstjenestene gjør for mye eller for lite.

Forskning har vist barnevernstjenestens framgangsmåte i saker der det er mistanke om vold ofte preges mer av etterforskning enn av dialog, noe som kan oppleves unødig inngripende og vanskeliggjøre samarbeid med foreldrene.²⁵ I andre tilfeller er det påpekt at barnevernet ikke gjør

gode nok risikovurderinger. Mangel på mangfoldskompetanse, rutiner for bruk av tolk og språklige tilpasninger spiller også en stor rolle. Saker om æresrelatert vold og overgrep er spesielt krevende for barnevernstjenestene.

Bedre informasjon om relevante kompetansemiljøer og eksisterende veilednings- og opplæringstilbud skal, som nevnt over, bidra til at barnevernstjenestene får bedre kunnskap om hvem de kan henvende seg til. Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), de regionale ressursentrene (RVTS), Alternativ til Vold (ATV) og kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold er viktige ressurser.

Regjeringen varslet i opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028) at barnevernet skal styrke sin kompetanse om saker som gjelder alle former for vold og overgrep. Tjenestene skal også få bedre tilgang til virksomme tiltak rettet mot familier som lever med vold og overgrep. Bufdir skal utvikle en faglig veileder for å hjelpe barnevernstjenestene med å gjøre mer presise og individuelle vurderinger i hver enkelt sak. Videre skal Bufdir vurdere innretning av en modell for foreldreveiledning og samtaler med barn i saker med vold. Det skal ses hen til foreldreveiledningen som er utviklet i forbindelse med grunnmodell for hjelpetiltak og andre lokalt utviklede modeller. Søndre Nordstrand barnevernstjeneste i Oslo og ATV har utviklet en modell for å sikre mer systematisk framgangsmåte i saker med vold, som blant annet skal hjelpe barnevernsansatte å skape dialog om vold med foreldre og med barn.

6.9 Bedre kvalitet på sakkyndighetsarbeidet

I noen barnevernssaker bruker barnevernstjenesten eksterne sakkyndige med særlig fagkunnskap, for eksempel når tjenesten mangler kompetanse om et saksforhold eller begrenset tema, eller der tjenesten har behov for faglig støtte. Sakkyndige bidrar med å vurdere barnets utfordringer og utviklings- og omsorgsbehov og foreldrenes mulighet til å gi tilstrekkelig støtte og omsorg. De brukes også av barneverns- og helse-nemndene, domstolene og private parter. Det har vært en jevn nedgang i antallet sakkyndige rapporter de siste årene. I 2024 mottok Barnesakkyndig kommisjon 510 rapporter til kvalitetsvurdering.²⁶ Det er nedgang på 23 prosent fra 2020.

²² Trondheim kommunerevisjon (2019). *Barnevernets oppfølging av vold i nære relasjoner*. Rapport 8/2019-F; Havnen, K.J.S. m.fl. (2020). *Å medvirke når barnevernet undersøker. Barnevernets undersøkelsesarbeid fra bekymring til beslutning. Delrapport 5*. NORCE rapport; Storhaug, A.S. m.fl. (2020) *Akutt – for hvem? Akuttarbeid i kommunalt barnevern*. NTNU rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 4; Bredal, A. m.fl. (2023). *Barnevernstjenestens arbeid med vold og overgrep*. NOVA rapport 16/23.

²³ Helsetilsynet (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernsaker*.

²⁴ Bredal, A. m.fl. (2023). *Barnevernstjenestens arbeid med vold og overgrep*. NOVA rapport 16/23.

²⁵ Backe-Hansen, E. m.fl. (2017). *Kunnskapsoppsummering. Vold mot barn og systemsvikt*. NOVA rapport 4/17; Christiansen, Ø. m.fl. (2019). *Når barnevernet undersøker. Barnevernets undersøkelsesarbeid fra bekymring til beslutning. Delrapport 4*. NORCE rapport; Olafsen, K.S. m.fl., I.E. (2020). *Klemetsrudmodellen: en arbeidsmetode ved meldinger om vold i nære relasjoner*. Tidsskriftet Norges barnevern, 97(2).

Barnevernstjenesten var oppdragsgiver for omlag 45 prosent av rapportene.

Det finnes lite forskning og systematisk kunnskap om bruken av barnefaglige sakkyndige og kvaliteten på arbeidet. Kunnskapen som finnes indikerer enkelte utfordringer. Barnevernsutvalget pekte i sin utredning på en risiko for at det benyttes sakkyndige som ikke har kompetansen som trengs for å utføre oppdraget. Utvalget viste blant annet til svakheter ved mandatet den sakkyndige får fra oppdragsgiver, og at tilgangen på sakkyndige er for dårlig i deler av landet, og særlig i disktriksområder. Utvalget foreslo derfor tiltak som kan gi sterkere normering, mindre variasjon og mer kvalitetssikret bruk av sakkyndige. Sametinget har også pekt på at sakkyndige som brukes i saker som gjelder samiske barn må ha kompetanse om barnas oppvekstvilkår, familiekultur og språk.

De fleste sakkyndige som brukes i barnevernssaker har utdanning som psykolog, men kan også ha en annen fagbakgrunn. Det er oppdragsgivers ansvar å vurdere valget av sakkyndig og hvilken kompetanse den sakkyndige skal ha for å utrede saken. Norsk psykologforening forvalter i dag et 2-årig utdanningsprogram på deltid for sakkyndige i barnevernssaker og foreldretvistaker. For å komme inn på utdanningen kreves det som hovedregel at legene og psykologene har spesialistkompetanse, og at de etter avsluttet utdanning kan dokumentere minst to år med relevant og variert klientarbeid med barn og deres familier.

Regjeringen vil videreutvikle utdanningstilbudet for barnefaglige sakkyndige. Målet er å øke kvaliteten på det sakkyndige arbeidet. Utdanningen er lagt til Universitetet i Oslo og finansieres som et oppdrag fra Bufdir. Dette vil erstatte Norsk psykologforenings utdanningsprogram. Det tas sikte på at det nye nasjonale utdanningstilbudet starter opp i 2026. Utdanningstilbudet vil omfatte barnefaglig sakkyndighetsarbeid i saker etter både barnevernsloven og barneloven. Det inkluderer også tilbud om faglige oppdateringsaktiviteter, etablering av møteplasser for sakkyndige, og formidling av kunnskap for barnefaglige sakkyndige.

Etter å ha gjennomført utdanningen, kan den sakkyndige velge å bli ført opp i en nasjonal oversikt over barnefaglige sakkyndige. Etter dagens ordning oppføres kun sakkyndige som har gjennomført utdanningsprogrammet i regi av Norsk

psykologforening. Det er ikke krav om at oppdragsgivere må bruke en sakkyndig som står oppført i registeret. Per i dag er det registrert om lag 250 sakkyndige i oversikten.

Barne- og familiedepartementet foreslår i kapittel 20.4 å innføre hjemmel for å føre en oversikt over sakkyndige i saker etter barnevernsloven. Departementet foreslår også at det kan gis forskrift om innholdet i og forvaltning av oversikten. I arbeidet med forskriften vil departementet vurdere endringer i inngangskriteriene for å bli oppført i oversikten over sakkyndige, med tanke på å kunne øke tilgjengeligheten av sakkyndige. Departementet vil også vurdere om oversikten bør inneholde mer informasjon om den sakkyndiges kompetanse enn dagens oversikt, for å gjøre det enklere for oppdragsgivere å finne sakkyndige med egnet kompetanse for oppdragene.

6.10 Bedre kvalitetssikring av beslutningsgrunnlag i tvangssaker

Barnevernstjenestene har ansvaret for å forberede saker der det er behov for å iverksette inngripende tiltak og bruk av tvang. Behandlingen av sakene skjer i Barneverns- og helsenemnda, som er et uavhengig og selvstendig organ. Det er nemnda som fatter vedtak i disse sakene, og nemnda har at selvstendig ansvar for at sakene er tilstrekkelig opplyst. Nemnda kan be om flere opplysninger, eller avvise en begjæring, dersom opplysningene er mangelfulle. Barnevernsutvalget mente nemndene bør ta en mer aktiv rolle i å følge opp kvaliteten på beslutningsgrunnlaget de får fra kommunene.

Regjeringen vil følge opp dette. Barneverns- og helsenemnda ved Sentralenheten har fått i oppdrag å utvikle en nasjonal digital mal for kommunens begjæring av tiltak og bidra til at malen blir kjent og tatt i bruk av kommunene. Dette er i tråd med forslag fra Barnevernsutvalget, som mente at en tydeligere mal for begjæring vil bidra til at kommunene i større grad sørger for at nemndene får den informasjonen de trenger for å behandle saken. Det kan også styrke nemndas mulighet til å etterprøve faglige vurderinger og kvalitetssikre beslutningsgrunnlaget.

Sentralenheten for barneverns- og helsenemnda har i tillegg fått i oppdrag å utrede om, og eventuelt hvordan, et fagkyndige medlem av nemnda kan involveres tidligere i det saksforberedende arbeidet for å avklare behov for flere opplysninger og vurderinger fra kommunen, eller om det bør oppnevnes sakkyndige til å belyse bevi-

²⁶ Sivilrettsforvaltningen (2025). *Årsrapport Barnesakkyndig kommisjon 2024*.

sene i saken nærmere. Dette er også i tråd med forslag fra Barnevernsutvalget. Tydeligere forhåndsvurderinger av kommunenes saksmateriale i nemndenes saksforberedelser kan bidra til å

avdekke og kompensere for manglende barnevernsfaglig og juridisk kompetanse i det kommunale barnevernet og hjelpe tjenestene til å foreta de vurderingene som er nødvendige.

7 Rettssikkerhet når barn har tiltak utenfor hjemmet

7.1 Regjeringens mål

Barnevernet skal sørge for at barns behov og rettigheter blir godt ivaretatt. Dette er spesielt viktig der barnevernstjenesten vurderer at barn må flytte fra foreldrene sine og fra hjemmet sitt. Vedtak som innebærer at et barn må flytte til et fosterhjem eller en institusjon er alvorlige og inngripende. Over 10 000 barn og unge bodde i beredskapshjem, fosterhjem eller på institusjon ved utgangen av 2023. Det er avgjørende for tilliten til barnevernet at beslutningene om dette er riktige og ivaretar barnets beste, og at tilbudene som gis møter behovene barnet og foreldrene har.

Det er satt i gang en rekke tiltak for å styrke rettssikkerheten i barnevernssaker, blant annet gjennom ny barnevernslov fra 1. januar 2023. Barnevernsutvalget, som utredet rettssikkerheten i barnevernet, pekte likevel på alvorlige systemsvakheter og mangler ved praksis. Utvalget viste særlig til rettssikkerhetsutfordringer for barn som mottar tiltak utenfor hjemmet. Disse utfordringene omtales nærmere i kapittel 7.3.

Regjeringen vil forbedre rettssikkerheten og tilbudet til de barna som mottar tiltak utenfor hjemmet. Regjeringen legger særlig vekt på at

- barna skal få medvirke og gi uttrykk for synspunktene de har. Dette forutsetter barnevennlige prosesser og at det blir lagt godt til rette for at barna får si sin mening og bli lyttet til.
- barna skal oppleve normalitet, ro, forutsigbarhet og stabilitet i tiltak. Barna skal få god informasjon om hva som skjer og hva barnevernet planlegger, og unødige flyttinger skal ikke skje.
- barna skal få etablere og opprettholde trygge og viktige relasjoner. Barna skal få ha jevnlig kontakt med personer som har en viktig rolle i livet deres og det skal legges til rette for at kontakten kan, vedvare over tid.
- barna skal oppleve at saksbehandlingen og ulike prosesser i barnevernet er skånsomme og effektive. Barnevernet skal legge til rette for at barna opplever trygghet og ikke påføres unødige belastninger.

Regjeringen vil

- sørge for mer barnevennlige prosesser i barnevernssaker
- styrke rettssikkerheten for barn som mottar frivillige tiltak utenfor hjemmet og utrede lovendringer
- sørge for mer kunnskap om bruk av akuttiltak og frivillige hjelpetiltak utenfor hjemmet
- utrede regler og andre tiltak for å ivareta barn som har sterk motstand mot samvær
- utrede hvordan sperrefristene i saker om samvær og tilbakeføring kan forenkles og samordnes
- vurdere om tilsynsordningen for barn som bor i fosterhjem kan videreutvikles og forbedres, med sikte på mer kontinuitet
- sørge for at det utarbeides veiledning om organisering og utøvelse av kontaktpersonfunksjonen for barn som bor i fosterhjem eller institusjon

Det vises også til omtalen i kapittel 6 om helsekartlegging av barn som må flytte fra hjemmet.

7.2 Dagens system når barn har tiltak utenfor hjemmet

Foreldre og barn som har fylt 15 år er parter i en barnevernssak. Partene har som hovedregel rett til innsyn i sakens dokumenter, til å klage på vedtak, til å samtykke til hjelpetiltak, til bistand fra advokat i saker for nemnda og domstolene og til å kreve nemndsvedtak rettslig overprøvd. Nemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter når hensynet til barnet tilsier det. Denne muligheten til å innvilge yngre barn partsrettigheter ble utvidet fra 1. januar 2023.

Avgjørelser om tiltak skal være til barnets beste, og barnets mening er et sentralt moment i denne vurderingen. Barnevernstjenesten har i dag ansvaret for å fatte vedtak om opphold i fosterhjem og institusjon som et frivillig hjelpetiltak, men hvis flyttingen skal skje uten samtykke fra sakens parter må barnevernstjenesten fremme sak for barneverns- og helsenemnda. Det skal framgå av flytte-

vedtaket hva som er barnets mening om saken, og hvilken vekt det er lagt på barnets mening. Hvordan barnets beste og hensynet til familiebånd er vurdert, skal også framgå av vedtaket.

Barnevernstjenesten skal følge med på hvordan barna har det og om det får forsvarlig omsorg mens de bor i fosterhjem og institusjon. Dette innebærer å vurdere om hjelpen fungerer etter hensikten, endre tiltaket ved behov og utarbeide en plan for oppfølgingen. Barnevernstjenesten skal utpeke en kontaktperson for barnet, som skal besøke barnet så ofte som nødvendig, minimum fire ganger i året.

Barn og foreldre har rett til familieliv med hverandre selv om barnet bor i fosterhjem eller institusjon. Nemnda fastsetter samvær etter en omsorgsovertakelse, etter en konkret vurdering. Barnevernstjenesten kan innvilge mer samvær enn det nemnda har fastsatt, og skal regelmessig vurdere om det er behov for å endre samværet. Foreldrene kan som hovedregel kreve at vedtak om omsorgsovertakelse oppheves etter 12 måneder. Vedtak om samvær kan kreves endret etter 18 måneder. I nemndas vedtak om samvær skal det framgå hva som er barnets mening og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Det skal også framgå hvordan barnets beste og hensynet til familiebånd er vurdert.

Fosterhjems kommunen har ansvar for å føre tilsyn med at barn i fosterhjem får forsvarlig omsorg, og at forutsetningene i vedtaket følges. Tilsynspersonen skal besøke hjemmet så ofte som nødvendig, og minimum fire ganger i året. Statsforvalteren fører tilsyn med institusjonene og kontrollerer at institusjonene gir det enkelte barnet forsvarlig omsorg og behandling. Statsforvalteren skal som en del av tilsynet føre stedlig tilsyn på omsorgsinstitusjoner minst to ganger i året, og minst fire ganger i året på akutt- og behandlingssituasjoner.

7.3 Utfordringer

7.3.1 Innledning

Barnevernsutvalget pekte i sin utredning på flere svakheter ved dagens system for å ivareta interessene og rettighetene til barn som flytter ut av hjemmet.¹ Utvalget redegjorde for flere utfordringer, som omtales i det følgende.

¹ NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid*.

7.3.2 Mangel på informasjon og mulighet til å medvirke

Mange barn får for lite informasjon og mulighet til å medvirke i planlegging og beslutninger når de må flytte til fosterhjem eller institusjon. Barnevernsutvalget viste til at det er dokumentert manglende medvirkning både forut for plassering, ved valg av tiltak og underveis i oppholdet, og både når nemnda behandler tvangssaker og når barnevernstjenesten fatter vedtak om frivillige plasseringer. Det ble videre vist til mangel på planer og informasjon til barn som må flytte i fosterhjem og institusjon om hvorfor de er der og hva som skal skje videre i saken, hvordan de kan klage og hva som skjer med foreldrene.

7.3.3 Tilbudene er for dårlig tilrettelagt

Mange barn opplever at tilbudet om tiltak utenfor hjemmet er for lite tilrettelagt og koordinert. Dette handler både om at tilbudet er lite tilpasset barnas behov ved innflytting og at det ikke blir gjort tilpasninger i tilbudet underveis mens barnet bor i fosterhjemmet eller på institusjonen. Mange barn opplever å måtte flytte, og noen må flytte mange ganger. Det foreligger lite kunnskap om hvorvidt mangler som avdekkes gjennom tilsyn med fosterhjem og institusjoner fører til konkrete forbedringer i tilbudet. Det er videre pekt på manglende helhetsblikk på barnets situasjon i tilsynet.

7.3.4 Lite kontinuitet i relasjoner

Barnevernsutvalget la i utredningen vekt på at en høy andel av barna opplever for lite kontinuitet i voksenrelasjoner etter flytting til fosterhjem og institusjon, og i overganger mellom tiltak. Barna må ofte forholde seg til svært mange personer som har ulike roller. Dette forsterkes av hyppige skifter av saksbehandlere og kontaktpersoner i det kommunale barnevernet. Flyttinger mellom fosterhjem og institusjoner fører også til bytte av omsorgspersoner og tilsynspersoner. Dette gjør det vanskelig for barn å etablere trygge nok relasjoner til å kunne dele hvordan de har det og gi uttrykk for egne synspunkter og behov.

7.3.5 Stress og manglende forutsigbarhet

Barn som bor i et fosterhjem eller en institusjon vil ofte kunne bli utsatt for stress og manglende forutsigbarhet, som kan påvirke deres helse og utvikling. Opphold i fosterhjem og institusjon skal

i utgangspunktet være midlertidig. Dette kan i seg selv skape følelse av rotløshet og stor usikkerhet om framtiden. Det er også vist til at langvarige og stadige rettsprosesser oppleves svært belastende for mange og forsterker uforutsigbarheten om hva som skal skje framover. Mange av barna kan også ha bekymringer for og savn etter foreldre og søsken. Samtidig kan samvær med foreldre være en kilde til stress for noen, spesielt når forberedelser og gjennomføring av samværet ikke er godt nok tilpasset barnas ønsker og behov.

7.4 Tiltak for bedre rettssikkerhet

7.4.1 Barnevennlige prosesser og barns partsrettigheter

Det er viktig at barn får ivare tatt sin rett til å medvirke, og alvorlig når det ikke skjer. Barnet er hovedpersonen i barnevernssaken, og barnets mening er sentralt i vurderingen av barnets beste. Til tross for at barn har rett til å medvirke, lykkes ikke barnevernet alltid med å gi barn tilstrekkelig informasjon eller sørge for at barn blir hørt i forhold som angår dem.

Regjeringen vil styrke barns rett og reelle mulighet til medvirkning i barnevernssaker. Samtidig er det viktig at barn ikke blir utsatt for urimelige belastninger i prosessene. Barn har ulike ønsker og forutsetninger for å forstå informasjon og ivareta sine interesser, blant annet ut ifra alder. Det må regelverket og systemet ta høyde for, og prosessene må være godt tilrettelagt for barn.

Reglene for barns medvirkning ble nylig endret. Fra 2023 fikk nemndene en utvidet adgang til å innvilge barn under 15 år partsrettigheter. Det ble også lovfestet at barn uten partsrettigheter kan uttale seg direkte for nemnda. En ny medvirkningsforskrift ble innført i 2024, med mer detaljerte krav til hvordan barnevernet skal tilrettelegge for og ivareta barns medvirkning i alle faser av en sak. Barne- og familiedepartementet vil evaluere reglene for å få mer kunnskap om hvordan de praktiseres og virker for barn i ulike aldersgrupper. Evalueringen kan peke på ytterligere behov for tilpasninger i regelverket for å styrke barnets medvirkning.

Barne- og familiedepartementet vil fortsette arbeidet med å styrke barns medvirkning i barnevernssaker, og vil vurdere tiltak for mer barnevennlige prosesser og tilgang til kvalifiserte advokater. Barnevennlige prosesser handler om å tilpasse prosessen til barns behov og rettigheter. Særlig viktig er det å sikre at prosessen legger til rette for at barns rett til medvirkning og eventuelt

parts deltakelse er reell og effektiv. Barn med partsrettigheter har rett på egen advokat i saker for nemnda og domstolen. En liste over aktuelle advokater for barn i barnevernet er et viktig tiltak for å styrke barns rettssikkerhet. Barne- og familiedepartementet har startet arbeidet med å utrede krav til advokater for barn, med sikte på et høringsnotat om ny forskrift om advokatlister.

Regjeringen har vurdert, men vil ikke nå foreslå å senke aldersgrensen for barns partsrettigheter til 12 år, eller innføre en ny advokatordning for barn fra 12 år i saker for nemnda og domstolen. Dette ble sendt på høring, og høringsinstansene var tydelig delt i synet på forslagene. Om lag halvparten av høringsinstansene ville senke aldersgrensen for barns partsrettigheter til 12 år, mens den andre halvparten var imot og mente det ville påføre barn urimelige belastninger. Mange høringsinstanser som ønsket å senke aldersgrensen, framhevet også at mer barnevennlige prosesser og advokater med særskilt kompetanse til å representere barn, var viktige forutsetninger for at forslaget skulle fungere etter hensikten.

Regjeringen mener evaluering av dagens regler for barns medvirkning, vurdering av tiltak for mer barnevennlige prosesser og arbeid med en advokatliste for barn vil bidra til å styrke barns rettsstilling, barnets medvirkning og barnets beste i barnevernssaker. Det vises også til kapittel 4 som inneholder flere tiltak som skal styrke barnets medvirkning, blant annet gjennom bedre veiledning om når barn og foreldre bør involveres i undersøkelsen.

Det vises videre til at departementet i kapittel 10 foreslår å gi alle barn klagerett på vedtak om hjelpetiltak utenfor hjemmet, og flyttinger mellom barnevernstiltak etter et vedtak om omsorgsovertakelse. Disse endringene kan også gi økt kunnskap og erfaring med at yngre barn har prosessuelle rettigheter og eventuelle behov for mer barnevennlige prosesser og tilpasninger i regelverket på sikt.

7.4.2 Frivillige tiltak utenfor hjemmet

Barnevernsutvalget framhevet at det er et kvalitetstegn når barnevernstjenesten og foreldre og barn kommer til enighet om hvilken hjelp det er behov for. Frivillige tiltak utenfor hjemmet betyr at barnet har opphold utenfor hjemmet basert på samtykke fra foreldrene og barnet selv når det har partsrettigheter. Frivillige tiltak kan gjelde ulike former for opphold, som i fosterhjem, på institusjon og i kommunale botiltak med døgnbemannning som foreslås i kapittel 17.1. Felles for disse

tiltakene er at det er gitt samtykke til å gjennomføre dem. Utover dette er det stor variasjon i barnets behov og årsakene til at barnet trenger hjelp. Intensjonen er at frivillige tiltak utenfor hjemmet skal være relativt kortvarige. Dersom barnevernstjenesten antar at foreldrene over relativt lang tid er ute av stand til å ivareta forsvarlig omsorg for barnet, skal omsorgsovertakelse vurderes i stedet for frivillige tiltak.

Barnevernsutvalget viste til at frivillige opphold i utgangspunktet kan være en god løsning og til barnets beste, men pekte samtidig på en utvikling som tyder på at de frivillige oppholdene ikke alltid brukes slik loven legger opp til. Utvalget pekte på at en høy andel av sakene om frivillige opphold går videre til omsorgsovertakelse, og stilte derfor spørsmål ved om de frivillige oppholdene brukes i de rette situasjonene og for de rette barna. Dette reiser også spørsmålet om andre tiltak burde vært vurdert og forsøkt, enten alene eller i kombinasjon med de frivillige oppholdene, som del av den innledende og løpende vurderingen av hva som er det beste tiltaket for barnet og familien. Utvalget var særlig opptatt av om beslutningsprosessen og beslutningsgrunnlaget i sakene er godt nok, om samtykkene er reelle og om oppfølgingen av barn og foreldre er god nok. Utvalget mente at det ser ut til at lovens intensjon om kortvarige tiltak ikke følges for en god del barn.

Det er alltid alvorlig når barn må flytte ut fra hjemmet sitt og Barnevernsutvalget beskriver et vanskelig dilemma når det gjelder de frivillige oppholdene: Frivilligheten og autonomien skal og bør stå sterkt i et godt samarbeid, samtidig som man må erkjenne at det er en skjevhet i maktforholdet mellom barnevernet og barn og foreldre. Disse hensynene må balanseres på en måte som skaper god rettssikkerhet og høy kvalitet på tiltakene fra barnevernstjenesten.

Med utgangspunkt i utvalgets forslag vil regjeringen utrede tiltak for å styrke rettssikkerheten for vedtak om frivillige hjelpetiltak utenfor hjemmet. En slik utredning skal blant annet omfatte vilkårene for tiltak, for eksempel om vilkårene bør være mer konkrete og om det bør være ulike vilkår for opphold på institusjon, i fosterhjem eller kommunale botiltak. Det må også utredes om det er behov for å styrke rettssikkerheten i beslutningsprosessen, for eksempel om nemndene bør ha en rolle i slike saker. I utredningsarbeidet vil departementet også vurdere Rettshjelputvalgets forslag i NOU 2020: 5 *Likhet for loven: Lov om støtte til rettshjelp* kapittel 27.6.6. Forslaget går ut på å gi private parter rett til advokat dersom det er

aktuelt at barnevernet som frivillig hjelpetiltak formidler plass til barnet i fosterhjem eller institusjon.

Utredningen av dette må også ses i sammenheng med arbeidet for en ny innretning av institusjonstilbudet som har som formål at alle barn som bor på institusjon, skal få nødvendig og tilpasset beskyttelse til rett tid uavhengig av grunnlaget for oppholdet. I dette arbeidet vil det også bli vurdert hvordan rettssikkerheten skal ivaretas for barn som oppholder seg i institusjon som et frivillig hjelpetiltak, se nærmere omtale i kapittel 8.6. Barnevernsutvalget pekte på behov for mer kunnskap om bruken av frivillige tiltak utenfor hjemmet. Dette omfatter både når slike tiltak brukes og hva som er årsaken til at slike tiltak noen ganger varer over tid. Departementet vil innhente kunnskap som kan belyse disse problemstillingene.

Det er behov for å vurdere mulige lovendringer i sammenheng. Departementet mener derfor at det vil være for tidlig å følge opp utvalgets forslag om å stille krav i loven om at barnevernstjenesten skal gjøre en ny vurdering av frivillige vedtak utenfor hjemmet hver sjette måned. Barnevernstjenesten har for øvrig allerede en plikt til å systematisk og regelmessig vurdere om hjelpen fungerer etter hensikten og om det er behov for andre tiltak. For å styrke rettssikkerheten innenfor dagens regler har departementet gitt Bufdir i oppdrag å gi en oppdatert omtale av frivillige tiltak utenfor hjemmet i saksbehandlingsrundskrivet. Omtalen skal gi veiledning om tiltakets egnethet for barnet og familien det gjelder og barnevernstjenestens ansvar for oppfølging av vedtaket. En slik omtale kan bidra til økt kunnskap om når tiltaket anses som egnet og om oppfølgingsansvaret når vedtaket er basert på frivillighet. Bufdir har også våren 2024 utarbeidet retningslinjer for oppfølging av barn og foreldre der barn er i fosterhjem². Etter departementets oppfatning vil disse tiltakene bidra til bedre rettssikkerhet ved slike vedtak.

7.4.3 Akuttvedtak

Stortinget har i anmodningsvedtak 10. juni 2021 nr. 1197 bedt regjeringen om å utrede og fremme forslag om å innføre en ordning med andrehåndsvurdering av akuttvedtak. Barnevernsutvalget ble bedt om å se nærmere på dette spørsmålet. Utvalget anbefalte ikke å gjøre store endringer i saksbehandlingen av akuttvedtak og viste blant annet

² Bufdir (2024). *Veileder om barnevernstjenestens oppfølging av barn i fosterhjem*.

til at nemndas legalitetskontroll og muligheten til å klage på akuttvedtaket i praksis er en form for andrehåndsvurdering. Regjeringen er enig i utvalgets vurderinger og vil ikke foreslå å innføre krav om andrehåndsvurdering av akuttvedtak.

Antall barn og unge med akuttvedtak er vesentlig redusert de siste årene.³ Dette skyldes i hovedsak færre barn med akuttvedtak om omsorgsovertakelse, som er den vanligste typen akutte tvangsvedtak. I den nye barnevernsloven er det gjennomført flere grep for å styrke rettssikkerheten i akuttsaker, blant annet er det åpnet for en mer omfattende behandling av klager og fastsatt nye krav til dokumentasjon. Norsk forskning har vist at bruk av familieråd i akutte situasjoner kan være en effektiv tilnærming. Forskingen indikerer at et familieråd som gjennomføres i løpet av kort tid avdekker ressurser og kan forebygge behovet for å flytte ut av hjemmet.⁴

Regjeringen vil sørge for å innhente mer kunnskap om bruk av akutttiltak. Som Barnevernsutvalget peker på er det behov for mer kunnskap om hvilket tilbud som gis i akutttiltak, hvordan sakene oppleves og hvordan det går med barna som blir akutt plassert, inkludert de som flytter hjem igjen. Det er også behov for bedre statistikk, blant annet om omfanget av frivillige akuttplasseringer og klagesaker som behandles i nemnda og i domstolen. Det vises til kapittel 4.5.4 hvor tiltak for bedre statistikk er nærmere beskrevet.

Videre styrkes rettssikkerheten i akuttsaker gjennom forslaget om å presisere innholdet i nemndenes legalitetskontroll av slike vedtak, se kapittel 20.3. Målet er å få tydeligere fram hva som er formålet med denne kontrollen og hva som er nemndleders rolle. Bufdir har dessuten utviklet en kunnskapsbasert retningslinje for barnevernstjenestens akuttarbeid. Retningslinjen skal være en støtte til arbeidet som gjøres før, under og etter at barnevernstjenesten har måttet håndtere en situasjon som er akutt.⁵

7.4.4 Gode samvær mellom foreldre og barn

Rett til samvær som er til barnets beste

At barn og foreldre får treffe hverandre og tilbringe tid sammen er viktig for å opprettholde og

styrke tilknytningen mellom barn og foreldre og for å legge til rette for en gjenforening. Barnevernsloven slår fast at barn og foreldre har rett til samvær etter en omsorgsovertakelse, med mindre noe annet er bestemt. Samværet skal fastsettes etter en konkret vurdering og kan kun begrenses sterkt eller bortfalle hvis det foreligger sterke og spesielle grunner. Loven ivaretar føringene fra EMD og Høyesterett. EMD har i flere saker mot Norge kritisert at samværet har vært for begrenset, og at målsettingen om gjenforening har blitt forlatt for tidlig uten tilstrekkelig begrunnelse.

Barnevernsutvalget har stilt spørsmål ved om det gjøres tilstrekkelig konkrete vurderinger ved fastsettelse av samvær. De pekte på at den kan fastsettes for mye samvær, uten at det tas tilstrekkelig hensyn til barnets beste. Utvalget påpekte også at hensynet til barnet synes å være lite fremtredende i EMDs vurderinger. Utvalget mente tiltak for å tilrettelegge samvær må få tid til å virke, men foreslo likevel å klargjøre beste praksis, inkludert hvordan man skal håndtere barns reaksjoner på samvær.

Fastsetting og gjennomføring av samvær skal alltid være til barnets beste. Det er innhentet omfattende kunnskap om hva som gir barn og foreldre gode samvær. Flere forskningsprosjekter om samvær er gjennomført, og nye prosjekter pågår eller er i ferd med å bli iverksatt. Departementet har også arrangert et innspillmøte med representanter for barn, foreldre, offentlige myndigheter og kunnskapsmiljøer for å samle erfaringer og synspunkter om hvordan samvær fungerer og kan tilrettelegges.

Kunnskapen danner grunnlaget for nye retningslinjer og faglige anbefalinger. Bufdir har på oppdrag fra departementet utarbeidet en retningslinje for fastsettelse av samvær, som skal bidra til at barnevernstjenestene gjør grundige og gode vurderinger. Retningslinjen slår fast at samvær skal gjennomføres med mindre barnets helse og utvikling kan skades, eller samvær vil være en urimelig belastning for barnet. Den belyser også forhold som tilsier at samværet bør reduseres eller bortfalle.⁶

Samvær mellom barn og foreldre har også fått stor plass i dialogen mellom Bufdir, statsforvalteren og kommunene. For å sikre riktig praksis formidler departementet, Bufdir og statsforvalteren regelverk og føringer fra EMD og Høyesterett til barnevernstjenestene. Informasjon og anbefalinger om samvær er også tilgjengelig i Barneverns-

³ Bufdir.no. *Akuttvedtak. Barnevernsstatistikk*. Hentet februar 2025.

⁴ Slettebø, T m.fl. (2021). *Familieråd når det haster*. VID-rapport 2021/1

⁵ Bufdir (2023). *Akuttarbeid i barnevernstjenesten – kunnskapsbasert retningslinje*.

⁶ Bufdir (2022). *Samvær – kunnskapsbasert retningslinje for vurdering av samværsordning ved omsorgsovertakelse*.

faglig kvalitetssystem (BFK). Bufdirs nettsted inneholder også ny forskning rettet mot kompetansemiljøer og praksisfeltet. I tillegg har Sentralenheten for Barneverns- og helsenemnda laget internt informasjonsmateriale for nemndene, med føringer fra EMD, Høyesterett og FNs barnekomité.

Gjennomføring av gode samvær

Samvær mellom barn og foreldre skal være trygge, forutsigbare og av høy kvalitet. Gode samvær legger til rette for godt samspill og styrket tilknytning mellom barn og foreldre. Samvær skal bidra til at barn og foreldre kan opprettholde relasjonen, og at gjenforening kan være et framtidig mål. For å oppnå dette må samvær preges av fleksibilitet, god planlegging og oppfølging, både før, under og etter samværene. Fosterforeldrene må ha en inkluderende holdning overfor foreldrene, og foreldrene bør vise aksept for omsorgsovertakelsen for at samværene skal fungere godt.⁷ Barn og foreldre skal i tillegg oppleve reell medvirkning.

I situasjoner der barnet viser motvilje mot samvær, må barnevernstjenesten finne ut hva som ligger bak barnets motvilje og vurdere hvordan samværet kan tilpasses for å gi barnet bedre opplevelser. Det er viktig å ha økt oppmerksomhet på praktiske forhold ved gjennomføring av samvær. For eksempel skal valg av samværssted bidra til gode og trygge opplevelser. Fysiske rammer som fremmer samspill og tilknytning mellom barn og foreldre, er avgjørende for å skape gode samvær. Tidspunkt for samvær er også viktig, og må tilpasses barnets døgnrytme og aktiviteter. Det er også viktig å ta hensyn til hvem som er til stede eller i nærheten under samværet. Manglende tilrettelegging kan hindre tilknytning og svekke muligheten for familiejenforening.

For å sikre at en god og bevisst praksis for samvær iverksettes i barnevernet, har departementet bedt Bufdir om å utarbeide en retningslinje for gjennomføring av samvær. Retningslinjen skal gi barnevernstjenestene konkrete anbefalinger om hvordan samvær kan gjennomføres på en måte som ivaretar både barnet og foreldrene. Retningslinjen vil inneholde anbefalinger om barnets medvirkning, samarbeid, tilrettelegging av samvær med tilsyn, og hvordan samvær kan tilpasses

barnets språklige, kulturelle og religiøse identitet og bakgrunn. Den vil også ta for seg viktigheten av veiledning og oppfølging av foreldrene før, under og etter samvær, og støtte til fosterforeldrene eller institusjonen i deres roller.

Departementet vil sørge for at retningslinjen også inkluderer praksis for håndtering av situasjoner der barnet viser motvilje mot samvær, med søkelys på barnets rett til medvirkning og barnevernstjenestens oppfølgingsplikt.

Departementet vil dessuten videreføre arbeidet med å hente inn ny kunnskap om samvær. Bufdir har iverksatt flere forskningsprosjekter, inkludert SINTEFs prosjekt «*Barns behov for kontinuitet i barndommen – erfaringer og konsekvenser for barn som har opplevd en omsorgsovertakelse*». Dette prosjektet ser blant annet på barns erfaringer med midlertidighet i omsorgssituasjonen og hvordan samvær påvirker dem på kort og lang sikt. Et annet prosjekt ved VID vitenskapelige høgskole undersøker hvilken støtte foreldre får til gjennomføring av samvær.

Departementet legger til grunn at denne kunnskapen, sammen med tydelige rammer for god praksis, vil bidra til at barn og foreldre kan beholde og styrke relasjonen etter en omsorgsovertakelse, samtidig om barnets helse og utvikling beskyttes.

Beskyttelse for barn som kan ta skade av samvær

For noen barn kan gjennomføring av samvær være skadelig. Det kan for eksempel skje hvis samværet ikke er tilrettelagt ut fra barnets og familiens behov. Slike situasjoner er svært alvorlige for det enkelte barnet. Regjeringen vil vurdere om regelverket godt nok ivaretar barnas beste, og om barn blir godt nok beskyttet mot skadelig samvær. Stortinget har i anmodningsvedtak 14. januar 2025 nr. 440 bedt regjeringen om å utrede hvordan man kan senke terskelen for at barnevernet kan stanse samvær som ikke er til barnets beste.

Regjeringen vil utrede om barnevernsloven bør ha en egen ordning for barn som har sterk motstand mot samvær. Danmark har for eksempel en regel som gir barn i fosterhjem en selvstendig rett til å be om at samvær stanses i en periode på opptil åtte uker.

Departementet foreslår også en ny hjemmel for barnevernstjenestene til å fatte vedtak om midlertidig stans av samvær i tre uker dersom det er fare for at barnet blir skadelidende ved gjennomføring av samværet. Den nye regelen, som omtales i kapittel 12, vil styrke beskyttelsen av barn i

⁷ Stang, E.G. m.fl. (2022). *Samvær i praksis. En forskningsbasert undersøkelse av samværsordninger i barnevernet. Hovedrapport fra prosjektet «Samvær etter omsorgsovertakelse»*. OsloMet skriftserie 2023 nr 1.

situasjoner der det oppstår akutt behov for å stanse eller endre samværet.

7.4.5 Sperrefrister

Barnevernsutvalget viser til at det er utfordringer med å ivareta rett til stabilitet og kontinuitet for barn under omsorg, og at gjentatte nemnds- og rettsprosesser kan være en belastning for barnet. Barnevernsloven inneholder flere ulike frister (sperrefrister) for når private parter kan kreve tilbakeføring av barnet etter vedtak om omsorgsovertakelse eller endring av fastsatt samvær. Sperrefristene er satt etter en avveining av hensynet til ro og stabilitet for barnet, opp mot hensynet til barn og foreldres rett til familieliv og mulighet til gjenforening. I høringsnotatet foreslo departementet å innføre en strengere sperrefrist dersom nemnda i en sak om tilbakeføring vurderte at målet om gjenforening er gitt opp. Høringen viser at forslaget ikke oppnår målet om færre rettsprosesser, at det er krevende å finne gode alternative sperrefrister som faktisk bidrar til færre saker, og at dagens regler om sperrefrist er kompliserte.

Departementet går derfor ikke videre med høringsforslaget, men vil utrede om sperrefristene i saker om samvær og tilbakeføring kan forenkles og samordnes. Det skal også vurderes om den alminnelige sperrefristen i saker om samvær og tilbakeføring kan utvides for å gi flere barn økt ro og stabilitet, eller om det bør innføres andre tiltak for å begrense antall nemnds- og rettsprosesser i saker der tilbakeføring ikke er aktuelt. Barn og foreldres rettigheter etter EMK artikkel 8 må utredes særskilt.

7.4.6 Kontinuitet i oppfølgingen av barn som må flytte fra hjemmet

Barnevernsutvalget foreslo å opprette en ny uavhengig barnerepresentantordning (BRO) som skal tre inn i barnevernssaken når barnevernstjenesten vurderer å flytte barnet fra hjemmet. Ordningen utvalget foreslo innebar at BRO skal ivareta barnets interesser både i beslutningsprosessen og mens barnet bor utenfor hjemmet, og at samme person dermed følger opp barnet over tid. Utvalget la samtidig til grunn at den nye ordningen ikke skulle erstatte barnevernstjenestens, nemndas eller statsforvalterens oppgaver, men viste til at hyppige skifter av kontaktpersoner i barnevernstjenesten fører til lite kontinuitet for barna. Det ble også vist til kunnskap som tyder på at verken statsforvalteren eller kommunenes tilsynsordning for barn i fosterhjem lykkes spesielt

godt med å etablere en relasjon til barna som gjør at barn forteller hvordan de har det eller gir uttrykk for egne følelser, synspunkter og behov.

I høringen av Barnevernsutvalgets utredning var høringsinstansene enige i problemene utvalget pekte på, men flertallet var kritiske til forslaget om BRO. Hovedargumentene mot var at ordningen vil være svært ressurskrevende og ha stort overlapp med barnevernstjenestens oppgaver og ansvar. Høringsinstansene fryktet uklare ansvarsforhold, konkurranse om personell og negative konsekvenser for barnevernstjenestens mulighet til å utføre sine oppgaver. De som støttet forslaget mente at uavhengig representasjon med søkelys på barnets interesser er positivt, og at BRO kan gi bedre avgjørelser og styrke barns autonomi og rettsstilling.

Regjeringen mener det er behov for tiltak som gjør at barnevernet blir bedre på å følge med på barnets situasjon i fosterhjem og institusjon, og klarer å sikre stabile voksenrelasjoner og sørge for at feil og mangler i barnets tilbud blir rettet opp. Dette er avgjørende for å kunne ivareta barns behov og rettigheter når barnevernet utøver omsorgen for barn på vegne av foreldrene. Det er også et mål at barn som bor i tiltak utenfor hjemmet kan forholde seg til færre personer.

Regjeringen legger samtidig til grunn at nye tiltak for å sikre mer kontinuitet i oppfølgingen av barn som må flytte fra hjemmet bør bygge på dagens system og ansvarsforhold. Barnevernstjenesten skal ha ansvaret for å følge opp barn som bor i tiltak utenfor hjemmet og vurdere barnas behov og om tiltaket fungerer. Samtidig skal tilsynsfunksjonen ha en uavhengig funksjon og et ansvar for å følge med på kvaliteten i tilbudet, hvordan barna har det og om de får det tilbudet de skal ha. En styrking av barnevernstjenestens oppfølging og tilsynsfunksjonen vil kunne ivareta flere av intensjonene med Barnevernsutvalgets forslag om en barnerepresentantordning.

Vurdere ny modell for tilsyn med barn som er i tiltak utenfor hjemmet

Dagens systemer for tilsyn gjør det vanskelig å sørge for kontinuitet og å legge til rette for at barnet kan etablere en trygg relasjon til de eller den som utøver tilsynet. Dagens ordninger innebærer at statsforvalteren i det fylket institusjonen ligger, fører tilsyn med institusjoner og barn på institusjonene, mens kommunen der fosterhjemmet ligger har ansvar for å føre tilsyn med barn i fosterhjem. Barn som flytter mellom ulike barnevernstiltak, vil ofte oppleve bytte av tilsynspersoner.

Dette gjelder både barn som flytter mellom ulike typer tiltak (fosterhjem eller institusjon) og barn som flytter til tiltak i et nytt fylke eller ny kommune.

Det settes i gang en utredning av om ordningen for å føre tilsyn med barn som bor i fosterhjem kan videreutvikles og forbedres, slik at tilsynspersonen for barn som blir flyttet fra hjemmet kan følge opp barnet over tid og når barnet flytter mellom tiltak. Det kan også vurderes om tilsynspersonen i større grad enn i dag bør følge med på barnets helhetlige tilbud, inkludert oppfølgingen barnet får fra barnevernstjenesten, tilgang på helsehjelp og tilrettelegging på skole. En slik ordning vil innebære en uavhengig kontroll- og støttefunksjon, selv om det ikke handler om tilsyn i tradisjonell forstand.

Det legges samtidig til grunn at statsforvalterens tilsyn med institusjonene og hvert enkelt barn skal opprettholdes. Det er viktig at statsforvalteren snakker med barna og vurderer om de får forsvarlig omsorg, behandling og oppfølging, når det føres tilsyn med om institusjonen drives i samsvar med regelverket.

Bedre organisering av kontaktpersonfunksjonen i barnevernstjenesten

Barnevernstjenestene har ansvar for mange av aktivitetene som Barnevernsutvalget foreslo for BRO. Dette inkluderer å etablere en trygg relasjon til barnet, representere barnet, jevnlig vurdere barnets behov, følge opp barnet i fosterhjem og institusjon og vurdere om tiltak fungerer etter hensikten. Nye forskrifter presiserer at barn i fos-

terhjem og institusjon skal ha en kontaktperson i barnevernstjenesten som aktivt jobber for å opprettholde en god relasjon til barnet og kjenner barnets sak.

De ansatte som er kontaktpersoner har ofte også andre oppgaver, for eksempel å gjennomføre undersøkelser, fatte vedtak, iverksette tiltak og fremme saker for nemnda. Dette kan gjøre det vanskelig å prioritere rollen som kontaktperson. Flere forskningsrapporter viser at saksbehandling og undersøkelser tar mye kapasitet, noe som kan gå ut over oppfølgingen av barn og familier.⁸ Flere barnevernstjenester har opprettet egne team for oppfølging av barn som er i tiltak utenfor hjemmet. Per i dag foreligger det lite kunnskap om hvilke gevinster dette har for kvaliteten på arbeidet, og hvorvidt en slik organisering gir bedre rom for faglig spesialisering og bedre prioritering av jobben med å følge opp barna.

Regjeringen vil sørge for at det innhentes mer kunnskap om hvordan barnevernstjenestene jobber for å følge opp barn i fosterhjem og institusjon. Målet er å identifisere suksessfaktorer, arbeidsformer og organisatoriske modeller som fører til god tilgjengelighet, prioritering av kontaktpersonfunksjonen og kontinuitet i hvem som utfører jobben. Det skal videre utvikles anbefalinger om god praksis. Samtidig mener regjeringen at de ulike forslagene i denne meldingen samlet sett vil sikre at barna blir fulgt tettere opp enn i dag.

⁸ Ådnanes, M. m.fl. (2024). *Helsehjelp til barn i barnevernet. Behov, barrierer og helsetjenestebruk. SINTEF rapport nr 2024:00195.*

8 Ny retning for institusjonstilbudet

8.1 Regjeringens mål for barnevernsinstitusjonene

Det er et mål for regjeringen at de fleste barn som trenger hjelp fra barnevernet skal få dette i sin egen familie. Fosterhjem i nærmiljøet er det foretrukne alternativet for barn som ikke kan få tilstrekkelig hjelp hjemme. Noen barn har likevel behov for den trygge omsorgsrammen som spesialisert, miljøterapeutisk støtte i institusjoner kan gi. For disse barna skal ikke institusjon være en siste utvei, men det foretrukne alternativet. Bistandsplikten pålegger staten å gi barn et forsvarlig tilbud i institusjon eller fosterhjem når kommunene ber om det. Regjeringens politikk bygger på strategien «Vårt felles ansvar – ny retning for barnevernets institusjonstilbud» som ble lagt fram i mai 2024. Den overordnede ambisjonen er at alle barn som trenger et institusjonstilbud skal få et helhetlig, forutsigbart og tilpasset omsorgs- og hjelpetilbud som styrker deres ressurser og framtidsmuligheter. Tilbudet skal være fleksibelt og legge til rette for at barna får være i ro og slipper å flytte gjentatte ganger. Regjeringens målsetting er at de fleste barn skal kunne få et tilbud i egen region.

Regjeringen varslet i strategien seks mål for den videre utvikling av institusjonstilbudet:

1. Flere barn som ikke kan bo hjemme skal få hjelp i kommunal regi.
2. Barn skal få et institusjonstilbud som gir dem ro og tilpasser seg deres behov.
3. Barn på institusjon skal oppleve god omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse.
4. Barn på institusjon skal få god helsehjelp og et skoletilbud som fremmer mestring og framtidsmuligheter.
5. Barn med rusmiddelutfordringer skal få trygg og helhetlig hjelp.
6. Barn med store og sammensatte behov skal få samordnet hjelp og trygge overganger.

Målene bygger på vurderinger og forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget. Utvalget vurderte oppgaver, rammer og organisering av framtidens institusjonsbarnevern, og ansvarsfordelingen mel-

lom barnevernet og andre sektorer for tilbudet til barn med store og sammensatte behov. Utvalget samarbeidet tett med et eget ungdomsutvalg og et profesjonsråd. De leverte sin utredning NOU 2023: 24 «Med barnet hele vegen – barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit» i oktober 2023. Utvalget la stor vekt på at barna skal få være i ro, oppleve normalitet og få nødvendig helsehjelp. For å oppnå dette foreslo utvalget tiltak som skal gi mer fleksible tilbud og tettere samarbeid mellom tjenester. Høringen viste bred enighet om utfordringsbildet og støtte til retningen utvalget foreslo. Utvalget foreslo også å myke opp kompetansekravene for ansatte i barnevernsinstitusjon. Det vises til kapittel 18 der det foreslås å endre kompetansekravet for ansatte i barnevernsinstitusjonene, for å legge til rette for mer mangfold i ansattes bakgrunn, erfaring og kompetanse.

Regjeringen vil

- tydeliggjøre barnevernsinstitusjonenes formål og grensene mot andre sektorer. Institusjonenes formål skal være omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse, ikke helsefaglig behandling eller samfunnsvern.
- gradvis omstille tilbudet til mer fleksible institusjoner som kan gi et trygt, stabilt og tilpasset tilbud til barn med ulike behov. Tilbudet skal understøttes av helseteam, tverrfaglig kartlegging og samarbeid med skole.
- styrke bruken av individuell plan for barn som skal flytte til institusjon
- innføre et nytt stopp-punkt for tverrfaglig kartlegging av barnas omsorgs- og helsebehov når de flytter til institusjon
- styrke tilgangen til helsehjelp for barn på institusjon ved at alle institusjoner skal ha tilknyttet et ambulant helseteam
- at ansvaret for spesialisert rusbehandling skal ivaretas av spesialisthelsetjenesten, og at Bufetat skal slutte å tilby rusbehandling i sine institusjoner når det er etablert et forsvarlig tilbud i helsetjenesten
- foreta endringer som gir institusjonene bedre muligheter til å gjøre inngrep som beskytter barn mot å utsette seg selv eller andre for fare.

I senere år har Bufetat hatt store problemer med å ivareta bistandsplikten og med kostnadskontroll. De overordnede målene på kort og mellomlang sikt er derfor å ivareta bistandsplikten, øke beredskapen og bedre kostandskontrollen.

8.2 Dagens situasjon og utfordringsbilde

Ved utgangen av 2024 bodde omtrent 950 barn og unge på barnevernsinstitusjon. Antallet har sunket noe over tid, men økt det siste året. De fleste barna er i alderen 13–17 år, og det er om lag like mange gutter som jenter. En av fire har minst én utenlandsfødt forelder, og ytterligere én av fem har selv innvandret. Mange av barna har opplevd en utrygg og ustabil livssituasjon med flere flyttinger og brudd i fosterhjem. Barna har unike historier og utfordringer, men alle trenger helhetlig og koordinert hjelp fra kommunale og statlige tjenester som barnevern, helse, utdanning og i noen tilfeller justissektoren. De trenger også støtte fra familie og private nettverk.

Institusjonstilbudet er differensiert etter lov-hjemmel: akuttinstitusjoner, omsorgsinstitusjoner og behandling sinstitusjoner. Bufetat har ansvaret for institusjonstilbudet, med unntak av i Oslo kommune, hvor Barne- og familieetaten har ansvaret. Begge etatene drifter egne institusjoner, og Bufetat kjøper også plasser fra ideelle og kommersielle aktører. I Oslo kommune kjøper bydelene plasser direkte fra Barne- og familieetaten eller fra private aktører. Institusjonene varierer i størrelse og organisering, uavhengig av eierskap. Noen består av én avdeling, mens andre har flere avdelinger som kan være samlokaliserte eller geografisk adskilte. Institusjonene er ofte lokalisert i vanlige bolighus med plass til 3-4 barn, men det finnes også større og mer spesialiserte institusjonsbygg.

Mange barn får god hjelp i barnevernsinstitusjoner. Det har blitt gjort en rekke grep gjennom flere år for å styrke kvaliteten, blant annet gjennom kompetanseheving, fagutvikling og bedre samarbeid på tvers av sektorer. Det er mange eksempler på institusjoner som lykkes godt med å gi barna helhetlig og tilpasset hjelp, hvor sektorene samarbeider godt og ansatte strekker seg langt for å møte barnas behov. Samtidig er det stor variasjon i faglig praksis. Det er behov for mer kunnskap om hvordan barna opplever hjelpen de får, og hvilket utbytte de har av tilbudet både på kort og lang sikt.

Til tross for at barna har mange gode fagpersoner rundt seg som jobber iherdig for å gi dem et best mulig tilbud, strekker ikke hjelpen alltid til. Mange barn i barnevernsinstitusjon får ikke et helhetlig, forutsigbart og tilpasset omsorgs- og hjelpetilbud. Utfordringsbildet meldingen bygger på er oppsummert under. Dette baserer seg blant annet på Barnevernsinstitusjonsutvalget, områdegjennomgangen og rapporter fra Statens helsetilsyn.¹

Institusjonene er ikke godt nok rustet for å møte barnas sammensatte behov

Barn som bor på institusjon har ofte større utfordringer innenfor flere livsområder enn barn som mottar andre typer barnevernstiltak.² Tilbakemeldinger fra Bufetat tyder på at barnas oppfølgingsbehov er større nå enn tidligere. Dette kan ha sammenheng med økt terskel for bruk av institusjon innenfor barnevernet, og en samfunnsutvikling hvor flere barn henvises til psykisk helsevern og flere barn under den kriminelle lavalder begår alvorlig kriminalitet. Både Barnevernsinstitusjonsutvalget og områdegjennomgangen peker i tillegg på redusert bruk av døgnbehandling i psykisk helsevern barn og unge (PHBU) og færre barn i fengsel som en sannsynlig årsak til økt problembelastning blant barn i barnevernsinstitusjon.³ Selv om ikke alle barn på institusjon trenger hjelp fra spesialisthelsetjenesten, er institusjonene også hjem for barn med store helseutfordringer som tilbakevendende selvmordsatferd, alvorlige spiseforstyrrelser og personlighetsforstyrrelser. Barnevernsinstitusjonene rommer også barn som utøver vold og alvorlig kriminalitet, og barn med alvorlige rusmiddelproblemer.⁴ Dette påvirker institusjonenes mulighet til å gi riktig hjelp.

¹ Se blant annet Helsetilsynet (2019). *Omsorg og rammer. Når barn trenger mer*. Helsetilsynet rapport 9/2019; Helsetilsynet (2020). *En dag – så står du der helt alene*. Helsetilsynet rapport 2/2020; Helsetilsynet (2023). *Oppsummering av tilsyn med barnevernsinstitusjoner – et tilstandsbilde*. Helsetilsynet rapport 2/2023; Helsetilsynet (2023). *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet*. Helsetilsynet rapport 3/2023; NOU 2023: 24. *Med barnet hele veien*; Helsetilsynet (2024). *Tilsynsaktiviteter på barnevernsområdet – en sammenstilling og analyse av tilsynserfaringer og tilsynsfunn i 2022 og 2023*. Helsetilsynet rapport 4/2024; Deloitte og Oslo Economics (2024). *Områdegjennomgang av institusjonsbarnevernet*.

² Drange, N. og Hærnes, Ø. (2020). *Kvantitativ beskrivelse av institusjonspopulasjonen*. Frischsenteret rapport 3/2020.

³ NOU 2023: 24 *Med barnet hele veien*; Deloitte og Oslo Economics (2024). *Områdegjennomgang av institusjonsbarnevernet*.

⁴ NOU 2023: 24 *Med barnet hele veien*.

Barnevernsinstitusjonene har ikke hatt gode nok forutsetninger for å kunne ivareta den økende kompleksiteten og det brede spennet av behov som barna har. Dette handler blant annet om uhensiktsmessige bygg, organisering, ansattes kompetanse, tilgjengelige tiltak i andre sektorer og tilgang på andre nødvendige tjenester. Barnas behov og ressurser er ofte heller ikke godt nok kartlagt ved inntak.⁵

Barnevernsinstitusjonsutvalget viser til at kombinasjonene av et differensiert tilbud, små og spredte enheter, lite fleksibilitet og manglende kunnskap om barnas behov har ført til systemskapte flyttinger for barn med et særlig behov for ro, normalitet og trygge relasjoner.⁶ Tall fra Bufdir viser at 30 prosent av barna som bodde på institusjon i 2023 flyttet mellom ulike institusjoner eller avdelinger i løpet av året. 22 prosent av barna har flyttet mer enn fire ganger siden de mottok sitt første tiltak fra Bufetat. Særlig barna med størst behov opplever gjentatte og uforutsigbare brudd, som kan påføre barna store belastninger og forverre utfordringene de strever med.

Utlitstrekkelige rammebetingelser fører også til høy belastning på de ansatte, som kan føle seg alene om ansvaret for barna. Tre av fire har opplevd vold og trusler på jobb.⁷ Sektoren preges av høy utskiftning, mange deltidsansatte og mye bruk av vikarer. Halvparten av de ansatte oppgir at de leter aktivt etter en annen jobb.⁸ Bedre rammebetingelser er derfor også viktig av hensyn til de ansattes trivsel og trygghet, og stabilitet i voksenrelasjoner rundt barna.

Uklar ansvarsdeling og manglende hjelp fra andre tjenester

Barnevernet, helsesektoren og justissektoren har alle ansvar for tiltak rettet mot barn med store og sammensatte behov, men sektorgrensene kan være uklare og tiltakene henger ikke alltid godt nok sammen. Det er mangel på egnede tiltak både i barnevernet og i tilgrensende sektorer. Tett sam-

arbeid mellom Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har forbedret tilgangen til helsehjelp for barn på institusjon, men det gjenstår fremdeles et betydelig arbeid. Mange barn i barnevernet får fortsatt ikke tilpasset helsehjelp.⁹ Noen av barna med størst behov har hyppige akuttinnleggelses i PHBU, men langtidsopphold benyttes i liten grad. Det mangler også et eget sikkerhetspsykiatrisk tilbud for den lille gruppen barn som har behov for dette.

Mange av barna trenger hjelp fra flere sektorer samtidig, men hjelpen er ikke alltid koordinert, og overgangene mellom tiltak kan være utfordrende. Svikt i samarbeidet har vært et felles trekk ved gjennomgang av alvorlige hendelser i barnevernsinstitusjoner.¹⁰ Det statlige tilsynet er i for stor grad avgrenset til den enkelte tjenesten og vurderer ikke forsvarligheten i barnets helhetlige tilbud.

Barnevernsinstitusjonsutvalget viste til at nesten ingen av barna har en individuell plan, og til manglende tilrettelegging av skoletilbudet til barna. Bare én av ti unge som har bodd på institusjon, fullfører videregående utdanning før de fyller 21 år. Dette gjør barna dårlig rustet for overgangen til voksenlivet, og mange kommer aldri inn i arbeidslivet.

Mangel på en felles faglig forståelse av hva som er årsaken til barnas utfordringer og hva barna trenger, kan være en utfordring i samhandlingen mellom barnevern og helse- og omsorgstjenestene. I mange tilfeller vil barna ha behov for både helsehjelp og mer stabile omsorgsrammer, men det oppstår utfordringer når tjenestene ikke avklarer og tydeliggjør ansvarsfordelingen og legger til rette for et integrert og godt samarbeid. Noen barnevernsinstitusjoner har god bistand fra blant annet ambulante helsetjenester, men det er stor variasjon.

Særlig er ansvaret for rusbehandling for barn uklart.¹¹ Både barnevernet og helse- og omsorgstjenesten har et ansvar for tilbud til barn med rusmiddelproblemer, og det kan være tilfeldig hvilken tjeneste barnet får hjelp fra. Mange unge eksperimenterer med rusmidler, og for noen

⁵ Barneombudet. (2020). «De tror vi er shitkids» – rapport om barn som bor på barnevernsinstitusjon; Grünfeld, L. m.fl. (2020). *Institusjonstilbudet i barnevernet*. Menon-publikasjon nr. 54/2020; Riksrevisjonen. (2022). *Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet*. Dokument 3: 5 (2022–2023).

⁶ NOU 2023: 24 *Med barnet hele veien*.

⁷ Hagen, I.M. & Svalund, J. (2019). *Vold, trusler og trakassering i helse- og sosialsektoren*. Fafo-rapport 2019:32.

⁸ Bufdir (2022). *Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover*.

⁹ Ådnanes, M. m.fl. (2024). *Helsehjelp til barn i barnevernet. Behov, barrierer og helsetjenestebruk*. SINTEF rapport nr. 2024:00195.

¹⁰ Helsetilsynet (2023). *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjoner har mistet livet*. Helse- tilsynet rapport 3/2023.

¹¹ NOU 2016: 16. *Ny barnevernslov – sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*; Riksrevisjonen. (2021). *Riksrevisjonens undersøkelse av psykiske helsetjenester*. Dokument 3: 13 (2020–2021); Norges institusjon for menneskerettigheter (2022). *Rus og menneskerettigheter*.

utvikler dette seg til alvorlige problemer. Det har blitt avdekket omfattende problemer med rusmiddelbruk blant unge på institusjon, noen ganger med så alvorlige utfall at barn har mistet livet på grunn av overdoser.

Barn i barnevernet har ofte samtidige psykiske plager og rusmiddelproblemer. Regjeringens opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033) understreker at rusproblematikk ikke skal hindre tilgang til psykisk helsehjelp. Spesialisthelsetjenesten har ikke alltid tilstrekkelig kompetanse på utredning og behandling av rusmiddelproblemer hos barn. Det er stor variasjon i tilbudene til barn med rusmiddelproblemer, og det finnes i dag ikke en egen tjeneste for spesialisert rusbehandling for barn, slik det er for voksne.

Det er i dag et overlappende ansvar for barn som begår lovbrudd. Barn som begår alvorlige eller gjentatte lovbrudd kan få opphold i barnevernsinstitusjon, dersom det vurderes å være til barnets beste. Formålet med oppholdet kan ikke være samfunnsvern eller straff. Det er, og skal være, høy terskel for fengsling av barn. Straffereaksjoner for barn som begår lovbrudd, som ungdomsoppfølging, ungdomsstraff eller samfunnsstraff, kan gjennomføres utenfor fengsel. Barn kan bo på barnevernsinstitusjon samtidig som de gjennomfører slike straffereaksjoner.

Bistandsplikten pålegger Bufetat å gi et tilbud når kommunen ber om det, selv om institusjonene ikke alltid har kompetanse og rammer til å gi barna det de trenger.¹² En liten gruppe barn som bor på barnevernsinstitusjon utgjør en alvorlig fare for seg selv og for samfunnet. Disse barna trenger både omsorg og helsehjelp, og samfunnet trenger vern. Det mangler et forsvarlig tilbud som kan ivareta behovene på tvers av sektorene, spesielt for barn under den kriminelle lavalder når formålet er samfunnsvern. Helsetilsynet har pekt på at noen barn med særlig store hjelpebehov, og som utgjør en fare for seg selv og andre, trenger et annet tilbud enn det Bufetat har mandat og rammer til å tilby.¹³ Kombinasjonene av ubetinget bistandsplikt og manglende tilbud og hjelp fra andre sektorer, gir høy risiko for barna og utfordringer for driften av Bufetats tilbud.¹⁴

Noen barn får ikke det institusjonstilbudet de trenger til riktig tid

Differensieringen av tilbudet og forventning om høy kapasitetsutnyttelse gjør at det er få plasser i «riktig» målgruppe, og tilgangen til institusjonstilbud varierer mellom ulike deler av landet. Dette fører til at mange barn må flytte langt for å få et tilbud. Bufetat klarer heller ikke alltid å tilby institusjonsplass når kommunen ber om det.

Bufetat rapporterer at en del barn har større og mer sammensatte behov enn tidligere, og ikke kan gis et forsvarlig tilbud i Bufetats egne institusjoner eller innenfor rammeavtaler med private institusjoner. Institusjonsplasser til disse barna må dermed anskaffes som enkeltkjøp, jf. omtale under kostandskontroll.

Siden slutten av 2022 har omfanget av brudd på bistandsplikten økt. Det har særlig vært utfordrende å møte et økt behov for plasser i akuttinstitusjon og i institusjoner for barn med høy risiko for videre utvikling av atferdsutfordringer. Det har over tid vært en faglig begrunnet målsetning at staten i hovedsak selv skal levere tilbudet til disse barna, hvor det er høy grad av risiko, myndighets- og tvangsutøvelse og størst behov for samarbeid med andre offentlige tjenester.¹⁵ Områdegjennomgangen finner at den pågående omstillingen fra kommersiell til statlig drift av tilbudet til barna med størst behov har bidratt til å forsterke kapasitetsutfordringene.¹⁶

Det har i budsjettårene 2022–2025 blitt prioritert betydelige midler, totalt 409 millioner kroner, til økt kapasitet. Om lag 350 millioner kroner av dette er en varig styrking. Midlene er særlig brukt til styrking og omstilling av det statlige tilbudet, men også til økt tilbud fra ideelle leverandører. Det er også inngått avtaler om et betydelig antall plasser fra de kommersielle leverandørene. I tillegg er det prioritert betydelige midler til å dekke et økt behov for private plasser, og til høyere priser enn tidligere, for å ha høy nok kapasitet til å ivareta bistandsplikten.

Grunnkapasiteten, som er statlige plasser og private plasser med kjøps- og leveransegaranti, er økt med nærmere 70 plasser fra 2021 til høsten 2024. Det er over 100 flere private rammeavtaleplasser, men samtidig noe reduksjon i statlige plasser. Nedgangen i statlige plasser skyldes sær-

¹² Helsetilsynet (2019). *Omsorg og rammer. Når barn trenger mer*. Helsetilsynet rapport 9/2019.

¹³ Helsetilsynet (2019). *Omsorg og rammer. Når barn trenger mer*. Helsetilsynet rapport 9/2019.

¹⁴ NOU 2023: 24 *Med barnet hele veien*; Deloitte og Oslo Economics (2024). *Områdegjennomgang av institusjonsbarnevernet*.

¹⁵ Prop. 133 L (2020–2021) *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet.

¹⁶ Deloitte og Oslo Economics (2024). *Områdegjennomgang av institusjonsbarnevernet*.

lig at mange plasser er styrket og omstilt for å kunne ivareta barna med de største og mest sammensatte behovene. Dette har vært en villet tilnærming som Stortinget sluttet seg til våren 2021. Totalt sett har kapasiteten økt, men Bufetat klarer likevel ikke alltid å levere et forsvarlig tilbud til rett tid.

Utfordringer med styring og kostnadskontroll

Innretningen av et statlig tilbud som både ivaretar barnas behov for riktig tiltak til rett tid og behovet for kostnadskontroll, har over tid vært utfordrende. Antallet barn på institusjon har blitt redusert over tid, men har økt igjen siden høsten 2022. Samtidig har kostnadene per oppholdsdøgn økt betydelig, og særlig de siste årene. Dette har ført til behov for tilleggsbevilgninger gjennom året, senest i 2024.

Kostnadskontrollen blir krevende når både antallet oppholdsdøgn og pris per oppholdsdøgn er uforutsigbart. Behov for forsterkning rundt enkeltbarn kan også bidra til økte og uforutsette kostnader. Som nevnt over har det samtidig vært utfordringer knyttet til å ivareta bistandsplikten. Dette er noe av bakgrunnen for at regjeringen besluttet å gjennomføre områdegjennomgangen av det statlige barnevernet i 2024, jf. kapittel 2.2. Områdegjennomgangen peker på flere strukturelle utfordringer i sektoren, også knyttet til styringsrelaterte forhold. For eksempel at lite standardiserte krav og en desentralisert beslutningsstruktur bidrar til variasjon i kvalitet og kostnader. Det pekes også på svakheter i den sentrale styringen, inkludert svak styring av hvordan sektorens mål skal oppnås.

8.3 Institusjonenes formål og grensene mot andre sektorer

8.3.1 Bakgrunn

Alle barn trenger omsorg, trygghet og ro. De trenger å oppleve mestring, føle seg verdsatt og hørt, og ha meningsfulle relasjoner. Barn på institusjon har de samme grunnleggende behovene som andre barn, samtidig som mange også har behov for spesialisert og koordinert hjelp. Regjeringens mål er at barna skal få mer samordnet hjelp og oppleve trygge overganger mellom ulike tiltak, både i og mellom sektorer. Dette krever et tett samarbeid mellom sektorer, kjennskap til hverandres mandat og handlingsrom, men også tydelige ansvarsforhold og ansvarsdeling. Det er behov for å klargjøre hva barnevernsinstitusjoner skal tilby og til hvem,

og hva andre sektorer skal tilby barn som bor på institusjon. Det er også behov for å klargjøre hva barnevernsinstitusjoner *ikke* kan tilby og hvilke barn som trenger et annet tilbud.

Barnevernsloven § 10-1 pålegger institusjonene å gi barn forsvarlig omsorg og behandling. Behandlingsformålet gjelder kun behandlingsinstitusjonene, og ikke omsorgs- og akuttinstitusjonene.¹⁷ Institusjonene skal gi barn trygge rammer, utviklingsmuligheter, økt livskvalitet og varige, positive endringer i livene deres. Dette betyr at barna skal bli hørt og sett, bli tatt vare på, møtt med omsorg, stabilitet og forutsigbarhet. Tilbudet skal være tilpasset det enkelte barns behov.¹⁸

Barnevernsinstitusjonene har imidlertid ikke et tydelig formål eller en tydelig avgrenset målgruppe. Institusjonene gir tilbud til barn som både har store omsorgsbehov og som trenger særskilt hjelp for å håndtere ulike typer problemer. Bufetats bistandsplikt gjør også at det er vanskelig å ha en avgrenset målgruppe. Bistandsplikten er samfunnets sikkerhetsnett for å forhindre at barn blir stående uten omsorg. Institusjonstilbudet må derfor være fleksibelt nok til å gi et godt og forsvarlig tilbud til de barna som kommunen ber om et tilbud til, også i tilfeller der barna kunne hatt bedre nytte av et tiltak i kommunen eller hjelp fra andre sektorer. Uklarhet i formål og målgruppe fører til ansvarsglidning, hvor barnevernet må kompensere for mangler i tjenestetilbudet i andre sektorer. Dette gjør at barn ikke alltid får den hjelpen de trenger, og at det er krevende å utvikle et kunnskapsbasert faglig innhold tilpasset barna som bor på institusjonene.

8.3.2 Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget

Barnevernsinstitusjonsutvalget mente at det er nødvendig å tydeliggjøre institusjonstilbudets formål og trekke tydeligere grenser mellom institusjonenes ansvar og andre sektorens ansvar. Utvalget foreslo en egen formålsparagraf hvor det framgår at barnevernsinstitusjonene skal gi «omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse med utgangspunkt i det enkelte barns behov og ressurser». Utvalget foreslo også å spesifisere akuttinstitusjonenes formål, og barnevernsinstitusjonenes ansvar for å tilrettelegge for hjelp fra andre tjenester.

¹⁷ Prop. 133 L (2020–2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet.

¹⁸ Prop. 106 L (2012–2013). *Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak) – Endringer i barnevernloven*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Utvalget hadde flere forslag for å klargjøre grenseoppgangene mot andre sektorer, blant annet å fjerne behandlingsbegrepet fra barnevernsloven og overføre rusbehandling i barnevernet til helsetjenesten. Utvalget foreslo også tiltak for å styrke tilbudet innenfor helsesektoren, justis-sektoren og kommunene, samt mer samordnet tilsyn. Blant forslagene var felles faglige føringer for helsetjenesten og barnevernet, flere langtidsplasser for barn med store og sammensatte behov i PHBU, et eget sikkerhetspsykiatrisk tilbud for barn og å utvide ungdomsenhetene i kriminalomsorgen med lavsikkerhetsplasser. Utvalget mente også at flere barn som trenger tiltak utenfor hjemmet, bør få tilbud om botiltak i egen kommune.

Høringen av utvalgets rapport ga tydelig støtte til forslagene om å klargjøre ansvar og forpliktelses mellom sektorene, og økt bruk av kommunale botiltak. Områdegjennomgangen understreker behovet for tydeligere formål og avgrensning av målgruppe for å sikre bedre ressursutnyttelse og effektiv styring av institusjonene.

8.3.3 Tydeliggjøring av barnevernsinstitusjonenes formål

Regjeringen mener en tydeliggjøring av barnevernsinstitusjonenes formål og innhold vil gi bedre forutsigbarhet og forståelse av hva barnevernsinstitusjonene skal kunne tilby, hvilke barn som har best nytte av tilbudet og hvilke tjenester barna vil trenge fra andre sektorer. Det vil også hjelpe kommunene til å velge riktige tiltak, klargjøre ansvarsdelingen mellom ulike sektorer og bidra til at Bufetat kan utøve bistandsplikten på en hensiktsmessig og forsvarlig måte.

Regjeringen støtter forslaget om at institusjonene skal ha omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse som formål. Departementet vil gjennomgå regelverket med tanke på hvordan institusjonenes formål skal komme til uttrykk i barnevernsloven. Dette innebærer blant annet at begrepet «behandling» tas ut av barnevernsloven. Departementet vil utarbeide et forslag til lovendringer som vil bli sendt på høring.

Det skal jobbes videre med å klargjøre hvilke barn som har best nytte av å få tilbud i barnevernsinstitusjonene. Arbeidet vil blant annet bygge på Barnevernsinstitusjonsutvalgets vurderinger, som mente at institusjonsopphold primært bør være rettet mot:

- Barn som trenger forsterket utviklingsstøtte og rammer utover det som kan tilbys i en familie.

- Barn som trenger akutte tiltak utenfor hjemmet, når det ikke er egnede tiltak tilgjengelig i kommunen.
- Barn som har opplevd flere brudd og hvor nytt opphold i fosterhjem kan føre til nytt brudd.
- Barn som ikke kan bo hjemme med egen familie og som foretrekker institusjon framfor fosterhjem.
- Barn som bør utredes mer før det foretas valg av tiltak.

Selv om formålet og målgruppen klargjøres, må barnevernsinstitusjonene likevel ha fleksibilitet til å kunne håndtere en mangfoldig målgruppe med ulike behov.

8.3.4 Samarbeid og ansvarsdeling mellom barnevern og helse- og omsorgstjenestene

Presiseringene av institusjonenes formål vil tydeliggjøre at det er helse- og omsorgstjenestens ansvar å sørge for at barn i barnevernsinstitusjon får behandling og helsehjelp når de trenger det. Helsehjelpen skal være tilpasset barnas behov, situasjon og forutsetninger. Uavklart omsorgssituasjon eller rusproblematikk er, og skal ikke være, grunn til ikke å gi helsehjelp for psykiske lidelser.¹⁹

Regjeringen styrker samarbeidet mellom barnevern og helsetjenestene med mål om at tjenestene skal ha en felles forståelse av barnas behov og hva som er de beste tiltakene for barnet. Helse- og omsorgsdepartementet og Bufdir har, i samarbeid med de regionale helseforetakene, fått i oppdrag å utarbeide nasjonale faglige anbefalinger, råd eller veiledning om barnevernets og helsetjenestenes samarbeid om barn og unge. Dette inkluderer:

- Samarbeid om oppfølging av barn med alvorlige psykiske lidelser og/eller i kombinasjon med alvorlig risikoatferd.
- Oppfølging i regi av helseteam (innretning, faglige råd og implementeringsstøtte).
- Oppgaver, ansvar og samarbeid med kommunal helse- og omsorgstjeneste, og funksjonen helseansvarlig ved barnevernsinstitusjoner.

Regjeringen vil styrke tilgangen til helsehjelp for barn som bor på institusjon. Samtidig skal bedre helsehjelp for barn som bor på barnevernsinstitusjon, ikke kompensere for manglende helsehjelp til barn som kan bo hjemme eller i fosterhjem.

¹⁹ Meld. St. 23 (2022–2023). *Opptrappingsplan for psykisk helse*. Helse- og omsorgsdepartementet.

Barnevernsinstitusjon er ikke det riktige tiltaket for barn som har en god omsorgsbasis hjemme, men hvor foreldrene ikke makter omsorgsoppgaven på grunn av barnets store helseproblemer.

Opphold i en barnevernsinstitusjon skal heller ikke være en erstatning for manglende kapasitet i helsetjenestene for barn og unge med store og sammensatte behov, inkludert langtidsoppfølging i PHBU eller et eget sikkerhetspsykiatrisk tilbud for barn. Gjennom opptrappingsplanen for psykisk helse følger de regionale helseforetakene løpende med på behovet for tjenester til barn og unge med psykiske lidelser, inkludert behovet for døgntilbud og oppfølging over tid i PHBU. Av opptrappingsplanen for psykisk helse framgår følgende resultatmål: «Hindre nedbygging av sengeplasser og sikre at døgnkapasitet i psykisk helsevern er på et nivå som møter behovet for å ivareta barn, unge og voksne med alvorlig psykisk lidelse som har behov for døgntilbud». ²⁰

Når det gjelder etablering av et sikkerhetspsykiatrisk tilbud til barn og unge, fikk de regionale helseforetakene i 2024 et oppdrag om å utrede innretningen av et slikt tilbud. I samarbeid med Helsedirektoratet utreder de et behandlingstilbud for barn med alvorlig psykisk lidelse og voldsfærd. Dette inkluderer omfang og geografisk spredning av denne pasientgruppen, deres behandlingsbehov og hvordan tilbudet bør innrettes for å ta hensyn til pasientenes unge alder og særskilte behov. Et sikkerhetspsykiatrisk tilbud for barn under 18 år kan i noen tilfeller være et nødvendig supplement eller alternativ til opphold i barnevernsinstitusjon.

8.3.5 Ansvar for spesialisert rusbehandling samles i spesialisthelsetjenesten

Mange barn med rusmiddelproblemer kan få god hjelp fra kommunale helse- og omsorgstjenester, men noen trenger spesialisert rusbehandling. Både barnevernet og spesialisthelsetjenesten har i dag et ansvar for barn med omfattende rusmiddelproblemer. Barnevernet gir et miljøterapeutisk døgntilbud i barnevernsinstitusjon, mens spesialisthelsetjenesten hovedsakelig tilbyr poliklinisk og ambulant helsehjelp.

Regjeringen vil at barn med rusmiddelproblemer skal få trygg og helhetlig hjelp. Ansvar for behandling av barns rusmiddelproblemer må tydeliggjøres som del av dette. Rusmiddelbruk

hos barn kan utvikle seg og bli svært alvorlig. Barn må få tilgang på helsehjelp og ekspertise på lik linje med voksne. I tråd med forebyggings- og behandlingsreformen for rusfeltet skal tilgangen på helsehjelp for barn med vedvarende problematisk og skadelig bruk av rusmidler styrkes. ²¹ De regionale helseforetakene har i 2025 fått i oppdrag å utarbeide og iverksette en nasjonal plan for utbygging av tjenestetilbudet for barn og unge med rusmiddelproblemer. Behov for fremtidige polikliniske og ambulante behandlingstilbud, døgntilbud, inkludert tilbud om avrusning, skal utredes. Behovet for flerregionale og/eller regionale løsninger for behandlingstilbud skal også vurderes.

Regjeringen vil at spesialisthelsetjenesten skal ha et helhetlig og forpliktende sørge for ansvar for spesialisert rusbehandling til barn under 18 år med rusmiddelproblemer, og at barnevernet ikke lengre skal gi et slikt tilbud. Dette innebærer at ansvar for rusbehandling flyttes fra barnevernet til spesialisthelsetjenesten, slik regjeringen har varslet i sin strategi for barnevernets institusjonstilbud. Barnevernet skal fortsatt ha et tilbud til barn som har utfordringer med rusmidler og som trenger barnevernets omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse, men barnevernet skal ikke lenger gi et tilbud om rusbehandling.

Dette innebærer at dagens vilkår i barnevernsloven om at barn kan få opphold i barnevernsinstitusjon på grunnlag av «vedvarende problematisk bruk av rusmidler» skal oppheves. Før vilkåret oppheves, skal det være etablert et faglig forsvarlig tilbud med tilstrekkelig hjemler i spesialisthelsetjenesten. Bufetat skal gradvis rendyrke sitt tilbud for denne målgruppen til omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse, i takt med at spesialisthelsetjenesten øker kvaliteten og kapasiteten i sitt behandlingstilbud. Det tas sikte på at tilbud om rusbehandling i barnevernsinstitusjon skal avvikes innen 2028. Taktene i omleggingen vil avhenge av de endelige planene for utbygging av tjenestetilbudet og det budsjettmessige handlingsrommet.

Barn i barnevernsinstitusjon uten rusmiddelproblemer må beskyttes mot negativ sosial læring fra barn som har utviklet rusmiddelproblemer. Det vil derfor fortsatt være behov for egne tilbud i barnevernet for barn med rusmiddelproblemer som også trenger et tilbud fra barnevernet. For

²⁰ Meld. St. 23 (2022–2023). *Opptrappingsplan for psykisk helse*. Helse- og omsorgsdepartementet.

²¹ Meld. St. 5 (2024–2025). *Trygghet, fellesskap og verdighet. Forebyggings- og behandlingsreformen for rusfeltet Del I – en ny politikk for forebygging, skadereduksjon og behandling*. Helse- og omsorgsdepartementet.

mange av disse barna vil et tilbud i barnevernsinstitusjon, samtidig med et behandlingstilbud i spesialisthelsetjenesten, være nødvendig. Et ambulant helsetilbud, der helsepersonell sørger for rusbehandling for barn på barneverninstitusjon, mens barnevernet ivaretar omsorg og utviklingsstøtte, kan være en god og forsterket kombinasjon.

Endringene innebærer et retningskifte. Begge sektorene har et ansvar for barn med rusmiddelproblemer, men jobber med utgangspunkt i ulike regelverk, kunnskapsgrunnlag og faglig tilnærming. Sektoransvaret tilsier ulike tilnærminger, der barnevernet har et særlig ansvar for omsorg og beskyttelse når det er behov for å beskytte barn mot omsorgssvikt og sikre trygg oppvekst. Helsetjenestene har ansvar for helsehjelp. Både omsorg og beskyttelse vil være et sentralt aspekt i helsehjelpen. Helsetjenestene kan imidlertid ikke overta barnevernets ansvar, like lite som barnevernet kan påta seg helsetjenestens behandlingsansvar. Det må derfor legges til rette for god samhandling mellom barnevernet og helsetjenesten, samtidig som ansvarsdelingen tydeliggjøres.

Regjeringen har igangsatt en oppsummering av kunnskap og erfaringer om bruk av tilbakehold/tvang på rusmiddelfeltet, og vil vurdere endringer i helselovgivningens regler om tilbakehold i institusjon uten eget samtykke – inkludert for barn under 18 år. Regjeringen meddelte i forebyggings- og behandlingsreformen at det skal settes ned et offentlig utvalg som skal utrede fremtidens rus- og avhengighetsbehandling, inkludert oppgave- og funksjonsfordeling og samhandling mellom ulike nivåer og aktører.

Regjeringen vil også samle eksperter og fagpersoner til en konsensuskonferanse, med mål om å etablere en felles tverrfaglig forståelse av god behandling, omsorg og beskyttelse for barn med rusmiddelproblemer. Kunnskapsgrunnlaget vil ligge til grunn for videreutvikling av tilbud, prinsipper og retningslinjer for kvalitet i behandling, omsorg og beskyttelse, samt regelverksarbeid i de to sektorene. Det tas sikte på å arrangere første del av konferansen i 2025.

8.3.6 Samarbeid og ansvarsdeling mellom barnevernet og justissektoren

Barnevernets tiltak skal være til barnets beste, og bygge på tillit og trygge relasjoner. Barnevernet har ikke som oppgave å beskytte samfunnet mot barn som begår straffbare handlinger. Et opphold i en barnevernsinstitusjon med god omsorg og

utviklingsstøtte kan likevel føre til en reduksjon i kriminell atferd. For å kunne utøve sitt mandat, må barnevernet ha mulighet til å jobbe med omsorg, utviklingsstøtte, beskyttelse og barnas tillit. Tiltak fra barnevernet skal alltid være begrunnet i barnets beste, og har ikke samfunnsvern eller straff som formål. Dette gjelder også når barnevernsinstitusjonene må beskytte barn fra å skade seg selv eller andre. Regjeringen vil utvikle regelverket for når barnevernsinstitusjoner kan gjøre inngrep for å beskytte barna. Dette omtales nærmere i kap 8.6.

Noen barn i barnevernsinstitusjon har begått alvorlig kriminalitet, som seksuallovbrudd, alvorlig vold eller de er en del av et organisert kriminelt miljø. Dette krever samarbeid med andre aktører, inkludert justissektoren. For noen kan en eventuell straff gjennomføres samtidig som ungdommen bor på institusjon, eksempelvis ungdomsstraff, ungdomsoppfølging, samfunnsstraff eller straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Dersom det er behov for frihetsberøvelse for å beskytte samfunnet mot barnets handlinger, faller dette ikke inn under barnevernets mandat og formål. Det mangler gode tilbud for denne gruppen i dag. Svært få barn dømmes til fengsel. Noen av de som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet er også under den kriminelle lavalder. For dem er ikke fengsel eller annen straff et alternativ. Samtidig har heller ikke barnevernet virkemidler og mandat til å gi disse barna et forsvarlig tilbud.

Regjeringen har i 2025 prioritert midler til å pilotere et forsterket institusjonstilbud for barn med store og sammensatte behov, inkludert barn med gjentakende eller alvorlig kriminalitet. Tilbudet skal gis innenfor barnevernsinstitusjonenes rammer, med en multisystemisk tilnærming og tverrfaglig kompetanse. Det er etablert et samarbeid med utdannings-, helse- og justissektoren, og utvalgte kommuner. Piloteringen vil gi verdifull kunnskap til videre tiltaksutvikling med en multisystemisk tilnærming til denne målgruppen, innenfor rammene av en barnevernsinstitusjon.

Regjeringen mener det bør utvikles bedre løsninger for barn som har begått alvorlig kriminalitet, og vil arbeide for å sikre at disse barna får den hjelpen de trenger, samtidig som samfunnets sikkerhet ivaretas. Derfor satte regjeringen ned en ekspertgruppe for å utrede tiltak for barn og unge, både over og under den kriminelle lavalder, som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Ekspertgruppen skulle blant annet se hen til NOU 2023: 24, og komme med forslag til tiltak rettet mot barn og unge som begår gjentatte eller alvor-

lige kriminelle handlinger og som dagens tjenester ikke klarer å gi god nok hjelp, oppfølging eller beskyttelse. Mandatet la til grunn at barnevernslovens formål ikke skal endres til å omfatte straff eller samfunnsvern. Videre ble det lagt til grunn at den kriminelle lavalder og terskelen for fengsling skal ligge fast og at det ikke skal utredes noen nye straffereaksjoner. Ekspertgruppen leverte sin rapport 13. mars 2025. Den følges opp av departementene, og ses også i sammenheng med Barnevernsinstitusjonsutvalgets forslag på området.

I og med at det er en høy terskel for å fengsle barn, vil antallet barn i fengsel til enhver tid være lavt. En stor andel av de barna som er fengslet i ungdomsenheten, er varetektsfengslet. Varetektsfengsling innebærer et høyt sikkerhetsnivå. Det vil også av den grunn være få barn som er aktuelle for et lavere sikkerhetsnivå. En større differensiering av sikkerhetsnivå i ungdomsenhetene er krevende å gjennomføre ut fra det lave antallet plasser, uten at det gir risiko for isolasjon. Det er nå planlagt en utvidelse av antallet plasser i ungdomsenhetene. Dette vil kunne gi mulighet til å tilrettelegge for et mer differensiert tilbud, dersom det er behov for det. Det må også jobbes videre med å vurdere hvordan soning med elektronisk kontroll kan gjennomføres på en hensiktsmessig måte for barn i barnevernsinstitusjon.

8.3.7 Kontroll, tilsyn, læring og forbedring

Tilsyn og kontroll med barnevernsinstitusjonene har flere ganger avdekket utfordringer i tilbudet til barna.²² Avdekking av svikt, mangler og regelverksutfordringer gir et godt grunnlag for lærings- og forbedringsarbeid på flere forvaltningsnivå og i samhandlingen mellom tjenester. Bufdir og Statens helsetilsyn arbeider med å utvikle bedre kvalitetskontroll og tilsyn med barnevernsinstitusjonene.

Bufdir tok i mars 2020 i bruk et nytt system for avvik og forbedring i barnevernsinstitusjoner. Dette systemet støtter Bufetats internkontroll og

dokumenterer avvik fra lovkrav, rutiner eller faglig praksis. Dette gjør det mulig for hver barnevernsinstitusjon, og Bufetat som helhet, å følge opp og iverksette tiltak i driften eller innføre nye felles tiltak. Alle uønskede hendelser i barnevernsinstitusjoner (utenom Oslo kommune) registreres i systemet, uavhengig av eierskap. I 2024 videreutviklet Bufdir systemet og etablerte strukturer for systematisk overvåking og oppfølging av avvik og uønskede hendelser. I 2025 vil Bufdir, sammen med regionene, styrke samarbeidet om internkontroll med sikte på læring og forbedring i tjenestene. Bufdir skal også samarbeide tett med ny undersøkelsesordning i Helsetilsynet, omtalt under, for å bedre utnytte læringspotensialet fra tilsyn og identifiserte forbedringspunkter.

Statens helsetilsyn har videre satt i gang arbeid med å utvikle og heve kvaliteten på institusjonstilsynet for å sikre at barn og unge på barnevernsinstitusjoner får et forsvarlig opphold, hvor barnets beste og rettigheter ivaretas. Målet er å forbedre tilsynets arbeid med å undersøke forhold av betydning for barnet, og avdekke og forebygge svikt og brudd på barns rettigheter under institusjonsopphold. Arbeidet skal også gi Statens helsetilsyn et bedre grunnlag for faglig styring og oppfølging av statsforvalteren. Et godt institusjonstilsyn skal være effektivt og ansvarliggjøre institusjonene til å gjennomføre nødvendige endringer, samtidig som det fremmer læring og forbedring. Tilsynet skal oppleves som nyttig, trygt og virkningsfullt for barna som bor på institusjon.

Helheten i barnets tilbud og behov, og samhandlingen mellom tjenestene, er imidlertid sjelden et tema i tilsyn i dag.²³ Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har gitt et felles oppdrag til Statens helsetilsyn om å jobbe for samordnet og tverrsektorielt tilsyn med lovpålagte oppgaver rettet mot barn som er mottaker av tjenester fra barnevernet og som har, eller har hatt, behov for tjenester fra andre sektorer. Statens helsetilsyn bes samtidig om å utvikle metodikk for samordnet og tverrsektorielt tilsyn for bedre å belyse barns helhetlige behov og samlede tjenestetilbud når det er grunn til å tro at det har vært hjelpebehov fra flere sektorer. Statens helsetilsyn bes som en del av oppdraget om å vurdere om det oppstår andre hindringer i saker der barn oppholder seg i barnevernsinstitusjon enn for barn som mottar tjenester fra barnevernet for øvrig.

Det er også etablert en ny undersøkelsesordning i Statens helsetilsyn for drap og alvorlige

²² I sin rapport 4/2024 ga Statens helsetilsyn en sammenstilling og analyse av tilsynserfaringer og tilsynsfunn i barnevernet for 2022 og 2023. I rapport 3/2023 gjør Statens helsetilsyn en gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet og trekker fram læringspunkter fra disse hendelsene for å bidra til å forebygge tilsvarende saker. I rapport 2/2023 gjør de en oppsummering av tilsyn med barnevernsinstitusjoner basert på en sammenstilling av statsforvalternes årsrapporter fra 2020 og 2021, i rapport 9/2019 gjør Statens helsetilsyn en gjennomgang av fire tilsynssaker med alvorlige hendelser, og i rapport 2/2020 en oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2019 om ettervern og samarbeid mellom barnevernet og Nav.

²³ NOU 2023: 24 *Med barnet hele veien*.

saker som vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn. Ordningen skal identifisere systemsvikt og bidra til læring og forbedring for å styrke barns trygghet og rettssikkerhet. Ordningen vil ha et tverrsektorielt perspektiv. Undersøkellesordningen er en ny oppgave i Helsetilsynets ordinære ansvarsportefølje og skal være faglig uavhengig. Forslag til lov om undersøkelsesordningen har vært på høring, og følges opp av departementet. Det vises også til lovforslag om å innføre informasjonsplikt til statsforvalteren ved dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep som involverer barn som har barnevernstiltak utenfor hjemmet. Lovforslaget skal bidra til bedre systematisering av informasjon og styrke tilsynets forutsetninger for å gi veiledning og eventuell tilsynsmessig oppfølging. Forslaget omtales i kapittel 21.

Det vises videre til at det skal vurderes om tilsynsordningen for barn som bor i fosterhjem kan videreutvikles for å fremme mer kontinuitet i tilsynet med barna, selv om de flytter mellom tiltak. Dette blir nærmere omtalt i kapittel 7.4.6.

8.3.8 Forholdet mellom kommunale botiltak og barnevernsinstitusjonene

Kommunale botiltak er tiltak som drives i regi av kommunen. De kan ha ulike formål og målgrupper, og brukes i flere sektorer, inkludert som frivillig hjelpetiltak i barnevernet. Tall fra SSB viser at rundt 1800 ungdom i barnevernet mottok et botiltak ved utgangen av 2022, hvorav de fleste var over 18 år.

Regjeringen vil styrke handlingsrommet for bruk av kommunale botiltak for ungdom i barnevernet. Flere tiltak i kommunal regi, i ungdommenes hjemkommune, vil gi flere mulighet til å vokse opp i sitt nærmiljø. Det kan også forebygge behovet for mer inngripende institusjonstiltak. Regjeringen foreslår i kapittel 17 å lovregulere at kommunale botiltak med døgnbemanning kan benyttes som et frivillig omsorgstiltak etter § 3-2. Forslaget innebærer at kommunale botiltak kan brukes når barnevernstjenesten vurderer at det er behov for at andre enn foreldrene utøver den daglige omsorgen, som et alternativ til fosterhjem og institusjon. Omtalen av lovforslaget i kapittel 17 beskriver flere forhold som bør være på plass for å sikre god bruk av botiltak som barnevernstiltak.

Kommunale botiltak kan være egnet for ungdom med ulik grad av problembelastning, avhengig av hvordan tiltaket er innrettet. Det vil derfor ikke være en klar grense mellom et kommunalt, døgnbemannet botiltak og en ordinær barnevernsinstitusjon. Hovedforskjellen er at kommunale

botiltak ikke bør benyttes når det er behov for inngrep, utover det som følger av omsorgsansvaret, for å gi barnet et forsvarlig tilbud. De bør heller ikke brukes når det ikke er mulig å beskytte barnet eller ungdommen fra alvorlige risikofaktorer i familien eller nærmiljøet.

Det er opp til den enkelte kommunen om de vil etablere og tilby slike tiltak. Kostnadene ved ulike former for botiltak som finnes i mange kommuner, og som benyttes for ungdom i barnevernet, er jevnt over lavere enn egenandelen kommunene betaler for opphold på institusjon. Dette gir kommunene et økonomiske insentiv til å etablere tiltak. Samtidig vil etablering av slike tiltak kreve investeringer og en tilstrekkelig stor målgruppe. Kommunene vil derfor ha ulike forutsetninger for å tilby kommunale botiltak.

Regjeringen vil sørge for at det utvikles veiledningsmaterieell for innretning av og målgruppe for kommunale botiltak i barnevernet. Veiledningen må utvikles i samarbeid med kommuner som allerede har etablert slike tiltak. Det kan også vurderes om Bufetat kan bistå med veiledning, ettersom Bufetats erfaringer med institusjonsdrift kan være nyttige for kommunene i planleggingsfasen.

Lovforslaget om bruk av kommunale botiltak er avgrenset til frivillige tiltak etter barnevernsloven § 3-2. Regjeringen vil utrede om det også bør åpnes for bruk av kommunale botiltak ved omsorgsovertakelser og akuttvedtak.

8.3.9 Støttehjem i en familie for barn på institusjon

Barnevernsinstitusjonsutvalget foreslo at barn på institusjon, som ikke har kontakt med egen familie eller fosterfamilie, bør få tilknytning til en familie. Utvalget viste til at et støttehjem i en familie kan gi barn som bor på institusjon mulighet til å delta i vanlige familieaktiviteter og beholde tilknytningen til sitt opprinnelige nærmiljø, og at det i utgangspunktet bør være kommunen som skaffer et støttehjem.

Departementet er enig i at et støttehjem for barn på institusjon vil kunne bidra til mer normalitet, familieliv, kontinuitet i voksenrelasjoner og tilhørighet til nettverk og hjemsted. Noen barn kan også ha behov for en pause fra livet på institusjonen. Støttehjem kan i tillegg forebygge mangel på nettverk og sosial støtte, som mange unge kan oppleve i overgangen til voksenlivet og når de flytter fra institusjonen. Et støttehjem for barn på institusjon vil ha mange likhetstrekk med besøks-hjem som ofte brukes som et hjelpetiltak for barn som bor hjemme.

Det vises til kapittel 17.2 der det foreslås å tydeliggjøre adgangen til å bruke støttehjem for barn som bor i tiltak utenfor hjemmet. Det foreslås ingen plikt for kommunene å skaffe støttehjem til barn på institusjon. Barne- og familiedepartementet vil vurdere hvordan tilbud om støttehjem for barn på institusjon kan innrettes for å oppnå formålet som beskrevet over. Dette inkluderer å avklare hvordan hjemmene skal rekrutteres og kompenseres.

8.4 Framtidig innretning av institusjonstilbudet

8.4.1 Bakgrunn

Regjeringen har som mål at barn som trenger det skal få et institusjonstilbud som gir dem ro og tilpasser seg deres behov og ressurser. Samtidig er det overordnede målet på kort og mellomlang sikt å ivareta bistandsplikten og forbedre kostnadskontrollen på institusjonsområdet. Regjeringen vil også vurdere tiltak for å forbedre den helhetlige styringen i sektoren og bruke ressursene mer effektivt enn i dag, blant annet i den videre oppfølgingen av områdegjennomgangen.

Dagens institusjonstilbud er organisert etter lovgrunnlaget (hjemmel) for barnas opphold, henholdsvis akutt, omsorg eller behandling. Bufetats tilbud er ytterligere differensiert innenfor disse kategoriene i sju målgrupper; to for akuttinstitusjonene (omsorg og behandling), to for omsorgsinstitusjonene (barn og ungdom) og tre for behandlingsinstitusjonene (atferdsproblemer med høy og lav risiko for videre problemutvikling, og vedvarende rusmisbruk).

Målgruppedifferensieringen ble innført i 2010 for å gi et faglig tilpasset tilbud og unngå negativ sosial læring. Flere utredninger har pekt på overlap i oppfølgingsbehovene hos barn i ulike målgrupper og at differensieringen ikke alltid speiler barnas behov.²⁴ Påvirkning gjennom sosiale medier gjør også at fysisk adskilte tilbud i dag ikke er tilstrekkelig for å forebygge negativ sosial læring.

Dagens bygningsmasse er i stor grad et resultat av hvilke bygg som har vært tilgjengelige på markedet, snarere enn faglige vurderinger av hvordan byggene best kan støtte og styrke tilbu-

det. Omtrent tre fjerdedeler av institusjonsbyggene ble opprinnelig bygget for andre formål, og over halvparten av byggene som huser dagens institusjoner ble oppført før 1980.²⁵ Det er viktig at institusjonene oppleves som et hjem for barna. Samtidig skaper dagens bygningsmasse store utfordringer med trygghet og sikkerhet for både barn og ansatte, og legger ikke godt nok til rette for å gi barna god faglig oppfølging.

Både Barnevernsinstitusjonsutvalget og områdegjennomgangen peker på at høy grad av differensiering og mange små enheter gjør at tilbudet er lite fleksibelt. Når barnas behov endrer seg, eller nye behov avdekkes, er resultatet for ofte at barnet må flytte. Dette fører til utrygge overganger og brudd i relasjoner for barna, og medfører store kostnader for Bufetat. Regjeringen vil derfor utvikle mer fleksible institusjoner med høy faglig kvalitet, slik at barnet kan få ro, normalitet og individuell tilpasning. Dette er i tråd med målbildet i NOU 2023: 24 og regjeringens institusjonsstrategi. Mer fleksible institusjoner skal også bidra til bedre ivaretagelse av bistandsplikten og bedre kostnadskontroll, jf. funnene fra områdegjennomgangen.

8.4.2 Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget

Barnevernsinstitusjonsutvalget foreslo å erstatte dagens differensiering med tre institusjonstyper: 1) akutt og utredning, 2) omsorg og utviklingsstøtte og 3) et forsterket tilbud om omsorg og utviklingsstøtte +. Utvalget foreslo at valg av institusjonstype skulle gjøres på bakgrunn av barnets kartlagte behov for hjelp og beskyttelse, og ikke hjemmel for oppholdet som i dag.

Utvalget mente at avdelinger for omsorg og utviklingsstøtte bør kunne gi et tilpasset tilbud til de fleste barna som trenger institusjonsplass. Viktige faktorer for at tilbudet skal kunne tilpasse seg barnas behov er en tydelig faglig plattform, fysisk tilrettelegging og fleksibilitet i gruppesammensetning og -størrelse. Samtidig bør tiden barn bor i akuttinstitusjoner utnyttes bedre enn i dag, og avdelinger for akutt og utredning bør ha et tydelig kartleggings- og utredningsmandat. Utvalget foreslo et forsterket tilbud for en mindre gruppe barn som trenger tettere oppfølging og andre rammer enn det ordinære tilbudet (omsorg og utviklingsstøtte +). Dette tilbudet skulle ha høyere beman-

²⁴ Helsetilsynet (2019). *Omsorg og rammer. Når barn trenger mer*. Helsetilsynet rapport 9/2019; Barneombudet (2020). «De tror vi er shittkids» – rapport om barn som bor på barnevernsinstitusjon; Grünfeld, L. m.fl. (2020). *Institusjonstilbudet i barnevernet*. Menon-publikasjon nr. 54/2020; NOU 2023: 24 *Med barnet hele veien*.

²⁵ Deloitte (2024). *Betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av formålbygg (institusjonsbygg) i barnevernet*.

ningstetthet, spesielt egnet personale, mindre grupper og bygg tilpasset barn med sterke atferdsuttrykk.

Utvalget foreslo noe større institusjonsenheter utformet som «organisatoriske tun» med ulike avdelinger og bygg innenfor et avgrenset geografisk område. De mente at økt fleksibilitet og mulighet for tilpassing av gruppestørrelse og -sammensetning, og bruk av personale på tvers av avdelinger, legger til rette for helhetlige forløp uten at barna må flytte. Utvalget gjorde ingen grundig vurdering av hvor store institusjonene bør være, men pekte i retning av enheter med 2–4 avdelinger som kan gi et samlet tilbud til 10–15 barn.

Utvalgets viktigste forutsetninger for et mindre differensiert institusjonstilbud var tverrfaglig inntakskartlegging, tilgang på ambulant helsehjelp og veiledning fra tilknyttet helseteam, samt individuell vurdering av behov for inngrep utover omsorgsansvaret (tvang). Dette omtales i kapittel 8.5 og 8.6. Utvalget mente videre at Bufetat bør gis en plikt til å levere institusjonstilbud i barnets egen region, med unntak av det forsterkede tilbudet for en mindre gruppe barn. Det ble understreket at det i dimensjonering av tilbudet også må tas hensyn til nærhet til andre tjenester barna trenger, som helsehjelp og videregående opplæring.

8.4.3 Et fleksibelt og individuelt tilpasset institusjonstilbud

Dagens organisering bidrar til ustabilitet og flyttinger, og tar for lite hensyn til at barna ofte har komplekse og sammensatte utfordringer. For å legge til rette for at barn skal få et stabilt og individuelt tilpasset institusjonstilbud, vil Barne- og familiedepartementet utvikle tilbudet i retning av en fleksibel institusjonsmodell som kan håndtere flere målgrupper og endringer i barnas behov.

Regjeringen har derfor satt i gang en pilot av ny innretning av institusjonstilbudet. Piloten skal prøve ut en forenkling av målgruppedifferensieringen, fra dagens sju målgrupper til «akutt og utredning», «omsorg og utviklingsstøtte», og «omsorg og utviklingsstøtte +». Piloteringen innebærer å utvide utvalgte statlige institusjoner til større enheter, med flere integrerte avdelinger i fleksible og tilpassede bygg. Avdelingene skal være ulike, med mulighet for fleksibel bruk og skjerming eller enetiltak ved behov. Piloten skal understøttes av helseteam, tverrfaglig kartlegging og samarbeid med skole. Dette er i tråd med forslaget i NOU 2023: 24 (omtalt over).

Institusjonene skal kunne tilpasse seg endringer i barnas behov, blant annet gjennom tilpassing av gruppesammensetning og – størrelse, slik at barna kan være i ro. Dette vil gi barna kontinuitet i relasjoner til ansatte, skole, fritidsaktiviteter og helsetjenester. Forslaget innebærer også bedre sammenheng mellom tilbudet barna får i en akutfase og det mer langsiktige tilbudet. Mer helhet og forutsigbarhet skal bidra til at barna får økt trygghet, livskvalitet og mestring, og opplever en positiv utvikling under institusjonsoppholdet.

Uprøvningsperioden vil vare fra 2025 til 2028. Målet er å ivareta barnas behov for ro og normalitet bedre enn vi klarer i dag. Dette forutsetter at institusjonene i mye større grad klarer å tilpasse tilbudet til det enkelte barnets behov, også når behovene endrer seg i løpet av oppholdet. Modellen som prøves ut skal på den måten bidra til økt stabilitet for barna, redusert behov for enkeltkjøp, gi mer effektiv ressursbruk, bedre kapasitetsutnyttelse og færre brudd på bistandsplikten.

Innretningen av tilbudet som prøves ut må ivareta barnas behov for en målrettet faglig tilnærming tilpasset de utfordringene de sliter med. Det er også viktig med tiltak for å redusere risikoen for negativ sosial læring. Dagens institusjonsinndeling skiller barn med ulike atferdsutfordringer, men risikoen for negativ sosial læring kan også være stor mellom barn med andre utfordringer, som for eksempel selvskading, selvmordsatferd og spiseforstyrrelser. Viktige forutsetninger for å gi barna god hjelp og beskyttelse i et mindre differensiert institusjonstilbud vil være bedre kartlegging av barnas behov og ressurser, tilpasset bygningsmasse, fagmiljøer med bred kompetanse, god tilgang på ambulant helsehjelp og tilrettelegging av skoletilbud. Piloteringen vil gi viktig kunnskap om risikofaktorer, konsekvenser av endringer og hvordan det helhetlige tilbudet bør innrettes for at det skal fungere godt og oppleves trygt for både ansatte og barna.

Videreutvikling av institusjonstilbudet må ta hensyn til de overordnede målene om å ivareta bistandsplikten og kostnadskontroll, og vil kreve langsiktig omstilling og planlegging. Egnede bygg er nødvendig for et forsvarlig tilbud, og ev. implementering vil måtte skje gradvis. På kort sikt vil en endret innretning kunne innføres der forholdene ligger til rette i form av tilstrekkelig fleksibel bygningsmasse, tilgang på ambulant helsehjelp og tverrfaglig kartlegging. Som ledd i dette skal det også vurderes samorganisering av eksisterende avdelinger innenfor et noe større geografisk område. Selv om avdelinger med en viss reisevei mellom kan oppleves som flytting for

barna, kan kontinuitet i skole, helsehjelp, relasjoner og faglig tilnærming opprettholdes. Dette kan også bidra til en mer effektiv og fleksibel drift. Piloteringen skal gi økt kunnskap om sammenhengen mellom geografisk avstand mellom avdelinger og kvalitet i tilbudet til barna.

En omstilling fra institusjoner inndelt etter målgrupper til mer fleksible institusjoner, kan gi en mer effektiv ressursbruk i institusjonsbarnevernet. Mer fleksible og robuste institusjoner er ventet å føre til færre flyttinger og redusert behov for enkeltkjøp, jf. anmodningsvedtak 5. desember 2024 nr. 88, der Stortinget ber regjeringen om *i kvalitetsmeldingen for barnevernet foreslå tiltak for oppbygging av det statlige barnevernet, som gir økt kapasitet og beredskap, og som skal kunne bidra til å redusere behovet for dyre enkeltkjøp*. Institusjonene bør også kunne legge til rette for at barn i perioder kan få et tilbud alene, når dette er til barnets beste.²⁶ I dag etableres enetiltak ofte særskilt for det enkelte barn, og anskaffes som kostbare enkeltkjøp, i mangel av andre alternativer. Departementet mener at bruken av enetiltak skal være restriktiv og godt regulert, men inngå som en integrert del av det helhetlige institusjonstilbudet. Dette vil gi bedre sammenheng mellom enetiltak og det øvrige tilbudet, og tryggere forløp for barna.

I dagens institusjonstilbud har ulike leverandørtyper (statlige, ideelle og kommersielle) til en viss grad spesialisert seg på ivaretagelse av enkelte målgrupper. Den nye retningen for institusjonstilbudet skal gjelde uavhengig av eierskap, og også de private aktørene vil måtte tilpasse seg en ny innretning. Det er ønskelig og nødvendig at det videreføres og bygges langsiktig privat kapasitet der aktørene er fleksible nok til å utvikle tilbudet i tråd med den nye retningen. Samarbeidet med private leverandører i en mer fleksibel driftsmodell skal utvikles i tett dialog med aktørene, og omstillingene skal skje på en måte som gir forutsigbarhet.

Omstillinger i institusjonstilbudet vil måtte skje stegvis og planmessig, jf. omtale over. Dette gjelder også bruken av private leverandører, lokalisering av statlige og private institusjoner, samt dimensjonering av tilbudet regionalt og nasjonalt. Omstillinger må hensynta de til enhver tid gjeldende økonomiske og faglige rammene. Det er et mål for regjeringen at kapasitet og beredskap i Bufetats egne institusjoner bygges opp videre.

Boks 8.1 Innlandsmodellen – «Her kan du bli til det ordner seg»

Innlandsmodellen er utviklet ved Innlandet barnevernssenter i Bufetat. Senteret tilbyr akutt- og omsorgsplasser for ungdom mellom 13–18 år, og består av fem avdelinger med til sammen 18 plasser, organisert rundt et tun. I tillegg er en avdeling med tre plasser for barn med alvorlige atferdsvansker under etablering. Inntaksområdet er begrenset til Innlandet fylke. Dette fremmer samarbeid mellom institusjonen, Bufetats enhet for inntak og kommunene i fylket. Det er også etablert samarbeid med politi, psykisk helsevern og skoler. Målet er å gi barna koordinert hjelp og unngå unødvendige flyttinger.

Kombinasjonen av akutt- og omsorgsplasser gjør at barn kan flytte direkte inn, uten å måtte oppholde seg i en egen akuttinstitusjon først. De ansatte følger barna på tvers av avdelinger, noe som sikrer kontinuitet og tilpassning til barnets behov i samarbeid med andre tjenester.

Modellen tilpasser tilbudet og forebygger flytting når barnets behov endrer seg. Lokalt inntaksområde gir nærhet til familie, kontinuitet i skolegang og behandling, og systematisk lokalt samarbeid. Samarbeidet mellom institusjonen og helsetjenesten er preget av gjensidig respekt og forståelse, med et felles mål om å ville det beste for ungdommen. De bruker informasjon fra hverandres kartlegginger og observasjoner, og sikrer tilgjengelighet av helsetekompetanse til institusjonen.

Regjeringen ønsker også et langsiktig og betydelig innslag av ideelle aktører. De overordnede målene om å ivareta bistandsplikten, øke beredskapen og bedre kostnadskontrollen, innebærer også at det fremdeles vil være behov for private kommersielle aktører i det statlige barnevernet framover, og det skal legges til rette for at aktørene kan bygge langsiktig kapasitet.

8.4.4 Felles faglig praksis i et mer fleksibelt tilbud

Både Barnevernsinstitusjonsutvalget og områdegjennomgangen har pekt på mangelen på en overordnet felles faglig praksis som en utfordring.

²⁶ Gundersen, T. m.fl. (2023). *Enetiltak og alenetiltak i barnevernet – et nødvendig botilbud til barn og ungdom*. NOVA-rapport 9/2023.

Institusjonene opplever også ulik tilgang på fagstøtte og kompetansetiltak ut fra eierskap og institusjonstype. Felles faglig praksis er nødvendig for at personalet skal kunne yte god omsorg og utviklingsstøtte, og gi barna systematisk oppfølging og et trygt og forutsigbart tilbud. Det vil også bidra til mer kontinuitet og samarbeid mellom institusjoner og på tvers av tjenester. Bufdir har en viktig rolle som fagdirektorat for Bufetat, Barne- og familieetaten og private leverandører, og skal legge til rette for at alle institusjoner jobber innenfor en felles, overordnet faglig ramme.

Det er allerede gjort mye for å etablere en felles praksis i barnevernsinstitusjonene, selv om det fortsatt er variasjoner. Omtrent en tredjedel av de statlige institusjonene bruker en fagmodell. Oslo kommune har utviklet egne fagmodeller, mens private institusjoner ikke bruker fagmodeller.²⁷

Det videre arbeidet med å utvikle en felles faglig praksis vil blant annet ta utgangspunkt i Barnevernsinstitusjonsutvalgets forslag til prinsipper:

- Relasjonen mellom ansatte og barn skal være bærebjelken i institusjonsarbeidet.
- Barna skal kunne opprettholde og utvikle relasjoner med familie og nettverk.
- Utviklingsstøtten skal fremme mestring og bygge på barnas ressurser.
- De voksne skal ha en helhetlig og sammenhengende forståelse av barnets situasjon og uttrykk, og dette skal det tas hensyn til i samarbeidet med og rundt barna.
- Barna skal samarbeides med slik at de kan påvirke egen hverdag.

Prinsippene er godt faglig begrunnet og allerede førende for mye av dagens tjenesteutvikling i barnevernet. Det skal legges vekt på at barna skal få støtte og mulighet til å mestre og fullføre skole og utdanning. En felles faglig praksis skal også tydeliggjøre hvordan institusjonene skal ta hensyn til barnas etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn. I arbeidet vil det ses hen til erfaringer med fagmodellene som i dag er i bruk i institusjonene. Departementet vil få på plass en tydelig og mer likeverdig nasjonal faglig styring av barnevernsinstitusjonene, hvor kompetansetiltak og fagstøtte gjøres tilgjengelig for både statlige, ideelle, kommersielle og kommunale aktører.

Regjeringen har oppnevnt et ekspertutvalg som skal gå gjennom dagens organisering av det statlige institusjonsbarnevernet og fremme forslag til modeller som sikrer formålseffektiv sty-

ring og god forvaltning. Målet er også å forbedre samhandling og samarbeid mellom Bufetat og Barne- og familieetaten i Oslo kommune. Ekspertutvalget skal blant annet vurdere styrker og svakheter ved dagens organisering av det statlige barnevernet. Utvalget skal blant annet utrede ulike løsninger for organisering som gir gode forutsetninger for formålseffektiv styring, gode og effektive tjenester for barna og at Bufdir kan ivareta sin rolle som faglig premissleverandør for institusjonsbarnevernet. Utvalget skal levere sin rapport innen 1. oktober 2025.

8.4.5 Beskyttelse mot rusmidler i et mer fleksibelt tilbud

Regjeringen har som mål at barnevernsinstitusjonene skal være trygge og at barn skal beskyttes mot rusmidler under oppholdet. Det krever målrettet innsats. Mange barn på institusjon har erfaring med rusmidler og strever med rusmiddelbruk. Flere dødsfall med tilknytning til barnevernsinstitusjoner de senere årene har vært relatert til rusmiddelbruk.²⁸ Skadelig bruk av rusmidler er ikke begrenset til institusjonene som i dag tilbyr rusbehandling, og det er en alvorlig utfordring at barn blir eksponert for eller eskalerer skadelig rusmiddelbruk under oppholdet. I tillegg innebærer den digitale utviklingen at barn kan bli eksponert for negativ påvirkning i sosiale medier, og at sosiale medier har blitt en kanal for å få tak i skadelige rusmidler. Regjeringen vil derfor innføre tiltak for å styrke arbeidet med å forebygge og håndtere problematisk rusmiddelbruk på institusjon.

Det skal iverksettes tiltak for å styrke ruskompetanse blant alle institusjonsansatte. Bufetat skal kartlegge og sikre at ansatte har tilstrekkelig kunnskap og ferdigheter i å forebygge, avdekke og håndtere rusproblematikk. Institusjonenes ruskompetanse skal også vurderes jevnlig av Bufetats enhet for godkjenning av barnevernsinstitusjoner (BEG). Bufetat har utviklet et opplæringsprogram om rusmiddelbruk og forebygging som gjøre tilgjengelig for statlige og private institusjoner i 2025. Kompetansen i Bufetats institusjoner for rusbehandling vil være verdifull i kompetanseheving og veiledning av øvrige institusjoner, for eksempel om rutiner, grensesetting og holdninger.

²⁷ NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen*.

²⁸ Helsetilsynet (2023). *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet*. Helsetilsynet rapport 3/2023.

Som omtalt i kapittel 8.3.5 vil regjeringen at spesialisthelsetjenesten skal ivareta ansvaret for spesialisert rusbehandling til barn og unge. Bufetat skal slutte å tilby rusbehandling i sine institusjoner når det er etablert et forsvarlig tilbud i helsetjenesten. Samtidig kan barn som bor på en barnevernsinstitusjon, på lik linje med andre barn, ha behov for poliklinisk eller ambulant spesialisert rusbehandling fra helsetjenesten. Risikoen for negativ sosial læring fra barn som mottar spesialisert rusbehandling og bor i et gruppetiltak, må antas å være høy. Bufetat skal derfor fortsatt ha et særskilt tilbud til barn som mottar spesialisert rusbehandling og som også trenger barnevernets omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse. Avrusning skal ikke skje i barnevernsinstitusjon, og dersom behovet er døgnbasert spesialisert rusbehandling, skal dette skje i en helseinstitusjon.

8.4.6 Inntak og gruppesammensetning

En viktig faktor for kvalitet, trivsel og trygghet i et mindre differensiert tilbud, er god og forsvarlig gruppesammensetning. Muligheten til å justere gruppesammensetning og gruppestørrelse er også viktig for å sikre nødvendig fleksibilitet i tilbudet. Det er derfor nødvendig med gode faglige vurderinger ved inntak. Arbeid med inntak og gruppesammensetning skal tydeliggjøres, inkludert hvilke momenter som bør vurderes og vektas for at barna skal få et tilbud i tråd med egne ressurser og behov. Piloteringen av ny innretning vil gi bedre kunnskap og grunnlag for faglig normering for god og forsvarlig gruppesammensetning.

Faglig normering er også viktig for å unngå at høy kapasitetsutnyttelse går på bekostning av forsvarlig drift i et mindre differensiert institusjons-tilbud. Tilstrekkelig kapasitet er avgjørende for å kunne foreta en reell vurdering av forsvarlig og hensiktsmessig gruppesammensetning, samtidig som ressursene må utnyttes effektivt. Områdegjennomgangen gjorde også vurderinger knyttet til de faglige rammene for tilbudet, særlig sett opp mot effektivitet og styring. Disse må også vurderes i det videre arbeidet med å utvikle faglige rammer for tilbudet.

8.4.7 Godkjenning av institusjoner

Et mindre differensiert og mer fleksibelt institusjons-tilbud tilpasset barnas behov krever ikke endringer i dagens regelverk for godkjenning. Regelverket tillater at barn med ulike plasserings-hjemler kan inngå i samme målgruppe, dersom de har samsvarende behov og trenger mye av det

samme faglige tilbudet.²⁹ Det konkrete tilbudet må samtidig tilpasses hvert barns behov.

Dersom institusjonene skal godkjennes for en større bredde i barns behov, må det utvikles føringer som sikrer faglig forsvarlighet og en forutsigbar godkjenningspraksis. Det vil være naturlig å vurdere krav til bygg, tverrfaglig kartlegging før inntak, tilgang til ambulant helsehjelp og tilstrekkelig kapasitet for forsvarlig gruppesammensetning og gruppestørrelse. Departementet vil gjennomgå regelverket og foreslå endringer som er tilpasset ny faglig innretning. Dette inkluderer også regelverk for kontroll og tilsyn.

8.4.8 De fleste barn skal få tilbud i egen region

I de fleste tilfeller vil det være til barnets beste å få et tilbud i nærheten av hjemstedet sitt. Den videre utviklingen skal derfor legge til grunn at de fleste barn skal få et institusjons-tilbud i egen region. Tilbud i egen region styrker den kommunale barnevernstjenestens mulighet til oppfølging, og vil bidra til tettere relasjoner og samhandling mellom kommunen og institusjonene. Dette styrker også samarbeidet mellom institusjonen og andre kommunale tjenester rundt barnet. Hensynet til effektiv samhandling og ressursbruk understøtter derfor målet. Samtidig er høy utnyttelse av den samlede kapasiteten i institusjonsbarnevernet et viktig mål, og bistandsplikten skal overholdes. Dette tilsier at ikke alle barn alltid vil kunne få et tilbud i egen region.

Målet om at de fleste barn skal få tilbud i egen region vil ha betydning for dimensjoneringen av framtidige institusjoner, som i større grad bør ta hensyn til regionenes faktiske behov for institusjonsplasser. Dette vil redusere dagens utfordring med høy tetthet av institusjoner i enkelte områder, med negative konsekvenser både for barna, lokalmiljøet og kapasitet i tilgrensende tjenester. Lokalisering av tilbudet må ta hensyn til muligheten for å rekruttere kvalifisert og egnet personell, og tilgang på kompetanse og tilbud barna trenger fra andre tjenester. Andre hensyn kan også være relevante, som uttrykningstid for nødetater.

Også i dag vektlegges det tungt at barn ikke skal måtte flytte for langt fra hjemstedet. I 2023 fikk 87 prosent av barn i omsorgsinstitusjoner og 93 prosent av barn i akuttinstitusjoner tilbud i egen region. Behovet for behandlingsinstitusjoner er hovedårsaken til at barn må flytte på tvers av

²⁹ Bufdir tolkningsuttalelse, Krav til definert målgruppe i barnevernsinstitusjoner, avgitt 05.12.2024.

regionsgrenser. Dette er den delen av tilbudet som er mest differensiert og hvor antallet plasser er lavest. 59 prosent av barn i behandlingstilbud fikk i 2023 et tilbud i egen region.

En ny innretning av institusjonstilbudet vil gjøre institusjonene mer fleksible og i stand til å ivareta barnas behov, noe som vil bidra til at flere barn kan få tilbud i egen region. Utvikling av flere kommunale botiltak kan også bidra til at flere barn skal få tilbud nær hjemstedet. Samtidig må hensynet til kvalitet og kompetanse noen ganger vektes tyngre enn nærhet til hjemstedet. Både Barnevernsinstitusjonsutvalget og områdegjennomgangen vurderer at barn som trenger et forsterket tilbud, og ikke kan få forsvarlig og tilpasset hjelp i et ordinært institusjonstilbud, kan måtte flytte på tvers av regionsgrenser for å få det tilbudet de trenger. I noen tilfeller kan også lang avstand til hjemstedet være til barnets beste.

8.5 Bedre kartlegging og helsehjelp til barn på institusjon

8.5.1 Bakgrunn

For å kunne tilby individuelt tilpassede institusjonstilbud, må det foreligge god kunnskap om barnas behov. Regjeringen har som mål at alle barnas behov skal kartlegges før institusjonsopphold. Kartleggingen skal legge vekt på barnas ressurser, gi kunnskap om behov for tilrettelegging, oppfølging og helsehjelp, og gi oversikt over andre tjenester barna trenger. Barna må også ha tilgang på nødvendig helsehjelp.

Rapporter som avdekker alvorlig svikt i barnevernsinstitusjoner har gjennomgående pekt på to store utfordringer – barnas behov er ikke godt nok kartlagt, og de har ikke fått tilstrekkelig tilpasset helsehjelp.³⁰ Det er særlig dokumentert mangelfull tilgang til psykisk helsehjelp. Barn som bor på barnevernsinstitusjon har ofte mange kontaktpunkter med helsetjenesten og får mer helsehjelp enn andre barn, men mange opplever likevel å ikke få hjelp når de trenger det eller at hjelpen oppleves utilstrekkelig.³¹

³⁰ Kayed, N.S. m.fl. (2015). *Psykisk helse hos barn og unge i barnevernsinstitusjon*. NTNU; Barneombudet (2020). «*De tror vi er shitkids*» – rapport om barn som bor på barnevernsinstitusjon; Riksrevisjonen (2020). *Undersøking av om statlege barnevernsmyndigheiter sikrar det beste for barn i barnevernsinstitusjonar*. Dokument 3: 7 (2019–2020); Helsetilsynet. (2023). *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjoner har mistet livet*. Helsetilsynet rapport 3/2023; NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen*.

Når barnevernet vurderer situasjonen for barnet så alvorlig at det må flytte i fosterhjem eller institusjon kan barn tilbys en tverrfaglig helsekartlegging, men kapasiteten er lav. I kapittel 6.6.2 omtales en ny innretning av tverrfaglig kartlegging som skal sikre at flere barn blir kartlagt og får tilgang på helsehjelp, samtidig som barnevernstjenesten får nødvendig informasjon for å velge og tilpasse et godt tilbud for barnet.

8.5.2 Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget

Barnevernsinstitusjonsutvalget mente tverrfaglig kartlegging av alle barn ved inntak var en forutsetning for et mer fleksibelt og mindre differensiert institusjonstilbud. Utvalget foreslo at det etableres en standard for kartlegging med utgangspunkt i kunnskapsmodellen «Barnets behov i sentrum» (se kapittel 5.4.2) og dagens tverrfaglige helsekartlegging. Formålet er å få nødvendig kunnskap for å velge og tilpasse institusjonstilbudet, og avdekke behov for helsehjelp og tilrettelegging av skoletilbud. Utvalget foreslo også en egen risikovurdering av alle barn før institusjonsopphold som grunnlag for å vurdere innskrenkninger overfor barnet eller behov for et forsterket institusjonstilbud. Utvalget foreslo at inntakskartleggingen alltid skal vektlegge barnets ressurser, og at behovet for individuell plan må vurderes. Regjeringens områdegjennomgang av barnevernsinstitusjonene har også understreket behovet for bedre kartlegging før institusjonsopphold.

Utvalget foreslo videre at alle barnevernsinstitusjoner skal ha tilknyttet et helseteam fra spesialisthelsetjenesten. I utvalgets forslag skal helseteamene sørge for at barna får nødvendig helsehjelp, enten av helseteamet selv, gjennom eksisterende behandlingsrelasjoner eller fra tjenester helseteamet henviser til. Helseteamet skal også veilede ansatte, og på den måten kunne gi indirekte hjelp til barn som ikke er motivert for å motta helsehjelp. Forslaget innebærer at det lages kriseplaner for barn med alvorlige tilstander, og at barna og institusjonene skal få kontakt dersom de har akutte behov utenom avtaler og arbeidstid. Utvalget mente videre at helseteamene skulle ha ansvaret for å koordinere inntakskartlegging av barn som flytter til institusjoner hvor de er tilknyttet.

³¹ Ådnes, M. m.fl. (2024). *Helsehjelp til barn i barnevernet. Behov, barrierer og helsetjenestebruk*. SINTEF rapport nr. 2024:00195.

8.5.3 Økt bruk av individuell plan for barn på institusjon

En av årsakene til brudd i institusjonsopphold og gjentatte flyttinger er at barn har andre behov for tilrettelegging og tverrfaglig oppfølging enn først antatt. Individuell plan (IP) er et viktig verktøy for å sikre informasjon om barns ressurser og deres behov for ulike tjenester, og for å gi et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud. Barn med behov for langvarige og koordinerte tjenester har rett til IP. Det legges til grunn, basert på den kunnskapen vi har om barn på institusjon, at de aller fleste av disse barna oppfyller vilkårene for IP. Likevel brukes IP nesten ikke for barna som skal flytte på institusjon.³²

Departementet vil styrke bruken av IP for barn på barnevernsinstitusjon. Målet er at IP skal vurderes i alle tilfeller der det er aktuelt å flytte barn på institusjon, og at det utarbeides IP for de barna som fyller vilkårene, der de tjenestene som er nødvendige blir involvert. Dette vil bli utdypet i veiledningsmaterieell som beskriver anbefalte rutiner og vurderinger ved flytting fra hjemmet. Barnevernstjenesten bør begrunne tilfeller der det ikke foreligger en IP, for eksempel når barnevernstjenesten har vurdert at barnet ikke oppfyller vilkårene for IP eller at informasjonen om barnets behov for ulike tjenester er sikret på andre måter.

Videre arbeid med å utrede tiltak for å øke bruken av IP vil også innebære å undersøke årsaker til at IP ikke brukes i så stor grad som loven tilsier, til tross for at IP er en rettighet for barn som fyller vilkårene. Det skal i tillegg vurderes om de ulike planene barnevernstjenesten har ansvar for å utarbeide når barn flyttes fra hjemmet, kan samordnes og integreres bedre, slik at det samlede planarbeidet blir mer effektivt.

8.5.4 Inntakskartlegging av barn som skal flytte til institusjon

Regjeringen vil endre innretning av dagens tverrfaglige helsekartlegging slik at flere barn kartlegges og det blir en mer sømløs overgang mellom kartlegging og helsehjelp. Dette omtales nærmere i kapittel 6.5. Helsekartleggingen skal innrettes som helsehjelp, til forskjell fra dagens ordning hvor helsepersonell utfører et sakkyndigoppdrag for barnevernet. Formålet utvides for å ivareta både a) barnas behov for nødvendig helsehjelp og et sammenhengende hjelpetilbud, og b)

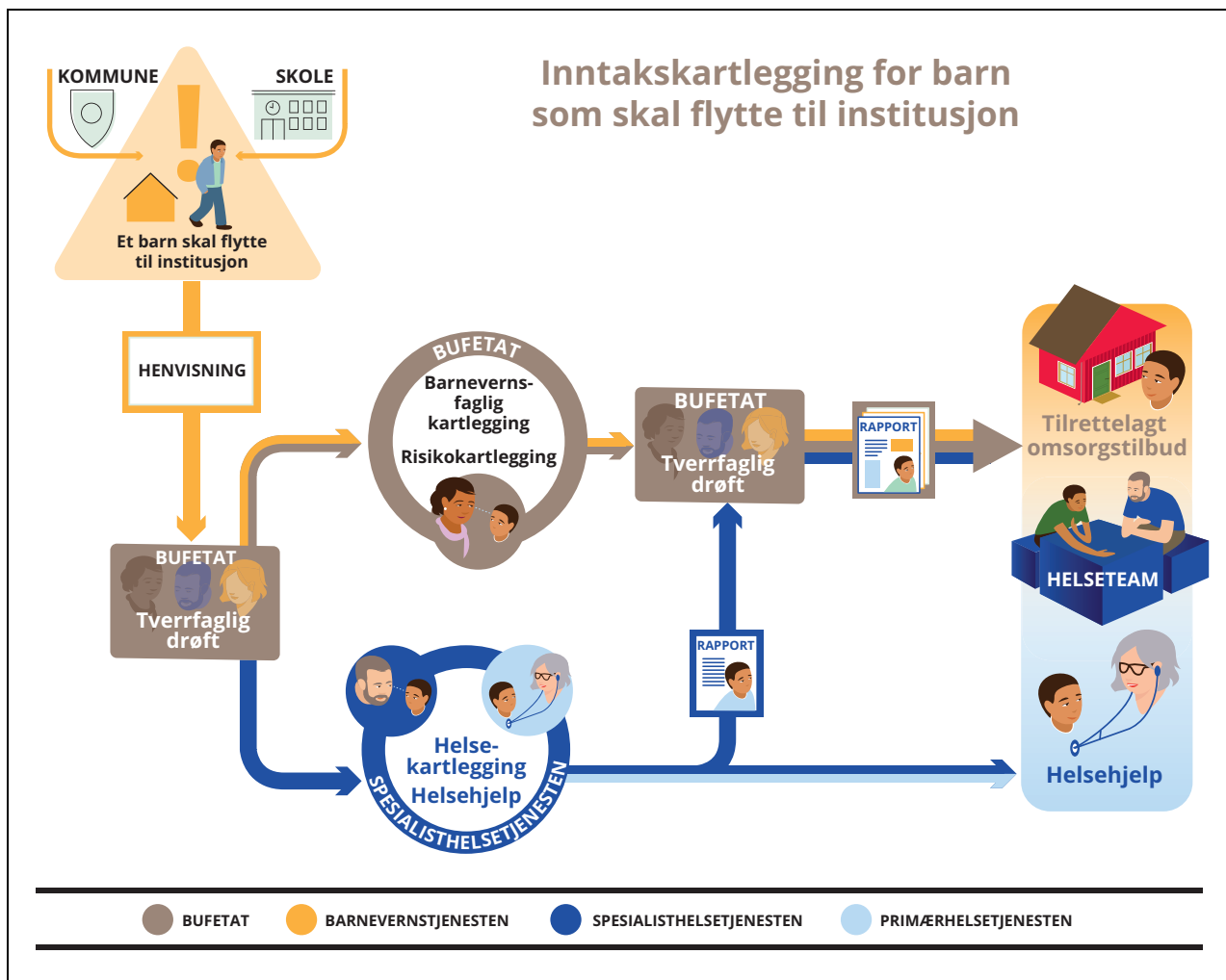
barnevernstjenestens behov for informasjon. Ansvar for helsekartleggingen skal legges til spesialisthelsetjenesten. Helsekartleggingen skal inngå i en tverrfaglig kartlegging som koordineres av Bufetat. Den tverrfaglige kartleggingen skal sikre at det foreligger tilstrekkelig informasjon for tilpasning av barnets omsorgstilbud utenfor hjemmet, og for oppfølging og eventuelt tilrettelegging av skoletilbud. Tverrfaglig kartlegging skal også vurdere om barnet har behov for tverrfaglig spesialisert rusbehandling i helsetjenesten.

God og oppdatert kunnskap om barnets behov er nødvendig for at institusjonen skal kunne gi barna et individuelt tilpasset tilbud. Kartlegging er derfor en sentral forutsetning for den nye, mer fleksible institusjonsmodellen som skal kunne håndtere en større bredde i barnas behov. Det skal innføres et nytt stopp-punkt for tverrfaglig kartlegging når barn flytter til institusjon. Dette stopp-punktet omtales som inntakskartlegging. Inntakskartleggingen skal sikre nødvendig og oppdatert informasjon om barnets helse- og omsorgsbehov, slik at den miljøterapeutiske og eventuelle helsefaglige oppfølgingen på institusjonen kan ivareta barnets behov på en god måte. Inntakskartleggingen skal også inkludere en risikokartlegging for å vurdere behovet for et forsterket institusjonstilbud og nødvendige tilpasninger av tilbudet. Kartleggingen vil etablere et felles utgangspunkt for det videre tverrfaglige samarbeidet og oppfølgingen av barna under institusjonsoppholdet. Modellen for inntakskartlegging er illustrert i figur 8.1.

Bufetat har ansvaret for å koordinere inntakskartleggingen og for å gjennomføre en barnevernsfaglig kartlegging og en risikokartlegging. Bufetat skal også følge opp at det finnes informasjon om behov for skoleoppfølging. Det bør ved kartleggingstidspunktet foreligge en individuell plan for barnet med informasjon fra kommunen om barnets behov for oppfølging og tilrettelegging på skolen. Dersom dette ikke foreligger, må Bufetat samarbeide med fylkeskommunen, som har ansvaret for skoletilbudet til barn på institusjon, og eventuelt den fylkeskommunale PP-tjenesten, for å sikre informasjon om barnets behov for skoleoppfølging. Inntakskartleggingen bør også kunne vurdere særskilte behov som følger av blant annet urfolksrettigheter, etnisk tilhørighet eller seksuell orientering.

Dersom det allerede foreligger tilstrekkelig informasjon om barnets behov, skal det kun gjennomføres en risikokartlegging ved inntak. Risikokartlegging skal gjøres for alle barn som flytter til institusjon. Ansvar for kartleggingen skal ligge

³² NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen*.

Figur 8.1 Modell for inntakskartlegging for barn som skal flytte til institusjon

Kilde: Melkeveien

hos Bufetat, men bidrag fra helsetjenestene kan være viktig for blant annet å vurdere voldsrisiko. Utprøving av inntakskartlegging vil inngå i piloteringen av ny innretning av institusjonstilbudet, som er omtalt i kapittel 8.4.

8.5.5 Helseteam tilknyttet barnevernsinstitusjonene

Tilgangen på helsehjelp for barn på institusjon skal styrkes ved at alle institusjoner har tilknyttet et helseteam fra spesialisthelsetjenesten. Helseteamene skal, foruten å sørge for helsehjelp til barn og unge på institusjon, gi veiledning til de ansatte om ivaretagelse av barnas helse. Helseteamene bør også bidra i inntakskartleggingen av barn de skal følge opp videre på institusjonen, når det er hensiktsmessig. Helseteamene bør bidra i arbeidet med å skape tillit og motivere barna til å motta den helsehjelpen de trenger, og ha nødven-

dig kompetanse på utfordringene barna sliter med.

Arbeidet med å etablere helseteam er godt i gang. De regionale helseforetakene fikk i 2024 i oppdrag å planlegge for at alle barnevernsinstitusjoner er tilknyttet et ambulant team fra spesialisthelsetjenesten med kompetanse innen psykisk helse og ruslidelser. Det etableres ambulante spesialisthelseteam i alle helseregionene. I noen helseforetak benyttes det hovedsakelig eksisterende tilbud, mens andre planlegger for nye team.

Arbeidet med å etablere helseteam må sees i sammenheng med omstillingen av institusjonstilbudet. Kapasitet og kompetanse i helseforetakene må hensyntas i dimensjoneringen av tilbudet, for å unngå at det legges for stort press på ressurser i helsetjenesten. Det er et mål at det er inngått avtaler mellom Bufetat og helseforetakene om hvordan helseteam kan etableres for det eksisterende institusjonstilbudet innen utgangen av 2026.

Boks 8.2 Samarbeidet mellom Bufetat region vest og Helse Stavanger

Bufetat region vest og Helse Stavanger har etablert et tett og systematisk samarbeid for å sikre god helsehjelp til barn og unge i barnevernsinstitusjoner.

Det er etablert et samarbeidsforum der ledere fra Bufetat, statlige og private barnevernsinstitusjoner, psykisk helsevern for barn og unge (PHBU), tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB), kommunale barnevernstjenester og statsforvalteren møtes jevnlig. Formålet er å styrke samarbeidet, sikre forankring på ledernivå og utvikle felles løsninger for bedre tjenester til barna.

Det er inngått samarbeidsavtaler mellom PHBU og alle barnevernsinstitusjoner, både statlige og private. Avtalene sikrer gode rutiner for å vurdere ungdommers psykiske helse i akutsituasjoner. Akutt ambulant ungdomsteam (AAUT) eller lokal BUP blir involvert ved behov for rask avklaring og oppfølging.

Stavanger akuttsenter har en særskilt avtale med AAUT for tidlig kartlegging av psykisk helse og rusbruk. Innen 1–2 uker etter akutt-plassering får barna tilbud om en samtale med AAUT, med mål om rask vurdering, bedre oppfølging og tidligere igangsetting av relevante tiltak.

AAUT fungerer som bindeledd mellom institusjonene og helsetjenesten, og teamet koordinerer videre oppfølging i spesialisthelsetjenesten eller kommunale tjenester. Teamet gir også veiledning til ansatte i institusjonene for å styrke deres kompetanse om barn og unges psykiske helse.

Bufetat opplever at samarbeidet har bidratt til raskere helsehjelp, bedre informasjonsflyt og mer helhetlig oppfølging av barn og unge i barnevernsinstitusjoner.

For at barnet skal få den hjelpen det trenger, er det viktig at institusjonen og helsetjenesten samarbeider på en måte som bidrar til felles forståelse og en omforent plan for å hjelpe barnet. Helseteamet skal sørge for at barnet får helsehjelp tilpasset sine behov, ressurser og situasjon. Hvem som gir helsehjelpen vil variere, og eksisterende behandlingsrelasjoner bør opprettholdes så langt det er mulig. Det bør utarbeides samarbeidsavtaler, individuelle planer og kriseplaner ved behov, for å skape forutsigbarhet og trygghet for barnet og tjenestene. Kriseplanene bør inkludere tiltak som forebygger akuttinnleggelse i helsetjenesten.

Den ambulante helsehjelpen er organisert på ulike måter, som for eksempel gjennom ambulante team, hjemmesykehusløsninger, Stillasbyggerne og FACT ung-team. Innretningen av helseteamene bør bygge på eksisterende ordninger, og det skal åpnes for fleksibilitet og lokale tilpasninger. Bufdir og Helsedirektoratet har, i samarbeid med de regionale helseforetakene, fått i oppdrag å utarbeide nærmere normering av helseteamene når det gjelder innretning og faglig tilbud. Dette bør gjøres basert på erfaringer med eksisterende ordninger og utprøving av ulike innretninger av helseteam, blant annet i forbindelse med pilotering av ny innretning av institusjonstilbudet.

Arbeidet og planene med helseteam i barnevernstjenesten, vil også være en oppfølging av anmodningsvedtak 123 (2023–2024), jf. behandlingen av Meld. St. 23 (2022–2023) Opptappingsplan for psykisk helse (2023–2033): *Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan en ordning med helseteam i barnevernstjenesten kan se ut, og eventuelt andre tiltak som må på plass for å sikre at barn i barnevernsinstitusjon får den oppfølgingen innen psykisk helsehjelp de har rett på.*

Det følger også av rundskrivet *Samarbeid mellom barneverntjenester og psykiske helsetjenester til barnets beste* at alle barnevernsinstitusjoner skal ha en helseansvarlig, og at Bufetats regioner skal ha samarbeidsavtaler med helseforetakene. De regionale avtalene skal understøttes av lokale samarbeidsavtaler mellom PHBU og barnevernsinstitusjonene.

8.6 Adgang til inngrep for å beskytte barna

8.6.1 Bakgrunn

Alle institusjoner skal gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse, uavhengig av grunnlaget for oppholdet. Vern og beskyttelse mot at barnet utsetter

seg selv eller andre for fare er en sentral del av omsorgsansvaret. Noen barn trenger rammer, utover det som følger av omsorgsansvaret, for å få nødvendig omsorg og beskyttelse. I dag er det bare hvis barnet er på institusjon fordi barnet utsetter sin utvikling for alvorlig fare, jf. §§ 6-1, 6-2 og 4-4, at institusjonen kan treffe vedtak om innskrenkninger i bevegelsesfrihet, bruk av elektronisk kommunikasjon og besøk, ut over det som følger av omsorgsansvaret. Dette er regulert i barnevernsloven § 10-9. Slike vedtak kan kun treffes dersom det er nødvendig for å beskytte barnet, for å forebygge ytterligere problemutvikling og bidra til positiv endring. Vedtak skal treffes ut fra hensynet til barnets beste, og det stilles strenge krav til nødvendighet og forholdsmessighet av tiltaket.

Buudir leverte i 2023 en kunnskapsoppsummering om rettigheter og bruk av tvang på institusjon. Denne viser at flere barn som i dag bor på institusjon på grunnlag av omsorgssituasjonen trenger rammer utover det som følger av omsorgsansvaret, for at institusjonen skal kunne gi forsvarlig omsorg og beskyttelse. Kunnskapsoppsummeringen viser også at adgangen til inngrep etter barnevernsloven § 10-9 har vært avgjørende for å bryte et negativt handlingsmønster for barn i barnevernets behandlingsinstitusjoner.

8.6.2 Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget

Barnevernsinstitusjonsutvalget foreslo at adgangen til inngrep skal vurderes ut fra barnets individuelle behov, uavhengig av hjemmel for oppholdet. Utvalget mente at nemnda må ta stilling til hvilke inngrep etter barnevernsloven § 10-9 som kan benyttes, tidsrammen for inngrep, og foreta en fornyet vurdering etter en periode. Tverrfaglig kartlegging av barnet før nemndsbehandling ble angitt som en forutsetning for forslaget. Utvalgets forslag gjaldt for vedtak om omsorgsovertakelse og tvangsopphold i behandling sinstitusjon, men ikke for opphold på institusjon på bakgrunn av akuttvedtak eller frivillige tiltak. I høringen av NOU-en støttet flertallet av høringsinstansene intensjonen om at adgang til inngrep for å beskytte barnet skal vurderes ut fra det enkelte barns behov, men flere mente lovforslaget ikke var godt nok utredet.

8.6.3 Lovforslag om bedre ivaretagelse av barn på institusjon

Barne- og familiedepartementet foreslår i kapittel 15 flere lovendringer for å gi barn på institusjon

bedre omsorg og beskyttelse og skape et mer forutsigbart regelverk, for både barn og ansatte. Det foreslås blant annet å tydeliggjøre institusjonens omsorgsansvar i loven og presisere at institusjonen har plikt til å beskytte barn på institusjon. Den digitale utviklingen har ført til at risikoatferd og negativ sosial læring i økende grad skjer på digitale plattformer og gjennom elektronisk kommunikasjon. For å gi barn bedre beskyttelse, foreslås det å oppheve dagens forbud mot å føre kontroll med barnets korrespondanse og lovfeste at institusjonen kan vedta innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon ved begrunnet mistanke om at barnet utsettes for fare eller skade ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler.

Barnevernsinstitusjonsutvalget og Helsetilsynets gjennomgang av saker der barn i barnevernsinstitusjon har mistet livet, viser at både institusjonene og statsforvalterne oppfatter det rettslige handlingsrommet for å avverge at barnet utsettes for skade, som uklart. Det foreslås derfor å lovfeste at institusjonen kan gripe inn fysisk for å beskytte barn, dersom det er strengt nødvendig for å avverge at barnet utsetter eget liv eller egen helse for alvorlig skade. Buudir har fått i oppdrag å utarbeide et nytt nasjonalt rundskriv om rettigheter og inngrep på institusjon, for å bidra til felles forståelse og praktisering av regelverket.

8.6.4 Adgang til inngrep må vurderes individuelt ut fra barnets behov

Regjeringen vil at alle barn på institusjon får nødvendig og tilpasset omsorg og beskyttelse til rett tid, uavhengig av grunnlaget for institusjonsoppholdet. Departementet vil derfor utrede et helhetlig lovforslag som innebærer at adgangen til å innskrenke barnets bevegelsesfrihet, bruk av mobil/nett og besøk ut over det som følger av omsorgsansvaret, må vurderes individuelt for det enkelte barn. Formålet er å legge til rette for at alle institusjoner kan gi barn nødvendig beskyttelse og omsorg, samtidig som barnets rettssikkerhet er godt ivarett. Med et slikt forslag vil institusjonene få flere virkemidler til å ivareta barnet, også når barnets behov endrer seg under institusjonsoppholdet. Det kan bidra til bedre oppfølging av det enkelte barn, færre flyttinger og mer stabilitet og forutsigbarhet. Dette bygger opp om forslaget om mer fleksible institusjoner som kan håndtere en større bredde i barnas behov. Det understrekes at institusjonene fortsatt skal arbeide systematisk for å forebygge bruk av inngrep overfor barn som bor på institusjon og alltid søke å bruke miljøterapeutiske virkemidler for å få barnet til å sam-

arbeide. Inngrep i barns rettigheter kan kun skje ut fra hensynet til barnets beste, og det stilles strenge krav til nødvendigheten og forholdsmessigheten av tiltakene. Det må utredes nærmere hvordan et lovforslag kan utformes for ulike institusjonsopphold (tvangsvedtak, frivillige vedtak og akuttvedtak). Dette omfatter vurderinger av behovet for kartlegging av barnet, nemnda og institusjonens beslutningsmyndighet og hvilke kontroll- og rettssikkerhetsmekanismer som skal gjelde. Det samme gjelder eventuelle behov for endringer i barns prosessuelle rettigheter. Departementets utredning må ses i sammenheng med rapporten «Det er våre barn» fra Ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatte eller alvorlig kriminalitet.³³

8.7 Styrke skolemestring og skolegjennomføring

8.7.1 Bakgrunn

Utdanning er grunnlaget for et godt, selvstendig liv som voksen, og skolegang bidrar til normalitet, struktur og forutsigbarhet i barns hverdag. Skolen er viktig for å danne vennskap og forebygge utenforskap. Barn som mestrer skolen har mindre sannsynlighet for dårlig helse, skadelig bruk av rusmidler, kriminalitet og behov for sosiale ytelser.³⁴ Bare 11 prosent av barna med institusjonstiltak har fullført videregående opplæring ved fylte 21 år.³⁵ Ved fylte 25 år er andelen steget til 20 prosent.³⁶ Til sammenlikning har 84 prosent av befolkningen fullført videregående opplæring før fylte 25 år.³⁷ Årsakene til lav gjennomføringsgrad kan være flere. Barn som bor på barnevernsinstitusjon kan bære med seg traumer som gjør skolehverdagen vanskelig, og de kan ha andre utfordringer som lære vansker, rusmiddelbruk eller psykiske vansker.³⁸ Gjentatte flyttinger og skolebytter kan forsterke utfordringene.

³³ Ekspertgruppen ble oppnevnt av Justis- og beredskapsdepartementet 22. august 2024, og rapporten ble levert 13. mars 2025.

³⁴ Drange, N. m.fl. (2022). *Barn, unge og familier i barnevernet - En longitudinell registerstudie. Delprosjekt 2: Hvordan går det med barna?* Frischsenteret rapport 2/2022.

³⁵ Drange & Hernæs, (2020). *Kvantitativ beskrivelse av institusjonspopulasjonen*. Frischsenteret.

³⁶ Drange, N. m.fl. (2022). *Barn, unge og familier i barnevernet - En longitudinell registerstudie. Delprosjekt 2: Hvordan går det med barna?* Frischsenteret rapport 2/2022.

³⁷ Utdanningsdirektoratet (2022). *Utdanningsspeilet 2022*.

³⁸ Myrvold m.fl. (2020). *Evaluering av CARE-modellen – tverrfaglig kartlegging av utsatte barns helse og omsorgsbehov*. UiO, Institutt for klinisk medisin.

Regjeringen har som mål at barn og unge på barnevernsinstitusjoner skal lykkes bedre på skolen. Det er behov for tiltak fra både barnevernssektoren og skolesektoren. Dette følges opp i samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet og Kunnskapsdepartementet.

8.7.2 Forslag fra Barnevernsinstitusjonsutvalget

Barnevernsinstitusjonsutvalget understreket behovet for bedre tilrettelegging av skoletilbudet til barn på institusjon. De foreslo krav om en plan for oppfølging av skolegangen for alle barn som flytter til institusjon, forankret i både barnevernsloven og opplæringsloven. Utvalget mente at planen bør bygge på en kartlegging av barnas behov for tilrettelegging og eventuell individuell opplæringsplan. Den bør også inngå i barneverns- og helsenemndas behandling av vedtak om institusjonsopphold. Utvalget foreslo videre at barn på institusjon bør ha rett til å fullføre skoleåret på samme skole, så lenge det er til barnets beste. Dette vil forhindre uheldige skolebytter midt i skoleåret. For ungdom i videregående opplæring kan flytting føre til at de ikke får startet på ny skole før neste skoleår.

Utvalget mente at barn på akuttinstitusjon bør få tilrettelagt opplæring på institusjonen, kombinert med digital opplæring, når det er til barnets beste å unngå midlertidige skolebytter. De mente at fylkeskommunen bør få et tydeligere ansvar for digital undervisning og opplæring på institusjonen, når det er i tråd med barnets behov.

Utvalget foreslo også å overføre fylkeskommunens ansvar for grunnskoleopplæring for barn på institusjon til kommunene, begrunnet med at kommunene ellers har ansvaret for denne aldersgruppen og kjenner gjeldende læreplaner og forholdene ved skolene.

8.7.3 Informasjon om barns behov for skoleoppfølging

Barn som bor på institusjon har de samme rettighetene etter opplæringsloven som alle andre barn. Det er viktig at barnevernet og fylkeskommunen har god informasjon om hva barna på institusjon trenger for å få et godt opplæringstilbud og kontinuitet i skolegangen. Fylkeskommunen der institusjonen ligger har plikt til å oppfylle rettighetene etter opplæringsloven for barn på barnevernsinstitusjon. Barnevernsloven og opplæringsloven presiserer at barnevernstjenesten, skolen, SFO og PP-tjenesten skal samarbeide med andre tjeneste-

yttere for å gi et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.

Kartlegging og planlegging av skoletilbudet for barn på institusjon kan ivaretas gjennom eksisterende regelverk. Barnevernstjenesten plikter allerede å lage en oppfølgingsplan, i samarbeid med institusjonen, som blant annet kan inneholde informasjon om eventuelle tilrettelegginger av opplæringstilbudet til barnet. Utarbeiding av individuell plan (IP) kan i tillegg være et egnet verktøy når barnevernstjenesten trenger å involvere skolen og PP-tjenesten, for å kartlegge barns behov for tiltak og koordinering av tjenester. Barn med behov for langvarige og koordinerte tjenester har rett til en individuell plan (IP). Formålet med IP er nettopp å kartlegge barnets ressurser og behov for ulike tjenester og sørge for at barnet får et helhetlig og individuelt tilpasset tjenestetilbud, jf. forskrift om individuell plan ved ytelse av velferdstjenester § 3.

Økt bruk av IP for barn på barnevernsinstitusjon kan bidra til bedre informasjon om barnas behov for skoleoppfølging (se kap. 8.5.3). Barnevernstjenesten i barnets hjemkommune kan initiere planarbeidet, når barnet oppfyller vilkårene for IP. Skolen og PP-tjenesten har etter opplæringsloven plikt til å medvirke i å utarbeide og følge opp tiltak i planen, når mål og tiltak i planen er relevante for det skolen har ansvar for. Dette innebærer å bidra til at barnets IP inneholder informasjon om det enkelte barns behov for tiltak og tilpasninger i opplæringstilbudet. Det kan også innebære å vurdere om barnet har rett til en individuell opplæringsplan (IOP). Retten til IOP gjelder for barn som ikke har tilfredsstillende utbytte av ordinær opplæring, og en slik plan kan legges ved en IP. Målet er at barnets IP skal gi fylkeskommunen den informasjonen som er nødvendig for å kunne tilrettelegge opplæringstilbudet på en god måte.

Barne- og familiedepartementet og Kunnskapsdepartementet vil samarbeide om å utvikle konkret veiledning om hvordan skole og PP-tjeneste kan involveres i arbeid med IP for barn i barnevernsinstitusjon, hvilken informasjon om barnets skolegang som er viktig når barn flytter på institusjon og hvordan informasjonen og anbefalte tiltak kan forankres og tas i bruk i fylkeskommunen, som har ansvaret for opplæringen.

Den tverrfaglige inntakskartleggingen for alle barn som flytter på barnevernsinstitusjon kan bidra til ytterligere informasjon om barnets behov for oppfølging av skolegang eller opplæring. Dette omtales nærmere i kap. 8.5.4. Kartleggingen koordineres av Bufetat og vil være viktig i tilfeller der

det av ulike grunner ikke foreligger en IP for barnet eller opplysningene fra barnets hjemkommune om behovet for skoleoppfølging er mangelfulle. Bufetat må samarbeide med fylkeskommunen, slik at det etableres et grunnlag for å følge opp barnets opplæringsløp under institusjonsoppholdet.

Regjeringen vil også legge bedre til rette for gode overganger. Det ble i Meld. St. 34 (2023–2024) varslet at det skal utvikles oppdatert støttemateriell for gode overganger i hele utdanningsløpet. Kunnskapsdepartementet vil vurdere hvordan støttematerialet kan omfatte informasjon om hvordan skolene kan samarbeide om en god overgang når elever må bytte skole på grunn av flytting.

8.7.4 Kontinuitet i skolegangen

Det er svært viktig at både det kommunale og statlige barnevernet legger bedre til rette for kontinuitet i skolegangen og motvirker unødige skolebytter, for at barnet skal kunne følge undervisningen og opprettholde gode relasjoner til lærere og medelever. Bufdir gis i oppgave å utrede mulige tiltak for hvordan barnas behov for kontinuitet kan ivaretas bedre ved planlegging av institusjonsopphold, underveis i oppholdet og etter institusjonsopphold. Dette vil omfatte å vurdere hvordan det kan legges bedre til rette for at barn får fullføre skoleåret på den skolen de allerede går på, i tråd med forslaget fra Barnevernsinstitusjonsutvalget.

Flere fylkeskommuner har etablert skoler for sosiale og medisinske institusjoner (SMI-skoler), som blant annet kan være et tilbud for barn og ungdom på barnevernsinstitusjon som har behov for noe annet enn fylkeskommunens ordinære tilbud. Det foreligger per i dag lite kunnskap om omfanget av dette tilbudet, hvordan tilbudet er innrettet og hvor mange barn på barnevernsinstitusjon som mottar tilbud fra SMI-skole eller andre alternative opplæringstilbud. Kunnskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet vil kartlegge fylkeskommunenes tilbud i dag og utrede hvilket tilbud disse barna trenger.

Kunnskapen fra dette arbeidet vil også være viktig i den videre utredningen av Barnevernsinstitusjonsutvalgets forslag om å overføre ansvaret for grunnskoleopplæring for barn på institusjon fra fylkeskommunen til kommunen. Kommunen har ansvaret for grunnskoleopplæringen, unntatt for barn i barneverns- og helseinstitusjoner og innsatte i fengsel, hvor fylkeskommunen har ansvaret. Mer kunnskap om hvilke tilbud fylkes-

kommunene har, og hvordan fylkene jobber for å tilrettelegge opplæringen for barna, er nødvendig for å vurdere konsekvenser av en eventuell ansvarsoverføring og hvorvidt det vil være hensiktsmessig. Både fylkeskommunene og kommunesektoren skal involveres i en slik utredning. Eventuelle endringer i ansvarsforhold vil ikke bli aktuelt på kort sikt.

8.7.5 Ungdommenes rett til videregående opplæring

Med den nye opplæringsloven, som trådte i kraft 1. august 2024, ble det innført flere endringer som kan ha stor betydning for ungdom i barnevernet.

Dette omfatter en rett til videregående opplæring fram til en har fullført og bestått, og oppnådd studiekompetanse eller yrkeskompetanse, uavhengig av alder. Dette åpner for mer fleksible løp for de som trenger det, og gir mulighet for å komme tilbake og fullføre opplæringsløpet. Målgruppen for den fylkeskommunale oppfølgingstjenesten, som har ansvar for å følge opp ungdom som står utenfor opplæring, er utvidet fra 21 til 25 år. Kunnskapsdepartementet vil videre vurdere om ungdom som må flytte fra institusjon eller fosterhjem midt i et opplæringsløp, bør ha bedre muligheter for å kunne søke inntak til videregående opplæring etter søknadsfristen, uavhengig av hvor ungdommen flytter.

Del II
Proposisjonsdel

9 Menneskerettslige forpliktelser

9.1 Innledning

Barnevernet skal gi barn nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. I noen saker kan det være nødvendig å flytte barnet ut av hjemmet eller iverksette andre tiltak uten samtykke for å beskytte barnet. Barnevernsloven gir derfor hjemmel til inngripende tiltak overfor både barn og foreldre.

Både Grunnloven og folkerettslige forpliktelser oppstiller rettslige grenser for utformingen og anvendelsen av barnevernsloven og i gjennomføringen av tiltak innenfor barnevernet. Det er særlig de menneskerettslige forpliktelsene som er sentrale, og da særlig statens plikt til å sikre barns behov for beskyttelse og omsorg, barnets beste og barn og foreldres rett til familieliv og privatliv. Andre menneskerettighetsforpliktelser, som vernet mot vilkårlig frihetsberøvelse, bevegelsesfrihet, forbudet mot umenneskelig og nedverdiggende behandling, forbud mot diskriminering og religionsfrihet, kan også ha betydning i barnevernssaker. Først og fremst vil menneskerettighetsspørsmål oppstå overfor barn og foreldre, men tidvis vil de også angå andre, slik som søsken, fosterforeldre eller besteforeldre.

Det er særlig to konvensjoner som er viktige på barnevernsfeltet; FNs barnekonvensjon og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK). Begge konvensjoner er inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven, jf. § 2, og skal ved motstrid gå foran annen lovgivning, jf. § 3.

9.2 Grunnloven

Enkelte av Grunnlovens bestemmelser er sentrale for barnevernsområdet. Det gjelder blant annet § 93 om forbudet mot tortur og annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, § 95 om retten til en rettfærdig rettergang, likhetsprinsippet og ikke-diskrimineringsprinsippet i § 98, § 102 om retten til privat- og familieliv, § 104 om barns rettigheter, § 106 om bevegelsesfriheten og § 113 om legalitetsprinsippet.

Etter Grunnloven § 102 første ledd har enhver rett til respekt for sitt privatliv og familieliv. Til forskjell fra EMK artikkel 8 sier ikke grunnlovsbestemmelsen noe om adgangen til å begrense rettighetene. Høyesterett har imidlertid i Rt-2014-1105 avsnitt 28 og Rt-2015-93 avsnitt 60 lagt til grunn at det er tillatt å gripe inn i rettighetene, dersom inngrepet har tilstrekkelig hjemmel, følger et legitimt formål og er forholdsmessig. Høyesterett la i avsnitt 66 også til grunn at §§ 102 og 104 er «komplementære, slik at barnets beste inngår som et tungtveiende element ved forholdsmessighetsvurderingen etter Grunnloven § 102».

Grunnloven oppstiller særskilte rettigheter til barn som er av stor betydning i barnevernssaker, jf. § 104. I bestemmelsens første ledd framgår at barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. Videre er barns rett til å bli hørt lovfestet i første ledd. Det framgår at barn har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og at deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. I andre ledd fastsettes det at ved «handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.»¹ I Innst. 186 S (2013–2014) framhever Kontroll- og konstitusjonskomiteen på side 30 at den vekt hensynet til barnets beste skal tillegges, vil avhenge av hvor sterkt berørt barnet er og hvor alvorlig beslutningen er for barnet.

I tredje ledd er barn gitt et særskilt vern om sin personlige integritet. Retten til vern om den personlige integritet er i Grunnloven formulert som en individuell rettighet for barnet og omfatter rett til beskyttelse mot alvorlige integritetskrenkelser som vold, mishandling og seksuell utnyttelse. Bestemmelsen kan også leses som et vern mot omsorgssvikt.² Barnets personlige integritet skal ivaretas uavhengig av hvor barnet bor, og omfatter også barn i fosterhjem og institusjon. Bestemmelsen pålegger staten en plikt til å sørge for et regelverk og for håndhevelse av et regel-

¹ Bestemmelsen har sin parallell i FNs barnekonvensjon artikkel 3, og må forstås på bakgrunn av denne bestemmelsen.

² Se Innst.186 S (2013–2014), s. 29

verk som på best mulig måte kan verne barnet mot utnyttelse, vold og mishandling.³ Videre framgår det av tredje ledd at staten skal «legge forholdene til rette for barnets utvikling, inkludert sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie». Dette er et utslag av retten til familieliv, og innebærer at barn i utgangspunktet har rett til å få omsorg og vokse opp i sin familie.

9.3 FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon artikkel 3 nr. 1 fastslår at prinsippet om barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Prinsippet gjelder både i konkrete saker om et enkelt barn, og for avgjørelser på mer overordnet nivå, som ved utforming av lover. Det innebærer en rettslig plikt til å tillegge barnets beste den nødvendige vekt, både ved gjennomføringen av andre rettigheter og ved skjønnsutøvelsen for lovbestemmelser som berører barn.⁴ FNs barnekomité har utarbeidet en generell kommentar nr. 14 om barnets beste.⁵ Prinsippet om barnets beste er ett av fire generelle prinsipper i konvensjonen. De tre andre er retten til ikke-diskriminering i artikkel 2, retten til liv, overlevelse og utvikling i artikkel 6 og retten til å bli hørt etter artikkel 12. Prinsippene får betydning for tolkningen av andre bestemmelser i konvensjonen.

I konvensjonens artikkel 12 er barns rett til å bli hørt slått fast. Staten er forpliktet til å garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Barnet skal særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett, jf. artikkel 12 nr. 2.

Barnets behov for beskyttelse og omsorg framgår av flere bestemmelser i konvensjonen. Retten til omsorg framgår tydeligst av artikkel 3

nr. 2. Bestemmelsen pålegger statene å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel. Barnevernets oppgaver er sentrale for oppfyllelsen av denne forpliktelsen.

Etter artikkel 19 skal barn sikres rett til beskyttelse mot alle former for overgrep. Overgrep omfatter i denne sammenhengen alle former for vold og omsorgssvikt, inkludert fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, inkludert seksuelt misbruk. Det forutsettes at slik beskyttelse helst bør skje ved bistand til forebygging og veiledning for å unngå overgrep, og ved effektive virkemidler for avdekking og oppfølging av slike forhold. Barnevernet står, sammen med kommunenes øvrige tjenester for forebygging, sentralt i oppfyllelsen av disse pliktene. Artikkel 19 omfatter også mindre alvorlige mangler ved omsorgen som kan gi grunnlag for hjelpetiltak. Artikkelen får derfor også betydning for tolkning og praktisering av reglene om både tvangstiltak og hjelpetiltak i barnevernsloven. Etter artikkel 18 nr. 2 har statene en plikt til å yte egnet bistand til foreldrene som har ansvar for barnets utvikling og oppdragelse.

Barnekonvensjonen artikkel 9 nr. 1 gir barn beskyttelse mot å bli skilt fra foreldrene mot deres vilje. Begrepet «deres vilje» skal forstås både som foreldrenes og barnets vilje. Atskillelse kan bare skje når myndigheter som har kompetanse til det, beslutter slik atskillelse i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler. I tillegg må slik atskillelse være nødvendig av hensyn til barnets beste. Det skal legges vekt på familiens betydning for barnet, og inngrepet må ikke være mer omfattende enn nødvendig. Det er et krav at det finnes formaliserte kriterier for inngrep i familien, og saksbehandlingen må være betryggende og ivareta rettssikkerheten. Etter barnekonvensjonen artikkel 9 nr. 3 skal staten respektere retten et barn som er atskilt fra en eller begge foreldre har til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, med mindre dette er i strid med barnets beste.

Når staten overtar omsorgen for et barn, innebærer barns rett til omsorg og beskyttelse, jf. blant annet barnekonvensjonen artikkel 3 og 19, at staten må følge med på hvordan barnet har det, og iverksette nødvendige tiltak for at barnet skal få tilstrekkelig omsorg og beskyttelse. Artikkel 19 forplikter staten til å beskytte barn mot vold, overgrep og omsorgssvikt. Artikkel 20 pålegger staten en plikt til å beskytte og bistå barn som er fratatt sitt familiemiljø eller der det ikke er til barnets beste å bli boende i familien.

³ Se Innst.186 S (2013–2014), s. 30

⁴ Sørensen, C.B. (2016). *Barnevern og menneskerettighetene. Utredning til Barnevernslovutvalget*. Vedlegg til NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*.

⁵ Generell kommentar nr. 14 (2013) Barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn. GC-2013-14-CRC.

9.4 Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)

9.4.1 Flere rettigheter etter EMK er relevante

Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) har flere sentrale bestemmelser som har betydning i barnevernssaker. Dette omfatter blant annet artikkel 3 om forbud mot tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling, artikkel 5 om retten til frihet og sikkerhet, artikkel 6 om retten til en rettferdig rettergang, artikkel 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv, artikkel 9 om tanke-, samvittighets- og religionsfrihet og artikkel 14 om forbud mot diskriminering.

9.4.2 Særlig om artikkel 8 om rett til privatliv og familieliv

EMK artikkel 8 gir enkeltindividet vern mot vilkårlige inngrep fra myndighetene og gir staten en positiv forpliktelse til å sikre familielivet.⁶

Noen forhold vernes uten videre av artikkel 8, som forhold mellom mor og barn. Andre forhold beror på en konkret vurdering. Et lovlig adopsjonsforhold er også i utgangspunktet et vernet familieliv etter EMK, se *Pini m.fl. mot Romania* (2004). Om det er et familieliv utover disse tilfellene beror på en konkret vurdering, men det er gitt flere holdepunkter i Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) sin praksis. EMD har i konkrete saker slått fast at både søsken og besteforeldre har et etablert familieliv med barnet som er vernet av konvensjonen. Jo fjernere slektskap det er til barnet, desto større krav stilles det imidlertid til at det foreligger omfattende faktiske bånd mellom barnet og den aktuelle personen.⁷ Relasjoner uten biologiske bånd har blitt ansett vernet av EMK artikkel 8 hvis det har eksistert et faktisk familieliv over en viss tid og det foreligger nære personlige bånd. Blant annet kan forholdet mellom fosterforeldre og fosterbarn etter omstendighetene utgjøre et familieliv, se for eksempel *Kopf og Liberda mot Østerrike* (2012) og *V.D. m.fl. mot Russland* (2019). Ved vurderingen må det ses hen til plasseringens karakter, varighet og rollen fosterforeldrene har hatt overfor barnet.⁸ Retten til familieliv er ikke absolutt.

⁶ Dette ble først stadfestet i *Marckx mot Belgia* [EMD-1974-6833] (1979).

⁷ Sørensen, C.B. (2016). *Barnevern og menneskerettighetene. Utredning til Barnevernslovutvalget*. Vedlegg til NOU 2016: 16, s. 336.

Det framgår av EMK artikkel 8 nr. 2 at staten kan gjøre inngrep i familielivet hvis det er i samsvar med loven og nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til blant annet å beskytte helse eller for å beskytte andre rettigheter og friheter. Vilåret om at inngrep i familielivet må være i samsvar med loven innebærer at inngrepet må ha grunnlag i nasjonal rett. Videre må rettsregelen være tilgjengelig og utformet slik at det er mulig å forutberegne sin rettsstilling, og dermed gi beskyttelse mot vilkårlig inngrep. En skjønnsmessig lovhjemmel er likevel ikke i seg selv uforenelig med dette kravet.

Beskyttelse av barnets helse, rettigheter og friheter er legitime formål etter EMK artikkel 8 nr. 2. Formålet med barnevernstiltak er å beskytte barnet. Dette innebærer at tiltakene etter barnevernsloven også vil ha formål som er legitime etter artikkel 8 nr. 2.

Når det gjelder nødvendighetskravet, følger det av EMDs praksis at kravet innebærer at sterke samfunnsmessige hensyn må tilsi at det gjøres inngrep. Myndighetene må ha relevante og tilstrekkelige grunner for å gripe inn i familielivet. I nødvendighetskravet er det også innfortolket et krav om forholdsmessighet mellom inngrepets formål og inngrepet. Tiltaket må stå i et rimelig forhold til formålet. Det må foretas en rimelig avveining mellom de motstridende interessene i saken, se blant annet EMDs avgjørelse i *Strand Lobben m.fl. mot Norge* (2019) avsnitt 203.

Det må være forholdsmessighet mellom barnets behov for beskyttelse og barnevernets inngrep i familien og det må foretas en rimelig avveining mellom de ulike interessene i saken. Hvis andre, mindre inngripende tiltak kunne vært benyttet, vil inngrepet ikke anses som nødvendig. Det innebærer at barnevernet ikke kan bruke mer inngripende virkemidler overfor barnet og barnets foreldre enn det som er nødvendig for å ivareta barnets behov for omsorg og beskyttelse. EMD har i flere avgjørelser uttalt at hensynet til barnets beste er av overordnet betydning, se blant annet *Strand Lobben-dommen* avsnitt 204. Det skal legges særlig vekt på barnets interesser, og bestemmelsen gir ikke foreldre en rett til tiltak som vil skade barnets helse og utvikling.⁹

Staten er gitt en viss skjønnsmargin ved nødvendighetsvurderingen. Skjønnsmarginen avhen-

⁸ Sørensen, C.B. (2016). *Barnevern og menneskerettighetene. Utredning til Barnevernslovutvalget*. Vedlegg til NOU 2016: 16, s. 337.

⁹ Se blant annet *Strand Lobben m.fl. mot Norge* [EMD-2013-37283-2] avsnitt 207.

ger av arten og alvoret i de interessene som skal vernes. I utgangspunktet er statene gitt en vid skjønnsmargin når det gjelder vurderingen av om omsorgsovertakelse er nødvendig. EMD utøver imidlertid en mer inngående kontroll av ytterligere begrensninger, som begrensninger i samvær, fratakelse av foreldreansvar og adopsjon.¹⁰

Retten til familieliv opphører ikke selv om det offentlige overtar omsorgen for et barn. Det følger av EMDs praksis at staten plikter å beskytte familielivet også etter en omsorgsovertakelse. Omsorgsovertakelsen er i utgangspunktet midlertidig. Den skal opphøre så snart vilkårene for den ikke lenger er til stede. Det overordnede målet er gjenforening av barn og foreldre, og alle tiltak etter omsorgsovertakelsen skal være i overensstemmelse med dette formål.¹¹ Dette innebærer at myndighetene kontinuerlig skal følge utviklingen og må legge til rette for at gjenforening kan skje. Samvær med foreldre og andre familiemedlemmer vil kunne lette gjenforeningen og være en forutsetning for at den blir vellykket.¹² I sine vurderinger av om et inngrep i familielivet er tillatt, legger EMD vekt på at myndighetene jevnlig vurderer barnets og foreldrenes situasjon etter en omsorgsovertakelse for å se om det har skjedd en utvikling og om det er behov for justeringer og at foreldrene har hatt mulighet for å få en fornyet prøving av samværsnivået og tilbakeføring av barnet.¹³

EMD har i en lang rekke saker framhevet at tiltak som innebærer brudd i familieband er særlig inngripende og derfor bare kan gjennomføres unntaksvis, om det foreligger særlig tungtveiende eller sterke og spesielle grunner («in exceptional circumstances») og på grunnlag av et dominerende behov («an overriding requirement») av hensyn til barnets beste. Slike krav er oppstilt av EMD i saker som gjelder sterke begrensninger i barn og foreldres rett til samvær med hverandre og i saker om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon. Ved slike tiltak som innebærer ytterli-

gere begrensninger i retten til familieliv enn en omsorgsovertakelse, innskrenkes statenes skjønnsmargin. Dette framgår blant annet av *Strand Lobben m.fl. mot Norge* (2019), avsnitt 211.

EMD har uttalt, blant annet i *Strand Lobben*-dommen, at målsettingen om gjenforening av foreldre og barn likevel kan oppgis i visse tilfeller. Gjenforeningsmålsettingen kan oppgis dersom foreldrene er særlig uegnet («particularly unfit») og hvis tiltaket vil skade barnets helse eller utvikling («harm the child's health and development»).¹⁴ Gjenforening kan i tillegg oppgis når det har gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen, slik at barnets behov for stabilitet veier tynge enn hensynet til gjenforening:

«(...)when a considerable period of time has passed since the child was originally taken into public care, the interest of a child not to have his or her de facto family situation changed again may override the interests of the parents to have their family reunited.»¹⁵

EMD har oppstilt både materielle og prosessuelle krav etter EMK artikkel 8. De prosessuelle krav etter EMK artikkel 8 overlapper til en viss grad med EMK artikkel 6 om retten til rettfærdig rettergang. Artikkel 8 rekker imidlertid lenger ved at den også stiller krav til forvaltningens og domstolens beslutningsprosesser.¹⁶

9.4.3 Særlig om artikkel 6 om retten til rettfærdig rettergang

Det følger av EMK artikkel 6 nr. 1 at enhver har rett til en rettfærdig og offentlig rettergang innen rimelig tid, ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov, for å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter. Retten til rettfærdig rettergang innebærer en rekke ulike rettssikkerhetsgarantier, hvor særlig retten til kontradiksjon og retten til domstolsadgang («tribunal») står sentralt. Kjerneområdet for bestemmelsen er tvister om rettsforhold mellom private parter. Saker som gjelder offentlig myndighetsutøvelse omfattes i utgangspunktet ikke av bestemmelsen. EMD har imidlertid lagt til grunn at saker som griper direkte inn i private rettigheter, for eksempel fami-

¹⁰ Se blant annet *Strand Lobben m.fl. mot Norge* [EMD-2013-37283-2] avsnitt 211.

¹¹ Se for eksempel *K. og T. mot Finland* avsnitt 178 [EMD-1994-25702-2] og *Strand Lobben m.fl. mot Norge* [EMD-2013-37283-2] avsnitt 205 og 208.

¹² *Olsson mot Sverige* avsnitt 81. Uttalelser om samværets betydning for familiebandene er også omtalt i flere av avgjørelsene mot Norge, blant annet *J. mot Norge* [EMD-2016-2822], *A.S. mot Norge* [EMD-2015-60371] og *K.O. og V.M. mot Norge* [EMD-2016-64808].

¹³ *K. og T. mot Finland* (2001) [EMD-1994-25702-2], avsnitt 179 *J.M.N. og C.H. mot Norge* (2016) [EMD-2016-3145], avsnitt 29, *I.D. mot Norge* (2017) [EMD-2016-51374], avsnitt 65.

¹⁴ *Strand Lobben m.fl. mot Norge* [EMD-2013-37283-2], avsnitt 207.

¹⁵ Avsnitt 208, se også *K. og T. mot Finland* [EMD-1994-25702-2], avsnitt 155.

¹⁶ Se *Strand Lobben m.fl. mot Norge* [EMD-2013-37283-2], avsnitt 212 og 213.

lierettslige forhold, anses å være av borgerlig art. Dette innebærer at saker om tvang etter barnevernsloven, faller inn under anvendelsesområdet til bestemmelsen.

EMD har slått fast at bestemmelsen omfatter en rett til å bringe tvisten inn for en domstol, og få den avgjort der («access to court»). Det er et krav at domstolsbehandlingen må være rettferdig. Dette omfatter rett til å bli hørt, rett til kontradiksjon, likestilling mellom partene, adgang til å legge fram opplysninger og føre bevis, og at avgjørelsen er begrunnet. EMD har gjennom praksis utdypet domstolsbegrepet. Det omfatter de tradisjonelle domstolene, men også forvaltningsorganer kan tilfredsstillende kravet til «tribunal» så fremt organet er uavhengig og upartisk. Det er lagt til grunn at barneverns- og helsenemnda oppfyller disse kravene.

Retten til rettferdig rettergang gjelder «enhver», og dette omfatter dermed også i utgangspunktet barn. Retten til domstolsprøving er imidlertid ikke absolutt. Den kan begrenses når det er legitime behov for det og forholdsmessighet mellom mål og middel. EMK har også akseptert nasjonale ordninger som kan begrense barns rett til å reise sak, se *Golder mot Storbritannia* (1975) avsnitt 39. Slike ordninger må likevel ikke undergrave essensen i barnets rett til å reise sak, se *Ashingdane mot Storbritannia*, avsnitt 57. Blant annet i juridisk teori er det gjort klart at barns rett til å bli hørt må ivaretas.

9.5 Rettighetene til urfolk, nasjonale minoriteter og andre etniske, religiøse eller språklige minoriteter

Grunnloven § 108 slår fast statens forpliktelse til å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Samiske barn har, som urfolk, rettigheter som er gitt dem også gjennom nasjonal lov. Sameloven gir blant annet en utvidet rett til bruk av samisk språk i rettsvesenet og i helse- og omsorgsinstitusjoner i forvaltningsområdet for samisk språk. Departementet vil derfor sørge for at barnevernsloven blir oversatt til samisk.

Etter FNs barnekonvensjon artikkel 30 skal barn som tilhører etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller et urfolk, ikke nektes retten til sin kultur, sitt språk og sin religion i samvær med andre medlemmer av sin gruppe. Barnekonvensjonen artikkel 20 omhandler statens plikt til å

sørge for at barn som av ulike årsaker ikke kan tas vare på av familien, får et alternativt omsorgstilbud. I henhold til artikkel 20 nr. 3 skal det, når mulige løsninger overveies, tas tilbørlig hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdrags- og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Nasjonale minoriteter og urfolk er også gitt vern gjennom FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27.

Urfolk er gitt et særskilt vern gjennom ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. FNs erklæring om urfolks rettigheter legger viktige føringer for forståelsen av rettighetene. Nasjonale minoriteter er gitt vern gjennom Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter.

FNs rasediskrimineringskonvensjon tar sikte på å sikre lik tilgang til menneskerettighetene uavhengig av rase, hudfarge, avstamning eller nasjonal eller etnisk opprinnelse. Gjennom konvensjonen er staten forpliktet til å forby diskriminering på grunn av disse grunnlagene. Konvensjonen pålegger også staten å blant annet sikre likebehandling innenfor egen forvaltning.

9.6 FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) tar utgangspunkt i at menneskerettighetene gjelder fullt ut for alle og pålegger statene å arbeide på alle områder og med alle hensiktsmessige tiltak for at funksjonshemmede skal få oppfylt sine rettigheter. Noen av de viktigste prinsippene i konvensjonen inkluderer å anerkjenne at personer med funksjonsnedsettelse har samme verdighet og rettigheter som alle andre og sikre at personer med funksjonsnedsettelse ikke blir diskriminert på grunn av sin funksjonsnedsettelse. Konvensjonen skal fremme deltakelse i alle aspekter av samfunnslivet, og etter artikkel 7 skal partene treffe alle hensiktsmessige tiltak for å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne kan nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter fullt ut og på lik linje med andre barn. Videre er det presisert at ved alle handlinger som berører barn med nedsatt funksjonsevne, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Det er også framhevet at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til å bli hørt på lik linje med andre barn, og at de har krav på hjelp tilpasset deres nedsatte funksjonsevne og alder for å kunne utøve denne rettigheten.

Norge ratifiserte konvensjonen i 2013 og avga i den forbindelse tolkningserklæringer om forståelsen av konvensjonen artikkel 12 (likhet for loven), 14 (frihet og personlig sikkerhet) og 25 (helse). Av tolkningserklæringene følger det at

CRPD åpner for fratakelse av rettslig handleevne og tvungen omsorg og behandling, der dette er nødvendig som en siste utvei og underlagt retts-sikkerhetsgarantier.

10 Økt klagerett for barn

10.1 Barns rett til å klage på vedtak om flytting

10.1.1 Gjeldende rett

Regler som gir barn rett til å klage på beslutninger som er viktig i eget liv, bidrar til å styrke barns medvirkning og rettssikkerhet. Barns rett til medvirkning er særskilt regulert i barnevernsloven § 1-4 og forskrift om barns medvirkning i barnevernet. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Retten til å medvirke gjelder i alle forhold som angår barnet. Barns rett til medvirkning framgår også av Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon (barnekonvensjonen) artikkel 12, som er norsk rett, jf. menneskerettsloven § 2.

Barn som har fylt 15 år, er part i egen barnevernssak og kan selv utøve partsrettigheter, jf. barnevernsloven § 12-3. Barn med partsstatus har rett til å klage til statsforvalteren over barnevernstjenestens vedtak, jf. § 12-9. Dette inkluderer vedtak om frivillige hjelpetiltak som gjelder barnet, for eksempel opphold i fosterhjem eller institusjon som frivillige hjelpetiltak, jf. §§ 3-2 og 3-3.

Barn med partsrettigheter kan også klage på barnevernstjenestens vedtak om å flytte barnet til et nytt tiltak etter en omsorgsovertakelse, jf. § 5-5. Barnevernstjenesten kan bare vedta flytting etter § 5-5 hvis «*det er nødvendig på grunn av endrede forhold, eller dersom det er til barnets beste.*» Flytting kan skyldes forhold ved barnet, fosterhjemmet eller institusjonen. Sakens parter kan påklage barnevernstjenestens vedtak om flytting til barneverns- og helsenemnda, og bringe nemndas avgjørelse inn for tingretten for rettslig overprøving.

Barn kan, uavhengig av alder og partsrettigheter, kontakte statsforvalteren hvis de mener at barnevernstjenesten, Bufetat eller institusjonen ikke følger regelverket. Slike tilsynsklager kan omfatte både konkrete enkeltvedtak og andre forhold. Tilsynsklager er omtalt i kapittel 10.2.

10.1.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Barnevernsutvalget uttrykte i NOU 2023: 7 bekymring for barns manglende medvirkning og begrensede muligheter til å klage på vedtak og be om en ny vurdering. Utvalget foreslo blant annet å gi barn, uavhengig av alder og partsstatus, rett til å klage på flere av barnevernstjenestens vedtak. Forslaget omfattet vedtak om frivillige tiltak som direkte angår barnet etter § 3-1, om opphold i fosterhjem eller institusjon som et hjelpetiltak etter § 3-2, akuttvedtak etter § 4-1 og flyttevedtak etter en omsorgsovertakelse etter § 5-5. Utvalget foreslo at nemnda skulle overprøve vedtak etter § 3-1 og § 3-2, selv om statsforvalteren i dag er klageinstans for vedtak om tiltak etter kapittel 3. Videre foreslo utvalget å lov- eller forskriftsfeste en plikt for barnevernstjenesten til å informere barn om muligheten til å klage.

I høringen av NOU-en var det i hovedsak støtte til forslaget, men noen uttrykket skepsis. Flere høringsinstanser påpekte at barns rett til medvirkning og mulighet til å klage er svært viktig, men understreket at klageordninger ikke må forsinke nødvendige tiltak og hjelp til barnet. Det ble også framhevet at nye klageordninger må være tydelige, styrke rettssikkerheten og gjøres kjent for barn for å være effektive.

På denne bakgrunnen sendte departementet på høring et justert forslag om økt klagerett for barn. Departementet understreket at det er viktig at også barn uten partsrettigheter får mulighet til å klage på beslutninger som angår dem, særlig ved inngripende tiltak som barnet motsetter seg. Departementet foreslo at barn, uavhengig av alder og partsstatus, skal ha rett til å klage til statsforvalteren på vedtak etter barnevernsloven § 3-2 om hjelpetiltak utenfor hjemmet. Dette omfatter opphold i fosterhjem eller institusjon, og det foreslår nye tiltaket: kommunalt botiltak med døgnbemanning, se kapittel 17.1. Videre foreslo departementet å lovfeste at barnet kan klage på barnevernstjenestens vedtak om flytting etter § 5-5 til barneverns- og helsenemnda.

Departementet presiserte at disse klagerettene ikke gir barn partsstatus. Departementet foreslo å lovfeste barns klagerett etter § 3-2 og § 5-5 i ny § 12-3 a.

10.1.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 45 høringsinstanser uttalte seg om forslaget om klagerett for barn på flyttevedtak etter barnevernsloven §§ 3-2 og 5-5. Et flertall, omtrent 35 instanser, støtter forslaget. Blant disse er *Barneombudet*, *Bufdir*, *Statsforvalteren i Vestland*, *Statsforvalteren i Agder*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Statsforvalteren i Rogaland*, *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark*, *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo og Akershus*, *UiT Norges arktiske universitet*, *Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet*, *Drammen kommune*, *Sandnes kommune*, *Søre Sunnmøre Barnevernssamarbeid*, *Barnevernlederforum i Agder*, *Den internasjonale juristkommisjon*, *Fagforbundet*, *Forandringsfabrikken kunnskapssenter*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *MiRA-senteret*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *NTL skoler og institusjoner (NTL)*, *Organisasjonen for barnevernsforeldre*, *PolyNorge*, *Redd Barna*, *Stendi AS*, *Stine Sofie stiftelsen* og *Voksne for barn*.

Flere høringsinstanser peker på at vedtak om flytting er svært inngripende for barn, og at rett til å klage på slike vedtak derfor er viktig. *Barneombudet* framhever at å gi barnet selvstendig klageadgang vil bidra til å styrke barnas rettssikkerhet, og ombudet uttaler blant annet:

«[...] beslutninger som innebærer at barnet må flytte eller skal bo midlertidig hos andre vil ha stor innvirkning på barnets liv, og vil medføre omveltende og raske endringer. Det er barna som er hovedpersonen i disse sakene, og de bør derfor på egenhånd kunne be om overprøving av vedtaket.»

Stendi uttaler:

«Stendi er enig i at det å gi barnet en selvstendig klagerett, vil øke barnets rettssikkerhet i de tilfeller hvor barnet er uenig i barnevernstjenestens vurdering av behovet for flytting. For eksempel fordi barnet mener det ikke er lagt nok vekt på deres egen vurdering av hva som er best, eller det er tatt utenforliggende hensyn.»

Et mindretall, seks høringsinstanser, støtter ikke forslaget. Disse er *Bærum kommune*, *Lørenskog barnevernstjeneste*, *Marvik kommune*, *Akademiker-*

forbundet, *Barnevernsledernettverket i Trøndelag* og *Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)*. Flere av disse instansene peker på at barns medvirkning kan sikres på andre måter, og at barn uansett kan klage til statsforvalteren gjennom en tilsynsklage.

Seks høringsinstanser; *Barneverns- og helsenemnda*, *Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett*, *Nasjonal faggruppe for barnerett i domstolene* og *Asker kommune*, *Horten kommune* og *Skien kommune*, støtter forslaget delvis eller tar ikke tydelig stilling til det. Disse instansene peker blant annet på utfordringer med hvordan ordningen skal fungere for de yngste barna. Noen tar til orde for at det bør gjelde en nedre aldersgrense, gjerne 12 år, for klageretten på vedtak om flytting.

Alle høringsinstansene som støtter forslaget, er enige med departementet i at klageretten bør gjelde både vedtak om hjelpetiltak etter § 3-2 og flyttevedtak etter § 5-5.

Statsforvalteren i Østfold, *Buskerud*, *Oslo* og *Akershus* støtter forslaget, men etterlyser avklaringer om klageadgang etter § 3-2 innebærer en reell overprøving eller om det kun er ment som en legalitetskontroll.

Bufdir er positiv til forslag som styrker barns rettssikkerhet og mulighet for medvirkning i egen sak, men stiller spørsmål ved hvorvidt en klageadgang på vedtak om hjelpetiltak utenfor hjemmet vil innebære en reell påvirkningsmulighet for barnet, eller om det gir barnet en uberettiget forventning om endring av resultat. *Bufdir* uttaler at det framstår uklart hvilket utfall en slik klage faktisk kan få.

Noen høringsinstanser, inkludert *Norsk Fosterhjemsforening*, *NTL*, *Statsforvalteren i Innlandet* og *Fagforbundet* peker på at klageretten må kunne hindre unødvendig og urettmessig flytting. De mener at flyttingen ikke bør gjennomføres før klagesaken er avgjort. *Norsk Fosterhjemsforening* og *NTL* mener det bør være en tydelig rett for barnet til å kreve utsatt iverksettelse/gjennomføring av flyttevedtaket når det påklages.

Når det gjelder klagerett på flyttevedtak etter § 5-5 stiller *Bufdir* spørsmål om det er det riktige tiltaket for å sikre barns reelle medvirkning og redusere utilsiktede flyttinger:

«Det er vanskelig å se hvordan en klagerett for barnet kan bidra til å redusere utilsiktede flyttinger all den tid en slik klage ikke automatisk gir utsatt iverksettelse. *Bufdir* er bekymret for at klageadgangen kan gi barnet en uberettiget forventning. Vi finner det dertil krevende å forstå hvilke utfall en slik klage rent faktisk kan få.

Bufdir stiller spørsmål ved om det i forbindelse med flyttevedtak heller i større grad bør jobbes med å sikre barns reelle medvirkning før vedtaket fattes.»

Noen høringsinstanser mener klageretten bør omfatte flere typer vedtak. *Voksne for barn* og *Stine Sofie stiftelsen* mener at klageretten bør gjelde hjelpetiltak etter § 3-1 når tiltakene retter seg spesielt mot barnet og er inngripende. *Barneombudet* støtter imidlertid uttrykkelig avgrensningen mot vedtak etter § 3-1, og uttaler:

«Vi mener at medvirkning vil være det beste virkemiddelet for å gjennomføre effektive og nødvendige hjelpetiltak i hjemmet. En klagerett slik den ble beskrevet av utvalget vil kunne føre til at det vil ta uforholdsmessig lang tid før hjelpetiltak kommer i gang, at det er vanskelig for barn å vurdere nytten av tiltak på sikt og at dette kan utsette at barn og familier får nødvendig hjelp til rett tid.»

Både *Norsk Fosterhjemsforening* og *NTL* mener klageretten også bør gjelde vedtak om flytting ved tilbakeføring. *Den internasjonale juristkommisjonen* etterlyser klagerett for alle barn på frivillige akuttvedtak og akutte tvangstiltak. *Bufdir* reiser spørsmål om vedtak om frivillig hjelpetiltak i fosterhjem eller institusjon i utlandet etter § 3-3 også bør omfattes av klageretten. Bufdir uttrykker at slike vedtak vil være svært inngripende for det barnet det gjelder, noe som taler for at klageretten bør gjelde også her.

Flere av høringsinstansene som støtter forslaget påpeker at det er viktig at barn får tilstrekkelig og god informasjon om klageretten, og at klagesystemet er kjent, tilgjengelig og tilpasset barn. Blant disse er *Statsforvalteren i Innlandet* og *UiT Norges arktiske universitet*, *Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet*. Flere understreker også at barnet må ha rett til hjelp i klageprosessen fra personer med relevant kompetanse. *Barneombudet* mener at alle barn, uavhengig av alder, som skal flyttes ut av hjemmet, bør få oppnevnt en egen advokat. *Barneverns- og helsenemnda* etterlyser det samme, og skriver:

«Ettersom klageretten ikke innebærer at barnet også får partsstatus, vil de barna som ikke har partsstatus etter § 12-3 stå uten andre prosessuelle rettigheter enn klageretten og retten til å medvirke. De vil blant annet ikke kunne føre bevis, legge ned forslag til vedtak, påklage nemndas vedtak mv. [...] Med mindre det inn-

føres en advokatordning for barn som ikke har partsrettigheter, vil klageretten for disse barna dermed framstå noe illusorisk.»

10.1.4 Departementets vurderinger og forslag

10.1.4.1 Innledning

Høringsinstansene støtter forslaget om å gi barn klagerett på flyttevedtak etter barnevernsloven § 3-2 og § 5-5. Forslaget bidrar til å styrke barns medvirkning og rettssikkerhet, og departementet foreslår å videreføre det. På bakgrunn av høringsen foreslår departementet også å gi klagerett på vedtak om opphold i fosterhjem eller institusjon i et annet land som et hjelpetiltak etter § 3-3.

10.1.4.2 Klagerett på vedtak om opphold utenfor hjemmet etter § 3-2

Departementet foreslår å gi barn en selvstendig klagerett på barnevernstjenestens vedtak om at barnet skal flytte i fosterhjem eller institusjon som et hjelpetiltak etter § 3-2. Forslaget gjelder også ved opphold i omsorgssenter som et hjelpetiltak etter § 3-2. Videre vil bestemmelsen gjelde for opphold i det nye foreslåtte tiltaket kommunalt botiltak med døgnbemanning, jf. kapittel 17.1.

Å måtte flytte fra foreldre og ofte ut av nærmiljøet, medfører en stor endring i barnets liv. Det kan oppleves som svært inngripende for barnet, og særlig hvis barnet ikke ønsker å flytte. Barnevernstjenesten skal i dag høre barnet og vektlegge barnets mening i samsvar med barnets alder og modenhet, men det er ikke krav om samtykke fra barn under 15 år for å vedta flytting. Kun barn over 15 år med partsrettigheter kan kreve at statsforvalteren overprøver vedtaket etter reglene i § 12-9. Å gi barn uten partsrettigheter klagerett kan bidra til å styrke barnets opplevelse av å bli hørt og lyttet til i inngripende avgjørelser i barnets liv, og styrke deres rettssikkerhet. *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo* og *Akershus* har i høringen etterspurt om klageadgangen skal medføre en reell overprøving av vedtaket eller en legalitetskontroll. Departementet understreker at forslaget innebærer en rett for barnet til å kreve at statsforvalteren foretar en full overprøving av vedtaket i samsvar med barnevernsloven § 12-9. Det innebærer at statsforvalteren kan prøve alle sider av vedtaket. I klagebehandlingen skal statsforvalteren legge vekt på hensynet til det kommunale selvstyret ved prøving av det frie skjønnet, jf. § 12-9 andre ledd.

Barnet får med dette den samme overprøvingsretten som sakens parter. Barnet vil ikke lenger være avhengig av at andre klager på vedtaket og barnet vil få en selvstendig klagerett som vil utløse både en fornyet vurdering av barnevernstjenesten og eventuell full overprøving fra statsforvalteren. Et barn kan for eksempel kreve overprøving dersom barnet er uenig i avgjørelsen og mener deres syn ikke er tilstrekkelig vektlagt, at vedtaket ikke er til barnets beste eller at det er tatt utenforliggende hensyn. Departementet mener forslaget vil styrke barnets rettsstilling sammenlignet med gjeldende rett og bidra til bedre ivaretagelse av barnets beste.

Departementet er enig med høringsinstansene som framhever viktigheten av at barnet får god informasjon om retten til å klage til statsforvalteren og at barn som trenger eller ønsker det, må få bistand til å klage for at klageretten skal være reell. Departementet understreker at barnevernstjenesten både har en generell veilednings- og informasjonsplikt overfor barnet, og plikt til å ivareta barnets rett til medvirkning. Barnevernstjenesten har med dette også et ansvar for å opplyse barnet om klagerettighetene og hvordan barnet kan gå fram for å klage. For å tydeliggjøre barnevernstjenestens informasjonsplikt og bidra til at klageretten blir reell, foreslår departementet at det tas inn i informasjonsmateriell, veiledere og saksbehandlingssystemer at barnevernstjenesten skal informere barnet om klageretten og dersom barnet ønsker det, bistå barnet med å klage. Departementet understreker at barnet også kan få bistand av andre enn barnevernstjenesten til å klage, for eksempel barnets tillitsperson, jf. § 1-4, eller av barnets familie eller nettverk.

Departementet foreslår ingen formkrav til barnets klage, klager kan framsettes skriftlig eller muntlig for barnevernstjenesten. Klager følger ellers reglene i forvaltningsloven kapittel VI, så langt det passer. Klagefristen er på tre uker fra barnet ble gjort kjent med vedtaket, jf. forvaltningsloven § 29. Ved en klage gjelder forvaltningsloven § 33 og barnevernstjenesten skal foreta en fornyet vurdering av vedtaket. Barnevernstjenesten må snakke med barnet og få klarhet i hvorfor barnet klager/hva barnet er uenig i. Barnevernstjenesten må gi barnet tilstrekkelig og tilpasset informasjon om vedtaket og begrunnelsen, herunder om hvordan barnets mening er gjengitt og vektlagt, slik at barnet kan utdype klagen. Hvis barnevernstjenesten opprettholder vedtaket skal saken sendes til statsforvalteren, jf. forvaltningsloven § 33 fjerde ledd. Barnevernstjenesten må forsikre seg om at gjengivelsen av barnets klage er i overensstem-

melse med barnets syn. Det må framgå av dokumentene at barnet har sagt seg enig i gjengivelsen, jf. medvirkningsforskriften § 6.

Enkelte høringsinstanser stiller spørsmål ved hvordan ordningen skal kunne fungere for de yngste barna, og om det bør innføres en nedre aldersgrense for forslaget om å gi barn klagerett. Departementet antar det er mest aktuelt for barn som har fylt 10–12 år å bruke klageretten, men ser ikke bort fra at også yngre barn vil kunne ønske å klage. Departementet viderefører forslaget i høringsnotatet, og foreslår ingen nedre aldersgrense. Departementet vil likevel presisere at det ikke er tilstrekkelig at barnet motsetter seg flytting for at det skal anses som en klage. Barnet må kunne danne seg egne meninger om flyttespørsmålet og ønske om en ny vurdering, for å kunne klage. Har barnet uttrykt et ønske om å klage, men det er tvil om barnet i tilstrekkelig grad forstår rekkevidden av klageretten, mener departementet at klagen skal følges opp. Det vil være opp til statsforvalteren å avgjøre om klagen skal behandles som en rettingssklage.

En klagerett gir ikke barnet partsstatus eller andre prosessuelle rettigheter, som for eksempel advokatbistand slik *Barneombudet* ønsker, eller rett til innsyn i sakens dokumenter. Departementet viser til at heller ikke barn (eller foreldre) som har partsrettigheter har rett til advokat i saker om hjelpetiltak etter § 3-2. Departementet foreslår heller ingen tidsanvisning i loven for hvor raskt klagen skal behandles. Departementet mener statsforvalterne bør ha en viss fleksibilitet og mulighet til å vurdere hvilke saker som skal prioriteres. Klagesaker fra barn på vedtak etter § 3-2 bør etter departementets syn ha høy prioritet, også fordi det vil være behov for en rask avklaring. Muligheten for å få utsatt iverksetting av flyttevedtaket når et barn har påklaget vedtaket, omtales i kapittel 10.1.4.3 nedenfor. Departementet viser til lovforslaget i ny § 12-3 a.

10.1.4.3 Klagerett på flyttevedtak etter § 5-5 etter et vedtak om omsorgsovertakelse

Det er også støtte i høringen for å gå videre med forslaget om å gi barn klagerett på barnevernstjenestens vedtak om å flytte et barn til et nytt tiltak etter et vedtak om omsorgsovertakelse, jf. barnevernsloven § 5-5. Det er en utfordring i dag at barn som er under barnevernets omsorg ofte må flytte mellom barnevernstiltak. Flyttinger vil ofte være belastende for barnet, og utfordre barnets behov for stabilitet og kontinuitet. Å måtte flytte, særlig mot sin vilje, kan være svært inngripende for barnet. En

selvstendig klagerett for barnet, vil gi økt rettssikkerhet i tilfellene der barnet er uenig i barnevernstjenestens vurdering av behovet for flytting. Barnet kan for eksempel mene at det ikke er lagt nok vekt på hens mening i vurderingen av barnets beste eller at det er tatt utenforliggende hensyn. Departementet viderefører derfor forslaget i høringsnotatet om å gi barnet klagerett. I dag er det kun barnets foreldre og barn med partsstatus som har slik klagerett, mens fosterforeldre har uttalerett og kan gis klagerett, jf. § 9-8. Departementet foreslår i kapittel 13.3 å gi fosterforeldre en selvstendig klagerett. Med selvstendig klagerett for barnet vil ikke barnet være avhengig av at foreldre (eller fosterforeldre) klager på vedtaket. Barnet vil selv kunne kreve en fornyet vurdering av barnevernstjenestens vedtak og eventuell full overprøving av nemnda. Departementet mener forslaget vil styrke barnets medvirkning og rettssikkerhet.

Forslaget innebærer kun at barnet får klagerett i de tilfellene barnevernstjenesten flytter barnet fra et fosterhjem eller en institusjon etter barnevernsloven § 5-5, når det er «*nødvendig på grunn av endrede forhold eller dersom det er til barnets beste*». Bestemmelsen gjelder ikke hvis flytting er *uunngåelig*, jf. Prop. 133 L (2020–2021) s. 197 og nærmere avklaringer i HR-2024-430-A avsnitt 47-49. Situasjoner der barnet må flytte fordi fosterfamilien sier opp avtalen eller fordi institusjonen skal legges ned, for eksempel på grunn av brann, eller andre uunngåelige forhold, faller for eksempel utenfor § 5-5. Barnet gis ikke klagerett på slike flyttinger.

Som omtalt i kapittel 10.1.4.2 har barnevernstjenesten et særskilt ansvar for å informere barnet om retten til å påklage flyttevedtak og bistå barn som trenger det med å klage. Det gjelde også ved klager på flyttevedtak etter § 5-5.

Departementet vil ikke stille spesifikke formkrav til klager som framsettes av barn. Klagen kan framsettes skriftlig eller muntlig til barnevernstjenesten. Klager følger ellers reglene i forvaltningsloven kapittel VI, så langt det passer. Klagefristen er på tre uker fra barnet ble gjort kjent med vedtaket, jf. forvaltningsloven § 29. Ved en klage, skal barnevernstjenesten gjøre en fornyet vurdering etter forvaltningsloven § 33. Som omtalt om barnets klagerett etter § 3-2, må barnevernstjenesten snakke med barnet og få klarhet i hvorfor barnet klager/hva barnet er uenig i. Barnet må, i tråd med medvirkningsretten, få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, blant annet om flyttevedtaket og begrunnelsen for det, herunder hvordan barnets mening er vektlagt. Det vil gi barnet bedre grunnlag for å kunne utdype klagen. Barnevernstjenesten har ansvar for å ivareta barnets rett til å

medvirke. Hvis vedtaket ikke endres eller omgjøres, skal saken forberedes og sendes nemnda for klagebehandling, jf. forvaltningsloven § 33. Det må framgå av dokumentene at barnet har sagt seg enig i gjengivelsen av barnets meninger, jf. medvirkningsforskriften § 6. Nemnda vil i en klagebehandling gjøre en full overprøving av vedtaket. Departementet mener at en slik klagerett vil styrke barnets medvirkning og rettssikkerhet i avgjørelser som er inngripende i barnets liv.

Departementet viderefører forslaget om at klageretten skal gjelde for alle barn, uten en nedre aldersgrense. Som omtalt over, vil det at barnet motsetter seg flytting, ikke være tilstrekkelig til å anses som en klage fra barnet. Barnet må kunne danne seg egne meninger om flyttespørsmålet og ønsket om en ny vurdering, for å kunne klage. Har barnet uttrykt et ønske om å klage, men det er tvil om barnet i tilstrekkelig grad forstår rekkevidden av klageretten, mener departementet at klagen skal følges opp. Det vil være opp til nemnda å vurdere om barnet anses for å ha tilstrekkelig forståelse til at klagen skal behandles. For barn i fosterhjem, vises det til at det i kapittel 13.3 foreslås å gi fosterforeldre klagerett på flyttevedtak etter § 5-5. Dette forslaget kan bidra til å ivareta interessene, særlig til de yngste barna som ikke ønsker å flytte, men som ikke har forutsetninger for å klage, eller for barn som ikke ønsker å ta initiativ selv til en klagesak.

Departementets forslag om å gi barnet en selvstendig klagerett innebærer ikke at barnet blir part i saken eller får flere prosessuelle rettigheter, for eksempel rett til dokumentinnsyn, advokatbistand, adgang til å føre bevis mv. Departementet er enig med *Barneverns- og helsenemnda* i at barnet ville fått en sterkere rettsstilling med partsrettigheter eller advokatbistand, men mener samtidig at det at barnet kan kreve fornyet vurdering og full overprøving i nemnda vil styrke barnets medvirkning og rettssikkerhet sammenlignet med gjeldende rett. Barnet vil ha rett til å bli hørt i nemndsbehandlingen, jf. barnevernsloven § 14-13 og medvirkningsforskriften kapittel 4. Barn kan bli hørt ved at barnet uttaler seg direkte til nemnda, ved hjelp av en talsperson eller ved hjelp av en sakkynning, jf. barnevernsloven § 14-13. Barnets mening om høringsform skal tillegges stor vekt, jf. medvirkningsforskriften § 12. I en klagesak for nemnda, kan nemnda innvilge et barn under 15 år partsrettigheter dersom hensynet til barnet tilsier det, jf. barnevernsloven § 12-3 andre ledd.

Muligheten for å få utsatt iverksetting av flyttevedtaket når et barn har påklaget vedtaket, omtales i kapittel 10.1.4.5 nedenfor. Departementet viser til lovforslaget i ny § 12-3 a.

10.1.4.4 Klagerett på flyttevedtak om opphold i utlandet etter § 3-3

Enkelte høringsinstanser mener barn bør få klagerett på flere vedtak enn departementet foreslo i høringsnotatet. *Bufileir* viser til at barnet bør ha klagerett på vedtak om opphold i fosterhjem eller institusjon som et hjelpetiltak i et annet land, jf. barnevernsloven § 3-3. Departementet er enig i dette. Formålet med å gi barn klagerett på flyttevedtak gjør seg på samme vis gjeldende i saker som innebærer at barnet må flytte i et fosterhjem eller institusjon i et annet land. Antakelig vil slike flyttinger kunne være enda mer inngripende for barnet og innebære en større livsendring enn flyttinger innad i Norge etter § 3-2. Det er krav om samtykke fra barn som har fylt 12 år for å vedta hjelpetiltak i et annet land, jf. § 3-3. Av den grunn antar departementet at få barn vil trenge å påklage et flyttevedtak etter § 3-3. Det kan imidlertid tenkes tilfeller der barn under 12 år vil ønske å klage på vedtaket. Etter en ny vurdering, foreslår derfor departementet å gi barn selvstendig klagerett på flyttevedtak etter § 3-3 for å styrke rettssikkerheten til barn. Se forslag til ny § 12-3 a. For nærmere informasjon om innholdet i klageretten for barn og barnevernstjenestens ansvar for å informere og bistå barnet med å klage, henvises det til kapittel 10.1.4.2. Omtalen av klageretten for barn med opphold utenfor hjemmet etter § 3-2 gjelder tilsvarende for klager på vedtak etter § 3-3. Departementet viser til lovforslaget i ny § 12-3 a.

10.1.4.5 Utsatt iverksettelse av et vedtak

Departementet foreslo ingen særregler i høringsnotatet om utsatt iverksettelse av vedtaket dersom barnet klager. Enkelte høringsinstanser som *Norsk Fosterhjemsforening* og *Statsforvalteren i Innlandet* mener flyttingen ikke bør gjennomføres før klagesaken er avgjort. Hovedregelen etter forvaltningsloven er at vedtaket kan iverksettes, men departementet understreker at barnevernstjenesten alltid må vurdere om det er grunnlag for utsatt iverksettelse av vedtaket når barnet klager. Barnevernstjenesten og klageinstansen kan vedta utsatt iverksettelse etter forvaltningsloven § 42 etter en konkret vurdering i den enkelte saken, ut fra hensynet til barnets beste. Det understrekes at barnets medvirkning er et sentralt moment i vurdering av barnets beste, jf. barnevernsloven § 1-3. Departementet vil ikke foreslå en hovedregel om at vedtaket ikke skal iverksettes hvis barnet klager eller før klagefristen er utløpt. Departementet vil imidlertid ta initiativ til at barnevernstjenestens

ansvar for å vurdere utsatt iverksettelse tydeliggjøres i saksbehandlingsrundskriv og -systemer.

10.1.4.6 Andre vedtak

Enkelte høringsinstanser mener at barn bør få klagerett på flere vedtak. *Voksne for barn* og *Stine Sofie stiftelsen* mener klageretten bør gjelde hjelpetiltak i hjemmet etter § 3-1, når tiltakene retter seg spesielt mot barnet og er inngripende. *Barneombudet* støtter imidlertid departementets vurdering i høringsnotatet, som ikke gir barn klagerett på hjelpetiltak i hjemmet etter § 3-1. Departementet viste til at slike hjelpetiltak er mindre inngripende for barnet og at det kan være krevende, særlig for yngre barn, å se nytten og effekten av et hjelpetiltak som settes inn for å avlaste foreldrene. Å gi barn klagerett på slike hjelpetiltak kan medføre at det tar lengre tid før hjelpetiltak kommer i gang og at foreldre vegrer seg for å be om hjelp. Departementet opprettholder dette synet, og foreslår ikke å gi klagerett på hjelpetiltak etter § 3-1.

10.2 Tydeliggjøre statsforvalters ansvar for å behandle muntlige og skriftlige henvendelser fra barn og foreldre (tilsynsklager)

10.2.1 Gjeldende rett

Å presisere i loven at statsforvalteren skal behandle henvendelser fra barn og foreldre om forhold i en barnevernssak, kan bidra til å styrke barns medvirkning og bedre ivaretagelse av barn og foreldres rettssikkerhet.

Partene i en barnevernssak, som regel barn over 15 år og foreldre, kan klage på enkeltvedtak som barnevernstjenesten og Bufetat treffer. Det er statsforvalteren som behandler disse klagen, jf. barnevernsloven § 12-9. Denne typen klager kalles rettighetsklager. I tillegg behandler statsforvalteren klager direkte fra barn og foreldre om enkeltvedtak og brudd på bestemmelser i kapittel 10 om rettigheter og bruk av tvang på institusjon, jf. § 10-14 tredje ledd.

Statsforvalteren er også tilsynsmyndighet på barnevernsområdet, og fører tilsyn med at kommunene, Bufetat, statlige og private barnevernsinstitusjoner, omsorgssentre og sentre for foreldre og barn drives i samsvar med loven og forskrifter til loven, jf. § 16-7 bokstav a og § 17-3 med forskrift. Regler for tilsyn med kommunen følger også av kommuneloven kapittel 30. Videre har statsforvalteren ansvar for å gi kommunene råd og veiledning, jf. barnevernsloven § 16-7 bokstav b, som

omfatter både råd og veiledning i enkeltsaker etter barnevernsloven og mer generell veiledning.

Både partene i en barnevernssak og andre som er bekymret for et barn eller er misfornøyd med barnevernstjenestens saksbehandling, kan kontakte statsforvalteren og be den vurdere om barnevernstjenestens saksbehandling er lovlig og forsvarlig. Slike henvendelser kalles tilsynsklager. Det er presisert i dagens barnevernslov at statsforvalteren skal behandle muntlige og skriftlige henvendelser fra barn og foreldre om institusjonsopphold, jf. § 10-14 tredje ledd. At statsforvalteren også skal behandle henvendelser fra barn og foreldre om *andre forhold* i en barnevernssak framgår ikke like tydelig av loven, selv om det følger av tilsynsansvaret og etablert praksis. Det er opprettet en egen klageportal for barn på statsforvalterens nettsted for å gjøre det enklere for barn å kontakte statsforvalteren. Statsforvalterne prioriterer disse henvendelsene, men det er ikke gitt egne saksbehandlingsregler.

Når statsforvalteren mottar henvendelser fra barn og foreldre om en barnevernssak, vurderer statsforvalteren om henvendelsen er av en slik karakter at det er nødvendig med tilsynsmessig oppfølging. Alternativt kan saken avsluttes med veiledning til klager og/eller kommunene, eventuelt i kombinasjon med at henvendelsen oversendes kommunen/virksomheten, men uten krav fra statsforvalter til videre håndtering eller rapportering.

Hvis statsforvalteren åpner tilsynssak har statsforvalteren ulike virkemidler for å følge opp potensielt kritikkverdige forhold. Statsforvalteren kan følge opp saken gjennom rådgivning, dialog eller skriftlige pålegg om retting, jf. barnevernsloven § 16-7 og kapittel 17, og nærmere regler om tilsyn med kommunen i kommuneloven kapittel 30. Adgangen til å pålegge kommunen retting følger av kommuneloven § 30-4.

Statsforvalteren kan også ilegge kommunen mulkt ved fristoversittelse for gjennomgang av meldinger og undersøkelse, jf. barnevernsloven § 17-6. Videre kan statsforvalteren pålegge Bufetat eller private aktører som utfører oppgaver etter barnevernsloven å rette lovstridige forhold, jf. barnevernsloven § 17-5 første ledd. Hvis det avdekkes uforsvarlig drift ved en institusjon eller et senter, kan statsforvalteren gi pålegg om å rette forholdet eller stanse driften, jf. § 17-5 andre ledd.

Etter forvaltningsloven har statsforvalteren også en begrenset adgang til å omgjøre kommunale enkeltvedtak, utenom ordinær klagebehandling, jf. forvaltningsloven § 35. Et enkeltvedtak

kan blant annet omgjøres utenom en ordinær klage på enkeltvedtak hvis det omgjøres til gunst for partene i saken eller hvis vedtaket må anses ugyldig jf. § 35 første ledd bokstav a og c.

10.2.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

I høringsnotatet foreslo departementet å presisere i loven at statsforvalteren skal behandle muntlige og skriftlige henvendelser fra barn og foreldre om forhold i en barnevernssak. Departementet viste til at statsforvalteren som en del av tilsynsansvaret på barnevernsområdet, må vurdere henvendelsen fra enkeltpersoner om forhold i en barnevernssak. Departementet mente at oppgaven burde tydeliggjøres i loven for å bidra til økt bevissthet om muligheten for tilsynsklager og statsforvalterens rolle. Sammen med mer informasjon om statsforvalterenes klageportal for barn, kan dette føre til at flere barn melder fra om forhold som kan være brudd på regelverket.

Bakgrunnen for forslaget var Barnevernsutvalgets utredning, som påpekte at dagens klagesystem er lite tilgjengelig for barn og ikke tilpasset deres behov. Særlig gjelder dette for barn uten partsrettigheter, som står i en særlig svak posisjon. Utvalget foreslo blant annet å lovfeste en plikt for barnevernstjenesten til å informere barn om muligheten til å klage og å be om overprøving til statsforvalteren og nemnda. Utvalget merket seg også at saksbehandlingstiden er lang, spesielt i klagesaker som gjelder barnevernstjenestens vedtak, men at antallet klager fra barn er lavt.

10.2.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 20 høringsinstanser uttaler seg om forslaget om å lovfeste at statsforvalteren skal behandle henvendelser fra barn og foreldre om forhold i en barnevernssak. Et tydelig flertall støtter forslaget. Blant disse er *Barneombudet, Bufdir, Høgskulen på Vestlandet, Statens helsetilsyn, fire statsforvaltere, UiT Norges arktiske universitet, Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet, Asker kommune og Lørenskog kommune, Advokatforeningen, Kirkens bymisjon, KS, Landsforeningen for barnevernsbarn (LFB), Redd Barna, SOS-barnebyer og Stendi AS.*

Høgskulen på Vestlandet uttaler:

«Høgskulen på Vestlandet, IVD støtter forslaget om at det skal være tydelig for barn og foreldre hvor og hvordan de kan henvende seg dersom de ønsker å klage på avgjørelser tatt av

barnevernstjenesten. Vi ser på dette som et viktig tiltak og forutsetning for at barn i barnevernet skal få sin medvirkningsrett oppfylt.»

To høringsinstanser, *Barnevernsnettverket* og *Menneskerett Norge*, uttrykker skepsis eller motstand mot forslaget. De mener statsforvalteren ikke er et effektivt og reelt klageorgan for barn og foreldre i barnevernet. Begge ønsker seg et nytt og eget nasjonalt klageorgan.

Flere av høringsinstansene som støtter forslaget, påpeker at det er avgjørende for å oppnå hensikten med forslaget at barn og foreldre er klar over muligheten til å kontakte statsforvalteren. Blant disse er *Redd Barna*, *SOS-barnebyer*, *Stendi AS* og *UiT Norges arktiske universitet*, *Forskergruppa for barnevern ved Det juridiske fakultet*. *Redd Barna* skriver:

«Vi er enige med departementet i betydningen av at barnevernstjenesten informerer barnet og også foreldrene om adgangen til å kontakte statsforvalter med tilsynsklager, herunder om klageportalen for barn.»

Bufdir mener departementet bør vurdere å lovfeste en informasjonsplikt overfor barn om muligheten til å kontakte statsforvalteren.

Flere av høringsinstansene uttaler seg om behovet for egne saksbehandlingsregler for hvordan statsforvalteren skal behandle tilsynsklager. Disse er blant andre *Barneombudet*, *LFB*, *Redd Barna*, *SOS-barnebyer* og *Stendi*. Spesielt etterspørres regler om saksbehandlingstid. Samtidig peker blant andre *Statsforvalteren i Rogaland* på at saksbehandlingsregler kan bli for rigide og ikke gi statsforvalteren nødvendig fleksibilitet til å prioritere mellom saker og oppgaver. *KS* understreker at statsforvalteren også i forbindelse med tilsynsklager må ta hensyn til det kommunale selvstyret. *KS* mener at det bør tas inn en henvisning til dette i loven for å sikre forutsigbarhet for både klagerne og kommunen.

Advokatforeningen støtter forslaget, men påpeker at private parter ofte har få steder å henvende seg når det oppstår en akutt situasjon, og at rettsikkerheten i slike tilfeller ikke er reell. Videre uttaler foreningen:

«Advokatenes erfaring er at klagene tar lang tid å behandle, og at svar kommer lenge etter at den akutte situasjonen har oppstått. Advokatforeningen mener derfor det må stilles krav om tidsfrister.»

Flere høringsinstanser påpeker også at dersom hensikten med forslaget lykkes, det vil si at barn og foreldre blir mer bevisste på muligheten til å kontakte statsforvalteren med tilsynsklager, vil antallet slike saker kunne øke. Det påpekes at statsforvalteren må ha tilstrekkelig med ressurser til å behandle sakene.

10.2.4 Departementets vurderinger og forslag

10.2.4.1 Bestemmelsens innhold

Statsforvalteren er tilsynsmyndighet på barnevernsområdet, og skal blant annet bidra til at barnevernsmyndighetene ivaretar barn og foreldres rettssikkerhet og yter forsvarlige tjenester og tiltak. Muligheten for barn og foreldre til å kontakte statsforvalteren om barnevernets håndtering av enkeltsaker, er en viktig rettssikkerhetsgaranti for barn og foreldre. Det er tydelig støtte i høringen for å presisere i loven at statsforvalteren skal behandle henvendelser fra barn og foreldre om forhold i en barnevernssak. I dag er dette kun presisert i loven for henvendelser om forhold på institusjon, jf. § 10-14 tredje ledd. Departementet viderefører derfor forslaget fra høringsnotatet.

Forslaget er en presisering av gjeldende rett og praksis og innebærer ingen realitetsendring for statsforvalteren eller barn og foreldre. Det følger av statsforvalterens tilsynsansvar, jf. § 16-7 bokstav a og kapittel 17 at statsforvalteren må vurdere henvendelser fra barn og foreldre om mulig ulovlig eller uforsvarlig tiltak og tjenester. Statsforvalteren har også ansvar for å gi kommunen råd og veiledning, jf. § 16-7 bokstav b. Det er også opprettet en egen klageportal for barn, jf. omtale under gjeldende rett.

Lovforslaget skal tydeliggjøre at barn, med og uten partsrettigheter, og foreldre kan henvende seg til statsforvalteren dersom de er uenige i barnevernets håndtering av en sak og de mener barnevernet ikke utfører sine lovpålagte oppgaver. Det kan omfatte forhold i barnevernstjenestens saksbehandling, og også om tiltak i og utenfor hjemmet. Henvendelser kan for eksempel omfatte tilfeller der barn eller foreldre opplever at barnevernstjenestens saksbehandling ikke er tilstrekkelig god eller at hjelpen som er satt inn er feil, ikke nytter eller ikke er tilstrekkelig. Henvendelser kan også gjelde andre forhold ved barnevernssaken, inkludert opphold på institusjon, opphold på omsorgs-senter, opphold på senter for foreldre og barn, Bufetats saksbehandling og tjenester fra private aktører som utfører oppgaver etter barnevernslo-

ven. Det stilles ingen formkrav til henvendelsene og det foreslås presisert i bestemmelsen at henvendelsene kan være både muntlige og skriftlige.

Det er kun sakens parter som kan påklage barnevernstjenestens enkeltvedtak til statsforvalteren og få en overprøving av vedtaket etter reglene i barnevernsloven § 12-9. Departementet viste i høringsnotatet til at for barn uten partsrettigheter er derfor adgangen til å henvende seg til statsforvalteren med tilsynsklager en særlig viktig rettsikkerhetsgaranti. Barn kan for eksempel henvende seg til statsforvalteren om manglende medvirkning i valg av hjelpetiltak, at barnet ikke har det bra i fosterhjemmet, eller at barnevernstjenestens oppfølging ikke er god nok.

Hensikten med å tydeliggjøre denne oppgaven for statsforvalteren i loven er å bidra til økt bevisstgjøring om statsforvalterens oppgaver og muligheten barn og foreldre har til å henvende seg til statsforvalteren med en tilsynsklage. Det kan føre til at flere henvender seg til statsforvalteren, som igjen kan bidra til bedre ivaretagelse av barnets beste og styrket rettssikkerhet for barn og foreldre.

Statsforvalteren har ulike virkemidler for å følge opp mulige kritikkverdige forhold, se omtale under gjeldende rett. Forslaget medfører ingen endring i hvordan statsforvalteren følger opp slike henvendelser. På bakgrunn av henvendelsen, og eventuell annen informasjon, skal embetet vurdere om det er grunnlag for å opprette tilsynssak, jf. barnevernsloven kapittel 17 og kommuneloven kapittel 30. Bestemmelsen gir ingen plikt for statsforvalteren til å åpne et tilsyn. Statsforvalterens beslutning om å åpne et tilsyn eller ikke, er ikke et enkeltvedtak og kan ikke påklages.

Hvis det ikke åpnes en tilsynssak, kan statsforvalteren vurdere om henvendelsen gir grunnlag for å gi kommunene råd og veiledning, jf. barnevernsloven § 16-7 bokstav b og eventuelt oversende henvendelsen til kommunen/virksomheten, men uten krav fra statsforvalteren til videre oppfølging eller rapportering.

Statsforvalteren har også en snever adgang til å omgjøre kommunale enkeltvedtak utenom ordinær klagebehandling etter forvaltningsloven § 35, se nærmere omtale under gjeldende rett.

Departementet viser for øvrig til at det er særregler for klager fra barn og foreldre om opphold på institusjon som videreføres i lovutkastet § 10-16 andre ledd. Det foreslås også særregler for klager fra barn og foreldre om opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning, jf. lovutkastet § 9A-4.

10.2.4.2 Informasjon til barn og foreldre

Departementet er enig med høringsinstanser som *UiT Norges arktiske universitet, Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet, SOS-barnebyer og Redd Barna* i at det er viktig at barnevernstjenesten og andre aktører informerer barn og foreldre om muligheten til å kontakte statsforvalteren med tilsynsklage, og at det må være enkelt å henvende seg til statsforvalteren. Departementet viser til at klageportalen som er opprettet for barn, skal gjøre det enklere for barn å kontakte statsforvalteren. En tydeliggjøring i loven kan også bidra til at flere barn og foreldre gjøres kjent med adgangen til å kontakte statsforvalteren.

Departementet understreker at det allerede ligger innenfor barnevernstjenestens veiledningsplikt etter forvaltningsloven å gi barn og foreldre informasjon om klagemulighetene. Departementet mener derfor at det ikke er behov for å lovfeste en egen informasjonsplikt i barnevernsloven. Departementet foreslår heller at barnevernstjenestens plikt til å informere barn og foreldre om adgangen til å kontakte statsforvalteren, inkludert om klageportalen for barn, tydeliggjøres i informasjonsmateriale, veiledere og saksbehandlingssystemer. Departementet er videre enig med blant andre *Stendi*, som påpeker at informasjonen må være god nok til at barn og foreldre forstår hva det innebærer å kontakte statsforvalteren, når det kan være nyttig å henvende seg dit og hva statsforvalteren kan gjøre. Departementet understreker også viktigheten av å bruke et klart og barnevernlig språk når forvaltningen eller andre skal informere barnet om klagemulighetene.

10.2.4.3 Saksbehandlingsregler for tilsynsklager

Det er delte meninger blant høringsinstansene om det bør være særskilte regler for hvordan statsforvalteren skal behandle henvendelser fra barn og foreldre om forhold i en barnevernssak. Departementet foreslår ikke å lovregulere dette nærmere, verken saksbehandlingstid eller andre sider av saksbehandlingen. I likhet med *Statsforvalteren i Rogaland* mener departementet at det er viktig at statsforvalteren har mulighet til å prioritere mellom ulike saker og oppgaver, og at reglene ikke må bli for rigide. Departementet legger til grunn at statsforvalterne fortsatt prioriterer saker som kommer inn direkte fra barn, og understreker at slike signaler ved behov kan gis via andre styringskanaler enn gjennom lovregulering.

10.2.4.4 *Utforming og plassering av lovbestemmelsen*

Statsforvalteren i Rogaland tar til orde for at regelen om at barn og foreldre kan kontakte statsforvalteren bør plasseres i en annen paragraf og i et annet kapittel i loven enn departementet foreslo i høringsnotatet. Statsforvalteren mener dette vil gjøre det enklere for barn og foreldre å bli kjent med deres mulighet til å levere en tilsynsklage. Departementet har forståelse for innspillet, men mener statsforvalterens plikt til å behandle tilsyns-

klager bør reguleres sammen med statsforvalterens øvrige oppgaver på barnevernsområdet i § 16-7. Denne plasseringen vil vise helheten av statsforvalterens oppgaveportefølje og sammenhengen mellom oppgavene. Departementet mener samtidig at det er viktig at plikten barnevernstjenesten har til å informere barn og foreldre om adgangen til å kontakte statsforvalteren med tilsynsklager inntas i rundskriv, saksbehandlingssystemer o.l., og viser til omtalen av dette ovenfor. Departementet viser til lovforslaget i § 16-7 ny bokstav d.

11 Oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse

11.1 Vurdering av varighet og foreldres støttebehov i vedtak om omsorgsovertakelse

11.1.1 Gjeldende rett

Regler om innhold i vedtak om omsorgsovertakelse kan sikre at viktige vurderinger blir gjort og formidlet til barn, foreldre og barnevernstjenesten. Dette kan gi foreldrene nødvendige avklaringer og støtte de trenger for å styrke relasjonen til barnet sitt, og fremme gjenforening når det er til barnets beste.

Etter dagens regler skal nemndas vedtak begrunnes som en dom, jf. barnevernsloven § 14-20 som viser til tvisteloven § 19-6 så langt den passer. Nemnda er blant annet pålagt å gjengi barnets mening, forklare hvordan den er vektlagt og vurdere hva som er barnets beste. Loven krever imidlertid ikke at nemnda oppgir hvor lenge en omsorgsovertakelse forventes å vare.

Omsorgsovertakelser er i utgangspunktet midlertidige og barnevernstjenesten skal jobbe for gjenforening. Dette følger av både norsk rett og EMK artikkel 8. Etter en omsorgsovertakelse har barnevernstjenesten en oppfølgingsplikt overfor barn og foreldre, jf. § 8-3 første og andre ledd. Tjenesten skal følge barnets omsorgssituasjon og utvikling. Tjenesten skal også følge opp foreldrenes situasjon og utvikling, og legge til rette for at de kan få omsorgen for barnet tilbake, hvis ikke hensynet til barnet taler mot det. Forarbeidene til regelen¹ påpeker statens plikt til aktivt å arbeide for å opprettholde relasjonen mellom barnet og foreldrene, og fremme gjenforening. Barnevernsloven fra 2021 tydeliggjør målsettingen om gjenforening, og presiserer at barnevernstjenesten systematisk og regelmessig skal vurdere om omsorgsovertakelsen kan oppheves. Arbeidet med tilbakeføring skal likevel ikke gå på bekostning av barnets behov for beskyttelse. Avveiningen mellom gjenforening og beskyttelse, må gjø-

res i tråd med retningslinjene fra EMD og Høyesterett.

Så snart som mulig etter at nemnda har truffet vedtaket om omsorgsovertakelse, skal barnevernstjenesten utarbeide en plan for barnets omsorgssituasjon og oppfølgingen av barnet og foreldrene, jf. § 8-3 fjerde ledd. Planen skal beskrive barnets behov og oppfølging som kan bidra til at foreldrene kan få tilbake omsorgen. Verken loven eller forarbeidene krever at planen må anslå varigheten av omsorgsovertakelsen, men forarbeidene peker på at det kan være hensiktsmessig. Å inkludere hvor lenge barnet sannsynligvis vil bo utenfor hjemmet, kan være avklarende for barnet og foreldrene.

I § 5-3 tredje ledd er det påpekt at varigheten av omsorgsovertakelsen skal vektlegges ved valg av plasseringssted.

11.1.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Barnevernsutvalget foreslo flere tiltak for å styrke oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Utvalget mente at mangelfull oppfølging ved og etter en gjenforening er en betydelig utfordring. Utvalget foreslo at nemndas vedtak om omsorgsovertakelse skal inneholde en vurdering av antatt varighet. Utvalget mente det kan være vanskelig å følge opp barn og foreldre hvis barnevernstjenesten og foreldre har svært ulike oppfatninger av hvor lenge omsorgsovertakelsen vil vare. Utvalget mente videre at vurderingen av varighet bør inkludere vurderinger av endringer som foreldrene må gjennomføre for å kunne få omsorgen for barnet tilbake. Derfor foreslo utvalget at også dette skal omtales i vedtaket om omsorgsovertakelse.

I høringsnotatet var departementet enig med utvalget i at mangelfull oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse er en utfordring, og at dette arbeidet bør forbedres. Departementet understreket at god oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse, og riktig fastsettelse av og gjennomføring av samvær, kan være avgjørende for å muliggjøre gjenforening mellom barn og foreldre.

¹ Prop. 169 L (2016–2017) *Endringer i barnevernsloven mv.*, kapittel 9.4.4.

På den bakgrunn foreslo departementet å lovfeste at barneverns- og helsenemnda i sine vedtak om omsorgsovertakelse skal angi antatt varighet av omsorgsovertakelsen og foreldrenes utviklingsbehov. Departementet foreslo begrepet «utviklingsbehov» i stedet for utvalgets begrep «endringsbehov».

Departementet viste til at situasjonen etter en omsorgsovertakelse kan være svært krevende for barn og foreldre. En angivelse av varighet kan hjelpe foreldrene med å håndtere situasjonen bedre, styrke barnets trygghet og evne til å tilpasse seg situasjonen, og gi fosterhjemmet en forståelse av hvor lenge barnet forventes å bo der. Videre mente departementet at en tydelig angivelse av foreldrenes utviklingsbehov kan styrke foreldrenes rettssikkerhet og bidra til mer treffsikker oppfølging fra barnevernstjenesten.

Samtidig påpekte departementet utfordringene knyttet til nemndas mulighet til å vurdere varigheten av en omsorgsovertakelse, og hvilke konsekvenser det kan få å anslå en varighet. Departementet mente at det ofte kunne være enklere å omtale foreldrenes utviklingsbehov, enn å gi en konkret vurdering av varighet. Plikten til å angi disse vurderingene burde derfor kun gjelde der det er tilstrekkelig grunnlag og holdepunkter for dem.

Forslaget må ses i sammenheng med forslaget om å lovfeste en plikt for barnevernstjenesten til å tilby oppfølging av familien når barnet blir tilbakeført til familien, se punkt 11.2.

11.1.3 Høringsinstansenes syn

Det var 44 høringsinstanser som uttalte seg om forslaget om å tydeliggjøre antatt varighet og foreldres utviklingsbehov i nemndas vedtak om omsorgsovertakelse.

33 instanser støtter forslaget i sin helhet. Blant disse er *Barneombudet*, *Bufdir*, *Helsedirektoratet*, *Nasjonalt faggruppe for barnerett i domstolene*, *Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU)*, *Oslo tingrett*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *Statsforvalteren i Agder*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark*, *Bærum kommune*, *Drammen kommune*, *Hamar kommune*, *Oslo kommune*, *Akademikerforbundet*, *Fagforbundet*, *FO*, *KS*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *Organisasjon for barnevernsforeldre* og *SOS-barnebyer*.

Flere av de som støtter forslaget mener at det vil styrke rettighetene til barn og foreldre og gi en

tydeligere retning for arbeidet med å forbedre omsorgssituasjonen. Det gir også klarere mål når et barn er flyttet ut av hjemmet.

Barneombudet mener at i saker hvor gjenforeningsmålsetningen ikke oppgis, er det viktig å beskrive hva som kreves for at gjenforening skal bli mulig.

NIM ser ikke at en angivelse av varighet er problematisk i forhold til føringene fra EMD og Høyesterett om gjenforeningsmålet. *NIM* understreker at det må være klart at en tidsangivelse ikke skal låse saken, og skriver:

«En tidsangivelse kan også styrke kontradiksjonen – et vedtak kan være vanskelig å etterprøve dersom nemnda ikke tar stilling, og der en antakelse om varighet kanskje ligger der som en uuttalt forutsetning.»

Norsk Fosterhjemsforening understreker at barnevernstjenesten må jobbe målrettet med relasjonene til foreldrene og fosterforeldrene for å sikre godt samarbeid og legge til rette for gode samvær.

KS støtter endringen ettersom den bedre gjen-speiler plikten til å vurdere barnets behov for ro og stabilitet, samtidig som den ivaretar forpliktelsene knyttet til gjenforening. *KS* påpeker også at både barnet og foreldrene kan utvikle seg under omsorgsovertakelsen, og at behovene kan endre seg. De advarer mot at vurderinger av om foreldre har oppfylt utviklingsbehovene slik de ble definert på vedtakstidspunktet, kan få for mye fokus, på bekostning av vurderinger som tar hensyn til barnets nåværende behov.

Noen instanser støtter forslaget, men påpeker bestemte utfordringer. *Statsforvalteren i Innlandet* og andre påpeker at det er viktig at nemnda kun anslår varigheten av en omsorgsovertakelse der det er konkrete holdepunkter for det. *Bærum kommune* støtter også forslaget, så lenge det er grunnlag i saken for en god vurdering. *RKBU* (felles svar) mener at barnevernstjenestene må forklare barn og foreldre tydelig hva en tidsangivelse betyr, og at den kan påvirkes og endres. Uten dette kan samarbeidet utfordres og oppfølgingsarbeidet bli vanskeligere. *Sarpsborg kommune* mener det kan være uheldig hvis anslaget om varighet oppfattes som en fast plan for tilbakeføring.

Noen høringsinstanser uttaler seg om begrepet «utviklingsbehov» framfor «endringsbehov», og er i hovedsak positive til forslaget. *Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet ved UiT Norges arktiske universitet* mener derimot at begrepsbruken er uheldig og stigmatiserende, og

påpeker at mange faktorer vil påvirke om og når foreldrene kan ivareta barnets behov.

Fem høringsinstanser er kritiske til departementets forslag. *Dette er Barneverns- og helsenemnda, VID vitenskapelige høyskole, Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet ved UiT Norges arktiske universitet, Sarpsborg kommune, Fokus på barnevernet og Menneskerett-Norge.*

Barneverns- og helsenemnda påpeker at det ofte ikke er grunnlag for å angi noe om varigheten på tidspunktet for omsorgsovertakelsen. Den dynamiske karakteren til saken gjør at risikoen for feil er høy, selv der det tidlig kan gjøres en vurdering. Nemnda mener det bør avklares hvordan forslaget påvirker avveiningen mellom gjenforeningsmålet og barnets behov for ro og stabilitet. Nemnda foreslår at varigheten, og mulig grunnlag for å oppgi gjenforeningsmålet, vurderes to til tre år etter omsorgsovertakelsen. *Sarpsborg kommune* påpeker også fordelene av at disse vurderingene først gjøres etter to eller tre år.

Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett mener det kan være positivt for barnet, foreldrene og fosterforeldrene å få en tidlig indikasjon på hvor lenge omsorgsovertakelsen vil vare. Samtidig påpeker de at dette ofte vil være svært vanskelig å angi. Utvalget er også usikre på hvordan forslaget skal forstås.

UiT Norges arktiske universitet, Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet skriver:

«Etter vår mening er det tilstrekkelig at § 14-20 tredje ledd fastslår at nemndas vedtak skal begrunnes som en dom, og at det skal framgå hva som er barnets mening, hvilken vekt barnets mening er tillagt og hvordan barnets beste og hensynet til familiebånd er vurdert. En slik antakelse om varighet kan videre ha uheldige konsekvenser for barnet, foreldrene og fosterforeldrene, både i tilfeller hvor antakelsene slår til og i tilfeller hvor de ikke stemmer. Forslaget om at nemnda skal tydeliggjøre foreldrenes utviklingsbehov i vedtaket er mindre betenkelig, selv om det kan oppstå nye og endrede forhold hos barnet og/eller foreldrene som likevel kan hindre tilbakeføring. Det er imidlertid et spørsmål om det er behov for å lovregulere dette.»

Menneskerett-Norge er kritiske til å fokusere utelukkende på foreldrenes utviklingsbehov, da årsaken til omsorgsovertakelse også kan ligge hos barnet.

11.1.4 Departementets vurderinger og forslag

11.1.4.1 Innledning

Departementet viderefører forslaget om å lovfeste at barneverns- og helsenemnda, der det er grunnlag for det, skal angi hvor lenge nemnda antar at omsorgsovertakelsen vil vare og hvilke behov for støtte og utvikling foreldrene har. Departementet foreslår at en ny regel om dette tas inn i barnevernsloven § 14-20 tredje ledd ny siste setning.

Forslaget om at nemnda skal angi foreldrenes støttebehov og omsorgsovertakelsens varighet har fått stor støtte i høringen. Høringsinstansene framhever blant annet at forslaget kan styrke rettighetene til barn og foreldre. De mener også at barnevernstjenestens oppfølgingsarbeid kan bli tydeligere og mer målrettet. Målet med forslaget er å bidra til at situasjonen etter en omsorgsovertakelse blir bedre for både barn og foreldre. Når barnevernet overtar omsorgen for barnet, kan det være svært krevende for både barnet og foreldrene.

Departementet mener at ved at nemnda beskriver den antatte varigheten av omsorgsovertakelsen og foreldrenes behov for støtte i vedtaket, kan det være enklere for barn og foreldre å tilpasse seg situasjonen. Videre kan det bidra til å gi foreldrene og barnevernstjenesten et felles grunnlag for å avklare hva som må til for at foreldrene kan få barnet tilbake. Etter departementets syn kan forslaget gi større forutsigbarhet for barn og foreldre og styrke barnevernstjenestens oppfølgingsarbeid ved å gjøre det mer treffsikkert. Forslaget vil også bidra til at foreldrene raskt får målrettet og riktig hjelp, noe som er viktig for å ivareta barns beste.

Departementet foreslår likevel å gå vekk fra begrepet «utviklingsbehov», og i stedet bruke begrepet «støttebehov». Dette begrepet gjør det, etter departementets syn, tydeligere at barnevernstjenesten har ansvar for å følge opp foreldrene på en bedre måte. Foreldre som har mistet omsorgen for barnet sitt, antas å trenge veiledning og støtte til å ivareta foreldrerollen framover. Forslaget innebærer at nemndene beskriver foreldrenes behov for støtte og utvikling, mens barnevernstjenesten vurderer hvordan støtten bør innrettes og gjennomføres.

11.1.4.2 Innholdet i nemndas plikt

Departementet viderefører at forslaget innebærer et krav til innholdet i nemndas vedtak om omsorgsovertakelse. Forslaget innebærer at nem-

ndsvedtaket skal utrykke grunnlaget for en omsorgsovertakelse tydeligere, både når det gjelder varighet og foreldrenes støttebehov. Forslaget påvirker ikke utgangspunktet om at en omsorgsovertakelse er midlertidig, og at målet om gjenforening gjelder. Det stilles imidlertid krav til at nemnda skriftliggjør premissene og vurderingene som ligger til grunn for vedtaket i den enkelte saken.

Det kan være flere utfordringer for nemnda når den skal vurdere og omtale antatt varighet av en omsorgsovertakelse og foreldrenes støttebehov. Sakene kan være svært dynamiske, siden situasjonen for barnet og foreldre kan endres vesentlig etter omsorgsovertakelsen. Det er dessuten en iboende risiko for at nemndas vurderinger og uttalelser kan «låse» spørsmålene, ved at partene forholder seg til nemndas vurderinger og retter oppfølgingen deretter, selv om antakelsene senere viser seg å være feil.

Departementet fastholder at nemndas plikt til å omtale varighet av omsorgsovertakelsen og foreldres støttebehov ikke kan være absolutt. Dette kan bare gjøres der det er klare holdepunkter for å vurdere forholdene. Det vil ikke alltid være mulig eller hensiktsmessig. Derfor videreføres forslaget om at begrunnelsesplikten kun gjelder der det finnes holdepunkter for å angi varighet eller støttebehov. Departementet understreker at «varighet» ikke nødvendigvis betyr en konkret tidsangivelse, som et bestemt antall år. Varighet kan også beskrives som kortvarig, forbigående eller langsiktig. Departementet legger til grunn at det ofte kan være enklere å vurdere og omtale foreldrenes støttebehov, enn å gi en konkret vurdering av varighet. Foreldrenes behov bør i stor grad kunne utledes av vurderingene som lå til grunn for omsorgsovertakelsen.

Departementet mener forslaget i tilstrekkelig grad tar hensyn til vanskelighetene ved å gjøre nåtids- og framtidsvurderinger av varighet. Nemnda vil ha nødvendig fleksibilitet og handlingsrom i den enkelte saken.

Departementet opprettholder også at nemnda kan omtale varighet og støttebehov allerede ved første vedtak om omsorgsovertakelse, selv om det kan være vanskelig å gjøre dette konkret ved førstegangsbehandling. Departementet mener likevel nemnda bør angi både varighet og støttebehov, dersom det er holdepunkter for det, fordi dette kan gi barn og foreldre økt forutsigbarhet. Departementet understreker samtidig at lovforslaget også gjelder i senere saker om oppheving av omsorgsovertakelser, der nemnda kommer til at barnet ikke skal tilbakeføres. I slike tilfeller vil det

ofte være et bedre grunnlag for å vurdere varigheten av omsorgsovertakelsen.

Departementet viser til at i tilbakeføringssaker etter § 5-7 har Høyesterett blant annet lagt til grunn at «både ved vurderingen av grunnvilkåret om forsvarlig omsorgsevne og av tilknytningsunntaket står hensynet til at barn som utgangspunkt skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, gjenforeningsmålet og minste inngreps prinsipp, sentralt. Samtidig skal det ses hen til at barnets beste skal være et overordnet hensyn.», se HR-2020-1788-A. Høyesterett uttalte også at en avgjørelse om å nekte tilbakeføring må vise hvordan gjenforeningsmålet er ment å ivaretas videre, eller forklare hvorfor målet må oppgis. Å stille krav om at nemnda må vise sine vurderinger av varigheten for omsorgsovertakelsen og foreldrenes støttebehov i vedtaket, må forstås i lys av dette. Departementet understreker at premissene for et vedtak om å nekte tilbakeføring så tydelig som mulig skal framgå av begrunnelsen.

11.1.4.3 Barnevernstjenestens oppfølgingsplikt

Nemndas omtale av varighet for omsorgsovertakelsen og foreldrenes støttebehov kan gi barnevernstjenesten og foreldrene et felles grunnlag for mer målrettet oppfølging av barnet og foreldrene. Oppfølgingsplanen som barnevernstjenesten skal utarbeide etter omsorgsovertakelsen, kan klarlegge hvordan barnevernstjenesten vil bistå foreldrene, basert på informasjonen fra nemnda om antatt varighet og behov for støtte.

Departementet understreker at nemndas angivelse av varighet og foreldres behov for støtte og utvikling ikke skal begrense barnevernstjenestens fleksibilitet i oppfølgingen av barnet og foreldrene. Forslaget påvirker ikke barnevernstjenestens selvstendige plikt etter barnevernsloven § 8-3 til å løpende følge med på barnets og foreldrenes utvikling, justere oppfølgingsplanen ved behov, og jevnlig vurdere om tiltaket fortsatt er nødvendig eller om vedtaket om omsorgsovertakelse bør oppheves. Barnevernstjenesten skal ta hensyn til nye eller endrede forhold, selv om nemnda tidligere har lagt noe annet til grunn.

Barneverns- og helsenemnda uttaler i sitt høringsvar at dersom nemndas angivelse av varighet ikke påvirker foreldrenes og barnets mulighet til å opprettholde eller styrke sin relasjon, vil ordningen være mindre problematisk fra et EMK-rettslig perspektiv. Departementet er enig i dette, og understreker at uttalelser om antatt varighet skal styre hvordan oppfølgingen planlegges og innrettes, ikke hvorvidt den gjennomføres.

Et klart definert støttebehov for foreldrene i nemndas vedtak om omsorgsovertakelse kan skape forventninger om at barnet tilbakeføres dersom støttebehovet oppfylles. Departementet understreker at en beskrivelse i vedtaket av foreldrenes støttebehov ikke skal tolkes som en garanti eller et krav for tilbakeføring. Beskrivelsen skal angi en retning for videre oppfølging av familien. Endrede og nye forhold kan oppstå, både hos barnet og foreldrene, som kan påvirke både varigheten av omsorgsovertakelsen og foreldrenes støttebehov. Det er viktig at barneverntjenesten forklarer dette grundig til både barnet og foreldrene.

11.2 Plikt for barnevernstjenesten til å tilby oppfølging ved og etter opphevelse av et vedtak om omsorgsovertakelse

11.2.1 Gjeldende rett

Det vises til kapittel 11.1 der departementet beskriver dagens regler for oppfølging av barn og foreldre etter en omsorgsovertakelse.

Barnevernsloven har ingen egne regler om oppfølging av barn og foreldre i forbindelse med en tilbakeføring til familien eller etter at tilbakeføringen er gjennomført. I lovens forarbeider er det imidlertid presisert at «dersom det besluttes gjenforening, er det viktig at barnevernstjenesten legger en plan for hvordan barnet skal tilbakeføres, inkludert hvordan foreldrene skal følges opp i forbindelse med tilbakeføringen. Det kan også være gitt føringer om dette i nemndas vedtak.», jf. Prop. 133 L (2020–2021) merknad til § 8-3, kapittel 14.4.4.1.

11.2.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Barnevernsutvalget løfter fram at det mangler oppfølging av foreldre både under og etter en gjenforening. Utvalget viser til forskningslitteratur som peker på hvor viktig oppfølging etter en tilbakeføring er for å stabilisere situasjonen. Utvalget peker også på at dagens regelverk ikke pålegger barnevernstjenesten en plikt til å følge opp barn og foreldre ved og etter gjenforening. Dette utgjør en risiko for at barns rettssikkerhet ikke blir tilstrekkelig ivaretatt. Som løsning foreslo utvalget å lovfeste en plikt for barnevernstjenesten til å utarbeide en plan for gjenforeningen og å følge opp barn og foreldre både under og etter en gjenforening, i inntil seks måneder.

I høringsnotatet la departementet til grunn at det er viktig med en god tilbakeføringsprosess både for barnet og foreldrene. God oppfølging før og etter en tilbakeføring kan gi barnet stabilitet, kontinuitet og trygghet, samtidig kan det redusere risikoen for at barnet må tas ut av hjemmet igjen. Dette kan bidra til å styrke barnets rettssikkerhet. Departementet understreket imidlertid at hensynet til barn og foreldres rett til privatliv og familieliv gir føringer for hvordan barnevernstjenestens oppfølging bør reguleres. Et krav om at familien skal motta oppfølging i alle tilfeller, inkludert situasjoner der det ikke er grunn til bekymring for barnets omsorgssituasjon, kan være et uforholdsmessig inngrep i familielivet. Dette gjelder selv om oppfølgingen har som mål å øke sannsynligheten for at tilbakeføringen blir vellykket.

Departementet foreslo derfor å lovfeste en plikt for barnevernstjenesten til å følge opp barn og foreldre i opptil seks måneder etter en tilbakeføring. Videre foreslo departementet at slik oppfølging må være basert på samtykke.

11.2.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 40 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget. 25 høringsinstanser støtter forslaget i sin helhet, blant andre *Barneombudet*, *Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge (NUBU)*, *Statsforvalteren i Vestland*, *Statsforvalteren i Agder*, *Statsforvalteren i Rogaland*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark*, *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo og Akershus*, *VID vitenskapelige høgskole*, *Asker kommune*, *Aurskog-Høland kommune*, *Barnevernlederforum i Agder*, *Bærum kommune*, *Drammen kommune*, *Kristiansand kommune*, *Akademikerforbundet*, *FO*, *Landsforeningen for barnevernsbarn (LFB)* og *Organisasjonen for barnevernsforeldre*. De fleste av disse utdyper i liten grad innspillet sitt utover støtten til forslaget. *Drammen kommune* uttaler at dette være en god kvalitetssikring i en sårbar overgang for barn og foreldre.

Blant de om lag 15 høringsinstansene som støtter forslaget, men har mer konkrete innspill til innretningen, er *Bufdir*, *Høgskulen på Vestlandet*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Barnevernsledernetverket i Trøndelag*, *Sarpsborg kommune*, *Barn av rusmisbrukere*, *KS*, *Norsk Fosterhjemforening*, *NTL skoler og institusjoner (NTL)*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst og Sør* og *RKBU Midt* (felles svar fra *RKBU*) og *Stine Sofies stiftelse*. *Bufdir* mener det er uklart hva oppfølgingen av familien konkret skal innebære. Direktoratet peker særlig på at det er uklart hva som skiller barnevernstje-

nestens råd og veiledning i disse sakene, fra et ordinært hjelpetiltak etter § 3-1. *Sarpsborg kommune* mener på sin side at det bør presiseres at kravet kun gjelder i tilfeller der det ikke er åpenbart at hjelpetiltak etter § 3-1 er nødvendig.

Enkelte instanser er uenige i at oppfølgingen skal være basert på samtykke. Dette gjelder *Barn av rusmisbrukere, Norsk Fosterhjemforening, RKBU* (felles svar), *Stine Sofies stiftelse* og *NTL*. De understreker at tilbakeføring kan være en krevende overgang for barnet, og det derfor bør være en plikt for foreldre å motta bistand.

Noen høringsinstanser kommenterer varigheten av oppfølgingen etter en tilbakeføring. *Bufdir* anser det som lite hensiktsmessig å forhåndsdefinere oppfølgingens varighet til seks måneder. *Høgskulen på Vestlandet* mener plikten heller bør baseres på barnets behov og utvikling, framfor en fast tidsramme. Enkelte barn og foreldre kan ha behov for lengre oppfølging. *NUBU* anbefaler at oppfølgingsplanen tydelig fastslår at barnevernstjenesten skal ha jevnlig kontakt med foreldre før barnet tilbakeføres.

Flere høringsinstanser kommenterer ansvarsfordelingen mellom kommuner. *Statsforvalteren i Trøndelag* mener lovteksten bør vise tydelig at ansvaret for tiltak etter bestemmelsen ligger hos barnevernstjenesten i den kommunen som har hatt ansvar for omsorgssaken. *Barnevernsleder-nettverket i Trøndelag* mener derimot at ansvaret bør ligge hos barnevernstjenesten i foreldrenes bostedskommune på tidspunktet for tilbakeføringen. *Organisasjonen for barnevernsforeldre* foreslår at foreldrene får bistand til å etablere seg i barnets omsorgskommune dersom dette er til barnets beste og sikret at barnet kan bli boende i sitt nærmiljø.

KS støtter forslaget, men påpeker at dette er en ny oppgave som vil kreve tilførsel av ressurser til barneverntjenestene. *KS* advarer om at dersom nye oppgaver ikke finansieres fullt ut, kan det øke presset på barnevernstjenesten og svekke muligheten for å gjennomføre andre kvalitets- og utviklingstiltak.

11.2.4 Departementets vurderinger og forslag

11.2.4.1 Plikt for barnevernstjenesten til å tilby oppfølging

Departementet viderefører forslaget om å gi barnevernstjenesten en plikt til å følge opp foreldre og barn når et vedtak om omsorgsovertakelse oppheves og barnet tilbakeføres til familien.

Departementets foreslår at den nye regelen lovfestes i ny § 8-7 i barnevernsloven. Departementet viser til lovutkastet.

Når barnet har vært utenfor hjemmet i kortere eller lengre tid, kan overgangen være krevende for familien. Departementet legger til grunn at familien kan ha stor nytte av å ha noen å rådføre seg med og få tverrfaglig hjelp. En trygg og god tilbakeføring kan bidra til å gi barnet stabilitet, kontinuitet og ro, samtidig som familiesituasjonen kan stabiliseres raskere og bedre. Dette kan igjen redusere faren for at barnet må flytte ut av hjemmet på nytt med vedtak etter barnevernsloven.

Selv om enkelte barnevernstjenester allerede følger opp familier ved tilbakeføring, viser den brede støtten i høringen at det er behov for en mer systematisk tilnærming. Departementet foreslår derfor å lovfeste en plikt for barnevernstjenesten til å følge opp barn og foreldre når et vedtak om omsorgsovertakelse oppheves.

Hensynet til barnets og foreldrenes rett til privatliv og familieliv begrenser imidlertid hvordan en slik plikt kan lovreguleres. For å ivareta dette foreslår departementet at oppfølgingen må baseres på samtykke. Foreldrene må være enige i at oppfølgingen er hensiktsmessig, og takke ja til tilbudet. Barn som er part i saken, må også samtykke. Barnets rett til å medvirke er sentral i denne sammenhengen.

Noen høringsinstanser er uenige i at oppfølgingen skal baseres på samtykke. Departementet anerkjenner at det i enkelte tilfeller vil kunne være behov for å følge opp familien, selv om foreldrene ikke vil samtykke, men opprettholder vurderingen om at oppfølging ikke skal pålegges familien. For det første er barnevernssaken som utgangspunkt avsluttet når barnet er tilbakeført, med mindre det oppstår ny bekymring for barnets omsorgssituasjon. Hvis barneverntjenesten vurderer at vilkårene for hjelpetiltak er oppfylt, kan dette håndteres etter gjeldende regler, jf. Rt. 1996 s. 1203. Departementet mener det ville være et uforholdsmessig inngrep i familielivet å pålegge oppfølging fra barnevernstjenesten uten grunn til bekymring for barnets omsorgssituasjon. Departementet understreker at lovforslaget ikke endrer terskelen for å starte en ny undersøkelse.

For det andre kan det stilles spørsmål ved hensiktsmessigheten av å pålegge foreldre og barn å ta imot oppfølging dersom de ikke ønsker det. Oppfølging, som i praksis ofte vil bestå av råd og veiledning, vil sannsynligvis ha liten effekt uten foreldrenes vilje til å delta. I stedet for å pålegge partene oppfølging mener departementet at barnevernstjenesten bør undersøke årsakene til det

manglende samtykket og vurdere hvordan tilbudet kan tilpasses familiens ønsker og behov. For eksempel kan bistand fra andre tjenester være aktuelt dersom familien har et utfordrende forhold til barnevernet.

Departementet mener videre at et krav om samtykke ikke vil stå i veien for formålet med lovforslaget. Selv om oppfølging ikke er obligatorisk, er det grunn til å tro at barnevernstjenestens plikt til å tilby oppfølging kan bidra til at flere familier lykkes med å reetablere seg og stabilisere situasjonen.

11.2.4.2 Innholdet i oppfølgingen

Formålet med oppfølgingen er å sikre at barnets tilbakekomst til familien blir til barnets beste, og å forhindre behov for nye tiltak etter barnevernsloven. Barnevernstjenesten må vurdere familiens behov for å få til dette, inkludert en vellykket tilbakeføring. Dette gjelder både innholdet i oppfølgingen og varigheten av støtten som tilbys. Oppfølgingen kan rette seg mot både barnet og foreldrene.

Barnevernstjenesten bør samarbeide med barnet og foreldrene for å avklare hva slags oppfølging det er behov for. Oppfølgingen kan for eksempel innebære regelmessig kontakt mellom foreldrene og barnevernstjenesten for å høre hvordan det går, og vurdere om familien har behov for bistand. Barnevernstjenesten kan tilby veiledning og oppfølging på samme måte som den allerede tilbyr barn og foreldre som mottar barnevernstiltak, jf. loven kapittel 8. Dette kan inkludere tiltak som råd og veiledning fra enten barnevernstjenesten selv eller andre faglige instanser som barnevernstjenesten mener er egnet til å utføre oppgaven.

Dersom foreldrene ønsker det, skal barnevernstjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med andre hjelpeinstanser. Barnevernstjenesten har plikt til å bistå med slik kontakt som en del av oppfølging av foreldre som mottar barnevernstiltak, jf. loven kapittel 8.

Oppfølgingen er ikke ment å være omfattende. Det samsvarer med lovens system og grunnlaget for tilbakeføring, som innebærer at foreldrene er vurdert til å kunne gi barnet forsvarlig omsorg. Barnevernssaken er avsluttet fordi vilkårene for tiltak etter barnevernsloven ikke lenger er oppfylt. Oppfølging etter tilbakeføring skiller seg dermed fra frivillige hjelpetiltak etter § 3-1.

Oppfølgingen skal heller ikke ha som formål å kontrollere om barnet får forsvarlig omsorg. Dersom det oppstår behov for kontroll med familien

etter en tilbakeføring, må dette håndteres gjennom lovens ordinære system, der undersøkelse gjennomføres og tiltak iverksettes dersom vilkårene for dette er oppfylt.

11.2.4.3 Oppfølgingens varighet

Departementet mener at et tilbud om inntil seks måneders oppfølging er en hensiktsmessig tidsavgrensing. Tilbakeføringen kan være krevende, og det kan ta tid før familielivet stabiliserer seg. Behovet for hjelp og støtte kan derfor vedvare en stund etter tilbakeføringen.

Samtidig er det viktig å begrense barnevernstjenestens oppfølgingsansvar i tid, av hensyn til familiens rett til privatliv og familieliv. Det kan argumenteres for at siden oppfølgingen krever samtykke, er det mindre problematisk at oppfølgingen tilbys oppfølging over en lengre periode, for eksempel inntil ett år. Departementet legger likevel vekt på at selv om tiltaket krever samtykke, kan foreldre synes det er vanskelig å takke nei til oppfølgingen eller oppleve det som vanskelig å avslutte hjelpen som barnevernstjenesten anbefaler.

Departementet foreslår derfor at oppfølgingen skal tilbys i inntil seks måneder etter nemndas vedtak om opphevelse av omsorgsvedtaket. Hvis foreldre eller barn har behov for mer hjelp etter at denne perioden har utløpt, kan de som vanlig søke om hjelpetiltak fra barnevernstjenesten eller fra andre hjelpetjenester.

11.2.4.4 Plan for oppfølgingen

Departementet viderefører forslaget om at barnevernstjenesten skal utarbeide en plan for oppfølging av familien når barnet tilbakeføres til foreldrene. Planen bør beskrive hvordan barnet skal gjenforenes med foreldrene, og hvordan barnet og foreldrene skal følges opp etter tilbakeføringen. En slik plan kan bidra til å systematisere oppfølgingsarbeidet og dokumentere barnevernstjenestens vurderinger. Plankravet er i tråd med lovens system om at det skal utarbeides planer for ulike barnevernstiltak, som hjelpetiltak og omsorgsovertakelse, jf. barnevernloven kapittel 8.

Ettersom oppfølgingen baseres på samtykke, bør barn og foreldre ha innflytelse på innholdet i planen. Dette kan øke sannsynligheten for at oppfølgingsarbeidet blir vellykket. Videre vil planen bidra til å informere og forberede barnet og foreldrene på oppfølgingen. Departementet foreslår likevel ikke å lovregulere et særskilt krav til samarbeid i planarbeidet. Departementet mener at

barnevernstjenestens plikt til samarbeid med barn og foreldre allerede følger av § 1-4 om barnets rett til medvirkning og § 1-9 om barnevernstjenestens samarbeid med barn og foreldre.

Planen i seg selv kan ikke påklages. Departementet presiserer imidlertid at dersom oppfølgingstiltakene innebærer enkeltvedtak, som for eksempel råd og veiledning med et spesifikt omfang eller støttekontakt, vil det være enkeltvedtak som kan påklages til statsforvalteren.

11.2.4.5 *Hvilken kommune som har plikt til å følge opp*

Det kan oppstå spørsmål om hvilken kommune som skal ha ansvaret for å tilby oppfølgingen når barnet er tilbakeført til hjemmet. For eksempel kan foreldrene ha flyttet til en annen kommune i løpet av perioden barnet har vært utenfor hjemmet.

Noen få høringsinstanser har kommentert ansvarsfordelingen mellom kommuner. *Statsforvalteren i Trøndelag* mener at lovteksten bør tyde-

liggjøre at ansvaret for tiltak etter bestemmelsen ligger hos barnevernstjenesten i den kommunen som hadde ansvar for omsorgssaken. *Barnevernsledernetverket i Trøndelag* mener derimot at ansvaret bør ligge hos barnevernstjenesten i den kommunen barnet tilbakeføres til, altså foreldrenes bostedskommune på tilbakeføringstidspunktet.

Departementet foreslår at det er kommunen som hadde ansvar for omsorgssaken, som også skal ha ansvaret for oppfølgingen når barnet tilbakeføres til hjemmet. Dette samsvarer med lovens ordinære system, hvor omsorgskommunen har hovedansvaret for barnevernssaken.

Samtidig kan denne ansvarsfordelingen gi utfordringer, for eksempel hvis familien har flyttet langt fra kommunen som hadde ansvaret for omsorgsovertakelsen. I slike tilfeller bør omsorgskommunen, som har oppfølgingsansvaret, kontakte foreldrenes bostedskommune for å vurdere hvordan oppfølgingen kan tilrettelegges gjennom samarbeid mellom kommunene.

12 Adgang for barnevernstjenesten til å stanse samvær

12.1 Gjeldende rett

Retten til samvær etter en omsorgsovertakelse regnes som en del av retten til familieliv, slik den er beskyttet i Grunnloven, den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og barnekonvensjonen. Begrensinger i samværet mellom barn og foreldre innebærer et inngrep i denne retten. Etter barnekonvensjonen artikkel 9 har barn som er adskilt fra sine foreldre rett til å opprettholde personlig kontakt og regelmessig samvær med begge foreldrene, med mindre det er i strid med barnets beste.

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) og Høyesterett legger til grunn at formålet med samvær mellom barn og foreldre er å opprettholde og styrke relasjonen mellom dem, uavhengig av om målet om gjenforening er oppgitt. Samvær kan også legge til rette for en gjenforening. Samtidig følger det av praksis fra EMD at myndighetene ikke kan fastsette et samvær som utsetter barnet for urimelig belastning («undue hardship»)¹.

Barnevernsloven § 7-1 gir barn og foreldre rett til samvær etter en omsorgsovertakelse. Det er barneverns- og helsenemnda som fastsetter omfanget av samværet, basert på en konkret vurdering, jf. § 7-2. Hensynet til barnets beste er overordnet i denne vurderingen. Momenter som skal vektlegges inkluderer blant annet barnets mening, barnets reaksjoner på samvær, forhold ved foreldrene, og muligheten for både barnet og foreldrene til å opprettholde og styrke båndene mellom seg. Nemnda kan også sette vilkår for samværet, for eksempel at det skal skje under tilsyn. Bare når det foreligger sterke og spesielle grunner, kan nemnda fastsette at samværet skal begrenses eller falle helt bort, jf. § 7-2 tredje ledd.

Bestemmelsen lovfester gjeldende rettspraksis fra Høyesterett og EMD og viser at det skal mye til for at samvær kan falle bort. Forarbeidene presiserer at det i noen tilfeller kan være nødvendig å sterkt begrense eller midlertidig stoppe samværet, av hensyn til barnet, jf. Prop. 133 L

(2020–2021) kapittel 13.4.1.5. Nyere praksis fra Høyesterett og EMD viser at barnets mening, eller hensyn til barnets helse og utvikling, kan begrunne et sterkt begrenset samvær.

Barneverns- og helsenemndas vedtak om samvær er et minimumsvedtak. Det betyr at barnevernstjenesten kan tilrettelegge for mer samvær dersom det er til barnets beste, så lenge det ikke strider mot forutsetningene i nemndas vedtak, jf. § 7-6.

Barnevernstjenesten har ikke myndighet til å redusere samværet som nemnda har fastsatt. Hvis nye forhold oppstår etter nemndas vedtak som tilsier at samværet bør begrenses, må barnevernstjenesten fremme en ny sak for å endre samværsordningen, i henhold til de vanlige saksbehandlingsreglene for nemndsbehandling. Det er ingen sperrefrist for barnevernstjenesten, og samværet skal gjennomføres som opprinnelig bestemt inntil nemnda har fattet et nytt vedtak i saken.

Hvis barnet ønsker å få begrenset samværet, kan barnet når som helst kontakte barnevernstjenesten for å be om at det fremmes en sak om endring av samværet. Fosterforeldrene kan også kontakte barnevernstjenesten hvis de mener at samværsordningen bør vurderes på nytt. Barnevernstjenesten må vurdere om det, basert på informasjonen fra barnet eller fosterforeldrene, er grunnlag for å fremme en endringssak om samvær for nemnda. Departementet understreket i forarbeidene til barnevernsloven fra 2021 at barnets rett til å medvirke også gjelder ved gjennomføringen av samvær, og at ingen barn kan fysisk tvinges til samvær mot sin vilje. Barn med partsrettigheter og foreldrene kan også selv ta initiativ til å fremme en sak for nemnda om endring av samværet, jf. § 7-4.

I noen tilfeller har barnevernstjenesten funnet det nødvendig å stanse et fastsatt samvær for å beskytte barnet. Når det skjer, har det vært på grunnlag av ulovfestet nødrett. Bruken av ulovfestet nødrett er basert på prinsippene fra strafferechtslig nødrett. Straffeloven § 17 fastslår at «en handling som ellers ville være straffbar, er lovlig når den blir foretatt for å redde liv, helse, eiendom eller annen interesse fra en fare for skade som

¹ *K.O og V.O mot Norge (2019)*, avsnitt 69.

ikke kan avverges på annen rimelig måte, og denne skaderisikoen er langt større enn skaderisikoen ved handlingen». Bruken av ulovfestet nødrett for å stanse samvær forutsetter dermed at det er nødvendig for å verne barnet mot fare for skade som ikke kan avverges på annen rimelig måte. Risikoen for barnet ved gjennomføring av samvær må være betydelig større enn virkningen av samværsinngrepet for de samværsberettigede. Vedtaket må altså være både nødvendig og forholdsmessig ut fra de aktuelle interessene.

I en tolkningsuttalelse² har departementet lagt til grunn at dersom barnevernstjenesten nekter å gjennomføre ett eller flere samvær med henvisning til ulovfestet nødrett, vil dette ikke kreve et enkeltvedtak og kan ikke påklages til statsforvalteren eller nemnda. Videre har departementet presisert at dersom samværet kan gjennomføres på et senere tidspunkt, innenfor rammene av nemndas vedtak eller en dom, vil en stans i samværet ikke begrense framtidig samvær.

Barnevernstjenesten har plikt til å utarbeide en egen plan for barnets samvær og kontakt med foreldre, søsken og nærstående, jf. § 7-6 første ledd. Planen skal være dynamisk, og barnevernstjenesten er forpliktet til jevnlig å vurdere om omstendighetene knyttet til samværet har endret seg, og om det er behov for justeringer. Det følger av forarbeidene at samværet må tilpasses barnets alder, utvikling og behov, jf. Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 13.4.1.2. Dersom barnevernstjenesten mener det opprinnelige samværet ikke lenger er til barnets beste, må det fremmes ny sak for nemnda for å justere samværet.

12.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

12.2.1 Bakgrunnen for høringsforslaget

I september 2021 uttalte Sivilombudet seg i en sak der en barnevernstjeneste hadde stoppet et samvær på selve samværsdagen.³ Barnevernstjenesten begrunnet stansen med nødrett etter å ha mottatt en bekymringsmelding om mulige straffbare forhold knyttet til samværet. Sivilombudet var enig med departementets tidligere tolkning om at akutt stans eller avbrudd av samvær for å beskytte barnet kan være en faktisk handling som ikke krever enkeltvedtak. Ombudet understreket at det i hver sak må vurderes konkret om stansen

av samvær er en faktisk handling eller en avgjørelse som påvirker rettigheter eller plikter. Sivilombudet påpekte at barnevernstjenesten i denne saken også regulerte framtidige samvær ved å stanse dem fram til nemndas behandling to måneder senere. I tillegg ble det stilt krav om tilsyn under samværet før eventuelt gjenopptakelse. Dette gjorde at stansen framstod som en annen og midlertidig samværsordning. Ombudet mente at den delen av stansen som gjaldt framtidige samvær mellom barn og foreldre, krevde enkeltvedtak. Ombudet ba departementet vurdere behovet for klargjøring i regelverket.

Departementet er bekymret for at barn gjennomfører samvær som kan være skadelige for dem. En studie utført av OsloMet om praksis i barneverns- og helsenemnda og lagmannsrettene, konkluderte med at det i dag fastsettes mer samvær enn tidligere.⁴ Flere uttrykker bekymring for om tilstrekkelige vurderinger av barnets beste blir gjort, og om barn gjennomfører samvær de ikke ønsker eller som kan skade deres utvikling. I Norsk Fosterhjemsforenings medlemsundersøkelse for 2023 oppgir om lag 25 prosent av respondentene at de har blitt bedt om å presse fosterbarnet til å gjennomføre samvær, selv om barnet ikke ønsker det.⁵

12.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet påpekte i høringsnotatet at det er problematisk at barnevernsloven ikke har en klar hjemmel for situasjoner der samvær må stanses raskt for å beskytte barnet. Derfor foreslo departementet en ny lovregel som gir barnevernstjenesten rett til å stanse samvær fastsatt av nemnda eller domstolen. Det ble understreket at behovet for å stanse samvær ikke bare gjelder enkeltstående samvær som skal gjennomføres snart, men også kan være nødvendig for en periode fram til nemnda har behandlet en sak om endring av samvær. Behovet for å stanse samvær kan skyldes forhold ved samværsforelderen eller barnet selv. Forslaget bygger på forutsetningen om at det ikke alltid er tid til å vente på en ordinær avgjørelse fra nemnda om endring av samværet.

Siden stans av samvær ofte vil være nødvendig på bakgrunn av en akutt situasjon, enten hos barnet eller samværsforelderen, foreslo departemen-

² Tolkningsuttalelse fra Barne- og familiedepartementet 4. juni 2004.

³ Uttalelse fra Sivilombudet, 3. september 2021.

⁴ Alvik, I.F. (2021). *Samvær etter omsorgsovertakelse – en undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter*. OsloMet skriftserie 2021 nr 4.

⁵ Norsk Fosterhjemsforening (2023). *Fosterhjemsundersøkelsen 2023*.

tet at den nye bestemmelsen skal følge reglene for akuttvedtak ved omsorgsovertakelse, både når det gjelder vilkår og prosess.

Departementet foreslo at barnevernstjenesten kan stanse et fastsatt samvær dersom det er fare for at barnet blir «vesentlig skadelidende» ved gjennomføring av samværet. Videre foreslo departementet at de samme reglene for godkjenning og klage som gjelder for akuttvedtak om omsorgsovertakelse også bør gjelde når barnevernstjenesten stanser et fastsatt samvær. Vedtaket om stans av samvær skulle etter forslaget gjelde i to uker. Dersom barnevernstjenesten fremmer sak for nemnda om å endre samværsordningen i denne perioden, vil vedtaket om stans forbli i kraft til nemnda har behandlet saken.

12.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 55 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget, som har fått bred støtte. Blant disse er *Barneombudet*, *Barneverns- og helsenemnda*, *Bufdir*, *Helsedirektoratet*, *Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)*, *Oslo tingrett*, *Politidirektoratet*, *UiT Norges arktiske universitet Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet*, *Advokatforeningen*, *Barn av rusmisbrukere*, *Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett*, *FO*, *Forandringsfabrikken kunnskapssenter*, *Kirkens bymisjon*, *KS*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *Norsk barnevernlederorganisasjon*, *NTL skoler og institusjoner (NTL)*, *Organisasjonen for barnevernsforeldre*, *SOS-barnebyer* og *Voksne for barn*. Forslaget har også støtte fra en rekke statsforvalterembeter og kommuner, inkludert *Statsforvalteren i Agder*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Statsforvalteren i Rogaland*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark* og *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo* og *Akershus*, *Asker kommune*, *Bærum kommune*, *Drammen kommune*, *Horten kommune*, *Kristiansand kommune*, *Lillestrøm kommune*, *Lørenskog kommune*, *Malvik kommune*, *Oslo kommune*, *Porsgrunn kommune*, *Sandefjord kommune*, *Sandnes kommune*, *Sarpsborg kommune* og *Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid*.

Mange høringsinstanser framhever at den foreslåtte hjemmelen er viktig for å beskytte barnet og sikre en bedre prosess og rettssikkerhet for partene. *Barneombudet* omtaler forslaget som ett av de viktigste i høringsnotatet.

Bufdir uttaler:

«Bufdir er enig i at det er hensiktsmessig med en klar og tydelig inngrepshjemmel. En tydelig inngrepshjemmel er først og fremst viktig fordi slike beslutninger vil oppleves svært inngripende. Hensynet til forutberegnelighet, at enkeltmennesket kan innrette seg etter regelverket, og mulighet for å føre kontroll med at myndighetene ikke går utover sine fullmakter, tilsier også at barnevernstjenestens adgang til å stanse fastsatt samvær reguleres i lov.»

Noen instanser mener at terskelen for stans av samvær er for høy. Blant disse er *Bufdir*, *Helsedirektoratet*, *Barneombudet*, *Forandringsfabrikken kunnskapssenter*, *Kirkens Bymisjon*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *NTL*, *SOS-barnebyer* og *Voksne for barn*. Disse instansene mener at det bør være tilstrekkelig at samværet er «skadelig» for barnet, og ikke at barnet blir «vesentlig skadelidende». Flere trekker fram at departementet heller bør benytte samme terskel som ved midlertidig flytteforbud, der det er tilstrekkelig at det er sannsynlig at flytting vil være til skade for barnet.

Barneombudet uttaler:

«Departementet har foreslått at terskelen for barneverntjenestens adgang til å stanse samvær bør ligge på «vesentlig skade for barnet», slik det er for akuttvedtak. *Barneombudet* stiller spørsmål ved om dette er riktig terskel. Vi mener gode grunner taler for at departementet i stedet bør legge til grunn samme terskel som for midlertidig flytteforbud når barnet bor utenfor hjemmet med foreldrenes samtykke. I disse tilfellene er det tilstrekkelig at «det er sannsynlig at flytting vil være til skade for barnet». Å stanse et samvær er noe helt annet enn å flytte et barn gjennom et akuttvedtak. Et akuttvedtak innebærer en helt annen inngripen i barn og foreldres liv enn om samvær stanses. *Barneombudet* mener derfor at terskelen for å stanse samvær bør settes lavere enn ved akuttvedtak.»

Forandringsfabrikken kunnskapssenter foreslår at ordet «akutt» fjernes fra bestemmelsen, fordi det også kan være nødvendig å stanse samvær i situasjoner som ikke er tidskritiske, men fortsatt skadelig for barnet. Flere høringsinstanser, inkludert *Barneombudet*, *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* og *Norsk Fosterhjemsforening*, mener at bestemmelsen bør inkludere en hjemmel for å stanse samvær der barnet tydelig uttrykker at det ikke ønsker samvær. Det vises blant annet til rege-

len i Danmark, hvor barn i fosterhjem har en selvstendig rett til å begjære stans av samvær. *Foreningen mot psykisk vold* påpeker på sin side at barn kan ha faser der de har større behov for trygghet og stabilitet og derfor motsetter seg samvær, mens de senere kan ha behov for samvær med sine egne foreldre.

Norsk Fosterhjemsforening og *NTL* har kommentert bevisregelen for stans av samvær. Begge ønsker en regel som også gjelder ved begrunnet mistanke om at barnet tar skade. De mener barnevernstjenesten bør få rett til å stanse samvær midlertidig for å undersøke saken. Begge understreker at helsefaglige vurderinger må ligge til grunn for slike undersøkelser.

Flere høringsinstanser har kommentert barnets rett til å uttale seg ved stans av samvær. Blant disse er *Barneverns- og helsenemnda*, *NIM*, *UiT Norges arktiske universitet Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet* og *Barn av rusmisbrukere*. Disse instansene mener at barnets rett til å uttale seg er absolutt. De viser til at departementet har uttalt at det i spesielle situasjoner kan gjøres unntak eller tilpasninger i plikten til å informere barnet. Instansene fastholder at barn alltid skal få uttale seg, og at eventuelle tilpasninger må handle om hvordan det skal gjennomføres. Noen peker også på at høyesterettskjennelsen departementet refererer til, er kritisert i juridisk teori, og at den ikke nødvendigvis gjelder akutsituasjoner.

Tre instanser mener fristen på to uker for å sende inn begjæring om endring av samværet til barneverns- og helsenemnda er for kort. Disse er *Sarpsborg kommune*, *Advokatforeningen* og *KS*. *KS* uttaler at en kort frist krever at barnevernstjenestene har tilstrekkelige ressurser tilgjengelig. De påpeker også at samarbeid med andre tjenester kan gjøre det utfordrende å sikre forsvarlig saksutredning innen fristen.

Noen instanser har kommentert hvordan bestemmelsen er utformet. *Bufdir* mener det er uklart når barnevernstjenesten kan opprettholde et akuttvedtak. De foreslår at departementet vurderer om det bør oppstilles krav til sannsynlighet, for eksempel at det må være sannsynlig eller overveiende sannsynlig at faren for vesentlig skade vil vedvare. *Advokatforeningen* påpeker at samværsstans ikke alltid betyr at det er ønskelig med en varig endring av samværet. De ber også om en avklaring på hvordan samværsstans skal håndteres dersom en sak om samvær allerede er til behandling i nemnda eller rettssystemet.

KS påpeker at forslaget kan føre til flere rettslige prosesser som ligner ordinære akuttsaker. De

understreker at dette vil kreve ressurser for barnevernstjenesten som må kompenseres.

Noen få høringsinstanser er kritiske til forslaget. *Organisasjonen for barnevernsforeldre* stiller spørsmål ved behovet for en slik hjemmel og lurte på hvorfor ulovfestet nødrett ikke er tilstrekkelig.

Barneverns- og helsenemnda foreslår at bestemmelsen bør plasseres i kapittel 4 i loven sammen med andre regler om akuttvedtak, for bedre systematikk i loven.

12.4 Departementets vurderinger og forslag

12.4.1 Stans av samvær for å beskytte barnet

Barn skal ikke utsettes for samvær som kan være skadelige for dem. Barnevernsloven har i dag ingen hjemmel som gir barnevernstjenesten adgang til å stanse samvær fastsatt av nemnda eller domstolen. I enkelte akuttsituasjoner har barnevernstjenester brukt ulovfestet nødrett for å stanse enkeltstående samvær. Nødrett gir imidlertid et uklart rettsgrunnlag når det gjelder hvem som kan fatte beslutninger, hvor lenge en nødrettsbeslutning kan gjelde, og hvilke prosessuelle garantier som gjelder. Nødrett åpner også for en vilkårlig praksis, som kan være uheldig for rettssikkerheten. Videre gir nødrett ingen hjemmel til å stanse samvær for en lengre periode fram til nemnda har behandlet en sak om endring av samvær.

Forslaget i høringsnotatet om å gi barnevernstjenesten en klar hjemmel til å stanse samvær har fått bred støtte. Høringsinstansene framhever at en slik hjemmel er nødvendig for å beskytte barnet og sikre en tydelig prosess. Departementet viderefører derfor forslaget. Den nye bestemmelsen gir barnevernstjenesten adgang til å stanse samvær når det er nødvendig for å beskytte barnet. Forslaget regulerer også hvordan et vedtak om stans kan opprettholdes fram til nemnda har behandlet sak om endring av samværet.

Endringer i samværsordninger fastsatt av nemnda og domstolene er et inngrep i barns og foreldres rett til familieliv. Dette krever en klar lovhjemmel, et legitimt formål, forholdsmessighet og krav til prosessuelle rettigheter for å ivareta rettssikkerheten til barn og foreldre. På bakgrunn av innspill i høringen, foreslår departementet enkelte justeringer og presiseringer i lovforslaget sammenlignet med høringsutkastet.

Departementet understreker at barnevernstjenesten skal tilrettelegge for at samværsordningen fungerer så godt som mulig. Barnevernstjenesten har et visst handlingsrom til å tilrettelegge for

fleksible løsninger, så lenge det er til barnets beste. Ifølge departementets tidligere tolkningsuttalelse vil ikke stans av et enkelt samvær, som kan gjennomføres senere innenfor rammene av nemndas vedtak, begrense framtidig samvær. Foreldre vil i slike tilfeller ikke være fratatt samvær, og det vil ikke være nødvendig å fatte vedtak om stans av samvær etter den nye bestemmelsen.

Eksempelvis kan samvær måtte utsettes på grunn av sykdom hos barnet eller samværsforelderen, uten at det reduserer antall samvær totalt. Andre grunner kan være ferie eller skoleturer. I slike tilfeller må barnevernstjenesten samarbeide med de involverte – barnet, samværsforelderen og fosterforeldrene eller institusjonen – for å finne gode løsninger innenfor rammen av vedtaket.

Dersom barnevernstjenesten vurderer at samvær fastsatt av nemnda eller domstolene ikke lenger er til barnets beste, er utgangspunktet at det skal fremmes ny sak for nemnda. Forslaget om en ny bestemmelse om stans av samvær skal kun brukes når stans er nødvendig for å beskytte barnet, og der det ikke er mulig å utsette samvær innenfor rammene av nemndas vedtak.

Hva som regnes som stans av samvær, og hva regnes som er en utsettelse innenfor vedtaket, må vurderes konkret i hver sak. Ved tvil om samværet kan utsettes innenfor rammen av vedtaket, skal barnevernstjenesten fatte et midlertidig vedtak etter den nye bestemmelsen, dersom vilkårene er oppfylt.

Med dette forslaget følger departementet også opp anmodningsvedtak 14. januar 2025 nr. 440 der Stortinget ber regjeringen om å utrede hvordan man kan senke terskelen for at barnevernet kan stanse samvær som ikke er til barnets beste. Departementet viser også til kapittel 7.4.4, som handler om tiltak for å legge til rette for gode samvær mellom barn og foreldre. Det foreslås der å utrede om barnevernsloven bør ha en egen ordning for barn som har sterk motstand mot samvær.

12.4.2 En adgang til midlertidig stans av samvær

Departementet foreslo i høringsnotatet en bestemmelse som gir barnevernstjenestens leder, lederens stedfortreder eller påtalemyndigheten adgang til å stanse samvær hvis det er «fare for at barnet blir vesentlig skadelidende» ved gjennomføring av samværet. Dette vilkåret er det samme som gjelder for akuttvedtak om omsorgsovertakelse.

Flere høringsinstanser mener at vilkåret «vesentlig skadelidende» er for strengt og foreslår

at vilkåret heller bør være fare for at barnet blir «skadelidende». Departementet har vurdert dette. Nemnda og domstolene har kompetanse til å fastsette foreldrenes samværsrett etter en konkret avveining av ulike hensyn, inkludert barnets syn på samvær og betydningen av samværet både på kort og lang sikt. Adgangen for barnevernstjenesten til å stanse samvær må balansere hensynet til barns og foreldres rett til familieliv og barnets rett til beskyttelse. Jo mer inngripende tiltaket er, desto strengere krav stilles det til nødvendighet og forholdsmessighet, i tråd med menneskerettslige forpliktelser.

Bestemmelsen er ment som en unntakshjemmel for å beskytte barn mot skadelig samvær. Det er derfor viktig at bestemmelsen ikke gir en for vid adgang til å stanse samvær. Den skal ikke brukes som en omgåelse av de ordinære reglene for endring av samvær.

Departementet er enig med blant andre *Barneombudet* og *Bufdir* i at stans av samvær er mindre inngripende enn et vedtak om midlertidig omsorgsovertakelse. Det tilsier at terskelen for samværsstans ikke bør være like høy. *Forandringfabrikken kunnskapssenter* har påpekt at kravet om «vesentlig skade» kan føre til at barnet ikke får slik nødvendig beskyttelse mot skade som omfattes av barnekonvensjonen artikkel 19. EMDs praksis fastslår at myndighetene ikke kan fastsette samvær som utsetter barnet for en urimelig belastning, og Høyesterett har understreket at samvær heller ikke skal legges nært opp til denne grensen.

I lys av at vedtak om samværsstans er midlertidig, og for å sikre barn mot skadelig samvær, foreslår departementet at barnevernstjenesten kan stanse samvær dersom det er fare for at barnet blir «skadelidende». Denne terskelen vil blant annet unngå detaljerte diskusjoner om alvorlighetsgraden av skade og gjøre vurderingene mer praktiske.

Hvorvidt barnet kan bli skadelidende av samværet, må vurderes konkret i hver enkelt sak. Vurderingen må være knyttet til det aktuelle samværet som vurderes stanset. Det må finnes konkrete holdepunkter som tilsier at samværet kan føre til fysisk eller psykisk skade, enten under samværet eller i etterkant, som for eksempel psykiske etterreaksjoner. I slike tilfeller må det dokumenteres en sannsynlig sammenheng mellom samværet og skadepotensialet.

Forhold som kan gjøre at barnet blir skadelidende, kan være knyttet til foreldrene, barnet selv, eller en kombinasjon av begge. Eksempler inkluderer samværsforeldre med betydelige rus- eller psykiske problemer som kan skade barnets helse

eller utvikling. Barnets egne reaksjoner på tidligere samvær, inkludert sårbarhet og påvirkning, vil også være del av helhetsvurderingen.

Flere høringsinstanser har understreket behovet for å kunne stanse samvær basert på barnets ønsker. Spørsmålet om hvordan reglene bør være for å ivareta barn som har sterk motstand mot samvær skal utredes nærmere, se omtale om dette også i kapittel 7.4.4.

Barn som viser tydelig motstand mot samvær, skal få sin rett til medvirkning ivarettatt, jf. § 1-4. Barnets mening om hyppighet, gjennomføring og opplevelse av samværet skal tillegges vekt ut fra barnets alder og modenhet. Hvis barnet uttrykker sterk motstand eller har hatt kraftige reaksjoner på tidligere samvær, skal barnevernstjenesten vurdere behovet for å fremme en sak om endring av samværet.

Departementet er enig med høringsinstansene, blant andre *NIM* og *Barneverns- og helsenemnda*, i at barnets rett til å uttale seg i spørsmål som angår dem er absolutt. Dette gjelder også ved midlertidige vedtak. I de mest akutte tilfellene, som ved nødrettssituasjoner, må barnevernstjenesten vurdere konkret hvordan barnets rett til medvirkning skal gjennomføres innenfor de tidsbegrensningene situasjonen krever.

Samværsstans kan kun vedtas dersom det er nødvendig for å beskytte barnet. Departementet foreslår å lovfeste et krav om nødvendighet for slike vedtak. I noen tilfeller kan en akutt nødsituasjon begrunne vedtaket, mens i andre tilfeller kan barnevernstjenesten ha noe mer tid til å fatte en beslutning. Samværsstans kan ikke vedtas hvis det er tilstrekkelig å utsette samværet innenfor rammene av nemndas vedtak eller fremme en ordinær sak om endring av samvær. Tiltakene skal ikke være mer inngripende enn nødvendig, jf. § 1-5.

Ved vurdering av behovet for å stanse samvær, må barnevernstjenesten vurdere om det er tilstrekkelig å vedta tilsyn under samværet. Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet om å gi barnevernstjenesten hjemmel til å vedta tilsyn under samværet, for å unngå at barnet blir skadelidende. Forslaget har fått bred støtte i høringen.

Departementet viderefører også forslaget om at et vedtak om samværsstans eller tilsyn under samvær skal godkjennes av nemnda snarest, og helst innen 48 timer etter at nemnda har mottatt saken, jf. § 14-22. Foreldre og barn med partsrettigheter kan påklage vedtaket til nemnda etter reglene i § 14-23, og vedtaket kan kreves rettslig overprøvd, jf. § 14-25. Departementet vurderer

disse mekanismene som viktige for å styrke barns og foreldres rettssikkerhet.

12.4.3 Samværsstans fram til ny behandling i nemnda

Departementet ser behov for at samvær tidvis kan stanses helt fram til en ny samværsordning er fastsatt av nemnda. Forslaget har fått støtte i høringen. I høringsnotatet foreslo departementet at vedtak om stans av samvær i utgangspunktet gjelder i to uker. Noen høringsinstanser mener en frist på to uker er for kort, særlig med tanke på utfordringer knyttet til forsvarlig saksutredning. Departementet er enig i at det er viktig å avklare situasjonen raskt for å ivareta både barnets og foreldrenes rettssikkerhet. Samtidig ser departementet at to uker kan gi barnevernstjenesten begrenset tid til å vurdere og forberede en endringssak. Departementet foreslår derfor å utvide fristen til tre uker.

Siden barnevernstjenesten allerede kjenner familien godt, mener departementet at en frist på tre uker er rimelig og realistisk. Hvis en begjæring om endring av samvær fremmes for nemnda innen fristen, kan stans av samvær opprettholdes fram til nemnda har fattet et nytt vedtak.

Departementet er enig med høringsinstanser som påpeker at jo flere samvær som stanses, desto mer inngripende blir vedtaket. Departementet har forståelse for *Bufdirs* synspunkt om at det bør stilles krav til «sannsynlighet» eller «overveiende sannsynlighet» for at skaden vil vedvare for at vedtaket kan opprettholdes fram til nemnda har behandlet en endringssak om samvær. Departementet er enig i at vurdering av om skaderisiko vil vedvare, er et sentralt tema i barnevernstjenestens beslutning om å fremme en endringssak.

Selv om departementet har forståelse for *Bufdirs* syn, ser det ikke behov for å endre lovforslaget. Forslaget følger samme system som akuttvedtak etter §§ 4-2 og 4-4 om omsorgsovertakelse og opphold på institusjon. Disse hjemlene har heller ikke egne vilkår for opprettholdelse av vedtak fram til hovedsaken behandles. Det er det opprinnelige vedtaket, og forholdene på tidspunktet for nemndas behandling, som skal vurderes, jf. § 14-23. Partene har rett til å påklage vedtaket og kreve rettslig overprøving, jf. §§ 14-23 og 14-25. Sentralenheten for barneverns- og helsenemnda opplyser at dersom klagen følger vanlig klagebehandling, skal vedtaket foreligge én uke etter at nemnda mottok saken.

Normalt tar det litt over to måneder fra nemnda mottar en sak om samværsendring til saken behandles.⁶ Inngrepet overfor foreldrene anses

derfor som begrenset i tid. Dersom nemnda har godkjent vedtaket om samværsstans og opprettholdt det etter klage, er det forsvarlig å stanse samværet midlertidig. Dette kan også gi barnet ro i situasjonen. Departementet mener derfor den foreslåtte løsningen er både forsvarlig og hensiktsmessig.

Departementet understreker at barnevernstjenesten har plikt til løpende å vurdere om vedtaket om samværsstans skal opprettholdes eller endres. Dette gjelder både før en eventuell begjæring sendes til nemnda, og etter at begjæring er sendt. Hvis barnevernstjenesten vurderer at samvær kan gjennomføres uten risiko for at barnet blir skadelidende, skal vedtaket oppheves og opprinnelig samværsordning skal gjenopptas.

Departementet viderefører forslaget om å synliggjøre i loven at barnevernstjenesten har plikt til å vurdere behovet for vedtaket fortløpende. Dette kan øke bevisstheten om ansvaret i barnevernstjenesten og styrke rettssikkerheten for barn og foreldre. Videre presiseres det at barnevernstje-

nestens vurderinger knyttet til stans av samvær må begrunnes og dokumenteres, jf. § 12-4.

12.4.4 Plassering av bestemmelsen om stans av samvær

Departementet viderefører forslaget om å plassere bestemmelsen om stans av samvær i kapittel 7 som ny § 7-7. Departementet anerkjenner *Barneverns- og helsenemndas* innvending om at det kan være i tråd med lovens systematikk å samle alle bestemmelser om akuttvedtak i kapittel 4 i loven. Departementet legger likevel avgjørende vekt på at kapittel 7 samler alle bestemmelser om samvær, både prosessuelle og materielle.

Departementet foreslår også å bytte ut ordlyden «akuttvedtak» i bestemmelsen med «midlertidig vedtak». Dette gir en tydeligere beskrivelse av vedtakets funksjon og er bedre tilpasset konteksten.

Departementet viser til forslaget til ny § 7-7 om barnevernstjenestens adgang til å stanse fastsatt samvær. Videre viser departementet til forslaget om endringer i §§ 14-22 og 14-23.

⁶ Barneverns- og helsenemnda (2024). *Årsrapport 2023*.

13 Stabilitet i fosterhjem

13.1 Beslutningsmyndighet for fosterforeldre

13.1.1 Gjeldende rett

13.1.1.1 *Ansvar for barnet etter en omsorgsovertakelse*

Når barneverns- og helsenemnda har fattet et vedtak om omsorgsovertakelse, har barnevernstjenesten omsorgsansvaret for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd. For barn som har frivillig opphold i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon etter § 3-2 har ikke barnevernstjenesten overtatt omsorgen. Hvordan ansvaret for barnet da skal fordeles må avtales mellom barnevernstjenesten og foreldrene.

I dagens barnevernslov ble det tatt inn presiseringer av hva som hører til barnevernstjenestens omsorgsansvar etter en omsorgsovertakelse. Det framgår av § 5-4 at barnevernstjenesten skal ta avgjørelser som har betydning for barnets dagligliv, blant annet om barnet skal være i barnehage, gå i skolefritidsordning eller delta i fritidsaktiviteter. I forarbeidene er det lagt til grunn at de fleste funksjonene som hører under foreldreansvaret skal utøves av barnevernstjenesten, så fremt det ikke angår helt grunnleggende personlige forhold om barnet.

En omsorgsovertakelse innebærer et betydelig inngrep i foreldreansvaret. Foreldreansvaret innebærer blant annet rett og plikt til å bestemme for barnet i personlige forhold, og plikt til å yte omsorg og omtanke, jf. barneloven § 30. Det er presisert i § 5-4 tredje ledd at foreldrenes foreldreansvar etter omsorgsovertakelse er begrenset til avgjørelser om barnets grunnleggende personlige forhold, som valg av type skole, endring av navn, samtykke til adopsjon og inn- og utmelding i tros- og livssynsamfunn. Presiseringen av hva som ligger i dette begrensede foreldreansvaret (restforeldreansvaret) var ny med barnevernsloven av 2021.

Fosterforeldrenes ansvar framgår hovedsakelig av § 5-4 andre ledd. Fosterforeldrene utøver omsorgen for barnet på vegne av barnevernstjenesten og innenfor de rammene som barnevernstjenesten fastsetter.

Etter en omsorgsovertakelse kan dermed ansvaret for barnet være delt mellom foreldrene, barnevernstjenesten, de som utøver omsorgen for barnet (fosterforeldrene/barnevernsinstitusjonen), og eventuelt oppnevnt verge når det er noen andre enn de tre første kategoriene. Det innebærer at også beslutningsmyndigheten på vegne av barnet er delt mellom flere.

I forbindelse med barnevernloven av 1992, foreslo departementet at også foreldreansvaret skulle overføres i forbindelse med omsorgsovertakelsen, såkalt ansvarsovertakelse. Stortinget vedtok imidlertid dagens omsorgsovertakelse, hvor foreldreansvaret fortsatt skulle ligge til foreldrene.

Barnets selvråderett er regulert i barneloven, vergemålsloven og i ulike særlover. Disse reglene gjelder uavhengig av om barnet er under barnevernets omsorg. Når barnet er fylt 15 år vil barnet ha rett til å ta selvstendige valg på flere områder, blant annet når det gjelder skole, foreninger, enkelte økonomiske forhold, og trossamfunn. Når barnet blir 16 år, kan det blant annet selv samtykke til helsehjelp og endre navnet sitt uten samtykke fra foreldrene.

13.1.1.2 *Fosterforeldrenes ansvar for barnet*

Fosterforeldrene utøver omsorgen for barnet på vegne av barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse, eller på vegne av foreldrene ved frivillig opphold i fosterhjem. En rekke praktiske beslutninger og handlinger ligger til fosterforeldre i kraft av at de utøver omsorgen for barnet i det daglige. Fosterforeldrene kan blant annet bestemme om barnet kan gå på fritidsaktiviteter, være med venner hjem, hvor lenge barnet skal være på skolefritidsordning, når det skal gjøre lekser mv. Dette omfattes av dagens § 5-4 andre ledd. Ved tvil om hvem som skal ta en avgjørelse som gjelder barnet, skal spørsmålet tas opp med barnevernstjenesten, jf. fosterhjemsforskriften § 13.

I praksis kan det variere hva det er avtalt at fosterforeldrene kan gjøre og beslutte, uten å henvende seg til barnevernstjenesten først. At omsorgen for barnet utøves innenfor de rammene som

barnevernstjenesten fastsetter, betyr at barnevernstjenesten kan overlate større eller mindre deler av sitt omsorgsansvar til fosterforeldrene. I Prop. 133 L (2020–2021) legges det til grunn at «*Rammene som fastsettes må tilpasses det enkelte tilfellet, og om barnevernstjenesten kun har omsorgsansvaret eller om barneverns- og helsenemnda også har vedtatt at barnevernstjenesten skal overta foreldreansvaret, jf. § 5-8.*» Dersom foreldrene er fratatt hele foreldreansvaret, vil barnevernstjenesten kunne overføre bestemmelsesrett som ellers hører under foreldreansvaret til fosterforeldrene eller institusjonen der barnet bor. Se også Prop. 133 L (2020-2021) kapittel 11.3.4. I Ot.prp. nr. 44 (1991–92) er det vist til at tilfeller hvor fosterforeldre kan avgjøre andre spørsmål enn de som gjelder den daglige omsorgen, er særlig relevant når fosterforeldre har hatt barnet hos seg en viss tid, og har vist seg skikket til å treffe avgjørelser om barnet. Dette er videreført i dagens lov.

At omsorgen utøves innenfor rammene barnevernstjenesten fastsetter innebærer også at fosterforeldrene må informere barnevernstjenesten om forhold ved barnet som barnevernstjenesten bør kjenne til. Dette framgår av fosterhjemsforskriften § 14, og innebærer blant annet å holde barnevernstjenesten orientert om barnets helse og behov for helsehjelp. I tillegg er det regulert at fosterforeldre må avklare med barnevernstjenesten dersom barnet skal være hos andre utover kortere perioder, eller dra på feriereiser eller lignende utover dette. Fosterforeldrene må også informere barnevernstjenesten i god tid dersom de planlegger å flytte.

Det finnes også særregulering av fosterforeldres myndighet. I pass- og ID-forskriften § 2-1 framgår det at fosterforeldre kan bemyndiges til å møte i stedet for barnevernstjenesten, og i finansavtaleforskriften framkommer det at fosterforeldre kan få fullmakt fra barnevernstjenesten til å inngå kontoavtaler og avtale om betalingstjenester på vegne av barnet.

Flere elementer fra den tidligere malen for avtale mellom fosterforeldre og barnevernstjenesten (Fosterhjemsavtalen) er i dag tatt inn i forskrift, blant annet for å tydeliggjøre fosterforeldrenes og barnevernstjenestens ansvar. Det følger for eksempel av forskriften at barnevernstjenesten skal gi fosterforeldrene opplysninger som er nødvendige for at fosterforeldrene skal kunne ivareta omsorgen for barnet, at omsorgen fosterforeldre gir skal være forsvarlig, og utøves i samarbeid med foreldrene når oppholdet er frivillig, jf. forskriften § 13.

Departementet har vurdert at elementer i fosterhjemsavtalen er å regne som enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand, og at fosterforeldre har klagerett på barnevernstjenestens avgjørelser om økonomisk godtgjøring og utgiftsdekning, og avgjørelser om oppfølging av at fosterforeldre, inkludert frikjøp og avlastning. Dette innebærer at når barnevernstjenesten fatter vedtak om dette, gjelder forvaltningslovens saksbehandlingsregler for enkeltvedtak. Statsforvalteren er klageinstans for enkeltvedtak som fattes av barnevernstjenesten, jf. barnevernsloven § 12-9 første ledd.

På bakgrunn av endringer i barnevernsloven, forskrift og vurderingen av at elementer i tidligere fosterhjemsavtale er å anse som enkeltvedtak, har malen for fosterhjemsavtalen blitt endret. Ny mal ble fastsatt av Bufdir høsten 2024, og har et vedlegg med fullmaktsskjema for hvilke fullmakter fosterforeldrene får av barnevernstjenesten.

13.1.1.3 Barnevernstjenestens myndighet etter særlovgivningen

I tillegg til at barnevernstjenestens omsorgsansvar for barnet framgår av barnevernsloven, har tjenesten også ansvar etter andre lover. En henvisning til dette er i dag tatt inn i siste setning i § 5-4 første ledd.

I barnehageloven er barnevernets avgjørelsesmyndighet uttrykkelig regulert i kapittel VII om blant annet spesialpedagogisk hjelp og tegnspråkopplæring. Det innebærer blant annet at barnevernstjenesten må samtykke til sakkyndig vurdering av barnet, jf. § 32.

Det følger av opplæringsloven § 24-4 første ledd at barnevernstjenesten har rett til å ta avgjørelser på vegne av eleven etter en omsorgsovertakelse, ved akuttvedtak og ved vedtak om flytteforbud etter barnevernsloven.¹ Barnevernstjenestens kompetanse er likevel avgrenset noe av foreldreansvaret. Det framgår av andre ledd at det er foreldrene som har rett til å velge privatskole, rett til å samtykke til fritak fra opplæringsplikten, velge skriftspråk, kreve fritak fra undervisning på grunn av religion eller livssyn, og til å kreve opplæring i og på samisk og i kvensk eller finsk. I forarbeidene framgår det at barnevernstjenestens rett til å ta avgjørelser på vegne av barnet, gjelder for de avgjørelser som etter opplæringsloven er lagt til barnets foreldre (med unntak av de som er særlig nevnt i andre ledd). Det innebærer for eksempel rett til å samtykke til individuelt tilrettelagt opplæring, søke om annen offentlig skole enn

¹ Tilsvarende regel finnes også i privatskoleloven § 7-7.

nærskolen, og ta avgjørelser om skyss eller innlosjering. I tillegg innebærer det at barnevernstjenesten tar avgjørelser og opptrer på vegne av barnet i alle typer skolesaker som er en del av den daglige oppfølgingen av barnet. Bestemmelsen har ikke betydning for forholdet mellom fosterforeldrene og barnevernstjenesten. Forarbeidene påpeker at hvilken adgang fosterforeldre eller institusjonen skal ha til å ta avgjørelser i skolesaker må avklares mellom dem og barnevernstjenesten.² Det vil uansett være barnevernstjenesten som har det helhetlige ansvaret for barnet og dermed òg ansvar for å følge opp og føre kontroll med barnet sin situasjon. Det framgår videre at det forutsettes at barnevernstjenesten orienterer skolen om hvilke avgjørelser fosterforeldrene eller barnevernsinstitusjonen kan ta på vegne av barnevernstjenesten.

Det framgår av pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 fjerde ledd at barnevernstjenesten kan samtykke til helsehjelp for barn under 16 år, dersom barnevernstjenesten har overtatt omsorgen for barnet etter barnevernsloven §§ 4-2 eller 5-1. Dette er et unntak fra hovedregelen i § 4-4 første ledd om at retten til å samtykke til helsehjelp for barn under 16 år er lagt til foreldreansvaret. Overføringen av avgjørelsesmyndigheten for barnets helsehjelp til barnevernstjenesten er dermed et inngrep i foreldreansvaret. Fosterforeldre har ingen selvstendig rett til å samtykke til helsehjelp for barn etter pasient- og brukerrettighetsloven. Barnevernstjenesten kan i dag delegere kompetanse til å samtykke til helsehjelp og til å få informasjon om barnets helse til fosterforeldre etter en konkret vurdering, jf. barnevernsloven § 5-4 andre ledd. Tilbakemeldinger fra Norsk Fosterhjemsforening og andre kan tyde på at dette gjøres i liten grad i dag.

Det står følgende om bestemmelsen i Ot.prp. nr. 12 (1998–99):

«Dersom barnet har et påtrengende behov for helsetjenester og foreldre eller andre med foreldreansvaret ikke sikrer at barnets behov tilgodeses, kan det være grunnlag for å treffe vedtak etter barnevernloven §§ 4-8 og 4-12 (omsorgsovertakelse). Etter vedtak om omsorgsovertakelse vil imidlertid foreldrene fremdeles inneha foreldreansvaret. Det presiseres derfor i annet ledd at det er barneverntjenesten som tar avgjørelser om helsehjelp overfor barn under 16 år

når omsorgen for barnet er overtatt etter barnevernloven §§ 4-8 og 4-12.»

Barnevernstjenesten kan også klage på vedtak fattet i medhold av pasient- og brukerrettighetsloven. Det følger av § 7-2 at den som har samtykkekompetanse etter kapittel 4 er den som har fullmakt til å klage på pasientens eller brukerens vegne.

Når det gjelder retten til informasjon om barnets helse, følger det av pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 sjette ledd at retten til informasjon gjelder «*tilsvarende for barnevernstjenesten*». Dette forstås slik at barnevernstjenesten får retten til informasjon om barnets helse i tillegg til foreldrene, jf. merknad til bestemmelsen:

«Barneverntjenesten vil bl.a. ha en plikt til å sørge for at barnet får nødvendig medisinsk behandling. For å kunne ivareta dette ansvaret må også barneverntjenesten, og derigjennom fosterforeldre eller institusjon få nødvendig kunnskap om barnets helse og medisinske behandling. Av fjerde ledd fremgår det således at barneverntjenesten skal ha informasjon som omhandlet i første og tredje ledd når omsorgen for barnet er overtatt etter barnevernloven § 4-8 eller § 4-12. Slik vil man i disse tilfellene sikre at både barnet selv, foreldrene eller andre med foreldreansvaret og barneverntjenesten blir informert. Når det gjelder unntaket i annet ledd for barn mellom 12 og 16 år så må det også gjelde overfor barneverntjenesten.»

Retten til informasjon gjelder tilsvarende for innsyn i barnets pasientjournal, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1 fjerde ledd.

I forarbeidene til barnevernsloven framgår det at fosterforeldrene skal ivareta omsorgen for barnet i det daglige, og at dette blant annet innebærer nødvendige tiltak ved sykdom. Videre framgår det at barnevernstjenesten kan bestemme at fosterforeldre også skal avgjøre andre spørsmål enn de spørsmål som gjelder den daglige oppfølgingen av barnet. Det framgår imidlertid ikke om barnevernstjenesten kan overføre all sin kompetanse, og hvor grensen eventuelt går.

For utstedelse av pass, kreves samtykke av den eller de som har foreldreansvaret. Etter passloven § 4 må det innhentes samtykke fra barnevernstjenesten for å utstede pass til barnet i situasjoner omfattet av barnevernsloven § 5-6; det vil si når det er iverksatt vedtak om omsorgsovertakelse, akutt mv. eller begjæring om slike tiltak er sendt til barneverns- og helsenemnda. Bestem-

² Jf. Prop. 82 L (2014–2015) kapittel 4.5.5.7 og 4.6 og Prop. 57 L (2022–2023) kapittel 62.6

melsen skal sikre at barnet ikke tas ut av landet uten barnevernstjenesten samtykke. Den myndigheten som er lagt til barnevernstjenesten i medhold av passloven § 4 kan ikke delegeres til fosterforeldrene utover det som følger av pass- og ID-forskriften.

Det følger av finansavtaleforskriften § 4-2 at den kommunale barnevernstjenesten på barnets vegne kan inngå kontoavtale og avtale om betalingstjenester og gi disposisjonsrett over kontoen. Avtalen kan inngås i den mindreåriges navn. Slik avtale kan likevel ikke inngås dersom statsforvalteren har oppnevnt verge for barnet, jf. andre ledd. Bestemmelsen innebærer at barnevernstjenesten har avtalekompetanse ved siden av den kompetansen vergen eller vergene har etter vergemålsloven. Det følger videre av bestemmelsen at barnevernstjenesten kan gi fosterforeldrene eller barnevernsinstitusjonen der barnet bor fullmakt til å inngå slike avtale på vegne av barnet.

13.1.1.4 Vergemål

Når barnevernet har omsorgen for et barn, oppstår det spørsmål om det er disposisjoner som ligger til foreldrene som verge. At ikke vergemålet begrenses på samme måte som foreldreansvaret ved en omsorgsovertakelse, kan vanskeliggjøre noen praktiske situasjoner for barnet, som for eksempel utstedelse av BankID, rett for barn under 15 år til å ta arbeid eller andre rettslige disposisjoner som da ikke kan ivaretas av barnevernstjenesten eller av fosterforeldrene (med mindre fosterforeldrene også er verge).

Foreldrene kan fratas vergemålet etter vergemålslovens regler. Det gjøres imidlertid sjeldent i dag. Dessuten må det i så fall oppnevnes verge, og vergemålet kan ikke slik reglene er i dag ivaretas av barnevernstjenesten.

Departementet viser til at Justis- og beredskapsdepartementet har hatt endringer i vergemålsloven på høring vinteren 2024–2025. I denne høringen er det blant annet forslag om å tydeliggjøre muligheten til å oppnevne verge for barn under omsorg, også i tilfeller hvor foreldrene ikke er fratatt (rest-)foreldreansvaret. Det foreslås også at barn over 15 år kan inngå avtale om digital signering (som BankID) uten samtykke fra verge. Departementet vil samarbeide med Justis- og beredskapsdepartementet om oppfølgingen av høringen når det gjelder endringer i vergemålsloven som har betydning for barn under barnevernets omsorg.

13.1.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

13.1.2.1 Bakgrunnen for høringsforslaget

Barnevernsutvalget pekte på at reguleringen av ansvarsdelingen mellom barnevernstjenesten, foreldre og fosterforeldre kan medføre vanskeligheter for fosterforeldre til å komme i posisjon til å yte god omsorg for barna. Slik vil barn som bor i fosterhjem ikke få de samme mulighetene som barn uten tiltak fra barnevernet. Videre trakk utvalget fram at Barneombudet framholder at systemet i dag fører til uklarhet på to punkter; det er ikke avklart hvilken myndighet det ligger i å utøve den daglige omsorgen og det avklares sjelden hvilke deler av omsorgsansvaret fosterhjemmet skal overta. Den uavklarte situasjonen skaper, ifølge ombudet, utfordringer for rettssikkerheten både for barnet og for fosterforeldrene.

Utvalget mente at utgangspunktet bør være at fosterforeldre skal kunne fatte beslutninger i spørsmål som vanligvis fattes av foreldre, og foreslo retningslinjer for å konkretisere myndigheten. De foreslo også å begrense foreldreansvaret i barnevernsloven § 5-4 tredje ledd slik at valg av type skole og andre grunnleggende personlige forhold ikke skal inngå i restforeldreansvaret. Videre foreslo de at fosterforeldre får klagerett på avgjørelser fra det offentlige om barnet ut over det som gjelder barnevernssaken, og at de får innsynsrett i informasjon om barnet, for eksempel helseopplysninger. Utvalget mente dette er nødvendig for at fosterforeldre kan utøve god omsorg for barnet.

13.1.2.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet for det første å tydeliggjøre hvilke deler av foreldreansvaret som barnevernet overtar etter en omsorgsovertakelse, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd. Formålet var å tydeliggjøre at barnevernstjenestens omsorgsansvar innebærer å ta alle avgjørelser på vegne av barnet som ellers ligger til foreldrene i kraft av foreldreansvaret, både praktisk og rettslig.

For det andre foreslo departementet å ta inn i barnevernsloven at barnevernstjenesten kan gi fosterforeldre myndighet til å ta avgjørelser utover det som følger med å ivareta omsorgen for barnet i det daglige, jf. barnevernsloven § 5-4 andre ledd. Det ble foreslått at fosterforeldrene ved fullmakt kan få den kompetanse som ligger til barnevernstjenesten i medhold av barnevernsloven og i medhold av særlov. Målet var å forhindre uklarhet om hvilke fullmakter fosterfor-

eldre har, og hva fullmaktene innebærer. Departementet foreslo videre at det må begrunnes særskilt dersom barnevernstjenesten beslutter å ikke gi slik fullmakt. Det ble videre foreslått at fosterforeldres fullmakter skal framgå av fosterhjemsavtalen.

Videre foreslo departementet endringer i opplæringsloven, privatskoleloven, barnehageloven og pasient- og brukerrettighetsloven slik at fosterforeldre sin myndighet til å ta avgjørelser på vegne av barnet på disse områdene følger direkte av særlovene. Departementet viste til at hensynet til barnet og til klare regler og forutsigbarhet for fosterforeldre, barnevernstjenesten og for barnehagen, skolen og helsesektoren taler for at det bør framgå klart av lovgivningen hvilken myndighet fosterforeldrene har til å treffe avgjørelser etter de nevnte særlovene.

Departementet foreslo videre at dersom barnevernstjenesten i vesentlige spørsmål mener fosterforeldrenes vurderinger klart ikke er til barnets beste, skal barnevernstjenesten ta avgjørelsen. Departementet foreslo også at fosterforeldrene og institusjonen der barnet bor, har plikt til å informere barnevernstjenesten om avgjørelser barnevernstjenesten bør kjenne til.

Departementet foreslo videre å ta inn i pasient- og brukerrettighetsloven at fosterforeldre eller institusjonen der barnet bor skal ha rett til informasjon, på lik linje med barnevernstjenesten. Retten til informasjon gjelder tilsvarende for rett til innsyn i pasientjournal.

13.1.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 60 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om å gi fosterforeldre økt beslutningsmyndighet. De aller fleste er positive til å gi fosterforeldre økt myndighet, og de langt fleste støtter en tydeliggjøring av at barnevernstjenesten kan gi fosterforeldre økt myndighet ved fullmakt. De fleste høringsinstansene som uttaler seg om økt beslutningsmyndighet uttrykker støtte uten å kommentere forslagene til endringer i særlovene særskilt. De antas derfor å ikke ha innvendinger til forslaget, slik at det klare flertallet av høringsinstanser også støtter dette.

De som uttrykker støtte til forslagene er blant andre *Barneombudet*, *Barneverns- og helsenemnda*, *Bufdir*, *Helsedirektoratet*, *Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)*, *Norsk helsenett*, *Pasient- og brukerombudet*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *Statsforvaltaren i Vestland*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Asker kommune*, *barnevernstje-*

nesten i Senja-Sørreisa, *Bærum kommune*, *Oslo kommune*, *Porsgrunn kommune*, *Sandnes kommune*, *Sarpsborg kommune*, *Senja-Sørreisa kommune*, *Skien kommune*, *Advokatforeningen*, *Fagforbundet*, *Fellesorganisasjonen*, *Foreldreutvalget for barnehager*, *Foreldreutvalget for grunnopplæringen*, *Ideelt Barnevernsforum*, *KS*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Norsk barnevernlederorganisasjon*, *Norsk barnevernssamband*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *NTL skoler og institusjoner*, *Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern*, *Redd Barna*, *Samarbeidsrådet for tros- og livssynsamfunn*, *SOS-barnebyer*, *Sosial- og eldreombudet*, *Stine Sofies stiftelse* og *VID vitenskapelige høgskole*.

To instanser, *Barnevernlederforum i Agder* og *Barnevernsnettverket*, uttrykker at de er direkte imot forslagene. *Barnevernlederforum i Agder* støtter intensjonen, men mener forslagene ikke vil bidra til forenkling i praksis.

Det er få av høringsinstansene som uttaler seg om forslaget om presisering av barnevernstjenestens omsorgsansvar i loven, men de som uttaler seg, blant andre flere statsforvaltere, *Barneombudet* og *Barneverns- og helsenemnda*, støtter det.

Samarbeidsrådet for tros- og livssynsamfunn og *NIM* støtter departementets vurdering av at det ikke foretas ytterligere begrensninger i restforeldreansvaret av hensyn til tros- og livssynsfriheten. Øvrige høringsinstanser har ikke omtalt forslaget.

En del høringsinstanser uttrykker eksplisitt støtte både til forslaget om regulering i barnevernsloven, og i helse-, skole- og barnehagelovgivningen. Det gjelder blant andre *Barneverns- og helsenemnda*, *Barneombudet*, *Norsk Fosterhjemsforening* og flere statsforvaltere.

Barneombudet skriver:

«Barneombudet støtter at fosterforeldre/institusjon etter de nevnte særlovene skal gis samme myndighet til å samtykke/ treffe avgjørelser som barneverntjenesten. Det er også viktig at fosterforeldrene får rett til å søke på ytelser/tjenester på vegne av barnet, følge opp saken videre, innsynsrett og klagemuligheter på vegne av barnet. Vi mener dette er et viktig tiltak for å styrke rettssikkerheten og ivaretagelsen av barn i fosterhjem. Ellers vil vi vise til begrunnelsene for dette i vår rapport «Blod er ikke alltid tykkere enn vann» og vårt høringsssvar til NOU 2023: 7.»

Noen høringsinstanser er imot direkte rett i pasient- og brukerrettighetsloven. Det gjelder blant andre *Bufdir*, *Pasient- og brukerombudet*, *RKBU*

Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør og RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Sosial- og eldreombudet, Barnevernsledernetverket i Trøndelag, Oslo kommune og Organisasjon for barnevernsforeldre.

Pasient- og brukerombudet skriver at de ikke kan støtte et forslag som forrykker den formelle ansvarsdelingen for barnet under omsorg, og viser blant annet til forventningen om at barnevernstjenesten har nødvendig kontroll med at omsorgsutøvelsen på vegne av det offentlige utøves i samsvar med lov og forskrift. De mener forslaget vanskeliggjør og pulveriserer avgjørelsesmyndigheten og viser til at dagens ordning allerede er krevende for helsepersonell å håndtere og gir økt risiko for svekket tilgang til helsehjelp for denne gruppen, enn for andre barn og ungdom som bor sammen med foreldrene.

Bufdir mener det er uheldig at det foreslås en annen tilnærming til fosterforeldres beslutningsmyndighet i særlovgivning enn hva som er det prinsipielle utgangspunktet i barnevernsloven om at fosterforeldre utøver omsorgen på vegne av barnevernstjenesten. De viser til at dette gjelder spesielt siden beslutninger knyttet til barnets helse og skolegang er blant de mest sentrale spørsmålene i barns oppvekst. *Bufdir* støtter ikke en direkte rett i særlov, men skriver:

«Hvis forslaget om å gi fosterforeldre direkte myndighet i særlovgivningen opprettholdes, mener *Bufdir* at utformingen av forslaget til endringer i barnevernsloven § 5-4 andre ledd bør vurderes nærmere. Av hensyn til sammenheng i regelverket, stiller vi spørsmål om hensikten med å formulere denne bestemmelsen som en «kan»-regel, med krav til begrunnelse for å ikke gi fosterforeldrene fullmakt. Med tanke på den inngripende beslutningsmyndigheten fosterforeldre er foreslått gitt på helse- og skoleområdet, ser vi ikke det praktiske behovet for å generelt avgrense fosterforeldres beslutningsmyndighet på andre områder. Dette da med unntak av de bestemmelser i særlovgivningen som eksplisitt krever fullmakt fra barnevernstjenesten, jf. omtale i høringsnotatet.»

Flere av høringsinstansene som ikke ønsker direkte rett i særlovene trekker fram viktigheten av at barnevernstjenesten har siste ordet ved uenighet om hva som er til barnets beste. De viser videre blant annet til at en fullmaktsløsning medfører at barneverntjenesten må ta en faglig, konkret og helhetlig vurdering av om fosterforeldrene skal ha en slik fullmakt og innholdet i

denne. De støtter imidlertid at barnevernstjenestene må begrunne det dersom det ikke skal gis slik fullmakt. *NIM* ber departementet vurdere om fosterforeldre bør kunne klage på en beslutning om at det ikke skal gis slik fullmakt. *Norsk Fosterhjemsforening* mener også at vurderingen av hvilke fullmakter fosterforeldre bør få er et enkeltvedtak som bør kunne påklages.

Flere peker på at det gjenstår uklarheter rundt ansvarsdelingen, blant annet *NIM*, *Barneombudet* og *Redd Barna*. *Barneombudet* skriver at:

«[...] Det fremdeles er enkelte uklarheter om hva fosterforeldre kan og skal kunne bestemme. Et eksempel på dette er opprettelsen av bank id til barn i fosterhjem. Vi mener fosterforeldre bør kunne samtykke til opprettelse av dette. Denne type barrierer bidrar til å skape en følelse av annerledeshet hos barn i fosterhjem. Vi ber derfor departementet om å lage en oversikt over områder det fortsatt er uklart om fosterforeldre kan ta avgjørelser, med en vurdering av om fosterforeldre bør få avgjørelsesmyndighet direkte i lov.»

Flere instanser støtter departementet i at en fullmaktsløsning bør følges opp med forskriftsregulering, retningslinjer, veiledning og/eller annen konkretisering for å tydeliggjøre i hvilke tilfeller fosterforeldre bør få fullmakt. For eksempel skriver *Barneombudet* at:

«For å hindre store forskjeller mellom kommuner er det viktig at departementet/*Bufdir* gir tydelige føringer og presiseringer av hvordan fullmakten bør opprettes og brukes. Vi er enig i at fullmakten eksempelvis bør kunne gi fosterforeldre myndighet til å ta avgjørelser på vegne av barnet, representere barnet rettslig og faktisk på de områder som ellers følger av å ha foreldreansvar (det som ikke ligger til foreldres restansvar), samtykke på vegne av barnet, søke om offentlige tjenester og be om innsyn i barnets sak og klage på vedtak mv.»

Noen høringsinstanser bemerker at det bør ses på løsninger ved konflikter mellom barnevernstjenesten og fosterforeldre. *FO* er en av få som bemerker Barnevernsutvalgets forslag om rådslag ved flytting. *Barneombudet* og *SOS-barnebyer* mener at det er behov for et konfliktløsningsorgan. *SOS-barnebyer* skriver:

«*SOS-barnebyer* mener at departementet ikke tilstrekkelig har utredet løsninger dersom det

oppstår vesentlig uenigheter eller konflikter mellom partene (fosterforeldrene, barnevernstjenesten og foreldrene). Vi har merket oss Barneombudets forslag og et eget konfliktløsingsorgan for dette formålet. Vi mener at dette virker fornuftig og vil kunne bidra til å håndtere og løse konflikter mellom de voksne og dermed virke positivt for barnet som vil kunne oppleve å stå midt mellom alle parter.»

Helsedirektoratet og *Bufdir* påpeker at forslaget ikke omfatter de som bor i fosterhjem som et frivillig hjelpetiltak. Selv om *Bufdir* støtter avgrensningen påpeker de at forslaget vil medføre betydelige forskjeller i fosterforeldres beslutningsmyndighet, og at dette både kan ha praktiske og pedagogiske utfordringer, særlig i lys av at det er en økning i bruk av frivillige opphold i fosterhjem, og at det bør sees nærmere på den juridiske innretningen av fosterhjem som frivillig hjelpetiltak.

NIM har vurdert forslaget ut fra Norges menneskerettslige forpliktelser og mener at dette er ivare tatt ved departementets forslag:

«Selv om det av hensyn til forutberegnelighet er ønskelig med en uttømmende regulering av hvilke beslutninger som inngår i restforeldreansvaret, mener *NIM* samlet sett at departementet har tatt de riktige menneskerettslige utgangspunktene for vurderingen av hvilke beslutninger som etter sin art skal ligge til biologiske foreldre etter en omsorgsovertagelse. Vi går imidlertid ikke inn i spørsmålet om hvilke konkrete beslutninger som skal ligge hvor.»

NIM uttaler imidlertid at de støtter en gjennomgang av reglene i vergemålsloven. De viser til at det kan synes noe ulogisk at foreldreansvaret etter en omsorgsovertakelse er sterkt beskåret, mens vergemålet i utgangspunktet ligger til de biologiske foreldrene, med mindre vergemålet er fratatt dem. For eksempel ligger det til vergen å foreta prosesshandlinger på vegne av mindreårige som ikke har prosessdyktighet. *NIM* påpeker:

«Det gir svak harmoni i lovverket at foreldrene har mistet adgang til å samtykke på vegne av barnet fordi det ikke ligger i restforeldreansvaret, men at de samtidig kan beslutte prosesshandlinger i tråd med vergens kompetanse etter tvisteloven og forvaltningsloven (klager, søksmål og anker) på vegne av barnet i den samme saken.»

13.1.4 Departementets vurderinger og forslag

13.1.4.1 Innledning

Å tydeliggjøre fosterforeldres muligheter til å ta avgjørelser på vegne av barnet vil bidra til at barnet i større grad kan ivaretas på lik linje med andre barn, ved at fosterforeldre settes bedre i stand til å følge opp barnet på ulike arenaer. Det kan videre ha stor betydning i hverdagen at ulike offentlige instanser ikke er tilbakeholdne med informasjon eller involvering på grunn av usikkerhet om hva fosterforeldre kan ta del i på vegne av barnet.

Samtidig ivaretar fosterforeldrene omsorgen for barnet på vegne av barnevernstjenesten. Dette reiser særlige spørsmål. Hvor grensen går mellom det som må anses som praktiske og daglige avgjørelser som fosterforeldre utvilsomt kan ta i kraft av å ivareta den daglige omsorgen, og det som er større beslutninger som ligger til barnevernstjenesten i dag, er ikke opplagt. Uklarheten oppleves krevende for fosterforeldrene, og kan også være en belastning og stå i veien for en større grad av normalitet for barnet. Forslagene her er ment å skape tydelighet om dette og å ivareta hensynet til barnets beste. Å gi fosterforeldre mulighet til å ta de avgjørelser på vegne av barnet som ligger til barnevernstjenesten, vil bidra til å gi barnet en bedre og enklere omsorgssituasjon.

Departementet viser til at barnets rett til privatliv og familieliv, jf. Grunnloven §§ 102 og 104 tredje ledd, EMK artikkel 8 og FNs barnekonvensjon artikkel 16, også omfatter barnets situasjon mens det bor i fosterhjem eller på institusjon. Departementet understreker at forslagene som går ut på at fosterforeldre får økt beslutningsmyndighet på vegne av barnet, handler om å ivareta barnets behov, og ikke om å gi fosterforeldre rettigheter på egne vegne.

13.1.4.2 Presisering av barnevernstjenestens omsorgsansvar

Det er ingen innvendinger i høringen mot presiseringene av barnevernstjenestens omsorgsansvar i barnevernsloven § 5-4. Departementet viderefører forslaget om å tydeliggjøre at barnevernstjenestens omsorgsansvar innebærer å ta alle avgjørelser på vegne av barnet som ellers ligger til foreldrene, både praktisk og rettslig. Dette gjelder så fremt det ikke er spesifisert i barnevernsloven eller i særlover at ansvaret ligger igjen hos foreldrene (restforeldreansvaret), eller til verge.

Departementet mener denne tydeliggjøringen er en fordel for barnet.

Departementet holder videre fast ved at det ikke er grunnlag for å begrense restforeldreansvaret etter omsorgsovertakelsen ytterligere, jf. barnevernsloven § 5-4 tredje ledd. En ytterligere innsnevring av restforeldreansvaret etter omsorgsovertakelse vil etter departementets syn komme nær spørsmålet om fratakelse av foreldreansvar, som innebærer et betydelig inngrep i foreldrenes rettigheter. For barnet kunne det kanskje i noen tilfelle være en fordel at restforeldreansvaret ble ytterligere begrenset. Samtidig kan avgjørelser om barnets grunnleggende personlige forhold være av stor betydning både for barnet og foreldrene. Både *STL* og *NIM* støtter departementets vurdering av at tros- og livssynsfriheten både overfor barnet og foreldrene taler for at det ikke bør foretas begrensninger i restforeldreansvaret.

13.1.4.3 Fosterforeldres rett til å ta avgjørelser etter barnevernsloven

Barnevernstjenestens omsorgsansvar innebærer som nevnt rett til å representere barnet rettslig og faktisk på områder der myndigheten ellers følger av å ha foreldreansvar. Myndigheten avgrenses mot foreldrenes restforeldreansvar som følger av § 5-4 tredje ledd, og myndighet som ligger til verge.

Det var bred støtte i høringen til at barnevernstjenesten skal kunne gi fosterforeldre mulighet til å ta avgjørelser også utover det som i dag følger av barnevernsloven § 5-4 andre ledd. Mange instanser påpeker viktigheten av at fosterforeldre settes i stand til å ta nødvendige avgjørelser på vegne av barnet uten å måtte gå via barnevernstjenesten.

Det er videre bred støtte til et klart utgangspunkt om at alle fosterforeldre bør ha tilsvarende avgjørelsesmyndighet på vegne av barnet som barnevernstjenesten, med mindre det foreligger særlige grunner. Departementet foreslo i høringsnotatet at dette skulle bety at de langt fleste fosterforeldre ved fullmakt får ta de avgjørelser som ligger til barnevernstjenesten, for å ivareta barnets interesser i møte med andre tjenester.

Departementet har, i lys av behovet for klare og forutsigbare regler, vurdert hvordan bestemmelsen best bør utformes. Formålet er at fosterforeldre skal kunne ta avgjørelser på vegne av barnet, samtidig som barnevernstjenesten beholder sitt omsorgsansvar. Departementet viser til forslagene til regulering i særlov som går ut på at foster-

foreldre får tilsvarende rett til å ta avgjørelser som barnevernstjenesten, uten at man må gå veien om at barnevernstjenesten må gi fosterforeldrene fullmakt.

Departementet mener reguleringen bør være enkel og forutsigbar, og at særlovene og barnevernsloven bør utformes så likt som mulig. Etter som det klart uttrykte formålet i høringsnotatet var at den praktiske hovedregelen skulle være at alle fosterforeldre skulle gis fullmakt, mener departementet en direkte lovfesting av rett til å ta avgjørelser vil være mer i tråd med intensjonen bak forslaget. Dette vil dessuten i større grad kunne bidra til likere praksis mellom kommuner og mellom fosterforeldre, og dermed også mellom barn som bor i fosterhjem.

Samtidig må fosterforeldrenes rolle sees i lys av barnevernstjenestens ansvar, og forslag om å styrke fosterforeldrenes muligheter til å utøve sine omsorgsoppgaver må ikke forrykke denne ansvarsdelingen. Dette henger særlig sammen med at det å frata foreldrene omsorgen ligger i kjernen av hva som anses som offentlig myndighetsutøvelse. I forlengelsen av dette skal barnevernstjenesten sørge for at barnet får god omsorg, som innebærer å finne et godt omsorgstiltak for barnet, ofte et fosterhjem. Det er da et grunnleggende krav at barnevernstjenesten har nødvendig kontroll med at oppgaven med å utøve omsorg på vegne av barnevernstjenesten utøves i samsvar med lov og forskrift, og i samsvar med hva barnevernstjenesten mener er det beste for barnet.

Departementet foreslår at det inntas i barnevernsloven at fosterforeldre kan ta de avgjørelser på vegne av barnet som ligger til barnevernstjenestens myndighet. Dette innebærer å ta avgjørelser på vegne av barnet, ved å representere barnet rettslig og faktisk på de områder som ellers følger av å ha foreldreansvar, inkludert å samtykke på vegne av barnet, søke om offentlige tjenester, be om innsyn i eventuell saksbehandling om barnet, og klage på vedtak mv.

Det avgrenses mot foreldrenes restforeldreansvar og myndighet som eventuelt ligger til oppnevnt verge og hvor dette er en annen enn fosterforeldrene.

Departementet foreslår videre at det tydeliggjøres i bestemmelsen at omsorgen skal utøves i samarbeid mellom fosterforeldrene eller institusjonen og barnevernstjenesten, og at vesentlige spørsmål må avklares med barnevernstjenesten. Departementet foreslår dermed å ikke videreføre dagens formulering om at fosterforeldrenes ansvar utøves innenfor de rammene barnevernstjenesten fastsetter, uten at dette er ment å verken utvide eller inn-

skrenke barnevernstjenestens myndighet. Departementet mener ansvarsdelingen mellom barnevernstjenesten og fosterforeldrene/institusjonen kommer bedre fram ved å framheve behovet for samarbeid og avklaringer for å følge opp omsorgsansvaret, og at dette sammenholdt med presiseringen om at barnevernstjenesten avgjør ved uenighet, jf. under, rammer det inn på en bedre måte. Departementet foreslår at dette tas inn i § 5-4 andre ledd. At fosterforeldre kan ta de avgjørelser på vegne av barnet som ligger til barnevernstjenestens myndighet, fratrar ikke barnevernstjenesten myndighet eller ansvar. Det er barnevernstjenesten som har ansvaret for at omsorgen utøves til det beste for barnet. Fosterforeldrene og barnevernstjenesten kan dermed fortsatt bli enige om at det skal være barnevernstjenesten som tar avgjørelser på vegne av barnet. Særlig kan det være praktisk og riktig ved kortere, midlertidige opphold i fosterhjem, og når fosterhjemsrelasjonen er ny.

Departementet understreker at forslaget ikke endrer barnevernstjenestens ansvar for oppfølgingen av barnet og fosterhjemmet. Det er tvert om slik at forslaget fordrer at barnevernstjenesten er tett på for å følge opp ved behov. Barnevernstjenesten skal i alle tilfelle følge med på hvordan det går med barnet i fosterhjemmet og skal gi barnet og fosterfamilien helhetlig og tilpasset oppfølging. Barnevernstjenesten skal dessuten ha regelmessig kontakt med barnet, og det vil være naturlig med tettere kontakt blant annet når fosterhjemsrelasjonen er ny og i overganger/faser som kan være spesielt krevende for barnet, for eksempel dersom barnet bor på skjult og/eller sperret adresse. Departementet mener forslaget, i tillegg til at mer ansvar overlates til fosterforeldrene der det er hensiktsmessig, kan bidra til at samhandlingen mellom barnevernstjenesten og fosterforeldrene styrkes, at fosterforeldrene får tettere oppfølging dersom det er behov for det, og at dette er en fordel både for fosterforeldrene og for barnet.

Departementet har videre kommet til, i lys av justeringene, at det ikke er nødvendig å regulere at barnevernstjenesten kan frata fosterforeldrene myndighet, men at det er tilstrekkelig å innta i loven at fosterforeldrene eller institusjonen må rette seg etter barnevernstjenestens beslutning dersom det er uenighet om hva som er til det beste for barnet. At det er barnevernstjenestens vurdering som skal legges til grunn dersom de ikke blir enige med fosterforeldrene, er en naturlig følge av barnevernstjenestens omsorgsansvar. Departementet mener at vurderingen på samme

måte som i særlovene må knyttes til hva som er det beste for barnet, jf. barnevernsloven § 1-3.

Departementet vil understreke at det bør tilstrebes å komme til enighet om hva som er det beste for barnet, og at det bare bør være unntaksvis at barnevernstjenesten har behov for å avgjøre etter en uenighet. Dersom fosterforeldre og barnevernstjenesten over tid er svært uenige om hva som er det beste for barnet, og barnevernstjenesten frykter at fosterforeldre går utover det som er avklart mellom dem, må barnevernstjenesten vurdere om oppdraget kan fortsette.

For at barnevernstjenesten skal kunne ivareta sitt ansvar for barnet, må fosterforeldrene holde barnevernstjenesten orientert om forhold de bør kjenne til. Departementet foreslo i høringsnotatet å presisere i § 5-4 at fosterforeldrene og institusjonen der barnet bor skal informere barnevernstjenesten om vesentlige forhold barnevernstjenesten bør kjenne til, men har kommet til at dette ikke er nødvendig. At fosterforeldrene og institusjonen må holde barnevernstjenesten informert om forhold ved barnet følger forutsetningsvis av at fosterforeldrene utøver omsorgen på vegne av barnevernstjenesten, og fosterforeldrenes plikt til å gi informasjon er dessuten regulert i fosterhjemsforskriften § 14.

Informasjon som barnevernstjenesten bør kjenne til og som fosterforeldrene skal informere om kan gjelde forhold som er relevant for barnevernssaken, som behov for oppfølging, og ønske om eller reaksjoner på samvær mv., helsebehov barnet har, eller andre forhold som er viktig i barnets hverdag. Dette kan for eksempel være vesentlig informasjon om forsinkelser eller mangler i barnets utvikling og behov for særskilte tiltak, oppfølging eller tilrettelegging.

Departementet foreslo i høringsnotatet at fosterforeldrenes myndighet skal framgå av fosterhjemsavtalen. Departementet mener at det ikke er nødvendig å regulere dette i lovtekst, men understreker at lovendringen forutsetter at fosterforeldrene kan legitimere seg overfor de instansene de er i kontakt med på vegne av barnet.

Departementet viser til at Bufdir i samarbeid med blant annet Skatteetaten og Helsedirektoratet jobber med en løsning for å gi fosterforeldre tilgang til digitale tjenester for barnet de ivaretar omsorgen for, tilsvarende slik foreldre har for sine barn. Det tas sikte på en tilgangsløsning hvor offentlige instanser med tilgang til Folkeregisteret får informasjon om hvem som kan representere barnet, på tvers av sektorer. Med en slik løsning vil fosterforeldre både kunne få tilgang til digitale

tjenester på vegne av barnet, og være legitimert overfor offentlige tjenester.

Departementet foreslår etter dette å ta inn i barnevernsloven § 5-4 at fosterforeldrene eller institusjonen der barnet bor, kan ta de avgjørelser på vegne av barnet som barnevernstjenesten har myndighet til etter første ledd annet punktum, at omsorgen skal utøves i samarbeid med og etter avklaringer av vesentlige spørsmål mellom partene, og at fosterforeldrene eller institusjonen må rette seg etter barnevernstjenestens beslutning ved uenighet om hva som er til barnets beste. Fosterforeldrene og institusjonen kan med dette ved inngåelse av oppdraget ta de avgjørelser på vegne av barnet som ligger til barnevernstjenesten i kraft av å ha omsorgsansvaret for barnet.

Mulighet til å ta beslutninger gir også rett til innsyn i informasjon om barnet i den grad det er nødvendig for å ivareta barnets interesser og rettigheter.

Når det gjelder avgjørelser i selve barneverns-saken, er det sentralt at myndigheten ligger hos barnevernstjenesten. Det er kun de avgjørelser på vegne av barnet i fosterhjemmet eller institusjonen utenom barnevernssaken som fosterforeldrene/institusjonen kan ta. Det innebærer for eksempel at barnevernstjenesten ikke kan overlate til fosterforeldrene å ivareta omsorgsansvaret på vegne av barnevernstjenesten, jf. § 5-4 første ledd første punktum, eller overlate sitt oppfølgingsansvar til fosterforeldrene, jf. barnevernsloven § 9-6.

Departementet viser videre til at barnevernstjenesten også har myndighet etter andre lover, slik som opplæringsloven, finansavtaleloven og pasient- og brukerrettighetsloven. Det ble av pedagogiske grunner tatt inn i barnevernsloven at barnevernstjenesten har slik myndighet, jf. § 5-4 første ledd tredje punktum. Som følge av departementets forslag om å tydeliggjøre både barnevernstjenestens og fosterforeldres/institusjonens ansvar og myndighet, mener departementet det ikke lenger er behov for en slik presisering, og foreslår derfor å ta ut tredje punktum. Det innebærer ingen materiell endring.

Departementet understreker at adgangen til å gi myndighet til fosterforeldrene eller institusjonen i medhold av andre lover, kan begrenses av bestemmelsene selv. For eksempel kan ikke myndigheten i passloven § 4 delegeres til fosterforeldrene utover det som følger av pass- og ID-forskriften, i finansavtaleforskriften framgår det at fosterforeldre kan få fullmakt til å inngå kontoavtale og avtale om betalingsløsning på vegne av barnet, mens i pasient- og brukerrettighetsloven

foreslås fosterforeldres rett til å ta avgjørelser gitt direkte i loven.

13.1.4.4 *Fosterforeldres myndighet i pasient- og brukerrettighetsloven, opplæringsloven, privatskoleloven og barnehageloven*

Departementet viderefører forslagene om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven, opplæringsloven, privatskoleloven og barnehageloven for å gi fosterforeldre en rett til å ta avgjørelser på vegne av barnet direkte etter disse lovene. Det foreslås også samme parallelle myndighet til institusjonen der barnet bor. Fosterforeldrene og institusjonen vil dermed ha den samme myndigheten etter disse lovene som barnevernstjenesten har. Når det gjelder barn som bor på institusjon som tiltak etter barnevernsloven, er det institusjonens leder eller den personen som lederen har gitt fullmakt, som kan samtykke eller ta avgjørelser. Barnevernstjenesten beholder retten til å samtykke parallelt med fosterforeldrene eller institusjonen.

For alle typer helsehjelp, vil helse- og omsorgstjenesten gjøre en faglig vurdering av hvilken hjelp et barn har behov for. Departementet legger til grunn at å samtykke til helsehjelp i stor grad innebærer å følge helsepersonells vurderinger når barnet får helsehjelp. Samtidig kan det være tilfeller der det er ulike behandlingsalternativ og hvor det må gjøres en vurdering av hva som er best for barnet. For barn som bor hjemme innebærer det at foreldre må ta den endelige avgjørelsen på barnets vegne. Praksis i dag tyder på at det er behov for klarere regler for hvem som tar avgjørelser på vegne av barn i fosterhjem og institusjon, og som gir forutsigbarhet for fosterforeldre, barnevernstjenesten, barnet og for helsepersonell om ansvarsdelingen og fosterforeldrenes myndighet.

Barn har rett til nødvendig helsehjelp i form av helsekontroller i den kommunale helse- og omsorgstjenesten der barnet bor eller midlertidig oppholder seg, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 6-1. For å sikre barnet disse rettighetene, har foreldre en tilsvarende plikt til å medvirke og samtykke til at barnet får slike helsekontroller. Ved omsorgsovertakelse går denne plikten over på barnevernstjenesten. Bestemmelsen skal verne barn og sikre dem nødvendig helsehjelp. Fra fylte 16 år samtykker barn selv til helsehjelp.

Når det gjelder skole og barnehage, er oppfølging og kontakt mellom hjemmet og barnehage eller skole en helt sentral del av å ha ansvar for daglig omsorg. For barn i fosterhjem vil dialog

mellom barnehage/skole og fosterforeldrene være en forutsetning for at barnet skal kunne trives, mestre og lære. Fosterforeldrene vil for eksempel melde fravær til barnehagen eller skolen, gi godkjenning til å være med på dagsturer med kollektivtransport, melde på til aktiviteter i SFO-tilbudet mv. Etter departementets vurdering ligger slik oppfølging innenfor rammen av fosterforeldres kompetanse til å ivareta barnet i dag.

Når det gjelder kompetanse til å ta avgjørelser utover det som ligger i å ivareta daglig omsorg etter gjeldende § 5-4 andre ledd, for eksempel å samtykke til sakkyndig vurdering og spesialpedagogisk hjelp eller individuelt tilrettelagt opplæring, ligger myndigheten i dag hos barnevernstjenesten. Dette følger eksplisitt av opplæringsloven § 24-4, barnehageloven § 32 fjerde ledd og privatskoleloven § 7-7. Fosterforeldre må eventuelt få delegert denne myndigheten fra barnevernstjenesten for å kunne ta slike avgjørelser.

Departementets forslag innebærer at fosterforeldre i medhold av særlovgivningen får den samme myndigheten barnevernstjenesten har til å ta slike beslutninger på vegne av barnet. Barnevernstjenesten vil etter forslaget ha den samme myndigheten som i dag, men fosterforeldrene eller institusjonen der barnet bor vil ha myndighet parallelt.

Når det gjelder de mest inngripende avgjørelsene, som samtykke til visse former for helsehjelp som for eksempel oppstart av hormonbehandling med tanke på kjønnskorrigerende behandling, og donasjon av organer, celler og vev mv., understreker departementet at slike avgjørelser ligger til restforeldreansvaret, jf. barnevernsloven § 5-4 tredje ledd. Departementet understreker at det skal være en svært høy terskel for å definere noe inn i denne kategorien.

Departementet er i likhet med enkelte høringsinstanser, opptatt av at forslaget om å gi rett direkte i loven ikke må utfordre barnevernstjenestens mulighet til å ivareta sitt omsorgsansvar for barnet, og til å overprøve fosterforeldre dersom det er nødvendig. I høringen framhevet *Pasient- og brukerombudet* at forslaget kan medføre fare for pulverisering av ansvar, og økt risiko for svekket tilgang til helsehjelp for barn i fosterhjem sammenlignet med andre barn.

Departementet vil understreke at forslaget her, på samme måte som i barnevernsloven, ikke innebærer at barnevernstjenestens ansvar for barnet innskrenkes. Det er barnevernstjenesten som har omsorgsansvaret for barnet, og som skal sørge for at barnet har god nok omsorg og at tiltakene som settes inn er til det beste for barnet, jf.

barnevernsloven § 1-3. Departementet understreker videre at det er de praktiske utfordringene det tas sikte på å løse, slik at barn i fosterhjem og på institusjon får en mer normalisert hverdag, som andre barn. Departementet fastholder at hensynet til barnet og til klare regler og forutsigbarhet for fosterforeldre, barnevernstjenesten, og ikke minst for de andre tjenestene, taler for at det går klart fram av særlovgivningen at fosterforeldrene kan treffe avgjørelser/samtykke på vegne av barnet. Dette vil etter departementets syn gjøre det enklere å ivareta barnets beste, ved at avgjørelser kan tas raskere. Departementet legger også vekt på at den foreslåtte lovreguleringen er mer digitaliseringsvennlig.

Departementet foreslår etter dette at det inntas i særlovene at også fosterforeldrene eller institusjonen der barnet bor kan ta avgjørelser på vegne av barnet. Når det gjelder forslaget om å presisere i særlov at det er barnevernstjenesten som tar den endelige avgjørelsen dersom barnevernstjenesten mener at fosterforeldrenes eller institusjonens vurderinger i et vesentlig spørsmål klart ikke er til barnets beste, stilte *Bufdir* spørsmål i høringen om dette er tilstrekkelig for at barnevernstjenesten kan ivareta sitt overordnede omsorgsansvar for barnet på en forsvarlig måte. Departementet har på bakgrunn av innspillet justert lovforslaget for å unngå tvil om myndigheten på vegne av barnet. At barnevernstjenesten har omsorgsansvaret innebærer at fosterforeldrene eller institusjonen må rette seg etter barnevernstjenestens beslutning i tilfeller hvor det ikke oppnås enighet om hva som er til det beste for barnet.

Departementet viser til barnevernsloven § 5-4 andre ledd om at fosterforeldrenes omsorgsansvar skal utøves i samarbeid med barnevernstjenesten, og at vesentlige spørsmål skal avklares med den. På samme måte som i barnevernsloven foreslår departementet at det inntas i særlovene at fosterforeldrene eller institusjonen må rette seg etter barnevernstjenestens beslutning dersom det er uenighet om hva som er til det beste for barnet. At det er barnevernstjenestens vurdering som skal legges til grunn, er en naturlig følge av barnevernstjenestens omsorgsansvar.

Helsetjenesten og skolen må imidlertid kunne legge til grunn at dersom fosterforeldrene kommer med barnet, har de også rett til å ta avgjørelser på vegne av barnet. Det betyr at tjenestene kan forholde seg til fosterforeldrene så fremt de ikke blir kontaktet av barnevernstjenesten. Departementet legger like fullt til grunn at det sjelden vil være behov for at barnevernstjenesten griper

inn på denne måten. Formålet med å innta i loven at fosterforeldrene eller institusjonen må rette seg etter barnevernstjenestens beslutning ved uenighet om hva som er barnets beste, er å ha avklart hva som skal skje ved uenighet, og at det skal være klart for skolen og helsetjenesten hvordan de skal forholde seg i slike tilfeller.

Barnevernstjenestens rett til å motta informasjon og til å samtykke til helsehjelp er i pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 avgrenset til å gjelde situasjoner der barnevernstjenesten har overtatt omsorgen for et barn under 16 år etter barnevernsloven § 4-2 eller § 5-1. Departementet mener de samme rettighetene bør tre inn der barnevernstjenesten har truffet vedtak om midlertidig flytteforbud etter barnevernsloven § 4-3. De samme hensynene gjør seg gjeldende i disse tilfellene, etter som barnet blir boende utenfor hjemmet uten at foreldrene samtykker til det, og det er andre enn foreldrene som står for den daglige omsorgen for barnet. Også i disse tilfellene er det viktig at barnevernstjenesten, fosterforeldrene og institusjonen der barnet bor kan samtykke til helsehjelp på vegne av barnet. Departementet foreslår derfor at det i pasient- og brukerrettighetsloven også vises til barnevernsloven § 4-3. Dette er i overensstemmelse med reguleringen i barnehageloven, opplæringsloven og privatskoleloven.

Departementet foreslo videre å ta inn i pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 sjette ledd at fosterforeldrene eller helse institusjonen der barnet bor skal ha rett til informasjon, på lik linje med barnevernstjenesten. Det ble vist til at informasjon om helsehjelp er en forutsetning for å kunne gi et gyldig samtykke etter pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4. I lys av høringen foreslår departementet at rett til informasjon også bør tre inn der barnevernstjenesten har truffet vedtak om midlertidig flytteforbud etter barnevernsloven § 4-3. Retten til informasjon gjelder tilsvarende for rett til innsyn i pasientjournal, jf. § 5-1 fjerde ledd.

Departementet foreslår etter dette å ta inn i barnehageloven § 32, opplæringsloven § 24-4 og privatskoleloven § 7-7 at fosterforeldrene og institusjonen skal ha den samme myndigheten som barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse til å treffe avgjørelser og få informasjon på vegne av barn i fosterhjem og på institusjon, og at det presiseres i bestemmelsen at det er barnevernstjenestens vurdering som skal legges til grunn ved uenighet om hva som er til barnets beste.

Departementet vil, som også framhevet av enkelte i høringen, vurdere behov for forskrifts-

regulering og/eller retningslinjer for å utfylle lovbestemmelsene.

13.1.4.5 Særlig om fosterhjem som frivillig hjelpetiltak

Som påpekt av blant andre *Bufdir* og *Helsedirektoratet*, løser ikke lovforslagene her de praktiske utfordringene for barn som bor i fosterhjem som frivillig hjelpetiltak, altså etter samtykke fra foreldrene, jf. barnevernsloven § 3-2. De praktiske utfordringene kan naturligvis være til stede også i de tilfellene hvor barnet bor i fosterhjem eller på institusjon med foreldrenes samtykke. Bakgrunnen for at disse ikke er omfattet av lovforslaget er at bruk av fosterhjem eller institusjon som frivillig hjelpetiltak er basert på en avtale mellom barnevernstjenesten, foreldrene og fosterforeldrene, og ikke på et vedtak om omsorgsovertakelse. Det kan likevel oppstå utfordringer i praksis, og det kan være ønskelig også fra foreldrenes side at fosterhjemmet eller institusjonen kan ta beslutninger uten å måtte innhente særskilt samtykke fra foreldrene. Det skal dessuten inngås fosterhjemsavtale også ved bruk av fosterhjem som frivillig tiltak, jf. barnevernsloven § 9-7. Malen som er utarbeidet skal benyttes så langt den passer. Der partene ønsker det kan de inngå en avtale som gir fosterforeldrene eller institusjonen fullmakt til å ta visse avgjørelser på barnets vegne. Departementet vil be *Bufdir* vurdere dette, for eksempel som et skjema som vedlegg til fosterhjemsavtalen, slik at det enkelt kan inngås slike avtaler. Departementet vil også vurdere behovet for nærmere føringer om ansvarsdelingen i praksis.

13.2 Økonomiske rammevilkår for fosterforeldre

13.2.1 Gjeldende rett

13.2.1.1 Kommunens ansvar for fosterhjem

Kommunene har hovedansvaret for fosterhjem, både faglig og økonomisk, jf. barnevernsloven §§ 15-2 og 15-11. Dette innebærer blant annet at det er kommunen som har ansvar for å dekke kostnader som følger med et fosterhjemsopphold. Innholdet i de økonomiske rammevilkårene for fosterforeldre er ikke nærmere regulert i lov eller forskrift. Det følger imidlertid av gjeldende praksis og fosterhjemsavtalen at fosterforeldre skal få en økonomisk godtgjøring og utgiftsdekning for oppdraget som fosterhjem. *Bufetat* har ansvar for fosterhjem som etaten tilbyr etter § 16-3 annet

ledd bokstav a og c. Departementet har lagt til grunn at avgjørelser om økonomisk godtgjøring, utgiftsdekning og frikjøp er å anse som enkeltvedtak etter forvaltningsloven, se kapittel 13.2.1.3.

Loven stiller krav om at barnevernstjenesten og fosterforeldrene inngår en avtale om hverandres forpliktelser. Malen for fosterhjemsavtalen er nylig revidert og fastsetter at fosterforeldre skal motta månedlig godtgjøring gjennom grunnstøtte og utgiftsdekning. Vedtak om godtgjøring skal vedlegges avtalen. Malen som er utarbeidet skal brukes når barnet bor i fosterhjem og barnevernstjenesten har overtatt omsorgen. I andre tilfeller, som ved frivillig opphold i fosterhjem, skal malen brukes så langt den passer.

Buudir har utarbeidet faglige anbefalinger om økonomiske rammevilkår for fosterhjem gjeldende fra 1. januar 2022.³ Disse anbefalingene viderefører KS sine veiledende satser for grunnstøtte og utgiftsdekning. Buudir anbefaler en modell med fast grunnstøtte for hvert barn, utgiftsdekning, barnetrygd og standardiserte perioder for frikjøp fra arbeid etter at barnet har flyttet inn. Lengden på frikjøpsperioden varierer med barnets alder. Buudirs anbefalinger inkluderer også kriterier for frikjøp utover den første perioden. Målet er at Buudirs anbefalinger skal gi kommunene et godt grunnlag for å estimere kostnadene og legge til rette for god dialog med fosterhjem om oppdragsavtalen.

13.2.1.2 Nærmere om grunnstøtte, utgiftsdekning og pensjon

Grunnstøtten er ment å reflektere oppgavene som følger med å være fosterforeldre. Inntekten er skattepliktig og ilagt arbeidsgiveravgift, noe som gir opptjening av alderspensjon og trygderettigheter i folketrygden. Utgiftsdekningen er ment å dekke utgiftene ved å ha et barn boende hos seg, blant annet utgifter til mat, klær, lek, fritid, bolig og telefon.⁴ I tillegg til utgiftsdekning får fosterforeldre barnetrygd. Barnetrygden utbetales til fosterforeldrene når de har søkt om å motta den, og er ment å gå til underhold av barnet.

Frikjøp fra ordinært arbeid er noen ganger nødvendig for å støtte opp om fosterhjemsoppdraget. Fosterforeldre kan frikjøpes helt eller delvis. De som frikjøpes helt kan ikke ha annet arbeid

ved siden av fosterhjemsoppdraget. Det finnes ikke en egen tjenstepensjonsordning for ordinære frikjøpte fosterforeldre, slik det er for fosterforeldre i statlige spesialiserte fosterhjem og beredskapshjem, jf. lov om pensjonsordning for oppdragstaker i statlig beredskapshjem eller spesialisert fosterhjem. Frikjøpte fosterforeldre tjener opp rettigheter til alderspensjon i folketrygden, men omfattes ikke av obligatorisk tjenstepensjon. Kommunen har heller ikke etter annet lovverk plikt til å tilby fosterforeldre tjenstepensjon. De må derfor i utgangspunktet selv spare til pensjon utover folketrygdens alderspensjon. Det er imidlertid ingenting i veien for at kommunene gir godtgjøring som er tenkt å dekke oppsparing til tjenstepensjon, eller kompenserer på annen måte. Dette er presisert i Buudirs anbefalinger.

Det er begrenset kunnskap om hvor mange fosterforeldre som mottar kompensasjon for manglende tjenstepensjon i dag. Norsk Fosterhjemsforenings medlemsundersøkelse i 2024 gir inntrykk av at det er få fosterforeldre som får full kompensasjon for manglende tjenstepensjon i perioden for frikjøp. Dataene er imidlertid usikre, blant annet fordi spørsmålet ikke er avgrenset til ordinære fosterhjem.

13.2.1.3 Avgjørelser om økonomi og oppfølging er enkeltvedtak

Barnevernstjenesten i omsorgskommunen og fosterforeldrene skal inngå en avtale om hverandres forpliktelser, jf. barnevernsloven § 9-7. Tidligere har departementet ansett fosterhjemsavtalen som en privatrettslig avtale, og at beslutninger om avtaleforholdet ikke er enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Etter en ny vurdering er det avklart⁵ at avgjørelser om økonomisk godtgjøring, inkludert utgiftsdekning, og oppfølging av fosterforeldre, inkludert frikjøp og avlastning, er enkeltvedtak som kan påklages til statsforvalteren. Dette innebærer at forvaltningslovens regler om saksforberedelse, krav til vedtaket, klage og omgjøring gjelder. Statsforvalteren er klageinstans for enkeltvedtak fattet av barnevernstjenesten, jf. barnevernsloven § 12-9 første ledd. Barnevernstjenesten må informere fosterforeldre om klageadgangen, jf. forvaltningsloven §§ 11 og 27.

³ Buudir (2021). *Faglige anbefalinger om økonomiske rammer for fosterhjem*.

⁴ KS (2016): *Utfyllende informasjon om utgiftsdekning*.

⁵ Barne- og familiedepartementet (2023). *Informasjonsskriv – deler av fosterhjemsavtalen regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven*. 25. september 2023.

13.2.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

13.2.2.1 Bakgrunnen for forslaget

Både Barneombudet i rapporten «Blod er ikke alltid tykkere enn vann» (2023) og Barnevernsutvalget mente at fosterforeldres økonomiske rammevilkår bør lovfestes, blant annet for å oppnå mer forutsigbarhet for fosterforeldre og dessuten bidra til et mer likeverdig fosterhjemstilbud. Utvalget mente at dette også vil kunne bidra positivt til rekrutteringen av fosterhjem. Fosterhjemstrategien (2021–2025) inneholdt blant annet faglige anbefalinger for fosterhjems økonomiske rammevilkår.⁶ Barnevernsutvalget støttet intensjonen bak de faglige anbefalingene om at oppdraget som ordinært fosterhjem bør være et oppdrag, og ikke lønnet arbeid. Utvalget viste også til at frikjøp fra arbeid er nødvendig i mange faser av et fosterhjemsoppdrag, og at det bør være noe som vurderes i det enkelte tilfellet, i lys av barnets og fosterhjemmets behov. Utvalget påpekte at det virker opplagt at fosterforeldre ikke skal tape økonomisk, verken på kort eller lang sikt, på å ta oppdraget. Utvalget mente derfor at tjenestepensjon for frikjøpte fosterforeldre burde utredes nærmere.

For å kunne møte behovene til barna som trenger et fosterhjem, må det rekrutteres flere fosterhjem. En undersøkelse om interesse for å bli fosterforeldre av Sentio Research i 2022 viser at forutsigbare rammebetingelser kan ha betydning for rekrutteringen av fosterhjem.⁷

13.2.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet å lovregulere økonomiske rammevilkår for fosterforeldre ved å ta inn i barnevernsloven at

- barnevernstjenesten i omsorgskommunen skal yte godtgjøring og utgiftsdekning til fosterforeldre
- barnevernstjenesten i omsorgskommunen jevnlig skal vurdere behovet for frikjøp
- barnevernstjenesten skal kompensere frikjøpte fosterforeldre for manglende opptjening av tjenestepensjon.

I tillegg ble det foreslått en hjemmel til å gi forskrift om rammevilkår for fosterforeldre. Bakgrunnen for forslaget var at fosterhjemsavtalen skulle revideres, og at flere forhold som inngikk i

avtalen er enkeltvedtak og ble antatt tatt ut av avtalen. Departementet mente det derfor var behov for en forskriftshjemmel som ga mulighet til å gi nærmere regler om rammevilkårene. Det ble vist til at det også kunne være andre forhold enn de som i dag følger av avtalen som det kan være naturlig å innta i forskrift. Forslaget var ikke begrenset til økonomiske rammevilkår. Hjemmelen kan blant annet brukes til å regulere nivå på ytelser, forsikring av barnet og fosterforeldre, og dekning av ekstrautgifter. Departementet ba om høringsinstansenes synspunkter på om nivået på godtgjøring og utgiftsdekning bør framgå av faglige anbefalinger eller reguleres i forskrift.

13.2.3 Høringsinstansenes syn

13.2.3.1 Innledning

Om lag 55 høringsinstanser har uttalt seg om ett eller flere av forslagene om fosterforeldres rammevilkår. De aller fleste er positive til å lovregulere økonomiske rammevilkår for fosterforeldre. Noen gir overordnet og generell støtte uten å kommentere enkeltforslagene.

13.2.3.2 Lovregulere godtgjøring og utgiftsdekning

Om lag 50 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om å lovfeste en plikt for kommunen til å yte godtgjøring og utgiftsdekning. De aller fleste, om lag 40, støtter forslaget. Dette gjelder blant andre *Barneombudet*, *Bufdir*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *Statsforvaltaren i Vestland*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark* og *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo og Akershus*, *Asker kommune*, *Barnevernsledernetverket i Agder*, *Barnevernsledernetverket i Trøndelag*, *Bærum kommune*, *Drammen kommune*, *Færder kommune*, *Horten kommune*, *Kristiansand kommune*, *Kvinnherad kommune*, *Lillestrøm kommune*, *Oslo kommune* og *Sandefjord kommune*, *Fagforbundet*, *Fellesorganisasjonen (FO)*, *Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)*, *Norsk barnevernssamband*, *Norsk Fosterhjemsforening* og *Organisasjonen for barnevernsforeldre*.

Flere høringsinstanser peker på at forslaget vil skape mer forutsigbarhet for fosterforeldre og likere praksis i kommunene.

Barneombudet støtter lovregulering av økonomiske rammevilkår, og viser til sin rapport «Blod er ikke alltid tykkere enn vann» og begrunnelsen

⁶ Barne- og familiedepartementet (2021). *Et trygt hjem for alle. Regjeringens fosterhjemsstrategi 2021–2025*.

⁷ Sentio Research (2022): *Fosterhjem*. Rapport oktober 2022.

der. *Oslo kommune* støtter å lovregulere økonomiske rammevilkår for fosterforeldre, og uttaler at «like økonomiske vilkår for fosterhjem er svært viktig for rekruttering av fosterhjem og for at fosterhjem skal oppleve at samfunnet verdsetter deres innsats.» *Norsk fosterhjemsforening* støtter å lovregulere økonomiske rammevilkår, og mener rammevilkår må konkretiseres i forskrift.

Barnevernsnettverket og *KS* støtter ikke forslaget. *KS* mener at «en lov- og forskriftsfesting og økt standardisering av de økonomiske rammevilkårene vil redusere kommunenes mulighet til å gjøre lokale vurderinger av støtte og godtgjøring».

13.2.3.3 Forskriftshjemmel

Om lag 10 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om hjemmel for å gi forskrift om rammevilkår for fosterforeldre. Samtlige støtter forslaget mer eller mindre eksplisitt. Dette inkluderer *Barneombudet*, *Bufdir*, *Statsforvaltaren i Vestland*, *Lillestrøm kommune*, *Landsforening for barnevernsbarn (LFB)*, *Norsk Fosterhjemsforening* og *NTL skoler og institusjoner*.

Norsk Fosterhjemsforening støtter forslaget og mener det kan være nyttig å få en nærmere avklaring av praktisk forskjell på rammevilkår som nå foreslås tatt inn i forskrift og hva som skal være rettigheter som forskriftshjemmelen allerede gjelder. De uttaler videre:

«Vi legger til grunn at forslag til konkretisering av regelverket gjennom forskrift vil komme på egen høring. Foreningen ønsker for øvrig at viktige overordnede prinsipper for sikring av fosterforeldres rettigheter bør inn i selve barnevernlovens kapittel 9 og derved være førende for forskrifter som lages iht. forskriftshjemmelen; som f.eks. at man som fosterforelder ikke skal tape økonomisk på å ta på seg et offentlig fosterhjemsoppdrag.»

Landsforeningen for barnevernsbarn støtter forslaget. De skriver blant annet:

«Rammevilkår for fosterforeldre har direkte påvirkning på de barnevernsbarna som bor i fosterhjem, og en indirekte påvirkning på de barna som mulig trenger et fosterhjem. *LFB* mener at dagens rammebetingelser for fosterforeldre er altfor dårlig – man skal ikke tape på å gjøre en av samfunnets viktigste oppgaver. Fosterhjemmene er et godt og viktig tiltak i barnevernet, samtidig som de gir en meget god samfunnsøkonomisk avkastning.¹ *LFB*

støtter også departementets forslag om utvidelse av den eksisterende hjemmelen i kapitlet om fosterhjem slik at den også inkluderer rammebetingelser for fosterforeldre.»

13.2.3.4 Nivået på godtgjøring og utgiftsdekning

Departementet ba i høringsnotatet om høringsinstansenes syn på om nivået på ytelsene bør framgå av veiledende satser i faglige anbefalinger, eller om nivået på ytelsene bør reguleres, fortrinnsvis i forskrift.

Om lag 30 høringsinstanser har uttalt seg om dette. Av disse mener flertallet, om lag 20, at ytelsene bør reguleres framfor å følge av faglige anbefalinger. Dette omfatter *Barneombudet*, *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *Statsforvaltaren i Vestland*, *Statsforvalteren i Rogaland*, *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo* og *Akershus*, *Asker kommune*, *Bærum kommune*, *Drammen kommune*, *Kristiansand kommune*, *Oslo kommune*, *Sandefjord kommune*, *Sandnes kommune*, *Abelia*, *Barn av rusmisbrukere (BaR)*, *Fellesorganisasjonen (FO)*, *Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)*, *Norsk barnevernssamband*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *NTL skoler og institusjoner* og *Stendi AS*. Flere trekker fram at de ønsker en forskriftsfesting, og at dette vil skape mer forutsigbarhet og trygghet for fosterforeldre og sikre lik praksis mellom kommuner.

Norsk Fosterhjemsforening skriver blant annet:

«Økonomiske rammevilkår for fosterhjem må lovfestes og konkretiseres i forskrift, slik at de blir rettslig forpliktende for kommunene. Foreningen anser at nivået på ytelsene bør reguleres i forskrift, hvor det tydelig bør komme fram at det er et minimumsnivå, og ikke skal oppfattes som standardnivå.»

Kristiansand kommune mener veiledende satser blir for utydelige. *Oslo kommune* mener blant annet «at regulering av økonomiske rammer i en faglig veileder ikke er tilstrekkelig regulering og støtter at dette reguleres gjennom lov og/eller forskrift.»

Stendi AS støtter regulering, men viser og til at kommunene må kunne tilpasse rammene for oppdraget ut fra behov:

«Veiledende satser skaper store forskjeller for fosterhjem tilknyttet ulike kommuner basert på en kommunes prioriteringer og økonomiske situasjon. En regulering i forskrift kan gi foster-

foreldre bedre forutsigbarhet og dermed også trygghet for sin økonomiske situasjon som fosterhjem. Samtidig må det i forskrift være rom for at kommunen kan tilpasse rammene for oppdraget ut fra det enkelte barns og fosterhjems behov.»

Sandnes kommune tar til orde for en nasjonal regulering, samtidig som de mener det må være rom for skjønn i enkelttilfeller. De skriver:

«Sandnes kommune mener det er behov for nasjonale satser for hvordan fosterhjem skal avlønnes og mener det kan bli utfordrende å lovfeste rammevilkårene på en måte som passer til ulike formål. Vi bruker satsene som er foreslått, men de bør imidlertid heves på lik linje med beredskapshjem, og de bør være nasjonalt regulert, og ikke opp til den enkelte kommune, av hensyn til rekrutteringen. Satsene bør imidlertid ikke være så regulert at det ikke er rom for skjønn i enkelttilfeller. Det er behov for nyanserte løsninger, og det bør ikke legges opp til standardiserte forløp, heller ikke en plikt til å frikjøpe.»

Om lag 10 høringsinstanser mener at ytelsene bør framgå av veiledende satser i faglige anbefalinger. Dette inkluderer *Bufdir*, *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark*, *Barnevernsledernetverket i Agder*, *Færder kommune*, *Horten kommune*, *Lillestrøm kommune*, *Akademikerforbundet*, *Fokus på Barnevernet*, *Kirkens Bymisjon*, *KS* og *Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern*. Flere trekker fram at dette vil gi kommunene mer handlingsrom til å gjøre skjønnsmessige vurderinger i de sakene som trenger det.

KS viser blant annet til at:

«En eventuell lov- eller forskriftsfesting av rammevilkår for fosterforeldre som forvaltes på kommunalt nivå, bør ikke omhandle eller spesifisere nivå på godtgjøring som begrenser muligheten for å tilpasning til individuelle eller lokale forhold. En ytterligere standardisering av nivå på godtgjøringen, vil etter *KS* syn i stedet tale for et statlig ansvar for godtgjøring, med en standardisert ytelse som tar høyde for variasjon i belastning og gjenspeiler viktigheten av samfunnsoppdraget.»

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark viser til at en regulering av veiledende satser i faglige anbefalinger vil gi «den nødvendige fleksibiliteten, og legge til rette for en enklere justering av nivået i takt med den samfunnsøkonomiske utviklingen».

falinger vil gi «den nødvendige fleksibiliteten, og legge til rette for en enklere justering av nivået i takt med den samfunnsøkonomiske utviklingen».

13.2.3.5 Frikjøp

Om lag 20 høringsinstanser har kommentert forslaget om at barnevernstjenesten i omsorgskommunen jevnlig skal vurdere behovet for frikjøp. Nær samtlige støtter forslaget. Dette gjelder *Barneombudet*, *Bufdir*, *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *Statsforvaltaren i Vestland*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Asker kommune*, *Aurskog-Høland kommune*, *Barnevernsledernetverket i Trøndelag*, *Bærum kommune*, *Drammen kommune*, *Horten kommune*, *Porsgrunn kommune*, *Abelia*, *Barn av rusmisbrukere (BaR)*, *Fellesorganisasjonen (FO)*, *Landsforening for barnevernsbarn (LFB)*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *Rådet for psykisk helse*, *SOS-barnebyer* og *Stendi AS*.

Drammen kommune mener forslaget vil kunne bidra til å forhindre utilsiktede flyttinger. *Rådet for psykisk helse* mener gode rammevilkår vil frigi tid til å bygge den tilliten og relasjonelle kontakten som må ligge til grunn i familiesamspillet.

Flere høringsinstanser, som *Barneombudet* og *FO*, mener hvilke kriterier som skal ligge til grunn for frikjøp må konkretiseres. *Statsforvalteren i Vestland* mener at:

«Departementet bør vurdere å samle dei faglege anbefalingane om frikjøp, som i dag går fram av betalingsrundskrivet, *Bufdir*s faglege anbefalingar og *BFD*s informasjonsskriv 25.09.2023. Dette kan gjerne skje i forskrift.»

Horten kommune skriver:

«Nåværende anbefalinger om frikjøp ved oppstart av fosterhjem bør lovfestes. Det bør fastsettes regler for hvilket maksimalt lønnsnivå som kan kompenseres ved frikjøp. Dette nivået må være på et slikt nivå at det ikke bidrar til at fosterforeldre med høyt lønnsnivå ikke ønsker frikjøp, da de får redusert total lønn. Dette er viktig for rekruttering av fosterhjem.»

Forandringsfabrikken kunnskapssenter er den eneste høringsinstansen som ikke støtter forslaget. De er redd for at en slik lovfesting kan føre til at flere fosterforeldre blir frikjøpt. De viser til at «frikjøp kan kjennes veldig rart, og både vondt og provoserende» for barn i fosterhjem. Videre mener

de at det er «*uheldig å lovfeste at kommunen skal vurdere frikjøp når intensjonen med loven er at forsterkning av fosterhjem skal skje gjennom oppfølging og veiledning*». Forandringsfabrikken kunnskaps-senter mener kunnskap fra barn viser at frikjøp brukes for mye i dag, og at det er viktig at den første frikjøpsperioden ikke blir for lang. De mener målet må være å få ned frikjøpsperiodene.

13.2.3.6 Kompensasjon for manglende tjenestepensjon

Om lag 30 har kommentert forslaget om at barnevernstjenesten skal kompensere frikjøpte fosterforeldre for manglende opptjening av tjenestepensjon, og nær samtlige gir sin støtte. Dette inkluderer *Barneombudet, Bufdir, Statsforvaltaren i Vestland, Statsforvalteren i Innlandet, Statsforvalteren i Rogaland, Asker kommune, Aurskog-Høland kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Bærum kommune, Drammen kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Porsgrunn kommune, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Sarpsborg kommune, Abelia, Barn av rusmisbrukere (BaR), Fagforbundet, Fellesorganisasjonen (FO), Haraldsplass Serio Ung, Kirkens Bymisjon, KS, Landsforening for barnevernsbarn (LFB), Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO), Norsk Fosterhjemsforening, NTL skoler og institusjoner, Organisasjon for barnevernsforeldre, Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern, Rådet for psykisk helse og SOS-barnebyer. Forandringsfabrikken kunnskaps-senter har ikke kommentert forslaget eksplisitt, men tolkes som positive til forslaget.*

Flere høringsinstanser skriver at det er viktig å sikre at fosterforeldre ikke taper økonomisk på å påta seg et fosterhjemsoppdrag. *Norsk Fosterhjemsforening og Haraldsplass Serio Ung* er blant dem som peker på at forslaget er en viktig endring, som vil kunne påvirke rekrutteringen av fosterhjem.

Sandefjord kommune påpeker at det bør komme tydelige veiledninger for å sikre lik praksis i kommunene.

Barnevernledernetverket i Agder og Kristiansand kommune mener det vil være en bedre og mindre komplisert ordning om fosterforeldre får opptjening av tjenestepensjon via folketrygden. *Norsk Fosterhjemsforening* mener det hadde vært ønskelig med en egen pensjonsordning for frikjøpte fosterforeldre. De uttaler at innholdet må «*konkretiseres nærmere i lov/forskrift slik at forsla-*

get får reell økonomisk betydning for frikjøpte fosterforeldre». Foreningen skriver:

«De frikjøpte kommunale bør ha like tjenestepensjonsordninger som de statlige. En mulighet ville være gjennom lovendring å la den lovregulerte tjenestepensjons ordningen som gjelder statlige fosterhjem også gjelde kommunale frikjøpte fosterhjem. Alternativt bør tjenestepensjonen være lik som, og knyttes opp til pensjonsordningen som gjelder for kommunalt ansatte.»

Flere høringsinstanser, som *Barneombudet, Asker kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Færder kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Sandefjord kommune, KS, Norsk barnevernledeorganisasjon (NOBO) og Rådet for psykisk helse* presiserer at kommunene må kompenseres fullt ut for utgiftene dette vil medføre.

Barnevernsnettverket er den eneste høringsinstansen som ikke støtter forslaget. De mener at allerede etablerte tjenestepensjonsordninger bør videreføres av barnevernet, og at øvrige fosterforeldre må ordne pensjon ut av den kompensasjonen de får.

13.2.4 Departementets vurderinger og forslag

13.2.4.1 Innledning

Det er et mål å ha stabile og trygge fosterhjem, som gir god omsorg og klarer å stå i oppdraget over tid. Fosterforeldrenes rammevilkår er sentrale for å nå dette. I de samlede rammevilkårene inngår både pedagogiske, juridiske og økonomiske virkemidler. Målet om stabile og trygge fosterhjem må ses i sammenheng med behovet for flere fosterhjem som møter behovene til barna, og at barna ikke må flytte mer enn nødvendig.

Det har over tid kommet innspill fra flere aktører, blant annet *Barnevernsutvalget, Norsk Fosterhjemsforening og Barneombudet*, om behovet for å lovregulere fosterforeldres rammevilkår. Det har lenge vært et mål at ekstra støtte til fosterhjem i større grad skal skje gjennom oppfølging og veiledning framfor frikjøp av fosterforeldrene. Vridning i tiltaksbruken ved ekstra støtte var også noe av bakgrunnen for at refusjonsordningen for fosterhjem ble opphevet i barnevernsreformen, jf. Prop. 73 L (2016–2017).⁸

⁸ Barnevernsreformen trådte i kraft 1. januar 2022.

Departementet foreslår å regulere økonomiske rammevilkår for fosterforeldre. Forslagene er ikke ment å endre på målet om at støttetiltak til fosterhjem i større grad skjer gjennom oppfølging og veiledning enn økonomiske tiltak, men er ment å skape forutsigbarhet om hvilke rammer fosterforeldre skal ha. Med økonomiske rammevilkår menes i dette kapitlet godtgjøring, inkludert dagens grunnstøtte, utgiftsdekning og kompensasjon ved manglende opptjening av tjenstepensjon ved frikjøp.

13.2.4.2 *Plikt til å yte godtgjøring og utgiftsdekning*

Departementet er opptatt av at det skal være forutsigbart hvilke økonomiske rammer barnevernstjenesten er forpliktet til å gi til fosterforeldre. Dermed vil det være mer forutsigbart for fosterforeldre hva de kan forvente av økonomiske rammer når de inngår et fosterhjemsoppdrag. Det er i dag mange barn som venter på fosterhjem, og flere barn må vente lenge. Rammene for oppdraget vurderes som viktig både for å rekruttere nye fosterhjem og for å beholde eksisterende fosterhjem.

Departementet viderefører, med bred støtte i høringen, forslaget om å lovfeste at barnevernstjenesten skal gi økonomisk godtgjøring og utgiftsdekning til fosterforeldre. Barnevernstjenestens økonomiske ansvar for fosterhjem er i dag forankret i barnevernsloven § 15-11. De konkrete ytelsene i den enkelte saken fastsettes i samarbeid mellom barnevernstjenesten og fosterforeldrene. Bufdir har utarbeidet nasjonale faglige anbefalinger om rammevilkår. Å lovfeste at barnevernstjenesten skal gi godtgjøring og utgiftsdekning er en konkretisering av dagens ansvar, og vil gi økt forutsigbarhet for fosterforeldre om hvilke økonomiske ytelser de vil motta for oppdraget. Forslaget innebærer ingen nye plikter for kommunene. Lovregulering, kombinert med klageadgang på barnevernstjenestens fastsettelse av innholdet i ytelsene, kan etter departementets vurdering også bidra til bedre stabilitet for barna og færre utilsiktede flyttinger, ettersom rammene for oppdraget er tydeligere for fosterforeldrene. Dette vil dermed også kunne være til barnets beste. Å gi de økonomiske rammene et uttrykk i loven kan også være til hjelp for statsforvalteren ved behandling av klager på vedtak om godtgjøring og utgiftsdekning. I tillegg taler hensynet til klare regler og forutsigbarhet både for kommunene og fosterhjemmene for å gi økonomiske rammevilkår et lovuttrykk. Dette gjelder særlig ettersom avgjørelser

om økonomi regnes som enkeltvedtak, og det er utviklet en ny mal for fosterhjemsavtalen som ikke er like omfattende i sin behandling av de økonomiske rammene for oppdraget.

Forslaget om at barnevernstjenesten har plikt til å gi godtgjøring og utgiftsdekning gjelder overfor alle fosterhjem barnevernstjenesten har økonomisk ansvar for. Som fosterhjem regnes private hjem som ivaretar omsorgen for barn på grunnlag av vedtak etter barnevernsloven, jf. § 9-1. Fosterhjem kan benyttes både etter omsorgsovertakelse og som frivillig hjelpetiltak både før og etter barnet fyller 18 år. Unge over 18 år kan bo i fosterhjem som ettervernstilltak. Barnevernsloven gjelder for barn under 18 år, og opp til 25 år når en ungdom har rett til hjelpetiltak etter 18 år, jf. § 3-6. Selv om vedtak om omsorgsovertakelse faller bort når barnet blir myndig, kan selve tiltaket, for eksempel fosterhjem, opprettholdes dersom ungdommen selv samtykker.⁹ Det følger av § 3-6 at tiltak kan videreføres eller erstattes, og det er ikke satt noen begrensninger i hvilke tiltak dette gjelder. Forslaget omfatter etter dette alle fosterhjem som barnevernstjenesten har ansvar for, også fosterhjem som ettervernstilltak, fosterhjem i familie og nære nettverk og varig fosterhjem, jf. kapittel 14.2.

Godtgjøring og utgiftsdekning er innarbeidede begreper for ytelser fosterforeldre skal motta, og vil ivareta kommunens handlingsrom når det kommer til fastsettelse av rammevilkår. Godtgjøringen vil være skattepliktig, mens utgiftsdekningen er skattefri. Godtgjøringsbegrepet er ikke begrenset til dagens grunnstøtte, men peker på en generell plikt til å yte økonomisk godtgjøring uten at omfanget av eller nivået på ytelsene angis nærmere. De nasjonale anbefalingene er at alle fosterforeldre bør motta grunnstøtte, som tilsvarende KS' veiledende sats. I noen tilfeller kan det være grunner for å gi godtgjøring utover grunnstøtte, og forslaget er derfor ikke begrenset til grunnstøtte. Det samme gjelder utgiftsdekning. Forslaget vil omfatte løpende utgifter som typisk vil anses dekket av KS' veiledende satser for utgiftsdekning, i tillegg til nødvendige ekstra-utgifter.

Det nærmere innholdet i godtgjøring og utgiftsdekning vil kunne variere mellom fosterhjem, og nivået på ytelsene må vurderes konkret i hver enkelt sak. Departementet er opptatt av at barnevernstjenestene må ha et rom for skjønn i fastsettelsen basert på barnets og fosterfamiliens behov. Fosterhjem for unge voksne (ettervern)

⁹ Ot.prp. nr. 61 (1997–1998) merknad til § 4-15 fjerde ledd.

står i en særstilling. En ung voksen har ikke nødvendigvis samme behov for utgiftsdekning som yngre barn og godtgjøring til fosterforeldrene må ses i lys av at den unge voksne normalt trenger stadig mindre oppfølging ettersom han eller hun nærmer seg 25 år. Det kan likevel være gode grunner for at fosterforeldrene mottar en godtgjøring for oppdraget de utfører på vegne av barnevernstjenesten. Formålet med ettervern er å gi den unge hjelp og støtte til en god overgang til voksenlivet. Det vil være naturlig at barnevernstjenesten gjør en helhetlig vurdering av fosterfamiliens og den unges behov når godtgjøring og utgiftsdekning fastsettes. Det vil kunne tenkes tilfeller der kun en mindre utgiftsdekning er aktuelt, særlig dersom den unge er i arbeid med egen inntekt og nærmer seg overgang til egen bolig og en selvstendig tilværelse.

Departementet hørte åpent om nivået på godtgjøring og utgiftsdekning bør følge av faglige anbefalinger, eller om nivået bør reguleres, fortrinnsvis i forskrift. Et flertall av høringsinstansene var positive til å regulere nivået i forskrift. Departementet har like fullt kommet til at en slik regulering ikke vil være hensiktsmessig. De aller fleste fosterforeldre får i dag godtgjøring i tråd med anbefalt sats i de nasjonale anbefalingene. Departementet mener derfor det ikke er behov for ytterligere regulering. Dette vil også gi barnevernstjenestene mer fleksibilitet og lokalt handlingsrom. Departementet viderefører derfor heller ikke forslaget om endringer i forskriftshjemmelen i § 9-11. Forslaget er ikke nødvendig ettersom hjemmelen allerede omfatter fosterhjemmenes rettigheter og plikter, og departementet for øvrig ikke anser det som hensiktsmessig med nærmere regulering av nivået.

De aller fleste fosterhjem er ordinære fosterhjem med avtale med en barnevernstjeneste. Bufetat har imidlertid spesialiserte fosterhjem og beredskapshjem som de inngår avtale med, jf. § 16-3 andre ledd bokstav a og c. I samsvar med merknad fra *Bufdir* er lovforslaget justert slik at det kommer tydelig fram at det er Bufetat som har ansvar for godtgjøring og utgiftsdekning til fosterhjem etaten tilbyr etter § 16-3 andre ledd bokstav a og c.

Departementet foreslår etter dette endringer i barnevernsloven § 9-6 andre ledd om at barnevernstjenesten i omsorgskommunen skal gi godtgjøring og utgiftsdekning til fosterforeldre og et nytt tredje ledd om at Bufetat skal ivareta ansvaret etter andre ledd for fosterhjem etaten tilbyr.

Departementet viser til lovforslaget i § 9-6 andre og tredje ledd.

13.2.4.3 Kompensasjon for manglende opptjening av tjenestepensjon

Departementet mener det er viktig at fosterforeldre ikke taper økonomisk på å være fosterforeldre, og viderefører forslaget om å kompensere fosterforeldre som på grunn av fosterhjemsopdraget helt eller delvis ikke kan ha annet arbeid (frikjøp) for manglende opptjening av tjenestepensjon. Forslaget fikk bred støtte i høringen.

Departementet mener forslaget vil skape større forutsigbarhet og styrke fosterforeldrenes økonomiske rammevilkår, og bidra til å ivareta barnets beste. Halvparten av alle barn i fosterhjem har opplevd minst én flytting etter at de flyttet til sitt første fosterhjem¹⁰. De fleste brudd skjer innen det første året barnet bor i hjemmet. Barnevernstjenesten kan støtte fosterhjemmet på flere måter, og frikjøp er ett av flere tiltak barnevernstjenesten kan benytte. Å ha tilstrekkelig tid sammen den første tiden kan bidra til en trygg relasjon mellom barnet og fosterforeldrene, og legge grunnlaget for en stabil hverdag. Den første perioden etter at barnet har flyttet inn anses så viktig og sårbar at det er utformet anbefalinger om frikjøp den første perioden.¹¹

Departementet foreslo å ta inn i § 9-6 at barnevernstjenesten jevnlig skal vurdere behovet for frikjøp. Barnevernstjenesten skal allerede i dag jevnlig vurdere behovene for økonomiske, praktiske og faglige virkemidler i sin oppfølging av fosterfamilien, jf. fosterhjemsforskriften § 9, og avgjørelser om økonomiske ytelser og oppfølging av fosterhjemmet kan ved uenighet påklages til statsforvalteren. Departementet anser på denne bakgrunnen at det ikke er nødvendig å særregulere i loven at barnevernstjenesten jevnlig skal vurdere behovet for frikjøp. Forslaget fra høringsnotatet videreføres derfor ikke.

Behovet for frikjøp må basere seg på helhetlige vurderinger av barnets og fosterfamiliens behov. De nasjonale faglige anbefalingene gir veiledning om frikjøp den første tiden og for når frikjøp bør videreføres etter den første perioden. Dersom barnevernstjenesten vurderer at det er behov for frikjøp, skal fosterforelderen frikjøpes. Det vil også være tilfeller hvor frikjøp ikke er et relevant tiltak, for eksempel når fosterforeldrene selv ikke ønsker frikjøp, og dersom barnet og fosterfamilien allerede har en trygg og stabil relasjon

¹⁰ Beyrer, S. og Dyrhaug, T. (2021). *Barn som bur i fosterheim utanom familie, flyttar meir*. SSB artikkel.

¹¹ Bufdir (2021). *Faglige anbefalinger om økonomiske rammer for fosterhjem*.

ved innflytting. Departementet fastholder at forslaget om kompensasjon for manglende opptjening av tjenestepensjon skal gjelde alle som frikjøpes, uten en nedre grense for hvem som omfattes. Behovet for frikjøp vil variere, og frikjøp er ment å være et midlertidig tiltak. At fosterforeldre kan være i arbeid og beholde en tilknytning til arbeidslivet er verdifullt. Tilknytning til arbeidslivet er også viktig for å skape mest mulig normalitet i familien, men også av samfunnsøkonomiske hensyn. Videre har det over tid vært et mål at forsterkning av fosterhjem i større grad skal skje gjennom oppfølging og veiledning framfor frikjøp / økonomisk forsterkning til fosterforeldrene. Departementet fastholder disse vurderingene.

Forslaget innebærer at kompensasjonen for manglende tjenestepensjon gis uavhengig av frikjøpsgrad og fra første dag fosterforelderen frikjøpes. Begrunnelsen for dette er særlig at det kan være utfordrende å fastsette en rimelig grense. Departementet viser blant annet til at utviklingen på pensjonsområdet over tid har gått i retning av at tjenestepensjon anses som et viktig supplement til folketrygden. Blant annet er det innført lov om obligatorisk tjenestepensjon og pensjon fra første krone. En nedre grense for når manglende tjenestepensjon skal kompenseres kunne også blitt førende for grad av frikjøp, og vurderes derfor ikke som hensiktsmessig.

Avgjørelser om frikjøp og kompensasjon for manglende opptjening av tjenestepensjon er enkeltvedtak, og ved uenighet mellom fosterforeldrene og barnevernstjenesten kan fosterforeldrene klage på vedtaket til statsforvalteren.

Forslaget innebærer ikke å innføre en pensjonsordning for fosterforeldre, men å gi fosterforeldre en godtgjøring som er tiltenkt pensjonssparing. Slik godtgjøring er skattepliktig. Departementet mener kommunene bør opprettholde en fleksibilitet til å velge hvordan de best kan kompensere den enkelte fosterforelder for manglende tjenestepensjon, og foreslår ikke å lovfeste det nærmere innholdet i ytelsen. I dag kan privatpersoner spare to til syv prosent av inntekten i en individuell tjenestepensjonsordning. Noen fosterforeldre vil kunne ha gunstigere ordninger gjennom arbeidsgiver de blir frikjøpt fra. Barnevernstjenester som i dag kompensere fosterforeldre for manglende tjenestepensjon ved frikjøp, gjør dette på ulike måter. For eksempel viste en kartlegging Vista analyse gjorde for Fosterhjemsutvalget i 2018, at enkelte barnevernstjenester viderefører tjenestepensjonsordninger fra tidligere arbeidsgiver.¹²

Departementet mener at kommunene må kompenseres for merkostnadene, og kompensasjonen til kommunene legger til grunn at fosterforeldre kan spare fem prosent av frikjøpsbeløpet til pensjon, etter utgifter til skatt og arbeidsgiveravgift. Det vises til kapittel 24 om økonomiske og administrative konsekvenser for nærmere vurderinger.

Departementet foreslår etter dette å ta inn i barnevernsloven at barnevernstjenesten skal gi fosterforeldre godtgjøring for å kompensere for manglende opptjening av tjenestepensjon, når de på grunn av fosterhjemsoppdraget helt eller delvis ikke er i annet arbeid.

Departementet viser til lovforslaget i § 9-6 andre ledd andre punktum.

13.3 Fosterforeldres klagerett på flyttevedtak

13.3.1 Gjeldende rett

Det er et mål å unngå at barnet må flytte etter en omsorgsovertakelse. Flytting kan være belastende for barnet, som ofte vil ha behov for stabilitet og kontinuitet. Etter en omsorgsovertakelse kan barnevernstjenesten derfor bare flytte barnet dersom det er nødvendig på grunn av endrede forhold, eller dersom det er til barnets beste, jf. barnevernsloven § 5-5, eller dersom vedtaket om omsorgsovertakelse oppheves, jf. § 5-7.

Flytting etter § 5-5 kan skyldes forhold ved barnet eller forhold ved fosterhjemmet eller institusjonen. Fosterforeldre har rett til å uttale seg før det avgjøres om et barn skal flyttes, jf. barnevernsloven § 9-8 første ledd. I tillegg kan fosterforeldre etter en konkret vurdering gis klageadgang på vedtaket, jf. barnevernsloven § 9-8 andre ledd. Ved vurderingen av om fosterforeldre skal gis klageadgang skal barneverns- og helsenemnda blant annet legge vekt på tilknytningen mellom barnet og fosterforeldrene, hvor lenge barnet har bodd i fosterhjemmet og årsaken til flyttingen, jf. forskrift om fosterhjem § 12 andre ledd. Dersom vedtaket om flytting er begrunnet i forhold i fosterhjemmet, kan dette tale for at fosterforeldrene bør gis klageadgang. Barnets mening blir i praksis tillagt stor vekt, både i vurderingen av tilknytningen mellom barnet og fosterforeldrene og i vurderingen av varigheten av oppholdet.¹³ Departementet har i Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 15.4.5 vist til at dersom fosterforeldrenes og barnets forhold

¹² Ekhaugen, T., m.fl. (2018). *Kommunenes tilbud til sine fosterhjem*, Vista Analyse rapport 2018/10.

etter en konkret vurdering anses som et familieliv etter EMK artikkel 8, kan dette tilsi at fosterforeldrene gis klageadgang.

Dersom fosterforeldrene sier opp avtalen, eller det skjer andre uunngåelige forhold som medfører at barnet må flytte, som at institusjonen legges ned eller hvis fosterhjemmet eller institusjonen blir ubeboelig for eksempel på grunn av brann eller andre typer skader på infrastrukturen, flyttes barnet uten forutgående vedtak etter § 5-5, jf. Prop. 133 L (2020-2021) side 197 og HR-2024-430 A avsnitt 47-49.

Dersom barnevernstjenesten vil flytte barnet, uten at dette har bakgrunn i opphevelse av vedtaket om omsorgsovertakelse etter § 5-7, oppsigelse fra fosterforeldrene, eller forhold som nevnt over, må vilkårene i § 5-5 være oppfylt. Tilsvarende gjelder for barnevernstjenestens adgang til å si opp fosterhjemsavtalen. Barnevernstjenesten skal informere fosterforeldrene så tidlig som mulig dersom den vurderer det som aktuelt å flytte barnet, jf. forskrift om fosterhjem § 12 første ledd.

13.3.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

13.3.2.1 Bakgrunnen for forslaget

Halvparten av alle barn som bor i fosterhjem har opplevd minst én flytting etter at de kom til sitt første fosterhjem, eventuelle opphold i beredskaps hjem. Det er typisk at barn flytter 1–2 ganger i løpet av det første året.¹⁴

Fosterforeldres rett til å klage på vedtak om å flytte barnet har også vært vurdert tidligere. I ny barnevernslov ble gjeldende praksis om at nemnda kan gi fosterforeldre rett til å klage, lovfestet. Det ble i den forbindelse vurdert om fosterforeldre alltid bør være part i sak om flytting av barnet. Departementet mente i likhet med Barnevernslovutvalget at dette fortsatt måtte bero på en konkret vurdering. Departementet viste til at fosterforeldre er en sammensatt gruppe og vil ha ulik grad av tilknytning til barnet de ivaretar omsorgen for.

13.3.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at fosterforeldre skal få en rett til å klage på vedtak etter barnevernsloven § 5-5 om å flytte barnet ut av fosterhjemmet til et nytt barnevernstiltak.

Departementet viste til at det er forhold som både taler for og mot en slik klagerett. Dagens klageadgang for fosterforeldre på flyttevedtak ble lovfestet og trådte i kraft 1. januar 2023, som innebærer at det har gått for kort tid til å kunne se effekten av lovreguleringen. Dette kan tale mot å endre dagens lov. Departementet la imidlertid større vekt på at alle fosterforeldre kan ha et reelt behov for å kunne klage på en avgjørelse fra barnevernstjenesten om å flytte barnet. Å flytte et barn fra fosterhjemmet til et annet fosterhjem eller en institusjon, er inngripende og vil ha stor betydning for fosterforeldrene og fosterbarnet.

Forslaget innebærer at det er barnevernstjenestens vedtak om å flytte barnet etter § 5-5 som kan påklages, ikke andre forhold som hvor barnet skal flytte til, eller valg av tiltak. Forslaget dekker ikke flyttinger som er en konsekvens av at vedtaket om omsorgsovertakelse oppheves, jf. § 5-7.

13.3.3 Høringsinstansenes syn

I overkant av 40 instanser uttalte seg om forslaget om å gi fosterforeldre rett til å klage på vedtak om å flytte barnet ut av fosterhjemmet etter § 5-5. Flertallet av disse, om lag 30, støtter forslaget helt eller delvis. Dette omfatter blant andre *Barneombudet, Høgskulen på Vestlandet, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør og RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Statsforvalteren i Vestland, Statsforvalteren i Innlandet, Statsforvalteren i Rogaland, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, VID vitenskapelige høgskole, Asker kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Drammen kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Oslo kommune, Søre Sunnmøre Barnevernsamarbeid, Barn av rusmisbrukere (BaR), Fagforbundet, Forandringsfabrikken kunnskapssenter, KS, Norsk Fosterhjemsforening, NTL skoler og institusjoner, Organisasjonen for barnevernsforeldre, Redd Barna, SOS-barnebyer og Stendi AS.*

Barneombudet har over tid ment at fosterforeldre bør få klagerett i flyttesaker, og støtter forslaget selv om de ser at en klagerett også vil kunne bidra til ytterligere prosesser for barna:

¹³ Prop. 133 L (2020–2021), kapittel 15.4.5; Ofstad, K. og Skar, R. (2015). *Barnevernloven med kommentarer*. Gyldendal, side 171.

¹⁴ Beyrer, S. og Dyrhaug, T. (2021). *Barn som bur i fosterheim utanom familie, flyttar meir*. SSB artikkel.

«Barneombudet har over tid ment at fosterforeldre bør få klagerett i flyttesaker. Selv om det også vil kunne være til barnets beste å flytte fra et fosterhjem, mener vi at rettssikkerheten vil bli bedre ivaretatt gjennom klagerett for fosterforeldre. [...] Vi vil legge til at vi har vært opp-tatt av at mange barn under offentlig omsorg må gjennom for mange rettslige prosesser. Vi ser at en klagerett for fosterforeldre også vil kunne bidra til ytterligere prosesser for barna, som kan være en belastning. Et vedtak om å flytte et barn ut av fosterhjemmet mener vi like-vel vil innebære et så stort inngrep i barnets liv, og påvirke så mange av barns rettigheter etter barnekonvensjonen, at de daglige omsorgsper-sonene bør få anledning til å prøve vedtaket i Barnevernsnemnda.»

Statsforvalteren i Rogaland støtter forslaget, og mener forslaget «vil kunne være viktig for å sikre bedre stabilitet i fosterhjem.»

Flere instanser støtter forslaget, men har inn-spill til forslagets innhold. Dette gjelder blant andre *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* som mener at en klage må avvises om barnet motsetter seg å bo videre i fosterhjemmet. *Norsk Foster-hjemsforening* ber om at det tydeliggjøres at fosterforeldre skal være part. Foreningen viser også til at flyttevedtak ofte iverksettes raskt etter at det er truffet, og at «[d]et er viktig at vedtak om flytting ikke iverksettes før klage er behandlet i nemnda, med mindre hensynet til barnet tilsier dette». Foreningen skriver blant annet:

«Fosterforeldre vil normalt i flyttesaker opp-fylle vilkårene for å være part iht forvaltnings-loven i vedtak der fosterbarnet flyttes ut av fosterhjemmet. Likefullt er det sjeldent at barne-vern-tjenesten vurderer fosterforeldre som mulige parter i saksbehandlingen. Man står sterkere prosessuelt om man gis partsrettighe-ter fra starten av prosessen før et vedtak er truffet. En part har rett til innsyn i saken og kan uttale seg på et informert grunnlag før vedtak er truffet. Har man kun klagerett – uten å være part, vil man først komme inn i saken etter at vedtak er truffet. Dersom man ikke blir part i en flyttesak, må fosterforelder få rett til innsyn i saken på et tidlig tidspunkt.»

Kristiansand kommune forutsetter at det gis tyde-lige føringer for når fosterforeldre kan klage. Kommunen foreslår at fosterforeldre ikke bør ha klagerett dersom forutsetningene for eller vilkå-rene i fosterhjemsavtalen er brutt, og at klagemu-

lighet kun skal gjelde dersom fosterforeldrene mener at barnet som følge av tilhørighet og til-knytning kan bli skadelidende ved en flytting. *Barnevernsnettverket i Agder* mener også at det bør være klare retningslinjer for når klageretten inntreffer.

Oslo kommune tolkes som å støtte forslaget, men mener det «bør klargjøres at partsrettighetene, herunder retten til dokumentinnsyn, er avgrenset til klagesaken og ikke til barneverns-saken som sådan».

Rådet for psykisk helse og Fellesorganisasjonen (FO) kommenterer forslaget, men tar ikke stilling til støtte eller ikke støtte

Om lag 10 høringsinstanser støtter ikke forsla-get. Dette omfatter *Barneverns- og helsenemnda, Bufdir, Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett, Barnevernsledernetterket i Trøndelag, Malvik kommune, Porsgrunn kommune, Sarpsborg kom-mune, Barnevernsnettverket og Norsk barnevernle-derorganisasjon (NOBO)*. Flere av disse instan-sene mener dagens ordning med konkrete vurde-ringer av klageadgang er tilstrekkelig, dette gjel-der blant andre *NOBO, Porsgrunn kommune og Barnevernsledernetterket i Trøndelag. Bufdir* mener det er flere utfordringer med forslaget, og skriver blant annet:

«Hvilket forhold barnet har til fosterhjemmet kan variere sterkt fra sak til sak, og direktoratet vurderer at en ubetinget klageadgang kan bidra til unødvendige prosesser for barnet. Det vurderes som en bedre løsning at det gjøres individuelle vurderinger i hver sak av om fos-terforeldrene skal ha klageadgang. Ettersom en klage på et flyttevedtak som hovedregel ikke utsetter flyttingen, vil barnet allerede ha opplevd en flytting når klagen behandles.»

Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett stil-ler spørsmål ved om en adgang til å bringe saken inn for nemnda vil gi et vesentlig bidrag til å redu-sere antallet flyttinger. De peker også på at forsla-get innebærer at barnet vil risikere å måtte gjen-nomgå flere prosesser.

NIM viser til at det er kort tid siden fosterfor-eldre fikk en lovfestet adgang til å klage og uttaler blant annet:

«Departementet la i forarbeidene til ny barne-vern-slov opp til at dersom fosterforeldre og barnet har et vernet familieliv etter EMK artikkel 8, tilsier dette klageadgang.²⁴ *NIM* mener derfor gjeldende regulering – som kun har vært i kraft i ca. 1,5 år – er tilstrekkelig for å iva-

reta vernet av familieliv fosterforeldre og fosterbarn kan ha etter EMK artikkel 8.»

Avslutningsvis uttaler NIM:

«Samlet sett kan det være grunn til å få statistikk og erfaringer tilgjengelig på i hvor stor grad fosterforeldre ber om og får klageadgang etter nåværende regler, før en ubetinget klageadgang innføres.»

13.3.4 Departementets vurderinger og forslag

At et barn må flytte fra fosterhjemmet vil ofte være belastende og utfordre barnets behov for stabilitet og kontinuitet. Selv om det er et mål å forebygge flyttinger, vil en flytting noen ganger være nødvendig. Fosterforeldre kan i dag, etter en konkret vurdering, gis adgang til å klage på en flytting av barnet etter § 5-5. Departementet viderefører forslaget om å gi fosterforeldre en generell rett til å klage på slike flyttevedtak. Forslaget har fått støtte i høringen. Spørsmålet har også sammenheng med anmodningsvedtak 14. januar 2025 nr. 441 der Stortinget ber regjeringen om å utrede hvordan man kan styrke partsrettighetene til fosterbarn og fosterforeldre ved flytting og/eller tilbakeføring.

Etter departementets vurdering vil det å flytte et barn fra fosterhjemmet til et annet fosterhjem eller en institusjon, ha stor betydning for både fosterforeldrene og fosterbarnet. Det vil også kunne oppleves svært inngripende, spesielt dersom det ikke er enighet om grunnlaget for flyttingen. Det samme gjelder der flyttingen er begrunnet i forhold ved fosterhjemmet. Hovedinnvendingen mot å innføre en generell klagerett er at det er kort tid siden fosterforeldres klagemulighet ble lovfestet, noe blant annet NIM viser til i sitt høringsinnspill. Departementet legger imidlertid større vekt på at alle fosterforeldre kan ha et reelt behov for å kunne klage dersom barnevernstjenesten fatter vedtak om å flytte barnet. Forslaget styrker fosterforeldrenes mulighet til å tale barnets sak og det de mener er barnets beste. Det er fosterforeldrene som ivaretar barnet i det daglige og ofte kjenner barnet best, og det kan være ulike oppfatninger om hva som er barnets behov og grunnlaget for å flytte barnet. En klagerett vil gjøre det mulig for fosterforeldre å få en ny vurdering fra barnevernstjenesten av behovet for å flytte barnet, og en overprøving av nemnda der barnevernstjenesten opprettholder vedtaket. Forslaget kan slik departementet vurderer det bidra til økt bevisst-

het om viktigheten av kommunikasjon med fosterforeldre før og etter et vedtak om å flytte barnet. Noen høringsinstanser mener at fosterforeldres klagerett må rammes inn av visse forutsetninger, slik som vilkår for klageretten. Dersom en generell klagerett skal ha virkning utover dagens klageadgang, kan det etter departementets syn ikke ligge en skjønsmessig vurdering til grunn for klageretten, og det foreslås derfor ikke en betinget klagerett.

Departementet foreslår i kapittel 10.1 også å gi barnet klagerett på vedtak om flytting etter § 5-5. Barnets klagerett er uavhengig av barnets alder, og det kan antas at de yngste barna ikke vil benytte seg av en klagerett. En klagerett for fosterforeldre kan derfor etter departementets vurdering bidra til en reell klagerett på flyttevedtak også for barna.

Departementet viser til at en klage ikke i seg selv innebærer utsatt iverksettelse av flyttevedtaket. Hovedregelen etter forvaltningsloven er at flyttevedtaket i utgangspunktet iverksettes straks det er fattet, selv om vedtaket er påklaget. Spørsmål om utsatt iverksettelse reguleres av forvaltningsloven.

Departementet har merket seg innspillene om prosessuelle rettigheter som følge av en rett til å klage på flyttevedtak. Parter i flyttesaker er normalt foreldre og barnet selv dersom det har partsstatus, i tillegg til kommunen ved barnevernstjenesten. Forslaget her gir fosterforeldre en rett til å få behandlet en klage over beslutningen om å flytte barnet. Forslaget gir ikke rett til å klage på andre forhold, som hvor barnet skal flytte til, eller valg av tiltak. Rettsvirkningen av en klagerett er den samme som ved dagens klageadgang.

En klagerett utløser ikke i seg selv partsstatus i saken om flytting, eller andre prosessuelle rettigheter utover å klage på barnevernstjenestens vedtak. Barnevernstjenesten skal imidlertid i forkant av enhver flytting informere fosterforeldrene så tidlig som mulig, og fosterforeldrene har rett til å uttale seg før vedtaket fattes. Slik er fosterforeldrene gitt visse prosessuelle rettigheter. Hvorvidt fosterforeldre kan anses som part i en klagesak, må bero på en konkret vurdering. Departementet har tidligere lagt til grunn at det skal mye til før fosterforeldre er å anse som part i en barneverns-sak. At fosterforeldre ikke gis automatisk partsstatus i klagesaken begrunnes med flere forhold, og departementet viser til forarbeidene¹⁵ til barnevernsloven:

¹⁵ Prop. 133 L (2020–2021), kapittel 15.4.4.

«Det skal mye til før fosterforeldre er å anse som part etter forvaltningsloven i en barnevernssak. Departementet fastholder også forslaget om å ikke lovfeste at en bestemt gruppe fosterforeldre, eller at fosterforeldre i visse spørsmål som skal behandles, skal gis partsstatus. Departementet mener at partsrettigheter til fosterforeldre også i slike tilfeller må innvilges etter en konkret vurdering i samsvar med forvaltningslovens regler.»

Departementet fastholder disse vurderingene. Dersom fosterforeldrene anmoder om partsstatus i klagesaken må barnevernstjenesten og barneverns- og helsenemnda ved sin behandling gjøre en vurdering av om fosterforeldrene oppfyller vilkårene for å være part etter forvaltningslovens regler.

En klagesak etter § 5-5 skal forberedes av kommunen etter bestemmelsene i forvaltningsloven.

Departementet foreslår etter dette endringer som gir fosterforeldre en generell rett til å klage på vedtak om flytting etter § 5-5.

Departementet viser til lovforslaget i § 9-8 andre ledd.

13.4 Informasjon til politiet ved adressesperre

13.4.1 Gjeldende rett

Når barneverns- og helsenemnda fatter vedtak om omsorgsovertakelse kan nemnda også bestemme at foreldrene ikke skal ha rett til å vite hvor barnet er, såkalt skjult adresse, jf. barnevernsloven § 7-2 tredje ledd, jf. § 5-1. Det må være sterke og spesielle grunner til at foreldrene ikke skal få vite hvor barnet bor.

I akutt saker kan barnevernsleder treffe midlertidig vedtak om skjult adresse, jf. barnevernsloven § 7-2 tredje ledd jf. § 4-2. Det samme gjelder ved midlertidig plassering i institusjon ved fare for utnyttelse til menneskehandel, jf. barnevernsloven § 4-5, jf. § 6-6 andre ledd. I praksis har skjult adresse først og fremst blitt benyttet ved sikkerhetsrisiko for barnet, for eksempel ved fare for kidnapping eller ved trakassering av fosterforeldre eller personale på institusjon.

Fra 1. januar 2021 har barnevernstjenesten hatt plikt til å informere politiet om at det er truffet vedtak om skjult adresse etter barnevernsloven, jf. barnevernsloven § 13-5 tredje ledd. Bestemmelsen er viktig for å ivareta trusselutsatte barn mer effektivt. I forarbeidene¹⁶ er det presi-

sert at barnevernstjenesten også skal informere politiet hvis de flytter barnet videre til et nytt sted med skjult adresse, og at politiet bør informeres dersom vedtaket om skjult adresse faller bort.

I tillegg til reglene om skjult adresse kan barnevernstjenesten bestemme at barnets adresse ikke skal framgå av Folkeregisteret, såkalt sperret adresse. Dette følger av folkeregisterloven § 10-4 andre ledd om gradering av opplysninger, jf. beskyttelsesinstruksen § 4. Et vedtak om skjult adresse etter barnevernsloven § 7-2 er ikke samtidig et vedtak om gradering av opplysninger i Folkeregisteret. Gradering i Folkeregisteret i en barnevernssak krever et eget vedtak fra barnevernstjenesten. I Bufdirs saksbehandlingsrundskriv er det presisert at barnevernstjenesten bør vurdere om det også er behov for å skjule barnets adresseopplysninger i Folkeregisteret når det fattes et vedtak om skjult adresse etter reglene i barnevernsloven.

Gradering av adresseopplysninger er et tiltak som kan iverksettes for å beskytte trusselutsatte personer. At et barn er trusselutsatt vil si at barnet står i fare for å bli utsatt for alvorlig kriminalitet rettet mot liv, helse eller frihet. Barnevernstjenesten har ansvar for de konkrete vurderingene av trusler mot barn under barnevernstjenestens omsorg. Gradering av opplysninger i Folkeregisteret kan iverksettes hvis det kan forårsake skade for en enkeltperson om innholdet i opplysningene blir kjent for uvedkommende, jf. folkeregisterloven § 10-4, jf. beskyttelsesinstruksen § 2. Graderingen kan være «fortrolig» eller «strengt fortrolig». I begge tilfeller vil barnets adresse sperres for private personer. Fortrolig adresse deles med private virksomheter som har hjemmel til å motta taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret, i tillegg til offentlige myndigheter. På graderingen strengt fortrolig, vil adressen også sperres for offentlige myndigheter.

I dag har ikke barnevernstjenesten en lovpålagt plikt til å gi informasjon til politiet om adressesperre etter folkeregisterloven. Barnevernstjenesten kan, uten hinder av taushetsplikten, likevel gi politiet opplysninger dersom det er nødvendig for å ivareta barnevernstjenestens oppgaver eller for å unngå fare for liv eller helse, jf. barnevernsloven § 13-1 tredje ledd og forvaltningsloven § 13 b nr. 7. I Prop. 84 L (2019–2020) kapittel 7.4 er det lagt til grunn at det i de aller fleste sakene vil være nødvendig å informere politiet i saker der det er aktuelt å holde adressen til et barn i barnevernet skjult. Det er også gitt veiledning om samarbeid

¹⁶ Prop. 84 L (2019-2020), spesialmerknad til § 6-7b.

med politiet i saksbehandlingsrundskrivet kapittel 11.1.4.¹⁷ Det påpekes her at det i de aller fleste tilfeller vil være nødvendig for barnevernstjenesten å gi opplysninger til lokalt politi i saker der det er aktuelt å gradere adresseopplysninger for et barn i barnevernet. Slik informasjon kan deles med politiet med hjemmel i barnevernsloven § 13-1 tredje ledd.

13.4.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

I høringsnotatet ble det foreslått å lovfeste en plikt for barnevernstjenesten til å informere politiet også når barnevernstjenesten beslutter gradering av opplysninger (adresseperte) etter folkeregisterloven § 10-4 andre ledd, jf. beskyttelsesinstruksen § 4.

Bakgrunnen for forslaget var Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner som ble levert til Stortinget 9. juni 2022. I undersøkelsen var blant annet barn som lever med skjult adresse tema. Riksrevisjonen anbefalte at Justis- og beredskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet sørger for at regelverket om barnevernets meldeplikt til politiet om barn på skjult og sperret adresse blir klarere og at nødvendige rutiner for informasjonsutveksling kommer på plass. I april 2022 ble det fremmet representantforslag for bedre forebygging og bekjempelse av partnerdrap. Flertallet i justiskomiteen viste til Riksrevisjonens rapport, og funnene om blant annet manglende kommunikasjon mellom politiet og barnevernet om barn på skjult og sperret adresse som kan føre til at barn ikke får tilstrekkelig beskyttelse. Stortingets fattet anmodningsvedtak 6. desember 2022 nr. 138: «*Stortinget ber regjeringen sørge for at regelverket om barnevernets meldeplikt til politiet om barn på skjult og sperret adresse klargjøres, og at det sikres nødvendige rutiner for informasjonsutveksling.*»

13.4.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 20 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om å ta inn i barnevernsloven at barnevernstjenesten også skal gi informasjon til politiet der barnevernstjenesten har vedtatt gradering av opplysninger etter folkeregisterloven § 10-4. Nær samtlige som har kommentert forslaget, støtter det. Dette inkluderer *Barneombudet*, *Barneverns-*

og helsenemnda, *Bufdir*, *Høgskulen på Vestlandet*, *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)*, *Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)*, *Politidirektoratet*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Buf Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Barnevernledernetverket i Agder*, *Bærum kommune*, *Horten kommune*, *Sarpsborg kommune*, *Advokatforeningen*, *barnevernsnettverket*, *Norsk Fosterhjemforening*, *SOS-barnebyer* og *Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid*. *KS* og *Stine Sofies Stiftelse* har kommentert forslaget, uten å ta tydelig stilling.

Barneverns- og helsenemnda mener «*[b]estemelsen virker klargjørende og vil kunne bidra til økt grad av beskyttelse for barn som er utsatt for trusler fordi politiet da vil involveres automatisk i alle slike saker*». *Høgskulen på Vestlandet* skriver at de ser forslaget som svært viktig for både barn, foreldre og fosterfamiliens rettssikkerhet.

NIM mener også forslaget kan bidra til bedre ivaretagelse av barnets rett til beskyttelse, men har flere innspill til innretningen av regelverket om sperret adresse. De skriver blant annet:

«Samtidig mener *NIM* at det er grunn til å utrede ordningen mer helhetlig for å sikre ivaretagelsen av barnets rett til privatliv etter EMK artikkel 8 og barnekonvensjonen artikkel 16. *NIM* mener også at departementet bør utrede om hjemmelsgrunnlaget etter barnevernsloven og folkeregisterloven er tilstrekkelig presist.

NIM anbefaler en regulering av forholdsmessighet i barnevernsloven ved bruk av tiltaket og anbefaler videre en regulering av periodiske vurderinger av opprettholdelse av tiltaket. Endelig mener *NIM* det er behov for en gjennomgang av hvordan barn som lever på sperret adresse kan ivaretas bedre.»

Flere høringsinstanser, som *Advokatforeningen*, *Barneverns- og helsenemnda*, *Barnevernsnettverket*, *Bufdir*, *Høgskulen på Vestlandet*, *KS* og *Stine Sofies Stiftelse*, er også tydelige på at det er behov for flere lovendringer. Flere viser til nyhetssaker om barn som lever på skjult og sperret adresse. *KS* skriver at: «*I lys av siste tidens saker om barn på sperret adresse, er det nødvendig å vurdere endring av ordlyden.*» *Barnevernsnettverket* ber om «*forsterket kontroll og sanksjonsmulighet mot barnevernet*» i slike saker. *Stine Sofies Stiftelse* viser til at det er svært inngripende å flytte et barn på «*hemmelig adresse*» og skriver blant annet:

¹⁷ Bufdir.no. *Saksbehandlingsrundskrivet. Rundskriv for barnevernstjenestens saksbehandling*, kapittel 11.1.4. Hentet februar 2025.

«Vår oppfatning er at det er uklar hjemmel, og forvirrende, når beslutningene er delt mellom nemnda og barnevernstjenesten og hva de enkelte avgjørelsene i realiteten innebærer. Vår erfaring er at barnevernstjenesten også er usikre på hvem som kan beslutte at barnet ikke lenger skal bo på en «hemmelig adresse». Det mangler klare krav til oppdaterte vurderinger av behovet for å leve i skjul. Vi er kjent med at veilederen nylig er oppdatert, men mener likevel at hjemmelsgrunnlaget og lovens ordlyd bør endres.»

Advokatforeningen skriver:

«Advokatene opplever for det første at barneverntjenestene ikke klarer å skille mellom skjult og sperret adresse. For det andre mener Advokatforeningen at rettssikkerheten når det gjelder sperret adresse fremstår fraværende og vesentlig mer begrenset enn rettssikkerheten ved skjult adresse. Videre fremstår reglene rundt sperret adresse som uoversiktlige.»

Barneverns- og helsenemnda ber departementet om å vurdere å presisere i barnevernsloven § 13-5 andre ledd at barnevernstjenestens ansvar for å informere politiet gjelder både når de selv treffer vedtak om skjult adresse etter barnevernsloven § 4-2 og når nemnda treffer vedtak om skjult adresse etter § 7-2.

Bufdir støtter forslaget, men viser til at informasjonsplikten i de fleste tilfeller ikke vil være tilstrekkelig for å sikre en forsvarlig oppfølging av trusselutsatte barn på skjult og sperret adresse. Direktoratet mener det er behov for å regulere at politiet har plikt til å bistå barnevernstjenestene med politifaglige trusselvurderinger i saker der barnevernstjenesten har overtatt omsorgen for barnet og at et samarbeid i disse sakene vil være avgjørende for kvaliteten på den beskyttelsen barnet får. *Bufdir* uttaler blant annet:

«Det bør komme frem at formålet med informasjonsplikten er å innlede et forpliktende samarbeid med politiet, blant annet for å sikre at barnevernstjenesten får nødvendige politifaglige vurderinger for å ha tilstrekkelig beslutningsgrunnlag knyttet til behovet for sperret adresse.

For å sikre forpliktende samarbeid mener vi det må tydeliggjøres i regelverket for justis-sektoren at politiet har plikt til å bistå barnevernstjenestene med politifaglige trusselvurderinger i saker der barnevernstjenesten har

overtatt omsorgen for barnet. En viktig konsekvens av samarbeid mellom politiet og barnevernstjenesten i slike saker er at politiet, i forlengelsen av bistand med trusselvurderinger kan vurdere å iverksette egne beskyttelsestiltak, for eksempel mobil voldsalarm, besøksforbud og kontaktforbud.

Det bør videre innføres krav i barnevernsloven slik at barnevernstjenesten får en plikt til å utarbeide skriftlige risikovurderinger i alle saker med trusselutsatte barn, for eksempel der det vurderes sperret adresse og skjult adresse, eventuelt andre beskyttelsestiltak. Politiets trusselvurdering vil på denne måten inngå i barnevernstjenestens sikkerhetsvurdering. Et samarbeid i disse sakene vil være avgjørende for kvaliteten på den beskyttelsen barnet får.

Det bør også fremgå av loven at barnevernstjenesten skal samarbeide med politiet i den fortløpende vurderingen av om skjult adresse og addressesperre skal opprettholdes.»

IMDi viser til at Riksrevisjonen påpeker at det er stor begrepsforvirring mellom begrepene skjult og sperret adresse. *IMDi* mener derfor at det kan være hensiktsmessig at begge begrepene nevnes i samme lovbestemmelse, for å markere at det er et skille mellom de to virkemidlene.

Politidirektoratet støtter forslaget, og viser blant annet til at det er viktig at barnevernstjenesten og politiet samarbeider og kommuniserer godt for å kunne gi trusselutsatte barn den beskyttelsen de trenger. Videre viser *Politidirektoratet* til at «*Kripas fremhever at barnevernstjenesten bør ta kontakt med politiet allerede når det vurderes å skjule eller sperre adressen til et trusselutsatt barn, slik at politiet blant annet får anledning til å uttale seg om flyttingen/plasseringen anses sikkerhetsmessig egnet eller ikke. Politidirektoratet er enig i dette.*» Avslutningsvis påpeker *Politidirektoratet* behovet for at det opprettes et nasjonalt kontaktpunkt med nødvendig oversikt over addressesperrer som er besluttet av barnevernstjenesten. *Stine Sofies Stiftelse* oppfordrer departementet til et tettere samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet om «*en felles evaluering og gjennomgang av situasjonen for alle barn som bor på «kode», uavhengig av om det er barnevernet eller politi som har tatt beslutningen.*»

SOS-barnebyer og *RKBU (felles svar)* mener at beslutninger om skjult og sperret adresse bør fattes av barneverns- og helsenemnda, utfra rettsvern og sakens alvorlighet. Begge viser til at barnevernsleder bør kunne ta beslutninger i akutte situasjoner, men *SOS-barnebyer* mener nemnda i slike tilfeller bør fatte vedtak i ettertid.

Flere høringsinstanser ber om tydeligere retningslinjer for bruk av skjult og sperret adresse. *Sarpsborg kommune* skriver at «*det er nødvendig med klare regler for å ivareta barn i utsatte trusselsituasjoner best mulig*». Politidirektoratet mener det er viktig at det utarbeides gode og tydelige retningslinjer som rammer inn barnevernstjenestens informasjonsplikt, mens RKBU (felles svar) etterlyser forslag til retningslinjer for sperret adresse for søsken som blir født i andre kommuner enn første barn. *Stine Sofies stiftelse* mener også at det må «*utvikles verktøy for risikovurderinger for barn, stille krav om barns medvirkning og grundige barns beste vurderinger, begrensning i forhold til samvær med foreldre, flere tiltak mot trusselutøver, informasjon og bedre veiledning til barn/foreldre/fosterforeldre/skole etc.*» Videre skriver de at «*kravene og oppfølgingen av barna må være den samme uavhengig av om det er barnevernet eller politi som har besluttet at barnet skal bo på «hemmelig adresse»/kode.*»

13.4.4 Departementets vurderinger og forslag

Det er bred støtte i høringen for å innføre en tydelig plikt for barnevernstjenesten til å informere politiet om beslutninger om gradering av opplysninger (adressesperre) etter folkeregisterloven § 10-4. Høringsinstansene understreker at det trengs et klarere regelverk om når barnevernstjenesten skal informere politiet om trusselutsatte barn i barnevernet og behovet for bedre rutiner for informasjonsutveksling og samarbeid mellom barnevern og politiet i disse sakene. Det er avgjørende å ha effektive tiltak og et tydelig regelverk for å beskytte barn som er utsatt for trusler. Departementet viderefører derfor forslaget fra høringsnotatet, med noen tilføyelser etter innspill fra høringen.

Barnevernstjenesten har i dag bare en lovfestet plikt til å gi informasjon til politiet når det er truffet vedtak om skjult adresse etter barnevernsloven, og ikke en tilsvarende plikt til å informere politiet om barnevernstjenestens vedtak om adressesperre etter folkeregisterloven. Selv om det ikke er tvil om at barnevernstjenesten allerede i dag kan og ofte må gi informasjon til politiet når det vedtas adressesperre etter folkeregisterloven, kan dagens regelverk bidra til å skape uklarheter om når barnevernstjenesten skal samarbeide med og informere politiet. Å innføre en tilsvarende informasjonsplikt om vedtak om adressesperre i folkeregisterloven som ved vedtak om skjult adresse etter barnevernsloven, vil gi et tydeligere

og mer forståelig regelverk som kan bidra til bedre ivaretagelse av trusselutsatte barn. I praksis vil forslaget sikre at politiet får informasjon i *alle* saker hvor nemnda eller barnevernstjenesten mener det er behov for å unnta fra foreldre og andre hvor barnet bor. Dette vil sette politiet i bedre stand til å beskytte barnet, og politiet kan blant annet vurdere og eventuelt iverksette ytterligere beskyttelses- eller sikkerhetstiltak for barnet, som mobil voldsalarm, besøksforbud og kontaktforbud.

Departementet viderefører derfor forslaget om å lovfeste at barnevernstjenesten, uten hinder av taushetsplikt, skal informere politiet også når det treffes vedtak om gradering av opplysninger i medhold av beskyttelsesinstruksen, jf. folkeregisterloven § 10-4. Departementet foreslår å presisere i lovteksten at plikten også gjelder dersom vedtak om skjult adresse etter barnevernsloven og/eller sperret adresse etter folkeregisterloven endres eller oppheves. Plikten gjelder uavhengig av om det er barnevernstjenesten eller nemnda som treffer vedtak.

På bakgrunn av høringen har departementet også vurdert om informasjonsplikten til politiet bør gjelde allerede fra barnevernstjenesten *vurderer* skjult eller sperret adresse og også når det vurderes endringer i slike beskyttelsestiltak. Departementet mener det er viktig at barnevernstjenesten involverer politiet så tidlig som mulig når barn i barnevernet er trusselutsatt. Et samarbeid mellom tjenestene vil være avgjørende for kvaliteten på den beskyttelsen barnet får. Dagens regel og forslaget i høringsnotatet gjelder kun en plikt til å informere politiet når det er *truffet* vedtak om skjult adresse og adressesperre. Departementet er enig med Bufdir i at det å informere politiet allerede når barnevernstjenesten vurderer slike tiltak, vil legge forholdene bedre til rette for at barnevernstjenesten kan få nødvendige politifaglige vurderinger og dermed et bedre beslutningsgrunnlag knyttet til behovet for skjult og/eller sperret adresse. Departementet er videre enig med Bufdir i at barnevernstjenesten også bør involvere politiet i de fortløpende vurderingene av om adressesperre skal opprettholdes eller endres. Departementet understreker at barnevernstjenestens taushetsplikt ikke er til hinder for slikt samarbeid. For å legge forholdene bedre til rette for løpende samarbeid mellom tjenestene, foreslår departementet derfor å presisere i bestemmelsen at barnevernstjenesten også skal gi informasjon til politiet når det vurderes skjult adresse etter barnevernsloven og/eller adressesperre etter folkeregisterloven, og når det vurderes endringer i

slike tiltak. Departementet understreker samtidig at forslaget ikke innebærer endringer i ansvarsforholdene til barnevernet eller politiet, og barnevernet kan ikke kreve bistand fra politiet.

Departementet foreslår etter dette å ta inn i barnevernsloven at barnevernstjenesten uten hinder av taushetsplikt skal gi informasjon til politiet så snart som mulig når det vurderes, treffes, endres eller oppheves vedtak om skjult adresse i samsvar med barnevernsloven eller vedtak om gradering av opplysninger, jf. folkeregisterloven § 10-4.

Departementet mener forslaget samlet sett vil bidra til klarere regler om når barneverns-

tjenesten skal informere politiet i saker om trusselutsatte barn. Forslaget tilrettelegger også for bedre samarbeid mellom barnevernet og politiet.

Departementet viser til lovforslaget i § 13-5 tredje ledd.

Departementet vil se nærmere på systemet for sperret adresse for barn i barnevernet, blant annet i lys av rapporten fra NOVA «*Adressesperre (kode 6 og 7). En evaluering av beskyttelsestiltaket adressesperre i saker om vold i nære relasjoner*» (2024). Arbeidet vil skje i dialog med Justis- og beredskapsdepartementet.

14 Barn som bor lenge i tiltak utenfor hjemmet

14.1 Plikt til å vurdere behov for tiltak som gir barnet ro og stabilitet etter omsorgsovertakelse

14.1.1 Gjeldende rett

Ved en omsorgsovertakelse har barnevernstjenesten en plikt til å følge opp både barnet og foreldrene, jf. barnevernsloven § 8-3. Denne oppfølgingsplikten innebærer at barnevernstjenesten skal følge med på hvordan barnet utvikler seg og om det får forsvarlig omsorg, og følge med på foreldrenes situasjon og utvikling, jf. første og andre ledd.

I tredje ledd er det presisert at barnevernstjenesten skal legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet dersom hensynet til barnet ikke taler mot det. Videre framheves det at barnevernstjenesten regelmessig og systematisk skal vurdere om det er nødvendig å endre tiltaket eller om omsorgsovertakelsen kan oppheves. Dette inkluderer å vurdere om gjenforening er mulig, eller om det er behov for nye tiltak for å gi barnet ro og stabilitet, selv om det ikke framgår direkte av lovteksten.

Barnevernstjenesten skal lage en plan for barnets omsorgssituasjon og oppfølgingen av barnet og foreldrene etter omsorgsovertakelsen, jf. § 8-3 fjerde ledd. Forarbeidene presiserer at hvis barnevernstjenesten vurderer at oppfølging med sikte på tilbakeføring ikke lenger er aktuelt, slik at gjenforeningsmålsettingen forlages, må dette framgå og begrunnes i oppfølgingsplanen. Hvis det senere vurderes at gjenforening likevel er til barnets beste, skal barnevernstjenesten endre planen i tråd med dette, jf. Prop. 133 L (2001–2021) kapittel 14.4.4.2.

14.1.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Forslaget i høringsnotatet var en delvis oppfølging av Barnevernsutvalgets forslag til endringer i § 8-3. I NOU 2023: 7 foreslo utvalget en plikt for barnevernstjenesten til å vurdere om gjenforeningsmålet er oppgitt når barnet har bodd tre år i fosterhjemmet og om det er grunnlag for å begjære adopsjon

etter barnevernsloven § 5-10 eller utvalgets forslag til et nytt tiltak om oppvekstadsopsjon. Videre foreslo utvalget at spørsmålet vurderes på nytt årlig dersom barnevernstjenesten vurderer at det ikke er aktuelt å oppgi gjenforeningsmålet. Departementet foreslo i høringsnotatet å presisere i § 8-3 tredje ledd at barnevernstjenestens plikt til systematisk og regelmessig å vurdere omsorgsovertakelsen både innebærer å vurdere om omsorgsovertakelsen kan oppheves og om det er behov for andre tiltak for å gi barnet ro og stabilitet.

Slike tiltak kan blant annet omfatte endring av samvær, forslaget i høringsnotatet om overføring av foreldreansvar som delvis følges opp gjennom forslaget om varig fosterhjem i kapittel 14.2, eller adopsjon. Departementet framhevet at en tydeliggjøring i loven kan bidra til at barnevernstjenesten gjør grundige vurderinger av gjenforeningsmålet og behovet for andre tiltak for barnet. Departementet foreslo imidlertid ikke å følge opp utvalgets forslag om at vurderingen skal skje etter et bestemt antall år, og mente at dagens plikt til regelmessig å vurdere tiltaket er tilstrekkelig.

14.1.3 Høringsinstansene syn

Det er bred støtte i høringen for å lovfeste at barnevernstjenesten, etter en omsorgsovertakelse, skal vurdere behovet for tiltak som kan gi barnet ro og stabilitet. Om lag 30 av 40 instanser som har uttalt seg om forslaget, støtter det. Dette er blant andre *Barneombudet, Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), Statsforvalteren i Rogaland, Statsforvalteren i Trøndelag, Barnevernleder-nettverket i Agder, Barnevernsledernetverket i Trøndelag, Bærum kommune, Drammen kommune, Horten kommune, Lillestrøm kommune, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefjord kommune, Sarpsborg kommune, KS, Norsk barnevernlederorganisasjon, Barn av rusmisbrukere, Stendi AS, Stine Sofies Stiftelse, Stiftelsen Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør og RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Rådet for psykisk helse og Voksne for Barn.*

Kun to instanser er imot departementets forslag: *UiT Norges arktiske universitet Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet* og *Barnevernsnettverket*. I tillegg kommenterer enkelte instanser, som *Barneverns- og helsenemnda*, *Bufdir*, *Organisasjon for barnevernsforeldre* og *SOS-barnebyer*, deler av forslaget, men uten å gi en tydelig tilslutning eller ikke.

Barneombudet uttaler at forslaget er et av de viktigste i høringsnotatet. Ombudet mener forslaget vil være særlig viktig for barn som opplever for mye samvær eller blir tvunget til samvær, og at det vil bidra til at barnevernstjenesten løpende vurderer om gjenforeningsmålet skal oppgis eller om det fortsatt skal arbeides for tilbakeføring.

Enkelte høringsinstanser mener departementet i stedet bør følge opp Barnevernsutvalgets forslag om å lovfeste at barnevernstjenesten skal foreta en vurdering av gjenforeningsmålet tre år etter omsorgsovertakelsen, og deretter årlig. Flere instanser mener lovforslaget bør inneholde tydelige tidsfrister for vurderingen. Det gjelder *Barneombudet*, *Sentralenheten for barneverns- og helsenemnda med støtte av enkelte nemnder*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Norsk Fosterhjemforening*, *NTL skoler og institusjoner*, *Sosial- og eldreombudet i Oslo* og *Voksne for barn*. Flere av instansene framhever at tydelige tidsfrister kan bidra til likebehandling og forutsigbarhet, samtidig som de ikke hindrer barnevernstjenesten i å gjøre løpende vurderinger.

NIM, *KS*, *Barn av rusmisbrukere*, *SOS-barnebyer* og *Organisasjon for barnevernsforeldre* er eksplisitt imot en slik tidsfrist, og mener regelverket bør være mer fleksibelt og at det er viktig at barnevernstjenesten gjør løpende vurderinger. *NIM* trekker også fram at en frist på tre år kan gi et feilaktig inntrykk av at det etter EMDs praksis er enklere å fatte adopsjon (eller oppgi gjenforeningsmålet) etter tre år. Det vises til at *NIM*:

«[...] ikke kjente til praksis som avklarte hvor lang tid som må ha gått for at det i seg selv kan regnes som en grunn for å gi opp gjenforeningsmålsetningen. Av den grunn støtter *NIM* at det ikke foreslås å tidfeste at en vurdering av gjenforeningsmålsetning skal foretas etter tre år og deretter årlig. *NIM* er enig i at en slik tidsangivelse kan være for lite fleksibel, fordi barnevernssaker er forskjellige og det alltid må foretas konkrete vurderinger av hva som er til barnets beste i enkeltsaker.»

UiT Norges arktiske universitet Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet mener forslaget

svekker dagens synliggjøring av gjenforeningsmålet og er kritiske til å detaljregulere barnevernstjenestens oppfølgingsansvar. *Barnevernsnettverket* er også imot forslaget, og framhever:

«[...] Samfunnet må gjøre alt det kan for å sikre barnets behov for kontinuitet, tilhørighet og familieliv, men da må man ta utgangspunkt i barnets familie og tilføre ressursene der, og forbeholde omsorgsovertakelser til de få tilfellene der foreldrene er særlig uegnet slik EMD forutsetter.»

14.1.4 Departementets vurdering og forslag

Det er bred støtte i høringen for å presisere i loven at barnevernstjenesten, som en del av oppfølgingsansvaret etter en omsorgsovertakelse, skal vurdere barnets behov for tiltak for å gi mer ro og stabilitet. Departementet viderefører derfor forslaget.

Dagens lov stiller allerede krav om at barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse systematisk og regelmessig skal vurdere om tiltaket må endres, eller om omsorgsovertakelsen kan oppheves. Selv om hovedregelen etter både norsk rett og EMK er at en omsorgsovertakelse er midlertidig og barnevernstjenesten skal arbeide for tilbakeføring, vil ikke gjenforening være realistisk i alle saker. For noen barn kan det være nødvendig med ytterligere tiltak for å gi barnet trygghet, forutsigbarhet og tilhørighet.

Departementet mener at en tydelig lovfesting av plikten til også å vurdere andre tiltak for å gi barnet ro og stabilitet vil skape en bedre balanse mellom ulike hensyn som barnevernstjenesten skal vurdere – barnets og foreldrenes rett til familieliv, muligheten for gjenforening og barnets behov for ro og stabilitet. Dette kan bidra til at barnevernstjenesten gjør grundige vurderinger av gjenforeningsmålet og behovet for andre tiltak for barnet. Departementet har blant annet lagt vekt på at *Barneombudet* mener at forslaget er et av de viktigste i høringsnotatet, og særlig viktig for barn som opplever for mye samvær eller å bli tvunget til samvær. Ombudet mener forslaget vil bidra til at barnevernstjenesten løpende vurderer gjenforeningsmålet.

Departementet foreslår å presisere i barnevernsloven § 8-3 tredje ledd at barnevernstjenestens plikt til systematisk og regelmessig å vurdere behovet for endring av tiltaket, både innebærer å vurdere om det er grunnlag for å fremme sak om oppheving av omsorgsovertakelsen og om det er grunnlag for å fremme sak om andre tiltak for å gi

barnet ro og stabilitet. Tiltak for å gi barnet ro og stabilitet kan være endring av vedtak om samvær og kontakt med foreldre eller andre, jf. barnevernsloven §§ 7-2 og 7-3, forslag til nytt tiltak om varig fosterhjem i ny § 5-12, jf. kapittel 14.2, eller adopsjon, jf. § 5-10. Som en del av denne vurderingen må barnevernstjenesten også vurdere målet om gjenforening mellom barn og foreldre. Avveiningen mellom hensynet til gjenforening og hensynet til barnets behov for beskyttelse må gjøres i samsvar med retningslinjer gitt av EMD og Høyesterett.

Departementet fastholder at det ikke skal innføres faste tidsfrister for når eller hvor ofte barnevernstjenesten skal vurdere gjenforeningsmålet eller behovet for andre tiltak for barnet. Slike frister kan ha den uheldige effekten at tjenestene i mindre grad gjør løpende vurderinger av hva som er til barnets beste i den enkelte saken. Departementet er videre enig med *NIM* i at en tidsfrist kan skape et feilaktig inntrykk av at det etter EMDs praksis er enklere å oppgi gjenforeningsmålet og vedta adopsjon når det er gått tre år. Departementet viser også til at andre oppfølgingsbestemmelser i lovens kapittel 8 stiller krav om systematiske og regelmessige vurdering av tiltakene og behovet for endringer, uten en fast tidsangivelse.

Departementets lovforslag innebærer at barnevernstjenesten systematisk og regelmessig må vurdere behovet for å endre tiltaket, enten det gjelder tiltak for tilbakeføring eller tiltak for å gi barnet ro og stabilitet. Barnevernstjenesten har et ansvar for løpende å følge opp barn og foreldre, og følge med på hvordan barnet utvikler seg og også foreldrenes situasjon og utvikling. Hvor ofte en vurdering av tiltaket må gjøres, vil bero på forholdene i den enkelte saken.

Barnevernstjenestens faglige vurderinger skal dokumenteres, jf. § 12-4 om journalplikt, og skal gjøres kjent for partene. Partene og barn uten partsrettigheter kan også når som helst henvende seg til barnevernstjenesten og be om andre tiltak for barnet. Barnevernstjenestens vurdering og eventuell videre oppfølging av henvendelsen skal også dokumenteres og begrunnes.

Departementet understreker at selv om forslaget innebærer å tydeliggjøre en plikt til å vurdere andre tiltak for å gi barnet ro og stabilitet, er hovedregelen fortsatt at barnevernstjenesten skal arbeide for gjenforening. Det understrekes samtidig at hvis barnevernstjenesten vurderer at det er til barnets beste å fremme sak om endring av samvær varig fosterhjem, jf. forslag til ny § 5-12, eller adopsjon, skal barnevernstjenesten fremme sak for nemnda.

Departementet viser til lovforslaget i § 8-3.

14.2 Varig opphold i fosterhjem

14.2.1 Gjeldende rett

14.2.1.1 Omsorgsovertakelse og fratakelse av foreldreansvar

Barneverns- og helsenemnda kan vedta at barnevernstjenesten skal overta omsorgen for barnet dersom et barn utsettes for alvorlig omsorgssvikt eller overgrep, og det ikke kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved bruk av mindre inngripende tiltak, jf. barnevernsloven § 5-1. Omsorgsovertakelsen må være nødvendig ut fra barnets situasjon. Alle omsorgsovertakelser er i utgangspunktet midlertidige.

Når barneverns- og helsenemnda treffer vedtak om omsorgsovertakelse etter § 5-1, går omsorgsansvaret for barnet over på barnevernstjenesten. Det vil si at barnevernstjenesten har myndighet til å treffe beslutninger som angår omsorgen for barnet, jf. § 5-4 første ledd. Barnets foreldre beholder et begrenset foreldreansvar, som innebærer myndighet til å ta avgjørelser om barnets grunnleggende personlige forhold, som valg av type skole, endring av navn, samtykke til adopsjon og inn- og utmelding i tros- og livssynsamfunn, jf. § 5-4 tredje ledd. I tillegg kommer myndighet som eventuelt ligger til foreldrene som verge for barnet, jf. vergemålsloven § 16.

Barnevernstjenesten kan på nærmere angitte vilkår fremme sak om fratakelse av foreldreansvar, jf. barnevernsloven § 5-8. Nemnda kan vedta fratakelse av foreldreansvar dersom det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse og det foreligger særlige grunner som tilsier at fratakelse av foreldreansvar er nødvendig for å ivareta barnet. Vedtak om fratakelse av foreldreansvar treffes ofte i sammenheng med en sak om adopsjon, men kan også ha andre formål. Det kan for eksempel være aktuelt når foreldre ikke utøver foreldreansvaret til barnets beste eller nekter å treffe beslutninger som er nødvendige for å ivareta barnet. Høyesterett har blant annet i Rt. 1997 side 534 lagt til grunn at fratakelse av foreldreansvar kan ha andre formål enn adopsjon. Departementet har lagt til grunn at det må gjelde et skjerpet krav til begrunnelse i saker om fratakelse av foreldreansvar, jf. Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 11.5.4.1.

Ved fratakelse av foreldreansvar skal statsforvalteren oppnevne verge, jf. § 5-8. Fosterforeldrene kan bli oppnevnt som verge, men det kan også være personer i barnets slekt eller andre egnede personer.

Etter en omsorgsovertakelse kan dermed ansvaret for barnet være delt mellom foreldrene,

barnevernstjenesten, de som utøver omsorgen for barnet (fosterforeldrene eller barnevernsinstitusjonen), og eventuelt oppnevnt verge når vergen er en annen enn de nevnte kategoriene. Det innebærer at også beslutningsmyndigheten på vegne av barnet er delt mellom flere.

Barnevernstjenesten har likevel det formelle omsorgsansvaret for barnet og skal følge opp både barn og foreldre. Et vedtak om fratakelse av foreldreansvar innebærer ikke i seg selv at målet om gjenforening oppgis. Vedtaket om fratakelse av foreldreansvar kan oppheves dersom det ikke lenger foreligger særlige grunner som tilsier at vedtaket er nødvendig for å ivareta barnet, jf. barnevernsloven § 5-9. Denne bestemmelsen ble innført i ny barnevernslov, og fulgte tidligere kun av rettspraksis, jf. Rt. 1997 side 1264. Vedtak om fratakelse av foreldreansvar får i utgangspunktet heller ikke betydning for samværsretten.

14.2.1.2 Adopsjon som barnevernstiltak

Ifølge tall fra barneverns- og helsenemnda har det vært en klar nedgang i antallet adopsjoner etter barnevernsloven de siste årene, med 23 adopterte barn i 2020, 19 barn i 2021, og 16 barn i 2022, mot 43 barn i 2019 og 73 i 2018. Medholdsprosenten for offentlig part ligger på om lag 90 prosent i adopsjonssaker etter barnevernsloven. I perioden 2011-2016 var barna som ble adoptert i gjennomsnitt fem år på vedtakstidspunktet. Basert på data fra Frischsenteret har Barnevernsutvalget undersøkt varigheten av fosterhjemsopphold. Utvalget fant at barn som har bodd i fosterhjem i gjennomsnitt var registrert med fosterhjemstiltak sammenhengende i om lag fem år. Blant fosterhjemsopphold som ble avsluttet i perioden 2011-2018, for årskullene som var gamle nok til å undersøke hele oppveksten, var om lag 25 prosent sammenhengende i syv år eller mer. I overkant av én prosent hadde hele sin oppvekst sammenhengende i fosterhjem. Statistikken fanger ikke opp hvor mange av barna som har flyttet mellom to eller flere fosterhjem i løpet av perioden.¹

14.2.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Det har de siste årene vært en økning i antallet barn som tilbakeføres til sine foreldre etter en omsorgsovertakelse. Det er likevel noen barn

som bor lenge i fosterhjem og gjentatte nemnds- og rettsprosesser kan være belastende for barnet. Det gjennomføres få adopsjoner etter barnevernsloven, og det har de siste årene vært en nedgang.

Barnevernsutvalget foreslo flere tiltak som kan gi mer forutsigbarhet, ro og stabilitet for barn som ikke kan tilbakeføres til sine foreldre, inkludert et tiltak kalt oppvekstadopsjon. Departementet foreslo i høringsnotatet en justert versjon av Barnevernsutvalgets forslag om oppvekstadopsjon. Departementet viste til at Barnevernsutvalgets forslag hadde gode intensjoner, og at flertallet av høringsinstansene støttet forslaget, men at det også er flere utfordringer med forslaget. Departementet var særlig usikre på behovet for tiltaket og om det ville være et reelt og bedre alternativ for barnet enn fortsatt fosterhjems plassering eller adopsjon. Departementet foreslo et nytt tiltak om overføring av foreldreansvar til fosterforeldrene. Vilårene for forslaget var at målet om gjenforening er oppgitt, at barnet og fosterforeldrene har en trygg og god relasjon, at fosterforeldre har vist seg egnet til å oppdra barnet som sitt eget og har utøvd omsorgen for barnet på en god måte, at barn som har fylt 12 år samtykker, og at det ellers foreligger særlig tungtveiende grunner som tilsier at overføring av foreldreansvar vil være til barnets beste.

Rettsvirkningen av forslaget var at barneverns-saken ble avsluttet, og at foreldreansvaret for barnet ble overført til fosterforeldrene. Barnet og foreldrene beholdt rett til kontakt og fosterfamilien kunne få oppfølging i inntil ett år. Det ble foreslått en snever adgang for sakens parter til å kreve saken prøvd på ny av nemnda.

14.2.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 50 instanser har direkte eller implisitt kommentert forslaget om overføring av foreldreansvar. Av disse kan rundt 25 sies å helt eller delvis støtte forslaget. Her nevnes *Barneombudet*, *Statsforvalteren i Rogaland*, *Asker kommune*, *Drammen kommune*, *Lillestrøm kommune*, *Oslo kommune*, *Sandnes kommune*, *Søre Sunnmøre barnevernsamarbeid*, *Akademikerforbundet*, *Barn av rusmisbrukere*, *Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett*, *FO*, *Forandringsfabrikken kunnskaps-senter*, *KS*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *Redd Barna*, *SOS-barnebyer* og *Voksne for Barn*. Noen av disse gir kun en generell støtte til forslaget uten å kommentere det ytterligere. Om lag fem av de 25 gir en mer generell støtte til forslag om økt stabilitet, uten å kommentere forslaget om overføring av foreldreansvar særskilt.

¹ Drange, N. m.fl. (2021). *Rapport Delprosjekt 1: Beskrivende analyser – Barn og familier i barnevernet*. Frischsenteret rapport 4/2021; NOU 2023: 7. *Trygg barndom, sikker oppvekst*.

Barneombudet støtter forslaget, og uttaler at de «mener det vil være hensiktsmessig at barnevernsloven gir mulighet for ulike måter å sikre at barnet får stabilitet og ro». De er ikke enige i at barnevernstjenestens oppfølging skal begrenses til inn til ett år. *Norsk Fosterhjemsforening* støtter forslaget, men mener det bør være lavere terskel for å kunne benytte tiltaket. De mener oppvekstforeldre bør ha rett til hjelp og støtte fra barnevernstjenesten i mer enn en begrenset periode. De uttaler blant annet:

«Vi er uenig i at det offentlige økonomiske forpliktelse opphører og at oppvekstforeldre alene skal bære alt økonomisk ansvar for barnet. Vi er også uenig i at barneverntjenesten skal trekke seg ut. Ordningen må tilpasses og utformes det reelle landskapet, de ofte store behovene for omsorg og rehabilitering hos barnet. Dette medfører at støtten fra det offentlige, både faglig og økonomisk ikke må opphøre og må kunne være lik som før tiltaket iverksettes.»

Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett mener det er nødvendig å vurdere tiltak som kan ivareta barns behov for trygghet og forutsigbarhet, og støtter forslaget. Fagutvalget er imidlertid usikre på om det er nødvendig med adgang til å kreve opphevelse av vedtaket. De stiller også spørsmål ved departementets forutsetning om at det foreslåtte tiltaket om overføring av foreldreansvar bare vil være aktuelt for en liten gruppe barn som bor i fosterhjem, og viser til at det gjennomføres få adopsjoner etter barnevernsloven. *KS* mener forslaget i noen tilfeller kan bidra til å bedre stabiliteten og kontinuiteten i oppveksten til barn under barnevernets omsorg som bor i fosterhjem. De påpeker imidlertid også at forslaget kan øke antallet rettslige prosesser etter barnevernsloven.

Oslo kommune mener forslaget kan bidra til rekrutteringen av fosterforeldre og senke terskelen for adopsjon. De er enig i de betraktningene som er gjort rundt hvordan ordningen bør reguleres og de strenge vilkårene den skal inneholde. *Oslo kommune* støtter ikke forslaget om at foreldrene skal beholde kompetansen til å beslutte barnets etternavn selv om foreldreansvaret overføres til fosterforeldrene.

Av de om lag 15 som ikke støtter forslaget, nevnes *Barneverns- og helsenemnda*, *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark*, *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo og Akershus*, *Statsforvalteren i Vestland*, *Horten kommune*, *Sarpsborg kommune*, *Malvik kommune*, *Advokatforeningen*, *Akademikerforbundet*, *Barnevernsledernettverket i Tronde-*

lag og Organisasjonen for barnevernsforeldre. Videre er om lag 10 instanser usikre eller tar ikke stilling til forslaget. Dette gjelder blant annet *Bufdir*, *Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)*, *Lørenskog barnevernstjeneste*, *Nasjonal faggruppe for barnerett i domstolene* og *Norsk barnevernslederorganisasjon*.

Barneverns- og helsenemnda støtter ikke forslaget, og mener det ikke er påvist at dette er et egnet tiltak for å sikre barn ro og kontinuitet i fosterfamilien. Nemndene mener forslaget framstår mangelfullt utredet, og at det er «prinsipielt betenkelig å innføre nye inngripende tiltak som departementet uttrykker stor usikkerhet til om det er behov for». De foreslår å utrede en ordning med varig fosterhjems plassering, og mener det vil sikre muligheten for at en oppvekstplassering vurderes for alle barn, ikke bare de barna som utsettes for en tilbakeføringssak og/eller bor i et fosterhjem som oppfyller vilkårene for overføring av foreldreansvar (eventuelt adopsjon).

Nasjonal faggruppe for barnerett i domstolene stiller spørsmål ved om det er behov for dette instituttet i tillegg til adgangen til å frata de biologiske foreldrene foreldreansvaret. De peker på at «forslaget innehar uklartheter med hensyn til rekkevidde og konsekvenser for barnet, både under oppveksten og i det barnet når myndighetsalder. Vi tror også det er en risiko for at fosterforeldre kan inngå i slike endrede rammer uten å overskue konsekvensene av å tre ut av et offentlig oppdrag som fosterhjem.»

NIM er usikker på om den foreslåtte reguleringen om overføring av foreldreansvar reelt sett vil være en bedre løsning for barnet enn de som allerede er mulige etter barnevernsloven. *NIM* mener effekten av en adgang til overføring av foreldreansvar er størst dersom vilkårene for å gjøre dette er mindre strenge enn adopsjon. Etter en nærmere vurdering kommer *NIM* til at de mener terskelen for overføring av foreldreansvar kan være lavere enn for adopsjon, uten å bryte med våre menneskerettslige forpliktelser. Forutsetningen er at foreldrene beholder foreldreskapet og at vedtaket kan oppheves. *Bufdir* er kritiske til forslaget, og mener barnets behov for stabilitet og tilknytning vil kunne ivaretas og avhjelpes ved andre mindre inngripende og mer egnede tiltak. De viser blant annet til andre forslag som var på høring, som forslaget om barnevernstjenestens adgang til å gi fullmakter til fosterforeldre.

Akademikerforbundet støtter intensjonen med forslaget, men mener det er en ordning som ikke synes hensiktsmessig eller nødvendig. De tror at det er ordningen med fosterhjem som kan gi det beste rammeverket for barn som ikke adopteres.

De mener ordningen som foreslås virker prematur og komplisert, og det framstår som uklart hvem som kan tenkes benytte seg av den.

En av utfordringene som reises er blant annet forholdet til ettervern. *Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus* støtter ikke forslaget, og uttaler:

«Ved et slikt tiltak vil ikke barnet være sikret tilhørighet til fosterfamilien i voksen alder, samtidig som båndene til biologisk familie vil svekkes. Ettersom barnevernssaken avsluttes når det foreslåtte tiltaket iverksettes, vil også barneverntjenesten miste kjennskap til barnets historie, noe som vil vanskeliggjøre at eventuelle ettervernstiltak blir treffsikre. Vi er imidlertid positive til at departementet vurderer tiltak som bidrar til stabile og trygge oppvekstvilkår for barn, men mener at dette kan ivaretas gjennom fosterhjemsoppfølging eller adopsjon.»

14.2.4 Departementets vurderinger og forslag

14.2.4.1 Innledning

Departementet er opptatt av å legge til rette for stabilitet, normalitet og forutsigbarhet for barn som skal vokse opp i fosterhjem. Departementet mener høringen gir bred støtte til intensjonen om tiltak som gir økt stabilitet for barn som skal bo lenge i fosterhjem. Samtidig har det kommet vesentlige innvendinger mot innretningen av forslaget som ble presentert i høringsnotatet. Innvendingene handler blant annet om skepsis til at barnevernet trekker seg ut av saken og konsekvensene det har for barnets rettssikkerhet, hvordan ordningen påvirker retten til ettervern etter 18 år, og fosterforeldrenes begrensede mulighet til å få faglig og økonomisk oppfølging fra barnevernet. Det stilles også spørsmål ved om det er behov for et slikt tiltak når vilkårene ligger så tett opp til det som gjelder ved adopsjon. Departementet foreslår på denne bakgrunnen et nytt tiltak om «varig opphold i fosterhjem» som har samme formål, men som samtidig både bygger på at barnevernssaken og barnevernstjenestens ansvar består for å ivareta barnets rettssikkerhet, og at fosterforeldrene beholder oppfølging og økonomisk godtgjøring, jf. forslaget i ny § 5-12. Barnevernets rolle blir samtidig mer tilbaketrukket enn i andre saker om omsorgsovertakelse.

Forslaget om varig opphold i fosterhjem vil etter departementets vurdering bidra til at barnet får mer ro og normalitet i fosterhjemmet. Ved at

nemnda tar stilling til at barnet ikke skal flytte tilbake til foreldrene, kan barnet få mer forutsigbarhet om hvor det skal vokse opp. I tillegg gir forslaget barnet økt rettssikkerhet sammenlignet med forslaget som var på høring ved at barnevernssaken ikke avsluttes og tilsyn opprettholdes.

14.2.4.2 Vilkår for varig fosterhjemsopphold

Innledning

Hovedformålet med tiltaket er å gi barn økt forutsigbarhet og normalitet. Tiltaket gjelder barn som er under barnevernets omsorg, jf. barnevernsloven § 5-1, men der barnet ikke skal flytte tilbake til foreldrene. For å kunne bestemme at et barn skal ha et fosterhjemsopphold som anses som varig, må det kreves tilleggsvilkår som gjenspeiler alvorligheten ved tiltaket. Departementet foreslår at vilkårene ligger tett opp til vilkårene for å gjennomføre en adopsjon uten foreldrenes samtykke. Departementet foreslår samtidig at det skal være en prøvingsadgang slik at tiltaket ikke er irreversibelt. Dette er i hovedsak i samsvar med vilkårene som ble foreslått i høringsnotatet, men vilkåret om at det må foreligge særlig tungtveiende grunner som tilsier at tiltaket vil være til barnets beste, opprettholdes ikke. Terskelen for å vedta varig fosterhjem blir dermed noe lavere. Det er et vilkår at fosterforeldrene samtykker til tiltaket.

Oppgivelse av gjenforeningsmålet

For at det skal kunne fattes vedtak om varig opphold i fosterhjem slik at barnet kan vokse opp i fosterhjemmet, opprettholder departementet forslaget om at målet om gjenforening må være forlatt. Nemnda må dermed ved sin behandling av saken ta stilling til om målet om gjenforening skal forlates eller ikke.

Å oppgi målet om gjenforening er et alvorlig inngrep i barn og foreldres rett til familieliv. Det skal derfor mye til. Utgangspunktet etter både norsk rett og Den europeiske menneskerettsdomstolens (EMD) praksis er at omsorgsovertakelser er midlertidige. Staten har en positiv plikt til aktivt å arbeide for at relasjonen mellom barn og foreldre opprettholdes, og at de kan gjenforenes, jf. også barnevernsloven § 8-3 tredje ledd første punktum. EMD har lagt til grunn at forpliktelsen til å arbeide for tilbakeføring tiltar i styrke ettersom tiden går, men at den alltid må balanseres mot hensynet til barnets beste, jf. K. og T. v. Finland (25702/94) avsnitt 178. EMDs praksis krever ikke at det gjøres endeløse eller åpenbart ugjenomførbare forsøk på

gjenforening. Det kreves imidlertid at det tas alle nødvendige skritt med sikte på gjenforening som med rimelighet kan forventes i den konkrete saken.² I storkammerdommen HR-2020-661-S avslutter Høyesterett sammenfatningen av EMDs praksis med at *«det avgjørende er at myndighetene gjør det de kan for å oppnå tilbakeføring»*, jf. avsnitt 146. Høyesterett fortsetter deretter med å vise til at på bakgrunn av EMDs praksis kan gjenforeningsmålsettingen likevel oppgis i tre situasjoner: 1) der de biologiske foreldrene er særlig uegnet, og dette etter all sannsynlighet vil være en varig situasjon, 2) hvis det eksisterende tiltaket vil skade barnets helse og utvikling, eller 3) dersom det har gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen, slik at barnets behov for stabilitet veier tyngre enn hensynet til gjenforening (se avsnitt 137, 146 og 147 med henvisning til Strand Lobben med flere mot Norge, 2019). For å vedta adopsjon som barnevernstiltak, er det også et vilkår at målet om gjenforening mellom barn og foreldre er forlatt. I barnevernsloven § 5-10 om adopsjon kommer vilkårene for å oppgi gjenforeningsmålet til uttrykk i bokstav a:

- det må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, eller at barnet er blitt så knyttet til mennesker og miljøet der det er, at flytting kan føre til alvorlige problemer for barnet.

Departementet foreslår å benytte samme ordlyd i bestemmelsen om varig opphold i fosterhjem som i § 5-10 første ledd bokstav a. Vilkårene må tolkes i lys av Høyesterett og EMDs føringer knyttet til oppgivelse av gjenforeningsmålet.

Det første alternative vilkåret for å vedta varig fosterhjem er at det regnes som *«sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg»*. Departementet legger til grunn at vilkåret må tolkes i lys av EMD og Høyesteretts vilkår om at gjenforeningsmålet kan oppgis dersom foreldrene anses *«særlig uegnet»* (particular unfit). Det kan være vanskelig å forutsi hvordan en persons omsorgsevne vil utvikle seg i framtiden, og det er en høy terskel for å slå fast at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg.

Det andre alternative vilkåret for å vedta varig fosterhjem er at *«barnet er blitt så knyttet til mennes-*

ker og miljø der det er, at flytting kan føre til alvorlige problemer for barnet». Vilkåret gir uttrykk for de tilfeller der barnets behov for stabilitet veier tyngre enn hensynet til gjenforening, og forutsetter at barnet er nært knyttet til fosterhjemmet. Det innebærer at det forhold at foreldrene har gjenvunnet sin omsorgsevne, ikke alltid kan tillegges avgjørende vekt, jf. HR-2020-661-S avsnitt 129, 137 og 147. Barnets tilknytning til fosterforeldrene, varigheten av oppholdet, særlige forhold ved barnet, og hvilken skadevirkning en tilbakeføring vil medføre for barnet, står sentralt i vurderingen av om gjenforeningsmålet kan oppgis. Bestemmelsen må tolkes og anvendes innenfor rammene av Høyesterett og EMDs uttalelser om at gjenforeningsmålet kan oppgis dersom det *«har gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen, slik at barnets behov for stabilitet veier tyngre enn hensynet til gjenforening»* eller dersom det eksisterende tiltaket kan *«skade barnets helse og utvikling»*. Det er sentralt i avveiningen av barnets beste opp mot inngrep i familieliv at foreldrene ikke kan kreve tiltak som vil skade barnets helse eller utvikling. Det innebærer at det er relevant å vurdere om alternative tiltak vil være til skade for barnet.

Departementet understreker at barnevernet har en positiv plikt til å arbeide for gjenforening. Utgangspunktet er at hvis myndighetene ikke har truffet tilstrekkelige tiltak med sikte på å oppnå gjenforening, kan de ikke begrunne et adopsjonsvedtak med manglende familieband mellom familiemedlemmene, jf. blant annet HR 2020-661-S avsnitt 135-136. Det samme vil gjelde for et vedtak om varig opphold i fosterhjem. Dette gjelder likevel ikke absolutt, vedtaket kan likevel fattes dersom det foreligger grundige vurderinger av at foreldrene er særlig uegnet og dette etter all sannsynlighet vil være varig, eller tiltak for å jobbe for tilbakeføring/fortsatt fosterhjemsplasing skader barnets helse og utvikling, se HR-2020-661-S, avsnitt 135-139.

Nemnda eller domstolene må i en sak om varig fosterhjem foreta en balansert avveining mellom de kryssende hensyn i saken, jf. Strand Lobben-dommen. EMD har samtidig i flere avgjørelser uttalt at hensynet til barnets beste er av overordnet betydning, se blant annet Strand Lobben avsnitt 204. Nemndene må foreta en konkret vurdering av utsiktene for gjenforening eller om gjenforeningsmålet kan anses oppgitt i lys av ovenstående vilkår. Vurderingene må baseres på et solid og oppdatert erfaringsgrunnlag og en grundig saksbehandling, jf. HR 2020-661-S avsnitt 147. Det stilles også et skjerpet krav til begrunnelse når målet om gjenforening oppgis.

² Sørensen, «Barnevern og menneskerettighetene», vedlegg 4 til NOU 2016: 16 Ny barnevernslov, s. 352 med videre henvisninger. Se også Sørensen, «Langvarige fosterhjemsplasinger og forholdsmessighetskravet etter EMK art. 8», Lov og Rett, nr. 2 (2020) s. 103–122, på s. 116, med videre henvisninger. Gjengitt i Norges institusjon for menneskerettigheters rapport Hvorfor dømmes Norge i EMD? En statusrapport om barnevernsfeltet, punkt 5.3.

Det må framgå uttrykkelig av begrunnelsen hvorfor gjenforening ikke er aktuelt. Her vil det blant annet være av betydning å få fram hva barnevernstjenesten har gjort for å muliggjøre tilbakeføring (HR 2020-661-S avsnitt 166). Barnevernstjenesten må dermed både legge fram sin vurdering av spørsmålet og hva de konkret har gjort for å legge til rette for gjenforening. Hvordan barnets beste og hensynet til familieband er vurdert, skal også framgå av vedtaket, jf. barnevernsloven § 14-20.

NIM viser i høringen til at når de rettslige båndene mellom barn og foreldre ikke brytes helt, kan terskelen for å vedta tiltaket være lavere enn for adopsjon. Departementets forslag om varig fosterhjem er videre mindre inngripende enn forslaget i høringsnotatet. Dette tilsier etter departementets vurdering at tilleggsvilkåret ikke er nødvendig, og forslaget om å stille krav om at det i tillegg må foreligge særlig tungtveiende grunner som tilsier at tiltaket vil være til barnets beste opprettholdes ikke.

Krav til fosterforeldrene og til botid i fosterhjemmet

En ordning med varig fosterhjemsopphold skal ivareta barn som ikke kan flytte tilbake til foreldrene. Dette gir fosterforeldrene et stort ansvar og krever at fosterhjemmet kan ivareta barnet på en god måte. Departementet opprettholder derfor forslaget om å stille tilsvarende vilkår til fosterforeldrene som det som kreves ved adopsjon, jf. barnevernsloven § 5-10 første ledd bokstav b. Dette innebærer at det stilles vilkår om at fosterforeldrene har vært fosterforeldre for barnet, har vist seg egnet til å oppdra barnet som sitt eget og har utøvd omsorgen for barnet på en god måte.

Vilkåret innebærer at nemnda må vurdere fosterforeldrenes egnethet, og om det konkrete fosterhjemmet kan ivareta barnet i et oppvekstperspektiv. Fosterforeldrene skal ha vist evne til å gi barnet trygghet og omsorg. Dette krever at omsorgsovertakelsen og oppholdet i fosterhjemmet har vart en viss tid. Departementet foreslår å stille krav om at barnet har bodd minst to år i fosterhjemmet for å kunne vedta varig opphold i fosterhjem. I noen tilfeller har barnet bodd i fosterhjemmet også forut for en sak om omsorgsovertakelse. Denne botiden skal i så fall medregnes.

Fosterforeldrene må være villige til å påta seg å være et varig fosterhjem. Det framgår derfor av bestemmelsen at det er et vilkår at fosterforeldrene har samtykket til tiltaket.

Krav til at barnet må samtykke til varig fosterhjemsopphold

Departementet opprettholder vilkåret om at barn over 12 år må samtykke til tiltaket. Vilkåret ses i sammenheng med krav om samtykke fra barn over 12 år for adopsjon, jf. § 5-10 første ledd bokstav c. Selv om varig opphold i fosterhjem er et mindre inngripende tiltak enn adopsjon mener departementet det er grunnleggende at barnet selv ønsker tiltaket, og at dette bør komme til uttrykk i lovbestemmelsen. Barnets meninger og ønske vil være sentralt i vurderingen av om varig opphold i fosterhjem vil være til barnets beste, jf. § 1-4. Det vil være tilstrekkelig at barnets samtykke foreligger på tidspunktet for behandling av saken. Dersom barnet på et senere tidspunkt ikke lenger ønsker varig opphold i fosterhjem, vil ikke det isolert sett medføre at vedtaket bortfaller eller at saken må prøves på ny. Barnevernstjenesten må imidlertid vurdere om dette gir grunnlag for å endre tiltaket. Dersom barnet har egne partsrettigheter, jf. § 12-3, vil barnet også ha en adgang til selv å prøve sak om å oppheve vedtaket, jf. kapittel 14.2.4.4.

14.2.4.3 Rettsvirkninger

Foreldreansvar

Ansvar for barnet etter en omsorgsovertakelse er delt mellom barnevernstjenesten, foreldrene, de som ivaretar omsorgen for barnet, og eventuelt oppnevnt verge. Et spørsmål ved etablering av varig fosterhjem er om barnevernstjenesten og fosterforeldrene bør få ytterligere beslutningsmyndighet for å ivareta barnet. Sentralt i denne vurderingen er om foreldrene skal fratras foreldreansvaret. Dersom foreldrene fratras foreldreansvaret er det ikke lenger foreldrene som skal samtykke til avgjørelser om barnets grunnleggende personlige forhold, slik som endring av navn og inn- og utmelding i tros- og livssynssamfunn, jf. barnevernsloven § 5-4 tredje ledd. Videre vil frataskelse av foreldreansvar ha betydning for de avgjørelser som ligger til foreldrene som verger.

Å bli fratatt foreldreansvaret er svært inngripende for foreldrene, og det bør være høy terskel for å frata foreldreansvaret. I lys av de strenge vilkårene for å vedta varig fosterhjem, og målet om ro, stabilitet og normalitet, foreslår departementet at barneverns- og helsenemnda ved behandlingen av en sak om varig opphold i fosterhjem må ta stilling til om foreldreansvaret skal fratras, jf. § 5-8. Det er et vilkår for å kunne frata foreldrene foreldreansvaret at det foreligger særlige grunner som

tilsier at det er nødvendig å frata foreldreansvaret for å ivareta barnet.

Av forarbeidene til § 5-8 om fratakelse av foreldreansvar framgår det at særlige grunner for eksempel kan være at foreldrene ikke ønsker å utøve foreldreansvaret eller ikke er i stand til å ta nødvendige beslutninger om barnet. Andre tilfeller som nevnes er at det kan være nødvendig å frata foreldreansvaret hvis barnet ikke skal ha samvær med foreldrene og lever på sperret adresse, og det derfor er behov for navneendring (Prop. 133 L (2020–2021), særmerknad til § 5-8). Disse forarbeidene vil være relevante også i vurderingen etter forslaget om varig fosterhjem.

Nemnda må gjøre en konkret vurdering av om det foreligger særlige grunner som gjør det nødvendig at foreldrene fratas foreldreansvaret. I lys av målet om ro, stabilitet og normalitet for barnet, at gjenforeningsmålsettingen er oppgitt, og at det tas stilling til at barnet skal vokse opp i et bestemt fosterhjem, vil det kunne foreligge særlige grunner som tilsier at fratakelse av foreldreansvaret er nødvendig for å ivareta barnet. Departementet mener det er lite hensiktsmessig at nemnda skal fatte eget vedtak om fratakelse av foreldreansvar i sak om varig fosterhjem, og foreslår at vurderingen av om foreldreansvaret skal fratas inngår i vedtaket om varig opphold i fosterhjem.

Når foreldre fratas foreldreansvaret, skal statsforvalteren oppnevne verge. Departementet legger til grunn at det i saker om varig fosterhjem vil være naturlig at barnets fosterforeldre oppnevnes som verge. Ved fratakelse av foreldreansvar vil deler av ansvaret som lå til foreldrene etter § 5-4 tredje ledd gå over på barnevernstjenesten, slik som for eksempel valg av type skole og inn- og utmelding av trossamfunn. Andre avgjørelser vil ligge hos vergen, slik som økonomiske forhold.

Det formelle ansvaret for barnet vil være delt mellom barnevernstjenesten som har omsorgsansvaret, og vergen som har tildelt ansvar etter vergemålsloven. Med forslaget i kapittel 13.1 om å tydeliggjøre barnevernstjenestens omsorgsansvar og innholdet i fosterforeldres utøvelse av daglig omsorg, ligger avgjørelsesmyndighet hos barnevernstjenesten og fosterforeldrene parallelt. Omsorgen skal imidlertid utøves i samarbeid med barnevernstjenesten, og vesentlige avgjørelser skal avklares med barnevernstjenesten. Dersom barnevernstjenesten mener at fosterforeldrenes vurderinger ikke er til barnets beste, skal fosterforeldrene rette seg etter barnevernstjenestens beslutning. Det samme vil gjelde ved varig opphold i fosterhjem.

Samvær

Kontakt og samvær kan være viktig for identitet og barnets utvikling selv om det er bestemt at barnet ikke skal flytte tilbake til foreldrene. EMD har slått fast at også når gjenforeningsmålet er oppgitt har opprettholdelse av familieband en egenverdi dersom dette ikke er til skade for barnet (jf. Abdi Ibrahim mot Norge).

Departementet mener at barn og foreldre fortsatt som utgangspunkt skal ha rett til samvær med hverandre etter vedtak om varig fosterhjemsopphold. Nemnda må ta stilling til om det skal være samvær mellom barnet og foreldrene, og eventuelt omfanget av samværet. Det har en egenverdi å opprettholde samvær med foreldre under oppveksten, selv om målet ikke er tilbakeføring av barnet. Samtidig må nemnda ha adgang til å skalere ned omfanget av samvær som ble fastsatt i vedtaket om omsorgsovertakelse, dersom det er til barnets beste. Det følger av barnevernsloven § 7-2 tredje ledd at samvær bare kan begrenses sterkt eller falle helt bort når det foreligger sterke og spesielle grunner. Departementet legger til grunn at slike sterke og spesielle grunner vil kunne foreligge der vilkårene for varig fosterhjem er oppfylt.

Det foreslås at gjeldende regel om at barnevernstjenesten etter en omsorgsovertakelse skal sørge for at barnet gjennom samvær og kontakt kan opprettholde og styrke bånd til søsken og andre som har et etablert familieliv og nære personlige bånd til barnet, skal gjelde også for varig fosterhjemsopphold, jf. barnevernsloven § 7-5. Dette innebærer ikke at nemnda skal ta stilling til samvær eller kontakt mellom barnet og søsken, men at barnevernstjenesten skal sørge for slikt samvær og kontakt når det er til barnets beste. Barnets beste og barnets mening er sentrale momenter i vurderingen av samvær.

Departementet mener at fastsettelsen av samvær ved vedtak om varig fosterhjemsopphold må kunne kreves endret, jf. foreldre og barns rett til samvær, og våre menneskerettslige forpliktelser. For å gi barnet ro og stabilitet, foreslår imidlertid departementet å innføre en strengere sperrefrist for endringssaker om samvær når det er vedtatt varig fosterhjem sammenlignet med ordinær omsorgsovertakelse. Departementet foreslår å lovfeste at private parter bare kan kreve at nemnda behandler en ny sak om endring av samvær dersom det foreligger opplysninger om vesentlige endringer i barnets eller foreldrenes situasjon som har betydning for samværsspørsmålet. Behovet og grunnlaget for samværet kan endre seg

over tid, også i saker der gjenforeningsmålet er oppgitt. Eksempelvis kan barn og foreldre ha fått innvilget et begrenset samvær, som det siden vurderes at barnet tar skade av, og som derfor bør ytterligere begrenses eller helt falle bort. I andre saker kan samvær ha falt helt bort, og situasjonen ha endret seg slik at det vurderes at samvær likevel er til barnets beste. Sperrefristen gjelder ikke for barnevernstjenesten.

Barnevernstjenesten skal med jevne mellomrom undersøke om omstendighetene har endret seg, og vurdere om det er behov for å endre samværet, jf. barnevernsloven § 7-6. Forslaget innebærer en delvis oppfølging av høringsforslaget om å innføre en strengere sperrefrist for private parter dersom samvær er sterkt begrenset eller bortfalt etter § 7-2 tredje ledd.

Oppfølging av barnet og fosterfamilien

Formålet med forslaget er å skape mer stabilitet, ro, normalitet og forutsigbarhet for barnet når det er avklart at barnet ikke skal flytte tilbake til sine foreldre. Et slikt formål nødvendiggjør etter departementets vurdering mindre involvering overfor barnet og fosterfamilien fra barnevernstjenesten, enn i andre saker hvor det skal jobbes mot gjenforening. Det bør etter departementets vurdering være en forutsetning at det ikke er behov for omfattende oppfølging fra barnevernstjenestens side når vedtaket fattes. Høringsforslaget la derfor til grunn at fosterforeldrene kunne motta oppfølging i inntil ett år etter overføring av foreldreansvar, men at saken ellers ble avsluttet.

Buudir viser til at barnets rettssikkerhet må ivaretas, og mener blant annet «*det er behov for at barnevernstjenesten kan nedskalere oppfølgingen basert på faktiske behov og oppskalere aktivitet igjen dersom situasjon og behov endrer seg.*» Flere instanser mener fosterfamilien må få oppfølging utover ett år, blant andre Barneombudet, Norsk Fosterhjemsforening og SOS-barnebyer, og at økonomisk godtgjøring bør videreføres, jf. blant andre Norsk Fosterhjemsforening og Barn av rusmisbrukere.

Forslaget i kapittel 13.2.4.2 om å lovfeste barnevernstjenestens plikt til å yte godtgjøring og utgiftsdekning gjelder også for fosterforeldre i varig fosterhjem. Departementet foreslår at oppfølging og godtgjøring ikke begrenses i tid. En forutsetning for oppfølging må imidlertid være at fosterfamilien ønsker det, og det foreslås at barnevernstjenesten og fosterforeldrene må avtale omfanget av oppfølging. Det er departementets vurdering at en slik løsning vil være til barnets

beste og bedre legge til rette for at det varige fosterhjemsoppholdet kan opprettholdes selv om det i perioder skulle oppstå utfordringer, for eksempel ved større overganger for barnet, som overgang til ungdomsskole og videregående skole. Barnevernstjenesten må også følge opp barnet, jf. § 8-3 første ledd og § 9-6 første ledd. Forslaget innebærer at barnevernstjenesten fortsatt skal følge opp barnet og fosterfamilien, men at oppfølgingen skal tilpasses barnets og fosterfamiliens behov og ønsker. Innholdet i, og omfanget av, oppfølgingen må avtales i samarbeid mellom barnevernstjenesten, barnet og fosterfamilien. Dette betyr at oppfølgingen kan skaleres opp og ned ut fra barnets og familiens behov. For å ivareta særlig målet om normalitet, men også mer ro og stabilitet for barnet og fosterfamilien, foreslår departementet å minimere involveringen fra barnevernstjenesten ved at dagens krav til antall oppfølgingsbesøk utgår i dette tiltaket, jf. forskrift om fosterhjem § 10. I lys av formålet med tiltaket, legger departementet til grunn at varig fosterhjemsopphold som hovedregel ikke er aktuelt i tilfeller der fosterfamilien er frikjøpt og/eller har omfattende behov for støtte/hjelp fra barnevernstjenesten.

Av hensyn til barnets rettssikkerhet, og ivaretagelse av barnevernstjenestens ansvar for barnet, mener departementet at tilsyn må videreføres. Dette er en nødvendig rettssikkerhetsmekanisme for at barnevernstjenesten skal kunne følge med på barnets utvikling og ivareta sitt ansvar for barnet. Det krever et minimum av kontroll gjennom tilsyn. Departementet mener imidlertid det må vurderes om det er like stort behov for regelmessig tilsyn som ved opphold i ordinære fosterhjem, og vil komme tilbake til nødvendige forskriftsendringer som følge av forslaget.

Dersom barnet skulle ha behov for oppfølging og tiltak etter fylte 18 år, vil barnet ha rett til ettervern etter § 3-6. Dette innebærer at barnevernstjenesten også ved varig fosterhjem vil ha plikt til å kontakte ungdommen i god tid før ungdommen fyller 18 år for å vurdere om tiltak skal videreføres eller erstattes av andre tiltak, jf. gjeldende § 3-6 andre ledd.

Oppfølging av foreldre

Foreldre skal fortsatt motta oppfølging fra barnevernstjenesten etter vedtak om varig fosterhjemsopphold, selv om målet om gjenforening er oppgitt. Departementet mener derfor barnevernstjenestens plikt til å legge til rette for gjenforening, og til å systematisk og regelmessig vurdere om det er nødvendig å endre tiltaket eller om

vedtak om omsorgsovertakelse kan oppheves, jf. § 8-3 tredje ledd, ikke kan gjelde når det er truffet vedtak om varig fosterhjemsopphold. Målet om mer ro og stabilitet for barnet taler mot at barnevernstjenesten systematisk og regelmessig skal vurdere om tiltaket skal endres, eller omsorgsovertakelsen oppheves, og det foreslås at dagens bestemmelse som regulerer dette ikke gjelder for tiltaket varig fosterhjemsopphold. Utover dette skal barnevernstjenesten følge opp i tråd med barnevernsloven § 8-3, tilpasset det enkelte barns og foreldres situasjon. Det antas at oppfølgingen ikke vil være omfattende, men at det for eksempel kan handle om å gi foreldre støtte i forbindelse med samvær.

14.2.4.4 *Oppheving av vedtak om varig opphold i fosterhjem og regler om sperrefrist*

Formålet med å etablere en ordning med varig fosterhjem er å oppnå økt stabilitet og forutsigbarhet for barnet i tilfeller der barnet ikke skal flytte tilbake til foreldrene. En viktig del av denne forutsigbarheten er at nemnda har lagt til grunn at gjenforeningsmålet er oppgitt, som også skal forhindre gjentatte rettsprosesser om tilbakeføring av barnet.

Forslaget innebærer imidlertid ikke at barnevernssaken avsluttes eller at alle rettslige bånd mellom barn og foreldre brytes. Departementet mener det derfor må være en snever adgang til å oppheve vedtaket. EMDs uttalelser om betydningen av foreldrenes prosessuelle rettigheter og at disse er en integrert del av retten til familieliv, trekker også i retning av at det bør være en viss adgang til å kunne oppheve vedtaket om varig fosterhjem og en viss prøvingsadgang for foreldrene. Departementet opprettholder at det skal være en snever adgang for nemnda til å oppheve vedtaket og en snever adgang for private parter til å kreve at nemnda skal behandle en sak om å oppheve vedtaket. I utformingen av bestemmelsen har departementet balansert hensynet til foreldrenes rett til familieliv og barnets behov for ro og stabilitet når målet om gjenforening er oppgitt.

Departementet foreslår å stille vilkår om at de private parter bare kan kreve at nemnda behandler en sak om opphevelse av vedtaket om varig fosterhjem dersom det foreligger særlige grunner. Adgangen er ment for helt særskilte tilfeller der det foreligger opplysninger om vesentlig endrede forhold som tilsier at premissene for vedtaket ikke lenger er til stede. Departementet understreker at når et vedtak om varig fosterhjem bygger på at målet om gjenforening er oppgitt fordi barnet er blitt så knyttet til fosterhjemmet at

flytting vil medføre alvorlige problemer for barnet, vil for eksempel ikke vesentlig endringer i foreldrenes situasjon være tilstrekkelig for ny prøving.

Departementet foreslår at barnevernstjenesten ikke skal være bundet av de samme reglene som private parter for å få prøvet en sak om å oppheve vedtak om varig fosterhjem. Det innebærer en sikkerhetsventil for barn og foreldre hvis barnevernstjenesten på grunn av vesentlig endrede forhold vurderer at fosterforeldrene ikke er i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg eller barnevernstjenesten mener det har skjedd vesentlige endringer i barn og foreldres situasjon som tilsier at vilkårene ikke lenger er tilstede. Et eksempel kan være dersom fosterforeldrene på grunn av alvorlig sykdom ikke lenger er i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg.

Departementet foreslår å lovfeste at nemnda skal oppheve vedtak om varig fosterhjem dersom det åpenbart er til barnets beste. Adgangen er ment som en sikkerhetsventil for helt særskilte tilfeller der det foreligger vektige grunner som tilsier at premissene for vedtaket ikke lenger er til stede, og det samlet sett er til barnets beste at tiltaket oppheves.

Dersom nemnda skulle komme til at vedtak om varig opphold i fosterhjem skal oppheves, innebærer ikke det at vedtaket om omsorgsovertakelse bortfaller. Vedtaket om omsorgsovertakelse er truffet som et selvstendig vedtak og kan kun oppheves etter reglene i barnevernsloven § 5-7. Vedtaket om omsorgsovertakelse kan ikke prøves så lenge vedtaket om varig fosterhjem består.

Departementet viser til lovforslaget i ny § 5-12.

14.3 Besøkskontakt etter adopsjon

14.3.1 Gjeldende rett

Adgangen til besøkskontakt legger til rette for at barn kan opprettholde en viss kjennskap til sin opprinnelige familie etter en adopsjon. Gode og klare regler om besøkskontakt er viktige for å sikre at barnets beste alltid står i sentrum, og for å legge til rette for at kontakten skjer på en trygg og forutsigbar måte.

Når barneverns- og helsenemnda vedtar adopsjon, skal de også vurdere besøkskontakt mellom barnet og foreldrene hvis noen av partene krever det, jf. barnevernsloven § 5-11 første ledd. Dersom adoptivsøkerne samtykker og nemnda vurderer at det er til barnets beste, skal nemnda fatte vedtak om besøkskontakt og fastsette omfanget. Barnets samtykke er ikke et vilkår for å vedta kontakt etter adopsjon, men barnets mening skal

vektlegges i tråd med alder og modenhet, jf. §§ 1-4 og 1-3. Vedtaket kan overprøves rettslig av barnevernstjenesten, foreldrene og barnet selv, hvis barnet har partsrettigheter, jf. § 5-11 femte ledd.

Et vedtak om besøkskontakt kan bare prøves på nytt dersom særlige grunner tilsier det, for eksempel hvis barnet motsetter seg kontakt eller foreldrene ikke følger opp vedtaket om kontakt, jf. tredje ledd. Foreldrenes ønske om utvidet kontakt gir ikke grunnlag for ny prøving. Barnevernstjenesten, adoptivforeldrene og barnet selv, dersom barnet har partsrettigheter, kan initiere ny prøving av vedtaket. Foreldrene har ikke denne retten.

Ifølge § 5-11 andre ledd skal barnevernstjenesten i kommunen som har reist saken, bistå med å gjennomføre besøkskontakten. Ved innføring av regelen³ la departementet til grunn at barnevernstjenesten skal legge til rette for at kontakten gjennomføres til barnets beste og motivere alle parter til å delta. Det ble også forutsatt at barnevernstjenesten kan være til stede under kontakten hvis barnet eller adoptivforeldrene ønsker det. Departementet presiserte videre at barnevernstjenesten skal dekke nødvendige utgifter til kontakten i rimelig utstrekning. Ansvarer kan overføres til en annen kommune hvis barnevernstjenestene i de berørte kommunene blir enige om det, jf. § 5-11 andre ledd.

Bestemmelsen om besøkskontakt ble innført i 2010 og endret prinsippet om at adopsjon bryter alle rettslige bånd mellom barnet og foreldrene. Hensikten er å gi barnet mulighet til å kjenne sine foreldre, samtidig som adopsjonen sikrer stabilitet og varighet i omsorgssituasjonen. Forarbeidene til bestemmelsen⁴ presiserer at ordningen med besøkskontakt ikke skal uthule adopsjonsinstituttet eller bli normalordningen etter en adopsjon. Det er lagt til grunn at besøkskontakt kun skal omfatte noen få besøk i året.

Avgjørelser om besøkskontakt kan ikke tvangsgjennomføres. Hvis barnet har behov for mer tradisjonelt samvær med foreldrene, og som kan gjennomføres mot adoptivforeldrenes vilje, vil saken ikke være egnet for adopsjon etter § 5-10.⁵

Nemnda kan i dag ikke fastsette besøkskontakt mellom barnet og søsken. Dersom barnet har en god relasjon til søsken, kan adoptivsøkerne likevel legge til rette for at denne relasjonen opprettholdes, uten å bringe spørsmålet inn for nemnda.

14.3.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

14.3.2.1 Bakgrunnen for høringsforslaget

Barnevernsutvalget viser til at besøkskontakt ble vedtatt i en tredjedel av sakene om adopsjon etter omsorgsovertakelse i perioden 2011–2016. I perioden 2018–2021 ble det vedtatt i om lag halvparten av sakene.⁶ Tall fra Sentralenheten for barneverns- og helsenemnda viser at nemndene behandlet sju saker om besøkskontakt i 2022, og ti saker i både 2021 og 2020.

Barnevernsutvalget framhevet at kjennskap til opprinnelig familie er verdifullt og har en egenverdi, også for barn som er adoptert. Utvalget viste til forskning på adopterte barn, både utenlandsadopterte og fosterhjemadopterte, som viser at dette er svært viktig for mange adopterte barn. Utvalget foreslo derfor at ordningen om besøkskontakt etter adopsjon bør utvides til å omfatte besøkskontakt også med søsken.

Utvalget mente at nemnda bør kunne beslutte besøkskontakt mellom barnet og søsken, selv om barnet ikke har partsstatus. Videre foreslo utvalget at søsken som har fylt 12 år, kan innvilges partsrettigheter etter en konkret vurdering fra nemnda. Dersom søsken gis partsrettigheter, mente utvalget at spørsmålet om besøkskontakt mellom barnet og søsken bør vurderes uavhengig av spørsmålet om besøkskontakt mellom barnet og foreldrene.

Utvalget foreslo også at adopterte barn over 12 år må samtykke for at nemnda skal kunne fastsette besøkskontakt, både med foreldre og søsken. De viste til at dette vil harmonere med samtykkeregelen i adopsjonsloven § 9.

Da NOU-en var på høring, uttalte åtte instanser seg om forslaget knyttet til besøkskontakt etter adopsjon. Alle instansene støttet forslaget, men de fleste konkretiserte ikke sitt syn nærmere.

14.3.2.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet påpekte departementet at barn kan ha like nær tilknytning til søsken som til foreldre, og at kontakt med søsken kan være viktig for adopterte barn. Departementet foreslo derfor å gi nemnda adgang til å vedta besøkskontakt med søsken etter § 5-11. Det ble også foreslått at adoptivforeldrene må samtykke for at nemnda skal kunne vedta besøkskontakt med søsken, og at nemnda kun skal vurdere dette dersom noen av

³ Prop. 7 L (2009–2010) *Endringer i adopsjonsloven og barnevernloven*, kapittel 4.2.3.

⁴ Prop. 7 L (2009–2010), kapittel 4.1.

⁵ Se Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 11.6.4.

⁶ NOU 2023: 7 Trygg barndom, sikker fremtid, kapittel 21.2.3.

partene har krevd det, slik reglene er i dag for å vedta besøkskontakt med foreldre.

For å begrense antallet prosesser og involverte parter, foreslo departementet at søsken ikke skal ha partsstatus. Videre foreslo departementet at barn som har fylt 12 år, må samtykke til besøkskontakt både med foreldre etter dagens § 5-11 og med søsken etter den foreslåtte nye regelen. Departementet foreslo også at søsken over 12 år må samtykke for at besøkskontakt skal kunne fastsettes.

Når det gjelder søskenbegrepet, baserte departementet seg på definisjonen som brukes i § 7-6 om plan for gjennomføring av samvær med søsken etter en omsorgsovertakelse. Denne definisjonen er i tråd med den europeiske menneskerettsdomstolens (EMD) forståelse av søskenbegrepet, som kvalifiserer til et konvensjonsvernet familieliv etter den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8.

Departementet foreslo at barnevernstjenesten i den kommunen som reiste saken, skal bistå med å gjennomføre besøkskontakten, på samme måte som ved besøkskontakt med foreldre.

14.3.3 Høringsinstansenes syn

Det er 38 høringsinstanser som har uttalt seg om lovforslaget om at barn over 12 år må samtykke til besøkskontakt, og at søsken også kan få besøkskontakt etter adopsjon. De fleste instansene gir en generell støtte uten å konkretisere sitt syn. Om lag ti instanser kommenterer forslagene nærmere.

Alle instansene støtter forslagene. Dette inkluderer blant andre *Bufdir*, *Barneverns- og helsenemnda*, *Barneombudet*, *Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)*, *Statsforvalteren i Agder*, *Statsforvalteren i Rogaland*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark*, *VID vitenskapelig høyskole*, *Asker kommune*, *Bærum kommune*, *Drammen kommune*, *Horten kommune*, *Kristiansand kommune*, *Lillestrøm kommune*, *Oslo kommune*, *Sandefjord kommune*, *Sandnes kommune*, *Sarpsborg kommune*, *Søre Sunnmøre Barnevernssamarbeid*, *Barn av rusmisbrukere*, *Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett*, *Forandringsfabrikken kunnskapssenter*, *KS*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *Organisasjonen for barnevernsforeldre*, *Redd Barna* og *SOS-barnebyer*.

Høringsinstansene framhever at besøkskontakt med søsken etter adopsjon er viktig for mange adopterte barn. Søsken kan ha en like viktig plass i barnets liv som biologiske foreldre, og

kontakt med søsken kan bidra positivt til barnets identitetsutvikling og trivsel. *Sandnes kommune* påpeker at forslaget harmonerer godt med prinsippet om samvær og kontakt med søsken og andre nærstående, slik det er regulert i § 7-5. *Bufdir* understreker at nemnda kan pålegge barnevernstjenesten å tilrettelegge for besøkskontakten, inkludert dekning av utgifter. Dette kan gi flere barn muligheten til å holde kontakt med søsken etter adopsjon.

Bufdir uttaler videre:

«En lovregulering vil også kunne synliggjøre den betydning det kan ha for barnet at kontakt med søsken opprettholdes. Når spørsmålet om søskenkontakt løftes under nemndsbehandlingen, kan det bidra til å øke partenes forståelse av behovet for søskenkontakt, og det kan vurderes hvordan partene sammen kan legge til rette for søskensamvær på en god måte som ivaretar alle parter.»

Når det gjelder forslaget om at barn over 12 år må samtykke til besøkskontakt etter adopsjon, peker *Den norske dommerforenings fagutvalg* på at dette harmonerer med annet regelverk som gir barnet økt innflytelse over egen situasjon med alderen. *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* er den eneste høringsinstansen som mener at aldersgrensen på 12 år er for høy, og foreslår at barn over 7 år må samtykke til besøkskontakt. De foreslår også at barnets mening uansett alder skal følges, så lenge dette ikke er til vesentlig skade. *Organisasjonen for barnevernsforeldre* er derimot usikre på om barn så unge som 12 år fullt ut forstår konsekvensene av å ikke samtykke. *Barn av rusmisbrukere* understreker viktigheten av at barnets mening tillegges stor vekt, også når barnet er under 12 år. Organisasjonen påpeker at barnets ønsker og behov må tas på alvor, selv om det ikke stilles krav om et formelt samtykke som for eldre barn.

Flere høringsinstanser framhever positivt at departementet har lagt til grunn et bredt søskenbegrep. *NIM*, *Organisasjonen for barnevernsforeldre* og *SOS-barnebyer* støtter dette, og *NIM* uttaler at tilnærmingen legger til rette for at barn skal kunne ha et familieliv også etter adopsjon, i tråd med retten til familieliv etter EMK artikkel 8.

KS påpeker at forslaget vil medføre nye oppgaver og kostnader for kommunene, som må kompenseres. De bemerker også at besøkskontakt med søsken kan være mer aktuelt enn besøkskontakt med foreldre etter en adopsjon.

14.3.4 Departementets vurderinger og forslag

14.3.4.1 Krav om samtykke for å vedta besøkskontakt med foreldre eller søsken

For å vedta adopsjon kreves det etter adopsjonsloven samtykke fra barn som har fylt 12 år, jf. adopsjonsloven § 9 andre ledd. Et vedtak om besøkskontakt fattes i forbindelse med et adopsjonsvedtak og kan dermed ha betydning for om barnet vil samtykke til adopsjonen.

Høringen viser bred støtte til å innføre et krav om at barn over 12 år som skal adopteres, må samtykke til besøkskontakt etter adopsjonen, både med foreldre og med søsken, se forslaget nedenfor. Departementet mener at det gir større sammenheng i regelverket dersom samtykkekompetansen er den samme for vedtak om adopsjon og besøkskontakt etter adopsjon.

Departementet viderefører derfor forslaget om at barn over 12 år må samtykke til besøkskontakt. Det foreslås også å stille krav om samtykke fra søsken som har fylt 12 år, i saker om besøkskontakt med søsken.

14.3.4.2 Adgang til å vedta besøkskontakt med søsken

Formålet med besøkskontakt mellom barn og foreldre etter adopsjon er å gi barnet muligheten til å opprettholde en viss kjennskap til sin opprinnelige familie gjennom oppveksten, samtidig som barnet sikres stabilitet og varighet i omsorgssituasjonen som adopsjon gir. Departementet deler Barnevernsutvalgets og høringsinstansenes syn på at barnet kan ha like sterk tilknytning til søsken som til foreldre. Søskenkontakt kan også være av stor verdi for barnet i voksen alder. Departementet er videre enig med *Bufdir* i at en lovregulering om besøkskontakt med søsken kan synliggjøre betydningen av å opprettholde slik kontakt for barnet.

Departementet foreslår derfor å gå videre med forslaget og ta inn i § 5-11 at nemnda, når den trefter vedtak om adopsjon etter § 5-10, også kan vedta besøkskontakt mellom barnet og søsken, dersom det er til barnets beste. Det foreslås videre å stille krav om samtykke fra adoptivsøkerne for å vedta besøkskontakt med søsken, slik reglene allerede er for å vedta besøkskontakt med foreldre.

Når det gjelder hvilke søsken det kan vedtas besøkskontakt med, foreslo departementet i høringsnotatet å basere seg på søskenbegrepet som benyttes i § 7-6. Dette bygger på EMDs vurdering av hvilke søskenrelasjoner som kvalifiserer til et konvensjonsvernet familieliv etter EMK

artikkel 8. EMD stiller krav om etablert familieliv og et nært personlig bånd. Forslaget har fått støtte i høringen, blant annet fra *NIM* og *SOS-barnebyer*, og departementet viderefører forslaget.

Etter forslaget kan det ikke vedtas besøkskontakt for alle som kan omtales som søsken. Søskenbegrepet omfatter ste- og halv søsken, adoptiv søsken og biologiske helsøsken. Det avgjørende for spørsmålet om besøkskontakt vil likevel være barnets reelle tilknytning til søskenet. For å oppfylle formålet om å verne et «etablert familieliv» og kravet etter EMK, krever EMD at søsknene har bodd sammen en viss periode.⁷ Søsken trenger ikke nødvendigvis ha bodd sammen rett før adopsjonen; det kan ha gått noe tid siden de sist bodde sammen. Nemnda bør også vurdere om barnevernstjenesten tidligere har tilrettelagt for samvær mellom søsknene.

Departementet mener det bør stilles krav om at søsknene har eller har hatt et personlig bånd, i tråd med det EMD vektlegger. Helsøsken skal likevel som utgangspunkt anses for å ha et etablert familieliv med barnet. Det kan også være gode grunner til at halv søsken og stesøsken skal kunne ha besøkskontakt, dersom dette er til det adopterte barnets beste.

Departementet presiserer at søsken både kan være mindreårige og voksne. Likevel antar departementet at behovet for vedtak om – og tilrettelegging for – besøkskontakt er størst for søsken under 18 år.

Barns rett til medvirkning

Hvis barnet som skal adopteres er under 12 år, er det ikke krav om samtykke fra barnet for å vedta besøkskontakt. Barnet skal likevel få anledning til å medvirke, og har rett til å bli hørt i en sak for nemnda om besøkskontakt, jf. §§ 1-4 og 14-13, og forskrift om barns medvirkning. Besøkskontakt kan kun vedtas dersom det er til barnets beste, og barnets mening er en viktig kilde og et sentralt moment i vurderingen av barnets beste, jf. § 1-3. Det er det adopterte barnets interesse i å opprettholde kjennskap til familien som skal vernes.

Hvis nemnda vurderer besøkskontakt mellom to søsken som begge er under 18 år, må nemnda balansere hensynet til begge barnas beste. Departementet understreker imidlertid at vedtak om besøkskontakt med søsken kun er aktuelt der søs-

⁷ Se blant annet EMDs dommer *Paradiso og Campanelli mot Italia* (2017) avsnitt 140, *K. og T. mot Finland* (2001), avsnitt 150, og *Kroon og andre mot Nederland* (1994), avsnitt 30, for domstolens forståelse av «family life».

ken har en nær personlig tilknytning og ønsker videre kontakt. Dette innebærer at det sjelden vil oppstå en situasjon der barnets medvirkning er utilstrekkelig vektlagt, eller der søsken har motstridende interesser.

Hvis nemnda vurderer besøkskontakt med et søsken som er under 12 år, har også søskenet rett til å bli hørt i avgjørelser som angår dem, jf. Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 12. Søskenens mening må også tillegges stor vekt, slik det er omtalt ovenfor. Departementet har vurdert om søsken under 12 år bør ha rett til å bli hørt direkte i saker for nemnda, jf. barnevernsloven § 14-13. Departementet anser det imidlertid som tilstrekkelig at barnevernstjenesten, som har ansvar for å forberede saken om besøkskontakt, innhenter søskenens mening. Det må klart framgå av sakens dokumenter hva søskenets syn er. I saker for nemnda vil søsken også kunne innkalles som vitne for å redegjøre for sitt syn på besøkskontakt.

Nemndas vurdering av besøkskontakt og omfang av kontakt

Besøkskontakt mellom barnet og søsken må avgjøres etter en bred helhetsvurdering basert på hensynet til barnets beste. Relasjonen mellom søsknene og deres ønske om videre kontakt vil være sentrale momenter i vurderingen. Forarbeidene til dagens bestemmelse om besøkskontakt med foreldre presiserer at ordningen ikke er ment å uthule adopsjonsinstituttet eller bli en normalordning etter adopsjon. Formålet med besøkskontakt er primært å gi barnet en viss mulighet til å oppretthold kjennskap til sin opprinnelige familie under oppveksten. Dette skjer gjennom et begrenset antall treff i året, som barnevernstjenesten skal bistå med å tilrettelegge.

Dersom nemnda vurderer besøkskontakt både med søsken og foreldre, må nemnda se på det samlede omfanget av kontakten i lys av hensynet til barnets beste, jf. § 5-11 første ledd, og formålet med besøkskontakt.

Departementet viser til at adoptivforeldrene, uavhengig av nemndas vedtak, kan tilrettelegge for hyppigere kontakt mellom søsken. Videre presiserer departementet at bestemmelsen om besøkskontakt kun regulerer fysiske møter mellom barnet og foreldre eller søsken. Barnet kan ha annen kontakt med foreldre og søsken, som via telefon, videokontakt eller sosiale medier, innenfor de rammene adoptivforeldrene fastsetter ut fra sitt omsorgsansvar for barnet.

Barnevernstjenestens ansvar for å vurdere besøkskontakt for søsken

Et viktig formål med adopsjon er å gi barnet ro og stabilitet. Det er derfor et mål å begrense antallet prosesser for barnet etter at adopsjonen er gjennomført. På denne bakgrunnen viderefører departementet forslaget om at søsken ikke skal ha partsstatus. Dette vil redusere antallet prosesser og involverte parter. Departementet vurderer at partsrettigheter ikke er nødvendige for å ivareta søskenens interesser. Dette støttes av flere høringsinstanser, blant andre *Den norske dommerforenings fagutvalg*.

Departementet understreker at bestemmelsen er ment å verne interessene til barnet som skal adopteres. Formålet er ikke å ivareta søskenens interesse i å få vedtatt besøkskontakt. Dersom barnet som skal adopteres ønsker kontakt med et søsken, mener departementet det er tilstrekkelig at barnet selv – dersom barnet er part – barnevernstjenesten eller barnets foreldre kan ivareta interessene knyttet til besøkskontakt og fremme en sak for nemnda.

Departementet viderefører derfor at søsken ikke gis partsstatus. Samtidig viser departementet til at søsken som har fylt 12 år må samtykke til besøkskontakt, og at yngre søsken har rett til å medvirke.

Barnevernstjenesten har et særskilt ansvar for å vurdere om barnet har en relasjon til søsken som tilsier at nemnda bør vurdere besøkskontakt etter en adopsjon. Det er viktig at barnevernstjenesten snakker med barnet om muligheten for besøkskontakt og vurderer dette nærmere i forberedelsen av en sak om adopsjon etter § 5-10.

Hvis barnevernstjenesten ønsker å fremme krav om besøkskontakt, må den undersøke om barnet og søsken ønsker slik kontakt. I tillegg må barnevernstjenesten innhente samtykke fra adoptivforeldrene, barnet og eventuelle søsken som har fylt 12 år, og vurdere om besøkskontakt samlet sett er til barnets beste.

Departementet understreker at også søsken, både voksne og barn, kan kontakte barnevernstjenesten i forbindelse med en adopsjonssak dersom de ønsker besøkskontakt. Barnevernstjenesten må vurdere slike henvendelser og avgjøre om de gir grunnlag for å fremme krav for nemnda om besøkskontakt.

Adgang til å kreve rettslig overprøving og ny prøving

Et vedtak om besøkskontakt med søsken etter § 5-11 første ledd, kan etter departementets forslag bare kunne bringes inn for rettslig prøving av barnevernstjenesten og barnet selv, dersom barnet har partsrettigheter. Videre kan vedtaket kun prøves på nytt dersom det foreligger særlige grunner, jf. § 5-10 tredje ledd. Dette er i samsvar med reglene for besøkskontakt med foreldre. Særlige grunner kan blant annet være at barnet motsetter seg kontakt. Departementet foreslår også å presisere i loven at særlige grunner i tillegg kan være at søsken ikke følger opp vedtaket. Det er ikke tilstrekkelig for ny prøving at søsken ønsker utvidet kontakt.

Det er barnevernstjenesten, adoptivforeldrene og barnet selv – dersom barnet har partsrettigheter – som kan ta initiativ til å bringe et vedtak om besøkskontakt med søsken inn for nemnda for ny vurdering, jf. fjerde ledd. Disse kan også kreve vedtaket rettslig overprøvd, jf. femte ledd.

Hvis nemnda har vurdert besøkskontakt for både foreldre og søsken etter § 5-11 første ledd, kan også barnets foreldre kreve vedtaket rettslig

overprøvd. Hvis partene derimot bare har krevd at nemnda vurderer besøkskontakt med søsken, vil foreldrene ikke være part i saken om besøkskontakt med søsken, og kan heller ikke kreve et vedtak om dette rettslig overprøvd. Foreldre vil heller ikke være part i en sak om ny vurdering av besøkskontakten mellom søsken etter tredje ledd.

Ansvar for gjennomføring av besøkskontakt etter adopsjon og kostnader

Etter § 5-11 andre ledd har barnevernstjenesten ansvar for å bistå med tilrettelegging av besøkskontakten for å sikre at kontakten gjennomføres i praksis. I forarbeidene er det presisert at barnevernstjenesten også skal dekke nødvendige utgifter til kontakten for partene, innen rimelighetens grenser, jf. Prop. 107 L (2009–2010) kapittel 4.2.3. Dette ansvaret vil gjelde tilsvarende for vedtak om besøkskontakt med søsken.

Bestemmelsen i § 5-11 andre ledd siste punktum, som åpner for at ansvaret for å gjennomføre besøkskontakten kan overføres til en annen kommune, gjelder også for besøkskontakt med søsken.

15 Barnevernsinstitusjon – rettigheter og inngrep

15.1 Gjeldende rett

15.1.1 Menneskerettslige forpliktelser

15.1.1.1 Innledning

Barn som bor i barnevernsinstitusjon er omfattet av viktige menneskerettslige forpliktelser som følger av Grunnloven, FNs barnekonvensjon (barnekonvensjonen) og den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK). Staten har en plikt til å beskytte og gi barn forsvarlig omsorg, samtidig som inngrep i barnets rettigheter må være i samsvar med menneskerettighetene. For at et inngrep skal være legitimt, må inngrepet ha hjemmel i lov, ivareta et anerkjent legitimt formål og oppfylle forholdsmissighetsprinsippet.

Barns rett til å bli hørt er nedfelt i Grunnloven § 104 første ledd andre punktum og barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1. Hensynet til barnets beste er nedfelt i Grunnloven § 104 andre ledd og barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1. Dette er grunnleggende prinsipper for barn og unge som bor på institusjon.

Både norsk rett og EMK gir et sterkt vern mot inngrep i borgernes rettsstilling uten hjemmel i lov. Legalitetsprinsippet, som innebærer at myndighetenes inngrep overfor enkeltpersoner må ha grunnlag i lov, er et av de mest sentrale rettsprinsippene i Norge. Dette prinsippet er forankret i Grunnloven §§ 96, 97, 98, og er forsterket i § 113, og det er videre nedfelt i flere bestemmelser i EMK. For å sikre forutsigbarhet for den enkelte, må lovgivningen være tydelig og gi klare rammer for når og hvordan myndighetene kan gripe inn i barns rettigheter.

15.1.1.2 Forbud mot tortur

Både Grunnloven § 93 og EMK artikkel 3 forbyr tortur, umenneskelig, nedverdiggende behandling eller straff. Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) skiller ikke alltid mellom hva som skal betegnes som umenneskelig eller nedverdiggende behandling, og grensen mellom disse avhenger av de konkrete omstendigheter. Som et utgangspunkt har EMD definert «umenneskelig behandling»

som behandling som forårsaker alvorlig fysisk eller psykisk lidelse. I vurderingene legges det vekt på varigheten, lidelsens art, og i noen saker offerets kjønn, alder og helse. Etter EMDs praksis anses behandlingen å være «nedverdiggende» hvis den fører til, eller er egnet til å føre til, en følelse av frykt, angst eller mindreverd.

EMD har i flere saker tolket EMK artikkel 3 til å innebære et forbud mot fysisk avstraffelse, da bruk av vold som straff eller som et mål i seg selv, strider med en persons rett til fysisk integritet.

15.1.1.3 Retten til omsorg og beskyttelse

Etter barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 2 skal staten sikre barnet nødvendig omsorg og beskyttelse. Staten skal treffe alle egnende, lovmessige og administrative tiltak for å sikre barn omsorg og beskyttelse. FNs barnekomité understreker at også mangel på tiltak eller unnlaterelser kan utgjøre brudd på artikkel 3. Øvrige bestemmelser i barnekonvensjonen presiserer hva som ligger i omsorgs- og beskyttelsesforpliktelsen. Dette er beskrevet i artikkel 3. Dette omfatter både barnets rettigheter etter konvensjonen, eksempelvis rett til utdanning og skole etter artikkel 28 og 29, rett til lek, hvile og fritid etter artikkel 31 og rett til rehabilitering etter artikkel 39.

Beskyttelsesplikten omfatter også retten til beskyttelse mot blant annet narkotika og alkohol etter artikkel 33, tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling etter artikkel 6, 19 og 37a. Barnekonvensjonen artikkel 19 krever at statene beskytter barnet mot «alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, inkludert seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet». Psykisk vold inkluderer psykiske overgrep, verbal og emosjonell mishandling eller omsorgssvikt, ifølge FNs Barnekomité.

Barnekomiteens generelle kommentar nr. 8 utdypes forskjellen mellom lovlig bruk av makt på den ene siden, og vold på den andre siden. Komiteen anerkjenner at omsorg for barn ofte krever

fysiske handlinger og intervensjoner for å beskytte barna, men at dette skiller seg fra «the deliberate and punitive use of force to cause some degree of pain, discomfort or humiliation». Videre uttaler komiteen seg om forskjellen mellom beskyttende handlinger og straffende handlinger.

Staten har en plikt til å beskytte barnet mot skader fra andre og hindre at barna utsetter seg selv for fare og skade, og å forebygge risiko for skader framover i tid. Barn som ikke kan bo hjemme skal sikres alternativ omsorg, og har rett til særlig beskyttelse og bistand fra staten, jf. artikkel 20.

EMK har ikke spesifikke artikler om barns rett til beskyttelse mot vold og overgrep, men flere artikler tolkes slik at staten har forpliktelser til å beskytte barn. EMK artikkel 2 (retten til liv), artikkel 3 (forbud mot tortur, nedverdiggende og umenneskelig behandling) og artikkel 8 (retten til privatliv) beskytter barn mot inngrep i deres fysiske og psykiske integritet. EMD understreker at staten har en plikt til å beskytte barn mot vold, særlig når barn er under offentlig omsorg, som på skoler eller andre institusjoner.

15.1.1.4 Rett til vern av personlig integritet, privat- og familieliv

Barn har et særskilt vern om sin personlige integritet i Grunnloven § 104 tredje ledd. Det er en individuell rettighet for barnet og omfatter rett til beskyttelse mot alvorlige integritetskrenkninger som vold, mishandling og seksuell utnyttelse, uavhengig av hvor barnet bor. Staten har en plikt til å etablere og håndheve regler som på best mulig måte kan ivareta barns personlige integritet.

Etter § 102 første ledd har enhver rett til respekt for sitt privat- og familieliv, hjem og kommunikasjon. Høyesterett har i Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60 lagt til grunn at det er tillatt å gripe inn i disse rettighetene dersom inngrepet har tilstrekkelig hjemmel, forfølger et legitimt formål og er forholdsmessig. Høyesterett har også lagt til grunn at barnets beste inngår som et tungtveiende element i forholdsmessighetsvurderingen.

Retten til privatliv og familieliv, hjem og korrespondanse er også vernet i barnekonvensjonen artikkel 16 og EMK artikkel 8 nr. 1. Etter EMDs praksis favner vernet etter artikkel 8 vidt, både om fysisk og psykisk integritet og om andre verdier som trivsel og verdighet, der den påståtte krenkelsen «attain a certain level of seriousness». Offentlige myndigheter kan etter artikkel 8 nr. 2 gjøre inngrep i privat- og familielivet, hvis det er i samsvar med loven, anses nødvendig i et demokratisk samfunn etter nærmere angitte formål, inkludert

for å beskytte helse eller moral eller for å beskytte andres rettigheter og friheter. Praksis fra EMD krever at ytterrammene for skjønnsutøvelsen må være tydelig definert, og det må framgå hvilke kriterier som skal være retningsgivende for skjønnet. Om nødvendighetskravet er oppfylt, avhenger av omstendighetene i den enkelte sak, og det må gjøres en forholdsmessighetsvurdering som blant annet tar hensyn til samfunnsutviklingen. Det må være en rimelig balanse mellom samfunnsformålet og hensynet til individet. Det minste inngreps prinsipp er sentralt i forholdsmessighetsvurderingen. Inngrepet må ikke være mer inngripende enn det som er nødvendig for å oppnå formålet. Når et tvangstiltak i seg selv er svært inngripende, stiller EMD særlig strenge krav til forholdsmessighet. I *Munjaz mot Storbritannia* [EMD-2006-2913] (2012) understreker EMD at når en persons autonomi allerede er begrenset, stilles det særlig strenge krav til at tiltaket har lovhjemmel, er nødvendig og forholdsmessig i det konkrete tilfellet.

15.1.1.5 Vern mot frihetsberøvelse og retten til bevegelsesfrihet

Forbud mot vilkårlig frihetsberøvelse er forankret i Grunnloven § 94, EMK ar. 5 og barnekonvensjonen artikkel 37. EMK artikkel 5 krever lovhjemmel, både av hensyn til det materielle inngrepet og saksbehandlingen. Bestemmelsen definerer uttømmende unntak der myndighetene kan berøve borgerne friheten (bokstav a–f). Unntakene skal tolkes snevert. På nærmere vilkår tillates etter bokstav d frihetsberøvelse av mindreårige for å føre tilsyn med barnets oppdragelse. EMD har gjennom praksis stilt opp ytterligere begrensninger for frihetsberøvelse. Det er blant annet innfortolket et krav om sammenheng mellom plasseringsgrunnen og plasseringsstedet, og at tiltaket må være forholdsmessig. I artikkel 5 nr. 2–5 gir en rekke rettssikkerhetsgarantier for den som er blitt pågrepet eller frihetsberøvet.

Retten til bevegelsesfrihet er nedfelt i EMKs tilleggsprotokoll 4 artikkel nr. 2. Etter bestemmelsens nr. 2 tredje og fjerde punkt, kan bevegelsesfriheten begrenses i samsvar med lov dersom det er nødvendig i et demokratisk samfunn for å ivareta hensyn til å beskytte helse eller moral eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.

Menneskerettighetene skiller prosessuelt mellom frihetsberøvelser etter EMK artikkel 5 og frihetsbegrensninger etter tilleggsprotokoll 4 artikkel 2. Frihetsberøvelse skal raskt kunne prøves for en domstol, jf. EMK artikkel 5 nr. 4. Det stilles ikke krav til slik prøving for bevegelsesbegrensninger.

Barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b–d regulerer også frihetsberøvelse, og rettighetene samsvarer i stor grad med EMK artikkel 5 nr. 1 og nr. 4, men gir et utvidet vern. Barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b inneholder regler for gjennomføring av frihetsberøvelse. Pågrepelse, frihetsberøvelse eller fengsling av et barn skal skje på lovlig måte, og skal bare brukes som en siste utvei for en så kort periode som mulig. Etter artikkel 37 bokstav c har barn som er berøvet friheten rett til å behandles med menneskelighet og med respekt for menneskets iboende verdighet. Tiltakene skal tilpasses barnets behov og alder. Barnekomiteen har understreket at barn som oppholder seg på institusjon har rett til et fullgodt undervisnings- og opplæringstilbud under institusjonsopphold, jf. artikkel 28 og 29.

15.1.2 Barneloven

Barneloven § 30 regulerer foreldreansvarets innhold, som omfatter to hovedelementer: foreldrenes omsorgsplikt og beslutningsmyndighet. Omsorgsplikten følger av § 30 første ledd første punktum, hvor det framgår at barnet har krav på omsorg og omtanke fra de som har foreldreansvaret. De som har foreldreansvaret har ansvaret for barnets oppdragelse og forsørgelse, jf. andre ledd.

Barneloven § 30 tredje ledd slår fast at barnet ikke må utsettes for vold eller på annen måte bli behandlet slik at dets fysiske eller psykiske helse utsettes for skade eller fare. Dette innebærer at foreldre kun har adgang til bruk av fysisk makt for å hindre barnet i å skade seg selv eller andre personer. En sentral del av omsorgsplikten er å avverge og forebygge både fysiske og psykiske skader hos barn.

Foreldrenes beslutningsmyndighet er regulert i § 30 første ledd andre punktum. Her framgår det at de som har foreldreansvar har rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold, innenfor rammene som er satt §§ 31 til 33. Andre regelverk, som helse- og omsorgstjenesteloven og den helse-rettslige myndighetsalderen, kan også sette grensen for foreldrenes beslutningsmyndighet.

Barnets rett til medvirkning framgår av § 31. Foreldrene skal høre hva barnet har å si før de tar avgjørelser om personlige forhold for barnet, forutsatt at barnet er i stand til å danne seg egne synspunkt i saken, jf. § 31 første ledd første punktum. Videre skal foreldrene legge vekt på barnets mening i tråd med barnets alder og modenhet, jf. § 31 første ledd andre punktum. Hvor stor vekt som skal legges på barnets mening, avhenger av på omstendighetene i hvert enkelte tilfelle.¹ Hva

slags spørsmål det gjelder, om barnet forstår rekkevidden av det og bakgrunnen for barnets mening, vil ha betydning.² Barnets mening skal være et moment ved foreldrenes avgjørelse. Det følger av § 31 første ledd siste punktum at barnets rett til medvirkning etter bestemmelsens første og andre punktum også gjelder for andre barnet bor hos eller som har med barnet å gjøre.

Foreldrene skal gi barnet økende selvbestemmelsesrett etter hvert som barnet blir eldre, fram til barnet fyller 18 år, jf. § 33. Omfanget av denne retten avhenger av beslutningens karakter. Foreldrenes omsorgsplikt må vurderes opp mot barnets økende selvbestemmelsesrett.³ Etter § 30 første ledd siste punktum skal foreldreansvaret utøves med utgangspunkt i barnets interesser og behov. Dette innebærer en helhetlig vurdering som ikke bare tar hensyn til den konkrete situasjonen, men også hva som vil gagne barnet på lengre sikt.⁴ Lovkommentarene til barneloven påpeker at dersom barnet bor på en døgnbemannet institusjon, må institusjonen ivareta omsorgsoppgavene som ellers ligger til foreldre.⁵

15.1.3 Barnevernsloven

15.1.3.1 Institusjonens ansvar

Etter barnevernsloven § 10-1 første ledd første punktum skal barnevernsinstitusjonen gi barn som oppholder seg på institusjonen forsvarlig omsorg og behandling. Stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen er en viktig del av det å gi forsvarlig omsorg. Forarbeidene understreker at plikten til å gi forsvarlig omsorg blant annet innebærer å gi barn vern og beskyttelse slik at barn ikke utsetter seg selv eller andre for fare.⁶ Videre framgår det at tydelige rammer, som sikrer trygghet og god utvikling tilpasset det enkelte barns behov, er sentralt.

Institusjonens ansvar for å gi barnet forsvarlig behandling gjelder for barn som har opphold i institusjoner etter barnevernsloven §§ 4-4, 6-1 og 6-2. Dette innebærer blant annet at institusjonen i sin barnevernsfaglige behandling kun skal bruke

¹ NOU 1977: 35 *Lov om barn og foreldre (barneloven)*, s.124

² NOU 1977: 35 *Lov om barn og foreldre (barneloven)*, s.124

³ Inge Lorange Backer, *Barnelova. Lovkommentar*, § 33. Barnet sin sjølvråderett, Juridika.

⁴ NOU 1977: 35 *Lov om barn og foreldre (barneloven)*, s. 123; Inge Lorange Backer, *Barnelova. Lovkommentar*, § 30. Innholdet i foreldreansvaret. Juridika.

⁵ Inge Lorange Backer, *Barnelova. Lovkommentar*, § 30. Innholdet i foreldreansvaret. Juridika.

⁶ Prop. 133 L (2020–2021), s.314.

metoder som er faglig og etisk forsvarlige, og tilpasset institusjonens målgrupper og mål for virksomheten. Barnets beste skal ligge til grunn for utøvelsen av omsorg og behandling, jf. § 1-3.

Institusjonen skal møte barn hensynsfullt og med respekt for deres personlige integritet og ivareta rettssikkerheten til det enkelte barn, jf. § 10-1 første ledd andre punktum. Videre pålegger § 10-4 første ledd institusjonen å arbeide systematisk for å forebygge tvang og andre inngrep i barns personlige integritet. Etter § 10-4 andre ledd skal all bruk av tvang og andre inngrep gjennomgås med barnet så snart som mulig etter at tiltaket er avsluttet.

Barnevernsloven § 10-5 forbyr bruk av tvangsmedisinering, isolasjon, bruk av mekaniske tvangsmidler, eller annen psykisk eller fysisk tvang eller makt for å straffe barn eller som en del av omsorg eller behandling. Enkelte former for fysisk tvang og makt kan imidlertid benyttes etter §§ 10-3 og 10-7.

I § 10-6 framgår generelle vilkår for bruk av tvang eller andre inngrep i barnets personlige integritet. Det stilles krav om at bruk av tvang eller andre inngrep etter en helhetsvurdering må være nødvendige i situasjonen. Andre mindre inngripende tiltak skal være forsøkt eller vurdert som utilstrekkelige. Tiltaket må være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til de interesser som skal ivaretas. Tiltaket skal gjennomføres på en så skånsom måte som mulig og ikke opprettholdes lenger enn nødvendig.

15.1.3.2 Barnets rettigheter

Barns rett til å medvirke følger av Grunnloven, barnekonvensjonen og barnevernsloven. Det er en egen bestemmelse om barns rett til medvirkning når barn oppholder seg i barnevernsinstitusjon, jf. § 10-2 første ledd. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, kunne uttrykke sine meninger fritt og bli lyttet til. Barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Institusjonen må sørge for at barnets rett til medvirkning blir ivaretatt ved utformingen av institusjonens daglige liv, i den daglige omsorgen for barnet og når det foretas begrensninger i medhold av omsorgsansvaret eller inngrep i barnets rettigheter.

Etter § 10-2 andre ledd er utgangspunktet at barn skal kunne bestemme i personlige spørsmål, bevege seg fritt innenfor og utenfor institusjonens område, fritt kommunisere med andre, inkludert bruke elektroniske kommunikasjonsmidler og

motta besøk. Institusjonen har imidlertid, etter tredje ledd, adgang til å begrense barnets rettigheter som en del av omsorgsansvaret, eller for å ivareta trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Institusjonen kan ikke føre kontroll med barnets korrespondanse, jf. § 10-2 fjerde ledd første punktum. Det følger av forarbeidene at barn fritt skal kunne sende og motta post, inkludert elektronisk post og at sensur ikke er tillatt. Videre framgår det at institusjonen ikke kan sjekke et barns e-postkorrespondanse, ulike chattetjenester på sosiale medier eller tekstmeldinger, heller ikke hvis kommunikasjonsmiddelet er fratatt barnet.

Barnet har rett til kontakt med oppnevnt verge, advokat, barnevernstjeneste, tilsynsmyndighet, helsepersonell, konsulær representant, prest, annen religiøs leder eller lignende, jf. § 10-2 fjerde ledd andre punktum.

15.1.3.3 Begrensninger ut fra omsorgsansvaret og hensynet til trygghet og trivsel

Barnevernsloven § 10-2 tredje ledd åpner for at institusjonen kan begrense barnets rettigheter etter § 10-2 andre ledd når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg, ut fra barnets alder og modenhet. Begrensninger kan også iverksettes hvis det er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for alle på institusjonen, jf. § 10-2 tredje ledd andre punktum. Bestemmelsen gir et rettslig uttrykk for institusjonens omsorgsansvar for barnet. Hvilke begrensninger som anses nødvendige, inkludert omfang og varighet av begrensningene, vil bero på en konkret vurdering. I forarbeidene framgår det at barn ikke har en uforbeholden rett til å ta avgjørelser i personlige spørsmål, med henvisning til barnelovens bestemmelser om foreldreansvar, jf. §§ 30 og 31.⁷ Når et barn oppholder seg i en barnevernsinstitusjon, har institusjonen både rett og plikt til å ivareta den daglige omsorgen for barnet. Prinsippene om nødvendighet og forholdsmessighet skal også være førende for vurderingen av hvilke begrensninger som kan iverksettes.

Etter § 10-3 kan institusjonen, hvis det er åpenbart nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg eller ivareta trygghet og trivsel for alle på institusjonen, benytte milde former for fysisk makt som å holde barnet kortvarig fast eller lede barnet. I forarbeidene er det vist til at maktbruken ikke kan gå lenger enn det foreldre kan ta i bruk ut fra omsorgsansvaret etter barneloven § 30.

⁷ Prop. 133 L (2020–2021), s.316.

15.1.3.4 Kroppsvisitasjon, undersøkelse av rom, inndragning og rusmiddeltesting

Barnevernsloven åpner for at institusjonen kan foreta kroppsvisitasjon, undersøkelse av barnets rom og eiendeler, inndragning av gjenstander med mer og frivillig rusmiddeltesting, på nærmere vilkår, jf. §§ 10-8, 10-10 og 10-11. Disse bestemmelsene gjelder uavhengig av hjemmelsgrunnlaget for barnets opphold på institusjon.

Barnevernsloven § 10-10 tredje ledd gir institusjonen adgang til å kreve at det tas prøver av biologisk materiale av barn som er i institusjon etter § 6-2, dersom barneverns- og helsenemnda har truffet vedtak om dette.

15.1.3.5 Akutte faresituasjoner

Barnevernsloven § 10-7 første ledd gir institusjonen adgang til å bruke tvang ved akutt fare for skade på barnet eller andre personers liv eller helse, eller ved vesentlig skade på eiendom, dersom det er strengt nødvendig for å avverge skade etter straffeloven §§ 17 og 18. Tiltak skal opphøre straks skaden eller faren er avverget.

Bestemmelsen gjelder uavhengig av grunnlaget for barnets opphold på institusjon og tillater kun tvang for å avverge nært forestående skade på person eller eiendom. Forarbeidene understreker at det må foreligge en *konkret og reell fare for at skade vil oppstå i umiddelbar nærhet*. Faren må være *akutt*. Det spesielle med en akuttsituasjon er tidsmomentet, og at det er behov for rask handling for å avverge skade. I slike situasjoner kan institusjonen holde barnet fast, legge barnet ned eller fysisk forflytte barnet, hvis det er strengt nødvendig for å avverge skade. Det er også tillatt å frata barnet gjenstander, enten gjenstander barnet har på seg eller som er i barnets rom, dersom dette kreves for å avverge skade.⁸ Bestemmelsens andre ledd åpner opp for isolasjon dersom det er strengt nødvendig å isolere barnet, jf. første ledd.

15.1.3.6 Utvidet adgang til innskrenkninger for barn med opphold i institusjon etter §§ 4-4, 6-1 og 6-1

Barnevernsloven § 10-9 gir utvidet adgang til å fatte vedtak om innskrenkninger for barn som bor på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker, etter § 4-4, § 6-1 eller § 6-2. Innskrenkningene må være nødvendige ut fra formålet med oppholdet, jf. første ledd første punktum.

Institusjonen kan vedta innskrenkninger i barnets bevegelsesfrihet, inkludert nekte barnet å forlate institusjonen, jf. § 10-9 første ledd bokstav a. Etter bokstav b kan institusjonen låse døren for det enkelte barn eller kreve at barnet har følge av ansatte utenfor institusjonen for å gjennomføre tiltak etter bokstav a. Institusjonen må legge til rette for at barn som ikke har et vedtak etter § 10-9 kan forlate og komme tilbake til institusjonen som normalt. Videre kan institusjonen innskrenke barnets adgang til å ha besøk, inkludert nekte besøk, jf. § 10-9 første ledd bokstav c. Vedtak etter første ledd bokstav a, b og c kan fattes for inntil 14 dager om gangen, jf. 10-9 andre ledd første punktum. Institusjonen kan også innskrenke barnets adgang til bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og frata barnet elektroniske kommunikasjonsmidler, jf. § 10-9 bokstav d og e. Slike vedtak kan fattes for inntil fire uker fra barnet ankommer institusjonen, og deretter for maksimum 14 dager om gangen, jf. § 10-9 andre ledd andre punktum. Institusjonen må fortløpende vurdere om vedtak etter § 10-9 første ledd skal opprettholdes, jf. § 10-9 andre ledd siste punktum.

15.1.3.7 Dokumentasjon, saksbehandling og klage

Institusjonen skal journalføre vesentlige faktiske opplysninger og barnevernsfaglige vurderinger som har betydning for de beslutninger som treffes, jf. barnevernsloven § 12-4.

Bruk av tvang i akutte faresituasjoner etter § 10-7, kroppsvisitasjon og undersøkelse av rom og eiendeler etter § 10-8, og inndragning av farlige gjenstander etter § 10-11 er enkeltvedtak. Det samme gjelder de særlige innskrenkningene som kan vedtas etter § 10-9 for barn med opphold i institusjon etter §§ 4-4, 6-1 og 6-2. Disse avgjørelsene skal protokollføres, sendes til barnevernstjenesten og statsforvalter, jf. § 10-14 første ledd andre punktum.

Avgjørelser om rusmiddeltesting etter § 10-10 skal protokollføres og begrunnes, og protokollen skal sendes til barnevernstjenesten og statsforvalteren, jf. § 10-14 andre ledd andre punktum.

Frivillig tilbakeføring til institusjonen etter § 10-12 første ledd skal dokumenteres, jf. § 10-14 andre ledd tredje punktum. Tilbakeføring mot barnets vilje etter § 10-12 andre ledd skal dokumenteres, begrunnes og protokollføres, jf. § 10-14 andre ledd fjerde punktum. Protokollen skal sendes til barnevernstjenesten og forelegges statsforvalteren, jf. § 10-14 andre ledd siste punktum.

⁸ Prop. 133 L (2020–2021), s.326.

Barn og foreldrene kan klage direkte til statsforvalteren på enkeltvedtak og brudd på bestemmelser i kapittel 10 om rettigheter og bruk av tvang på institusjon, jf. § 10-14 tredje ledd. Statsforvalteren skal også behandle andre muntlige og skriftlige henvendelser fra barnet og foreldrene om andre forhold som gjelder oppholdet på institusjonen.

15.1.3.8 Tilsyn på institusjon

Statsforvalteren skal føre tilsyn med at barnevernsinstitusjoner følger barnevernsloven og forskrifter til loven, jf. § 17-3 og tilsynsforskriften § 3 tredje ledd. Som en del av tilsynet skal statsforvalteren kontrollere at institusjonen ivaretar det enkelte barns rettigheter etter barnevernsloven §§ 10-1 til 10-13, og forskrifter til disse bestemmelsene, jf. tilsynsforskriftens § 3 tredje ledd bokstav d. Dette innebærer at statsforvalteren skal kontrollere institusjonens begrensninger i samsvar med omsorgsansvaret og inngrep etter kapittel 10, og kontrollere protokoller etter barnevernsloven § 10-14, og løpende følge med på utviklingen.

15.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

15.2.1 Bakgrunnen for høringsforslaget

I ny barnevernslov som trådte i kraft 1. januar 2023, ble sentrale bestemmelser fra den tidligere forskriften om rettigheter og bruk av tvang på institusjon (rettighetsforskriften) lovfestet. Flere høringsinstanser etterlyste en grundigere vurdering av reglene for inngrep overfor barn som bor på barnevernsinstitusjon, og behovet for presisering av gjeldende rett og utredning av materielle endringer. Noe ble fulgt opp i Prop. 133 L (2020–2021), og det ble varslet en bredere gjennomgang av temaet. Ved Stortingets behandling av lovforslaget viste komiteen til at bruk av sosiale medier kan være skadelig for mange barn. Komiteen problematiserte retten til privatliv på den ene siden, og retten til omsorg og beskyttelse på den andre siden. Flertallet støttet behovet for mer kunnskap om effekten av barns digitale hverdag, utfordringsbildet, virkemidler i barnevernet og tiltak som gir barn bedre beskyttelse mot skadelig digital påvirkning, jf. Innst. 625 L (2020–2021).

Som grunnlag for departementets gjennomgang har Bufdir utarbeidet et helhetlig kunnskapsgrunnlag om rettigheter og tvang i barnevernsinstitusjon.⁹ I oppsummeringen av kunnskapsgrunnlaget viser Bufdir blant annet til beho-

vet for at institusjonen har bedre kontroll og mulighet for innsyn i ungdommens kommunikasjon på digitale plattformer, for å gi ungdommen bedre beskyttelse.

I rapporten *Menneskerettslig handlerom – «Når barn trenger mer»* fra 2023 redegjøres det for barnets rett til omsorg og beskyttelse, rett til frihet og bevegelse, og rett til vern av fysisk og psykisk integritet.¹⁰ Rapporten anbefaler blant annet at formålet med begrensninger og inngrep etter barnevernsloven kapittel 10 bør tydeliggjøres i loven, og at begrepsbruken i barnevernsloven harmoniseres med menneskerettighetene. Videre anbefales det at institusjonens handlingsrom innenfor omsorgsansvaret tydeliggjøres og at rettssikkerheten for barn bør forbedres når det foretas begrensende omsorgshandlinger. Det anbefales ekstra oppmerksomhet knyttet til, omfanget og varigheten av begrensninger og inngrep, særlig dersom barnet bor alene i form av enetiltak.

Departementet gjennomførte i juni 2023 et innspillmøte om temaet rettigheter og tvang i barnevernsinstitusjon, hvor ulike aktører ga innspill til utfordringsbildet og mulige løsninger.

Barnevernsinstitusjonsutvalgets mandat var avgrenset mot rettigheter og tvang i barnevernsinstitusjoner. Utvalget vurderte likevel at det var nødvendig å se temaet i sammenheng med utvalgets øvrige forslag. Utvalget anbefalte blant annet en tydeliggjøring av omsorgsansvaret, bedre digital beskyttelse for barn som bor på institusjon og endringer i begrepsbruken i barnevernsloven kapittel 10. Videre foreslo utvalget å lovfeste at institusjonen kan fastsette begrensninger og utøve makt som foreldre ellers kan utøve ut fra omsorgsansvaret, og nasjonale føringer som tydeliggjør hvilke begrensninger ansatte kan bruke for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse, og ivareta trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

15.2.2 Forslagene i høringsnotatet

15.2.2.1 Endringer i begrepsbruken i barnevernsloven kapittel 10

Departementet foreslo i høringsnotatet å tydeliggjøre begrepsbruken i kapittel 10 ved å erstatte begrepet «tvang» med begrepene «inngrep» og «fysisk makt», og benytte «begrensninger» for

⁹ Bufdir (2023). *Helhetlig kunnskapsgrunnlag tvang og rettigheter i institusjon*.

¹⁰ Havre, M. (2023). *Menneskerettslig handlerom – «Når barn trenger mer»*. Utredning av barns rettigheter i barnevernsinstitusjoner på vegne av Barne- og familiedepartementet. OsloMet Skriftserie 2023 nr 17.

handlinger som foretas ut fra omsorgsansvaret eller trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

15.2.2.2 Forsvarlig omsorg og beskyttelse

Departementet foreslo å tydeliggjøre institusjonens plikt til å beskytte barn som oppholder seg på institusjon ved å ta inn beskyttelsesformålet i beskrivelsen av omsorgsansvaret og i de relevante inngreps-hjemlene i kapittel 10. Videre foreslo departementet å lovfeste barnets rett til forsvarlig omsorg og *beskyttelse* under opphold på institusjon. Forslagene er en presisering av gjeldende rett.

15.2.2.3 Rammene for omsorgsansvaret

Departementet vurderte, i likhet med Barnevernsinstitusjonsutvalget at det er behov for å tydeliggjøre rammene for omsorgsansvaret i barnevernsloven. Departementet foreslo derfor å lovfeste institusjonens rett og plikt til å innføre nødvendige begrensninger for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse. Begrensningene må være tilpasset barnets alder og modenhet. Departementet foreslo også å presisere i loven at institusjonen på tilsvarende måte som foreldre, kan begrense barnets bruk av kommunikasjonsmidler, internett, besøk og bevegelsesfrihet. Slike begrensninger må vurderes ut fra barnets individuelle behov og være egnet til å oppnå formålet, og stå i rimelig forhold til de interesser som skal ivaretas i omfang og varighet. Departementet foreslo også å presisere at tiltak som ikke kan gjennomføres i samsvar med omsorgsansvaret krever hjemmel i lov. Forslagene er en tydeliggjøring og presisering av gjeldende rett.

15.2.2.4 Trygghet og trivsel på institusjon

Departementet foreslo at institusjonens adgang til å gjennomføre begrensninger overfor barnet, hvis det er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel på institusjon, ble skilt ut i en egen bestemmelse i loven. Forslaget innebærer ingen realitetsendring.

15.2.2.5 Bruk av fysisk makt for å avverge at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade

I likhet med Barnevernsinstitusjonsutvalget¹¹ vurderte departementet at ansatte på institusjon må kunne hindre barn i å utføre handlinger som kan gjøre alvorlig skade på deres videre livskvalitet og

framtidssikter. Departementet foreslo derfor at dersom det er strengt nødvendig for å avverge at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade kan institusjonen benytte nødvendig fysisk makt. Forslaget innebærer at institusjonen kan holde barnet fast eller fysisk forflytte barnet dersom det er strengt nødvendig for å avverge at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade. Det er ikke tillatt å bruke fysisk makt utover det som er nødvendig for å avverge skade. Videre foreslo departementet å lovfeste at bruk av fysisk makt skal gjennomføres på en så skånsom måte som mulig, og ikke opprettholdes lengre enn nødvendig. Departementet vurderte at bruk av fysisk makt, utover milde former, er særlig inngripende og at det er behov for særskilte rettsikkerhetsgarantier. Det ble foreslått at bruk av fysisk makt skal regnes som enkeltvedtak som skal protokollføres, sendes barnevernstjenesten og statsforvalteren, og barn og foreldre har klagerett.

15.2.2.6 Generelle vilkår for inngrep i barnets rettigheter

I dagens barnevernslov § 10-6 framgår generelle vilkår for inngrep i barnets rettigheter. Bestemmelsen tydeliggjør de menneskerettslige krav til inngrep, inkludert at inngrepet må anses nødvendig og forholdsmessig, jf. blant annet Grunnloven og EMK. Departementet foreslo av pedagogiske grunner å oppheve dagens § 10-6 og i stedet innta de generelle vilkårene for inngrep i de aktuelle bestemmelsene i barnevernsloven kapittel 10 som åpner for inngrep.

15.2.2.7 Akutte faresituasjoner

I tråd med høringsinnspill til ny barnevernslov foreslo departementet å stryke henvisningen til straffeloven §§ 17 og 18 i barnevernslovens bestemmelse om inngrep i akutte faresituasjoner. Departementet foreslo også å presisere at det ikke er tillatt å bruke fysisk makt utover det som er *nødvendig* for å avverge skade i akutte faresituasjoner.

15.2.2.8 Rusmiddeltesting

Departementet foreslo av pedagogiske hensyn å dele regelen om institusjonenes adgang til frivillig rusmiddeltesting og regelen om adgangen til tvungen rusmiddeltesting etter vedtak fra barneverns- og helsenemnda, i to ulike bestemmelser. Videre foreslo departementet å presisere at samtykket til frivillig rusmiddeltesting skal være skriftlig og at den som samtykker skal informeres

¹¹ NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen*, kapittel 17.7.4.

om at samtykket når som helst kan trekkes tilbake. Departementet foreslo også å tydeliggjøre nemndas kompetanse til å fatte vedtak om rusmiddelesting uten samtykke i barnevernsloven § 6-2.

15.2.2.9 Innsyn i elektronisk kommunikasjon

Departementet foreslo at institusjonen kan kreve innsyn i barnets kommunikasjon ved begrunnet mistanke om at barnet utsettes for fare eller skade ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Formålet er å sette institusjonen i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse. Departementet foreslo i denne sammenheng å oppheve dagens forbud mot at institusjonen kan føre kontroll med barnets korrespondanse. Det ble foreslått at innsyn bare kan iverksettes dersom det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg, beskyttelse eller behandling, og at andre mindre inngripende tiltak har vært forsøkt eller vurdert som utilstrekkelige. Videre ble det foreslått at innsyn i barnets kommunikasjon må være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til de interesser som skal ivaretas. Tiltaket skal gjennomføres på en så skånsom måte som mulig og ikke opprettholdes lenger enn nødvendig. Departementet foreslo at vedtak om innsyn bare kan treffes av institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt, for inntil 14 dager om gangen og at institusjonen fortløpende må vurdere om det er nødvendig å opprettholde vedtaket. Videre foreslo departementet en hjemmel til å gi forskrift om gjennomføring av vedtak om innsyn i barnets kommunikasjon.

15.2.2.10 Totaliteten av begrensninger og inngrep

Departementet vurderte, i likhet med rapporten «Menneskerettslig handlerom – når barn trenger mer» at dagens regelverk ikke tar tilstrekkelig høyde for at det kan iverksettes kombinasjoner av begrensninger og inngrep som i sum kan være uforholdsmessige. Departementet foreslo derfor å innta en ny bestemmelse i barnevernsloven kapittel 10, stiller krav om at institusjonen, i vurdering av om en begrensning eller et inngrep er nødvendig og forholdsmessig, skal vurdere det samlede omfanget og varigheten av begrensninger og inngrep overfor barnet. Departementet vurderte at også statsforvalteren burde vurdere hvorvidt summen av begrensninger og inngrep som barnet er underlagt er nødvendig og forholdsmessig. Departementet foreslo derfor at det samlede omfang og varighet av begrensninger og inngrep overfor barnet skal framgå av

protokollen som oversendes barnevernstjenesten og statsforvalteren. Av protokollen skal det fremgå hvorvidt barnet bor alene i institusjonen, og institusjonens vurdering av forholdsmessighet og nødvendighet av inngrepene, i henhold til forslaget.

15.2.2.11 Opphevelse av dagens § 10-5

Departementet foreslo å oppheve dagens § 10-5 som blant annet slår fast at det ikke er adgang til å tvangsmedisinere eller bruke mekaniske tvangsmidler overfor barn, og forbud mot bruk av psykisk og fysisk makt for å straffe barn eller for å gi omsorg eller behandling. Departementet vurderte at bestemmelsen gir et misvisende inntrykk av hva barnevernet er og foreslo å oppheve bestemmelsen. Forslaget innebærer ingen realitetsendring.

15.3 Høringsinstansenes syn

15.3.1 Overordnede syn på forslagene

Om lag 55 høringsinstanser har uttalt seg om ett eller flere av forslagene til endringer i barnevernsloven kapittel 10, og det er i hovedsak stor støtte til forslagene. Blant de som har gitt sin tilslutning er *Barneombudet, Bufdir, Helsedirektoratet, Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge AS (NUBU), Politidirektoratet, RBKU, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Innlandet, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Asker kommune, Bærum kommune, Drammen kommune, Hamar kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandnes kommune, Abelia, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, Barnevernsnettverket, Fagforbundet, FO, Forandringsfabrikken kunnskaps-senter, Ideelt barnevernsforum, Kirkens Bymisjon, Landsforeningen for barnevernsbarn, Norsk barnevernssamband, Norsk barnevernslederorganisasjon, SOS-barnebyer og Stiftelsen Crux.*

Akademikerforbundet støtter problembeskrivelsen som gis og de tilhørende forslagene og uttaler at «*Dette er etterlengtede avklaringer og gir gode signaler ut til barnevernsfeltet om fremtidens barnevernsinstitusjoner og ivaretagelsen av barn og unge.*» Videre uttales det at forslagene vil gi ungdom som oppholder seg på institusjon bedre vilkår for utvikling, trygghet og beskyttelse enn i dag, og at de ansatte gis bedre rammebetingelser for å ivareta ungdommen som bor på institusjon.

Barneombudet støtter i hovedsak forslagene i kapittel 10, men uttaler at de savner «at høringsnotatet beskriver hvilke krav menneskerettighetene setter til effektiv kontroll med bruk av tvang, gjennom dokumentasjon av vurderingene som er gjort, saksbehandling, klagemuligheter og tilsyn.»

Flere instanser har spilt inn at lovendringene må følges opp med oppdatert rundskriv eller veileder til de ansatte på institusjon.

Tre instanser er gjennomgående uenig i alle forslag til endringer i kapittelet. Dette er *Drammen kommune, Barnevernsnettverket og Forandringsfabrikken kunnskapssenter*. *Drammen kommune* mener dagens regler fungerer godt nok og at det ikke er behov for endringer. *Barnevernsnettverket* og *Forandringsfabrikken* mener forslagene åpner for vold mot barn som bor på institusjon. *Forandringsfabrikken* uttaler at «*Barn og unge skal stoppes fra å skade seg selv og andre. Men i mer enn 15 år har barn og unge forklart myndigheter og fagfolk hvor skadelig bruk av fysisk makt er. Barn og unge har samtidig forklart at i de aller fleste situasjoner finnes det andre måter å stoppe barn på som oppleves tryggere.*»

15.3.2 Endringer i begrepsbruk i barnevernsloven kapittel 10

Forslaget om å erstatte begrepene «tvang» og «andre inngrep i barnets integritet» med begrepene «begrensninger», «inngrep» og «fysisk makt» har fått støtte fra om lag 40 av de 44 instansene som har uttalt seg om forslaget. Blant dem som støtter forslaget er *Barneombudet, Bufdir, Helsedirektoratet, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør, RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Statsforvalteren i Vestland, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Rogaland, Asker kommune, Barnevernledernetttverket i Agder, Barnevernledernetttverket i Trøndelag, Bærum kommune, Horten kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Sandefford kommune, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, Barn av rusmisbrukere, Fagforbundet, FO, Ideelt barnevernsforum, KS, Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Redd Barna, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer og Stendi AS.*

Barneombudet støtter forslaget om begrepSENDringer og viser til at dette vil markere at det er forskjell på ulike typer tvangsbruk, og at terskelen kan være ulik. *Statsforvalteren i Vestland* mener at de foreslåtte begrepene «begrensninger» og «inngrep» ikke er tilstrekkelig barnevernlige, og foreslår å bruke begrepene «sette grenser» og «bestemme regler for».

Drammen kommune, Forandringsfabrikken kunnskapssenter og Barnevernsnettverket støtter ikke forslaget.

15.3.3 Forsvarlig omsorg og beskyttelse

Forslagene om å presisere institusjonens plikt til å beskytte barnet og barnets rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse fikk støtte fra 50 av de 53 høringsinstansene. Blant de som støtter forslagene er *Barneombudet, Bufdir, Helsedirektoratet, Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge AS (NUBU), Politidirektoratet, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør, RKBU Midt (felles svar RKBU), Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Innlandet, Statsforvalteren i Rogaland, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Asker kommune, Barnevernledernetttverket i Agder, Barnevernledernetttverket i Trøndelag, Bærum kommune, Hamar kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefford kommune, Sandnes kommune, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, Blå Kors, Fagforbundet, FO, Haraldsplass Serio Ung, Ideelt barnevernsforum, Kirkens Bymisjon, KS, Landsforeningen for barnevernsbarn, Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi, Stiftelsen Fossum kollektivet og Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern.*

Drammen kommune, Forandringsfabrikken kunnskapssenter og Barnevernsnettverket støtter ikke forslagene.

15.3.4 Rammene for omsorgsansvaret

Forslaget om å tydeliggjøre rammene for omsorgsansvaret fikk støtte fra om lag 50 av de 55 høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget. Blant de som støtter forslaget er *Barneombudet, Bufdir, Datatilsynet, Helsedirektoratet, Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge AS (NUBU), Politidirektoratet, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør RKBU Midt (felles svar RKBU), Statens Helsetilsyn, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Innlandet, Statsforvalteren i Rogaland, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, UiT Norges arktiske universitet Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet, Asker kommune, Barnevernledernetttverket i Agder, Barnevernledernetttverket i Trøndelag, Bærum kommune, Drammen kom-*

mune, Hamar kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Abelia, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, Barnevernsnettverket, Blå Kors, Fagforbundet, FO, Forandringsfabrikken kunnskapssenter, Haraldsplass Serio Ung, Ideelt barnevernsforum, Kirkens Bymisjon, KS, Landsforeningen for barnevernsbarn (LFB), Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi AS, Stiftelsen Crux, Stiftelsen Fossum kollektivet og Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark uttaler at «Uklarheter om hvordan omsorgsansvaret skal forstås kan ha som konsekvens at handlingsrommet ikke benyttes i samsvar med barnas behov, og resultene i at barna ikke får forsvarlig omsorg». Statens Helsetilsyn vurderer at de foreslåtte endringene i § 10-3 første og andre ledd bidrar til å tydeliggjøre institusjonens handlingsrom.

Statsforvalteren i Rogaland støtter forslagene. Deres erfaring fra tilsyn og klagebehandling viser at rammene for omsorgsansvaret kan være uklare. Dette kan føre til at ungdommen ikke får god nok beskyttelse under institusjonsoppholdet. Videre påpeker Statsforvalteren i Rogaland at de har sett en utvikling hvor barn i omsorgsinstitusjoner har et større behov for begrensninger ut fra omsorgsansvaret enn tidligere.

Landsforeningen for barnevernsbarn støtter at omsorgsansvarets handlingsrom for ansatte på institusjon kobles til foreldrenes omsorgsplikt etter barneloven. Landsforeningen for barnevernsbarn viser til at dette er i tråd med tanken om at institusjonen skal fungere og oppleves som et hjem. Barneombudet uttaler at de «støtter at det gjøres endringer slik at myndighetsutøvelse blir mer i tråd med hva som ligger i foreldreansvaret».

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark mener imidlertid at begrensende omsorgshandlinger ikke bør knyttes til hva foreldre kan gjøre, men til en profesjonsetisk standard. KS uttaler at en tydeliggjøring av omsorgsansvarets handlingsrom kan bidra til å normalisere grensesetting i institusjon. KS peker likevel på at det kan være betenkelig å knytte institusjonens omsorgsansvar til foreldrenes omsorgsansvar. KS viser til at omsorgen som gis i institusjoner utøves innenfor en profesjonsetisk ramme og at bestemmelsen bør ha denne normen som utgangspunkt.

Barnevernsledernetverket i Trøndelag uttaler også at det er nødvendig at omsorgspersoner i

institusjonene må kunne handle i foreldrenes sted. Statsforvalteren i Trøndelag er enig i at rammene for institusjonens omsorgsansvar bør ta utgangspunkt i barnelovens regler om foreldreansvar, men stiller spørsmål ved om det vil være tilstrekkelig i alle tilfeller. Statsforvalteren i Trøndelag peker på at noen barn utsetter seg for stor fare og skade og at det kan være behov for begrensninger som ikke ligger innenfor omsorgsansvaret.

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus støtter tydeliggjøringen av institusjonens omsorgsansvar. Samtidig peker de på at det i noen tilfeller er behov for å begrense bevegelsesfriheten til barn som bor på omsorgsinstitusjoner i større grad enn det omsorgsansvaret åpner for. Det vises blant annet til at det i noen tilfeller er vedvarende fare for alvorlig selvskading eller selvmord.

Flere instanser har pekt på det bør henvises til barnelovens § 31 om barnets rett til medvirkning, og til barnelovens § 33 hvor det framgår at foreldre skal gi barnet stadig større selvråderett med alderen og fram til det fyller 18 år.

Datatilsynet har spilt inn at forslaget til lovbestemmelse er «noe vag», og mener det bør være tydeligere regler for når begrensninger i bruk av elektronisk kommunikasjon og internett kan iverksettes, inkludert om det kan iverksettes for barn i alle aldre og på alle tidspunkt av døgnet.

I tillegg til Forandringsfabrikken kunnskapssenter, Drammen kommune og Barnevernsnettverket, er også UiT Norges arktiske universitet Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet imot forslaget. UiT Norges arktiske universitet Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet mener at forslaget flytter definisjonsmakt til de voksne på institusjonen, og reduserer barnets autonomi ved at de ikke lengre har selvbestemmelsesrett. Forandringsfabrikken kunnskapssenter uttaler at «Vi forstår departementets begrunnelse for forslaget som at det bygger på en tanke om at barn er mindre kompetente til å ta avgjørelser om livet sitt enn voksne og derav ikke skal ha «for mye» beskyttelse gjennom rettigheter. Forandringsfabrikken kunnskapssenter mener at å fjerne barns rettigheter fra § 10-2 vil være en kilde til diskriminering mot unge på barneverninstitusjon som gruppe.».

15.3.5 Trygghet og trivsel på institusjon

Forslaget om å skille ut adgang til begrensninger ut fra hensynet til trygghet og trivsel for alle på institusjonen har fått støtte fra om lag 40 av de 43 instansene som har uttalt seg om forslaget. Blant de som støtter forslaget er Barneombudet, Bufdir,

RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør, RKBU Midt (felles svar RKBU), Statens Helsetilsyn, Statsforvaltaren i Vestland, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Statsforvalteren i Trøndelag, Asker kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Barnevernledernetverket i Trøndelag, Bærum kommune, Hamar kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Abelia, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, Blå Kors, Fagforbundet, FO, Haraldsplass Serio Ung, Ideelt barnevernsforum, Kirkens Bymisjon, Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi, Stiftelsen Crux og Stiftelsen Fossum kollektivet.

Drammen kommune, Barnevernsnettverket og Forandringsfabrikken kunnskapssenter støtter ikke forslaget.

15.3.6 Bruk av fysisk makt for å avverge at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade

Om lag 45 av 50 instanser støtter forslaget om adgang til bruk av fysisk makt i tilfeller det er strengt nødvendig for å avverge at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade. Blant de som støtter forslaget er *Barneombudet, Bufdir, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør, RKBU Midt (felles svar RKBU), Statsforvaltaren i Vestland, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Asker kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Barnevernledernetverket i Trøndelag, Bærum kommune, Hamar kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Abelia, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, Barn av rusmisbrukere, Blå Kors, Fagforbundet, FO, Haraldsplass Serio Ung, Ideelt barnevernsforum, Kirkens Bymisjon, KS, Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi, Stiftelsen Crux og Stiftelsen Fossum kollektivet. Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus støtter forslaget, men ber departementet vurdere om det vil gi bedre oversikt og sammenheng å samle bestemmelsene om fysisk makt i en bestemmelse.*

Barn av rusmisbrukere viser til at fysisk makt må begrenses til situasjoner hvor det er helt nødvendig for å beskytte barnet mot alvorlig skade på liv og helse og at «strengte retningslinjer, grundig opplæring, og obligatoriske evalueringer er nødvendig for å beskytte barnets rettigheter og verdighet, samt sikre en trygg og støttende institusjon.»

Statsforvalteren i Rogaland er svært usikre på behovet for en slik adgang, og mener dagens § 10-7 som gjelder akutte faresituasjoner vil være tilstrekkelig dersom den tolkes riktig. Videre er Statsforvalteren i Rogaland kritisk til utformingen av lovforslaget, og etterspør hva som ligger i «nødvendig fysisk makt», eksempelvis hvorvidt barnet kan legges i bakken eller holdes. Det er også spilt inn at grensene mellom dette forslaget og adgangen til bruk av fysisk makt i akutte faresituasjoner er uklare.

Statens helsetilsyn, UiT Norges arktiske universitet Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet, Drammen kommune, Barnevernsnettverket og Forandringsfabrikken kunnskapssenter er imot forslaget.

UiT Norges arktiske universitet Forskergruppa for barnerett ved Det juridiske fakultet mener dagens regelverk er tilstrekkelig for å beskytte barnet fra alvorlig skade på liv og helse. Forandringsfabrikken kunnskapssenter mener at forslaget legitimerer vold mot barn, og mener at voksne må finne andre måten enn bruk av fysisk makt for å stoppe barn. Statens helsetilsyn mener det er for stor risiko for at terskelen for å utøve fysisk makt i praksis blir lavere med forslaget, og at dagens § 10-7 om bruk av fysisk makt i akutte faresituasjoner er tilstrekkelig. Statens helsetilsyn viser til at det har vært en markant økning i antall protokoller om tvang i akutte faresituasjoner. Statens helsetilsyn mener at løsningen ligger i mer helhetlige tiltak. Dersom forslaget innføres mener tilsynet at det kreves grundig opplæring av de ansatte på institusjon og at det må tas inn i lovbestemmelsen at andre tiltak skal være forsøkt først.

15.3.7 Generelle vilkår for inngrep i barnets rettigheter

Forslaget om å innta de generelle vilkårene for inngrep i de enkelte inngrepsbestemmelsene har fått støtte fra 40 av 44 instanser. Disse vilkårene følger i dag av barnevernsloven § 10-6. Blant de som støtter forslaget er *Justis- og beredskapsdepartementet (JD), Barneombudet, Bufdir, RKBU Nord, RKBU Vest, RKBU Midt (RKBU), R-Bup Øst og Sør, Statens helsetilsyn, Statsforvaltaren i Vestland,*

Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Asker kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Barnevernledernetverket i Trøndelag, Bærum kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Abelia, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, Blå Kors, Fagforbundet, FO, Haraldsplass Serio Ung, Ideelt barnevernsforum, KS, Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi, Stiftelsen Crux, Stiftelsen Fossumkollektivet og Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern. Flere av instansene som støtter forslaget har pekt på behovet for å synliggjøre vilkårene og at dette vil føre til økt rettssikkerhet.

Justis- og beredskapsdepartementet (JD) er kritisk til forslaget og mener det er uklart i hvilken grad forholdsmessighetskravene som foreslås innført i kapittel 10, er ment å innebære en realitetsendring. Videre uttaler Justis- og beredskapsdepartementet at «*Likelydende eller tilnærmet likelydende bestemmelser i ulike deler av loven vil uansett kunne skape uklarhet om innholdet i rettsreglene, hvilke regler som gjelder i de ulike tilfellene og forholdet mellom bestemmelsene. Slike dobbeltreguleringer er ikke i tråd med norsk lovgivningstradisjon, og vil kunne medføre at en allerede omfattende barnevernslov blir unødvendig omfangsrik og vanskeligere å navigere i.*» Justis- og beredskapsdepartementet oppfordrer Barne- og familiedepartementet til å vurdere grundig hvorvidt språklige justeringer og gjentakelser vil gjøre loven mer tilgjengelig og pedagogisk.

Barnevernsnettverket, Drammen kommune og Forandringsfabrikken er imot forslaget.

15.3.8 Innsyn i elektronisk kommunikasjon

Når det gjelder forslaget om å gi institusjonen adgang til å fatte vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon støtter om lag 45 av 50 instanser forslaget. Blant de som støtter forslaget er *Barneombudet, Bufdir, Datatilsynet, Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge AS (NUBU), RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør, RKBU Midt (felles svar RKBU), Statens helsetilsyn, Statsforvalteren i Vestland, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Innlandet, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Asker kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Barnevernledernetverket i Trøndelag, Bærum kommune, Hamar kommune, Horten kom-*

mune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Skien kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Abelia, Actis, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, Barn av rusmisbrukere, Blå Kors, Fagforbundet, FO, Haraldsplass Serio Ung, Ideelt barnevernsforum, KS, Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi, Stiftelsen Crux, Stiftelsen Fossumkollektivet og Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern.

Bufdir, Statens helsetilsyn og Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus har spilt inn at det er behov for klargjøring av hvordan innsyn skal gjennomføres og hvordan informasjonen skal håndteres. *Bufdir* peker blant annet på tilfeller hvor ungdommen motsetter seg innsyn. Videre påpeker *Bufdir* at det er usikkerhet knyttet til om innsyn i økonomiske transaksjoner som Vipps og kryptovaluta omfattes av forslaget. Også *Datatilsynet* etterlyser informasjon om hvordan innsyn skal gjennomføres både i praksis og prosessuelt. *Datatilsynet* anbefaler at det gis nærmere regler om hvordan innsyn kan gjennomføres.

Fagforbundet understreker at det er viktig at forslag om innsyn i elektronisk kommunikasjon følges opp med god opplæring til de ansatte på institusjon.

Advokatforeningen har spilt inn at de er enig i at adgang til innsyn i kommunikasjon kan ligge innenfor omsorgsansvaret, men mener det kan være utfordrende å gjennomføre i praksis.

Barn av rusmisbrukere uttaler at det er delte oppfatninger blant medlemmene til forslaget om adgang til innsyn i elektronisk kommunikasjon. Det vises til at det på den ene siden kan være nødvendig for å ivareta barnets sikkerhet, og at barn i noen tilfeller må beskyttes fra seg selv. På den andre siden kan innsyn oppleves som en invasjon av privatlivet som kan skade tilliten mellom ansatte og barnet. *Barn av rusmisbrukere* mener det kan være en mulighet å gi innsyn i svært spesifikke tilfeller, med klare vilkår og opplæring av ansatte i å sikre barnets rettigheter.

Statsforvalteren i Rogaland er enig i at digital kommunikasjon har et stort potensial for fare og skade, men er usikker på hvor effektiv adgang til innsyn i barnets kommunikasjon vil være.

Statens helsetilsyn er i tvil om dagens forbud mot å føre kontroll med barnets korrespondanse bør oppheves. På den ene siden peker *Statens helsetilsyn* på at det kan oppleves mindre belastende for barn å gi innsyn i kommunikasjon enn å bli fratatt elektroniske kommunikasjonsmidler, og at

forslaget kan forhindre at barn utsettes for fare eller skade. Samtidig mener Statens helsetilsyn at adgang til innsyn kan påvirke tilliten mellom de ansatte og barna og at det er usikkert om formålet om bedre beskyttelse vil oppnås. Videre viser Statens helsetilsyn til at barna er digitalt kompetente og vil finne metoder for å skjule kommunikasjon på selv om det gis innsyn.

Drammen kommune, Barnevernsnettverket, Forandringsfabrikken kunnskapssenter og Landsforeningen for barnevernsbarn (LFB) er imot forslaget. Landsforeningen for barnevernsbarn mener det ikke er nødvendig å gi institusjonen adgang til innsyn i kommunikasjon, fordi det er tilstrekkelig å kunne inndra elektroniske kommunikasjonsmidler etter omsorgsansvaret eller dagens § 10-9, som gjelder for barn som bor på institusjon etter § 6-1, § 6-1 eller § 4-4. Videre mener foreningen at innsyn i kommunikasjon kan skade tilliten mellom ansatte på institusjon og barnet, og dermed hindre det miljøterapeutiske arbeidet. *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* mener også at forslaget kan bidra til at barn som bor på institusjon mister tillitt til de voksne.

15.3.9 Totaliteten av begrensninger og inngrep

Forslaget om å innføre krav om at både institusjonen og statsforvalteren skal vurdere totaliteten av begrensninger og inngrep barnet er underlagt, har fått støtte fra 42 av 45 instanser. Blant de som støtter forslaget er *Barneombudet, Bufdir, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør, RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Statsforvaltaren i Vestland, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Innlandet, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Asker kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Barnevernledernetverket i Trøndelag, Bærum kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefford kommune, Sandnes kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Abelia, Akademikerforbundet, Blå Kors, Fagforbundet, FO, Haraldsplass Serio Ung, Ideelt barnevernsforum, KS, Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi AS, Stiftelsen Crux, Stiftelsen Fossumkollektivet og Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern.*

Forandringsfabrikken kunnskapssenter har spilt inn at det bør inntas i forslaget at institusjonen skal vektlegge hvilke skader eller konsekvenser barnet får av inngrep og begrensninger.

Drammen kommune og Barnevernsnettverket er imot forslaget.

15.3.10 Opphevelse av § 10-5 mv.

Forslaget om å oppheve dagens § 10-5 har fått støtte fra i overkant av 35 av 40 instanser. Blant de som støtter forslaget er *Barneombudet, Bufdir, Helsedirektoratet, Statsforvaltaren i Vestland, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Asker kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Barnevernledernetverket i Trøndelag, Bærum kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barneverntjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefford kommune, Sandnes kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Abelia, Akademikerforbundet, Blå Kors, FO, Fagforbundet, Ideelt barnevernsforum, KS, Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi, Stiftelsen Crux og Stiftelsen Fossumkollektivet.*

Statens Helsetilsyn, Drammen kommune, Barnevernsnettverket og Forandringsfabrikken kunnskapssenter er imot forslaget. *Statens Helsetilsyn* mener bestemmelsen gir et viktig signal om skillet mellom barnevernet og andre sektors handlingsrom og ansvar. *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* mener det er viktig at barn som bor på institusjon får informasjon om hva som ikke er tillatt.

15.3.11 Øvrige mindre endringer

Forslagene om mindre språklige endringer og presiseringer i bestemmelsene om akutte faresituasjoner og rusmiddeltesting har fått støtte fra 39 av 42 instanser. Blant de som støtter forslagene er *Barneombudet, Bufdir, Helsedirektoratet, Statsforvaltaren i Vestland, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Asker kommune, Barnevernsledernetverket i Agder, Barnevernsledernetverket i Trøndelag, Bærum kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malvik kommune, Oslo kommune, Sandefford kommune, Sandnes kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Abelia, Akademikerforbundet, Blå Kors, FO, Fagforbundet, Haraldsplass Serio Ung, Ideelt barnevernsforum, KS, Norsk barnevernslederorganisasjon, Norsk barnevernssamband, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi, Stiftelsen Crux og Stiftelsen Fossumkollektivet.*

Drammen kommune, Barnevernsnettverket og Forandringsfabrikken kunnskapssenter er imot forslagene. *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* mener det ikke er tilstrekkelig å lovfeste at barnet skal samtykke til frivillig rusmiddeltesting, og har spilt inn at barnet aktivt må be om slik rusmiddeltesting.

15.4 Departementets vurderinger og forslag

15.4.1 Endringer i begrepsbruk og språklige og strukturelle endringer i lovens kapittel 10

Det var bred støtte i høringen til å tydeliggjøre begrepsbruken i barnevernsloven kapittel 10, inkludert forslaget om å endre begrepene «tvangsbruk», «tvang og andre inngrep i barns personlige integritet». Det var også støtte i høringen til å skille tydeligere mellom handlinger og tiltak som kan gjennomføres i medhold av omsorgsansvaret og handlinger og tiltak som utgjør et inngrep i barns rettigheter som krever klar hjemmel i lov. Tydeligere begrepsbruk kan bidra til en større forståelse av grunnlaget for de ulike handlingene og tiltakene som institusjonen kan iverksette etter barnevernsloven. Departementet foreslår flere endringer for å tydeliggjøre begrepsbruken.

Det foreslås i kapittel 15.4.3 flere grep for å tydeliggjøre institusjonens omsorgsansvar, og at omsorgshandlinger ikke anses som inngrep i barnets rettigheter. Departementet er enig med *Statsforvaltaren i Vestland* i at begrepene «sette grenser» og «grensesetting» er bedre begreper enn «begrensninger» som brukes i dagens § 10-2. Departementet foreslår derfor å benytte begrepene «grenser» og «grensesetting» i lovutkastet §§ 10-3 og 10-4, 10,6 og 10-16. Hvilke grenser som kan settes innenfor omsorgsansvaret, omtales nærmere i kapittel 15.4.3.

Institusjoner må ha hjemmel i lov for å utføre handlinger eller gjennomføre tiltak som ikke følger av omsorgsansvaret. Departementet opprettholder forslaget om å erstatte begrepene «tvangsbruk og andre inngrep i barns personlige integritet» i dagens §§ 10-4 og 10-6 og «innskrenkninger» i barns bevegelsesfrihet mv. i dagens § 10-9 med begrepet «inngrep». Etter departementets vurdering er begrepet «inngrep» mer presist og harmoniserer med begrepsbruken etter EMK og Grunnloven § 113.

Departementet viderefører også forslaget om å erstatte begrepene «tvang» og «tvangsbruk»

med begrepet «fysisk makt» i de tilfellene bestemmelser i barnevernsloven kapittel 10 åpner for det. Begrepet «tvang» oppfattes som uklart. Barnevernsloven åpner for at institusjonen kan benytte milde former for fysisk makt ut fra omsorgsansvaret og av hensyn til trygghet og trivsel for andre på institusjonen, jf. dagens § 10-2 tredje ledd, og mer omfattende bruk av fysisk makt i akutte faresituasjoner, jf. dagens § 10-7.

Fysisk maktbruk er inngripende for barn og det bør framgå tydelig av loven når, og på hvilke vilkår institusjonen kan benytte fysisk makt. *Barneombudet* understreker at det er særlig viktig at fysisk makt er en egen kategori, og at det må stilles strenge krav til vurderingen av om det er nødvendig og forholdsmessig å bruke fysisk makt. Departementet har vurdert ulike alternative begreper, blant annet å videreføre begrepene «milde former for fysisk makt» for fysisk maktbruk som kan foretas ut fra omsorgsansvaret, og bruke begrepet «fysiske inngrep» for fysisk maktbruk som går utover det som følger av omsorgsansvaret. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om å bruke fellesbetegnelsen «fysisk makt» for maktbruk etter dagens §§ 10-2 tredje ledd og 10-7. Forslaget tydeliggjør når institusjonen kan ta i bruk fysisk makt. Begrepsendringer innebærer ingen realitetsendring når det gjelder hvilke handlinger og tiltak institusjonen kan benytte i en akutt faresituasjon for å avverge skade, jf. dagens § 10-7. Departementet understreker at fysisk maktbruk er særlig inngripende for barn, og det stilles strenge krav til at maktbruken er nødvendig og forholdsmessig, jf. lovutkastet §§ 10-3, 10-4, 10-6 og 10-11. I lovutkastet § 10-11 foreslås det at dagens hjemmel om institusjonens mulighet til å gripe inn i en akutte faresituasjon videreføres og suppleres med at institusjonen også kan benytte fysisk makt dersom det er strengt nødvendig for å avverge at barnet utsetter eget liv eller egen helse for alvorlig skade, se kapittel 15.4.9.

Departementet foreslår på denne bakgrunnen at begrepene «begrensninger», «innskrenkninger», «tvangsbruk», «tvang», «tvang og andre inngrep i barnets personlige integritet», erstattes med begrepene «sette grenser», «grensesetting», «inngrep» og «fysisk makt» i barnevernsloven kapittel 10. Departementet har også foreslått andre presiseringer og strukturelle og språklige endringer i kapittel 10 for å gjøre innholdet mer tilgjengelig og leservennlig, uten at det innebærer realitetsendringer. Departementet viser til lovforslaget kapittel 10.

15.4.2 Forsvarlig omsorg og beskyttelse

Forslaget om å tydeliggjøre institusjonenes plikt til å beskytte barn som bor på institusjon har fått bred støtte i høringen. Det samme gjelder forslaget om å lovfeste beskyttelsesformålet i beskrivelsen av omsorgsansvaret og i de relevante inngrephjemlene. Også forslaget om å lovfeste at barnet har rett til vern av sin personlige integritet og forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling under opphold på institusjon har fått stor tilslutning i høringen. Departementet viderefører derfor disse endringsforslagene i lovutkastet §§ 10-1, 10-2, 10-3, 10-7, 10-8 og 10-10. Formålet er å styrke og tydeliggjøre institusjonenes plikt til å beskytte barn som bor på institusjon, og tydeliggjøre barnets rett til beskyttelse.

Når barn bor på barnevernsinstitusjon, skal de ansatte på institusjonen gi barnet omsorg i foreldrenes sted. Dette innebærer blant annet å gi barn vern og beskyttelse for å hindre at barnet ikke utsetter seg selv eller andre for fare. Departementet viser til at staten har en plikt til å gi barn nødvendig beskyttelse og omsorg, jf. barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 2. FNs barnekomité understreker at også mangel på tiltak eller unnlaterelser kan utgjøre brudd på artikkel 3. Plikten til å beskytte barn innebærer en plikt til å beskytte barnet mot skade fra andre, plikt til hindre at barnet utsetter seg selv for fare og skade, og en plikt til å forebygge risiko for skade framover i tid. Barnekomitéen viser også til at barnet blant annet har rett til beskyttelse mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, seksuell trakassering, gruppepress, mobbing, nedverdiggende behandling, narkotika og beskyttelse mot seksuell, økonomisk og annen utnyttning. Å beskytte barnet inngår derfor som en del av institusjonens omsorgsansvar. Videre vil det å ivareta barnets rett til omsorg og beskyttelse være et legitimt formål som kan begrunne inngrep i barnets rettigheter etter blant annet EMK artikkel 8 og Grunnloven § 102.

15.4.3 Rammene for omsorgsansvaret

Departementet mener det fortsatt er behov for å tydeliggjøre rammene for institusjonens omsorgsansvar. Høringen viser bred støtte til forslaget, og flere instanser understreker at forslaget er viktig for å kunne gi barn som bor på institusjon forsvarlig omsorg og beskyttelse.

Departementet viderefører forslaget om en ny bestemmelse om institusjonens grensesetting ut fra omsorgsansvaret. Departementet oppretthol-

der forslaget om å tydeliggjøre i bestemmelsen at institusjonen har rett og plikt til å sette grenser for barnet når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse ut fra barnets alder og modenhet, jf. lovutkastet § 10-3 første ledd første punktum.

Hva som ligger i forsvarlig omsorg og beskyttelse må vurderes individuelt og avhenger blant annet av det enkelte barns alder og modenhet. Barnets beste skal ligge til grunn for hvordan institusjonen gir barnet omsorg og beskyttelse, jf. barnevernsloven § 1-3. Institusjonens grensesetting overfor barn som bor på institusjon må være innenfor det som er allment akseptert i oppdragelsen av barn, i lys av barnets alder og modenhet. I høringsnotatet forslø departementet å lovfeste at institusjonen, på *tilsvarende måte som foreldre*, kan sette grenser for barnets bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, internett, besøk og bevegelsesfrihet. Høringsinstansene har ulike oppfatninger av hvorvidt omsorgsansvaret bør knyttes til hva foreldre kan gjøre. *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Barneombudet* og *Statsforvalteren i Trøndelag* støtter eksplisitt forslaget om at omsorgsansvaret kobles til foreldrenes omsorgsplikt etter barneloven. *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark* og *KS* mener imidlertid at omsorgsansvaret ikke bør knyttes til hva foreldre kan gjøre, men til en profesjonsetisk standard.

Departementet viderefører forslaget om å knytte beskrivelsen av institusjonens omsorgsansvar i barnevernsloven til foreldrenes ansvar etter barneloven. Departementet anerkjenner at barnets opplevelse av en grensesetting kan være svært ulik avhengig av om det er en forelder eller ansatte på en institusjon som utøver omsorgsansvaret. Barn på institusjon er i en mer sårbar situasjon fordi de ivaretas av andre enn sine primære omsorgspersoner. Etter departementets syn bør likevel rammene for institusjonens omsorgsansvar ta utgangspunkt i barnelovens regler om foreldreansvar. Departementet legger blant annet vekt på at de ansatte på institusjonen skal ivareta foreldrefunksjonen under institusjonsoppholdet, gjennom å gi omsorg og beskyttelse i foreldrenes sted. Videre er institusjonen barnets hjem i den perioden barnet bor på institusjonen, og barna skal så langt det er mulig ha et liv tilsvarende barn som ikke bor på institusjon. Å vise til foreldres adgang til å sette grenser for barn kan etter departementets syn bidra til å normalisere grensesetting overfor barn som bor på institusjon. Videre kan det understreke at institusjonens adgang til å sette grenser i medhold av omsorgsansvaret ikke går utover det foreldre ellers kan

gjøre. Departementet opprettholder også forslaget om å tydeliggjøre i loven at institusjonen kan sette grenser for barnets bevegelsesfrihet, besøk, bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og internett. Det er nytt at det presiseres i loven at institusjonen kan sette grenser for barnets bruk av internett.

Å sette grenser for barnet innenfor omsorgsansvarets handlingsrom utgjør ikke et inngrep i barnets rettigheter og krever ikke særskilt hjemmel i lov. Derimot vil handlinger og tiltak som ikke kan gjennomføres i medhold av omsorgsansvaret kreve en klar lovhjemmel. Departementet viderefører forslaget om å presisere dette i barnevernsloven, jf. lovutkastet § 10-3 fjerde ledd. Hensikten er å tydeliggjøre dette viktige rettslige utgangspunktet i loven.

Det kan være krevende å vurdere hvilke grenser som kan settes innenfor omsorgsansvaret og hva som utgjør et inngrep i barnets rettigheter som krever særskilt hjemmel i lov. En handling eller et tiltak som er innenfor omsorgsansvaret for et barn, vil ikke nødvendigvis være innenfor omsorgsansvaret for et annet barn. For eksempel kan det vurderes å være et lite formålstjenlig og egnet tiltak å kreve at en 17-åring som er til behandling for vedvarende misbruk av tyngre narkotiske stoffer, skal levere fra seg en boks med snus. Samtidig kan det være forsømmelse av omsorgsansvaret, dersom institusjonen ikke griper inn mot en 13-åring som bruker tobakk.

Kunnskap om det konkrete barnets særlige behov, utfordringer og sårbarhet er en forutsetning for å kunne gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse under institusjonsoppholdet. Departementet foreslår at det presiseres i § 10-3 andre ledd at grensene som kan settes i medhold av omsorgsansvaret må vurderes ut ifra barnets individuelle behov for omsorg og beskyttelse.

I høringsnotatet foreslo departementet å innta i forslag til ny § 10-3 at grensene må være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til interessene som skal ivaretas både i omfang og varighet. Etter en fornyet vurdering foreslår departementet i kapittel 15.4.5 å beholde dagens § 10-6 som utdyper grunnleggende krav til at inngrep i barns rettigheter må være nødvendige og forholdsmessige. Videre foreslås det i kapittel 15.4.5 at det inntas i bestemmelsen at kravene til nødvendighet og forholdsmessighet også gjelder for institusjonens grensesetting. Det innebærer at før institusjonen setter grenser for et barn skal andre mindre inngripende tiltak være forsøkt eller vurdert som utilstrekkelige. Tiltaket må være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til

interessene som skal ivaretas. Tiltaket skal gjennomføres så skånsomt som mulig og ikke vare lenger enn nødvendig.

Sentrale forhold i vurderingen av hvilke grenser som kan fastsettes ut fra omsorgsansvaret er barnets alder og modenhet, tiltakets art og lengde, og barnets individuelle behov for omsorg og beskyttelse. Grensesettingen skal ivareta hensynet til barnets beste. Institusjonen skal alltid høre barnet, og barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Konsekvensen av at institusjonen lar være å begrense mulige skadevirkninger for barnet er en sentral del av vurderingen. Jo mer inngripende grensen som skal settes for barnet er, desto større krav stilles til at grensesettingen er nødvendig og forholdsmessig. Hvilke grenser som anses nødvendige, og hvor lenge eller hvor omfattende grensetingen kan være, vil bero på en konkret vurdering. Både de positive og negative konsekvensene for barnet skal veies mot hverandre.

En viktig del av omsorgsansvaret er å etablere gode rammer og strukturer i hverdagen som fremmer barnets utvikling og selvstendighet. Å sette grenser om for eksempel rimelige innetider eller bestemte steder eller miljøer barnet ikke får oppholde seg for å beskytte barnet, vil kunne anses som nødvendige grenser. Slike grenser kan ut ifra en konkret vurdering av barnets individuelle behov også opprettholdes for en lengre periode eller for hele institusjonsoppholdet. Hensynet til å beskytte barn som bor på institusjon er tungtveiende. Dersom barnet har et særlig behov for beskyttelse kan det være nødvendig ut fra omsorgsansvaret å begrense barnets bevegelsesfrihet med mer omfattende virkemidler, for eksempel ved at barnet for en avgrenset periode ikke får forlate institusjonen eller må ha følge av en institusjonsansatt utenfor institusjonen, se nærmere omtale i Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 16.1.4.4.

Datatisynet har etterspurt tydeligere regler for begrensning i bruk av elektronisk kommunikasjon og internett, inkludert om det kan iverksettes for barn i alle aldre og på alle tidspunkt av døgnet. Departementet viser til at hvilke grenser som kan settes ut fra omsorgsansvaret er en konkret og individuell vurdering som institusjonen må gjøre ut fra hvert enkelt barns behov. Institusjonen kan for eksempel etter en konkret vurdering begrense barnets bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler for en avgrenset periode, for eksempel for å få gjennomført lekser eller få tilstrekkelig søvn. Begrensninger i barnets bruk av mobil, pc eller internett kan også være nødvendig

for å hindre at barnet utsetter seg selv for fare eller skade, eksempelvis nettrelaterede overgrep, kjøp og salg av narkotika, salg av seksuelle tjenester eller destruktivt innhold om selvskading og selvmord.

Enkelte høringsinstanser foreslår at det i barnevernslovens beskrivelse av omsorgsansvaret bør henvises til barneloven §§ 31 og 33 om barnets rett til medvirkning og foreldres plikt til å gi barnet stadig større selvråderett med alderen. Etter departementets syn er innholdet i barneloven §§ 31 og 33 tilstrekkelig ivaretatt i barnevernslovens bestemmelser. Barnets rett til medvirkning på barnevernsinstitusjon er hjemlet særskilt i barnevernsloven kapittel 10, jf. lovutkast § 10-2 andre ledd. Barnets rett til medvirkning følger også av barnevernsloven § 1-4 og av medvirkningsforskriften. Barns medvirkning skal ivaretas når institusjonen vurderer å sette grenser for barnet ut fra omsorgsansvaret. Barnet skal få anledning til å uttrykke sine meninger, og barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Det innebærer å gi barnet større frihet og økt medbestemmelse i takt med barnets alder og modenhet.

Som fremhevet i Prop. 133 L (2020–2021)kapittel 16.1.4.4. er det viktig at institusjonen gir god og forståelig informasjon til det enkelte barn, og at barnet involveres i institusjonens vurderinger og beslutninger. Når barnet ikke er enig i institusjonens vurderinger, er det særlig viktig at institusjonen tar seg god tid til å forklare hvorfor institusjonen mener de aktuelle grensene er nødvendig, lytter til barnets innspill og vurderer dem reelt i samråd med barnet. God informasjon, opplevelse av å bli respektert og lyttet til er viktige for å kunne akseptere beslutninger man i utgangspunktet er imot. Dette er også viktig for det videre tillitsforholdet mellom barnet og de ansatte på institusjonen.

Departementet viderefører institusjonens adgang til å benytte milde former for fysisk makt ut fra omsorgsansvaret i § 10-3 tredje ledd. Som omtalt i kapittel 15.4.2 foreslår departementet å presisere at barnets behov for beskyttelse, i tillegg til omsorg, kan gi grunnlag for å bruke milde former for fysisk makt. Departementet understreker at milde former for fysisk makt kun skal benyttes dersom det er åpenbart nødvendig i det enkelte tilfelle. De generelle vilkårene for grensesetting og inngrep i lovutkastet § 10-6 gjelder også ved milde former for fysisk makt, se kapittel 15.4.5. Kravet til at fysisk maktbruk må være åpenbart nødvendig innebærer et skjerpet krav til at maktbruken er nødvendig og forholds-

messig i situasjonen. Departementet viser til at selv milde former for fysisk makt kan oppleves krenkende og skal gjennomføres så skånsomt som mulig. Institusjonen skal benytte miljøterapeutiske virkemidler for å motivere barnet til å samarbeide. Institusjonen skal arbeide systematisk for å forebygge alle former for bruk av fysisk makt, jf. lovutkast § 10-5 første ledd. Videre skal institusjonen gjennomgå bruk av fysisk makt sammen med barnet, jf. utkast til § 10-5 andre ledd. Nærmere omtale av institusjonens adgang til benytte milde former for fysisk makt ut fra omsorgsansvaret er omtalt i Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 16.1.4.5.

Departementet understreker at institusjonens grensesetting overfor barnet ikke kan stride mot barnets rett til kontakt med oppnevnt verge, advokat, barnevernstjeneste, tilsynsmyndighet, helsepersonell, konsulær representant, prest, annen religiøs leder eller lignende, jf. lovutkastet § 10-2 andre ledd. Dette er en videreføring av gjeldende rett. Det vises til Wien-konvensjonen av 1963 om konsulært samkvem, som blant annet gjelder ved behandling av barnevernssaker der barn har tilknytning til andre land. Adgang til konsulær bistand må praktiseres i samsvar med Wienkonvensjonen og andre folkerettslige forpliktelser. Departementet viser til lovutkastet §§ 10-2 og 10-3.

15.4.4 Trygghet og trivsel på institusjon

Flertallet av høringsinstansene støtter forslaget om å skille ut en egen bestemmelse om institusjonens adgang til å sette grenser for barn på institusjonen ut fra hensynet til trygghet og trivsel på institusjonen. Forslaget innebærer ingen realitetsendring, men tydeliggjør institusjonens ansvar for forsvarlig drift. Institusjonen skal fungere som et sosialt felleskap hvor både barna som bor der, ansatte og besøkende kan trives og føle seg trygge.

Departementet viderefører derfor dagens adgang til å sette individuelle grenser overfor barn, ut fra hensynet til trygghet og trivsel for andre barn eller ansatte, jf. lovutkast § 10-4. Departementet understreker at det ofte vil være et sammenfall mellom ivaretagelse av trygghet og trivsel for andre på institusjonen og omsorgsansvaret for det enkelte barnet. Videre følger det av forarbeidene til dagens § 10-2 tredje ledd at bestemmelsen også åpner for at det kan fastsettes generelle husordensregler for alle barn som bor på institusjonen ut fra hensynet til trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Bufdir har spilt inn at det bør framgå av bestemmelsen hvilke begrensninger som kan gjennomføres for å ivareta trygghet og trivsel på institusjon. Departementet er enig i innspillet og foreslår derfor å presisere i bestemmelsen at institusjonen kan sette tilsvarende grenser for barnet som nevnt i § 10-3 første ledd første punktum. Dette innebærer at institusjonen blant annet kan sette grenser for barnets bruk av kommunikasjonsmidler, internett, besøk og bevegelsesfrihet hvis det er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre på institusjonen. Det foreslås også presisert i lovutkastet § 10-4 første ledd andre punktum at institusjonen, dersom det er åpenbart nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre på institusjonen, kan benytte milde former for fysisk makt som nevnt i lovutkastet § 10-3 tredje ledd. Også dette er en videreføring av gjeldende rett. Milde former for fysisk makt kan være å holde barnet kortvarig fast eller lede barnet, jf. lovutkastet § 10-3 tredje ledd. Bruk av milde former for fysisk makt etter bestemmelsen kan ikke være en generell og fastsatt reaksjonsform for brudd på husordensregler eller lignende.

I kapittel 15.4.5 foreslår departementet at de generelle vilkårene for inngrep i dagens § 10-6 også skal gjelde for grensesetting. Vilkårene gjelder dermed også for grensesetting og milde former for fysisk makt av hensyn til trygghet og trivsel for andre på institusjonen. Se for øvrig nærmere omtale av grensesetting og fysisk maktbruk av hensyn til trygghet og trivsel på institusjonen i Prop. 133 L (2020-2021) kapittel 16.1.4.4. og 16.1.4.5. Departementet viser til lovutkastet § 10-4.

15.4.5 Generelle vilkår for grensesetting og inngrep i barnets rettigheter

Dagens barnevernslov § 10-6 tydeliggjør de generelle menneskerettslige kravene til at inngrep i barnets rettigheter må være nødvendige og forholdsmessige, jf. blant annet Grunnloven og EMK. Departementet foreslo i høringsnotatet å oppheve dagens § 10-6 og i stedet ta inn de generelle vilkårene som utdyper nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderingen i de relevante bestemmelsene i kapittel 10. Forslaget fikk støtte i høringen, og flere instanser pekte på behovet for å synliggjøre vilkårene.

Justis- og beredskapsdepartementet mener det er uklart i hvilken grad forholdsmessighetskravene som foreslås i kapittel 10, er ment å innebære en realitetsendring. Videre påpeker Justis- og beredskapsdepartementet at denne typen dobbeltregulering bør unngås. Departementet er enig i disse inn-

spillene og viderefører derfor bestemmelsen som angir de generelle vilkårene for inngrep, med enkelte språklige justeringer. Videre foreslår departementet å presisere i bestemmelsen at de generelle vilkårene også gjelder for institusjonens grensesetting. Det foreslås derfor å lovfeste i § 10-6 første ledd at før det settes grenser eller gjøres inngrep, skal andre mindre inngripende tiltak være forsøkt eller vurdert som utilstrekkelige. Videre foreslås det presisert at grensesetting og inngrep må være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til interessene som skal ivaretas. Tiltaket skal gjennomføres så skånsomt som mulig og ikke være lenger enn nødvendig, se lovutkastet § 10-6 første ledd. Vilkårene i § 10-6 første ledd gjelder for grensesetting ut fra omsorgsansvaret og av hensynet til trygghet og trivsel for andre på institusjonen, jf. lovutkastet §§ 10-3 og 10-4, og inngrep i barnets rettigheter jf. §§ 10-7 til 10-13. Tilbakeføring etter § 10-14 og iverksetting av beskyttelsestiltak etter § 10-15 må også oppfylle vilkår om nødvendighet og forholdsmessighet. Vilkåret om at inngrep og grensesetting må være nødvendig og hvilket formål som begrunner tiltaket, framgår av de enkelte bestemmelsene som åpner for å sette grenser eller vedta inngrep. Det gjelder et skjerpet krav til nødvendighet ved bruk av fysisk makt, jf. §§ 10-3, 10-4 og 10-11. Det nærmere innholdet i vilkårene i § 10-6 er omtalt i Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 16.1.4.8.

Å innta de generelle vilkårene som utdyper nødvendighets- og forholdsmessighetskravet i hver enkelt bestemmelse vil i stor grad innebære en omfattende dobbeltregulering, som også vil føre til at kapittelet blir mindre oversiktlig. Departementet understreker samtidig at vilkårene er helt sentrale i vurderingen av om grensesetting kan gjennomføres eller inngrep kan iverksettes. Det vises til at *Bufdir* skal utarbeide veiledningsmateriale for lovens kapittel 10 og sørge for nødvendig opplæring av ansatte på institusjon i regelverket. Departementet viser til lovutkastet § 10-6 første ledd.

15.4.6 Totaliten av grenser og inngrep

Etter departementets syn tar ikke dagens regelverk tilstrekkelig høyde for at institusjonen kan iverksette kombinasjoner av grenser og inngrep overfor barnet som i sum kan være uforholdsmessige. Departementet fastholder derfor forslaget om at institusjonen, ved vurdering av om grenser eller inngrep er nødvendige og forholdsmessige, skal vurdere det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep overfor barnet, se lovutkastet § 10-6 andre ledd første setning. Forslaget fikk

bred støtte i høringen. Departementet foreslår etter en fornyet vurdering å samle de generelle vilkårene for grensesetting og inngrep, som omtalt ovenfor, og kravet til å vurdere omfang og varighet av grenser og inngrep i en felles bestemmelse, jf. lovutkastet § 10-6.

Plikten til å vurdere det samlede omfanget av grensesetting og inngrep, innebærer at institusjonen må ha oversikt over hvilke grenser og inngrep som til enhver tid er satt overfor barnet. Det omfatter eksempelvis grenser som er satt for barnets bruk av internett, besøk eller bevegelsesfrihet utenfor institusjonens område etter § 10-3 og inngrep for eksempel i form av innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og rusmiddeltesting, jf. §§ 10-10, 10-7 eller 10-13.

Kombinasjoner av grenser innenfor omsorgsansvaret eller av hensynet til trygghet og trivsel for andre på institusjonen etter lovutkastet § 10-3 og § 10-4, og kombinasjoner av grenser og inngrep, etter lovutkastet §§ 10-7 til 10-13, må vurderes samlet. Selv om grensesettingen eller inngrepet isolert sett vurderes som nødvendig og forholdsmessig i det enkelte tilfellet, kan summen av grenser og/eller inngrep innebære at de samlet sett blir uforholdsmessige.

I tillegg til å vurdere omfanget, skal institusjonen vurdere varigheten av grenser og inngrep i nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderingen. Å inndra barnets elektroniske kommunikasjonsmiddel etter gjeldende § 10-9 (lovutkastet § 10-12) kan for eksempel etter en konkret vurdering være nødvendig og forholdsmessig for en uke, men uforholdsmessig i to uker, i lys av det totale omfanget av grenser og inngrep som gjelder for barnet.

Hvorvidt barnet bor alene eller ikke må også inngå i nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderingen, og dette er foreslått inntatt i lovutkastet § 10-6 andre ledd andre setning. At barn bor alene, vil i seg selv ikke være et ulovlig inngrep. Det er likevel et forhold som må hensyntas i vurderingen av om grenser og/eller inngrep er nødvendige og forholdsmessige for å gi barnet forsvarlig omsorg, beskyttelse og eventuelt behandling.

Institusjonen må dokumentere sine faglige vurderinger i barnets journal, jf. § 12-4. Videre opprettholder departementet forslaget om at protokoller som institusjonen sender barnevernstjenesten og statsforvalteren, jf. lovutkastet § 10-16 første ledd, også skal inneholde institusjonens vurderinger av det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep overfor barnet. Forslaget innebærer at statsforvalteren også må vurdere kombi-

nasjonen av de grenser og inngrep barnet er underlagt. Forslaget skal bidra til å styrke barnets rettssikkerhet. Departementet viser til lovutkastet §§ 10-6 andre ledd og 10-16 første ledd.

15.4.7 Rusmiddeltesting

Departementet viderefører forslaget om flere mindre og enkelte pedagogiske endringer i dagens regler om rusmiddeltesting. Forslaget har fått støtte fra 39 av 42 høringsinstanser. Forslaget innebærer å dele opp dagens § 10-10 om rusmiddeltesting i to ulike bestemmelser. Gjeldende § 10-10 første og andre ledd om frivillig rusmiddeltesting foreslås videreført i § 10-7, mens gjeldende § 10-10 tredje ledd om rusmiddeltesting uten krav om samtykke videreføres i § 10-13.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om å presisere beskyttelsesformålet i bestemmelsen om frivillig rusmiddeltesting. Det foreslås at testing bare kan benyttes når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg, *beskyttelse* og behandling, jf. lovutkastet § 10-7 første ledd. Se nærmere omtale av beskyttelsesformålet i kapittel 15.4.2. Behandling gjelder kun for barn med institusjonsopphold etter §§ 4-4, 6-1 og 6-2.

Departementet opprettholder også forslaget om å presisere i bestemmelsen at samtykke til frivillig rusmiddeltesting skal være skriftlig og at den som samtykker, skal informeres om at samtykket når som helst kan trekkes tilbake. Det foreslås ingen endring i reglene om hvem som kan samtykke til rusmiddeltesting. Det kreves fortsatt samtykke fra barnet, uavhengig av barnets alder. Er barnet under 15 år må også foreldrene samtykke, eller barnevernstjenesten hvis den har overtatt omsorgen. For enslige mindreårige asylsøker under 15 år i omsorgssentre, må også Barne-, ungdoms- og familieetaten samtykke. Dette videreføres i § 10-7 tredje ledd.

Dagens § 10-10 tredje ledd om tvungen rusmiddeltesting etter vedtak fra barneverns- og helsenemnda foreslås videreført i § 10-13. Denne adgangen gjelder kun barn som har vedtak om opphold på institusjon etter § 6-2. I barnevernsloven § 6-2 femte ledd foreslås det å tydeliggjøre nemndas myndighet til å treffe vedtak om rusmiddeltesting uten samtykke. Det presiseres i bestemmelsen at nemnda kan beslutte rusmiddeltesting dersom testing er nødvendig ut fra formålet med oppholdet. Departementet viser til at dersom det ikke framgår av nemndsvedtaket hvordan rusmiddeltestingen skal gjennomføres, vil det være opp til institusjonen å vurdere om rusmid-

deltesting er nødvendig og forholdsmessig i hvert enkelt tilfelle. Testing skal bare kreves så langt det er behov for det, sett i sammenheng med nemndas vedtak.

Rusmiddeltesting, både med og uten barnets samtykke, er inngripende for barnet, og testing kan bare skje når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg, beskyttelse og eventuelt behandling. De generelle vilkårene i § 10-6 om at inngrep må være nødvendige og forholdsmessige, gjeldet også for institusjonens avgjørelser om rusmiddeltesting, inkludert at testingen må gjennomføres så skånsomt som mulig. Nærmere krav til gjennomføring av rusmiddeltesting framgår av forskrift.

Adgang til rusmiddeltesting er nærmere omtalt i Prop. 133 L (202–2021) kapittel 16.1.4.12. Departementet viser til lovutkastet §§ 6-2 femte ledd, 10-7, 10-13 og 10-16.

15.4.8 Innsyn i barnets kommunikasjon

15.4.8.1 Innledning

Det har skjedd en betydelig digital utvikling i samfunnet de siste tiårene, og dagens barnevernslov tar ikke godt nok høyde for denne utviklingen. Tilgang til internett og elektroniske kommunikasjonsmidler kan være viktig for barn som bor på institusjon, for å holde kontakt med nettverket sitt. Barn som bor på institusjon oppgir i undersøkelser at det er svært viktig for dem å ha kontakt med venner på sosiale medier. Samtidig har den digitale utviklingen ført til at risikoatferd og negativ sosial læring i økende grad skjer på digitale plattformer og gjennom elektronisk kommunikasjon. Kunnskapsgrunnlaget viser at barn som bor på institusjon benytter mobiltelefon og pc til å planlegge rømming, kjøp av rusmidler, salg av seksuelle tjenester og å begå lovbrudd.¹² Bruk av sosiale medier kan bidra til negativ påvirkning fra digitale felleskap, hvor særlig unge jenter som bor på institusjon deler bilder, video og tekster om spiseforstyrrelse, selvmordstanker og selvskading.¹³ Manglende innsyn i og kontroll med barnets elektronisk kommunikasjon og aktivitet kan føre til at barn som bor på institusjon ikke får den nødvendige omsorgen og beskyttelsen de har rett på.

Foreldre kan åpne brev som er adressert til barnet ved mistanke om ulovlig innhold, for eksempel narkotika jf. forarbeider til barneloven. I

kommentarene til barneloven er det vektlagt at det avgjørende er hvorvidt foreldrene har grunnlag for mistanke, og ikke om mistanken blir bekreftet når de åpner brevet. Videre framgår det at det kan være grunn til å akseptere at foreldre overvåker elektronisk kommunikasjon når de har grunn til å tro at barnet kan bli utsatt for seksuelle eller andre overgrep. Det understrekes imidlertid at dette kan innebære et urimelig inngrep i barnets rett til privatliv, særlig hvis mistanken er ugrunnet. I NOU 2020: 14 *Ny barnelov* framgår det at foreldre som et utgangspunkt ikke skal kunne åpne eller lese barnets private kommunikasjon. Utvalget understreker imidlertid at et viktig forbehold er spørsmålet om barnet kan utsettes for skade eller fare. Utvalget viser til at «[...] det er en kjent problemstilling at barns inntreden på elektroniske plattformer har gjort det lettere å komme i kontakt med et barn for den som vil utnytte barnet på ulikt vis. En forelder som har indikasjoner på for eksempel seksuelle krenkelser på nett, vil ikke bare ha rett, men også plikt til å gripe inn for å hindre at barnet utsettes for skade eller fare».

Utgangspunktet om at foreldrene ikke skal lese barnets private kommunikasjon, må derfor leses med et betydelig forbehold om at hensynet til beskyttelsen av barnet kan gå foran hensynet til barnets privatliv. Etter departementets syn kan ikke barn som bor på institusjon ha dårligere vern på digitale arenaer eller ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, enn barn som bor hjemme. Etter departementets oppfatning er det avgjørende at ansatte på institusjon har de samme virkemidlene som foreldre har til å ivareta omsorgen for barn som bor på institusjon.

Dagens barnevernslov inneholder et forbud mot å føre kontroll med barnets korrespondanse i § 10-2 fjerde ledd. Av forarbeidene til bestemmelsen framgår det at institusjonen for eksempel ikke kan sjekke et barns e-postkorrespondanse, ulike chattetjenester på sosiale medier eller tekstmeldinger, heller ikke hvis kommunikasjonsmiddelet er fratatt barnet. Etter departementets syn kan dette forbudet komme i konflikt med institusjonens omsorgsansvar. Departementet viderefører derfor forslaget fra høringsnotatet om å oppheve forbudet mot å føre kontroll med barnets korrespondanse i dagens § 10-2. Forslaget har fått bred støtte i høringen. Institusjonen vil i kraft av omsorgsansvaret, på samme måte som foreldre, ha en viss mulighet til å lese barnets private kommunikasjon for å beskytte og ivareta barnet. Det kan imidlertid være krevende å vurdere om en avgjørelse om innsyn er innenfor omsorgsansvaret eller utgjør et inngrep i barnets rettigheter

¹² Bufdir (2023). *Helhetlig kunnskapsgrunnlag tvang og rettigheter i institusjon*.

¹³ NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen*, kapittel 14.4.3.

som krever særskilt hjemmel i lov. Departementet viderefører derfor forslaget fra høringsnotatet om å innta en tydelig hjemmel for når institusjonen kan vedta innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon, som oppfyller grunnleggende krav til inngrep i barnets privatliv og korrespondanse etter EMK og Grunnloven. En klar lovhjemmel vil gjøre det tydeligere for ansatte på institusjon, barn og foreldre når institusjonen kan kreve innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon. En tydelig lovhjemmel og rettsikkerhetsgarantier, kan bidra til mer forutberegnelighet og bedre rettssikkerhet for barnet.

15.4.8.2 *Vilkår for innsyn i barnets kommunikasjon*

Forslaget om å gi institusjonen en ny hjemmel til å vedta innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon fikk bred støtte i høringen. Departementet foreslår derfor å lovfeste at institusjonen kan treffe vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet ved begrunnet mistanke om at barnet utsettes for fare eller skade ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Se lovutkastet § 10-10.

Etter Grunnloven § 102, barnekonvensjonen artikkel 16 nr. 1 og EMK artikkel 8 nr. 1 har barn rett til respekt for sitt privatliv og sin korrespondanse/kommunikasjon. Denne retten er ikke absolutt. Et inngrep i rettighetene kan være lovlig hvis tiltaket har klar hjemmel i lov og er nødvendig, herunder forholdsmessig, i et demokratisk samfunn etter nærmere angitte formål, jf. praksis fra EMD og Høyesterett i Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60. Departementet foreslår en lovhjemmel for innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon som oppfyller grunnleggende krav til inngrep i barnets privatliv og kommunikasjon, i tråd med føringer fra EMD og Høyesterett. Se nærmere omtale av vilkårene for inngrep i retten til privatliv mv. under gjeldende rett, kapittel 15.1.1.4.

Legitime formål som kan begrunne inngrep i retten til privatliv er blant annet å beskytte helse eller moral, jf. EMK artikkel 8. Departementet viser til at barns bruk av elektronisk kommunikasjon og aktivitet på digitale flater er en stor og økende utfordring, jf. omtalen i kapittel 15.4.8.1. Innsyn i barnets kommunikasjon kan bidra til å hindre at barnet utsettes for fare eller skade og dermed sette institusjonen i bedre stand til å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse. Etter departementets syn oppfyller den foreslåtte bestemmelsen kravet om å forfølge et legitimt formål. Videre mener departementet at hjemmelen er nødvendig for at institusjonen skal kunne gi

barn på institusjon forsvarlig omsorg og beskyttelse.

Departementet legger til grunn at innsyn i elektronisk kommunikasjon og aktivitet er et inngripende tiltak. Departementet viderefører forslaget om at innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet, på samme måte som adgang til kroppsvisitasjon og undersøkelse av barnets rom mv. etter § 10-8, bør begrenses til tilfeller hvor det foreligger *begrunnet mistanke* om at barnet gjennom bruk av mobil, pc, internett etc., utsettes for fare eller skade. Kravet om begrunnet mistanke innebærer at institusjonen ikke kan vedta innsyn rutinemessig. Det må i det enkelte tilfellet være konkrete, objektive holdepunkter for at barnet utsettes for fare eller skade ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Det kan blant annet omfatte begrunnet mistanke om kjøp av rusmidler, salg av seksuelle tjenester eller risiko for at barnet utsettes for overgrep. Videre kan det omfatte begrunnet mistanke om at barnet utsettes for fare eller skade gjennom digitale felleskap eller informasjon knyttet til selvskading og selvmord.

I tillegg til kravet om begrunnet mistanke om at barnet utsettes for fare eller skade gjennom bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, stilles det krav om at innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet er et nødvendig tiltak for å gi barnet forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling. Dette foreslås inntatt i lovutkastet § 10-10 andre ledd. Det tydeliggjør hvilke formål som kan begrunne et vedtak om innsyn.¹⁴ Videre tydeliggjør det at innsyn i det enkelte tilfellet må være nødvendig, herunder forholdsmessig, etter en konkret vurdering. Kravet til nødvendighet og forholdsmessighet er utdypet i lovutkastet § 10-6. Det følger av § 10-6 første ledd at før det gjøres inngrep skal andre mindre inngripende tiltak være forsøkt eller vurdert som utilstrekkelige. Videre må tiltaket være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til interessene som skal ivaretas. Dette innebærer at et vedtak om innsyn må være et egnet og nødvendig tiltak for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse, i lys av alternative tiltak. Videre må innsyn være et forholdsmessig tiltak, i art, omfang og varighet, ut fra en balansert avveining av belastningen for barnet ved å vedta innsyn og skadepotensialet for barnet hvis det ikke vedtas innsyn. Dette utdypes nærmere nedenfor.

¹⁴ Behandlingsbegrepet gjelder for barn i institusjon etter §§ 4-4, 6-1 og 6-2.

Statsforvalteren i Rogaland er enig i at digital kommunikasjon har et stort potensial for fare og skade, men er usikker på hvor effektivt tiltaket vil være. Også *Statens helsetilsyn* har spilt inn at det er usikkert om formålet om bedre beskyttelse vil oppnås gjennom forslaget. På den ene siden peker Statens helsetilsyn på at forslaget kan forhindre at barn utsettes for fare eller skade. På den andre siden viser både Statens helsetilsyn og *Landsforeningen for barnevernsbarn* til at innsyn i kommunikasjon kan skade tilliten mellom ansatte på institusjon og barnet, og dermed hindre det miljøterapeutiske arbeidet. Statens helsetilsyn peker også på at barn er digitalt kompetente og vil finne metoder for å skjule kommunikasjon på selv om det gis innsyn. Departementet har forståelse for motforestillingene, men mener det er behov for en hjemmel som innebærer at institusjonen kan kreve innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon når det er nødvendig for å beskytte og ivareta barnet. Hvorvidt innsyn i det enkelte tilfellet vil være et egnet og effektivt tiltak for å oppnå formålet, må vurderes konkret ut fra forholdene i den enkelte sak.

Når det gjelder hvorvidt innsyn i barnets kommunikasjon kan skade tilliten mellom ansatte på institusjonen og barnet, viser departementet til at dette er et sentralt forhold som må inngå i den konkrete vurderingen av om vedtak om innsyn er et nødvendig og forholdsmessig tiltak. Belastningen innsyn vil ha for barnet og mulig skade på tillitsforholdet mellom de ansatte og barnet må veies opp mot fare- eller skadepotensialet som institusjonen har en begrunnet mistanke om at barnet utsettes for. Positive og negative konsekvensene for barnet skal veies mot hverandre, og vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon skal ivareta hensynet til barnets beste, jf. § 1-3.

Landsforeningen for barnevernsbarn mener det ikke er nødvendig å gi institusjonen adgang til innsyn i barnets kommunikasjon fordi det er tilstrekkelig å kunne inndra elektroniske kommunikasjonsmidler etter omsorgsansvaret eller gjeldende § 10-9 (lovutkastet § 10-12).¹⁵ Departementet understreker at institusjonen skal velge det minst inngripende tiltaket for å oppnå formålet. Institusjonen har plikt til å forebygge inngrep i barns rettigheter og skal alltid forsøke miljøterapeutiske virkemidler og metoder for å motivere barnet til å samarbeide, jf. lovutkastet § 10-5. Departementet er enig i at det i noen tilfeller kan

være tilstrekkelig å begrense bruk av eller inndra elektroniske kommunikasjonsmidler. I andre tilfeller kan det å kreve innsyn for å få nærmere informasjon om faren eller skaden barnet kan være utsatt for, være nødvendig for at institusjonen skal kunne gi forsvarlig omsorg og beskyttelse.

Departementet påpeker at barnets medvirkning er et sentralt moment i vurderingen av om vilkårene for innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon er oppfylt. Barns rett til medvirkning skal ivaretas i samsvar med § 10-2 andre ledd. Innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon kan for noen barn oppleves som mindre inngripende enn at barnet blir fratatt mobil eller pc for en kortere eller lengre periode. Dette ble også spilt inn i høringen av Statens Helsetilsyn. Barnet har rett til å uttale seg om begrensinger og inngrep som angår dem. Departementet viser til at det etter en konkret vurdering kan være tilfeller hvor barnet kan velge mellom at institusjonen får innsyn i kommunikasjonen eller at barnet blir fratatt kommunikasjonsmiddelet.

Departementet understreker at et vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet ikke skal være mer omfattende eller langvarig enn det som er nødvendig for formålet. Dette må vurderes konkret ut fra forholdene i den enkelte sak. Jo mer inngripende tiltak, desto strengere krav stilles til tiltakets nødvendighet og forholdsmessighet. Hvor inngripende et tiltak er, beror blant annet på tiltakets art, omfang og varighet, og hvordan tiltaket rammer i det konkrete tilfellet.

EMD har i *Munjaz mot Storbritannia* [EMD-2006–2913] (2012) framhevet at når en persons autonomi allerede er begrenset stilles det særlig strenge krav til om tiltaket har tilstrekkelig hjemmel i lov og er nødvendig og forholdsmessig i det enkelte tilfellet. Departementet viser i den forbindelse til forslaget om at institusjonen ved vurdering av nødvendigheten av inngrep også skal vurdere det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep som gjelder for barnet, jf. lovutkast § 10-6 andre ledd. Forslaget er nærmere omtalt i kapittel 15.4.6.

Videre må det foreligge sikkerhetsmekanismer som hindrer vilkårlighet og myndighetsmisbruk. Departementet foreslår at institusjonens avgjørelser om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon er enkeltvedtak som skal protokollføres og sendes til barnevernstjenesten og statsforvalteren, se lovutkastet § 10-16 første ledd. Barnet og foreldrene kan klage direkte til statsforvalteren på institusjonens vedtak om innsyn, jf. lovut-

¹⁵ Barnevernsloven § 10-9 gjelder kun for barn som bor på institusjon etter §§ 4-4, 6-1 eller 6-2.

kastet § 10-16 andre ledd første punktum. I likhet med bestemmelsen om adgang til kroppsvisitasjon og undersøkelse av rom mv., foreslår departementet at det er institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt som kan fatte vedtak om innsyn i barnets kommunikasjon. Videre foreslår departementet at vedtak om innsyn i kommunikasjon kan treffes for inntil 14 dager om gangen. Det vises til at elektronisk kommunikasjon og aktivitet skjer fortløpende og det er lite praktisk og hensiktsmessig å treffe vedtak om innsyn for hver gang institusjonen gjennomgår kommunikasjon eller aktivitet. Departementet understreker samtidig at et vedtak om innsyn ikke skal være mer omfattende eller langvarig enn det som er nødvendig og forholdsmessig i det enkelte tilfellet. Institusjonen må fortløpende vurdere om det er nødvendig å opprettholde vedtaket.

15.4.8.3 Gjennomføring av innsyn

Bufdir, Statens helsetilsyn og Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus har spilt inn at det er behov for klargjøring av hvordan innsyn skal gjennomføres og hvordan informasjonen skal håndteres. *Bufdir* peker blant annet på tilfeller hvor barnet motsetter seg innsyn. Også *Datatilsynet* etterlyser informasjon om hvordan innsyn skal gjennomføres både i praksis og prosessuelt. *Datatilsynet* anbefaler at det gis nærmere regler om hvordan innsyn kan gjennomføres.

Departementet viser til at institusjonen i utgangspunktet skal benytte miljøterapeutiske virkemidler og metoder for å få barnet til å samarbeide om å gi institusjonen innsyn i barnets kommunikasjon. Det vises videre til at tiltaket skal gjennomføres så skånsomt som mulig og ikke vare lenger enn nødvendig, jf. lovutkastet § 10-6 første ledd tredje punktum og § 10-10 tredje ledd tredje punktum.

Departementet vurderer at nærmere bestemmelser om gjennomføring av innsyn og håndtering av informasjon bør framgå av forskrift. Det vises til at departementet har foreslått en hjemmel til å gi forskrift om gjennomføring av vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet i lovutkastet § 10-10 fjerde ledd. I likhet med *Fagforbundet* vurderer departementet at det vil være behov for at de ansatte gis grundig opplæring, blant annet i gjennomføring og håndtering av informasjon. Departementet viser til lovutkastet § 10-10.

15.4.9 Fysisk makt for å avverge at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade

15.4.9.1 Innledning

Departementet opprettholder forslaget om å lovfeste at institusjonen kan bruke fysisk makt overfor barnet når det er strengt nødvendig for å avverge at barnet utsetter eget liv eller helse for alvorlig skade. Forslaget har fått bred støtte i høringen. På bakgrunn av høringsinnspillene foreslår departementet å samle bestemmelsene om fysisk makt, utover milde former, i én bestemmelse. Endringen utvider institusjonenes adgang til å bruke fysisk makt overfor barn som bor på institusjon sammenlignet med gjeldende lov.

15.4.9.2 Vilkår for inngrep i barnets rett til personlig integritet

Bruk av fysisk makt overfor barnet kan utgjøre et ulovlig inngrep i barnets rett til vern om sin personlige integritet, jf. Grunnloven § 104 og EMK artikkel 8. Samtidig kan unnlattelse av å gripe inn, når barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade, være et brudd på barnekonvensjonen og plikten til å gi barn forsvarlig omsorg og beskyttelse, jf. artikkel 3 nr. 2.

Grunnloven § 104 tredje ledd slår fast at barn er særlig sårbare og har større behov for myndighetenes hjelp for å beskytte sin personlige integritet enn voksne. Staten må derfor sørge for å ha og håndheve et regelverk som på best mulig måte kan verne barnet fra utnyttelse, vold og mishandling. Dette gjelder også i tilfeller hvor barnet skader seg selv eller oppsøker situasjoner som kan føre til utnyttelse. FNs barnekomité har anerkjent at fysisk makt og fysiske handlinger for å beskytte barn kan være en nødvendig del av det å ha omsorg for barn. FNs barnekomité uttaler at omsorgsansvaret innebærer adgang til fysisk intervensjon med formål å beskytte barnet. Det menneskerettslige vernet vil inntreffe dersom institusjonens bruk av fysisk makt overfor et barn er av en slik art og grad at det utgjør et inngrep i den beskyttede rettigheten til vern om personlig integritet etter EMK artikkel 8. Inngrep kan da bare skje hvis det har klar hjemmel i lov, og er nødvendig i et demokratisk samfunn etter nærmere angitte legitime formål. Inngrepet må være egnet til å beskytte helse eller moral eller for å beskytte andres rettigheter og friheter. EMD stiller videre krav om at inngrepet må være forholdsmessig. Det innebærer at inngrepet, etter en konkret vurdering, ikke må være mer inngripende

enn det som er nødvendig for å oppnå det angitte formålet. Fysisk makt er etter sin art særlig inngripende og EMD stiller derfor særlige strenge krav til forholdsmessighet.

Departementet understreker at bruk av fysisk makt overfor barn er særlig inngripende, og kan være både skremmende og krenkende for barnet, selv om handlingens formål er å verne eller beskytte barnet. Etter departementets oppfatning vil institusjonens bruk av fysisk makt, utover milde former, utgjør et inngrep i barnets rettigheter etter blant annet EMK artikkel 8. Dette innebærer at slik maktbruk krever et klart hjemmelsgrunnlag, med tydelige rettslige rammer og rettsikkerhetsgarantier. Etter departementets syn er det nødvendig at barnevernsinstitusjoner som har som formål å gi barn omsorg og beskyttelse kan avverge at barnet utsetter eget liv eller helse for alvorlig skade. Departementet legger til grunn at å hindre at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade er i tråd med formålet om å beskytte helse og moral, så framtidig inngrepet er nødvendig og forholdsmessig etter en konkret vurdering. Forslag til ny bestemmelse om bruk av fysisk makt må utformes slik at det menneskerettslige vernet blir tilstrekkelig ivarettatt.

15.4.9.3 Behovet for å utvide institusjonens adgang til bruk av fysisk makt for å avverge skade på barnets liv eller helse

Statsforvalteren i Rogaland uttrykker stor usikkerhet rundt behovet for en utvidet adgang til bruk av fysisk makt, og mener dagens § 10-7 som gjelder akutte faresituasjoner vil være tilstrekkelig hvis den tolkes riktig. Også *Statens Helsetilsyn* har spilt inn at dagens § 10-7 er tilstrekkelig. Etter departementets vurdering er ikke dagens § 10-7 dekkende for den risiko for alvorlig skade som institusjonen er ansvarlig for å avverge. Kravene til hva som kan defineres som en *akutt* faresituasjon, inkluderer at det må være en *nært forestående* skade eller en situasjon som vil oppstå i *umiddelbar nærhet*, medfører at det i dag er et tomrom mellom omsorgsansvaret i dagens §§ 10-2 og 10-3 og adgangen til å gripe inn i akutte faresituasjoner, jf. § 10-7. Dette tomrommet utgjør etter departementets syn en risiko for at sårbare barn som bor på institusjon og utsetter eget liv og helse for alvorlig skade ikke får forsvarlig omsorg og beskyttelse under institusjonsoppholdet. Dette understøttes av beskrivelsene i NOU 2023: 24 og Statens helsetilsyn sin gjennomgang av saker der barn i barnevernsinstitusjon har mistet livet, hvor det kommer frem at både institusjonene

og statsforvalterne oppfatter det rettslige handlingsrommet for å avverge skade som uklart.

Departementet understreker at institusjonene har en plikt til å systematisk forebygge bruk av fysisk makt ovenfor barn som bor på institusjon, jf. gjeldende § 10-4 (videreført i lovutkastet § 10-5), og skal alltid søke å bruke miljøterapeutiske metoder og virkemidler for å få barnet til å samarbeide om de grensene som fastsettes under institusjonsoppholdet. Etter departementets syn vil det likevel kunne oppstå konkrete situasjoner hvor det å gripe inn fysisk er eneste utvei for å avverge at barnet utsetter eget liv og helse for alvorlig skade.

Ved utredning av lovendringer som har direkte eller indirekte betydning for barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn, jf. barnekonvensjonen og Grunnloven.

Departementet har vurdert om det er til barns beste å lovfeste at institusjonen har adgang til å bruke fysisk makt, når det er strengt nødvendig for å avverge at barnet utsetter eget liv eller helse for alvorlig skade. Departementet mener en tydeligere regulering av institusjonens adgang til å gripe inn for å avverge alvorlig skade vil bidra til at barn som bor på institusjon får forsvarlig omsorg og beskyttelse. Tydeligere vilkår og rammer for å bruke fysisk makt bidrar også til å hindre vilkårlig og uforholdsmessig maktbruk overfor barn som bor på institusjon.

Departementet viderefører på denne bakgrunnen forslaget fra høringsnotatet.

15.4.9.4 Vilkår for å bruke fysisk makt for å avverge skade

I tråd med innspill i høringen vurderer departementet at det gir bedre oversikt å samle reglene om fysisk makt, utover milde former, i en bestemmelse, se lovutkast § 10-11. Det innebærer en sammenslåing av dagens § 10-7 om institusjonens adgang til å gripe inn i akutte faresituasjoner, og forslag til ny hjemmel som gir institusjonen en utvidet mulighet til å benytte fysisk makt, ut over milde former, for å avverge alvorlig skade på barnets liv eller helse.

Innholdet i dagens § 10-7 om adgang til å gripe inn i akutte faresituasjoner, videreføres med enkelte mindre endringer. Det foreslås videreført i § 10-11 første ledd bokstav a at institusjonen dersom det er strengt nødvendig kan benytte fysisk makt for å avverge akutt fare for skade på barnets liv eller helse. I bokstav c videreføres at institusjonen på samme vilkår kan benytte fysisk makt for å avverge akutt fare for skade på andre personers

liv eller helse eller ved akutt fare for vesentlig skade på eiendom. Etter dagens § 10-7 kan institusjonen i en akutt faresituasjon benytte «tvang» for å avverge skade. Begrepet «tvang» er byttet ut med begrepet «fysisk makt», jf. kapittel 15.4.1. Begrepsendringen innebærer ingen realitetsendring, og endrer ikke hvilke tiltak institusjonen kan benytte i en akutt faresituasjon. Henvisningen til straffelovens §§ 17 og 18 om nødrett og nødverge er tatt ut av bestemmelsen. Forslaget fikk støtte i høringen, og innebærer ingen realitetsendring. Straffrihetsreglene ved nødrett og nødverge etter straffeloven og ulovfestede reglene om forvaltningsrettslig nødrett gjelder i tillegg til denne bestemmelsen. Institusjonens adgang til å gripe inn i akutte faresituasjoner er nærmere beskrevet i Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 16.1.4.9.

Departementet viderefører forslaget om å gi institusjonen hjemmel til å gripe inn med fysisk makt, ut over milde former og utenom en akutt faresituasjon, i lovutkastet § 10-11. Det foreslås innført i første ledd bokstav b at institusjonen dersom det er strengt nødvendig kan benytte fysisk makt for å «*avverge at et barn utsetter eget liv eller egen helse for alvorlig skade*». Det er særlig tidsmomentet som skiller dette fra adgangen til å gripe inn i en akutt faresituasjon for å avverge skade på barnet. Det stilles ikke krav om at skaden vil inntre i umiddelbar nærhet, men det må foreligge en stor risiko for at barnet vil bli utsatt for alvorlig skade på liv eller helse innen kort tid. Om det er adgang til å bruke fysisk makt for å avverge skaden, vil bero på en konkret vurdering av hvor stor risiko det er for at barnet vil påføres alvorlig skade innen kort tid, og hvilke alternativer institusjonen har til å avverge skade. Dette utdypes nærmere nedenfor.

For at institusjonen skal kunne gripe inn fysisk, med mer makt enn det som følger av omsorgsansvaret etter § 10-3 tredje ledd, må det foreligge et alvorlig skadepotensiale for barnet. At barnet vil utsette eget liv eller egen helse for alvorlig skade i form av selvskading, selvmordsforsøk eller rusbruk som gir risiko for overdose, vil for eksempel være omfattet. Det samme gjelder dersom barnet vil oppsøke situasjoner eller miljøer som gir stor risiko for at barnet utsettes for alvorlig skade, for eksempel overgrep fra andre personer.

Bestemmelsen stiller ikke krav om at barnet allerede gjennomfører den skadelidende handlingen eller at skaden vil oppstå i umiddelbar nærhet i tid, slik som i akutte faresituasjoner. Det må imidlertid være konkrete holdepunkter for at en reell fare for alvorlig skade på barnets liv eller

helse med stor sannsynlighet vil oppstå innen kort tid dersom ikke institusjonen griper inn på det aktuelle tidspunktet, for eksempel samme dag eller kveld. Konkrete holdepunkter kan være basert på tidligere erfaringer med lignende situasjoner hvor barnet for eksempel forlater institusjonen for å utsette eget liv eller egen helse for alvorlig skade eller der institusjonen får opplysninger fra barnet selv eller andre om at barnet vil utsette eget liv, eller egen helse for alvorlig skade. Opplysninger kan eksempelvis komme fra en lærer eller fra helsepersonell som er i en behandlingsrelasjon til barnet.

Bruk av fysisk makt er et særlig inngripende tiltak i barnets integritet og privatliv, og tiltaket må ha hjemmel i lov, ha et legitimt formål og være nødvendig og forholdsmessig, etter blant annet EMK art. 8 og Grunnloven § 104. Departementet foreslår at bruk av fysisk makt, utover milde former, må være *strengt nødvendig* for å avverge at barnet utsetter eget liv eller helse for alvorlig skade, se lovutkast § 10-11 første ledd. Vilåret er i samsvar med vilåret for å gripe inn fysisk i akutte faresituasjoner etter gjeldende § 10-7. EMD har framhevet at fysiske inngrep må være strengt nødvendig («*strictly necessary*») ut fra pasientens atferd.¹⁶ Vilåret strengt nødvendig innebærer et skjerpet krav til nødvendigheten og forholdsmessigheten av å benytte fysisk makt i den aktuelle situasjonen. Kravet til nødvendighet og forholdsmessighet er utdypet i § 10-6.

Det følger av § 10-6 første ledd at før det gjøres inngrep skal andre mindre inngripende tiltak være forsøkt eller vurdert som utilstrekkelige. Den fysiske maktbruken må være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til interessene som skal ivaretas. Den fysiske maktbruken skal gjennomføres så skånsomt som mulig og ikke vare lenger enn nødvendig.

I vurderingen av om fysisk maktbruk er strengt nødvendig og forholdsmessig, må institusjonen veie risiko for at barnet utsetter eget liv eller helse for alvorlig skade opp mot inngrepets art, omfang og varighet. Dette innebærer blant annet at institusjonen må vurdere skadepotensialet dersom institusjonen ikke griper fysisk inn, opp mot skadepotensialt og belastningen ved å utsette barnet for bruk av fysisk makt.

I tråd med minste inngreps prinsipp, skal bruk av fysisk makt være siste utvei. Det innebærer at

¹⁶ Bures mot Tsjekkia [EMD-2008-37679] (2012), avsnitt 95 og M.S mot Tyrkia (2015), avsnitt 173. Begge dommene gjelder bruk av fysisk makt overfor voksne i psykisk helsevern.

bruk av fysisk makt må være det eneste alternativet for å avverge at barnet utsetter eget liv eller helse for alvorlig skade. Til forskjell fra akutte faresituasjoner hvor det foreligger en konkret og reell fare for at skade vil oppstå i umiddelbar nærhet som medfører behov for rask handling, vil det i flere tilfeller være tilstrekkelig å sette tydelige grenser for barnet for å avverge at barnet utsetter eget liv eller helse for alvorlig skade. Det kan for eksempel handle om å bestemme at barnet ikke får lov til å oppsøke bestemte steder eller miljøer. Det kan også være en mulighet at ansatte i institusjonen følger med barnet utenfor institusjonens område hvis det vil avverge alvorlig skade, ut fra omsorgsansvaret etter lovutkastet § 10-3, eller vedtak om inngrep i bevegelsesfrihet mv. etter lovutkastet § 10-12 for barn i institusjon etter §§ 4-4, 6-1 og 6-2. Andre mindre inngripende tiltak kan også være å undersøke barnets rom og eiendeler og inn- dra farlige gjenstander, jf. lovutkastet §§ 10-8 og 10-9. Dersom milde former for bruk av fysisk makt etter § 10-3 er tilstrekkelig, vil det ikke være lovlig å bruke fysisk makt utover milde former. Barns rett til medvirkning skal ivaretas, jf. § 10-2. At barnet får medvirke på en god måte, blir hørt og tatt på alvor kan også forebygge at situasjoner eskalerer.¹⁷ Det understrekes at institusjonen alltid skal forsøke miljøterapeutiske virkemidler og metoder for å fremme samarbeid og motivere barnet til å samarbeid. Institusjonen har plikt til å arbeide systematisk for å forebygge all bruk av fysisk makt, jf. lovutkastet § 10-5. Det innebærer blant annet at ansatte i institusjonen til enhver tid skal ha kunnskap om hvordan fysisk maktbruk kan forebygges ved å unngå at situasjoner eskalerer, jf. Prop. 133 L (2020–2021) 16.1.4.6. I noen tilfeller kan det likevel være strengt nødvendig å gripe inn fysisk for å beskytte barnet fra alvorlig skade.

Statsforvalteren i Rogaland har i sitt høringsinnspill etterspurt hva som ligger i at institusjonen kan benytte «nødvendig fysisk makt» og om forslaget innebærer at barnet kan legges i bakken eller holdes. Departementet tar ut formuleringen «nødvendig fysisk makt» fra ordlyden og viser til at maktbruk som anvendes i art, omfang og varighet må være «strengt nødvendig». Det innebærer et skjerpet krav til at den fysiske maktbruken er forholdsmessig i situasjonen. Bestemmelsen åpner for at institusjonen kan benytte fysisk makt, utover milde former, for å avverge vesentlig skade

på barnets liv eller helse. Det innebærer at institusjonen etter en konkret vurdering for eksempel kan benytte fysisk makt, ut over milde former, for å ta gjenstander fra barnet, herunder gjenstander som barnet har på seg eller som er i barnets rom, dersom barnet motsetter seg vedtak etter lovutkastet §§ 10-8 og 10-9. Videre kan institusjonen, for eksempel dersom det er strengt nødvendig, hindre barnet i å forlate institusjonens område, dersom barnet ikke retter seg etter grensesetting eller inngrep i barnets bevegelsesfrihet etter lovutkastet §§ 10-3 eller 10-12. Bestemmelsen åpner for at institusjonen i konkrete situasjoner vil kunne holde barnet fast, fysisk forflytte barnet eller legge barnet ned dersom det er strengt nødvendig for å hindre at barnet utsetter eget liv eller helse for alvorlig skade. Det stilles særlig strenge krav til nødvendigheten og forholdsmessigheten av at barnet legges ned eller isoleres. Isolasjon kan bare benyttes i helt spesielle tilfeller, i tråd med vilkårene i dagens § 10-7 andre ledd. Fysisk maktbruk skal gjennomføres så skånsomt som mulig og ikke vare lenger enn nødvendig, jf. også § 10-6 første ledd. Fysisk maktbruk skal opphøre straks faren for alvorlig skade er avverget eller kan avverges med mindre inngripende tiltak.

Bruk av fysisk makt, utover milde former, er svært inngripende og departementet ser behov for særlige rettssikkerhetsgarantier. Det er viktig at barnet får god oppfølging i etterkant av at institusjonen har benyttet fysisk makt. Hvis institusjonen benytter fysisk makt, skal institusjonen gjennomgå hendelsen sammen med barnet, så snart som mulig etter at tiltaket er avsluttet, jf. § 10-5 andre ledd. Barnet skal få tilbud om en samtale, på et tidspunkt der barnet er klar for det. Hensikten med en slik gjennomgang er å bidra til økt forståelse for begge parter, bearbeidelse av hendelsen for barnet og økt kunnskap om hvordan lignende hendelser kan forebygges i fremtiden. Barnet skal blant annet få en nærmere forklaring på hvorfor det ble benyttet fysisk makt, hvordan barnets mening ble vektlagt og eventuelt hvorfor barnets mening ikke ble fulgt. En slik gjennomgang er viktig for tillitsforholdet og samarbeidet mellom barn og ansatte, jf. Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 16.1.4.6.

På samme måte som for bruk av fysisk makt i akutte faresituasjoner foreslår departementet at bruk av fysisk makt for å avverge at barnet utsetter eget liv eller egen helse for alvorlig skade skal regnes som et enkeltvedtak som skal protokollføres og sendes barnevernstjenesten og statsforvalter, se lovutkast § 10-16 første ledd. Barnet og

¹⁷ Ulset, G. og Tjellflaot, T. (2012). *Tvang i barneverninstitusjoner. Ungdommenes perspektiver*. NTNU Samfunnsforskning, skriftserien fra Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge, rapport 20/2012.

foreldrene kan klage til statsforvalteren på bruk av fysisk makt, se lovutkast § 10-16 andre ledd.

Det er avgjørende at ansatte på institusjon har god kunnskap om regelverket om rettigheter og inngrep på institusjon. Departementet vil sørge for at det blir utarbeidet nødvendig veiledningsmateriale til regelverket. Videre vil departementet i tråd med *Barneombudets* innspill følge med på hvordan reglene fungerer, inkludert om reglene bidrar til barns beste som forutsatt. Departementet viser til lovutkastet § 10-11.

15.4.10 Opphevelse av gjeldende § 10-5

Departementet opprettholder forslaget om å oppheve dagens § 10-5 om forbud mot å tvangsmedisinere, isolere, bruke mekaniske tvangsmidler eller annen psykisk eller fysisk tvang eller makt for å straffe barn eller for å gi barnet omsorg eller behandling. Forslaget har fått bred støtte i høringsen. *Statens helsetilsyn* er imot opphevelsen og mener bestemmelsen gir et viktig signal om skillet mellom barnevernet og andre sektors handlingssrom og ansvar. Departementet understreker at det å fjerne bestemmelsen ikke innebærer en realitetsendring. Barnevernet har fortsatt ikke adgang til å tvangsmedisinere eller bruke mekaniske tvangsmidler. Adgang til tvangsmedisinering og bruk mekaniske tvangsmidler er eksplisitt

regulert i psykisk helsevernloven og straffegjennomføringsloven, og er ikke relevante tiltak i barnevernet. Departementet mener dagens bestemmelse kan gi et misvisende inntrykk av hva barnevernet er og kan gjøre. Departementet mener også at det er uheldig lovteknisk å oppstille forbud i barnevernsloven mot enkelte inngrep, og ikke andre inngrep som heller ikke er tillatt.

Forbudet mot bruk av psykisk og fysisk makt for å straffe barn fjernes også, uten at det innebærer en realitetsendring. Barnevernets mandat og oppgave er å gi barn hjelp, omsorg og beskyttelse, jf. § 1-3, ikke å straffe barn.

Når det gjelder forbudet mot bruk av fysisk makt, viser departementet til at institusjonen har en begrenset adgang til å benytte fysisk makt for å gi barn forsvarlig omsorg og beskyttelse, jf. §§ 10-3, 10-4 og 10-11. I § 10-11 er det også gitt nærmere regler for adgangen til og rammene for isolasjon. Departementet foreslår derfor å fjerne det generelle forbudet mot bruk av fysisk makt og isolasjon. Rammene for institusjonens maktbruk er tydelig regulert i loven. Loven inneholder også et generelt krav til forebygging av fysisk makt og inngrep i barns rettigheter, jf. lovutkastet § 10-4, og generelle krav til grensetting og inngrep i § 10-6. Departementet foreslår etter dette å oppheve dagens § 10-5.

16 Begrepsbruk

16.1 Gjeldende rett

16.1.1 Begrepene alvorlige atferdsvansker og atferd

Siden 1992 har begrepet «alvorlige atferdsvansker» vært brukt i barnevernslovgivningen for å beskrive inngangsvilkåret for barnevernstiltak i institusjon basert på en ungdoms egen atferd. Forslag til endringer i begrepet har vært på høring flere ganger. Bakgrunnen har vært å lytte til barn og unges ønsker om å endre begreper som oppleves stigmatiserende, og å finne begreper som i større grad signaliserer at det kan være en bakenforliggende årsak til atferden.

Departementet videreførte begrepet «alvorlige atferdsvansker» i ny barnevernslov. Bakgrunnen var at verken forslag fra Barnevernslovutvalget (2016) eller departementets forslag i høringsnotatet om ny barnevernslov (2019) fikk støtte i høringen.

I barnevernsloven § 6-2 første ledd brukes begrepet «alvorlige atferdsvansker» som et inngangsvilkår for vedtak fra barneverns- og helsenemnda om tiltak i institusjon uten samtykke. Inngangsvilkåret kombineres med tilleggsvilkår og første ledd lyder slik:

«Barneverns- og helsenemnda kan vedta at et barn skal plasseres i institusjon uten samtykke fra barnet selv eller fra de som har foreldreansvar, dersom barnet har vist alvorlige atferdsvansker på en eller flere av disse måtene:

- a. ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd
- b. ved vedvarende problematisk bruk av rusmidler
- c. ved annen form for utpreget normløs atferd.»

Det finnes få beskrivelser i forarbeidene som konkretiserer hva som menes med «alvorlige atferdsvansker» i seg selv. Innholdet i «alvorlige atferdsvansker» er direkte knyttet til og må forstås i lys av beskrivelsene av ulike typer atferd i tilleggsvilkårene i bokstav a til c. Dette innebærer at vilkårene for tiltaket omfatter barn med alvorlige

atferdsvansker som kommer til uttrykk på de måtene som er beskrevet i bokstav a til c.

I forarbeidene framgår det at kriteriet «alvorlige eller gjentatte lovbrudd» i første rekke omfatter volds- og seksuallovbrudd av alvorlig karakter, mens «gjentatte lovbrudd» blant annet omfatter serier av tyverier, ran og hærverk.¹

Det følger videre av forarbeidene² at det må gjøres en konkret og skjønnsmessig vurdering av flere forhold ved vurderingen av om kriteriet «vedvarende problematisk bruk av rusmidler» er oppfylt. Ikke alle former for rusmiddelbruk vil omfattes. For at vilkåret skal være oppfylt, kreves det en relativt omfattende bruk av både tid og omfang. Rusmiddelbruken må blant annet vurderes i lys av hvor lenge barnet har brukt rusmidler, hvor ofte barnet bruker rusmidler og hva slags type rusmidler barnet bruker, og barnets alder. Bestemmelsen omfatter både bruk av legale og illegale rusmidler. Et barns rusproblemer kan også være en del av vurderingen av om alternativet i bokstav c kommer til anvendelse.

Begrepet «annen form for utpreget normløs atferd» kom inn i ny barnevernslov som erstatning for den tidligere formuleringen «på annen måte». I Prop. 133 L (2020–2021) framgår det at begrepsendringen ikke skal endre innholdet i hva som tidligere ble omfattet av «på annen måte». Prop. 133 L viser til tidligere forarbeider der begrepet «på annen måte» er forklart som annen form for utpreget normløs atferd. Dette omfatter blant annet prostitusjon og manglende tilknytning til normalt livsmønster for barn i tilsvarende aldersgrupper. Det framgår videre at kriteriet «annen form for utpreget normløs atferd» omfatter tilfeller der barnet har sammensatte livsutfordringer. Disse utfordringene kan gi seg utslag i en kombinasjon av rusbruk, kriminalitet, at barnet unndrar seg omsorg eller har et omstreifende liv, tar tilhold i uheldige miljøer, har ugyldig skolefravær eller utagerer i grensettingssituasjoner. Forarbeidene gir støtte til at det er den sosialt sett negative og normløse atfer-

¹ Ot. prop. 44 (1991–92) og Prop 133 L (2020–2021).

² Ot. prop. 44 (1991–92) og Prop 133 L (2020–2021).

den som skal begrunne tiltakene. I forarbeidene uttales det videre at bestemmelsen ikke omfatter mer introverte atferdsutfordringer som selvska-
ding eller spiseforstyrrelser.

Bestemmelsen åpner ikke for tvangstiltak i institusjon på grunnlag av andre former for alvorlige atferdsvansker enn de som er nevnt i bokstav a til c. Behovet for barnevernstiltak må i slike tilfeller vurderes opp mot andre bestemmelser i loven. Det må også vurderes om barnet heller har behov for tiltak etter andre lovverk.

Begrepet «alvorlige atferdsvansker» er også inngangsvilkår for vedtak om opphold i barnevernsinstitusjon etter samtykke, jf. § 6-1 og akuttvedtak om plassering i barnevernsinstitusjon jf. § 4-4. «Atferdsvansker» brukes også i § 1-10. Begrepet «alvorlige atferdsvansker» brukes ellers i § 13-2 om meldeplikt til barnevernstjenesten «når et barn har vist alvorlige atferdsvansker ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd, ved problematisk bruk av rusmidler, eller ved å ha vist annen form for utpreget normløs atferd». Som en følge av dette finnes begrepet «alvorlige atferdsvansker» også i særlov-givning som regulerer meldeplikten, for eksempel i opplæringsloven § 24-3.

Videre brukes begrepet «atferd» i flere andre bestemmelser i barnevernsloven. Begrepet brukes som et mer overordnet begrep for å beskrive barnevernets ansvar, blant annet i § 15-3 andre ledd. I § 3-1 om frivillig hjelpetiltak heter det at barnevernstjenesten skal tilby og sette i verk hjelpetiltak for barnet og foreldrene, når barnet på grunn av sin omsorgssituasjon eller egen «atferd», har et særlig behov for hjelp.

16.1.2 Begrepene plassering og rømming

I dagens barnevernslov brukes «plassering» knyttet til tvangstiltak, for eksempel i overskriften i § 6-2: «Vedtak om plassering i barnevernsinstitusjon uten samtykke». Begrepet «plassering» eller ulike varianter av dette brukes flere andre steder i loven, for eksempel i § 5-3 om valg av «plasseringssted» etter vedtak om omsorgsovertakelse. Når det gjelder frivillige tiltak brukes begrepet «opphold», for eksempel i overskriften i § 6-1: «Vedtak om opphold i barnevernsinstitusjon etter samtykke».

Begrepene «rømming» og «rømmer» brukes i §§ 6-1 og 10-12, og gjelder institusjonstiltak. Begrepet defineres i § 10-12 første ledd som tilfeller der barnet forlater institusjonen uten tillatelse eller unnlater å komme tilbake til institusjonen etter fravær.

16.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

16.2.1 Bakgrunnen for forslaget

Ved behandlingen av forslaget til ny barnevernslov, fattet Stortinget anmodningsvedtak 10. juni 2021 nr. 1198: «*Stortinget ber regjeringen arbeide videre med å finne et alternativt begrep til atferdsbegrepet i barnevernsloven.*» Begrepet «atferdsinstitusjon» ble tatt ut ved en senere lovendring.³ Dette ble vurdert som første skritt i oppfølgingen av anmodningsvedtaket.

Etter oppdrag fra departementet utredet Bufdir flere begrepsendringer. I rapporten «Utredning av alternative begreper i barnevernsloven og forskrifter» (Bufdir, 2022) anbefalte Bufdir flere endringer. Direktoratet anbefalte å erstatte formuleringen «dersom barnet har vist alvorlige atferdsvansker» med «dersom det er nødvendig for å hindre at barnet utsetter sin utvikling for alvorlig skade». Bufdir la vekt på at forslaget var klarspråklig, forståelig og mindre stigmatiserende. I tillegg anbefalte direktoratet å erstatte «utpreget normløs» med «sosialt nedbrytende» i § 6-2 første ledd bokstav c. Videre påpekte Bufdir at «opphold» i mange tilfeller kan vurderes som erstatning for «plassering». Bufdir anbefalte også å beholde begrepet «rømming» fra barnevernsloven.

I rapporten «Menneskerettslig handlerom – Når barn trenger mer» (Havre, Skriftserie 2023 nr. 17 Oslo Met), anbefales det at begrepet «alvorlige atferdsvansker» endres til «barn som utsetter sin egen helse og utvikling for alvorlig fare».

Barnevernsinstitusjonsutvalget anbefalte i NOU 2023: 24 å erstatte begrepet «alvorlige atferdsvansker» med «dersom det er nødvendig fordi barnet utsetter sin utvikling for alvorlig fare». Etter utvalgets oppfatning vil en slik endring redusere risikoen for stigmatisering. Utvalget foreslo videre å erstatte ordlyden i dagens delvilkår bokstav c «ved annen form for utpreget normløs atferd» med «ved annen alvorlig skadelig handlemåte». Utvalget var særlig opptatt av at «normløs» er et ukjent begrep for unge og at det fører til manglende rettssikkerhet for barn når de ikke forstår hva som ligger til grunn for et tvangsopphold i en barnevernsinstitusjon. Utvalget foreslo videre å erstatte ordlyden «plassering i institusjon» med «opphold i institusjon», for å unngå objektivisering av barna det gjelder. De fleste høringsinstansene til utvalgets NOU var positive til forslaget om endring i begrepet «alvorlige atferdsvansker», men det var også motforestillinger.

³ Prop 86 L (2021-2022).

16.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo å følge opp Barnevernsinstitusjonsutvalgets forslag om å erstatte formuleringen i barnevernsloven § 6-2 første ledd, «har vist alvorlige atferdsvansker», med «utsetter sin utvikling for alvorlig fare». Departementet viste til at forslaget fikk støtte i høringen av Barnevernsinstitusjonsutvalgets NOU. Det ble lagt vekt på at endringen kunne redusere det opplevde stigmaet for barn, styrke barns rettssikkerhet og tydeliggjøre formålet med oppholdet. Departementet understreket at en endring ikke er ment å endre terskelen for tiltak, og at vilkårene i bestemmelsen skal forstås på samme måte som etter dagens bestemmelse. Departementet la videre vekt på at tilleggsvilkårene i bokstav a til c bidrar til å gi grunnvilkåret «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» et mer presist innhold, og forhindrer at innrephjemmelen utilsiktet utvides.

Departementet foreslo også å følge opp Barnevernsinstitusjonsutvalgets forslag om å endre ordlyden i § 6-2 første ledd bokstav c fra «utpreget normløs atferd» til «alvorlig skadelig handlemåte». Departementet la vekt på at ordlyden «utpreget normløs» ikke er tidsmessig og ellers lite presis. Departementet presiserte at endringen kun ville være en begrepsmessig endring og at vilkåret ikke skal omfatte flere tilfeller enn dagens bestemmelse.

I samsvar med Barnevernsinstitusjonsutvalgets forslag, foreslo departementet også å ta inn en formulering av prinsippet om minste inngrep i § 6-2 første ledd. Departementet foreslo formuleringen «dersom mindre inngripende tiltak ikke kan skape forsvarlig utviklingsstøtte og beskyttelse, og det er nødvendig ut fra barnets situasjon». Departementet uttalte at formuleringen er dekkende som uttrykk for vurderingene av minste inngreps prinsipp for denne typen vedtak. Departementet presiserte at endringen kun var ment som en tydeliggjøring av gjeldende rett, og ikke medførte noen endring i bestemmelsens innhold.

Departementet foreslo videre en gjennomgående endring av lovens bestemmelser som inneholder formuleringer av begrepet «atferd».

Departementet foreslo også å gjennomgående endre begrepet «plassering» i loven. Det ble lagt avgjørende vekt på hensynet til å unngå objektivisering av barn. Begrepet ble erstattet med begreper som «opphold» eller «bo». Videre foreslo departementet at begrepet «rømming» ble tatt ut av loven. Begrepet «rømming» er en kortform som brukes to steder i barnevernsloven.

16.3 Høringsinstansenes syn

16.3.1 Overordnede syn på forslagene

Om lag 50 høringsinstanser har uttalt seg om forslagene, blant andre *Barneombudet, Barneverns- og helsenemnda, Bufdir, Høgskulen i Volda, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør, RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Språkrådet, Statsforvalteren i Vestland, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Asker kommune, Barnevernledernetverket i Agder, Bærum kommune, Hamar kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Kvinnherad kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Oslo kommune, Porsgrunn kommune, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Advokatforeningen, Barnevernsnettverket, FO, Forandringsfabrikken kunnskapssenter, Kirkens Bymisjon, KS, Norsk Fosterhjemsforening, Organisasjonen for barnevernsforeldre, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stiftelsen CRUX, Stiftelsen Fossumkollektivet og Voksne for barn. Om lag 30 av disse høringsinstansene støtter ett eller flere av forslagene, mens i underkant av 10 er imot. De øvrige gir andre typer innspill til forslaget. Argumentene til støtte er særlig at forslagene vil bidra til å redusere opplevd stigma og objektivisering for barn. Blant annet uttaler *Advokatforeningen* at forslaget til nye begreper ivaretar hensynet til rettssikkerhet, og hensynet til brukergruppenes og barnas identifikasjon med begrepene. *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* er svært positive til at disse begrepene nå foreslås tatt ut av barnevernsloven og uttaler:*

«Barn og unge rundt i Norge jubler for at BFD vil ta ut ord som atferd, rømming og plassering fra barnevernloven. Dette har vært en viktig sak for ungdommer i mange år og foreslått for barneminister etter barneminister. Det er fantastisk at dette nå endelig foreslås.»

Av de om lag 30 høringsinstansene som er positive, er de fleste enige i forslagene om å erstatte begrepene alvorlige atferdsvansker, atferd, plassering og rømming. Det er imidlertid noen som kun støtter enkelte av forslagene eller som har andre alternativer.

Høringsinstansene som er kritiske legger vekt på at det alltid vil kunne knytte seg negative assosiasjoner til begreper som i utgangspunktet er nøytrale, og at dette også vil kunne gjelde for nye begreper. *Språkrådet* uttaler blant annet:

«Ord for fenomener som har ubehagelige sider, får lett en negativ ladning. Det hjelper ikke alltid med omskrivning. Etter noen år begynner en del språkbrukere å legge noe negativt i de nye ordene. Det finnes ingen fasit for når man skal gi etter for negativ tolkning og skifte ut etablerte ord, men det er ofte verdt å tenke seg nøye om.»

Videre kritiseres forslagene for å være uklare og vanskelige å forstå, og at endringene dermed ikke bidrar til å styrke rettssikkerheten. Dette innebærer også en risiko for at de nye begrepene ikke vil bli innarbeidet i dagligspråket.

I det følgende gjennomgås høringsinstansenes syn på de enkelte begrepene.

16.3.2 Begrepene atferd/alvorlige atferdsvansker

De i underkant av 30 høringsinstansene som er positive til å endre begrepene atferd/atferdsvansker er blant andre *Barneombudet, Barneverns- og helsenemndas mindretall, Bufdir, Helsedirektoratet, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør, RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Trøndelag, Asker kommune, Barnevernsledernetverket i Agder, Bærum kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Porsgrunn kommune, Sandnes kommune, Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid, Abelia, Advokatforeningen, Barnevernsnettverket, Blå Kors, FO, Forandringsfabrikken kunnskapssenter, Kirkens bymisjon, KS, Norsk Fosterhjemsforsking, Rådet for psykisk helse, SOS-barnebyer, Stendi AS og Stiftelsen Fossumkollektivet.*

Støtten er primært begrunnet med at forslaget vil bidra til å redusere opplevd stigma og tydeliggjøre formålet med oppholdet. *RKBU (felles svar)* støtter endringen fordi begrepet «atferd» gir assosiasjoner til behandlingsformen «atferdsterapi» og uttaler:

«I dag er barnevernsfeltet supplert med mange andre viktige forståelsesformer, blant annet moderne traumeteori, perspektiver på tilknytning og på nettverk og økologi. Vår erfaring er at verken barn/unge eller foreldre liker begrepet, og at det føles fremmed.»

De om lag 10 høringsinstansene som er negative er blant andre *Barneverns- og helsenemndas flertall, Høgskulen i Volda, Nasjonalt fagorgan for utdanning og forskning innen barnevern, Språkrådet, Statsforvalteren i Vestland, Hamar kommune,*

Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Oslo kommune, Sandefjord kommune, Akademikerforbundet og Voksne for barn. Hovedargumentene mot forslaget er at det i større grad enn dagens regler peker tilbake på barnet som ansvarlig for handlingene som gir grunnlag for tiltaket, som gir risiko for at også det foreslåtte alternativet kan oppfattes negativt. *Nasjonalt fagorgan for utdanning og forskning innen barnevern* uttaler:

«Å utsette sin egen utvikling for alvorlig fare» og «handlemåte» kan imidlertid gi assosiasjoner til intensjonelle handlinger, enten akutt eller som et mønster, og fungerer dårlig dersom formålet med begrepsendringen er å hindre stigmatisering. Barnet gis mer, ikke mindre, ansvar for sin egen utvikling.»

Videre kritiseres forslaget for å være språklig komplisert og for å gi uklare rammer for innholdet i vilkårene. *Sandefjord kommune, Oslo kommune og Voksne for barn* er uenige i forslaget og mener at endringene er unødvendige, har uklart meningsinnhold og dermed svekker rettssikkerheten.

Enkelte høringsinstanser som er positive til å ta ut begrepet «atferd» av loven, foreslår alternative begreper for at bestemmelsen i mindre grad skal peke på barnet som ansvarlig. *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* foreslår at «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» erstattes med «ved alvorlig fare for barnets utvikling». En lignende formulering foreslås av *Kristiansand kommune*. *SOS-barnebyer* foreslår at grunnvilkåret er at «barnets utvikling er i alvorlig fare», mens *Statsforvalteren i Vestland* mener at begrepene heller må vise til barnets behov og ikke til det barnet gjør. *Barnevernsnettverket* foreslår å erstatte begrepet med «*utadrettede alvorlige smerteuttrykk*».

Det er også en rekke høringsinstanser som mener at den foreslåtte ordlyden kan oppfattes slik at vilkårene for tvangstiltak utvides. Dette gjelder uavhengig av om de støtter forslaget eller ikke.

Høringsinstansene som støtter endringen, mener det er viktig å få tydelig fram at innholdet i vilkårene ikke skal endres. *Bufdir, Advokatforeningen* og *Blå Kors* er opptatt av at det må gå tydelig fram av forarbeider og retningslinjer hvordan vilkåret for institusjonstiltak uten samtykke skal forstås. *Bufdir* uttaler:

«Samtidig er det viktig at terskelen for tiltak ikke endres, og at det konkretiseres hva slags handlemåter bestemmelsen er ment å omfatte, gjennom å beholde bokstav a og c i barnevernsloven § 6-2 første ledd.»

Høgskulen i Volda mener at forslagene språklig kan omfatte en ny målgruppe som man i utgangspunktet ikke har vurdert å være i behov av tiltak fra barnevernet, for eksempel barn og unge med behov for psykisk helsehjelp. Høgskolen foreslår derfor å føye til en tydelig avgrensning i loven mot introverte helseproblemer som selvskading og spiseforstyrrelser.

For andre høringsinstanser er denne uklarheten et avgjørende argument mot forslaget. Dette gjelder blant andre *flertallet av nemndene, Nasjonalt fagorgan og Språkrådet*. Nemndenes flertall viser til at man befinner seg i kjerneområdet for legalitetsprinsippet, og at det derfor må stilles strenge krav til klarhet i bestemmelsens ordlyd. Disse nemndene er bekymret for at å endre innledningen i § 6-2, sammen med forslaget til endret ordlyd i bokstav c, kan åpne opp for et utilsiktet anvendelsesområde. Ordlyden i seg selv bør ikke åpne for en mulig tolkning der selvskading og spiseforstyrrelser kan antas å omfattes av bestemmelsen. Nemndenes flertall peker på at det ikke skal være nødvendig å gå til forarbeidene for å utelukke en slik tolkning av bestemmelsen. Flertallet mener at dagens formulering «utpreget normløs atferd», i større grad ivaretar behovet for klarhet i ordlyden.

Språkrådet viser blant annet til at meningsinnholdet i «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» er et annet enn «alvorlige atferdsvansker». Språkrådet påpeker at å utsette sin utvikling for alvorlig fare innebærer en konsekvens for barnet selv og ikke andre, krever innsikt i sammenhengen mellom atferd og utvikling, og har et framtidfokus. Språkrådet skriver videre:

«Departementet skriver i høringsnotatet (9.3.2, tredje avsnitt) at formuleringen «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» ikke skal tolkes videre enn den gjeldende bestemmelsen (som fokuserer på atferdsvansker og «normløs» atferd). Og hvis vi forstår departementet riktig, krever formuleringen ikke at man gjør en egen vurdering av framtidig risiko for barnet. Det egentlige vurderingstemaet synes da å være om barnet har en atferd som er omfattet av det nye begrepet «alvorlig skadelig handlemåte». Det kan altså virke som om det fremdeles er visse former for problematisk atferd som er det egentlige grunnvilkåret. Språkrådet mener det er uheldig å innføre en ny formulering («utsetter sin utvikling for alvorlig fare») som ut fra vanlig norsk språkforståelse peker i andre retninger.»

Flere høringsinstanser har forslag til alternativer til formuleringen «alvorlig skadelig handlemåte». *Barneverns- og helsenemnda* mener at «handlemåte» bør erstattes med «handling». Språkrådet mener også at begrepet «handlemåte» ikke er språklig egnet, og at det er snevrere enn «atferd». Språkrådet anbefaler å vurdere om ordet «å gjøre» kan bidra til større klarhet om meningsinnholdet:

«Vi foreslår at departementet prøver ut formuleringen «... kan bare treffes dersom barnet har gjort noe som ...». Den kan erstatte formuleringer med «atferd» og «handlemåte». Departementet kan videre vurdere om formuleringen «kan ha alvorlige skadevirkninger» kan erstatte vilkåret i innledningen eller i punkt c eller begge. Samtidig bør det presiseres om det utelukkende er snakk om «alvorlige skadevirkninger for barnet(s) utvikling).»

De fleste høringsinstansene som har uttalt seg eksplisitt om forslaget om å inkludere formuleringer om minste inngreps prinsipp i § 6-2, er uenige i hele eller deler av forslaget. Dette gjelder *Justis- og beredskapsdepartementet, Barneverns- og helsenemnda, Bufdir, Lørenskog barnevernstjeneste og Abelia*. Med unntak av Bufdir mener disse instansene at forslaget er overflødig fordi det minste inngreps prinsipp allerede følger av § 1-5. *Barneverns- og helsenemnda* påpeker at det minste inngreps prinsipp også følger av femte ledd i § 6-2. *Bufdir* mener bruk av begrepet utviklingsstøtte kan skape forvirring.

I høringen kom det også inn flere innspill til hvordan begrepsendringene kan innarbeides i ulike bestemmelser i loven på en bedre måte enn i høringsforslaget. Disse gjengis ikke her, men er vurdert i lovarbeidet.

16.3.3 Plassering

Forslaget om å ta ut begrepet plassering av barnevernsloven får støtte fra om lag 30 høringsinstanser. Dette er i hovedsak de samme høringsinstansene som er positive til å ta ut begrepet «atferd», se kapittel 16.3.2. Støtten begrunnes med at «plassering» er objektiviserende og at endringsforslaget gir et språk som er mer forklarende og respektfullt overfor barn og familier.

Om lag ti høringsinstanser er imot begrepsendringen, inkludert *Språkrådet, Hamar kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Sandefjord kommune, Akademikerforbundet, Barnevernsnettverket, Stiftelsen Fossumkollektivet og Voksne for barn*. Disse høringsinstan-

sene gir blant annet uttrykk for at barnet er et objekt i et vedtak om tvang og at begrepet «plassering» dermed er mer klarspråklig.

Barnevernsnettverket uttaler:

«Tvangsvedtak er objektivering og det å ikke kunne benytte dette begrepet innebærer en dreining i meningsinnhold som gjør begrepet mindre korrekt og presist, og som har tydelig preg av forskjønnelse og kamuflering av de faktiske forhold.»

Språkrådet mener ellers at det foreslåtte begrepet «opphold» er vanskelig å integrere på en god måte i lovteksten.

I tillegg har flere av de som støtter å fjerne «plassering» fra loven, forslag til hvordan dette kan gjennomføres. *Høgskulen på Vestlandet* påpeker at «opphold» ikke passer godt i tilfeller der barn skal bo lenge i fosterhjem. *Kristiansand kommune* og *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* mener at flytting er et bedre alternativ.

16.3.4 Rømming

I underkant av 30 høringsinstanser er positive til å ta rømmingsbegrepet ut av loven, blant annet *Barneombudet*, *Statsforvaltaren i Vestland*, *Statsforvalteren i Agder*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Asker kommune*, *Bærum kommune*, *Horten kommune*, *Kristiansand kommune*, *Porsgrunn kommune*, *Sandnes kommune*, *Haraldsplass Serio Ung*, *Norsk Fosterhjemsforening* og *Stendi*. Noen av høringsinstansene som støtter forslaget, har foreslått alternative begreper. *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* foreslår i stedet «når et barn er savnet». *SOS-barnebyer* foreslår «forlater institusjonen uten samtykke».

I overkant av ti høringsinstanser er uenige i forslaget om å ta ut begrepet. Flere begrunner dette med at de mener at begrepet «rømming» ikke er problematisk. Blant disse er *Buudir*, *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo og Akershus*, *Abelia*, *Barnevernsnettverket*, *Stendi AS*, *Stiftelsen Crux* og *Stiftelsen Fossumkollektivet*. *Buudir* påpeker at begrepet rømming kun brukes et par steder i loven. *Oslo kommune* mener det gir et uklart språk å ikke kunne bruke dette begrepet. *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo og Akershus* mener videre at det er en risiko for at en endring vil skape forvirring fordi rømming utløser en bestemt oppfølgingsprosedyre. Enkelte, blant andre *Stendi* og *Stiftelsen Crux*, mener at «rømming» fortsatt kommer til å bli brukt i dagligtalen. *Stiftelsen Fossumkollektivet* er uenig fordi det blir et langt, vanskelig begrep som forvirrer mer enn det eventuelt forbedrer.

16.4 Departementets vurderinger og forslag

16.4.1 Innledning

Av hensyn til rettssikkerheten til barn og foreldre må begrepsbruken i barnevernsloven være forståelig og presis. Samtidig skal det tas hensyn til brukergruppenes, spesielt barnas, identifikasjon med begrepene og hvilke signaler som begrepene gir. Hvilke begreper som velges gir også viktige signaler om barnevernets syn på barna og hvordan de blir møtt. Departementet foreslår endringer i enkelte begreper, med vekt på at endringene skal føre til redusert stigma, bidra til at barn i større grad kan gjenkjenne seg i begrepene og få tydeligere fram at barna som omfattes har behov for hjelp. Enkelte høringsinstanser mener det alltid vil kunne knytte seg negative assosiasjoner til begreper. Departementet erkjenner dette, men har lagt større vekt på at behovet for begrepSENDringer har stått på dagsorden i lang tid, og at tiden nå er moden for å foreslå endringer i utvalgte begreper. Departementet understreker at forslagene kun er ment som endringer i begrepsbruken. Virkeområdet til og det materielle innholdet i bestemmelsene som foreslås endret, skal være det samme som etter dagens lov.

16.4.2 Endring i begrepene atferd, alvorlige atferdsvansker og utpreget normløs atferd

Departementet viderefører forslaget om å ta ut begrepet «alvorlige atferdsvansker» som grunnvilkår for opphold i barnevernsinstitusjon etter barnevernsloven §§ 6-1 og 6-2. Departementet har lagt avgjørende vekt på at forslaget vil redusere det opplevde stigmaet for barnet, og åpne for et alternativt begrep som barn i større grad kan identifisere seg med og som i større grad får fram at det kan være underliggende årsaker til barnas handlinger og uttrykk. Høringen støtter dette.

Departementet viderefører også forslaget om å erstatte «har vist alvorlige atferdsvansker» med formuleringen «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» i § 6-2. Etter departementets vurdering er dette et mer hensiktsmessig begrep som i større grad får fram at grunnvilkåret gjelder tiltak til barn som har behov for hjelp. Det har kommet innspill om at en slik begrepSENDring kan ha utilsiktede konsekvenser, og enkelte høringsinstanser foreslår andre alternative begreper. Etter departementets vurdering er imidlertid forslaget godt forankret. Endringsforslaget bygger på Bar-

nevernsinstitusjonsutvalgets forslag, og har likhetstrekk med forslag i rapporter fra Bufdir (2022) og OsloMet (2023). Forslaget har fått støtte både i høringen av Barnevernsinstitusjonsutvalgets utredning og i høringen av departementets forslag. Vurderingen av begrepet har pågått i svært lang tid, med ulike alternativer. Det vil ikke være mulig å finne et alternativt begrep som alle er fornøyd med. Departementet mener det nå er riktig tidspunkt å erstatte «alvorlige atferdsvansker» med «utsetter sin utvikling for alvorlig fare», og foreslår derfor denne endringen.

Departementet understreker at begrepsendringen ikke innebærer en realitetsendring i innholdet i grunnvilkårene for å vedta institusjonsopphold etter §§ 6-1 og 6-2. Grunnvilkåret «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» er ment som en beskrivelse av en bestemt type handlinger som samsvarer med atferdsuttrykkene som omfattes av dagens formulering «alvorlige atferdsvansker». Departementet presiserer at bestemmelsen ikke skal forstås som et krav som gjelder ungdommens subjektive intensjon om å utsette sin utvikling for fare.

Begrepet «alvorlige atferdsvansker» beskrives i dagens forarbeider i liten grad isolert. Det nærmere innholdet i vilkåret forstås i lys av tilleggsvilkårene i paragrafens første ledd, bokstav a til c. Lovens ordlyd viser imidlertid til at det må dreie seg om skadelige handlinger av et alvorlig omfang. I den nye bestemmelsen kommer dette til uttrykk ved kravet om at barnet utsetter sin utvikling for «alvorlig» fare. Hva slags handlinger som kan utgjøre alvorlig fare etter § 6-2 defineres fortsatt av vilkårene i bokstav a til c.

Barnet kan utsette sin utvikling for alvorlig fare ved å begå alvorlig eller gjentatte lovbrudd eller ved vedvarende problematisk bruk av rusmidler, jf. § 6-2 bokstav a og b. Departementet viderefører forslaget om å ta ut formuleringen «ved annen form for utpreget normløs atferd» i bokstav c. Det er lagt avgjørende vekt på at denne ordlyden ikke er tidsmessig. Departementet foreslår at bokstav c i stedet formuleres som at barnet kan utsette sin utvikling for alvorlig fare ved «andre alvorlig skadelige handlinger». Departementet ser at det er risiko for at forslaget til endret ordlyd i bokstav c, ut fra en ordlydstolkning kan oppfattes som en utvidelse av tilleggsvilkåret. Departementet presiserer imidlertid at ordlyden skal forstås på samme måte som dagens bokstav c, og at tilleggsvilkåret ikke skal omfatte flere eller andre tilfeller enn dagens bestemmelse.

Departementet understreker på denne bakgrunnen at bokstav c fortsatt skal gjelde det som anses som sosialt negative handlinger, som tidli-

gere forarbeider og dagens lovtekst beskriver som «utpreget normløs atferd» eller som viser «manglende tilknytning til normalt livsmønster for barn i tilsvarende aldersgruppe». Videre omfatter bokstav c barn med sammensatte utfordringer. I Prop. 133 L (2021–2021) uttales det: «*Dette kan være utfordringer som har elementer av rusbruk, elementer av lovbrudd, at ungdommen unndrar seg omsorg i hjemmet eller hos de som har omsorgen for det, tilknytning til uheldige miljø, ikke går på skolen eller har ugyldig skolefravær eller utagerer ved grensesetting i hjem, skole eller overfor andre.*» Dette kan være elementer som hver for seg ikke begrunner tiltak etter alternativ c. Det forutsettes en helhetsvurdering der barnets handlinger samlet sett innebærer at vilkårene er oppfylt. Departementet understreker videre at barnets handlinger må ha et omfattende omfang. Dette kommer til uttrykk i vilkårene «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» gjennom «alvorlig skadelige handlinger». På samme måte som i dag skal vilkårene ikke omfatte barn som har mer introverte utfordringer og uttrykk, som for eksempel spiseforstyrrelser eller som selvsikader.

Departementet er i likhet med Barnevernsinstitusjonsutvalget opptatt av å få tydeligere fram at vurderingen av om vilkårene etter § 6-2 er oppfylt, ikke bare handler om barnets handlingsmønster eller atferdsuttrykk. Formålet med tiltaket er å gi barnet nødvendig hjelp og ivareta barnets behov, og institusjonstiltak skal bare iverksettes dersom dette anses som nødvendig, forholdsmessig og til barnets beste. Departementet fastholder forslaget om å presisere nødvendighetsvurderingen og minste inngreps prinsipp i første ledd, men departementet foreslår etter en ny vurdering å harmonisere den foreslåtte ordlyden med tilsvarende formulering i § 5-1 første ledd om omsorgsovertakelse. I denne bestemmelsen framgår det at nemnda etter nærmere vilkår kan treffe vedtak om omsorgsovertakelse. Det stilles i tillegg krav om at dette forutsetter at «*mindre inngripende tiltak ikke kan skape tilfredsstillende forhold for barnet og det er nødvendig ut fra barnets situasjon*». Dette er en formulering som også er dekkende for vurderingene som skal gjøres i saker om vedtak om opphold i barnevernsinstitusjon etter §§ 6-1 og 6-2.

Forslaget om å innarbeide minste inngreps prinsipp i første ledd vil delvis overlappe bestemmelsen i dagens § 6-2 femte ledd. Denne bestemmelsen stiller krav om at det skal ha vært vurdert om barnets behov kan ivaretas ved hjelpetiltak etter loven kapittel 3. På bakgrunn av høringens innspill om unødig dobbeltregulering, har departe-

mentet kommet til at bestemmelsen i nåværende femte ledd er overflødig og bør utgå. Etter departementets oppfatning tilfører nåværende femte ledd ikke noe nytt ut fra hva som allerede følger av § 1-5 og forslag til endringer i § 6-2 første ledd.

Departementet foreslår også en gjennomgående endring i lovens øvrige bestemmelser som inneholder variasjoner av begrepet «atferd». Forslaget til begrepsendring vil også omfatte § 13-2, som gjelder plikten til å melde fra til barnevernstjenesten. Forslaget medfører at enkelte bestemmelser i særlovgivning på andre områder må tilpasses ordlyden, hvor det henvises til barnevernsloven § 13-2.

Departementet viser til lovforslaget.

16.4.3 Endring i begrepet plassering

Departementet viderefører forslaget om å erstatte begrepet «plassering» i loven med andre formuleringer som «opphold» eller lignende. Forslaget har fått støtte i høringen og bygger på anbefalinger fra Barnevernsinstitusjonsutvalget.

Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser mener at begrepet «plassering» gir et bedre språklig uttrykk for realiteten i et tvangsvedtak, som er et tiltak uten samtykke. Departementet legger imidlertid større vekt på hensynet til å unngå språklige assosiasjoner til barna som objekter. Departementet foreslår derfor at begrepet «plassering» gjennomgående endres i loven. Eksempelvis foreslår departementet å erstatte begrepet «plassering» med «opp-

hold» eller «vedtak om opphold» flere steder. Departementet foreslår videre å erstatte «plassere» med «bo» i andre bestemmelser. Også formen «flytter inn» foreslås som erstatning for «plassering». Departementet viser til lovforslaget.

16.4.4 Endring i begrepet rømming

Departementet viderefører forslaget om å ta begrepet «rømming» ut av loven. Med å rømme menes situasjonen der et barn forlater institusjonen uten tillatelse eller unnlater å komme tilbake til institusjonen etter fravær, slik det framgår av § 10-12 første ledd. Begrepet «rømming» brukes som kortform i overskriften og i forskriftshjemmelen i bestemmelsen, og departementet foreslår omskrivninger av disse formuleringene. Departementet foreslår at overskriften endres til «Tilbakeføring til institusjon», og at rømming erstattes med «fravær» i forskriftshjemmelen i § 10-12 tredje ledd.

I § 6-1 tredje ledd foreslår departementet at begrepet «rømming» erstattes med «forlater institusjonen uten tillatelse eller unnlater å komme tilbake til institusjonen etter fravær». Dette tilsvarer formuleringen i dagens § 10-12 første ledd. Departementet ser at det vil kunne være en utfordring at det ikke finnes noen aktuell kortform til dette begrepet, men viser til at begrepet framkommer få steder i barnevernsloven.

I kapittel 15 foreslås flere endringer i loven kapittel 10, som innebærer at dagens § 10-12 blir til § 10-14. Departementet viser til lovforslaget.

17 Alternative tiltak utenfor hjemmet

17.1 Kommunale botiltak med døgnbemanning

17.1.1 Gjeldende rett

Når et barn har et særlig behov for hjelp på grunn av sin omsorgssituasjon eller atferd, skal barnevernstjenesten tilby og sette i verk hjelpetiltak for barnet og foreldrene, jf. barnevernsloven § 3-1. Hjelpetiltaket skal være tilpasset barnets og foreldrenes behov, og bidra til en positiv endring. Barnevernsloven åpner for at barnevernstjenesten kan treffe vedtak om å tilby bolig som et frivillig hjelpetiltak til barn og unge, jf. bestemmelsens andre ledd. Dersom andre enn foreldrene skal utøve den daglige omsorgen, kreves det vedtak etter § 3-2 eller etter andre bestemmelser i barnevernsloven. Bolig som hjelpetiltak kan bare benyttes dersom det ikke er behov for den omsorgen og oppfølgingen som gis i et fosterhjem eller institusjon.

Det er ingen spesifikke krav til kvalitet og godkjenning av kommunale botiltak etter barnevernsloven § 3-1. Likevel må tiltakene oppfylle de generelle kvalitetskravene som følger av barnevernsloven, inkludert forsvarlighetskravet i § 1-7, barnets beste i § 1-3 og barnets rett til medvirkning i § 1-4. Videre gjelder krav til politiattest etter § 12-11 første ledd og kravene til internkontroll etter § 15-2 andre ledd, jf. kommuneloven § 25-1. Med den nye barnevernsloven ble det innført en hjemmel for forskriftsfesting av kvalitetskrav til kommunale botiltak.

Statsforvalteren har ansvar for å føre tilsyn med at kommunene oppfyller sine plikter etter loven, jf. barnevernsloven § 17-3 første ledd. Dette ansvaret omfatter også kommunale botiltak. Statsforvalteren fører imidlertid ikke regelmessig tilsyn med barn i kommunale botiltak på samme måte som de gjør med barn i barnevernsinstitusjon. Det er heller ikke stilt krav til at kommunene skal føre regelmessig tilsyn med barn i botiltak på tilsvarende måte som med barn i fosterhjem.

Barnevernsloven § 3-2 regulerer vedtak om fosterhjem eller institusjon som frivillig hjelpetiltak. Barnevernstjenesten kan tilby disse tiltakene

som hjelpetiltak når vilkårene i barnevernsloven § 3-1 første ledd er oppfylt, og barnets behov ikke kan ivaretas på annen måte. Henvisningen til § 3-1 innebærer at barnevernstjenesten kan tilby fosterhjem eller institusjon dersom «barnet på grunn av sin omsorgssituasjon eller atferd har et særlig behov for hjelp». Bestemmelsen åpner ikke for kommunalt botiltak som et frivillig hjelpetiltak.

Når barn bor i fosterhjem eller institusjon som et frivillig hjelpetiltak etter § 3-2, utøver fosterhjemmet eller institusjonen den daglige omsorgen for barnet på vegne av foreldrene.

Det er presisert i § 3-2 at barnevernsloven § 5-3 tredje ledd gjelder så langt den passer. Innebærer at barnets mening, barnets identitet, behov for stabilitet og kontinuitet, og barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Også varigheten av omsorgsovertakelsen og barnets kontakt med familie og nære relasjoner skal vurderes. Ved plassering i fosterhjem skal det vurderes om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem, jf. § 9-4.

17.1.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

17.1.2.1 Bakgrunnen for forslaget

Oslo Economics og OsloMet utarbeidet i 2020 en rapport om kommunale botiltak. Ifølge rapporten bodde overkant av 2 000 barn og unge i kommunale botiltak i 2019. Om lag 16 prosent av disse var under 18 år. Rapporten påpekte store variasjoner i hvordan kommunene innretter og følger opp botiltakene, og om tiltakene tilpasses ungdommens behov. Det ble også vist til at ungdommene som mottar slike tiltak har en utfordrende hjemmesituasjon, men at tvangsvedtak ikke vurderes som aktuelt. Rapporten konkluderte med at kommunale botiltak fyller et behov, og anbefalte å utarbeide retningslinjer for kvalitet og å vurdere krav til tilsyn.

I 2021 fikk Bufdir i oppdrag av departementet å gi anbefalinger om tiltak for barn og unge som trenger tiltak utenfor hjemmet. Oppdraget ble gitt på grunn av behovet for mer kunnskap om

tiltak for særskilte målgrupper. Bufdir konkluderte med at det er behov for alternative tiltak for ungdom som ikke passer inn i dagens institusjonstilbud eller fosterhjem. Direktoratet foreslo en videreutvikling av kommunale botiltak som et alternativ ved omsorgsovertakelser, men kom ikke med konkrete forslag til regulering i barnevernsloven. De framhevet imidlertid behovet for å regulere målgruppe, kvalitetskrav, godkjenning, krav til bemanning, adgang til begrensninger og tilsyn.

Direktoratet påpekte at åpning for botiltak som alternativ til fosterhjem og institusjon ved omsorgsplasseringer innebærer en risiko for at kommunene kan ha økonomiske insentiver til å bruke tiltaket for barn tiltaket ikke er egnet for. De viste også til utfordringen med å sikre god nok kvalitet og hindre uønsket variasjon mellom de enkelte botiltakene.

Barnevernsinstitusjonsutvalget vurderte alternative måter å organisere det samlede tilbudet ut ifra barnas behov. I NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen* uttrykte utvalget at flere barn burde få hjelp der de bor og i kommunal regi. De påpekte samtidig at botiltak ikke er tilgjengelige ved omsorgsovertakelse, og mangler en hensiktsmessig regulering og kvalitetssikring. Utvalget framhevet at underforbruk av kommunale botiltak fører til unødvendig høy belastning på statlige tiltak, og at bruk av kommunale botiltak som omsorgstiltak forutsetter langt bedre kontroll med kvaliteten på tiltakene.

Utvalget foreslo et nytt kapittel i barnevernsloven om kommunale botiltak med døgnkontinuerlig omsorgstilbud. Forslaget bygger på kravene for barnevernsinstitusjoner, men er tilpasset en målgruppe med mindre omfattende behov. Utvalget tok til orde for at det bør stilles mindre omfattende kompetansekrav enn for barnevernsinstitusjoner, og understreket behovet for fysisk tilstedeværelse av ansatte hele døgnet. De framhevet også til at botiltak må kunne ivareta barn som har levd under mangelfull omsorg og som kan ha stort behov for oppfølging og støtte.

Videre påpekte utvalget at kostnadsforskjeller mellom kommunale botiltak og barnevernsinstitusjon kan føre til at kommunen velger botiltak selv om barnet trenger et institusjonsopphold.

Om lag 50 høringsinstanser uttalte seg om forslagene til kommunale botiltak. De fleste var enige i behovet for å utvikle tilbudet, men mange påpekte behovet for ytterligere regulering eller mer utredning av målgruppe, ansvar og oppgavefordeling, og krav om godkjenning og tilsyn. Flere instanser hadde også innspill knyttet til de

økonomiske og administrative sidene av forslagene.

17.1.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet å innføre botiltak med døgnbemanning som et nytt tilbud. Forslaget åpner for at kommuner kan tilby barn og foreldre som ønsker det, et botiltak med døgnbemanning som et alternativ til fosterhjem eller institusjon.

Departementet foreslo nærmere regler om botiltakets ansvar for å gi barn forsvarlig omsorg og oppfølging, om barns rettigheter i tiltaket, krav til godkjenning, generelle krav og krav til bemanning og kompetanse. Videre ble barnevernstjenestens plikt til å følge opp barn i tiltaket presisert. Disse bestemmelsene ble foreslått tatt inn i et nytt kapittel i loven, kapittel 9 A.

I tillegg foreslo departementet enkelte andre endringer i loven, blant annet å inkludere botiltak som et nytt alternativ til fosterhjem og barnevernsinstitusjon som et frivillig hjelpetiltak, jf. barnevernsloven § 3-2. Det ble også foreslått endringer knyttet til statlig barnevernsmyndighet og om statlig tilsyn.

Departementet understreket i høringsnotatet at tiltaket må være til det enkelte barnets beste, at det ikke skal være mer inngripende enn nødvendig og at tiltaket må være forsvarlig, jf. barnevernsloven §§ 1-3, 1-5 og 1-7.

Videre påpekte departementet at det burde stilles krav om samtykke både fra barn over 15 år og fra foreldrene, før tiltaket kan iverksettes.

Departementet foreslo videre en egen bestemmelse om ansvaret til botiltaket med døgnbemanning for barn som bor der. Forslaget presiserte at slike botiltak skal gi barn som oppholder seg i tiltaket forsvarlig omsorg og beskyttelse, og møte barnet hensynsfullt og ivareta barnets rettigheter og rettssikkerhet.

Departementet la til grunn at adgangen til å sette begrensninger for barnet ikke burde gå lenger enn det som følger av det alminnelige omsorgsansvaret. Departementet presiserte at barnet har rett til vern av sin personlige integritet, forsvarlig omsorg og beskyttelse. Departementet ønsket også å tydeliggjøre barns rett til medvirkning, som ville utfylle den generelle bestemmelsen i barnevernsloven § 1-4. Ved utforming av forslaget ble det sett hen til forslaget til endringer i den tilsvarende bestemmelsen om medvirkning for barn i barnevernsinstitusjon.

Det ble foreslått å presisere at botiltaket har rett og plikt til å innføre nødvendige begrensninger for

å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse, ut fra barnets alder og modenhet. Botiltaket kan begrense barnets bruk av kommunikasjonsmidler, besøk og bevegelsesfrihet, i samsvar med omsorgsansvaret. Begrensningene må vurderes ut fra barnets individuelle behov og være egnet til å oppnå formålet, stå i rimelig forhold til de interesser som skal ivaretas, og ivareta trygghet og trivsel for alle i tiltaket. Forslaget inkluderte også at botiltaket i visse tilfeller kan benytte milde former for fysisk makt når det er åpenbart nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse.

Departementet foreslo dessuten en hjemmel til å fastsette forskrift om barns rettigheter i botiltak med døgnbemanning.

Departementet foreslo en ny bestemmelse om klage og saksbehandling tilpasset botiltak med døgnbemanning, basert på en lignende bestemmelse for barn i barnevernsinstitusjon. Videre foreslo departementet også en hjemmel til å fastsette forskrift om saksbehandling og klagebehandling ved opphold i botiltak med døgnbemanning.

Departementet foreslo å stille generelle krav til botiltak med døgnbemanning, basert på lignende bestemmelse for barnevernsinstitusjoner. Det ble foreslått at slike botiltak må være godkjent av barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og ha plikt til å føre internkontroll for å sikre forsvarlig drift. Departementet foreslo også en hjemmel til å fastsette forskrifter om internkontroll og nærmere krav til kvalitet, bemanning og kompetanse i botiltak med døgnbemanning.

Departementet foreslo å stille krav til bemanning og kompetanse i botiltak med døgnbemanning. Det ble foreslått at botiltak med døgnbemanning skal ha «forsvarlig bemanning og kompetanse». For å sikre faglig forsvarlig drift, og tilstrekkelig nivå og bredde i personalets kompetanse, foreslo departementet krav om stillingsplan, og at botiltaket skal ha en leder og en stedfortredende leder. Videre foreslo departementet at botiltakene skal sørge for at de ansatte får nødvendig faglig veiledning og opplæring.

Departementet foreslo en bestemmelse som tydeliggjør barnevernstjenestens løpende og helhetlige ansvar for oppfølgingen barnet får under opphold i botiltak med døgnbemanning. Det ble også foreslått en hjemmel til å stille nærmere krav til oppfølging gjennom forskrift.

Statens helsetilsyn og statsforvalteren har ansvar for å føre tilsyn med at kommunen og Bufetat oppfyller sine lovpålagte oppgaver etter barnevernsloven. Dette ansvaret vil også omfatte botiltak med døgnbemanning. I høringsnotatet

foreslo departementet enkelte presiseringer i barnevernsloven, blant annet i § 17-2 om Statens helsetilsyns oppgaver og ansvar, i § 17-3 om statsforvalterens tilsynsansvar, i § 17-4 om tilsynsmyndighetenes tilgang til opplysninger, og i § 17-5 om pålegg og sanksjoner.

Når det gjelder krav om regelmessig stedlig tilsyn, viser barnevernsloven § 17-3 fjerde ledd at departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av tilsynet. Dette gir allerede hjemmel til å fastsette nærmere krav til hvordan statsforvalteren skal gjennomføre tilsyn med botiltak med døgnbemanning, dersom tiltaket blir vedtatt. Departementet uttrykte i høringsnotatet at det antakelig bør stilles krav om regelmessig stedlig tilsyn.

Videre foreslo departementet at dagens krav om politiattest også skal gjelde for ansatte og andre personer som skal jobbe i botiltak med døgnbemanning.

Selv om høringsnotatet ikke foreslo bruk av kommunale botiltak med døgnbemanning ved omsorgsovertakelser, oppfordret departementet høringsinstansene til å gi innspill og synspunkter om dette.

17.1.3 Høringsinstansenes syn

Av de omtrent 50 høringsinstansene som uttalte seg om forslaget til et nytt lovregulert kommunalt botiltak med krav om døgnbemanning, uttrykte 35 instanser enighet i at det er behov for et slikt tiltak i barnevernet som kan supplere fosterhjem og institusjon. De høringsinstansene som støtter forslaget, legger særlig vekt på viktigheten av å gi barn muligheten til å få tiltak i nærheten av der de bor. Høringsinstansene som uttalte seg er blant annet *Barneombudet, Barneverns- og helsenemnda, Bufdir, Statens helsetilsyn, Statsforvalteren i Vestland, Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Asker kommune, Aurskog-Høland kommune, Barnevernlederforum i Agder, Drammen kommune, Frogn kommune, Hamar kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Kvinnherad kommune, Lillestrøm kommune, Oslo kommune, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Sarpsborg kommune, Forandringsfabrikken kunnskapssenter, KS, Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO), Norsk Fosterhjemsforening og Organisasjonen for barnevernsforeldre.*

Mange instanser støtter også utgangspunktet i høringsnotatet om at det nye tiltaket bør utformes med utgangspunkt i regelverket for barnevernsinstitusjoner. Samtidig har flere høringsinstanser

konkrete innspill til rammene for et slikt tiltak, og enkelte har innvendinger til den foreslåtte innretningen.

De fleste instansene støtter at kravene som stilles bør ta utgangspunkt i de reglene som gjelder for barnevernsinstitusjoner, blant annet med krav til kvalitet og tilsyn. Enkelte instanser er imidlertid uenig i at det bør stilles krav om statlig godkjenning, og mener at det er tilstrekkelig at kommunene selv står for dette.

Videre har flere høringsinstanser innspill om hvilke ungdommer som kan være i målgruppen for et slikt tiltak. Enkelte instanser støtter at tiltaket bør rette seg mot ungdommer over 15 år som ikke har særlig omfattende oppfølgingsbehov. *Barneombudet*, *Bufdir* og enkelte andre instanser er opptatte av at målgruppen og koblingen til behovene til barna som skal bruke tiltaket, må beskrives tydeligere. Barneombudet uttrykker også en viss bekymring for om tiltaket vil bli brukt for mye på grunn av økonomiske insentiver. *Statens helsetilsyn* tar til orde for å lovfeste kriteriene, inkludert at det bør fastsettes en nedre aldersgrense på 15 år. *KS* og flere kommuner mener på sin side at kommunene bør ha stor frihet med tanke på hvilke barn som kan gis et slikt tilbud. Enkelte mener at den foreslåtte målgruppen bør være bredere.

Flere høringsinstanser har uttalt seg om finansieringen av kommunale botiltak med døgnbemanning. *KS* mener at kommuner som ønsker det, bør få statlig støtte til å utvikle kvalitativt gode og ressurseffektive tilbud, for eksempel gjennom gode økonomiske rammer og tilskudd, samarbeid med Husbanken og tilgang på veiledning. Flere kommuner og *Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)* mener at det er behov for en statlig tilskuddsordning eller at kommunene må kompenseres for opprettelse av kommunale botiltak.

Barnevernslederforum i Agder mener at det bør være samme økonomiske egenandel for kommunene ved bruk av kommunale frivillige botiltak som ved henvisning til en statlig barnevernsinstitusjon. Flere høringsinstanser peker på at forslaget vil kunne føre til større forskjeller mellom kommuner med forutsetninger for å etablere egne botiltak, og de kommunene som ikke har det.

Sarpsborg kommune, *Statsforvalteren i Vestland* og *Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus* er eksplisitt uenige i forslaget som ble sendt på høring. *Sarpsborg kommune* mener at målgruppen ikke gjenspeiler de faktiske behovene til ungdommer i barnevernet som trenger et døgnbemannet tiltak, og at gruppen uansett er liten. De peker på et behov for et kommunalt botil-

tak for ungdommer med større oppfølgings- og omsorgsbehov, men understreker at dette i realiteten vil innebære en ansvarsoverføring fra stat til kommune. En forutsetning må derfor uansett være at tiltaket helfinansieres av staten. *Statsforvalteren i Vestland* mener at tiltaket som er foreslått i realiteten er en kommunal barnevernsinstitusjon, og at de bør behandles som dette med tanke på regulering. Også *Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus* mener et slikt tiltak bør regnes som en institusjon. Statsforvalteren er videre bekymret for om kommunale botiltak i realiteten vil tas i bruk fordi Bufetat ikke overholder bistandsplikten, og er i tvil om tiltakene vil kunne ivareta barnas behov, som erfaringsmessig er omfattende. Statsforvalteren understreker videre behov for finansiering av tilsynet.

Bufdir mener det er vanskelig å gi konkrete tilbakemeldinger på forslaget. De peker på at tiltakets formål er uklart og ser behov for tydeligere grenser mellom målgruppen for omsorgsinstitusjoner og målgruppen for botiltak. Samtidig støtter de at kravene til bemanning og kompetanse må tilpasses målgruppe. De påpeker også at det ikke er behov for tvang på bakgrunn av barnets atferd dersom målgruppen ikke oppfyller vilkårene etter barnevernsloven §§ 6-1 og 6-2.

17.1.4 Departementets vurderinger og forslag

17.1.4.1 Behovet for et nytt kommunalt botiltak med døgnbemanning

Kommunale botiltak har ulike formål og brukes på tvers av sektorer, blant annet i barnevernet, boligsosialt arbeid, ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og overfor personer med store behov for helse- og omsorgstjenester. Mange kommuner tilbyr allerede ulike former for botiltak til barn og ungdom, som forsterket hybel og bofellesskap. Noen kommuner benytter også kommunale botiltak som et frivillig hjelpetiltak etter barnevernsloven § 3-1.

Barnevernstiltak som innebærer at barn bor utenfor hjemmet, må sikre at barnet får forsvarlig omsorg innenfor forutsigbare og stabile rammer. Tiltakene bør bidra til at barn kan etablere trygge relasjoner, at barnet gis et helhetlig hjelpetilbud som styrker deres ressurser, gir en følelse av normalitet og som ivaretar tilknytningen til familie, skole og nettverk. Etter departementets vurdering kan økt bruk av kommunale botiltak bidra til dette. Tiltak i ungdommens eget nærmiljø vil gi

barnevernstjenesten gode muligheter til å jobbe med ungdommens beskyttelsesfaktorer på skolen, i fritidsaktiviteter, blant venner og i familien. For å bevare tilknytningen til nærmiljøet, er det avgjørende at ungdommene ikke må flytte langt fra hjemstedet sitt. Barnevernstjenesten må ha kontroll på inntak, det faglige innholdet, beboersammensetningen og at tiltakene har forsvarlig bemanning og kompetanse. Dette er særlig viktig for å motvirke risikoen for negativ påvirkning.

Samtidig er det viktig at barnevernstjenesten sikrer at det enkelte tiltaket er egnet til å håndtere og hjelpe den enkelte ungdommens behov. Kommunens ansvar etter barnevernsloven tilsier at kommunene selv bør ha ansvaret for å etablere, drifte og eie tiltaket.

Enkelte ungdommer har, i kortere eller lengre perioder behov for å bo utenfor hjemmet, uten at de trenger et faglig miljøterapeutisk tilbud i barnevernsinstitusjoner eller flytte til et fosterhjem. Høringen viser bred enighet om behovet for et nytt tiltak som kan supplere fosterhjem og institusjon. Også Bufdir og Barnevernsinstitusjonsutvalget har tatt til orde for at det bør åpnes for et nytt lovregulert tiltak som kan supplere fosterhjem og barnevernsinstitusjon.

Mange barnevernstjenester bruker allerede kommunale botiltak som et hjelpetiltak etter barnevernsloven § 3-1. Disse tiltakene må oppfylle de generelle kravene til forsvarlighet, barnets beste, medvirkning og internkontroll, men det stilles ikke særskilte krav til kvalitet i, godkjenning av eller tilsyn med slike botiltak. Departementet vurderer at å gi kommunene en videre mulighet til selv å etablere botiltak innenfor regulerte rammer vil sikre et trygt og tilpasset tilbud for barn som trenger et slikt boalternativ. Grensen mellom tilfeller der ungdommer kan tilbys bolig som hjelpetiltak etter § 3-1, og når det kan fattes vedtak om frivillig opphold i fosterhjem eller institusjon etter § 3-2, er skjønnsmessig. Etter departementets syn innebærer dette en risiko for at kommunale botiltak i dag kan bli benyttet i andre tilfeller enn det barnevernsloven § 3-1 åpner for.

Høringen viser bred støtte for å åpne for bruk av kommunale botiltak som et frivillig hjelpetiltak etter barnevernsloven § 3-2, i tillegg til fosterhjem og institusjon. Departementet deler denne vurderingen og viderefører derfor forslaget i høringsnotatet om å endre barnevernsloven § 3-2, slik at botiltak med døgnbemanning blir et nytt alternativt hjelpetiltak til fosterhjem og institusjon. Forslaget gir barnevernstjenesten muligheten til å tilby slike botiltak på samme vilkår som institusjon og fosterhjem.

Flere høringsinstanser mener at regelverket for barnevernsinstitusjoner bør danne grunnlaget for utformingen av et nytt regelverk tilpasset kommunale botiltak med døgnbemanning. Departementet viderefører derfor dette utgangspunktet i lovforslaget.

Spørsmålet om det også bør åpnes for bruk av kommunale botiltak ved omsorgsovertakelser er nærmere omtalt i kapittel 8.3.

17.1.4.2 Kommunens ansvar

Kommunene har hovedansvaret for barnevernet. Samtidig har kommunene et handlingsrom til å organisere tjenestene ut fra lokale behov og forutsetninger. Departementet mener derfor at det bør være opp til hver enkelt kommune om de ønsker å etablere kommunale botiltak med døgnbemanning. Samtidig vil ikke alle kommuner ha mulighet til selv å etablere eller drifte slike botiltak alene.

I høringsnotatet ga departementet derfor uttrykk for at det burde åpnes for andre muligheter enn at hver enkelt kommune selv etablerer slike tiltak. Det ble både vist til at kommuner kan samarbeide om etablering og drift av heldøgns botiltak, og forslaget var ikke til hinder for at private aktører kunne søke om å få godkjent et botiltak med døgnbemanning med sikte på å tilby plasser til kommuner. Departementet har etter en ny vurdering kommet til at bare kommuner bør kunne etablere og drifte kommunale botiltak med døgnbemanning som en ny type tiltak etter barnevernsloven § 3-2. Hovedformålet med å åpne for dette tiltaket, er at det skal være en ny mulighet for kommunene til å etablere barnevernstiltak i ungdommens nærmiljø innenfor lovregulerte og betryggende rammer. Etablering av kommunale botiltak forutsetter samtidig at barnevernstjenesten har god kontroll på inntak, beboersammensetning faglig innhold og kompetansen i slike botiltak.

I motsetning til forslaget som ble sendt på høring, er lovforslaget derfor utformet slik at bare kommuner kan søke om å få godkjent kommunale botiltak med døgnbemanning. Dette er likevel ikke til hinder for at kommuner kan samarbeide om etablering og drift.

Barnevernsloven § 15-11 slår fast at den enkelte kommunen selv har ansvaret for å sikre nødvendige bevilgninger for å yte tjenester og iverksette tiltak den har ansvaret for etter barnevernsloven. Kommunene har dermed det hele og fulle økonomiske ansvaret ved etablering og drift av botiltak med døgnbemanning, enten alene eller

i samarbeid med andre kommuner. Lovforslaget endrer ikke kommunenes lovpålagte ansvar og oppgaver, men gir kommunene en ny mulighet til å etablere botiltak med døgnbemanning på lokalt nivå. Tiltaket skal gi barn som har behov for å bo utenfor hjemmet et alternativ til fosterhjem og institusjon. Finansieringen av slike botiltak må derfor finansieres innenfor kommunens egne økonomiske rammer.

17.1.4.3 *Vilkår og målgruppe for kommunale botiltak med døgnbemanning*

Departementet foreslår at barnevernstjenesten gis hjemmel til å tilby et kommunalt botiltak med døgnbemanning som et frivillig hjelpetiltak utenfor hjemmet når vilkårene etter § 3-2 er oppfylt.

Dette innebærer for det første at vilkårene etter barnevernsloven § 3-1 må være oppfylt. Dette innebærer at barnet på grunn av sin omsorgssituasjon eller atferd må ha et «særlig behov for hjelp». Videre må hjelpetiltaket være «egnet til å møte barnets og foreldrenes behov og til å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien.» I tillegg kan barnevernstjenesten bare tilby et kommunalt botiltak med døgnbemanning dersom barnets behov ikke kan «ivaretas på annen måte», jf. barnevernsloven § 3-2. Barnevernstjenesten må derfor vurdere om ungdommen i en kortere eller lengre periode har behov for et tiltak utenfor hjemmet, og om ungdommen har behov for at noen i en periode utøver den daglige omsorgen på vegne av foreldrene. Omsorgsbehovet kan samtidig ikke være for omfattende. Dersom ungdommen har behov for det faglige, miljøterapeutisk opplegget og oppfølgingen som finnes i barnevernsinstitusjonene, eller de rammene og familiestrukturen et fosterhjem innebærer, vil et kommunalt botiltak ikke kunne anses som egnet. Det samme gjelder dersom foreldrenes omsorgsevne er svekket i lengre tid. I slike tilfeller må barnevernstjenesten vurdere om det bør reises sak om omsorgsovertakelse, jf. § 3-2 tredje punktum.

Barnevernstjenesten må alltid gjøre en konkret vurdering ut fra den enkelte ungdommens behov for barnevernstiltak. Et grunnleggende vilkår er at tiltaket er til det enkelte barnets beste, jf. barnevernsloven § 1-3. Dette innebærer blant annet at det etter en samlet vurdering må oppfattes som egnet til å ivareta barnets behov. Barnets mening skal vektlegges, og det må vurderes om tiltaket er bedre for barnet enn alternativet. Tiltaket må også være forsvarlig etter § 1-7 i barnevernsloven.

Et sentralt spørsmål er forskjellen mellom kommunale botiltak etter barnevernsloven § 3-1 og kommunale botiltak med døgnbemanning etter § 3-2. I dag bor enkelte ungdommer i et botiltak som hjelpetiltak etter barnevernsloven med hjemmel i § 3-1, for eksempel når barnevernstjenesten hjelper en ungdom med å etablere seg i egen bolig med oppfølging. I slike tilfeller er det foreldrene som har ansvaret for å ivareta den daglige omsorgen for barnet. Det sentrale spørsmålet ved valg mellom type botiltak vil være om ungdommen har behov for at noen utøver omsorgen i det daglige på vegne av foreldrene. Dersom barnevernstjenesten vurderer at ungdommen har behov for at andre enn foreldrene utøver den daglige omsorgen, kan barnevernstjenesten ikke benytte kommunale botiltak etter § 3-1.

En annen viktig avgrensning gjelder valg mellom kommunale botiltak og institusjon. Barnevernsinstitusjonene har et stort og døgnkontinuerlig ansvar for barn og unge som kan være i en svært sårbar livssituasjon. Barn i barnevernsinstitusjon kan blant annet ha traumer som følge av omsorgssvikt, uheldige samspills- og tilknytningsforhold, vedvarende stress og generell utrygghet. Kravene og forventningene som stilles til barnevernsinstitusjonene er derfor tilpasset ungdommenes behov og livssituasjon. Dette innebærer blant annet at miljøterapi er en felles faglig plattform for barnevernsinstitusjonene. De ansatte har kunnskap om miljøterapeutisk endringsarbeid og om faglige metoder og forståelse for regler om barns rettigheter og bruk av inngrep mot barn tilpasset de ungdommene som bor i barnevernsinstitusjoner.

I høringsnotatet viste departementet til at kommunale botiltak som et frivillig hjelpetiltak etter § 3-2 vil være egnet for en målgruppe med mer moderate problembelastninger enn det barnevernsinstitusjonene er beregnet for. Dette innebærer at kommunale botiltak med døgnbemanning som et utgangspunkt ikke vil være et egnet tiltak for ungdom som trenger den faglige innretningen og oppfølgingen som finnes i barnevernsinstitusjonene. På bakgrunn av høringen vil departementet likevel vise til at det også i enkelte tilfeller kan være grunnlag for å benytte kommunale botiltak som et frivillig hjelpetiltak etter § 3-2 til ungdommer med særlige behov for oppfølging og omsorg, har mindre atferdsproblemer eller som sliter med ulike bekymringer, for eksempel knyttet til ensomhet eller sosial isolasjon. Departementet er også enig med Barnevernsinstitusjonsutvalget i at døgnbemannede kommunale botiltak kan være egnet for ungdommer som har

hatt opphold i en barnevernsinstitusjon eller et fosterhjem.

På denne bakgrunnen er det etter departementets vurdering neppe hensiktsmessig å trekke en klar grense mellom hvilke ungdommer som har behov for døgnbemannet kommunalt botiltak eller opphold i en barnevernsinstitusjon. Kommunale botiltak kan være egnet for ungdom med ulike typer problembelastning, avhengig av hvordan tiltaket er innrettet. Det kan dermed oppstå tilfeller der innholdet i målgruppen for enkelte kommunale botiltak og barnevernsinstitusjoner overlapper hverandre.

Departementet mener det er nødvendig å trekke opp noen tydeligere eksklusjonskriterier for når døgnbemannede kommunale botiltak generelt sett *ikke* vil være et egnet tiltak for ungdommer som i en kortere eller lenger periode har behov for å bo utenfor hjemmet som et barnevernstiltak. Disse kriteriene tar utgangspunkt i hvordan rammene for det nye tiltaket er foreslått utformet. Barnevernstjenesten må ta hensyn til disse kriteriene i den skjønnsmessige vurderingen av om det å iverksette et døgnbemannet kommunalt botiltak vil være til det enkelte barnets beste. Med utgangspunkt i departementets forslag til innretning og hvilke krav som bør stille til slike kommunale botiltak, legger departementet til grunn at barnevernstjenestene må være varsomme med å benytte døgnbemannede kommunale botiltak dersom

- ungdommen har et ønske om eller klart behov for å vokse opp i en familiesituasjon
- ungdommen har alvorlige problembelastninger for eksempel knyttet til rus, psykiske lidelser eller kriminalitet
- ungdommen trenger beskyttelse mot å skade seg selv eller andre
- ungdommen har et klart behov for å flytte til et nytt sted. Dette kan også omfatte tilfeller der det ikke vil være mulig å beskytte eller skjerme barnet eller ungdommen fra alvorlige risikofaktorer i familien eller i nærmiljøet.

Departementet legger til grunn at et døgnbemannet kommunalt botiltak som regel ikke vil være et egnet tiltak dersom én eller flere av disse faktorene foreligger. I slike tilfeller må barnevernstjenesten i stedet vurdere hvilke andre typer barnevernstiltak som kan ivareta barnets beste, ut fra ungdommens og familiens situasjon og behov for barnevernstiltak. Dersom ungdommen har et ønske om eller behov for å vokse opp i en familiesituasjon, vil det ofte være nærliggende å vurdere om fosterhjem er rett tiltak. Dersom ungdom-

mens behov tilsier at det er nødvendig med mer spesialisert faglig kompetanse, annen bemanning eller andre rammer rundt barnet enn det som følger et døgnbemannet kommunalt botiltak, vil det ofte være naturlig å heller vurdere om barnet trenger opphold i en barnevernsinstitusjon.

Departementet legger til grunn at bruk av et kommunalt botiltak som et frivillig tiltak etter § 3-2 primært vil være aktuelt overfor ungdommer over 15 år. I enkelte særlige tilfeller kan det være aktuelt å tilby slike botiltak også til ungdom ned mot 13 år. Vedtak om kommunalt botiltak med døgnbemanning som et frivillig hjelpetiltak etter § 3-2 forutsetter samtykke. Barn som har fylt 15 år er selv part i saken, og må dermed selv samtykke til tiltaket. Dette innebærer at både barn over 15 år og foreldrene må samtykke, og at samtykket må være informert og reelt frivillig.

At samtykket skal være reelt frivillig innebærer at barnet og foreldrene når som helst kan trekke samtykket tilbake. Det er derfor avgjørende at barnevernstjenesten ivaretar barnets rett til medvirkning på en god måte, og at både barnet og foreldrene i forkant gis grundig informasjon. Særlig viktig er det at barnevernstjenesten sørger for å gi barnet og foreldrene god og tilpasset informasjon om innholdet i og rammene for botiltaket, og om eventuelle andre mulige tiltak. Selv om det bare er barn over 15 som skal samtykke til tiltaket, bør bruk av kommunale botiltak unngås dersom et yngre barn motsetter seg eller ikke ønsker å bo et kommunalt botiltak. I slike tilfeller må barnevernstjenesten heller vurdere andre tiltak etter barnevernsloven.

Departementet legger til grunn at det å tilby et kommunalt botiltak i barnets nærmiljø som et frivillig hjelpetiltak etter § 3-2 i noen tilfeller blant annet vil være en god måte i å ivareta behovet for omsorg i et stabilt miljø og kontinuitet i oppdragelsen.

Barnevernstjenesten har plikt til å dokumentere alle vesentlige faktiske opplysninger og barnevernsfaglige vurderinger i forbindelse med et vedtak om et heldøgns kommunalt botiltak, jf. barnevernsloven §§ 12-4 og 12-5. Barnevernstjenesten må blant annet dokumentere at foreldrene og barn som har fylt 15 år har samtykket til botiltaket. Barnevernstjenesten må også dokumentere hvorfor og på hvilken måte tiltaket ut fra en barnevernsfaglig vurdering er til det enkelte barnets beste. Videre må det framgå av vedtaket hva som er barnets mening, og hvordan barnets beste er blitt vurdert.

Enkelte høringsinstanser har både i høringen av departementets lovforslag og til Barneverns-

institusjonsutvalgets utredning uttrykt bekymring for at det å åpne for bruk av kommunale botiltak som et tiltak etter barnevernsloven § 3-2, kan gi kommunene uheldige insentiver til å benytte kommunale botiltak ut fra økonomiske hensyn i stedet for en faglig vurdering av barnets behov for barnevernstiltak og hva som vil være til det enkelte barnets beste. Departementet understreker derfor at et kommunalt botiltak med døgnbemanning bare kan iverksettes for å ivareta det enkelte barnets interesser. At et kommunalt botiltak med døgnbemanning kan være billigere for kommunen enn for eksempel å henvende seg til Bufetat og betale kommunens egenandel til en institusjonsplass, vil ikke være tilstrekkelig for å velge et kommunalt botiltak i stedet for en institusjonsplass. Valg av kommunalt botiltak med døgnbemanning må alltid ta utgangspunkt i en barnevernsfaglig vurdering av det enkelte barnets interesser og behov.

Departementet legger samtidig til grunn at ikke alle kommuner vil ha mulighet til å etablere eller drifte kommunale botiltak med døgnbemanning. Lovforslaget innebærer en ny mulighet for de kommunene som selv ønsker og har forutsetninger for å etablere slike tiltak. Departementet understreker samtidig at muligheten til å etablere og tilby kommunale botiltak med døgnbemanning som et frivillig hjelpetiltak etter § 3-2 ikke innebærer endringer i Bufetats bistandsplikt. Bufetat vil fremdeles ha en ubetinget plikt til å bistå kommunene med plassering utenfor hjemmet, jf. barnevernsloven § 16-3 andre ledd.

Grensen mellom når tiltak etter barnevernsloven §§ 3-1 og 3-2 kan benyttes, er svært skjønnsmessig. Departementet har derfor vurdert om lovforslaget bør kombineres med at kommunale botiltak ikke lenger skal kunne benyttes som et tiltak etter barnevernsloven § 3-1. Kommunale botiltak etter § 3-1 omfatter i dag ulike typer boliger fra hybler med eller uten oppfølging til bofellesskap med bemanning. Barnevernstjenestene kan benytte slike tiltak blant annet for å hjelpe ungdom med å etablere seg i egen bolig, kombinert med hjelp og støtte til å mestre deltakelse på skole, arbeid, sosiale sammenhenger og fritidsaktiviteter. I slike tilfeller er det foreldrene som har ansvaret for å ivareta den daglige omsorgen for barnet. Den største gruppen som får botiltak etter § 3-1 er ungdom over 18 år. Etter departementets oppfatning vil det fremdeles være behov for å kunne benytte kommunale botiltak som et tiltak etter barnevernsloven § 3-1, og det foreslås derfor ikke å stenge for bruk av kommunale botiltak som barnevernstiltak etter denne bestemmelsen.

Departementet viser til utkast til endringer i barnevernsloven § 3-2. Departementet foreslår at det presiseres i bestemmelsen at barnevernstjenesten i tillegg til fosterhjem og institusjon kan tilby botiltak med døgnbemanning som hjelpetiltak når vilkårene i § 3-1 første ledd er til stede og barnets behov ikke kan ivaretas på annen måte.

17.1.4.4 Nærmere om innholdet i kommunale botiltak med døgnbemanning

Et kommunalt botiltak som frivillig hjelpetiltak etter barnevernsloven § 3-2 skal gi daglig omsorgen til barnet. Departementet foreslår at det presiseres at botiltak med døgnbemanning skal gi barn som oppholder seg i tiltaket forsvarlig omsorg og beskyttelse, og at dette ansvaret reguleres i en egen bestemmelse, jf. § 9 A-1. Tiltaket skal møte barn hensynsfullt og ivareta barnets rettigheter og rettssikkerhet.

Botiltaket har ansvaret for å utøve den daglige omsorgen for barnet, inkludert vern og beskyttelse, slik at barnet ikke utsetter seg selv eller andre for fare eller skade. Dette innebærer en rett og plikt til å sette grenser for barnet. Begrensningene skal ikke gå lenger enn det som følger av et alminnelig omsorgsansvar. Dersom det er behov for mer inngripende tiltak må barnevernstjenesten i stedet vurdere andre barnevernstiltak.

Departementet viderefører også forslaget i høringsnotatet om en egen bestemmelse om barns rettigheter i kommunale botiltak med døgnbemanning, jf. forslag til ny § 9 A-2. Ved utformingen av bestemmelsen er det sett hen til tilsvarende bestemmelse om barns rettigheter i barnevernsinstitusjon, jf. barnevernsloven § 10-2. For en nærmere omtale av dette forslaget, se kapittel 15.4.

Departementet foreslår også en egen bestemmelse om barns rettigheter i kommunale botiltak med døgnbemanning, jf. § 9 A-2. Første ledd presiserer at barnet har rett til vern av sin personlige integritet, forsvarlig omsorg og beskyttelse. Barnets rett til medvirkning er presisert i andre ledd. Barnet har rett til medvirkning i alle forhold som vedrører barnet, og skal få tilstrekkelig informasjon og kunne uttrykke sine meninger. Barnet skal bli lyttet til, og barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Det er også presisert at det kommunale botiltaket må sørge for at barnets rett til medvirkning blir ivaretatt ved utformingen av botiltakets daglige liv og ved andre forhold som vedrører barnet.

Departementet foreslår at botiltakets ansvar og adgang til grensesetting reguleres i en egen

bestemmelse, jf. § 9 A-3. Det framgår av bestemmelsen at det kommunale botiltaket har rett og plikt til å sette grenser overfor barnet når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse ut fra barnets alder og modenhet. Videre er det presisert at botiltaket på tilsvarende måte som foreldre kan sette grenser for barnets bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, internett, besøk og bevegelsesfrihet.

Andre ledd presiserer at grensene for hva som kan gjennomføres i medhold av omsorgsansvaret må vurderes ut fra barnets individuelle behov for omsorg og beskyttelse. Det framgår videre at grensene må være egnet til å oppnå formålet, og stå i rimelig forhold til de interesser som skal ivaretas både i omfang og varighet. Det kommunale botiltaket kan også gjennomføre grenser overfor barnet hvis det er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for alle i tiltaket.

Tredje ledd presiserer at det kommunale botiltaket i visse tilfeller kan benytte milde former for fysisk makt. Det er strenge regler for å kunne benytte fysisk makt overfor barn i kommunale botiltak. Det må være «åpenbart nødvendig» for å gi barnet «forsvarlig omsorg og beskyttelse». Dersom vilkårene er oppfylt vil botiltaket kunne benytte milde former for fysisk makt, som å holde barnet kortvarig fast eller lede barnet. Det samme gjelder dersom det åpenbart er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre i tiltaket.

For å ivareta det enkelte barnets rettigheter på en god måte viderefører departementet forslaget i høringsnotatet om en egen bestemmelse om saksbehandling og klage, jf. forslag til ny § 9 A-4. Bestemmelsen er imidlertid noe endret og forenklet sammenlignet med forslaget som ble sendt på høring. Dette har blant annet sammenheng med at bare kommunene skal kunne etablere og drifte botiltakene. Det framgår av første ledd at barnet og foreldrene kan klage direkte til statsforvalteren ved brudd på bestemmelsene i barnevernsloven §§ 9 A-2 og 9 A-3. Dersom barn og foreldre mener at barnets rettigheter under opphold i et kommunalt botiltak ikke er blitt ivaretatt, eller at botiltaket har gjennomført grensesetting i strid med § 9 A-3, kan de klage direkte til statsforvalter. Bestemmelsen har likhetstrekk med bestemmelsen om saksbehandling og klage knyttet til barnevernsinstitusjon, men tilpasset at kommunale botiltak med døgnbemanning er et annet type tiltak og beregnet for en annen målgruppe.

Forslaget fra høringsnotatet om å presisere at statsforvalteren skal behandle andre muntlige og skriftlige henvendelser fra barnet og foreldrene, er ikke videreført. Dette har sammenheng med

foreslåtte endringer i bestemmelsen om statsforvalterens ansvar og oppgaver, jf. § 16-7.

Andre ledd presiserer at statsforvalteren kan prøve alle sider av saken. Dette er knyttet til klager på brudd på bestemmelsene i §§ 9 A-2 og 9 A-3. Når det gjelder klager på barnevernstjenestens vedtak mer generelt, viser departementet til den generelle bestemmelsen om klage til statsforvalteren i § 12-9.

Departementet har kommet til at det er unødvendig å presisere i lovbestemmelsen at botiltaket skal informere barnet og foreldrene om adgangen til å klage, og at dersom barnet ønsker det, skal botiltaket bistå barnet med å utforme og oversende klagen. Denne delen av forslaget i høringsnotatet er derfor ikke fulgt opp.

Departementet foreslår etter dette en ny bestemmelse om saksbehandling og klage ved opphold i botiltak med døgnbemanning, jf. utkast til ny § 9 A-4.

Kapittel 8 i barnevernsloven regulerer barnevernstjenestens ansvar for å følge opp barn og foreldre. Kapitlet inneholder blant annet en bestemmelse om oppfølging av barn og foreldre etter vedtak om hjelpetiltak. Dette vil også gjelde dersom barnevernstjenesten treffer vedtak om kommunalt botiltak med døgnbemanning, jf. barnevernsloven § 8-1. Denne bestemmelsen innebærer en plikt for barnevernstjenesten til å følge med på hvordan det går med barnet og foreldrene. Barnevernstjenesten skal systematisk og regelmessig vurdere om hjelpen fungerer etter hensikten, om det er behov for nye tiltak, eller om det er grunnlag for omsorgsovertakelse. Barnevernstjenesten skal også utarbeide en plan for tiltakene og for oppfølgingen av barn og foreldre.

For å understreke barnevernstjenestens løpende og helhetlige ansvar for å følge opp barnet under opphold i det kommunale botiltaket, foreslår departementet en egen bestemmelse som presiserer at barnevernstjenesten i omsorgskommunen skal ivareta sitt løpende og helhetlige ansvar for å følge opp barnet under opphold i botiltaket.

Departementet foreslår etter dette en ny bestemmelse om barnevernstjenestens plikt til å følge opp barn i kommunale botiltak med døgnbemanning, jf. utkast til ny § 9 A-6.

17.1.4.5 Generelle krav til kommunale botiltak med døgnbemanning

I forslaget som ble sendt på høring foreslo departementet tre egne bestemmelser om generelle krav, krav til bemanning og kompetanse, og om godkjenning av botiltak med døgnbemanning.

Departementet har kommet til at bestemmelsene bør slås sammen til én felles bestemmelse om generelle krav til kommunale botiltak med døgnbemanning, jf. forslag til ny § 9 A-5.

Departementet legger til grunn at botiltak med døgnbemanning må ha personell med relevant utdanning og kompetanse. Det bør stilles et generelt krav om at kommunale botiltak med døgnbemanning skal ha forsvarlig bemanning og kompetanse, vurdert gjennom godkjenning, kvalitetssikring og tilsyn. Det er etter departementets syn ikke behov for å stille et tilsvarende krav til utdanning som til barnevernsinstitusjonene. Kommunale botiltak retter seg mot ungdommer med et mindre omfattende omsorgs- og oppfølgingsbehov enn målgruppen for barnevernsinstitusjoner. Det bør derfor være tilstrekkelig å stille krav om forsvarlig bemanning og kompetanse, jf. forslag til § 9 A-5 andre ledd. Departementet viderefører også forslaget om å stille krav om at det kommunale botiltaket skal ha en stillingsplan som sikrer faglig forsvarlig drift.

Departementet viderefører også forslaget om at kommunale botiltak med døgnbemanning skal ha en leder og en stedfortredende leder, jf. forslag til § 9 A-5 tredje ledd. I høringsnotatet ble det også foreslått å stille krav om at personellet skal ha «tilstrekkelig nivå og bredde» i kompetansen. Departementet har imidlertid kommet til at det ikke er behov for å stille et slikt krav.

Det framgår av barnevernsloven § 15-2 andre ledd, at kommunen skal sørge for nødvendig opplæring og veiledning av barnevernstjenestens personell. Slik kravet er utformet, vil det ikke automatisk omfatte ansatte i kommunale botiltak med døgnbemanning. Departementet foreslår på denne bakgrunnen at det på tilsvarende måte som for barnevernsinstitusjoner stilles krav om at botiltaket skal sørge for at de ansatte får nødvendig faglig veiledning og opplæring, jf. forslag til § 9 A-5 fjerde ledd.

Departementet mener at det er viktig å føre kontroll med at kommunale botiltak med døgnbemanning oppfyller lovkrav og forskrift, og at botiltakene ellers drives på en forsvarlig måte. De ungdommene som bor i tiltakene, har rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse. Etter departementets vurdering vil krav om godkjenning være et viktig virkemiddel for å ivareta rettssikkerheten til barn i kommunale botiltak med døgnbemanning. Departementet foreslår at bestemmelsen utformes slik at det presiseres at barn bare kan gis opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning som er godkjent av barne-, ungdoms- og

familieetaten, jf. forslag til § 9 A-5 første ledd, første punktum.

Enkelte høringsinstanser har tatt til orde for at det er tilstrekkelig at den enkelte kommunen selv godkjenner tiltaket. Etter departementets vurdering vil formålet med godkjenningen bli best ivaretatt ved at ansvaret legges til et statlig organ, og at ordningen organiseres på tilsvarende måte som barnevernsinstitusjonene. En lovfestet godkjenningsordning vil også bidra til notoritet og åpenhet om kvalitetssikringen av det enkelte tiltaket. Dette kan gi legitimitet knyttet til at det enkelte botiltaket vil oppfylle krav i barnevernsloven og forskrifter til loven. I tillegg vil en godkjenningsordning danne et viktig grunnlag for Statens helsetilsyns og statsforvalternes tilsyn.

På denne bakgrunnen viderefører departementet forslaget om å legge ansvaret for godkjenningen til Bufetat. I forslaget som ble sendt på høring ble det foreslått å regulere godkjenningen i en egen bestemmelse. Departementet har likevel kommet til at det er tilstrekkelig å henviser til godkjenningsbestemmelsen for barnevernsinstitusjoner, jf. § 10-19. Departementet foreslår derfor at disse reglene skal gjelde så langt de passer, jf. § 9 A-4 første ledd, andre punktum.

Det framgår av § 10-19 andre ledd at en barnevernsinstitusjon bare kan godkjennes dersom det drives i samsvar med barnevernsloven med tilhørende forskrifter, og ellers drives på en forsvarlig måte. Dette kravet vil gjelde tilsvarende ved godkjenning av kommunale botiltak med døgnbemanning. Departementet legger til grunn at presiseringen om at godkjenningen skal gjelde bestemte målgrupper ikke er aktuell ved godkjenning av kommunale botiltak. Det samme gjelder presiseringen i tredje ledd om at institusjoner kan bestå av flere institusjonsavdelinger, og at dersom en institusjonsavdeling utfører selvstendige faglige og administrative oppgaver, må den ha egen godkjenning.

Dersom tiltaket ikke lenger oppfyller vilkårene for godkjenning, skal det treffes vedtak om bortfall av godkjenning, jf. presiseringen i § 10-19 fjerde ledd. Dette vil gjelde på tilsvarende måte for kommunale botiltak med døgnbemanning. Det samme gjelder bestemmelsen i femte ledd om at avgjørelser om godkjenning kan påklages til sentralt nivå i barne-, ungdoms- og familieetaten.

Bufetats ansvar for godkjenninger er i dag regulert i § 16-3 tredje ledd bokstav c. Det framgår av bestemmelsen at Bufetat har ansvaret for å godkjenne barnevernsinstitusjoner, sentre for foreldre og barn og omsorgssentre for enslige min-

dreårige asylsøkere. Departementet foreslår å ta kommunale botiltak med døgnbemanning inn i bestemmelsen.

I høringsnotatet foreslo departementet å presisere at botiltaket skal føre internkontroll for å sikre forsvarlig drift. Det framgår av barnevernsloven § 15-2 fjerde ledd at kommunen skal ha internkontroll etter reglene i kommuneloven § 25-1. Som en konsekvens av at kommunen selv må søke om godkjenning og drift av botiltaket, er det ikke nødvendig med en egen bestemmelse om internkontroll. Internkontrollplikten vil uansett følge av den alminnelige bestemmelsen i § 15-2 fjerde ledd. Lovforslaget avviker derfor fra forslaget som ble sendt på høring.

Departementet viser til utkast til ny § 9 A-5, og til forslag til endring i § 16-3 andre ledd bokstav c.

17.1.4.6 *Hjemmel til å fastsette forskrift*

Departementet foreslo i høringsnotatet flere hjemler til å fastsette forskrifter med nærmere regler om kommunale botiltak med døgnbemanning.

Departementet foreslår å samle de foreslåtte bestemmelsene til én felles bestemmelse om forskrift om kommunale botiltak med døgnbemanning, jf. § 9 A-7. Bestemmelsen innebærer at departementet har hjemmel til å fastsette forskrift med nærmere krav til kvalitet, godkjenning, bemanning og kompetanse, innholdet i barns rettigheter, gjennomføring av grensesetting og om saksbehandling og klagebehandling ved opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning.

17.1.4.7 *Statlig kontroll og tilsyn*

Statens helsetilsyn og statsforvalteren har ansvar for å føre tilsyn med kommunens oppfyllelse av lovpålagte plikter etter barnevernsloven. Dette tilsynsansvaret vil også omfatte et nytt kommunalt botiltak med døgnbemanning. Departementet foreslo likevel i høringsnotatet enkelte presiseringer av tilsynsansvaret med kommunale botiltak med døgnbemanning.

Departementet viderefører forslagene til endringer i barnevernsloven § 17-2 om Statens helsetilsyns oppgaver og ansvar, i § 17-3 om statsforvalterens tilsynsansvar, i § 17-4 om tilsynsmyndighetenes tilgang til opplysninger og i § 17-5 om pålegg og sanksjoner.

I dagens tilsynsforskrift er det stilt krav om regelmessig stedlig tilsyn med barnevernsinstitusjoner. Dersom lovforslaget vedtas, vil departementet vurdere behovet for å utarbeide forslag til

en ny forskrift om tilsyn med botiltak med døgnbemanning. Forslaget vil i så fall bli sendt på alminnelig høring.

Departementet viderefører også forslaget om at reglene om politiattest i barnevernsloven § 12-11 andre ledd også skal gjelde ansatte og andre som utfører oppgaver for et kommunalt botiltak med døgnbemanning. Dette innebærer at det vil bli stilt krav om politiattest på tilsvarende måte som for ansatte og andre som utfører oppgaver for barnevernsinstitusjoner og sentre for foreldre og barn.

Departementet viser til utkast til endringer i barnevernsloven §§ 12-11, 17-2, 17-3, 17-4 og 17-5.

17.2 Støttehjem til barn som bor i fosterhjem eller i institusjon

17.2.1 Gjeldende rett

Barnevernsloven § 5-3 regulerer hvor barn skal bo etter en omsorgsovertakelse. Bestemmelsen fastslår at når barneverns- og helsenemnda treffer vedtak om omsorgsovertakelse, skal det framgå av vedtaket om barnet skal bo i et fosterhjem eller i en barnevernsinstitusjon. Nemnda tar altså stilling til hvilket av disse tiltakene barnet skal ha. Når nemnda treffer vedtak om tiltak på grunnlag av barnets atferd etter barnevernloven kapittel 6, skal nemnda også ta stilling til hvilket konkret tiltak barnet skal flytte til. Adgangen til å treffe vedtak om fosterhjem eller barnevernsinstitusjon som frivillig hjelpetiltak er regulert i § 3-2.

Barnevernstjenesten har plikt til å følge opp barn som bor i fosterhjem eller institusjon. Barnevernstjenestens plikt til å følge opp barn i fosterhjem er regulert i § 9-6. Det framgår at barnevernstjenesten i omsorgskommunen har ansvaret for å følge opp barnet i fosterhjemmet. Av bestemmelsens framgår det videre at barnevernstjenesten i omsorgskommunen også har ansvaret for å følge opp fosterfamilien så lenge barnet er i fosterhjemmet. Det er Bufetat som har ansvaret for å følge opp fosterhjem som etaten tilbyr, jf. § 16-3 andre ledd bokstav a og c. Dette omfatter spesialiserte fosterhjem og beredskapshjem. Oppfølging av barn i fosterhjem og fosterfamilien er nærmere regulert i fosterhjemsforskriften.

Barnevernstjenestens plikt til å følge opp barn på barnevernsinstitusjon er regulert i § 10-19. Det framgår av bestemmelsen at barnevernstjenesten i omsorgskommunen skal følge opp barnet på barnevernsinstitusjonen. Videre framgår det at departementet kan gi forskrift om barnevernstjenestens

plikt til å følge opp barnet. Departementet har med denne hjemmelen fastsatt en forskrift om oppfølging av barn på barnevernsinstitusjon.

Barnevernstjenesten kan tilby avlastning som hjelpetiltak i hjemmet etter § 3-1. Det følger av forarbeidene til bestemmelsen at hjelpetiltakene er ment å omfatte et bredt register av tiltak. Tidligere inneholdt bestemmelsen om hjelpetiltak i hjemmet en rekke eksempler på aktuelle hjelpetiltak, blant annet besøkshjem.

17.2.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

I forarbeidene til dagens barnevernslov påpekes det at det trengs mer kunnskap om bo- og plasseringstiltak for barn med behov som er i et grenseland mellom institusjon og fosterhjem, og mellom kommunale og statlige tiltak, jf. Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 5.6.2. Bufdir har derfor hatt oppdrag å utrede behovet for alternative tiltak for barn og unge som må bo utenfor hjemmet.

Bufdir viste i sin utredning blant annet til et «to-basetiltak» i regi av barnevernsinstitusjonene Heggeli barnehjem og OSF Brusetkollen.¹ Tiltaket innebærer at barn bor i et spesialisert fosterhjem tilknyttet institusjonene, men at barnet i perioder har opphold i en institusjon. Oppholdet varer ofte én helg i måneden, men kan også bestå av opphold i flere helger eller i forbindelse med ferie. Evalueringen underbygger at opphold i fosterhjem i kombinasjon med korte opphold i institusjon kan fungere bra for barn og unge som har behov for en familiesetting, men som i tillegg kan trenge miljøterapeutisk tilbud for å kunne bo i fosterhjemmet. Direktoratet viste samtidig til at det kan være i strid med loven å tilby avlastning på institusjon samtidig som barnet bor i fosterhjem, og viste til manglende regulering og definering av avlastning i barnevernet.

Departementet la i høringsnotatet til grunn at barnevernstjenesten i tråd med dagens regelverk, og som en del av sin samlede oppfølging av barnet, kan iverksette ulike former for avlastnings- eller støttetiltak for barn som bor i fosterhjem eller institusjon. Etter departementets vurdering var det likevel grunn til å synliggjøre adgangen i loven. Det bør ikke være tvil om at barnevernstjenestene har denne muligheten for barn som trenger det.

Departementet foreslo derfor at det i bestemmelsene om barnevernstjenestens ansvar for å

følge opp barn i fosterhjem og i barnevernsinstitusjon ble presisert at barn som et ledd i oppfølgingen kan tilbys ulike former for avlastning. Konkret ble det foreslått inntatt i §§ 9-6 første ledd og 10-21 at barnet som ledd i oppfølgingen kan tilbys ulike former for avlastning.

17.2.3 Høringsinstansenes syn

Til sammen 26 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget. Av disse støtter om lag 20 forslaget, blant andre *Barneverns- og helsenemnda*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Asker kommune*, *Barnevernslederforumet i Agder*, *Bærum kommune*, *Horten kommune*, *Lillestrøm kommune*, *Lørenskog barnevernstjeneste*, *Malvik kommune*, *Oslo kommune*, *Akademikerforbundet*, *FO*, *KS*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Norsk Barnevernlederorganisasjon (NOBO)*, *Norsk Fosterhjemsforening* og *SOS-barnebyer*.

Bærum kommune har spilt inn at det framstår som uklart hva departementet legger i begrepet «avlastning». Kommunen viser til at avlastning benyttes for å hindre overbelastning hos omsorgsgivere, mens barn som har behov for utviklingsstøttende tiltak i form av besøkshjem, støttekontakt eller annet vil kunne få dette i form av tiltak fra barnevernstjenesten eller andre kommunale tjenester. Også *Sandnes kommune* stiller spørsmål ved om tiltaket skal være for barnet eller fosterforeldrene, og etterlyser mer omtale av formålet med avlastningen. Videre mener kommunen at Bufetat må ha ansvar for å tilby avlastning for barn som bor på institusjon og spesialiserte fosterhjem. *Stendi AS* påpeker at avlastning for barn i fosterhjem og institusjon ofte har ulikt formål, henholdsvis å avlaste fosterforeldre eller å fremme barnets behov for gradvise overganger og opprettholde relasjoner.

Flere høringsinstanser har spilt inn at begrepet avlastning ikke bør brukes fordi det kan virke stigmatiserende overfor barnet, inkludert *Forandringfabrikken kunnskapssenter*, *KS*, *Sarpsborg kommune*, *Statsforvalteren i Vestland* og *Bærum kommune*. *Sarpsborg kommune* har spilt inn at begrepet avlastning retter seg mot omsorgspersonens behov, mens begrep som besøkshjem i større grad retter seg mot barnets behov.

Bufdir viser også til et skille mellom avlastning som tilbys fosterforeldre, og avlastning som tar utgangspunkt i barnets behov. Direktoratet peker også på at avlastning som tilbys med grunnlag i fosterforeldrenes behov ofte står i motstrid til barnets behov for ro og kontinuitet i omsorgen. Bufdir mener derfor at avlastning for barn i fosterhjem bare skal brukes der det er helt nødvendig.

¹ Bufdir (2023). *Utredning av tiltaksporteføljen for barn som trenger tiltak utenfor hjemmet*.

Når det gjelder avlastning for barn som bor på institusjon mener Bufdir at det er mer treffende å bruke begrepet besøkshjem. Bufdir har også spilt inn at departementet bør vurdere behovet for å stille krav til avlastnings-/besøkshjem.

Norsk Fosterhjemsforening mener det bør være en plikt for barnevernstjenesten å tilby ulike former for avlastning i samsvar med fosterhjemmets behov.

17.2.4 Departementets vurdering

Det er en lang tradisjon i barnevernet for å kombinere opphold i fosterhjem og institusjon med ulike former for støttetiltak i form av avlastning, besøkshjem eller lignende. Denne type tiltak inngår gjerne som en del av barnevernstjenestens helhetlige oppfølging av barnet og det samlede omsorgstilbudet til barn som bor i et fosterhjem eller i institusjon. Dette gjelder både der barnet bor i et barnevernstiltak som et frivillig hjelpetiltak, og der barnevernstjenesten har overtatt omsorgen for barnet. Mange barnevernstjenester tilbyr fosterfamilier en eller annen form for avlastning. I en undersøkelse som ble gjennomført for Fosterhjemsutvalget, oppga 95 prosent av kommunene som deltok at besøkshjem var et støttetiltak de tilbød fosterhjem.² Etter departementets vurdering kan riktig bruk av denne type støttetiltak blant annet bidra til at barnet får stabile omsorgsbetingelser og redusere sannsynligheten for utilsiktede flyttinger. Direktoratets evaluering underbygger dette.

Adgangen til å kombinere opphold i fosterhjem eller institusjon med denne type supplerende tiltak er imidlertid ikke uttrykkelig regulert i barnevernsloven, og det har blitt reist spørsmål ved det rettslige grunnlaget for å kunne kombinere opphold i fosterhjem eller institusjon med denne typen supplerende støttetiltak.

Departementet legger til grunn at barnevernstjenestens ansvar for å følge opp barn i fosterhjem og fosterforeldrene, og barnevernstjenestens ansvar for å følge opp barn på institusjon innebærer at barnevernstjenesten har anledning til å tilby ulike former for støttetiltak til barn som bor i fosterhjem eller institusjon. Formålet med forslaget i høringsnotatet var å synliggjøre dette i barnevernsloven.

Høringen viser at det er bred støtte til forslaget. Departementet viderefører derfor forslaget.

Samtidig viser høringen at flere høringsinstanser mener at «avlastning» ikke er et godt, egnet eller dekkende begrep. Departementet har tatt hensyn til dette og justert forslaget.

Departementet mener også etter høringen at det bør framgå direkte av barnevernsloven at barnevernstjenesten kan kombinere fosterhjem og institusjon med ulike former for støttende tiltak som kan supplere fosterhjemmet eller institusjonen barnet bor i. Dette innebærer at det blir presisert i loven at denne typen støttetiltak kan inngå som en del av det samlede omsorgstilbudet til barn som bor i et fosterhjem eller barnevernsinstitusjon. Fordi slike støttetiltak er ment å supplere omsorgstilbudet, er det en forutsetning at barnet mesteparten av tiden bor i fosterhjemmet eller institusjonen, og at det er dette tiltaket som er barnets «hovedbase». Barnet kan for eksempel bo i et fosterhjem, men få et tilbud i en barnevernsinstitusjon eller i et besøkshjem én eller flere dager i måneden eller opphold i forbindelse med ferie. På samme måte kan barn som bor i en barnevernsinstitusjon deler av tiden gis opphold for eksempel i et fosterhjem eller i et besøkshjem.

Flere begreper benyttes i dag for å beskrive tiltak som supplerer opphold i fosterhjem og institusjon. Eksempler på dette er «to-basetiltak», «avlastning» «avlastningshjem», «støttetiltak» og «besøkshjem». Departementet har kommet til at «støttehjem» i denne sammenhengen både er dekkende og vil være godt egnet som et samlende begrep i loven. Departementet henviser til at Barnevernsinstitusjonsutvalget foreslo at barn som bor på institusjon bør få tilbud om støttehjem i en familie. Slike hjem vil omfattes av den foreslåtte hjemmelen. Den foreslåtte hjemmelen vil imidlertid også omfatte barn som bor i fosterhjem og inkluderer flere typer støttetilbud. Etter departementets oppfatning er det likevel hensiktsmessig å bruke begrepet støttehjem i en slik videre forstand som et samlende begrep. Departementet foreslår derfor at ordlyden i bestemmelsene om barnevernstjenestens ansvar for å følge opp barn i fosterhjem og i barnevernsinstitusjon endres slik at det presiseres i bestemmelsene at barnevernstjenesten som ledd i sin helhetlige oppfølging av barnet kan tilby «støttehjem». Formålet med endringsforslaget er å tydeliggjøre at opphold i institusjon eller fosterhjem kan suppleres med tiltak som innebærer at barnet i kortere perioder har sitt opphold i et annet tiltak enn det fosterhjemmet eller institusjonen barnet bor i.

Enkelte høringsinstanser har hatt kommentarer til hva som er, eller kan være, formålet med slike støttehjem. Blant annet viser Bufdir til hvor-

² Ekhaugen, T., Høgestøl, A. og Rasmussen, I. (2018). Kommunenes tilbud til sine fosterhjem. Et kunnskapsgrunnlag for Fosterhjemsutvalget. Vista Analyse rapport 2018/10.

dan slike tiltak kan påvirke omsorgssituasjonen til det enkelte barnet. Departementet viser til at støttehjem bare er aktuelt dersom barnevernstjenesten vurderer at dette er til barnets beste, jf. § 1-3. Dette innebærer blant annet at tiltaket bare kan iverksettes dersom det samlet sett må anses å være bedre for barnet å ha et støttehjem, enn at det ikke har et slikt tiltak. Barnets mening vil i denne sammenheng være et sentralt moment. Departementet viser samtidig til at denne typen støttetiltak kan ha flere formål som også kan supplere hverandre. Støttehjemmet kan være et miljøterapeutisk tilbud til barnet, men kan også ha som formål å understøtte fosterforeldrenes muligheter og forutsetninger for å kunne ivareta omsorgen for barnet på en god måte.

Barnevernsloven inneholder flere andre bestemmelser som vil gjelde i tilfeller der barnevernstjenesten innfører et støttehjem. Departementet viser særlig til barnets rett til medvirkning etter jf. § 1-4. Videre må støttehjemmet oppfylle kravene som følger av det generelle forsvarlighetskravet i § 1-7. I tilfeller der plasseringen baserer seg på et vedtak i barneverns- og helsenemnda må støttehjemmet ikke stride mot forutsetninger i nemndas vedtak. Ved frivillige opphold i fosterhjem eller institusjon, må foreldrene samtykke til støttehjemmet. Det samme gjelder barn som selv er parter. Dersom barnet bor i fosterhjem, vil det å tilby et støttehjem også være en del av oppfølgingen av fosterforeldrene. Barnevernstjenesten må i slike tilfeller treffe vedtak om dette, på samme måte som for annen oppfølging av fosterforeldre.

Når det gjelder hvilke tiltak det kan være aktuelt å benytte som et supplerende støttehjem, vil departementet særlig vise til muligheten til å tilby barnet opphold i en barnevernsinstitusjon, i et fosterhjem, i et kommunalt botiltak med døgnbemanning, eller i et besøkshjem. I kapittel 8.3.9 framgår det at departementet vil vurdere hvordan tilbud om støttehjem i en familie for barn som bor på institusjon kan innrettes.

Dersom barnet bor i en barnevernsinstitusjon, må barnevernstjenesten og institusjonen sammen avklare om barnet som del av institusjonsoppholdet skal gis et supplerende støttetiltak, og hvordan tiltaket skal gjennomføres og organiseres. Bufetat og institusjonen barnet bor i kan ikke uten involvering av barnevernstjenesten bestemme at et barn som del av et institusjonsopphold skal tilbys et støttetiltak. Samtidig har Bufetat eller den institusjonen barnet bor i heller ingen plikt til å tilby støttetiltak som del av et institusjonsopphold. Dersom barnet bor på institusjonen etter samtykke fra foreldrene, og institusjonen utøver omsorgen på vegne av foreldrene, må også foreldrene samtykke til at barnet tilbys et støttetiltak og innholdet i og omfanget av tiltaket.

Departementet har merket seg innspillet fra *Bufdir* om at det kan være behov for å stille ytterligere krav til denne typen tiltak, og vil vurdere dette nærmere. Når det gjelder krav til politiattester, legger departementet til grunn at støttehjem omfattes av plikten til å legge fram uttømmende og utvidet politiattest jf. §12-11 sjette ledd første og andre punktum.

Departementet viser til lovforslaget i §§ 9-6 første ledd og 10-21.

18 Kompetansekrav i barnevernsinstitusjon m.m.

18.1 Gjeldende rett

Barnevernsinstitusjonene skal ivareta barn som ofte har omfattende og komplekse utfordringer. Til dette trengs det ansatte med kompetanse som gjør at de kan imøtekomme barnas behov.

Krav til bemanning og kompetanse i barnevernsinstitusjoner er regulert i barnevernsloven § 10-16. Det framgår av første ledd at den enkelte barnevernsinstitusjonen til enhver tid skal ha «forsvarlig bemanning og kompetanse». Det er også presisert at den enkelte institusjonen skal ha en stillingsplan som sikrer en faglig forsvarlig drift, og at institusjonen skal ha ansatte med «tilstrekkelig nivå og bredde i kompetansen ut fra institusjonens målgruppe og målsetting».

Konkrete krav til utdanningen til fagpersonell som ansettes i en barnevernsinstitusjon er regulert i § 10-16 andre ledd andre punktum. Der framgår det at «faglig personell» som ansettes i en institusjon skal ha relevant bachelorutdanning. Kravet gjelder både ved ansettelse i faste og midlertidige stillinger, og i statlige, kommunale og private institusjoner. Hvilke utdanninger som kan regnes som relevante er ikke nærmere regulert i loven.

At kompetansekravet er begrenset til «faglig personell», innebærer at kravet ikke er til hinder for at barnevernsinstitusjonene kan ansette personell som ikke skal inngå i det ordinære faglige og miljøterapeutiske arbeidet i institusjonen, men som skal ha andre funksjoner og oppgaver enn å gi barna omsorg og utviklingsstøtte. I forarbeidene ble det som eksempler vist til at kravet ikke omfatter «merkantilt personell, vaktmester og kokk».¹ Kompetansekravet er dermed ikke til hinder for å ansette personell som skal ha til oppgave å aktivisere og motivere barn og ungdom i forbindelse med fritidsaktiviteter og praktisk bistand. Ansettelse av denne typen støttende personell forutsetter at institusjonen likevel oppfyller de generelle kravene til forsvarlig bemanning og kompetanse. Ansettelse av personell som ikke omfattes av kompetansekravet legger samtidig begrensninger og føringer for hvilke oppgaver og funksjoner denne

typen personell kan utføre. Det må derfor skilles mellom hvilke oppgaver som utøves av institusjonens faglige personell og av det støttende personellet.

Kravet om relevant bachelorutdanning omfatter ikke personell som var ansatt i en barnevernsinstitusjon før bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2022. Dette betyr at de som var ansatt i en institusjon på dette tidspunktet fortsatt kan jobbe der, selv om de ikke har en relevant bachelorutdanning. Kravet er heller ikke til hinder for at ansatte kan skifte mellom avdelinger eller institusjoner som tilhører samme arbeidsgiver.

Det framgår av § 10-16 andre ledd tredje punktum at Bufetat i særlige tilfeller kan gi unntak fra kompetansekravet. Dette innebærer at den enkelte institusjonen eller institusjonseieren i enkelttilfeller kan søke Bufetat om unntak fra bachelorkravet. I forarbeidene ble det vist til at det kan være ønskelig at faglært personale suppleres med personell med en annen bakgrunn eller kompetanse. Som eksempel ble det vist til ansatte som ikke skal ha som oppgave å drive miljøterapeutisk endringsarbeid, men å bidra med ulike former for aktivitetstilbud. Det ble også vist til personell med dokumentert erfaring og kompetanse om kultursensitiv tilnærming i møte med barn og ungdom. I tillegg ble det vist til at unntaket ville gi mulighet for fleksibilitet i sammensetningen av personell for å ta høyde for eventuelle framtidige endringer i innretningen av institusjonstilbudet. Departementet understreket at eksemplene ikke var ment som en uttømmende beskrivelse av hvilke tilfeller som kan gi grunnlag for unntak fra kompetansekravet.

Etter at kompetansekravet trådte i kraft har både departementet og Bufdir gitt tolkningsuttalelser som uttyper og klargjør i hvilke tilfeller Bufetat kan gi unntak fra kompetansekravet. Blant annet er det lagt til grunn at unntak etter en konkret vurdering kan være aktuelt ved ansettelse av personer med arbeidserfaring fra institusjon, ved ansettelse av studenter under relevant utdanning, ved midlertidige ansettelser og ved ansettelse av vikarer og nattevakter. Det er også blitt vist til at unntak kan være aktuelt dersom det oppstår

¹ Prop. 133 L (2020–2021), kapittel 16.2.6.2

behov for en svært rask men antatt midlertidig oppbygging av institusjonstilbudet.

I § 10-16 tredje ledd er det stilt krav om at institusjonsledere og stedfortredende ledere fra 1. januar 2031 skal ha barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå. Fram til 1. januar 2031 kan kravet også oppfylles gjennom en kombinasjon av relevant bachelorutdanning og relevant videreutdanning på 30 studiepoeng.

Det er presisert i § 10-16 fjerde ledd at institusjonen skal sørge for at de ansatte får nødvendig faglig veiledning og opplæring.

Kompetansekravene som gjelder for barnevernsinstitusjoner gjelder tilsvarende for omsorgs-sentrene for enslige mindreårige asylsøkere, jf. § 11-5 som henviser til § 10-16.

Bufetat har en lovbestemt plikt til å tilby veiledet praksis i institusjon når en utdanningsinstitusjon ber om det, jf. § 16-3 tredje ledd bokstav d.

18.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

18.2.1 Bakgrunnen for forslaget

Dagens kompetansekrav for barnevernsinstitusjoner ble innført for å møte behovet for faglig kompetanse i institusjonene. Et stort flertall av høringsinstansene var da enige i at det burde stilles krav om relevant bachelorgrad for ansettelse i barnevernsinstitusjon. I forarbeidene til dagens bestemmelse ble det blant annet vist til en rekke tilsyn og gjennomganger som hadde avdekket kvalitetsutfordringer i barnevernsinstitusjonene.

Barnevernsinstitusjonsutvalget vurderte kompetansebehovet i barnevernsinstitusjonene. Utvalget understreket at dagens barnevernsinstitusjoner er en spesialisert andrelinjetjeneste med behov for høy kompetanse, og at den samlede kompetansen bør heves fra dagens nivå. Behovet for å øke nivået på den formelle kompetansen i institusjonene oppleves å ha bred støtte i praksisfeltet. Utvalget viste samtidig til behov for mer miljøterapeutisk kompetanse og økt tverrfaglighet blant de ansatte. Samtidig ble det vist til at krav som omfatter alle nyansatte oppleves som rigide og lite tilpasset forutsetningene for dagens institusjonsdrift.

Utvalget viste også til at kompetansekravet for nyansatte har ført til store rekrutteringsutfordringer for institusjonene, og at det særlig har vært vanskelig å rekruttere kvalifiserte vikarer og nattevakter. Enkelte regioner har også rapportert om problemer med å fylle faste stillinger.

Utvalget viste til at en grunnleggende forutsetning for godt institusjonsarbeid er tillitsfulle relasjoner mellom barn og ansatte, og at forskning viser at opplevd sosial støtte fra institusjonsansatte har positive effekter på barnas psykiske helse, og at et mangfold blant de ansatte er viktig for at barna skal kunne etablere støttende relasjoner i institusjonen.

Utvalget ga også uttrykk for at det burde være mulig å ansette personer uten formell kompetanse, men som har relevant erfaring som er særlig godt egnet til å styrke barnas ressurser og mestring. De viste til håndverkere, idrettsutøvere og kunstnere som eksempler på personer som kan bidra i praktisk opplæring, og gi barna mestringsopplevelser i noe de er opptatt av. Utvalget viste også til kvalifisering gjennom interne opplæringsløp eller deltidsutdanning.

18.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet enkelte justeringer og endringer i kompetansekravet for barnevernsinstitusjoner. Det ble foreslått å endre kompetansekravet slik at barnevernsinstitusjonene kan ansette faglig personell som kan dokumentere minst tre års arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjon eller andre barnevernstiltak med døgnbemanning. Departementet foreslo også at arbeidserfaring fra sammenlignbare omsorgstiltak etter annet lov- og regelverk skal kunne side-stilles med arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjon.

Videre foreslo departementet å lovfeste at barnevernsinstitusjonene skal kunne ansette studenter under relevant utdanning.

Det ble også bedt om høringsinstansenes syn på om barnevernsinstitusjoner bør kunne ansette søkere som verken har relevant bachelorutdanning eller tre års arbeidserfaring, men som vurderes å være særlig godt egnet til å styrke barns ressurser og mestring, på vilkår av at søkeren forplikter seg til å gjennomføre et eget opplæringsløp.

18.3 Høringsinstansenes syn

Det var om lag 30 høringsinstanser som uttalte seg om forslaget om at institusjonene skal kunne ansette fagpersonell uten relevant utdanning, men som har arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjon, andre barnevernstiltak med døgnbemanning eller sammenlignbare omsorgstiltak i andre sektorer. Om lag halvparten av disse støtter forslaget, blant andre *Barneombudet*, *Statens helsetilsyn*,

Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Trøndelag, Asker kommune, Drammen kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Abelia, Forandringfabrikken kunnskapssenter, Fossumkollektivet, Haraldsplass Serio Ung, Norsk Barnevernsamband, Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern (Pilar) og Stendi AS.

Barneombudet støtter forslaget om at institusjonen skal kunne ansette personer med erfaring fra en barnevernsinstitusjon, men er uenig i at arbeidserfaring fra andre sammenlignbare omsorgstiltak kan sidestilles. Ombudet mener forslaget vil innebære en risiko for at ansatte ikke har opparbeidet seg den nødvendige kompetansen for å jobbe på en barnevernsinstitusjon.

Blant de høringsinstansene som er uenige i forslaget er *Bufdir, Høgskulen i Volda, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Nasjonalt utviklings-senter for barn og unge (NUBU), RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør og RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Universitetet i Agder, Universitetet i Bergen, Universitetet i Stavanger, Barnevernsleder-nettverket i Agder, Færder kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, FO og Stiftelsen Crux.*

Om lag 30 høringsinstanser har uttalt seg til forslaget om at institusjonen skal kunne ansette studenter under relevant utdanning. Av disse støtter om lag 20 forslaget, eller gir uttrykk for at de er positive til å åpne for ansettelse av studenter. Dette er blant andre *Barneombudet, Bufdir, RKBU (felles svar), Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Trøndelag, Universitetet i Agder, Universitetet i Bergen, Universitetet i Stavanger, VID vitenskapelige høyskole, Asker kommune, Aurskog-Høland kommune, Horten kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Oslo kommune, Abelia, FO, Haraldsplass Serio Ung, Kirkens bymisjon, Norsk Barnevernsamband, Pilar og Stendi AS.*

Bufdir støtter å lovfeste muligheten til å ansette studenter, men er opptatt av at en utvidet adgang til å ansette studenter må rammes inn med krav både til studieprogresjon, veiledning og lederoppfølging. Direktoratet anbefaler derfor at det gis en hjemmel til å fastsette nærmere regler for ansettelse av studenter i en barnevernsinstitusjon.

Noen få instanser, *NUBU* og *Statens helsetilsyn* er uenige i at institusjonene i større grad skal kunne ansette studenter. *Statens helsetilsyn* begrunner dette med at dagens regulering, inkludert forslaget om unntak fra bachelorkravet, gir tilstrekkelig handlingsrom til å ansette kompetent personale.

18.4 Departementets vurderinger og forslag

18.4.1 Behovet for endringer

Kravet om at faglig personell som ansettes i en institusjon skal ha relevant bachelorutdanning, ble innført for å møte behovet for faglig kompetanse i barnevernsinstitusjonene. Samtidig skulle kravet ivareta de som allerede var ansatt på institusjonene, kontinuitet i bemanningen og at kravet ikke skulle bidra til økt turnover. For å ivareta behovet for tverrfaglighet blant de ansatte i barnevernsinstitusjoner kan flere enn de sosialfaglige utdanningene være relevante. Sykepleie, pedagogikk, ergoterapi, flerkulturell-/mangfoldskompetanse og psykologi er blant utdanningene som vurderes som relevante for institusjonsarbeid. Departementet vil også nevne bachelor i politiutdanning som et eksempel på en utdanning som kan være relevant og kvalifiserende for arbeid i barnevernsinstitusjon.

Ved innføringen av kravet ble det lagt til grunn at det vil ta om lag 20 år før kompetansekravet har full effekt. Ifølge tall fra SSB har andelen årsverk med utdanning på høyere nivå i barnevernsinstitusjonene økt fra 69 prosent i 2019, til 75 prosent i 2022. Samtidig har andelen med utdanning på nivå med videregående opplæring eller lavere blitt redusert fra 31 prosent til 25 prosent. *Bufdir* har oppgitt at andelen årsverk med relevant bachelorutdanning i statlige institusjoner er 77 prosent per andre tertial 2023. Det er likevel betydelige forskjeller mellom regionene. Region Midt-Norge har den høyeste andelen med 81 prosent fagutdannede årsverk i 2023, mens region Nord har den laveste andelen med 68 prosent. Statistikk fra SSB tyder på at institusjoner drevet av ideelle aktører har den samme andelen med relevant utdanning som de statlige, mens andelen er lavere i institusjonene fra øvrige private aktører. Om lag 32 prosent av årsverkene i private, kommersielle institusjoner hadde utdanning på videregående nivå i 2022.

Behovet for spesialisert omsorg og utviklingsstøtte, kompleksiteten i arbeidsoppgavene, adgangen til inngrep og konsekvensene ved svikt, tilsier at det faglige personellet i barnevernsinstitusjonene i hovedsak bør bestå av ansatte med relevant utdanning på bachelorgradsnivå. Hovedregelen om relevant bachelorgrad ved ansettelse i barnevernsinstitusjon bør derfor videreføres. Departementet mener likevel at kompetansekravet bør justeres for å bidra til at institusjonene har ansatte med ulik kompetanse og erfaring og som er godt personlig egnet for arbeid i barnevernsinstitusjoner.

Som påpekt av Barnevernsinstitusjonsutvalget ser departementet at det flere steder har vært en krevende rekrutteringssituasjon for barnevernsinstitusjonene, og at innføringen av kompetansekravet kan ha bidratt til dette. I tillegg har turnoveren vist seg å være høyere enn tidligere anslått. Om lag 20 prosent av de ansatte i institusjonene slutter hvert år. Det er særlig utfordrende å rekruttere personell til mindre institusjoner i lite sentrale deler av landet, og personell til mindre stillinger, som nattevaktstillinger, tilkallingsvikarer, ferievikarer og midlertidige stillinger. Rekrutteringsutfordringene har ført til at det enkelte steder er vanskelig å opprettholde en forsvarlig drift og at tilgjengelige plasser ved institusjonene ikke blir benyttet fullt ut på grunn av bemanningsutfordringer.

Barnevernsinstitusjonsutvalget viste til at de hadde mottatt innspill om at kravet om relevant bachelor for nyansatte har bidratt til å forsterke en tendens til lite mangfold blant ansatte i barnevernsinstitusjonene. Også departementet har mottatt innspill om at kompetansekravet har bidratt til å gjøre det mer krevende å sette sammen en mangfoldig og sammensatt personalgruppe med hensyn til alder, erfaring, kjønn, etnisk bakgrunn og kompetansefelt som kan speile barna som bor på institusjonen. Institusjonene har i større grad måtte rekruttere unge nyutdannede rett fra de sosialfaglige utdanningene, som også er sterkt kvinne-dominerte. Kompetansekravet har dermed bidratt til mer homogene personalgrupper, og dette har utfordret muligheten til å kunne sikre et forsvarlig tilbud.

Bufetat kan i «særlige tilfeller» gi unntak fra kompetansekravet. Både departementet og direktoratet har gitt tolkningsuttalelser om hvordan unntaksbestemmelsen skal forstås og praktiseres. Departementet legger til grunn at det i uttalelsene er gitt nyttige avklaringer som har bidratt til at det er blitt enklere for institusjonene å rekruttere kvalifisert personell. Dette gjelder blant annet ved ansettelse av studenter og personell uten relevant bachelorgrad, men som har relevant arbeidserfaring, ansettelse av vikarer og nattevakter og ved etablering av nye institusjoner. Samtidig har det vært en økning i antallet søknader om unntak fra kompetansekravet som har ført til noe merarbeid, særlig for Oslo kommune og Bufetat.

På denne bakgrunnen mener departementet også etter høringen at det er behov for visse justeringer og endringer i kompetansekravet. Hovedmålet med endringsforslagene er å legge bedre til rette for at barnevernsinstitusjonene kan etablere personalgrupper med tilstrekkelig bredde i kunnskap, erfaringer og ferdigheter til å møte barnas

ulike behov og interesser. Det er blant annet viktig at institusjonene har en personalgruppe med kompetanse på kultursensitivitet. Det kan også være viktig at det er en viss kjønnsbalanse i personalgruppene. Videre er det viktig at kompetansekravet utformes på en måte som legger til rette for rekruttering og tilstrekkelig bemanning i institusjonene.

Kravene til bemanning og kompetanse som gjelder for barnevernsinstitusjonene, gjelder også for omsorgssentrene for enslige mindreårige asylsøkere. Dette innebærer at eventuelle endringer i bestemmelsen om krav til bemanning og kompetanse i barnevernsinstitusjonene, også vil gjelde for omsorgssentrene.

18.4.2 Oppfyllelse av kompetansekravet på bakgrunn av arbeidserfaring

Dagens kompetansekrav ble utformet for å ta hensyn til de som da var ansatt ved institusjonene. Kravet legger likevel visse begrensninger på mulighetene ansatte uten relevant bachelorgrad har til å skifte jobb fra en barnevernsinstitusjon til en annen. Dette gjelder særlig ansatte i barnevernsinstitusjoner som eies og drives av private.

Etter departementets syn er det ingen saklig grunn til at ansattes mulighet til å skifte jobb, fra en barnevernsinstitusjon til en annen, skal avhenge av om personen er ansatt i en privat eller statlig institusjon. Slike tilfeller kan i praksis ivaretas gjennom dagens unntaksordning. Unntak forutsetter likevel at den enkelte institusjonen søker Bufetat om unntak i hvert enkelt tilfelle, og at Bufetat behandler hver enkelt søknad.

Departementet viderefører forslaget om at barnevernsinstitusjonene skal kunne ansatte personell som kan dokumentere minst tre års arbeidserfaring fra en barnevernsinstitusjon, eller fra andre barnevernstiltak med døgnbemanning. Også arbeidserfaring fra et kommunalt botiltak med døgnbemanning som foreslått kapittel 17.1 vil være omfattet. Forslaget innebærer at det i disse tilfellene ikke lenger vil være nødvendig å søke Bufetat om unntak fra kompetansekravet.

Departementet mener at det også bør legges til rette for at barnevernsinstitusjoner i større utstrekning enn i dag kan rekruttere personell med nyttig praktisk erfaring fra og kunnskap om omsorgsarbeid fra andre sektorer enn fra barnevernet. Departementet viderefører derfor forslaget om å side-stille visse typer arbeidserfaring fra andre velferdstjenester, med arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjoner. Forslaget innebærer at kompetansekravet også kan oppfylles gjennom arbeidserfaring fra

andre institusjoner eller tiltak med døgnbemanning som utøver omsorg for barn eller voksne. Kompetansekravet kan dermed oppfylles også gjennom dokumentert arbeidserfaring blant annet fra omsorgsbolig, barnebolig eller omsorgsinstitusjon etter annet lov- og regelverk. Samlet sett innebærer forslaget at det i større grad legges til rette for mangfold i de ansattes erfaring, bakgrunn og faglige kompetanse.

Forslaget innebærer at barnevernsinstitusjoner som ansetter faglig personell i slike tilfeller ikke lenger vil trenge å søke Bufetat eller Barne- og familieetaten om unntak fra kompetansekravet. Det vil være tilstrekkelig at personen institusjonen ønsker å ansette kan dokumentere at vedkommende oppfyller kompetansekravet. Etter departementets vurdering vil forslaget gi dagens institusjonsansatte og barnevernsinstitusjonene både økt forutsigbarhet og mer fleksibilitet. Det vil samtidig føre til mindre byråkrati og redusert behov for saksbehandling i Bufetat og i Barne- og familieetaten.

Departementet understreker at ledelsen ved den enkelte institusjonen fortsatt har ansvaret for at institusjonen gir barna som bor på institusjonen forsvarlig omsorg og behandling, og at institusjonen oppfyller det generelle kravet til forsvarlig bemanning og kompetanse. Departementet viser også til at både Bufetat og statsforvalteren kan føre kontroll med at den enkelte institusjonen oppfyller fastsatte krav til bemanning og kompetanse, inkludert at institusjonen oppfyller det grunnleggende kravet til forsvarlig bemanning og kompetanse. Dette omfatter å kontrollere dokumentasjonen på at den enkelte ansatte oppfyller de kravene som er stilt til kompetanse.

Departementet vil sørge for at de nasjonale faglige anbefalingene om hvilke former for arbeidserfaring som kan sidestilles med arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjon oppdateres. Slike anbefalinger er nyttige både for den enkelte barnevernsinstitusjonen, for Bufetats godkjenning og kvalitetssikring av institusjonene og for statsforvalterens tilsyn og veiledning.

Som en konsekvens av andre forslag til endringer i barnevernsloven kapittel 10, er bestemmelsen om bemanning og kompetanse i barnevernsinstitusjon foreslått flyttet fra § 10-16 til 10-18.

Departementet viser til lovforslaget i § 10-18 nytt tredje ledd.

18.4.3 Ansettelse av studenter under relevant utdanning

Mange barnevernsinstitusjoner bruker i dag studenter under utdanning som et nyttig tillegg til

institusjonens ordinære fagpersonell. Dette betyr at barnevernsinstitusjonene allerede i dag har erfaring med å bruke studenter som vikarer.

Departementet mener det er svært positivt at studenter får erfaring med arbeid i en barnevernsinstitusjon under studietiden. Studenter som tar utdanninger innenfor relevante fagområder, vil ofte ha gode forutsetninger for å utføre enkelte arbeidsoppgaver på institusjonen forutsatt at de får veiledning og opplæring. I tillegg vil arbeid og erfaring fra en barnevernsinstitusjon være svært nyttig for studentenes læringsutbytte, og også gi studentene en god mulighet til å vurdere om arbeid i barnevernsinstitusjon er noe de er egnet for og ønsker å fortsette med. Studenter som er i ferd med å gjennomføre en relevant utdanning kan ha nyttig kunnskap, blant annet om miljøterapi, kunnskap og forståelse om regler om barns rettigheter og bruk av tvang og andre inngrep, og kunnskap om behandling av psykiske vansker og rus.

Ansettelse og bruk av studenter som vikarer er ikke regulert i barnevernsloven. Både departementet og direktoratet har i tolkningsuttalelser vist til at studenter som er i ferd med å gjennomføre en utdanning som er relevant for arbeid i en barnevernsinstitusjon, kan omfattes av dagens unntaksordning.

Departementet viderefører høringsforslaget om å lovfeste at barnevernsinstitusjonene kan ansette studenter under relevant utdanning. Høringen viser at flertallet av høringsinstansene støtter lovforslaget. Forslaget innebærer at barnevernsinstitusjonene kan ansette studenter som er i ferd med å gjennomføre et relevant utdanningsløp, uten å måtte søke Bufetat om unntak fra kompetansekravet. Etter departementets syn gir Bufetats ansvar for godkjenning og kvalitetssikring av institusjonene, sammen med statsforvalterens ansvar for å føre tilsyn med at institusjonene oppfyller krav i lov og forskrift og ellers drives på en forsvarlig måte, tilstrekkelig kontroll.

Institusjonene har dessuten et eget ansvar for å oppfylle de generelle kravene til forsvarlig bemanning og kompetanse selv om det ansettes studenter. Det skal heller ikke gå utover institusjonens mulighet til å gi det enkelte barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse, og at institusjonen oppfyller kravet til forsvarlig drift. Videre har institusjonsledelsen ansvar for å utøve kontroll og styring, og for å sørge for at studentene gis nødvendig veiledning og oppfølging. Arbeidsoppgavene studentene skal utføre må tilpasses deres faglige forutsetninger. Hva dette innebærer avhenger blant annet av hvor langt studenten har kommet i studiet, tidligere relevant praksis og arbeidserfa-

ring og den enkelte studentens personlige egnethet og modenhet.

Når det gjelder innspillet fra *Bufdir* om behovet for hjemmel til å fastsette nærmere krav for ansettelse av studenter i barnevernsinstitusjon, vil departementet vise til at det allerede er hjemmel til å gi forskrift om internkontroll, nærmere krav til kvalitet, bemanning og kompetanse i barnevernsinstitusjoner, og hjemler til å fastsette forskrifter om godkjenning og tilsyn. Etter departementets syn finnes det dermed allerede nødvendig hjemmel til eventuelt å fastsette nærmere regler for ansettelse av studenter dersom det anses å være et behov for det.

Departementet foreslår ikke å stille nærmere krav i loven om tidsperspektivet for å fullføre og bestå den relevante utdanningen. Departementet legger til grunn at de nærmere vilkårene for ansettelsen avtales mellom arbeidsgiveren og den enkelte studenten. Institusjonen og studenten må blant annet avtale lengden på arbeidsforholdet. I departementet lovforslag er det presisert at det må tas hensyn til omfanget av stillingen og hvor langt studenten har kommet i utdanningsløpet. Etter departementets vurdering er dette en tilstrekkelig avgrensning av hvor lenge en slik ansettelse kan vare.

Arbeidsforholdet mellom institusjonen og studenten skal avsluttes ved utløpet av det avtalte tidsrommet. Av hensyn til de studentene som ansettes i barnevernsinstitusjonen, bør reglene i arbeidsmiljøloven om avslutting av midlertidig ansettelse gjelde så langt de passer. Det framgår av arbeidsmiljøloven § 14-9 femte ledd at ansatte har krav på skriftlig varsel om tidspunktet for fratredelse senest én måned før fratredelsestidspunktet. Departementet foreslår at tilsvarende skal gjelde ved ansettelse av studenter under relevant utdanning. I lovforslaget er det derfor foreslått en henvisning til bestemmelsen i arbeidsmiljøloven.

Arbeidsmiljøloven § 14-9 sjuende ledd regulerer i hvilke tilfeller midlertidig ansatte som har vært sammenhengende ansatt skal anses som fast ansatt, slik at reglene om oppsigelse kommer til anvendelse. Det framgår av bestemmelsen at en arbeidstaker som har vært sammenhengende midlertidig ansatt i mer enn tre år etter andre ledd bokstav a og b, tidligere f eller noen av disse i kombinasjon, skal regnes som fast ansatt. Det følger både av ordlyden og forarbeidene til bestemmelsen at bestemmelsen bare gjelder midlertidig ansettelser etter arbeidsmiljøloven § 14-9 første ledd bokstav a og b. Bestemmelsen om fast ansettelse etter arbeidsmiljøloven § 14-9 sjuende ledd gjelder derfor ikke ved ansettelse av studenter under relevant utdanning i barnevernsinstitusjon.

Departementet vil sørge for å oppdatere de nasjonale faglige anbefalingene i samsvar med forslaget.

Departementet viser til lovforslaget i barnevernsloven § 10-18 nytt fjerde ledd.

18.4.4 Mulighet for kvalifisering gjennom alternative opplæringsløp

Departementet ba i høringsnotatet om høringsinstansenes syn på forslaget fra Barnevernsinstitusjonsutvalget om at personer som er særlig egnet til å jobbe med barn og ungdom, kan oppfylle kompetansekravet gjennom å forplikte seg til å gjennomføre et eget opplæringsløp, men det ble ikke fremmet et konkret lovforslag.

Flere uttalelser viser at høringsinstansene mener at en slik løsning forutsetter mer utredning, og at det bør utvikles nasjonale føringer for innhold i en slik opplæring.

Departementet mener det er viktig med tiltak som kan bidra til en mer mangfoldig personalgruppe i institusjonene. Departementet vil derfor jobbe videre med å vurdere tiltaket og konkretisere innholdet i et eventuelt alternativt kvalifiseringsløp for arbeid i barnevernsinstitusjoner og hvordan et slikt tilbud kan organiseres.

19 Kompetanse og veiledning i barnevernstjenesten

19.1 Kompetansekrav i det kommunale barnevernet

19.1.1 Gjeldende rett

Kommunene har ansvaret for å utføre de oppgavene som loven ikke legger til et statlig organ. I barnevernsloven 15-3 er det gitt en oversikt over kjerneoppgaver for den kommunale barnevernstjenesten. Der framgår det at barnevernstjenesten blant annet skal gjennomgå og vurdere bekymringsmeldinger, undersøke barnets omsorgssituasjon, treffe vedtak om hjelpetiltak, forberede saker for behandling i barneverns- og helsenemnda, og iverksette og følge opp tiltak.

Kompetansekravene for barnevernstjenestens personell er i dag knyttet til disse kjerneoppgavene. Det framgår av § 15-6 første ledd at personell i barnevernstjenesten som skal utføre oppgaver etter § 15-3 tredje ledd fra 1. januar 2031 skal oppfylle ett av disse vilkårene:

- a) barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå
- b) relevant bachelorutdanning dersom det innen 1. januar 2031 kan dokumenteres minst fire års arbeidserfaring fra barnevernet i tillegg til at det er gjennomført en barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng.

Andre ledd klargjør at kravene også gjelder for barnevernstjenestens leder og stedfortreder, sakkyndige som barnevernstjenesten har engasjert etter § 2-2, og personell som bistår barnevernstjenesten med utredning som barne-, ungdoms- og familieetaten tilbyr etter § 16-3 fjerde ledd bokstav a. Kravene gjelder også for private som bistår barnevernstjenesten med disse oppgavene, jf. § 15-7 andre ledd.

Dersom ingen kvalifiserte søkere melder seg etter at en stilling er offentlig utlyst, kan kommunen selv gi midlertidig dispensasjon fra kravet om mastergrad, jf. tredje ledd. I slike tilfeller må kommunen lage en ettårig plan for systematisk veiledning av den nyansatte i utførelsen av oppgavene i

§ 15-3 tredje ledd, og informere statsforvalteren om dispensasjonen.

Ansatte som gis midlertidig dispensasjon fra masterkravet, må innen tre år fra tiltredelse ha gjennomført og bestått en barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning på minst 30 studiepoeng, jf. fjerde ledd. Kommunen kan gi varig unntak fra masterkravet når det er dokumentert bestått videreutdanning. Kommunen skal informere statsforvalteren om det varige unntaket. Unntaket gjelder også i tilfeller der personen senere skifter arbeidssted.

19.1.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

19.1.2.1 Bakgrunnen for forslaget

Dagens kompetansekrav ble innført for å sikre at ansatte i det kommunale barnevernet har de beste forutsetningene for å utføre sine oppgaver og håndtere krevende saker på en god måte. Barnevernssaker har stor betydning for de barna og familiene det gjelder, er ofte kompliserte og kan innebære myndighetsutøvelse som er svært inngrepene. Økte krav til kompetanse skulle styrke læringsutbyttet i utdanningene, og gjøre det enklere for barnevernstjenestene å tiltrekke seg og beholde kompetente fagpersoner.

I innspillmøter til kvalitetsløftet er det framhevet at det er krevende å planlegge for kompetanseheving og frigjøre tid og ressurser til videreutdanning. Det er også blitt framhevet at det er vanskelig å forutsi om ansatte får plass på videreutdanningstilbudene som gir mulighet for tilskudd, og at mange opplever å vente på studie-plass. Videre er størrelsen på tilskuddet begrenset, og det er utfordrende å sikre at ansatte kan prioritere kompetanseheving uten at det går på bekostning av tilbudet til barna som trenger hjelp. Det er også påpekt at det er vanskelig å finne vikarer til å dekke for ansatte under videreutdanning, og at det er dårlig tilrettelagt for at ansatte kan ta en masterutdanning.

19.1.2.2 Forslagene i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet flere endringer i kompetansekravet for ansatte i det kommunale barnevernet. For det første ble det foreslått enkelte endringer i hvordan ansatte i barnevernstjenesten kan oppfylle kompetansekravet i overgangsordningen som gjelder fram til 1. januar 2031. Forslaget åpner for at kompetansekravet, i tillegg til barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå, i overgangsperioden også kan oppfylles gjennom:

- Relevant bachelorutdanning og fire års arbeidserfaring fra barnevernet, eller
- Relevant bachelorutdanning, to års arbeidserfaring fra barnevernet og barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning på minst 30 studiepoeng

For det andre foreslo departementet at oppgaven med å «iverksette og følge opp tiltak» ikke lenger skulle omfattes av kompetansekravet. For det tredje stilte departementet spørsmål ved om masterkravet burde oppheves helt.

19.1.3 Høringsinstansenes syn

I overkant av 50 høringsinstanser har kommentert forslagene i høringsnotatet om endringer i kompetansekravet i det kommunale barnevernet.

Om lag 15 høringsinstanser støtter helt eller delvis forslaget om å myke opp kompetansekravene i overgangsordningen fram til 1. januar 2031. Blant disse er *Statens helsetilsyn, Statsforvalteren i Innlandet, Statsforvalteren i Rogaland, Statsforvalteren i Trøndelag, Politidirektoratet, Asker kommune, Aurskog-Høland kommune, Kristiansand kommune, Oslo kommune, Porsgrunn kommune, Advokatforeningen, Blå Kors, Fagforbundet, Organisasjonen for barnevernsforeldre og Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern.*

Statens helsetilsyn uttaler blant annet:

«Helsetilsynet deler beskrivelsene av utfordringene knyttet til rekruttering og turnover i den kommunale barnevernstjenesten. En justering av kompetansekravene i § 15-6 første ledd, kan gjøre det enklere å nå kompetansekravet i 2031. Vi støtter derfor forslaget om at det gis to muligheter for å oppfylle kompetansekravet gjennom endring av § 15-6 første ledd, bokstav b) og ny bokstav c).»

Fagforbundet uttaler blant annet:

«For å sikre kvalitet i tjenesten trenger man ikke kun formell utdanning, men også tilstrekkelig og stabil bemanning. Fagforbundet støtter departementets forslag til justeringer i kompetansekravet, da det vil gjøre det enklere for kommunene å beholde fagfolkene som i dag jobber i tjenesten, men som ikke oppfyller de nye kravene. Ved å åpne opp for at fire års arbeidserfaring, eller to års erfaring i tillegg til videreutdanning, kan kompensere for kravet om mastergrad, gir man flere muligheten til å bli i jobben etter 2031.»

Om lag 25 høringsinstanser uttrykker at de er kritiske til forslaget om å myke opp kompetansekravene i overgangsordningen. Blant disse er *Barneverns- og helsenemnda, Bufdir, Høgskulen i Volda, Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU), Nord Universitet Faggruppe for sosialt arbeid, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), RETHOS – Programgruppen for barnevernspedagogutdanningen, RETHOS – Programgruppen for master i barnevern, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør og RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Universitet i Agder, Universitet Bergen, Universitet i Stavanger, Universitetet i Tromsø, Forskergruppa for barnerett ved det Juridiske fakultetet og Det helsefaglige fakultet, Universitets- og høyskolerådet, VID vitenskapelige høgskole, Alta kommune, Barnevernsledernetverket i Agder, Hamar kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Sarpsborg kommune og Akademikerforbundet.* Instansene som er kritiske til forslaget viser blant annet til kompetansebehovet i det kommunale barnevernet, hensynet til forutsigbarhet for barnevernssektoren og universitets- og høgskolesektoren, og tilliten til barnevernssektoren.

Bufdir viser blant annet til at det siden 2018 har vært jobbet systematisk med en felles retning for kompetanseutviklingen i barnevernet, og at det er lagt ned betydelige ressurser for å legge til rette for innføringen av dagens krav, både i utdanningssektoren og barnevernet, og uttaler:

«Etter vårt syn er det en risiko for at de foreslåtte endringene kan gå på bekostning av tilbudet til barn som trenger hjelp og beskyttelse fra barnevernet. Funn fra tilsyn, forskning og medieoppslag de senere årene har vist eksempler på kompleksiteten i sakene barnevernstjenesten håndterer, og på hvor galt det kan gå

når barn og familiene deres ikke får rett hjelp fra tjenesten til rett tid. Vi frykter også at en endring i kravene nå kan virke uheldig på tilliten til myndighetenes styring av sektoren.»

RETHOS – Programgruppen for barnevernspedagogutdanningen viser til at den primære begrunnelsen for forslagene om reduserte kompetansekrav er bekymring for rekruttering, sikre ansatte med erfaringskompetanse, hindre turnover og å gjøre det enklere for kommunene å oppfylle kompetansekravet. De anbefaler på det sterkeste å beholde de nye gjeldende kompetansekravene, og ved behov å vurdere andre tiltak for å sikre god rekruttering til og implementering i disse viktige og faglig komplekse velferdstjenestene. Programgruppen uttaler blant annet:

«I stedet for å iverksette tiltak som styrker rekrutteringen, er konsekvensen av høringsnotatet stor usikkerhet i studentmassen som skal vurdere videre studier, i Universitets- og høyskolesektoren som skal planlegge studiekapasitet og blant ansatte i tjenestene som planlegger etter- og videreutdanning. Programgruppene er bekymret for at departements høring er med på å ødelegge for kompetanseløftet og implementeringstakten mot 2031.»

Lørenskog barnevernstjeneste uttrykker at forslaget innebærer en form for dobbeltkommunikasjon. På den ene siden stilles det stadig større krav til feltet. På den andre siden svekker forslagene om å lempe på kompetansekravene forutsetningene i feltet. De viser også til at det gjennom tilsyn og saker som avdekkes gjennom media stadig rettes sterk kritikk mot barnevernet. De gir også uttrykk for at dersom kompetansespørsmålet ikke tas på alvor for å møte kritikk, og videreutvikle det som ikke fungerer, er de redde for at det vil bli stadig mindre attraktivt å jobbe i barnevernet, og at barnevernets omdømme svekkes ytterligere. Videre uttaler barnevernstjenesten:

«Vi syns også det er underlig at en begrunner forslagene med et ønske om å bevare erfaringskompetanse i barnevernet. Det er 7 år til kompetansekravet endelig inntreffer, og vi vurderer at departementet og Stortinget heller bør styrke en reell innsats for at kommunene kan oppfylle kravet, heller enn å stoppe opp et positivt utviklingsarbeid som gir merverdi for feltet. Vår erfaring er at ansatte gjerne vil heve sin kompetanse når de har jobbet noen år i barnevernet. Det betyr at for å beholde ansatte, og

dermed viktig erfaringskompetanse, må vi i større grad legge til rette for kompetanseutvikling, inkludert masterløp. Signalene som gis fra departementet med dette forslaget er at en ikke gis muligheter for kompetanseutvikling dersom en begynner å jobbe i barnevernet.»

Enkelte instanser tar til orde for at innføringen av kompetansekravet heller bør skyves ytterligere noen år fram i tid. Blant disse er *Nasjonalt fagorgan for utdanning for forskning*, *Norsk barnevernsamband*, *NUBU*, *RETHOS- Programgruppen for barnevernsutdanningen*, *RKBU (felles svar)*, *Statsforvalteren i Trøndelag* og *Universitets- og høyskolerådet*.

Om lag 30 høringsinstanser uttaler seg til forslaget om å ta oppgaven med å «iverksette og følge opp tiltak» ut av de oppgavene som er omfattet av kompetansekravet. Rundt 10 av disse støtter forslaget, blant andre *Statsforvalteren i Innlandet*, *Statsforvalteren i Trøndelag*, *Asker kommune*, *Oslo kommune*, *Fagforbundet*, *Fellesorganisasjonen*, *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* og *OsloMet*.

Rundt 20 instanser støtter ikke forslaget. Blant disse er *Barneombudet*, *Barneverns- og helsenemnda*, *Bufdir*, *RKBU (felles svar)*, *Statens helsetilsyn*, *Universitetet i Agder*, *Universitetet i Bergen*, *Universitetet i Stavanger*, *Universitetet i Tromsø*, *Det helsevitenskapelige fakultet*, *VID vitenskapelige høyskole*, *Alta kommune*, *Asker kommune*, *Bærum kommune*, *Drammen kommune*, *Hamar kommune*, *Kristiansand kommune*, *Lørenskog barnevernstjeneste*, *Sandnes kommune*, *Sarpsborg kommune*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *Nasjonalt fagorgan for utdanning og forskning innen barnevern* og *RETHOS- Programgruppen for barnevernspedagogutdanningen*.

Omtrent 50 høringsinstanser har uttalt seg om masterkravet for ansatte i de kommunale barnevernstjenestene bør fjernes helt. *KS* og *Forandringsfabrikken kunnskapssenter*, uttaler tydelig at de mener dagens kompetansekrav bør oppheves.

KS viser til at god kompetanse er avgjørende for å kunne løse stadig mer komplekse oppgaver i det kommunale barnevernet, men støtter ikke kravet om mastergrad, og uttaler blant annet:

«*KS* har tidligere anført at kompetanse på mastergradsnivå burde formuleres som anbefalinger og ikke som krav. *KS* anerkjenner behovet for styrket kompetanse, men er imot et lovfestet kompetansekrav i det kommunale barnevernet, da det bidrar til å redusere kommunenes handlingsrom som arbeidsgivere. *KS Landsting 2024* har enstemmig vedtatt en tyde-

lig forventning til nasjonale myndigheter om at de ikke vedtar nasjonale krav som reduserer kommuner og fylkeskommuners handlingsrom som arbeidsgivere, herunder bemaningsnormer, kompetansekrav, statlige kvalitetskrav og normer til tjenestekvalitet og leveranser som igjen styrer kompetansesammenstillingen.»

...

«KS ser samtidig et behov for å styrke dagens tilskuddsordninger for ansatte i barnevernet og vil peke på tilskuddsordninger for etter- og videreutdanninger for lærere. Vi mener tilsvarende tilskuddsordninger også burde gjelde for ansatte i kommunalt barnevern. Det vises til NOU: 2022:13 Med videre betydning, der det redegjøres for betydelige forskjeller i støtte til kompetanseutvikling mellom utdanningssektoren og andre deler av oppvekstfeltet, blant annet barnevern. KS understreker betydningen av kompetanse- og tilskuddsordninger som styrker hele laget av kvalifiserte ansatte rundt barn og unge, for å sikre best mulige tjenester.»

Forandringsfabrikken kunnskapssenter gir uttrykk for at barnevernsutdanninger er tungt teoretiske, og inneholder lite praksis og lite øving på direkte møter med barn og ungdom. Basert på samlinger med barn og ungdom i barnevernet, mener de at dagens kompetansekrav om masterutdanning må oppheves. De viser blant annet til at lange utdanninger kan lage avstand mellom barn og barnevernsarbeidere og derfor tar fra barnevernsarbeidere muligheten til å møte barn med normalitet, gjøre at barnevernsarbeidere strever med å få til et likeverdig samarbeid med barn og unge, og gjøre at barn merker at voksne ofte kommer med løsninger, uten at barnet først har fått snakke trygt og blitt samarbeidet med om løsningen. De viser også til at deres undersøkelser gjennomgående viser at barn mener barnevernet trenger fagfolk med ulik bakgrunn. De viser til sykepleiere, pedagoger, folk med praktisk bakgrunn, kulturarbeidere og til personer med egenerfaring fra å ha strevd i livet. De gir også uttrykk for at personer med lange utdanninger kun bør ha lederjobber og uttaler:

«I undersøkelser har det kommet frem at barn i barnevernet ønsker flere med egenerfaring til å jobbe i barnevernet. Når en voksen har kjent noe av det samme på kroppen, kan det bli lettere å stole på dem. Barn har mer tro på at de vet mer om hva de snakker om og merker at de

skjønner mer. De er lettere å snakke med og det gir håp om at det kan gå bra med dem også.»

Blant høringsinstansene som er kritiske til å oppheve masterkravet er

Barneombudet, Barnevernlederforum i Agder, Barneverns- og helsenemnda, Barnevernsledernetverket i Trøndelag, Bufdir, Helsedirektoratet, Nasjonalt fagorgan for utdanning og forskning, Nord universitet, NUBU, NTNU, OsloMet, RETHOS – Programgruppen for barnevernspedagogutdanningen, RETHOS – Programgruppen for master i barnevern, RKBU (felles svar), Statens helsetilsyn, Statsforvalteren i Rogaland, Statsforvalteren i Trøndelag, Universitets- og høskolerådet, Universitetet i Agder, Universitetet i Tromsø, Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Stavanger og VID, Alta kommune, Asker kommune, Hamar kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Lillestrøm kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Malmvik kommune, Oslo kommune, Sandefjord kommune, Sandnes kommune, Sarpsborg kommune, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, FO, Landsforeningen for Barnevernsbarn, Norsk barnevernslederorganisasjon (NOBO), Norsk barnevernsamband og Norsk fosterhjemforening.

Barneombudet gir uttrykk for at de lenge har vært bekymret for kompetansen i barnevernet og at masterkravet ikke bør oppheves i sin helhet. De viser også til at det er avgjørende at masterkravet beholdes for å styrke kompetansen i tjenesten. Videre uttaler ombudet:

«I rapporten vår fra 2020 'De tror vi er shitkids' ble det vist til flere problemstillinger knyttet til kompetanse i barnevernet. Det kom blant annet frem at det var stor variasjon i hvordan informasjon blir systematisert og analysert i kommunal barneverntjeneste, og at det i mange tilfeller mangler en grundig vurdering av barnas behov og hvilken hjelp barna trenger. Alle barn har krav på forsvarlige tjenester fra barnevernet. Barnevernfaget er sammensatt og utfordrende, og ansatte må foreta grundige og komplekse analyser på tvers av fagområder. For å sikre barns rettssikkerhet, mener vi det må stilles kompetansekrav til barnevernstjenestens personell i barnevernsloven § 15-6. Vi mener det er et viktig virkemiddel for å sikre at barnevernstjenestene driver forsvarlig, og gjennomfører oppgavene som de ansvarlige for. Utfordringene som departementet

viser til, mener vi må løses på en annen måte enn å oppheve kompetansekravet.»

Bufdir viser til at utfordringsbildet i barnevernet har vært at for mange barn og familier ikke får tjenester av god nok kvalitet innenfor rammene av forsvarlighetskravet, og viser til kompetansemangler innen barnevernets kjerneoppgaver som én viktig årsak. Direktoratet viser videre til en kompetansekartlegging som viste at en vesentlig andel ledere og ansatte i barnevernet opplevde å ikke ha tilstrekkelig kompetanse til å løse sine arbeidsoppgaver. Videre uttaler direktoratet blant annet:

«Vi mener den spesialiserte kunnskapen som oppnås gjennom en mastergrad er nødvendig for å kunne sikre tilstrekkelig kvalitet i tjenestene og god ivaretagelse av barna og deres familiers rettsikkerhet. I barnevernstjenestene utøves en myndighet som kan innebære beslutninger som både kan være både svært inngripende og helt nødvendige for barn og familier.

Myndighetsutøvelsen må bygge på solide barnevernfaglige og juridiske vurderinger og skal kombineres med godt relasjonsarbeid. For å kunne hjelpe en familie er det oftest også helt sentralt å legge til rette for tett og strukturert samarbeid med andre sektortjenester. Erfaring, opplæring og veiledning er svært viktig og bør utfylle formalkompetansen man kan få gjennom utdanning. Dette kan imidlertid ikke erstatte kompetansen som erverves gjennom å gjennomføre en mastergrad.

Dagens barnevernslov åpner for at kommunene på gitte vilkår kan gi midlertidig eller varig dispensasjon fra kravet om master. Dette mener vi kan ivareta behovene i kommuner hvor det i perioder kan være krevende å rekruttere personell med rett kompetanse.

Dersom kravene til formalkompetanse som stilles til ansatte i barnevernet fra 2031 oppheves før de har trått i kraft, er *Bufdir* bekymret for hvilken signaleffekt det kan ha. Etter vårt syn er det en risiko for at dette kan oppfattes i retning av at arbeidet barnevernstjenestene gjør ikke er av en slik art at høy kompetanse er viktig. *Bufdir* mener dette kan utfordre barneverntjenestens legitimitet, både i møtet med barn og familier og i møtet med viktige samarbeidsaktører i andre sektorer som også jobber med barn og unge og hvor det stilles klare krav til formalkompetanse. Det kan også være til hinder for at barnevernet tiltrekker seg dyktige fagfolk som ønsker å jobbe i sektoren.»

NOBO uttaler:

«Barnevernet er det siste sikkerhetsnettet for barn og unge i utsatte livs- og omsorgssituasjoner. Dette krever spesialisert barnevernfaglig kompetanse, da kravene til faglig forsvarlighet er høye knyttet til medvirkning, dokumentasjon, analyse og beslutninger.

Hovedargumentet for masterkravet er at barneverntjenesten forvalter mye makt og myndighet, som krever stor faglig tyngde. Det har vært en svakhet i mange år at det har vært lav kompetanse i tjenesten sammenlignet med andre yrkesgrupper. Blant annet har de fleste samarbeidspartnere høyere utdanning, slik som lærere og psykologer og skal barneverntjenestens ansatte kun få nok tyngde i arbeidet må masterkravet gjennomføres. I tillegg konkurrerer vi i arbeidsmarkedet, hvor lønn er viktig. Barnevernsfaglig kartlegging – og endringsarbeid krever også høyt kompetente profesjonsutøvere. Det vurderes imidlertid som viktig at innholdet i utdanningene er tilpasset praksisfeltets krav til kompetanse, og at utdanningstilbudene videreutvikles.»

Barnevernlederforum i Agder uttrykker at de er sterkt uenige i det som oppleves som en reverse-ring av kompetansekrav i barneverntjenestene, og uttaler blant annet:

«Barneverntjenesten har en særskilt kompleks saksbehandling som krever gode analyseferdigheter og god forståelse av juss og det relasjonelle sosialfaglige arbeidet. Det er derfor avgjørende for tjenestenes fagutøvelse og for foreldre og barns rettsikkerhet at det stilles sterke krav til kompetanse. Det er viktig at loven er ambisiøs på kommunenes vegne – kompetansekravene signaliserer til øvrig tjenesteapparat og øvrig kommunal og statlig ledelse viktigheten av forsvarlige barneverntjenester. Vi mener at høye kompetansekrav bidrar til å øke barnevernsyrket status og faglige yrkesutøvelse. Det vil også være viktig med høy kompetanse internt i tjenestene for å sikre en mer effektiv og spesialisert drift av barneverntjenesten i fremtiden. Så lenge kompetansekravet kun henstilles til 80 % og at ansatte er inntatt i kompetansekravene ved en bachelor og lengre erfaring i barneverntjenesten, så vil erfaringsbredden internt i tjenestene bli ivaretatt. Høy grad av kompetanse kan forhindre turnover, dette er også noe direktoratets egne undersøkelser viser. Å forhindre

turnover er noe som nettopp nå er departementets formål med å lempe på kompetansekravene. Dette fremstår forunderlig?!...»

Nasjonalt Fagorgan for utdanning og forskning innen barnevern (via Universitets- og Høgskolerådet) uttaler:

«Kravet til masterutdanning for personell i barnevernstjenesten som fra 2031 skal utføre oppgaver etter § 15-3 tredje ledd bokstav a til e, kom på bakgrunn av mange års utredninger, forskning, tilsynsrapporter m.m. som avdekket betydelig svikt og kompetansemangel i barnevernet. Med barnevernsreformen og med reformer i barnehage- og skolesektoren ble det også tydeliggjort at barnevernet skal være et såkalt «kjernebarnevern», med kompetanse på å arbeide med de aller mest utsatte. Det er dermed forstemmende at en vurderer å ta vekk en slik viktig del av reformen, som det å sørge for at de ansatte har kompetansen som trengs.

Fagorganet stiller seg undrende til at departementet nå bruker de samme argumentene som ble brukt for innføring av masterkrav – f.eks. turnover – til å fjerne masterkravet. Det er i det hele tatt ingen faglige kvalitetsargumenter for dette endringsforslaget. Myndighetene har for eksempel vært svært opptatt av å øke kompetanse i juss og rettsanvendelse. Hvordan skal en kunne løse dette nå? Vi vet fra både forskning og utredninger at manglende kompetanse er en viktig indikator for turnover.

Slik vi forstår det, trykker skoen på at barnevernstjenestene sliter med å innfri masterkravet fordi de ikke har muligheter til å gi sine ansatte fri, sette inn vikarer, o.l. Det var for det første ventet at dette skulle være en vanskelig del av reformen å innfri. Det er store endringer, for mange tjenester og for mange ansatte. Men for det andre valgte myndighetene også ikke å sette inn nødvendige virkemidler for å få dette til. Det har manglet en nasjonal strategi for å sikre at tjenestene kan avse sine ansatte til å ta masterutdanninger. Overføringer knyttet til reformen har gått over rammeoverføringer, og ikke øremerkede tilskudd eller tilskuddsordninger slik som med videreutdanningene fra Bufdir. Departementet har da, som nå, argumentert for kommunenes selvråderett. Dette mener vi imidlertid ikke er til hinder for et krav om masterutdanning, og bør videre være et argument som benyttes med varsomhet fordi en også må kunne stille krav til likeverdige tjenester på tvers av kommunegrensene.

Ansatte som har ønsket seg masterkompetanse, men ikke får dette tilstrekkelig tilrettelagt, blir invitert til å forlate sektoren etter ferdig utdanning fordi utdanning ikke gir noe faktisk uttelling. Når en får til å øke kompetansen blant lærere i skolesektoren gjennom en nasjonal strategi, bør en også kunne løse det i barnevern. En slik nasjonal strategi bør også inkludere en strategi for å beholde ansatte etter fullført masterutdanning (f.eks. gjennom bindingstid), og for hvordan en kan sikre og opprettholde mangfold i tjenestene, der en ser at høye krav til utdanning fører til at enda færre menn søker seg til yrket. Gjennom å lempe på krav til master, går en bort fra prinsipper om livslang læring. Masterkravet har sikret at ansatte i tjenestene får en åpning for å øke sin kompetanse – noe som har vært svært etterspurt over mange år. Ved å fjerne dette, tar en effektivt fra tjenestene mulighet til å sikre både kompetanse og erfaring blant sine ansatte, fordi brorparten av de ansatte med master vil være unge og komme direkte fra fem års utdanning.»

19.1.4 Departementets vurderinger og forslag

Dagens kompetansekrav for ansatte i det kommunale barnevernet ble innført for å heve kompetansen i barnevernstjenestene, med særlig vekt på analytisk kompetanse. Kravet ble også utformet for å gi dagens barnevernsansatte, kommunene og utdanningssektoren tilstrekkelig tid og gode forutsetninger for å tilpasse seg og planlegge innføringen av det nye kravet.

Høringen viser at høringsinstansene er delt i synet på forslagene i høringsnotatet om å gjøre det enklere å oppfylle kompetansekravet i overgangsperioden fram til 2031, og å fjerne oppgaven med å iverksette og følge opp tiltak fra kompetansekravet. De fleste instansene som har uttalt seg, mener imidlertid at kravet om barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå bør beholdes.

Av hensyn til kommunenes handlingsrom har departementet likevel kommet til at kompetansekravet bør begrenses til barnevernstjenestens ledelse. Etter departementets vurdering bør kompetansebehovet i det kommunale barnevernet møtes på andre måter enn gjennom å stille universelle og formelle utdanningskrav til barnevernstjenestens øvrige personell. Det er kommunene som har best forutsetninger for å vurdere hvilken kompetanse som trengs, og hvordan per-

sonalgruppen bør settes sammen. Kommunene bør derfor gis fleksibilitet ved ansettelse og rekruttering til barnevernstjenesten. Dette er også svært viktig i en tid der det vil bli mangel på arbeidskraft i de kommunale velferdstjenestene. Det bør i stedet legges til rette for at en større del av kompetanseutviklingen skjer etter at man har begynt i jobb. Dette vil også gi en tettere kobling mellom studier og praksis, og gi bedre mulighet til å tilpasse kompetansehevingen til lokale forhold og behov. På denne bakgrunnen foreslår departementet at kravet om barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning ikke lenger skal gjelde for ansatte som jobber med å gjennomgå og vurdere bekymringsmeldinger, gjennomføre undersøkelser av barnets omsorgssituasjon, treffe vedtak om hjelpetiltak, forberede saker for behandling i barneverns- og helsenemnda, eller å iverksette og følge opp tiltak. Kommunen vil dermed selv vurdere hvilken utdanning og bakgrunn de ansatte skal ha.

19.1.4.1 Barnevernstjenestens ledelse

Kommunene er ansvarlige for å utføre de oppgavene i barnevernsloven som ikke er lagt til et statlig organ. Dette innebærer at kommunene har ansvaret for flere oppgaver som innebærer utøvelse av offentlig myndighet og som kan være svært inngripende for dem det gjelder. Kommunene har blant annet ansvaret for å iverksette, gjennomføre og følge opp nødvendige undersøkelser og barnevernstiltak. Det er også kommunens ansvar å sørge for nødvendig opplæring og veiledning av barnevernstjenestens ansatte.

Barnevernsloven stiller krav om at barnevernstjenesten skal ha en leder, jf. barnevernsloven § 15-3 første ledd. Dette kravet er blant annet begrunnet i behovet for klare og tydelige ansvarsforhold. Flere bestemmelser i barnevernsloven gir barnevernstjenestens leder og stedfortreder myndighet og kompetanse. Kapittel 4 i barnevernsloven gir ledelsen, etter strenge vilkår, hjemmel til å treffe vedtak i akutsituasjoner. Myndigheten til å pålegge politibistand ved gjennomføring av undersøkelser og fullbyrding av barnevernstiltak ligger også direkte til barnevernstjenestens leder, jf. § 12-10. Myndigheten og kompetansen som følger av disse bestemmelsene er svært inngripende, og kan verken delegeres internt i barnevernstjenesten eller til andre.

Styring og ledelse av barnevernstjenesten er avgjørende for et godt barnevern, men er også ofte identifisert som en betydelig kilde til svikt. Tilsynsmyndighetene har ofte pekt på mangelfull

styring og ledelse som en hovedårsak til svikt i det kommunale barnevernet.¹ Dette gjelder både den daglige ledelsen av tjenestene og kommunenes overordnede styring av barnevernet. Helsetilsynet har vist til at lovbrudd ofte skyldes at ledelsen mangler oversikt, ikke følger med på om rutiner etterleves, eller ikke vurderer kvaliteten på barnevernstjenestens arbeid.

Ettersom ledelse er en lovfestet funksjon med ansvar for å lede barnevernstjenesten, og som også gir formell myndighet til å treffe svært inngripende barnevernstiltak, mener departementet at kravet om at barnevernstjenestens leder og stedfortredende leder må ha barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå, bør videreføres. At ledelsen har solid faglig kompetanse er et viktig virkemiddel for å sikre at kommunen leverer forsvarlige tjenester og tiltak til barnets beste, at saksbehandlingen er forsvarlig, og at rettsikkerheten til barn og familier i barnevernet ivaretas.

19.1.4.2 Barnevernstjenestens øvrige fagpersonell

Det er kommunen som har ansvaret for at den oppfyller sine oppgaver etter barnevernsloven. Kommunen er også ansvarlig for å sikre at barnevernstjenestens personell får nødvendig opplæring og veiledning for oppgavene de skal utføre, jf. barnevernsloven § 15-2. Dette gjelder også kjerneoppgavene som i dag omfattes av kompetansekravet. Personellet har på sin side en lovfestet plikt til å delta i den opplæringen og veiledningen som bestemmes.

Rammestyring er hovedprinsippet for statlig styring av kommunene. Dette betyr at statens styring skal gi kommunene handlingsrom til selv å velge hvilke virkemidler de skal bruke og hvordan tjenestetilbudet skal utformes til det beste for innbyggerne. Ved utformingen av lover og forskrifter skal kommunene som hovedregel gis handlingsrom, slik at de kan tilpasse oppgaveløsningen og tjenestetilbudet etter lokale behov og forutsetninger. Det skal derfor ikke reguleres for mye eller fastsettes for detaljerte regler når loven pålegger kommunene oppgaver. Dette gjelder også når det fastsettes formelle krav til utdanning og kompetanse i det kommunale barnevernet.

Graden av regulering og statlig styring må likevel avveies mot nasjonale mål. Hensynene til rettssikkerhet og likeverdige tjenester, uavhengig

¹ Se blant annet Helsetilsynets oppsummering av landsomfattende tilsyn med barnevernets arbeid med undersøkelser 2020–2021. Rapport 2/2022

av bosted, er helt sentralt i offentlig forvaltning. Slike nasjonale mål kan i noen tilfeller rettferdiggjøre mer detaljert regulering, for å sikre at alle innbyggere får de tjenestene de har rett på, eller og for at alle kommuner leverer tjenester tilpasset den enkeltes behov. Barnevernstjenestens hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse. Samtidig åpner loven for svært inngripende tiltak overfor særlig sårbare grupper. Hensynet til rettsikkerhet og likeverdige tjenester tilsier derfor at det kan være behov for et noe mer detaljert regelverk i barnevernssektoren.

Uavhengig av dagens krav til utdanning og formalkompetanse, innebærer forsvarlighetskravet i § 1-7 at barnevernstjenesten må ha ansatte med nødvendig og tilstrekkelig kompetanse og faglige kvalifikasjoner for å utføre kommunens oppgaver på en forsvarlig måte. Kommunene har et tydelig lovpålagt ansvar for å sørge for at barnevernstjenesten har den bemanningen og de faglige kvalifikasjonene og kompetansen som er nødvendig for å oppfylle lovpålagte oppgaver etter barnevernsloven. Kommunen er også ansvarlig for å sørge for de nødvendige bevilgningene til tjenester og tiltak som følger av loven, jf. 15-11 første ledd. Kommunens økonomiske ansvar omfatter også lønn og andre utgifter knyttet til barnevernstjenestens personell.

Kommuneledelsens ansvar for barnevernstjenesten ble presisert i forarbeidene til barnevernsloven.² Den øverste politiske og administrative ledelsen i kommunen har det overordnede ansvaret for at kommunen oppfyller sine lovpålagte plikter etter barnevernsloven. Kommuneledelsen er også ansvarlig for å sørge for de nødvendige bevilgningene, og å sikre at barnevernstjenesten har tilstrekkelig bemanning og nødvendig kompetanse for å utføre lovpålagte oppgaver.

Departementet vil også nevne kommunenes internkontrollplikt etter § 15-2 fjerde ledd, jf. kommuneloven § 25-1, kravet om årlig tilstandsrapportering til kommunestyret, og kravet om at kommunestyret selv skal vedta en plan for kommunens forebyggende arbeid rettet mot barn og unge, jf. barnevernsloven §§ 15-3 femte ledd og 15-1 andre ledd. Disse bestemmelsene gir kommunens ledelse et godt grunnlag for å vurdere tilstanden i barnevernstjenesten og å avgjøre hvilken bemanning, kompetanse og kvalifikasjoner som kreves for å utføre de lovpålagte oppgavene.

Departementet er enig med KS i at dagens lovfestede kompetansekrav begrenser kommunenes handlingsrom. Kravene tar ikke tilstrekkelig hensyn til verdien av blant annet erfaringskompetanse og relasjonskompetanse. Departementet mener derfor at statlige vurderinger av hvilken kompetanse som kreves i stedet bør ivaretas gjennom faglige anbefalinger til kommunene.

Til tross for motstand i høringen har departementet kommet til at kravet om at alle ansatte i barnevernstjenesten som skal utføre visse kjerneoppgaver, må ha barnevernsfaglig eller annen relevant mastergrad, bør oppheves. Dette gjelder også sakkyndige og private som barnevernstjenesten bruker til oppgaver som ellers ville blitt utført av egne ansatte.

Etter departementets vurdering er det den enkelte kommunen som har best oversikt over og forutsetninger for å vurdere hvilken utdanning og kompetanse barnevernstjenestens ansatte trenger for å løse sine oppgaver. Dette gjelder også kjerneoppgavene i § 15-3 tredje ledd, som omfatter å gjennomgå og vurdere bekymringsmeldinger, undersøke barnets omsorgssituasjon, treffe vedtak om hjelpetiltak, forberede saker for behandling i barneverns- og helsenemnda, og iverksette og følge opp tiltak. Så lenge kommunen oppfyller disse oppgavene i samsvar med de kravene som gjelder, bør det være opp til den enkelte kommunen å bestemme hvordan arbeidet skal organiseres, og tilpasses lokale forutsetninger og behov. Å oppheve dagens krav kan også gjøre det enklere for kommunene å organisere barneverntjenesten sammen med andre kommunale tjenester.

Statsforvalteren har ansvar for å føre tilsyn med at kommunen oppfyller sine plikter etter barnevernsloven, inkludert kommunens internkontrollplikt, jf. § 17-3 første ledd. Statsforvalteren kan pålegge kommunen å rette opp forhold som er i strid med de bestemmelsene som omfattes av tilsynet, jf. kommuneloven § 30-4.

Selv om det ikke stilles konkrete lovfestede krav til utdanning og kompetanse, kan statsforvalteren fortsatt føre tilsyn med at barnevernstjenesten har tilstrekkelig bemanning, kompetanse og kvalifikasjoner for å ivareta kommunens oppgaver på en forsvarlig måte. Statsforvalteren kan også føre tilsyn med at kommunen oppfyller plikten til å gi de ansatte nødvendig opplæring og veiledning, og at kommunen overholder internkontrollplikten. Dersom statsforvalteren vurderer at bemanning og kompetanse i barnevernstjenesten ikke er tilstrekkelig for å oppfylle det generelle forsvarlighetskravet, kan statsforvalteren pålegge kommunen å rette forholdet. Statsforvalteren kan

² Prop. 133 L (2020–2021), kapittel 21.4.4.1.

imidlertid ikke pålegge kommunen en bestemt bemanning eller bestemme sammensetningen av barnevernstjenestens personalgruppe. Det er kommunen som bestemmer hvilke tiltak som skal iverksettes for å rette opp avviket, men statsforvalteren kan ikke avslutte tilsynssaken før det er bekreftet at avviket er rettet.

På denne bakgrunn foreslår departementet å endre § 15-6 slik at kompetansekravet begrenses til barnevernstjenestens ledelse. Forslaget innebærer at det ikke lenger stilles spesifikke krav til utdanning og kompetanse for øvrige ansatte i det kommunale barnevernet. Kommunene kan dermed selv vurdere og bestemme hvilken utdanning og bakgrunn de ansatte skal ha. Dette gjelder også for ansatte som arbeider med bekymringsmeldinger, gjennomføring av undersøkelser, vurdering av barns omsorgssituasjon, vedtak om hjelpetiltak, forberedelse av saker for barneverns- og helsenemnda, samt iverksetting og oppfølging av tiltak. Forslaget gjelder også for sakkyndige som barnevernstjenesten engasjerer ved undersøkelser og utredning fra barne-, ungdoms- og familieetaten etter § 16-3 fjerde ledd bokstav a, samt private aktører som bistår barnevernstjenesten. Samtidig innebærer forslaget at dagens ordning med midlertidig dispensasjon og varig unntak fra kompetansekravet ikke lenger vil gjelde for saksbehandlere i barnevernstjenesten.

Utforming av kompetansekrav for barnevernstjenestens ledelse

Departementet viderefører den delen av forslaget i høringsnotatet som gjelder endringer i kompetansekrav for barnevernstjenestens leder og lederens stedfortreder. Forslaget innebærer at disse fra 1. januar 2031 må oppfylle ett av disse vilkårene:

- barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå
- relevant bachelorutdanning dersom det innen 1. januar 2031 kan dokumenteres minst fire års arbeidserfaring fra barnevernet
- relevant bachelorutdanning dersom det innen 1. januar 2031 kan dokumenteres minst to års arbeidserfaring fra barnevernet i tillegg til at det er gjennomført en barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng.

Dette innebærer en viss oppmykning av hvilke krav som stilles til kompetanse for barnevernstjenestens leder og stedfortredende leder i overgangsperioden fram til 1. januar 2031. Forslaget

innebærer at det ved ansettelse av barnevernstjenestens leder og stedfortredende leder vil være tilstrekkelig med relevant bachelorgrad og fire års arbeidserfaring fra statlig eller kommunalt barnevern. Det stilles ikke lenger krav om gjennomført barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng i tillegg, jf. utkast til ny § 15-6 første ledd bokstav b). I denne overgangsperioden kan kompetansekravet også oppfylles gjennom en kombinasjon av relevant bachelorutdanning, to års arbeidserfaring fra statlig eller kommunalt barnevern og barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng, jf. utkast til ny § 15-6 første ledd bokstav c).

Departementet foreslår å videreføre dagens bestemmelse som åpner for at kommunen i enkelte tilfeller kan gi midlertidig dispensasjon og varig unntak fra kompetansekravet, jf. § 15-6 andre og tredje ledd. Bestemmelsene innebærer at kommunen også etter 1. januar 2031 vil ha en viss anledning til å ansette ledere i barnevernstjenesten uten barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå. Dette gjelder dersom stillingen som barnevernstjenestens leder eller stedfortredende leder har vært offentlig utlyst, og ingen kvalifiserte søkere har meldt seg. Kommunen må lage en ettårig plan for systematisk veiledning, og informere statsforvalteren om at midlertidig dispensasjon er gitt. I motsetning til i dag er det ikke et krav om at veiledningen skal være knyttet til de oppgavene som framgår av barnevernsloven § 15-3 tredje ledd. Veiledningen bør i stedet tilpasses rollen som leder for barnevernstjenesten. Veiledning bør blant annet ha et fokus på styring og ledelse, internkontroll, forholdet til kommunens administrative og politiske ledelse og om adgangen til å treffe midlertidige akuttvedtak.

Den som er gitt midlertidig dispensasjon må innen tre år fra tiltredelsen ha gjennomført og bestått en barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng. Kommunen kan gi varig unntak fra kravet om relevant mastergrad når det foreligger dokumentasjon på bestått videreutdanning. Kommunen skal informere statsforvalteren om at varig unntak er gitt.

Myndigheten til å gi midlertidig dispensasjon og varig unntak er i lovforslaget lagt til «kommunen». Dette innebærer at det er kommunens øverste administrative og politiske ledelse som har ansvaret for at kravene knyttet til dispensasjonen og varige unntak blir fulgt opp og ivarettatt. Kommunen kan selv velge hvordan dette skal organiseres og løses. Det er for eksempel ikke noe i

veien for at kommunen inngår et samarbeid med en annen kommune om gjennomføringen av den systematiske veiledningen.

Departementet viser til lovforslaget i § 15-6. Departementet foreslår samtidig at barnevernsloven § 15-7 andre ledd oppheves.

19.2 Hjemmel til å fastsette forskrift om veiledning av nyansatte i det kommunale barnevernet

19.2.1 Gjeldende rett

Alle tjenester og tiltak etter barnevernsloven skal være forsvarlige, jf. barnevernsloven § 1-7.

I forarbeidene til forsvarlighetskravet ble det understreket at barnevernstjenestens personell er en avgjørende ressurs for å kunne yte forsvarlige tjenester. Det ble også framhevet at barnevernstjenesten må ha tilstrekkelig bemanning, kompetanse og kvalifikasjoner for å ivareta sine oppgaver på en forsvarlig måte. Videre følger det av § 15-2 andre ledd, at kommunen skal sørge for nødvendig opplæring og veiledning av barnevernstjenestens personell. Det framgår videre av tredje ledd at departementet kan gi forskrift om opplæring. I henhold til fjerde ledd kommunen skal ha internkontroll etter reglene i kommuneloven § 25-1.

19.2.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

19.2.2.1 Bakgrunnen for forslaget

Departementet viste i høringsnotatet til at det i flere sammenhenger er blitt påvist at nyansatte som kommer rett fra utdanning, er dårlig rustet til å håndtere de ofte svært krevende sakene i det kommunale barnevernet. Dette fører til lav kvalitet på det faglige arbeidet og til høy turnover etter som mange slutter etter kort tid. En undersøkelse fra 2019 viste at 40 prosent av de ansatte i det kommunale barnevernet hadde vært ansatt i tre år eller mindre. Flere undersøkelser har også vist til opplevelsen av «praksissjokk» og at mange nyutdannede får dårlig oppfølging etter at de starter i jobben. I en undersøkelse blant ansatte gjennomført av Bufdir oppga 56 prosent at en sentral årsak til turnover er at nyutdannede er for dårlig forberedt på hva jobben innebærer. I tillegg svarte 60 prosent at mangelfulle rutiner for debrief og veiledning er viktig årsak. En egen spørreundersøkelse fra Bufdir blant nyutdannede viste at bare

om lag 50 prosent opplevde å få tilstrekkelig veiledning.

Det har flere ganger blitt foreslått å innføre et «veiledet førsteår» i det kommunale barnevernet. Befringutvalget foreslo i NOU 2009: 8 Kompetanseutvikling i barnevernet – Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning en turnusordning, der kandidatene utfører oppgaver under oppfølging og veiledning av en erfaren veileder. Dette skal forebygges at nyansatte står alene i krevende arbeidssituasjoner eller må håndtere oppgaver som forutsetter erfaring, modenhet og en viss mengdetrening.

Bufdir har foreslått å forskriftsfeste at nyansatte, uten arbeidserfaring fra barnevernet skal tildeles en fast veileder som skal følge dem gjennom det første året. Direktoratet anbefaler at det som minimum tilbys fire timer veiledning per måned, tilpasset den enkelte, og som inneholder både saksveiledning og prosessveiledning. Veiledningen bør gjennomføres av personer med formell kompetanse i veiledning, og minimum tre års erfaring fra arbeid i barnevernet. Direktoratet anslår at de totale merkostnadene ved å innføre veiledet førsteår for nyansatte i kommunalt barnevern vil være på 17,3 millioner kroner det første året, og 14,3 millioner kroner påfølgende år. Beregningen er basert på at 720 ansatte vil delta på veiledet førsteår hvert år, at det er behov for 25 prosent mer veiledning sammenliknet med dagens situasjon, og at veiledere i gjennomsnitt bruker 20 prosent av sin stilling til veiledning.

19.2.2.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet uttrykte departementet et ønske om å gå videre med en ordning for veiledet førsteår i det kommunale barnevernet. Det ble derfor foreslått en hjemmel til å fastsette forskrift med nærmere krav til veiledning. Hjemmelen ble foreslått som en endring av dagens forskriftshjemmel i barnevernsloven § 15-2 andre ledd.

19.2.3 Høringsinstansenes syn

Over 40 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om å innføre en forskrift om veiledning av nyansatte. Nesten alle disse høringsinstansene støtter forslaget og framhever at tiltaket kan bidra til å redusere turnoveren i barnevernet. Samtidig påpeker flere instanser at veiledning er nødvendig for alle ansatte, og ikke bare nyansatte. *Barnevernsnettverket, Fokus på barnevernet og KS* støtter ikke forslaget. *KS* uttrykker støtte til veiledning,

men mener at regulering i forskrift innebærer en uheldig detaljstyring av kommunene.

19.2.4 Departementets vurderinger og forslag

Det er svært viktig for nyutdannede at overgangen mellom utdanning og jobb i barnevernet blir så god som mulig. God styring og ledelse er avgjørende for at denne overgangen skal lykkes. Dette gjelder både den daglige ledelsen og den overordnede styringen av barnevernstjenesten. Kommunen har et lovpålagt for nødvendig opplæring og veiledning av barnevernstjenestens personell. Dette innebærer at nyutdannede og uerfarne barnevernsansatte må følges tett opp, slik at de kan utføre oppgavene sine på en faglig forsvarlig måte.

Departementet mener, også etter høringen, at det bør gis en lovhjemmel for å fastsette en forskrift med nærmere krav til opplæring av ansatte i barnevernet. En eventuell forskrift vil bli sendt på alminnelig høring.

En forskrift med utfyllende krav til hvordan kommunene skal veilede sine ansatte, vil innebære økt styring av hvordan kommunene skal organisere og gjennomføre veiledningen. Dette kan føre til at kommunene bruker mer ressurser

på denne oppgaven. Departementet mener likevel det er behov for mer detaljerte krav på dette området. Behovet begrunnes særlig av at turnover er et stort problem i barnevernet, spesielt blant nyutdannede som kommer rett fra utdanning. Flere ganger har det blitt påpekt at mange nyutdannede ikke er godt nok forberedt på jobben i barnevernet, og at oppfølgingen de får er for vilkårlig. Mer jevnlig og systematisk veiledning vil styrke nyanstattes evne til å håndtere krevende situasjoner og utføre arbeidsoppgavene på en god måte.

Departementet vil vurdere hvilke krav en forskrift om veiledning i det kommunale barnevernet bør inneholde. Den foreløpige vurderingen er at en forskrift blant annet bør pålegge kommunen å tilby jevnlig og systematisk veiledning til nyanstatte med mindre enn ett års arbeidserfaring fra barnevernet. Dette innebærer blant annet at veiledningen må planlegges, forberedes og gjennomføres på en systematisk måte. Departementet vises ellers til omtalen av veiledet førstear i kapittel 6 om kompetanse og veiledning i det kommunale barnevernet.

Departementet foreslår på denne bakgrunnen en ny hjemmel for å fastsette forskrift om opplæring. Departementet viser til lovforslaget i § 15-2 andre ledd andre punktum.

20 Beslutningsgrunnlag og saksbehandlingsregler

20.1 Ny modell for undersøkelsen

20.1.1 Gjeldende rett

Barnevernstjenestens undersøkelser skal gi grunnlag for å avgjøre om det er nødvendig å iverksette barnevernstiltak for å ivareta barnets rett til omsorg og beskyttelse. Å åpne en undersøkelse vil samtidig som regel innebære et inngrep i både barn og foreldres rett til vern om sitt privatliv og familieliv.

Etter barnevernsloven § 2-1 første ledd skal barnevernstjenesten gjennomgå innkomne bekymringsmeldinger snarest, og senest innen én uke etter at de er mottatt. Barnevernstjenesten skal også vurdere om en bekymringsmelding krever «umiddelbar oppfølging», noe som innebærer at en første siling av bekymringsmeldingen må skje straks den kommer inn.

Etter § 2-2 første ledd skal barnevernstjenesten starte en undersøkelse dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for å iverksette tiltak etter loven. Andre ledd krever at en undersøkelse skal gjennomføres snarest, og senest innen tre måneder. I «særlige tilfeller» kan fristen utvides til seks måneder. Formålet med fristene er å sikre at bekymringsmeldinger behandles så raskt som mulig, samtidig som en forsvarlig og grundig undersøkelse må strekke seg over noe tid.

Barnevernstjenesten må tilpasse omfanget av hver undersøkelse til sakens faktiske forhold og bekymringstema. Etter § 2-2 tredje ledd skal barnevernstjenesten «undersøke barnets helhetlige omsorgssituasjon og behov», og undersøkelsen skal «gjennomføres systematisk og grundig nok til å kunne avgjøre om det er nødvendig å iverksette tiltak etter loven».

Undersøkelser i barnevernssaker er inngripende for en familie, og undersøkelser skal derfor ikke være mer omfattende enn nødvendig. Dette følger av det minste inngreps prinsipp, jf. § 1-5. Undersøkelsen skal også gjennomføres så skånstomt som mulig, jf. § 2-2 tredje ledd.

20.1.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Barnevernsutvalget pekte i NOU 2023: 7 på tre hovedutfordringer i undersøkelsesfasen: 1) Mangel på grundige faglige vurderinger i alvorlige saker, 2) manglende framdrift og systematikk i undersøkelsesarbeidet, og 3) at undersøkelsens omfang ikke er tilpasset sakens alvorlighetsgrad. Utvalget foreslo en modell for undersøkelser basert på en stegvis siling av saker. Målet var at undersøkelsene skal starte opp tidligere, og at flere saker blir raskere avklart. Blant annet foreslo utvalget å innføre en frist på 30 dager for å avklare om det skal iverksettes hjelpetiltak, om saken bør henlegges, eller om den krever en mer grundig utredning.

Utvalget pekte også på behovet for å utvikle kriterier for hva som skal anses som alvorlige og komplekse saker, der det er nødvendig med helhetlige og grundige undersøkelser.

Et flertall av høringsinstansene som uttalte seg om utvalgets forslag var positive til en stegvis siling av saker. Flere høringsinstanser var imidlertid kritiske til forslaget om en frist på 30 dager for å avklare saken.

I høringsnotatet støttet departementet utvalgets modell som en faglig arbeidsmetode, og mente den kunne bidra til bedre framdrift og systematikk i undersøkelsesfasen, og økt prioritering av de mest alvorlige sakene. Departementet ville gi Bufdir i oppdrag å utarbeide en faglig anbefaling om en slik arbeidsmetode, inkludert stoppunkter i praksis og faglige kriterier for siling av saker.

Departementet påpekte at modellen langt på vei allerede følger av dagens regler, men ba om høringsinstansenes syn på om en avklaringsfrist bør lovfestes. Etter departementets syn ville en lovfestet frist på 30 dager gi lite rom for fleksibilitet, og kunne ha utilsiktede negative effekter. En slik regulering ville også innebære detaljstyring på et område som allerede har flere lovpålagte frister. Samtidig kunne en fast frist bidra til tidlig oppstart av undersøkelser.

Departementet foreslo dessuten å presisere i loven at en undersøkelse ikke skal være mer omfattende enn formålet tilsier.

20.1.3 Høringsinstansenes syn

Over 30 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget. De aller fleste støtter å innarbeide en ny faglig modell for undersøkelser med gradvis siling av saker. Videre er det bred støtte til at en slik modell bør innarbeides gjennom retningslinjer i rundskriv og Barnevernsfaglig kvalitetssystem.

Nær samtlige av de 25 av høringsinstansene som har uttalt seg om lovfesting av en avklaringsfrist for undersøkelser, mener en slik frist ikke bør lovfestes. Dette inkluderer blant andre *Barneombudet*, *Barneverns- og helsenemnda*, *Buudir*, *Statsforvalteren i Vestland*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Statsforvalteren i Rogaland*, *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo og Akershus*, *Bærum kommune*, *Horten kommune*, *Kristiansand kommune*, *Oslo kommune*, *Sarpsborg kommune*, *Søre Sunnmøre barnevernssamarbeid*, *Advokatforeningen*, *Akademikerforbundet*, *FO* og *KS*. Høringsinstansene støtter faglige anbefalinger, men mener at en lovfestet frist vil være for rigid og øke risikoen for at undersøkelser henlegges for tidlig og at viktige tema overses. *Statens helsetilsyn*, *Sandnes kommune*, *Fokus på barnevernet* og *Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern (Pilar)* mener imidlertid at det er nødvendig med en lovfestet avklaringsfrist for å få til en endring i praksis.

Det er også delte meninger om lengden på en slik frist. Enkelte mener at 30 dager er for kort tid til å etablere godt opplegg for samarbeid og medvirkning. *Kristiansand kommune* mener derimot at 30 dager kan være for lenge. *Pilar* mener at det bør lovfestes en frist på 45 dager, mens de tre andre som vil lovfeste fristen mener den bør være 30 dager.

Tre instanser er imot at den nye modellen legges til grunn som faglig anbefaling. Dette gjelder *Barnevernsnettverket*, *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* og *Hjelp meg stoppe volden*. Disse instansene mener at faste avklaringsfrister vil føre til for stor oppmerksomhet på tidsfrister, noe som kan gå på bekostning av kvaliteten på undersøkelsen. De advarer særlig mot at det kan øke risikoen for å overse underliggende voldsproblematikk.

16 høringsinstanser har eksplisitt uttalt seg om forslaget om å innarbeide det minste inngreps prinsipp i undersøkelsesbestemmelsen, og et klart flertall av disse støtter forslaget. Blant disse er *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *Statsforvalteren i Innlandet*,

Statsforvalteren i Trøndelag, *Bærum kommune*, *Drammen kommune*, *Horten kommune*, *Lørenskog kommune*, *Oslo kommune*, *Sandnes kommune*, *Akademikerforbundet* og *Norsk barnevernssamband*. *Statsforvalteren i Innlandet* påpeker at en slik endring bedre vil gjenspeile variasjonen i undersøkelsesarbeidet. Tre høringsinstanser, *Justis- og beredskapsdepartementet (JD)*, *Barneverns- og helsenemnda* og *KS*, stiller imidlertid spørsmål ved om en slik presisering er nødvendig, ettersom det minste inngreps prinsipp allerede er lovfestet. *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* er også uenig i at det minste inngreps prinsipp skal innarbeides i undersøkelsesbestemmelsen.

20.1.4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet merker seg at høringen gir bred støtte til å utvikle veiledning om en modell for undersøkelser med frister for en stegvis siling av saker. Modellen skal bidra til tidlig oppstart, framdrift og systematikk i undersøkelsesarbeidet. Et sentralt element i modellen er at undersøkelsesarbeidet skal starte opp med en gang undersøkelsen er åpnet, og at det settes klare frister for avklaring av om undersøkelsen henlegges eller om det skal igangsettes nye undersøkelser. Dette er viktig både for å få avsluttet enklere saker så tidlig som mulig, og for å prioritere tilstrekkelig tid og ressurser til å gjennomføre nødvendige undersøkelser i de mest alvorlige sakene. Departementet vil gi *Buudir* i oppdrag å følge opp den nye modellen gjennom veiledning i rundskriv og i Barnevernsfaglig kvalitetssystem. Se nærmere omtale i kapittel 5.4.1.

Departementet har også merket seg at flertallet i høringen er klart imot å lovfeste en avklaringsfrist, og går ikke videre med dette forslaget. Departementet legger avgjørende vekt på at det å lovfeste en slik frist ville gi lite rom for fleksibilitet, og også kunne ha utilsiktede negative effekter. Departementet understreker videre at barnevernsloven § 2-2 legger til rette for et undersøkelsesarbeid i samsvar med utvalgets modell med stegvis siling av saker. Barnevernslovens regler forutsetter at undersøkelsen skal gjennomføres snarest og innenfor rammen av lovens frist på tre eller seks måneder. Kravet om at undersøkelsen skal gjennomføres snarest, innebærer at undersøkelsesarbeidet starter opp tidlig, i tillegg til at det regelmessig må vurderes om undersøkelsen kan henlegges eller om det er behov for videre undersøkelser. Videre følger det av loven at undersøkelsesens omfang må vurderes konkret ut fra behovet i den enkelte saken.

Etter departementets vurdering er det imidlertid hensiktsmessig å få tydeligere fram i bestemmelsen hvilken variasjon i omfang og grundighet som undersøkelsesarbeidet innebærer. En av utvalgets begrunnelser for en tydelig modell med trinnvis siling av saker, var å bidra til at undersøkelsesarbeidet startet opp så snart det er avklart at meldingen skal følges opp med videre undersøkelser, jf. § 2-1. På denne måten ville enklere saker kunne avsluttes raskt samtidig som det var tilstrekkelig tid til undersøkelser i de mer omfattende sakene. Dagens § 2-2 får klart fram at undersøkelsen skal være omfattende og grundig nok for å kunne avgjøre om det er nødvendig å iverksette tiltak. Dette er avgjørende for å ivareta barnets behov for omsorg og beskyttelse. En undersøkelse vil samtidig som regel innebære et inngrep i barn og foreldres privatliv og familieliv. Både varigheten og omfanget av undersøkelsen påvirker hvor inngripende undersøkelsen er. Etter departementets vurdering bør det også komme klarere fram av bestemmelsen at undersøkelsen ikke skal være mer omfattende enn formålet tilsier. Dette gikk eksplisitt fram av undersøkelsesbestemmelsen i tidligere barnevernslov, men følger nå av den overordnede bestemmelsen om minste inngreps prinsipp i § 1-5. Etter departementets vurdering vil en presisering av minste inngreps prinsipp i § 2-2 balansere de motstridende hensynene som må gjennomføres i undersøkelsesarbeidet på en bedre måte. Forslaget har også støtte i høringen.

Departementet foreslår derfor å videreføre forslaget om å presisere i undersøkelsesbestemmelsen at undersøkelsene ikke skal være mer omfattende enn formålet tilsier.

Departementet viser til lovforslaget i § 2-2 tredje ledd tredje punktum.

20.2 Kommunens ansvar for ettervern

20.2.1 Gjeldende rett

Barn som har fått hjelp fra barnevernet før fylte 18 år, har rett til ettervern, jf. barnevernsloven § 3-6. Ettervern innebærer at tiltak som er iverksatt før en ungdom har fylt 18 år skal videreføres eller erstattes av andre tiltak når ungdommen samtykker og har behov for hjelp eller støtte fra barnevernstjenesten til en god overgang til voksenlivet. Retten til ettervern gjelder fram til ungdommen fyller 25 år. Det er også presisert i loven at ettervern kan iverksettes selv om ungdommen har taket nei til tiltak i en periode. Perioden med avbrudd kan være både før og etter ungdommen

fyller 18 år, og det følger av Prop. 133 L (2020–2021) spesialmerknad til § 3-6, at det ikke skal være noen tidsfrist for når eller hvor lenge etter forrige tiltak ungdommen kan søke om ettervernstiltak. Tiden som har gått siden forrige tiltak vil likevel være en del av vurderingsgrunnlaget når barnevernstjenesten skal vurdere om vilkårene for ettervern er oppfylt. Barnevernstjenesten skal i god tid før ungdommen fyller 18 år ta kontakt med ungdommen for å vurdere ettervern, jf. § 3-6 andre ledd. Avgjørelser om at tiltak skal videreføres, erstattes eller opphøre, er enkeltvedtak, jf. § 3-6 andre ledd.

Når ungdom over 18 år mottar ettervern skal barnevernstjenesten følge med på hvordan det går med ungdommen, og skal systematisk og regelmessig vurdere om hjelpen fungerer etter hensikten. Det skal utarbeides en plan for tiltakene og oppfølgingen ungdommen mottar, jf. § 8-5.

Hovedregelen er at det er kommunen der barnet oppholder seg som har ansvaret for å yte tjenester og iverksette tiltak etter loven, jf. § 15-4. Ettervern er en forlengelse av det opprinnelige tiltaket før ungdommen fylte 18 år. Det er derfor den kommunen som iverksatte barnevernstiltak før ungdommen fylte 18 år, som er ansvarlig for eventuelt å opprettholde tiltaket eller erstatte det med andre tiltak etter 18 år. Dette gjelder også hvis ungdommen har flyttet til en annen kommune, og i tilfeller der ungdommen har vært uten tiltak en periode. Ansvaret gjelder uavhengig av om ungdommen har hatt hjelpetiltak, omsorgstiltak eller atferdstiltak. Kommunene kan avtale en annen ansvarsdeling hvis de ønsker det, jf. § 15-4 tredje ledd.

20.2.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

De siste årene er det gjort flere endringer for å sørge for at ungdom får tilbud om ettervern fra barnevernet og kan motta hjelp over lengre tid. Ved utgangen av 2023 mottok i overkant av 5 500 unge mellom 18 og 24 år ettervernstiltak. Det er en betydelig økning fra utgangen av 2015, da tallet var om lag 3 700.¹

Barnevernsutvalget foreslo å tydeliggjøre ansvarsdelingen mellom barnevernstjenester som gjelder ettervern. Utvalget viste til at unge voksne ikke nødvendigvis bor i den samme kommunen som hadde ansvar for barnevernssaken, og at unge med behov for ettervernstiltak kan ha behov for

¹ Bufdir.no. *Unge med ettervernstiltak. Barnevernsstatistikk*. Hentet 27.2.2025.

hjelp fra for eksempel Nav i bostedskommunen eller hjelp til å fullføre utdanning i en annen fylkeskommune enn der de kommer fra. Utvalget mente det da er viktig at barnevernstjenesten i bostedskommunen kjenner til og tar ansvar for ungdommen. Utvalget viser til at ansvaret for å følge opp barn og unge i dag kan overføres mellom barnevernstjenester, men mener det er risiko for at unge med behov for tiltak ikke fanges opp eller at det er uklart hvilken barnevernstjeneste som har ansvar. Utvalget foreslår derfor at ansvarsdelingen mellom kommunene tydeliggjøres i saker der unge voksne bor i en annen kommune enn den som hadde ansvar for barnevernssaken.

Da NOU 2023: 7 var på høring uttalte bare to instanser seg om forslaget om å tydeliggjøre ansvarsdelingen mellom barnevernstjenester når det gjelder ettervern. Dette var *FHI* og *Akademikerforbundet*, og begge støttet forslaget.

Departementet foreslo i høringsnotatet å presisere i barnevernsloven at det er den kommunen som har iverksatt tiltak før ungdommen fylte 18 år, som har ansvar for ettervernstiltak etter § 3-6.

Departementet la til grunn at endringene knyttet til ettervern de siste årene kan ha skapt noe usikkerhet om ansvarsforholdet. Særlig kan dette gjelde tilfeller der en ungdom har vært uten tiltak en periode og det har gått lang tid siden ungdommen bodde i kommunen som er ansvarlig for ettervernstiltaket.

Departementet vurderte at det ikke var hensiktsmessig å endre dagens ansvarsdeling, men at det kunne være hensiktsmessig å presisere gjeldende ansvarsforhold.

20.2.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 20 instanser har kommentert forslaget konkret eller gitt sin generelle støtte til høringsforslagene i høringsnotatet eller kapittelet hvor forslaget om ettervern behandles. Ingen uttrykker at de er imot forslaget. Av de som direkte eller implisitt støtter forslaget nevnes *Barneombudet*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Statsforvalteren i Trøndelag* og *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo og Akershus*, *Asker kommune*, *Barnevernsledernetverket i Agder*, *Horten kommune*, *Kristiansand kommune*, *Oslo kommune*, *Advokatforeningen*, *Akademikerforbundet*, *Norsk barnevernssamband*, *Norsk Fosterhjemforening*, *Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern (Pilar)* og *Stendi AS*. *KS* kommenterer forslaget uten å ta stilling til om de støtter forslaget eller ikke.

RKBU mener det er viktig med en presisering av hvilken kommune som har ansvaret for ettervern, og støtter forslaget. *Pilar* mener forslaget er en god og nødvendig presisering som kan bidra til at ungdoms rettigheter blir bedre ivaretatt. *Barneombudet* og *Landsforeningen for barnevernsbarn* støtter forslaget uten særskilt kommentarer.

Statsforvalteren i Innlandet er enig i at hensynet til forutsigbarhet for ungdommene og kommunene, og klare regler om ansvarsfordeling, taler for presisering i loven. De uttaler videre:

«Utover dette ser vi generelt behov for flere retningslinjer om ettervern. I Innlandet er det områder med stor andel utenforskap blant unge, og derfor er investering i godt ettervern viktig. Det er en del usikkerhet i tjenestene når det gjelder ansvarsavklaring og hvilke tiltak barnevernet og kommunen bør tilby i ettervernsfasen. Inntrykket er også at ettervernet ikke alltid planlegges i god nok tid, herunder hører vi dette fra Bufetat og institusjonene som skal bidra til trygghet rundt utflytting. Hva som ligger i bvl. § 3-6 og begrepet «behov for hjelp eller støtte fra barnevernstjenesten til en god overgang til voksenlivet» bør tydeliggjøres, samt samarbeidsplikten i bvl. § 15-9 og oppfølgingsansvaret i § 8-5.»

Statsforvalteren i Østfold, *Buskerud*, *Oslo* og *Akershus* støtter forslaget, og påpeker at «det bør presiseres at det er kommunen som sist hadde en tiltakssak overfor ungdommen som har ansvaret for ettervern.» *Drammen kommune* støtter forslaget delvis og uttaler:

«Drammen kommune mener det bør være mulighet for ungdom å velge hvilken barnevernstjeneste som skal følge opp. Dette vil særlig være aktuelt der barnet bor langt unna omsorgskommunen.»

20.2.4 Departementets vurderinger og forslag

Ettervern kan være avgjørende for om ungdom klarer å få en mer selvstendig tilværelse og en god overgang til voksenlivet. Mange unge med barnevernserfaring har et mer sårbart nettverk enn ungdommer flest, og kan ha behov for hjelp, støtte og veiledning fra barnevernstjenesten også etter at de fyller 18 år. Usikkerhet om hvilken barnevernstjeneste som har ansvar for tiltak kan skape unødvendige forsinkelser og lite forutsigbarhet for den unge.

Som uttrykt i høringsnotatet anerkjenner departementet at lovendringene om ettervern de siste årene kan ha skapt usikkerhet om ansvarsforholdet mellom kommuner. Departementet antar at usikkerheten særlig gjelder der en ungdom har vært uten tiltak i en periode og det har gått tid siden ungdommen bodde i kommunen som er ansvarlig for etterverntiltaket. Denne situasjonen kan ha oppstått oftere etter 2021, ettersom aldersgrensen for rett til ettervern ble utvidet til 25 år.

Departementet er opptatt av å legge til rette for mest mulig forutsigbarhet for både den unge og for barnevernstjenestene, og viderefører med støtte i høringen forslaget om å presisere hvilken barnevernstjeneste som har ansvaret for ettervern. Departementet fastholder at det ikke er hensiktsmessig å endre dagens ansvarsdeling. Vurderingen av om ungdommen har rett til ettervern eller ikke, er forankret i behovet for tiltak før fylte 18 år og ettervern dreier seg om å videreføre eller erstatte dette. Departementet foreslår derfor å presisere dagens ansvarsregel og tydeliggjøre at det er den kommunen som har iverksatt tiltak før barnet fylte 18 år, som også har ansvaret for etterverntiltak etter barnevernsloven § 3-6.

Departementet har merket seg innspillet fra *Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus* om at det bør tydeliggjøres at det er den kommunen som sist hadde iverksatt tiltak som har ansvaret, i tilfeller hvor flere kommuner har hatt barneverntiltak. Departementet foreslår å tydeliggjøre at det er den barnevernstjenesten som sist iverksatte tiltak før barnet fylte 18 år, som har ansvar for hjelpetiltak til ungdommen over 18 år.

I tilfeller der ungdommen bor i en annen kommune enn kommunen som har ansvaret for etterverntiltaket, kreves det godt samarbeid på tvers av kommunene. Som Barnevernsutvalget også skriver kan unge med behov for etterverntiltak fra barnevernstjenesten også ha behov for hjelp fra andre tjenester i bostedskommunen, som for eksempel Nav. Kommunen skal for eksempel i sitt boligsosiale arbeid gi individuelt tilpasset bistand til unge voksne som er vanskeligstilte på boligmarkedet. Etter den boligsosiale loven ligger dette ansvaret hos oppholdskommunen. Det er viktig at barnevernstjenesten i omsorgskommunen legger til rette for et godt samarbeid med kommunen der barnet bor, slik at øvrige tjenester som kan være aktuelle kobles på. Et godt samarbeid mellom barnevernstjenesten og andre tjenester er ofte viktig for å få et godt ettervern.

Drammen kommune mener det bør være mulig for ungdom å velge hvilken barnevernstjeneste som skal følge opp, og at dette særlig vil være aktu-

elt der barnet bor langt unna omsorgskommunen. Departementet ser at det i noen tilfeller kan være praktisk med en annen ansvarsdeling, og viser til at kommunene i dag kan avtale en annen ansvarsdeling enn det som er lovens utgangspunkt, jf. § 15-4 tredje ledd. Departementet er imidlertid opptatt av klare, forutsigbare hovedregler, både for å unngå ansvarspulverisering, og for å legge til rette for riktig tiltak til rett tid. Etter departementets mening ville en løsning med valgfrihet åpne for usikkerhet om ansvaret etter 18 år, og at dette ikke vil være til ungdommens beste.

Departementet foreslår derfor å presisere i barnevernsloven at det er den kommunen som sist iverksatte tiltak før ungdommen fylte 18 år, som har ansvar for etterverntiltak etter § 3-6. Forslaget er en tydeliggjøring av gjeldende rett.

Departementet viser til lovforslaget i § 3-6 nytt fjerde ledd.

20.3 Legalitetskontroll av akuttvedtak

20.3.1 Gjeldende rett

Adgangen til å treffe akuttvedtak om omsorgsovertakelse er regulert i barnevernsloven § 4-2. Akuttvedtak om omsorgsovertakelse kan treffes når det er «fare for at barnet blir vesentlig skadelidende dersom vedtaket ikke gjennomføres straks». Myndighet til å treffe akuttvedtak er lagt til barnevernstjenestens leder, stedfortredende leder og påtalemyndigheten. Det framgår av tredje ledd at når det er behov for videre tiltak, skal barnevernstjenesten snarest følge opp akuttvedtaket med en begjæring til barneverns- og helsenemnda om tiltak. Hvis en slik begjæring ikke fremmes innen seks uker fra vedtakstidspunktet for akuttvedtaket, faller vedtaket bort.

Adgangen til å treffe akuttvedtak der barnet har vist alvorlige atferdsvansker er regulert i § 4-4. På samme vis som ved akutte omsorgsovertakelser er myndighet til å treffe akuttvedtak lagt til barnevernstjenestens leder, stedfortredende leder og påtalemyndigheten. Der det er behov for videre tiltak, skal barnevernstjenesten snarest følge opp akuttvedtaket med en begjæring til barneverns- og helsenemnda om plassering i institusjon etter den alminnelige bestemmelsen i § 6-2. Hvis en slik begjæring ikke er fremmet innen to uker fra vedtakstidspunktet, faller akuttvedtaket bort.

Barnevernsloven inneholder også tilsvarende regler for å treffe vedtak om midlertid flytteforbud og akuttvedtak ved fare for menneskehandel, jf. §§ 4-3 og 4-5.

Kravene til dokumentasjon og begrunnelse av barnevernstjenestens vedtak i § 12-5 gjelder når det treffes et akuttvedtak.

Alle akuttvedtak skal gjennom en legalitetskontroll for å sikre at vedtaket er i samsvar med lovens vilkår, jf. § 14-22. Akuttvedtak etter §§ 4-2, 4-4 og 4-5, og vedtak etter § 4-3 om midlertidig flytteforbud, skal sendes til barneverns- og helsenemnda straks etter iverksetting. Nemndleder skal vurdere om vedtaket skal godkjennes, og gi en kort begrunnelse for avgjørelsen. Saken skal avgjøres snarest, og om mulig innen 48 timer etter at nemnda har mottatt den. Nemndleder kan innhente ytterligere opplysninger dersom det er nødvendig for å ta stilling til godkjenningsspørsmålet, jf. andre ledd. Tredje ledd pålegger nemndlederen å gi en kort begrunnelse for sin avgjørelse.

Akuttvedtak etter §§ 4-2, 4-4 og 4-5 og vedtak etter § 4-3 om midlertidig flytteforbud kan bringes inn for nemnda til klagebehandling, jf. § 14-23. Klagen kan framsettes muntlig eller skriftlig, direkte for nemnda. En slik klage behandles som hovedregel av nemndlederen alene, og ved at det holdes et møte der partene får mulighet til å redegjøre for sitt syn og til å føre de bevisene som nemndlederen tillater. Denne klagebehandlingen skjer etter enklere regler og har mindre omfattende bevisføring enn ved alminnelige vedtak. Like fullt er det på en måte som involverer partene og som gir grunnlag for kontradiksjon. Nemnda kan settes som ordinær nemnd i særlig komplekse saker. Vedtak i klagesaken skal treffes innen én uke etter at nemnda mottok klagen. Vedtaket i klagesaken kan bringes inn for tingretten for rettslig prøving der, jf. barnevernsloven § 14-25.

20.3.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Det har vært gjennomført flere endringer i reglene om akuttvedtak de siste årene. Barnevernsutvalgets flertall mente at dagens regelverk i utgangspunktet er utformet slik at det ivaretar rettssikkerheten på en god måte. Utvalget ble særskilt bedt om å vurdere behovet for andrehåndsvurdering av akuttvedtak. Flertallet mente at dagens regelverk i utgangspunktet er utformet slik at det ivaretar rettssikkerheten på en god måte, og la til grunn at dagens system i praksis innebærer at akuttvedtakene undergis en form for annenhåndsvurdering. På bakgrunn av utviklingen i akuttsakene kom de til at det ikke er behov for å foreslå endringer i saksbehandlingen av akuttsakene. Det var kun helt få høringsinstanser til NOU-en som kommenterte

spørsmålet. Blant andre støtter *Barneombudet* utvalgets flertall sin vurdering.

I høringsnotatet viste departementet til Barnevernsutvalgets anbefaling, men mente at det var grunn til å foreslå enkelte presiseringer i bestemmelsen i § 14-22 som regulerer legalitetskontrollen av akuttvedtakene. Departementet foreslo enkelte språklige endringer i bestemmelsen for å tydeliggjøre at legalitetskontrollen innebærer at nemndleder skal føre «kontroll» med at vilkårene for å treffe akuttvedtak er oppfylt og at vedtaket er truffet av noen med myndighet til å treffe slike vedtak. Videre foreslo departementet å tydeliggjøre at utfallet av legalitetskontrollen er at vedtaket godkjennes eller ikke. Departementet foreslo også å presisere at nemndleder *skal* innhente ytterligere opplysninger når det er nødvendig for å ta stilling til om akuttvedtaket skal godkjennes eller ikke.

20.3.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 20 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget, blant andre *Barneombudet*, *Barneverns- og helsenemnda*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst* og *Sør* og *RKBU Midt* (*felles svar fra RKBU*), *Statsforvalteren i Trøndelag*, *fire kommuner*, *Advokatforeningen*, *Akademikerforbundet*, *Barnevernsnettverket*, *Fellesorganisasjonen (FO)*, *KS*, *Landsforening for barnevernsbarn (LFB)*, *Norsk Fosterhjemforening*, *Organisasjonen for barnevernsforeldre* og *Stendi AS*. Alle disse, med unntak av *Barnevernsnettverket*, støtter forslaget. Det er få høringsinstanser som har begrunnet støtten. *KS* mener at forslaget kan gi barnevernstjenestene større forutsigbarhet knyttet til godkjenning av vedtak. *Nemndene* uttaler at forslaget klarere får fram hva som er nemndas rolle i disse sakene, og støtter også forslaget om å presisere nemndleders ansvar for at det skal foreligge et forsvarlig beslutningsgrunnlag. *Nemndene* uttaler:

«BVHN støtter departementets forslag om å endre barnevernsloven § 14-22, slik at det kommer frem tydeligere at nemndas oppgave er å gjennomføre en kontroll av akuttvedtaket. BVHN oppfatter at både sakens parter og publikum ellers, kan være usikre på hva som er nemndas rolle når akuttvedtak kontrolleres av nemnda. Vi støtter også at rammene for legalitetskontrollen tydeliggjøres ved at nemndleders ansvar for et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag presiseres, slik departementet foreslår.»

Nemndene ber i tillegg om at det presiseres om det kun er akuttvedtak etter § 4-2 første ledd, og

ikke andre vedtak etter § 4-2 som skal sendes nemnda for godkjenning. Dette mener de vil tydeliggjøre at det ved innføringen av ny barnevernslov ikke var ment å gjøre endringer med hensyn til hvilken type vedtak som skal sendes til godkjenning i nemnda.

Barnevernsnettverket mener at forslaget ikke vil ha noen effekt på de reelle utfordringene i akuttsaker. Etter nettverkets oppfatning brukes akuttvedtak i for mange tilfeller og situasjoner hvor det ikke er nødvendig, samtidig som barnet påføres skade og hjelpebehovet forsterkes. Barnevernsnettverket uttaler at det vil være realiserbart å la foreldre melde inn et antall saker hvor et granskingsutvalg foretar en konkret etterprøving av saken.

20.3.4 Departementets vurderinger og forslag

Tvangstiltak i barnevernet er generelt sett svært inngripende. For å ivareta partenes rettssikkerhet er hovedregelen derfor at vedtak om tvang skal treffes av barneverns- og helsenemnda etter en grundig saksbehandling med forhandlingsmøte og kontradiksjon, og der sakens parter har et ubetinget krav på fri retts hjelp.

Den grunnleggende utfordringen i akuttsaker er at barnets behov for nødvendig beskyttelse innebærer at det i forkant av vedtaket ikke er mulig å gjennomføre en vanlig prosess som ivaretar barnets og foreldrenes rettssikkerhet på tilsvarende måte som i andre tvangssaker. Dette til tross for at akuttvedtakene er svært inngripende. Reglene om behandlingen av akuttsaker er derfor utformet med tanke på å ivareta hensyn som delvis er motstridende. På den ene siden må barn i akutte faresituasjoner gis nødvendig vern og beskyttelse straks. På den andre siden er akuttvedtak svært inngripende, og skal ikke gjennomføres i større utstrekning enn strengt nødvendig, på en mest mulig skånsom måte og slik at barnets og foreldrenes rettssikkerhet skal bli ivaretatt så godt som mulig.

Departementet viser til at Barnevernsutvalgets flertall mente at dagens regelverk i utgangspunktet er utformet slik at det ivaretar rettssikkerheten på en god måte, og la til grunn at dagens system i praksis innebærer at akuttvedtakene undergis en form for annenhåndsvurdering. I likhet med utvalgets flertall foreslår departementet derfor ingen vesentlige endringer i behandlingen av akuttsakene. Dette understøttes av høringsinnspillene.

Departementet mener likevel at det av hensyn til barnets og foreldrenes rettssikkerhet bør gjøres enkelte justeringer og presiseringer i lovbestemmelsen som regulerer den midlertidige legalitetskontrollen av akuttvedtakene, jf. § 14-22. Selv om det i akuttsaker er lagt opp til en enklere behandling enn i andre tvangssaker, må behandlingen likevel innrettes på en måte som sikrer et forsvarlig beslutningsgrunnlag og at partenes rettssikkerhet blir godt ivaretatt. Departementet mener at et forslag om å presisere lovbestemmelsen, slik at den blir klarere, vil være til barns beste. Situasjoner med akuttvedtak vil som regel være svært vanskelige for barna som sakene gjelder, og tydelige regler som sikrer deres rettssikkerhet i slike saker er derfor viktig og til deres beste.

Departementet har funnet støtte i høringen til å videreføre forslag om presiseringer i bestemmelsen om nemndas legalitetskontroll av akuttvedtak. Departementet foreslår derfor at det skal komme tydeligere fram av bestemmelsen at formålet er at nemndlederen skal føre kontroll, og at nemndleder skal avgjøre om akuttvedtaket skal godkjennes. Presiseringene innebærer ingen endringer i innholdet i legalitetskontrollen, men kan etter departementets syn bidra til en bevisstgjøring av innholdet i legalitetskontrollen.

Det framgår av dagens bestemmelse at nemndlederen «kan» innhente ytterligere opplysninger når det er nødvendig for å ta stilling til godkjenningsspørsmålet. Departementet legger likevel til grunn at nemndleder har et selvstendig ansvar for å sørge for at beslutningsgrunnlaget for den midlertidige legalitetskontrollen er forsvarlig, og at nemndlederen må vurdere om vilkårene for å treffe akuttvedtaket synes oppfylt på bakgrunn av hvordan akuttvedtaket er utformet. Dersom det er nødvendig å innhente ytterligere dokumentasjon eller opplysninger for å kunne gjennomføre legalitetskontrollen, må nemndleder sørge for dette. Departementet foreslår derfor at det presiseres i bestemmelsen at nemndlederen *skal* innhente ytterligere opplysninger når det er nødvendig for å ta stilling til om akuttvedtaket skal godkjennes eller ikke. Heller ikke denne endringen er ment å endre innholdet i legalitetskontrollen.

Departementet vil videre sørge for at det utformes en mal, standard eller skjema til bruk for barnevernstjenestens akuttvedtak. Dette vil legge til rette for forsvarlige beslutninger og en bedre legalitetskontroll.

Under henvisning til høringsuttalelsen fra Barneverns- og helsenemnda foreslår departementet for øvrig å presisere i § 14-22 at det er vedtak etter § 4-2 *første ledd* som skal være gjenstand for legali-

tetskontroll. Dagens bestemmelse henviser til § 4-2, noe som innebærer at også samværsvedtak etter § 4-2 andre ledd skal omfattes. Slike vedtak var tidligere ikke omfattet av kravet til legalitetskontroll, og det var ved ny barnevernslov ingen intensjon om å endre dette. Legalitetskontrollen skal imidlertid omfatte vedtak om midlertidig stans av samvær, jf. forslag til ny § 7-7 i kapittel 12.

Departementet foreslår på denne bakgrunnen endringer i barnevernsloven § 14-22 første og andre ledd. Departementet viser til lovforslaget.

20.4 Regulering av oversikt over sakkyndige

20.4.1 Gjeldende rett

I en del barnevernssaker bruker barnevernstjernen, barneverns- og helsenemnda og domstolene eksterne sakkyndige for å få en uavhengig utredning av et saksforhold eller tema i en sak. Hensikten med å innhente sakkyndige utredninger er å sørge for et godt faglig grunnlag for beslutningene som skal tas. Også private parter kan engasjere sakkyndige på eget initiativ. Barnesakkyndig kommisjon skal vurdere kvaliteten på sakkyndige rapporter før de kan legges til grunn for vedtak, jf. barnevernsloven § 12-7.

Det er i dag få formelle krav til hvem som kan engasjeres eller oppnevnes som sakkyndig i barnevernssaker. Det er oppdragsgiverens ansvar å vurdere hvilken sakkyndig som skal brukes, og hvilken kompetanse som er nødvendig for å utrede saken.

Det finnes et sentralt register over sakkyndige i barne- og familiesaker. Registeret skal gjøre det enklere for barnevernsforvaltningen, domstolene og private parter å finne fagpersoner med nødvendig kompetanse til å kunne utføre oppdraget som sakkyndig på en tilfredsstillende måte, jf. NOU 1995: 23 *Barnefaglige sakkyndighetsoppgaver*. Det er ikke et krav å stå oppført i registeret for å kunne være sakkyndig i barnevernssaker.

Norsk psykologforening administrerer registeret på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet. For å bli oppført i registeret kreves det gjennomført et 2-årig deltids utdanningsprogram for sakkyndige i barnesaker.

Flertallet av de sakkyndige i registeret er spesialister i klinisk psykologi eller tilsvarende. Enkelte er leger med spesialistutdanning i barne- og ungdomspsykiatri, mens noen få er barnevernspedagoger og sosionomer med masterutdanning. Det kreves minimum 3 års veiledet og relevant praksis for å bli tatt opp på utdanningen.²

Registreringen i registeret er tidsavgrenset til fem år, og kan fornyes ved utløp. Det er frivillig om en sakkyndig vil stå oppført i registeret.

Registeret over barnefaglige sakkyndige er offentlig tilgjengelig på Norsk psykologforenings nettsted. Det inneholder informasjon om de sakkyndige, inkludert navn, kontaktinformasjon, profesjon, utdanningsår, årstall for spesialisering, språkferdigheter og om den sakkyndige tar på seg saker etter barneloven, barnevernsloven eller begge. Oversikten gir derimot ikke opplysninger om den sakkyndiges spesialiseringsområde. Barnevernsutvalgets undersøkelser viste at per 4. februar 2021 var det om lag 240 sakkyndige oppført i registeret.

20.4.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Barnevernsutvalget anbefalte at dagens register over barnefaglige sakkyndige videreutvikles for å tydeliggjøre kompetanse og erfaring. Da Barnevernsutvalgets utredning var på høring, uttalte om lag 20 instanser seg om dette. Flere støttet forslaget og understreket viktigheten av god tilgang til dyktige sakkyndige for å ivareta barnets beste og rettssikkerheten.

Buudir anbefalte i sin rapport fra 15. juni 2023, *Anbefaling om forvaltning av og innretting på oversikten over barnefaglige sakkyndige*, at dagens register får en forankring i lov. Buudir foreslo at ansvaret for en nasjonal oversikt over sakkyndige legges til enten direktoratet eller departementet, og at det fastsettes nærmere bestemmelser i forskrift om krav til sakkyndige og nødvendig dokumentasjon. Buudir påpekte at hvis det skal stilles formelle krav til sakkyndige for å stå i registeret, og for å kunne behandle personopplysninger om dem, burde oppgaven forankres i lov. Buudir mente likevel det fortsatt skal være frivillig for sakkyndige å stå i oversikten. Videre viste direktoratet til at dagens register ikke gir et fullstendig bilde av antallet sakkyndige, og at dette kan føre til at oppdragsgivere bruker egne eller alternative lister.

Departementet foreslo i høringsnotatet å lovfeste at det kan føres en oversikt over barnefaglige sakkyndige i saker etter barnevernsloven. Dagens register er ikke lovregulert, og departementet mente at en lovforankring vil styrke det formelle rammeverket og gi registeret økt legitimitet. Behovet for lovregulering ble begrunnet med flere forhold. Det vil kunne legge til rette for en bedre

² Buudir (2022). *Veileder for sakkyndig utredningsarbeid i saker etter barnevernsloven*.

oversikt. Videre bør det kunne stilles krav til sakkyndige for å kunne stå oppført i registeret, og det er behov for klarere rammer for behandling av personopplysninger om de sakkyndige.

Departementet vurderte at ansvaret for å forvalte oversikten bør ligge til et forvaltningsorgan. Det ble derfor forslått en ny bestemmelse i barnevernsloven som gir departementet adgang til å føre en oversikt over sakkyndige, med formål om å legge til rette for at barnevernstjenesten, nemnda, domstolene og private parter kan be om sakkyndig bistand i saker etter loven. Departementet viste til at oppgaven kan delegeres til et underliggende organ.

Departementet vurderte videre at det bør være en forskriftshjemmel for å fastsette nærmere regler om innholdet i og forvaltningen av oversikten. Det bør blant annet kunne fastsettes regler om hvilke krav som skal stilles til sakkyndige for å bli oppført i oversikten, hvilken informasjon om den sakkyndige som skal framgå der, og hvordan personopplysninger skal behandles og ivaretas. Det er også behov for regulering av hvordan opplysninger om de sakkyndige skal dokumenteres og kvalitetssikres. Departementet mente slike regler best fastsettes i forskrift, da dette gir større fleksibilitet og mulighet for å tilpasse reguleringen etter behov.

20.4.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 30 instanser uttalte seg om forslaget om å regulere en oversikt over sakkyndige. Flertallet, om lag 26 instanser, støtter forslaget. Én instans uttrykte motstand, mens én annen støtter forslaget bare delvis. To instanser er uklare i sitt standpunkt.

Av de høringsinstansene som støtter forslaget nevnes *Barneombudet, Barneverns- og helsenemnda, Domstolsadministrasjonen, Nasjonal faggruppe for barnerett i domstolene, Oslo tingrett, RKBU Nord, RKBU Vest, R-Bup Øst og Sør og RKBU Midt (felles svar fra RKBU), Statsforvalteren i Trøndelag, Asker kommune, Barnevernsleder-nettverket i Agder, Barnevernsledernetverket i Trøndelag, Horten kommune, Lørenskog barnevernstjeneste, Oslo kommune, Porsgrunn kommune, Søre Sunnmøre Barnevernssamarbeid, Advokatforeningen, Akademikerforbundet, Barnevernsnettverket, Den norske Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett, KS, Landsforeningen for barnevernsbarn (LFB), Norsk barnevernssamband, Norsk Fosterhjemforening, Organisasjonen for barnevernsforeldre og Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern.*

Instansene som støtter forslaget, viser til behovet for en oppdatert og tilgjengelig oversikt over sakkyndige som kan ta oppdrag i barnevernssaker. *Barneverns- og helsenemnda* uttaler at en utfyllende og oppdatert oversikt over sakkyndige med riktig kompetanse vil være avgjørende for at nemdene, domstolene og barnevernstjenesten lettere skal kunne finne og oppnevne sakkyndige. *RKBU* viser til at behovet for sakkyndige i barnevernssaker er stort, og at en oversikt med informasjon som faglig bakgrunn, kompetanse og spesialområder vil være et positivt tiltak.

Flere instanser støtter også behovet for et lovgrunnlag for forvaltningen av oversikten over sakkyndige. Blant disse er *Barneverns- og helsenemnda* og *Oslo kommune*, som håper at det vil bidra til at flere sakkyndige registrerer seg i oversikten.

Flere instanser peker på at tilgangen til sakkyndige bør forbedres. *Dommerforeningens fagutvalg i offentlig rett* uttaler at det erfaringsmessig er utfordrende å få tak i kompetente sakkyndige. *NOBO* støtter ikke forslaget og mener at en slik oversikt ikke vil løse utfordringene med å finne gode sakkyndige. *NOBO* mener det trengs helt andre virkemidler for å kvalitetssikre de sakkyndige og foreslår at det vurderes å gi Barnesakkyndig kommisjon et utvidet mandat.

20.4.4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet mener det er behov for å forankre i barnevernsloven at det kan føres en oversikt over sakkyndige. Formålet er å legge til rette for at barnevernsforvaltningen, domstolene og private parter enkelt kan finne sakkyndige med relevant kompetanse i saker etter barnevernsloven.

Dagens register er ikke lovregulert, og departementet mener at en lovfesting av denne oppgaven vil styrke det formelle rammeverket rundt bruk av sakkyndige. En lovforankret oversikt vil også kunne bidra til økt legitimitet og bedre struktur i forvaltningen av sakkyndige oppdrag.

Oversikten skal bidra til at oppdragsgiver enkelt kan finne sakkyndige med egnet kompetanse. Som i dag skal det fortsatt være frivillig for sakkyndige om de vil stå oppført i oversikten. Forslaget endrer heller ikke adgangen til å bruke sakkyndige som ikke står oppført i oversikten.

Høringen viser at det er bred støtte til departementets forslag. *Oslo kommune* og *Barneverns- og helsenemnda* peker på at både rettssikkerhets-hensyn og hensynet til barnets beste tilsier at aktører og parter i barnevernssaker bør ha til-

gang til en oppdatert og lett tilgjengelig oversikt over sakkyndige.

Departementet mener videre at det bør stilles krav til sakkyndige for å bli oppført i oversikten. Dette drøftes nærmere nedenfor.

Personvern hensyn tilsier også at oppgaven forankres i loven. Etter personvernforordningen (GDPR), som er norsk rett etter personopplysningsloven § 1, kreves det et behandlingsgrunnlag for å kunne behandle personopplysninger. Dagens register baseres på samtykke fra den sakkyndige, jf. artikkel 6 nr. 1 bokstav a. Selv om dette gjelder profesjonelle aktører og innebærer en relativt begrenset behandling av personopplysninger, er det på generelt grunnlag lite ønskelig at offentlige myndigheters behandling av personopplysninger bygger på samtykke framfor regulering. Det vises her til personvernforordningen for talepunkt 43. Dette hensynet styrkes når det foreslås å formalisere og eventuelt utvide innholdet i oversikten over sakkyndige. Departementet mener en lovforankring av oversikten vil gi et tydeligere og mer hensiktsmessig behandlingsgrunnlag enn samtykke. Regulering i barnevernsloven vil utgjøre et supplerende nasjonalt rettsgrunnlag, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 3. Det vil sikre at nødvendig behandling av personopplysninger i forbindelse med oversikten har som behandlingsgrunnlag at behandlingen er «nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse eller utøve offentlig myndighet som den behandlingsansvarlige er pålagt», jf. artikkel 6 nr. 1 bokstav e. Etter artikkel 6 nr. 3 må den nasjonale reguleringen fastsette formålet med behandlingen, som i dette tilfellet er å gi en oversikt over sakkyndige slik at barnevernstjenesten, nemnda, domstolen og private parter kan få bistand i saker etter loven.

Departementet viser også til barnevernsloven § 13-6 som inneholder en generell bestemmelse om behandling av personopplysninger. Bestemmelsen overlapper i stor grad med personvernforordningen artikkel 6 nr. 3. Selv om oversikten ikke lenger vil baseres på samtykke som behandlingsgrunnlag, vil det fortsatt være frivillig for sakkyndige om de ønsker å stå oppført i oversikten.

Departementet mener at ansvaret for å føre oversikten over sakkyndige bør legges til et forvaltningsorgan. En slik organisatorisk ramme vil kunne legge til rette for tettere samarbeid mellom offentlige aktører som har behov for en oversikt over sakkyndige med barnefaglig kompetanse. Departementet foreslår at ansvaret for oversikten forankres i loven hos departementet, men at oppgaven kan delegeres.

For å sikre at oversikten oppfyller sitt formål, bør det fastsettes nærmere regler om både innholdet i og forvaltning av oversikten. Departementet mener det bør kunne stilles krav til sakkyndige for å bli oppført i oversikten, og å regulere hva slags informasjon om den sakkyndige som skal framgå. Det er også behov for regler om hvordan oversikten skal forvaltes, inkludert hvordan opplysninger om sakkyndige skal dokumenteres og kvalitetssikres, og hvem som skal ha tilgang til dem. Etter departementets vurdering er det mest hensiktsmessig at slike regler fastsettes i forskrift.

Det mer konkrete innholdet i forskriftsreglene vil bli utredet nærmere og lagt fram i et høringsnotat. Departementet vil likevel allerede understreke at det ikke er aktuelt å etablere et nytt regelverk eller organ for egnethetsvurderinger av sakkyndige. I høringen pekte *Barnesakkyndig kommisjon* på at det i høringsnotatet ikke var redegjort for dokumentasjonskrav eller hvordan registeret skal holdes oppdatert. Departementet vil vurdere disse spørsmålene nærmere i forberedelsene av forskriftsreglene.

Når det gjelder kravene for å stå oppført i oversikten, vises det til at det etter dagens register som hovedregel kreves at den sakkyndige har autorisasjon som psykolog eller lege, og har fullført utdanningsprogram for sakkyndige. I arbeidet med forskriften vil departementet vurdere om det bør stilles andre krav enn de nåværende, som blant annet Barnevernsutvalget har tatt opp. I rapporten *Ensomme eksperter* (2021) viser Bufdir til at antallet sakkyndige i oversikten ikke gir et fullstendig bilde over det totale antallet barnefaglige sakkyndige.³

Når det gjelder informasjonen som skal inkluderes om den sakkyndige, tar departementet utgangspunkt i at oversikten som et minimum bør inneholde samme informasjon som dagens register. Dette betyr at oversikten blant annet bør omfatte den sakkyndiges navn og kontaktinformasjon, profesjon og utdanningsår, år for spesialisering, språkferdigheter, og om den sakkyndige har behandlet saker etter barneloven, barnevernsloven eller begge. Barnevernsutvalget uttalte at oversikten tydelig bør vise den sakkyndiges kompetanse og erfaring med ulike sakstyper, noe flere høringsinstanser støtter. Departementet vil i arbeidet med forskriftsreglene vurdere om oversikten bør inneholde mer informasjon enn dagens register.

³ Bufdir (2021). *Ensomme eksperter, Utredning om utdanningsprogrammet for og oversikten over barnefaglige sakkyndige*.

Barnevernsloven § 12-7 andre ledd gir allerede hjemmel til å lage forskrift om krav til sakkyndiges mandater, rapporter og egenerklæringer. Etter departementets oppfatning dekker denne hjemmelen utvalgets forslag om at en forskrift bør fastsette krav om at den sakkyndige må kunne dokumentere spesifikk kompetanse om og erfaring med problemstillingene og målgruppene utredningen gjelder.

I dag brukes betegnelsen «register» om oversikten over barnefaglige sakkyndige. Departementet foreslår å bruke betegnelsen «oversikt» istedenfor «register». Dette er for å bruke samme betegnelse som for oversikten over rettspsykiatriske sakkyndige, jf. straffeprosessloven § 165 a og forskrift om rettspsykiatriske undersøkelser og sakkyndige § 3.

Departementet foreslår derfor å legge til et nytt andre ledd i barnevernsloven § 12-7, som gir departementet rett til å føre oversikt over sakkyndige. Dette skal gjøre det enklere for barnevernstjenesten, nemnda, domstolene og private parter å finne sakkyndige med relevant kompetanse. Departementet foreslår også at det føyes til et nytt tredje ledd i bestemmelsen, som gir hjemmel for å lage forskrift om innholdet i og forvaltning av oversikten.

Departementet viser til lovforslaget i § 12-7.

20.5 Adgang til å nekte åpne dører i nemnda

20.5.1 Gjeldende rett

Hovedregelen om at nemndas møter skal holdes for lukkede dører skal beskytte barns og familiers privatliv. Samtidig skal den balansere behovet for innsyn i nemndsprosessen, slik at både de involverte og andre kan ha tillit til at sakene behandles rettferdig.

Prinsippet om offentlig rettergang er fastslått i både EMK artikkel 6 og Grunnloven § 100, og hovedregelen i norsk rett er at rettsmøter skal være åpne. Offentlighet i rettsprosesser er et viktig demokratisk prinsipp som skal sikre tillit til at sakene behandles på en rettferdig måte. I barnevernssaker må likevel dette prinsippet veies opp mot hensynet til personvern og barns særskilte behov for beskyttelse. Det er strenge regler for taushetsplikt. Barnevernssaker omhandler svært sensitive opplysninger, og både Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 gir vern mot unødig innsyn i privat- og familieliv.

Ved rettslig prøving av administrative tvangsvedtak i domstolene, inkludert barnevernssaker,

er hovedregelen at rettsmøtene holdes for lukkede dører, jf. tvisteloven § 36-7. Retten kan likevel bestemme at forhandlingene helt eller delvis skal holdes for åpne dører dersom den private parten uttrykkelig ber om det, og retten anser det som ubetenkelig ut fra hensynet til sakens opplysning, parten selv eller andre berørte. I forarbeidene er det lagt til grunn at slike unntak vil være sjeldne og at bestemmelsen er ment som en sikkerhetsventil, jf. Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) kapittel 29.

Hovedregelen etter barnevernsloven er at nemndsmøtet skal holdes for lukkede dører, jf. § 14-17 første ledd. Det innebærer at kun partene, deres advokater og nemndas medlemmer deltar. Regelen gjelder også i saker som behandles med samtaleprosess, jf. samtaleprosessforskriften § 14. Begrensningen av offentligheten er begrunnet i behovet for vern mot innsyn i saker som regelmessig inneholder svært personlige og sensitive opplysninger. Nemnda kan likevel beslutte at forhandlingene helt eller delvis skal være åpne, for eksempel for journalister eller forskere. Vilkåret for åpenhet er at både de private og offentlige partene samtykker, og at nemnda finner det ubetenkelig, jf. § 14-17 andre ledd. I forarbeidene til tidligere barnevernlov § 7-16 ble det presisert at denne adgangen var ment å brukes unntaksvis og at vilkåret «ubetenkelig» skulle tolkes strengt, jf. Ot.prp. nr. 76 (2005–2006) kapittel 5.17. Departementet utdypet dette i Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 20.12.4 og uttalte at nemnda bør legge stor vekt på partene samtykke ved vurderingen av åpenhet. Departementet uttalte samtidig:

«Det er likevel viktig at nemnda vurderer hva åpenheten vil bety for det enkelte barnet. Barnet er ofte ikke part i saken, og nemnda må foreta en selvstendig vurdering av om åpenhet er forsvarlig ut fra hensynet til barnet. Blant annet bør nemnda vurdere om åpenhet kan føre til medieomtale som vil kunne være til skade for barnet på kort eller lang sikt. Hensynet til barnets beste må veie tyngre enn hensynet til allmenhetens innsyn i saken.»

Barnevernsloven § 14-17 tredje ledd åpner for at personer med tilknytning til partene, som nærstående familiemedlemmer, eller personer i opplærings- eller forskningsøyemed, kan være til stede under forhandlingene. Dette krever samtykke fra partene og at nemnda finner det ubetenkelig.

Etter § 14-17 fjerde ledd har personer som får være til stede ved møte i nemnda, inklusive pres-

sen, taushetsplikt og referatforbud med mindre nemnda beslutter noe annet.

20.5.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Barnevernsutvalget foreslo ingen vesentlige endringer i regelverket om nemnds- og domstolsbehandling av barnevernssaker bør skje for åpne eller delvis åpne dører. Utvalget konkluderte med at slike saker, av hensyn til barns og foreldres privatliv, fortsatt som hovedregel bør behandles for lukkede dører. Det ble lagt stor vekt på at økt tilstedeværelse av journalister i barnevernssaker kunne medføre en ytterligere belastning for barnet. Utvalgets undersøkelser viste også til at Norge ikke skiller seg vesentlig fra andre land når det gjelder praksisen med lukkede dører i barnevernssaker.

Utvalget foreslo likevel å harmonisere ordlyden i barnevernsloven og tvisteloven om samtykke til helt eller delvis åpne dører i nemnd og domstol. Forslaget innebar at det ikke lenger skulle være krav om samtykke fra barnevernstjenesten, kun fra de private partene. Barnevernstjenestens vurdering skulle imidlertid fortsatt være et viktig moment i nemndas eller domstolens vurdering av om åpne dører skal tillates.

Høringen av utvalgets forslag viste bred støtte for at hovedregelen fortsatt skal være lukkede dører i barnevernssaker. Høringsinstansene understreket at sakene omhandler sårbare barn, og at barnets rett til privatliv og hensynet til barnets beste må veie tyngre enn offentlighetens interesse i innsyn. Flertallet av høringsinstansene støttet også forslaget om å harmonisere ordlyden i barnevernsloven og tvisteloven. Enkelte instanser var imot og mente at forslaget ville svekke barns beskyttelse, ettersom barnevernstjenestens samtykke i dag fungerer som et viktig vern for barnet.

Departementet foreslo å følge opp utvalgets forslag med enkelte justeringer. Som utvalget, foreslo departementet å videreføre dagens hovedregel om lukkede dører i nemnda. Departementet la vekt på hensynet til barns og foreldres privatliv, og at sakene som behandles i nemnda omhandler svært sensitive opplysninger, noe som tilsier strenge personvernregler.

Samtidig foreslo departementet, i tråd med utvalget, å harmonisere barnevernslovens bestemmelse med tvistelovens regler om samtykke til helt eller delvis åpne dører. Nemndas behandling av enkeltsaker kan framstå som svært lukket, samtidig som det fattes svært inngripende vedtak. Departementet fant ikke tilstrekkelig tungtveiende

grunner til å ha ulik regulering i nemnda og domstolen. Departementet viste til tvistelovens forarbeider, hvor det er lagt til grunn at åpne rettsmøter vil være sjeldne, og at tvisteloven § 36-7 primært er ment som en sikkerhetsventil.

Departementet understreket at barn ikke skal bli skadelidende, og at privatlivet og personvernet til dem som er involvert, må ivaretas. Samtidig ble det presisert at barnevernstjenestens vurdering fortsatt skal være et viktig moment når nemnda vurderer å tillate åpne dører. På denne bakgrunnen foreslo departementet å fjerne kravet om samtykke fra den offentlige parten for at møter skal holdes helt eller delvis for åpne dører. De øvrige vilkårene for åpenhet ble ikke foreslått endret, og forslaget innebar at barnevernslovens bestemmelse i stor grad ville samsvare med bestemmelsen i tvisteloven.

20.5.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 30 instanser har uttalt seg om forslaget. Nesten alle støtter forslaget om å videreføre hovedregelen om at nemndas møter holdes for lukkede dører. Når det gjelder forslaget om å harmonisere barnevernslovens bestemmelse med tvistelovens bestemmelse om det unntaksvis kan gis adgang til helt eller delvis åpne dører, støttes forslaget av om lag 18 instanser. Blant dem som støtter forslaget var *Barneombudet*, *Barneverns- og helsenemnda*, *Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Asker kommune*, *Barnevernsledernetverket i Agder*, *Horten kommune*, *Lørenskog barnevernstjeneste*, *Advokatforeningen*, *Akademikerforbundet*, *Barnevernsnettverket*, *KS*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Norsk Fosterhjemforening*, *Norsk redaktørforening*, *NTL* og *Organisasjonen for barnevernsforeldre*.

Barneverns- og helsenemnda trekker fram at dagens ulikheter gjør at nemndene kan framstå mer lukket enn domstolene i samme type saker. *Barneverns- og helsenemnda* uttaler:

«Selv om forslaget medfører at det ikke lenger vil være et vilkår at barnevernstjenesten skal samtykke til helt eller delvis åpne dører, innebærer ikke en slik harmonisering nødvendigvis at adgangen til tilstedeværelse vil bli utvidet i praksis. Det vil være kontradiksjon om spørsmålet i nemndas saksforberedelse, der alle parter kan gi uttrykk for og argumentere for sitt syn. Hvis barnet ikke har partsrettigheter, har barnet rett til medvirkning i forbindelse med vurderingen av om det er ubetenkelig å

beslutte hel eller delvis åpent møte. Ved denne vurderingen vil hensynet til barnets beste være overordnet og veie tyngre enn andre hensyn.»

NIM trekker fram at hensyn til en kunnskapsbasert offentlighet gjør at det kan være hensiktsmessig at pressen i noe større grad får tilgang til sakene om norsk barnevern også når de er til behandling i nemnda, og ikke bare de mest tilspisede sakene som reiser vanskelige problemstillinger og behandles av de øverste domstolene eller EMD.

Oslo kommune og *Bærum kommune* er i tvil. *Oslo kommune* er urolig for uheldige følger, og viser til at det som regel er barnevernstjenesten som kjenner saken og barnets behov best. Kommunen viser til at foreldrene som befinner seg i en vanskelig livssituasjon, ikke alltid har tenkt nøye gjennom konsekvensene av en slik begjæring. *Bærum kommune* viser til at dersom åpenhet kan føre til økt tillit, uten at dette går på bekostning av personvernet for mennesker i en sårbar livsfase, kan forlaget under noe tvil støttes.

Fem instanser er uenige i forslaget. Dette er *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Buþ Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *Kristiansand kommune* og *Sandnes kommune*, *Forandringfabrikken kunnskapssenter* og *Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern*. *Forandringfabrikken kunnskapssenter* uttaler at forslaget åpner for en enorm endring i praksis når det kun kreves samtykke fra privat part. Blir dette forslaget virkelighet mister barn beskyttelse uttaler foreningen. Kunnskap fra barn som har vært i rettssak er tydelige på at det er utrygt når rettssaker går for åpne dører. Mange barn har opplevd følelsen av å miste all kontroll over livet sitt når de har fortalt, og personlige detaljer brettes ut i nemnds- eller rettssaker. *RKBU (felles svar)* er usikre på om barnets beskyttelsesbehov blir godt nok ivare tatt med forslaget, og anbefaler at konsekvensene av en slik ordning utredes nærmere eller at det innføres en prøveordning først.

Kristiansand kommune trekker også fram hensynet til barnevernsansatte og at det kan bli en belastning som kan føre til økt turnover.

Norsk redaktørforening og *Barnevernsnettverket*, mener forslaget ikke går langt nok når det gjelder åpenhet. *Norsk redaktørforening* framhever betydningen av åpenhet i barnevernet og kritisk journalistikk, og mener dette vil styrke rettssikkerheten. Foreningen mener forslaget trolig ikke vil medføre særlig grad av større innsyn i disse viktige sakene, og støttet subsidiært departementets forslag. Foreningen viser til Vær Varsom-pla-

katen, spesielt til punkt 4.8, og at Vær Varsom-plakaten uansett vil legge strenge føringer til varsomhet for hva som kan publiseres av opplysninger i denne type saker.

20.5.4 Departementets vurderinger og forslag

Offentlighet i rettssystemet er et viktig demokratisk prinsipp som bidrar til at parter og andre kan ha tillit til at behandling av saker i rettssystemet er rettferdig. Innenfor barnevernssystemet taler likevel personvern hensyn for å begrense offentlighetsprinsippet. Nemnda behandler saker om inngrepstiltak i barns og foreldres liv. I slike saker kan det være viktig med åpenhet, inkludert at pressen får innsyn i hvordan sakene behandles. Pressen har flere ganger gitt uttrykk for at den ønsker større tilgang til saker i nemndene, med henvisning til at tillit henger sammen med åpenhet. Det er i nåværende regelverk mulig for journalister å være til stede i nemndbehandling av barnevernssaker, men Barnevernsutvalget uttaler at dette ser ut til skje svært sjelden. Som Barnevernsutvalget viser til kan grunnen være at partene ofte ikke ønsker deltakelse fra journalister, men utvalget uttaler også at utvalgets egne undersøkelser tyder også på at det er liten pågang fra journalister om slik tilstedeværelse. Som utvalget uttaler kan dette indikere at behovet ikke er spesielt stort, selv om få henvendelser kan være uttrykk for at journalister oppfatter reglene så strenge at det ikke er noe poeng å søke.

Departementet holder fast ved sin vurdering av hovedregelen om lukkede dører i nemnda, og finner bred støtte for dette i høringen. Innenfor barnevernssystemet gir personvern hensyn, særlig for barn, tungtveiende grunner for å begrense offentlighetsprinsippet. Økt tilstedeværelse fra journalister eller andre vil kunne gi økt belastning for barn og private parter i en situasjon som allerede kan oppleves vanskelig og invaderende. Departementet viser også til at tvisteloven og barnevernsloven allerede er harmonisert om dette spørsmålet.

Departementet fastholder videre, og med støtte i høringen, forslaget om å harmonisere barnevernslovens unntaksbestemmelse om adgangen til åpne dører, med tvistelovens regler. Etter dagens regler er det bare etter barnevernsloven det er krav om at barnevernstjenesten samtykker for at nemnda kan beslutte at møtet holdes for åpne dører. Dagens ulikhet kan gjøre at nemndene framstår mer lukket enn domstolene i samme type saker. Som påpekt av *Barneverns-* og

helsenemnda er dette uheldig og det kan underbygge en oppfatning av at nemndene ønsker å hindre innsyn i egen saksbehandling. Departementet har også merket seg *NIMs* betenkeligheter med dagens ordning som i realiteten gir kommunen en vetorett mot offentlighet, noe kommunene kan ha ulike interesser av å benytte seg av.

Forslaget innebærer ingen endring i dagens vilkår om at private parter kan nekte åpenhet, og at nemnda bare kan beslutte åpne dører når nemnda finner det ubetenkelig. Nemnda vil fortsatt ha plikt til å gjøre en selvstendig vurdering av om helt eller delvis åpne dører er ubetenkelig. Nemnda må innhente barnevernstjenestens vurdering som grunnlag for denne vurderingen. Det er barnevernstjenesten som normalt har bedre kjennskap til barnet og familien enn nemnda, og det kan derfor være grunn for nemnda til å legge stor vekt på barnevernstjenestens synspunkter. Departementet er derfor ikke enig med høringsinstansene som mener at å ta bort kravet om samtykke fra barnevernstjenesten innebærer at det eneste reelle vernet av barnets interesser bortfaller.

Nemnda har i vurderingen et særskilt ansvar for at hensynet til barnets beste, og til at barnets privatliv blir ivaretatt. Det er vesentlig at barn ikke blir skadelidende. Hensynet til privatlivet og personvernet til andre som er involvert skal ivaretas. Som departementet uttalte i Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 20.12.4, har nemnda et særskilt ansvar for å vurdere hva åpenheten vil bety for det enkelte barnet. Barnet er ofte ikke part i saken, og nemnda må foreta en selvstendig vurdering av om åpenhet er forsvarlig ut fra hensynet til barnet. Blant annet bør nemnda vurdere om åpenhet kan føre til medieomtale som vil kunne være til skade for barnet på kort eller lang sikt. Hensynet til barnets beste må veie tyngre enn hensynet til allmenhetens innsyn i saken. Videre mener departemen-

tet det er sentralt i nemndas vurdering, som påpekt av *NIM*, at barnets rett til privatliv vurderes uavhengig av om foreldrene mener at inngrepet i barnets privatliv kan forsvares.

Når det gjelder vurderingen av om det skal gis adgang til nemndsmøte for pressen/journalister, vil det ha betydning om pressen/journalisten er på oppdrag fra et redaktørstyrt medium som er bundet av Vær Varsom-plakaten. Departementet har også lagt vekt på at personer som får være til stede ved et møte, inkludert pressen, vil ha taushetsplikt og referatforbud med mindre nemnda beslutter noe annet, jf. § 14-17 fjerde ledd.

For å tydeliggjøre ansvaret nemnda har for å ta hensyn til barnet, foreslår departementet at dette presiseres i bestemmelsen. Departementet foreslår også at det presiseres i bestemmelsen at nemnda i sin vurdering skal legge vekt på hensynet til sakens opplysning, til den private part selv og andre. Det vises til at tvisteloven har en slik regulering.

Med departementets forslag vil lovbestemmelsen være likere bestemmelsen i tvisteloven. Det er departementets intensjon at terskelen for åpenhet skal være nær den samme for både nemnd og domstol, og viser til forarbeidene til tvisteloven hvor det påpekes at det bare meget sjelden vil ligge an til at rettsmøter går for åpne dører, og at bestemmelsen er ment som en sikkerhetsventil. Etter departementets syn må nemnda være varsomme med å tillate helt eller delvis åpne dører.

Departementet tar sikte på å evaluere endringen for å finne ut om den treffer den rette balansen mellom mer åpenhet i nemndene og hensynet til barns beste. Når det gjelder andre tiltak for mer åpenhet i nemndene, vises det til kapittel 4.6.

Departementet foreslår på bakgrunn av dette endring i § 14-17 andre ledd.

21 Informasjonsplikt til statsforvalteren om dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep

21.1 Gjeldende rett

21.1.1 Statlig tilsyn og internkontroll

Tilsynsmyndighetenes ansvar og oppgaver på barnevernsområdet er samlet i kapittel 17 i barnevernsloven. Formålet med det statlige tilsynet er å bidra til å styrke kvaliteten i barnevernet og at barnevernsmyndighetene ivaretar barns og foreldres rettssikkerhet og yter forsvarlige tjenester og tiltak, jf. barnevernsloven § 17-1.

Statens helsetilsyn har det overordnede faglige tilsynet med barnevernet, jf. § 17-2. Statsforvalterens tilsynsansvar er nærmere regulert i § 17-3. Statsforvalteren har ansvar for å føre tilsyn med at kommunene oppfyller sine lovpålagte oppgaver etter barnevernsloven. Statsforvalteren har også ansvar for å føre tilsyn med barnevernsinstitusjoner, sentre for foreldre og barn og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. Statsforvalteren skal også føre tilsyn med andre statlige tjenester og tiltak og med private som utfører oppgaver etter barnevernsloven. Det er utarbeidet en egen forskrift om tilsyn med tjenester og tiltak til barn i barnevernsinstitusjoner etter barnevernsloven kapittel 10.¹ Forskriften gjelder tilsvarende ved tilsyn med omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere etter barnevernsloven kapittel 11, og så langt den passer for fosterhjem med særlige forutsetninger etter barnevernsloven § 6-3 første ledd.

Utgangspunktet er at det er tjenestene selv som har ansvaret for forsvarlighet, kvalitet i tjenestetilbudet og internkontroll. Tilsyn fra overordnede myndigheter skal innrettes slik at det understøtter tjenestenes eget arbeid. Det følger av barnevernsloven § 15-2 at kommunen har plikt til å ha internkontroll av kommunens barnevernsvirksomhet, jf. § 15-2 og kommuneloven § 25-1. Det innebærer både et ansvar for å fore-

bygge at avvik oppstår, og for å sikre at eventuelle avvik blir oppdaget og korrigert.

Det følger av barnevernsloven § 10-15 og kvalitets- og godkjenningsforskriften² at barnevernsinstitusjoner skal ha en skriftlig plan for sin virksomhet og har plikt til å føre internkontroll. Det framgår blant annet av forskriften at institusjonen har en opplysningsplikt overfor regionalt nivå i Barne-, ungdoms-, og familieetaten (Bufetat) om at institusjonen av eget initiativ og uten ugrunnet opphold skal informere om forhold som kan ha betydning for godkjenningen. Bufetats plikt til å ha internkontroll følger av § 16-3 femte ledd. I Oslo kommune ivaretas de oppgaver og den myndighet som etter barnevernsloven og kvalitets- og godkjenningsforskriften er lagt til regionalt nivå i Barne-, ungdoms- og familieetaten av kommunen, jf. § 16-6.

Fra 2023 ble Statens helsetilsyn gitt et nytt fast oppdrag i tildelingsbrevet om jevnlig/årlig analyse av sine tilsynserfaringer og alvorlige tilsynsfunn og å sammenfatte disse i en systematisk oversikt over funn fra gjennomførte tilsynsaktiviteter i barnevernet. Statens helsetilsyn skal særlig gjennomgå de alvorligste hendelsene med en tverrfaglig tilnærming, og gi anbefalinger som kan bidra til forbedring og kvalitetsutvikling i barnevernet.

21.1.2 Informasjonsutveksling mellom virksomhetene og tilsynsmyndigheten

Det foreligger i dag ingen lovpålagt plikt for kommunalt eller statlig barnevern til å informere om forhold og hendelser til Statens helsetilsyn eller til statsforvalteren på eget initiativ. Det påligger heller ingen slik plikt for ansatte i barnevernet. Dette er likevel ikke til hinder for å ta kontakt med statsforvalteren eller Statens helsetilsyn ved behov, og departementet oppfatter at det i praksis er tett kontakt ved hendelser.

¹ Forskrift 16. desember 2022 nr. 2272 om tilsyn med tjenester og tiltak til barn i barnevernsinstitusjoner m.m. (tilsynsforskriften).

² Forskrift 22. desember 2022 nr. 2474 om krav til kvalitet og godkjenning av barnevernsinstitusjoner (kvalitets- og godkjenningsforskriften).

Det framgår av tilsynsforordningen § 4 tredje ledd at dersom statsforvalteren får kunnskap om hendelser i tilknytning til barnevernsinstitusjoner som innebærer fare for liv eller helse, skal dette snarest mulig følges opp. Det samme gjelder dersom statsforvalteren blir kjent med forhold som tilsier at barn ikke gis forsvarlig omsorg og behandling. Det er presisert i tilsynsforordningen § 4 at statsforvalteren kan undersøke alle sider av virksomheten som har betydning for at institusjoner yter forsvarlige tjenester og tiltak til det enkelte barnets beste. For barn som oppholder seg i barnevernsinstitusjon skal avgjørelser om bruk av tvang eller inngrep i barnets personlige integritet etter barnevernsloven §§ 10-7, 10-8, 10-9 og 10-11 protokollføres, sendes barnevernstjenesten og forelegges statsforvalteren. Det innebærer at statsforvalteren etter dagens regelverk forelegges protokoller som kan indikere behov for tilsyn også ved hendelser eller inngripende tiltak i barnevern med tilsvarende eller lavere alvorlighetsgrad enn forslaget som omtales her.

Etter barnevernsloven § 17-4 kan Statens helsetilsyn og statsforvalteren kreve at kommunale organer som hører inn under loven, barne-, ungdoms- og familieetaten, barnevernsinstitusjoner, sentre for foreldre og barn og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere, gir de opplysninger og meldinger som er nødvendige for at myndighetene skal kunne utøve sine tilsynsoppgaver.

Arbeidsmiljøloven § 2-1 A gir rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten til tilsynsmyndigheter eller andre offentlige myndigheter. Det kan for eksempel være uforsvarlig arbeidsmiljø eller ved fare for liv og helse.

21.1.3 Varslingsregelverk innenfor lignende sektorer

Statens helsetilsyn er overordnet faglig tilsynsmyndighet for sosiale tjenester, barnevern, helse- og omsorgstjenester og folkehelsearbeid. Departementet mener det kan være hensiktsmessig å se hen til lovreguleringer om informasjons- og varselordninger innenfor andre områder underlagt Statens helsetilsyns ansvarsområde. Helse- og omsorgstjenesten er eksempel på en sektor med flere lovregulerte plikter om utveksling av informasjon mellom tjenesten og tilsynsmyndigheten.

Virksomheter som yter helse- og omsorgstjenester har plikt til å varsle Statens helsetilsyn og Statens undersøkelseskomisjon om alvorlige hendelser, jf. helsetilsynsloven § 6 og lov om Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten § 7. Varselordningen omfatter

bare hendelser med svært alvorlig utfall, inkludert dødsfall og svært alvorlig skade. Den omfatter ikke nesten-hendelser selv om de kunne ha fått et tilsvarende alvorlig resultat. Skaden må skje som følge av tjenesteytelsen eller ved at en pasient/bruker skader en annen, og skaden må være uventet ut fra påregnelig risiko. Virksomhetens internkontrollsystem skal sikre at denne typen avvik varsles og følges opp.

Helsepersonelloven § 17 slår fast at helsepersonell av eget tiltak skal gi tilsynsmyndigheten informasjon om forhold som kan medføre fare for pasienter eller brukeres sikkerhet. Dette innebærer at helsepersonell på eget initiativ skal gi tilsynsmyndigheten opplysninger om forhold eller hendelser som kan sette pasienter og brukeres liv og helse i fare. Det skal imidlertid ikke gis informasjon om taushetsbelagte opplysninger. Virksomheter har ingen tilsvarende generell plikt, men det er ikke noe rettslig til hinder for å varsle om forhold som truer sikkerheten.

21.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

Høsten 2023 la Statens helsetilsyn fram sin rapport «Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet».³ Rapporten viser til at det er hyppig formell og uformell kontakt mellom statsforvalteren og kommunale barnevernstjenester og barnevernsinstitusjoner. Statens helsetilsyn fant imidlertid at selv om alle statsforvalterne fikk informasjon om dødsfallene raskt etter hendelsene, var det ingen systematikk i hvordan informasjonen om dødsfallene kom inn til statsforvalterne. Alle dødsfallene ble rapportert inn fra institusjonene til Bufetat. Bufetat eller institusjonen informerte deretter statsforvalteren i det fylket institusjonen er lokalisert. Statsforvalteren i barnas hjemfylke ble imidlertid ikke alltid orientert. Statens helsetilsyn pekte også på at statsforvalteren heller ikke mottar systematisk informasjon om alvorlige hendelser, som for eksempel at barna rømmer for å ta livet sitt eller på andre måter utsetter seg selv for alvorlig fare.

Statens helsetilsyn mener det er nødvendig å sikre at tilsynsmyndighetene blir informert når alvorlige hendelser skjer med barn som er under samfunnets omsorg. Slik informasjon gir statsfor-

³ Helsetilsynet (2023). *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet*. Helsetilsynet rapport 3/2023.

valteren initiativ til å innhente informasjon og gjøre en vurdering av behovet for tilsynsaktivitet for å sikre at tjenestene selv gjennomgår hendelsen og eventuelt iverksetter effektive og nødvendige forbedringstiltak. Statens helsetilsyn anbefaler i rapporten at tjenestene får plikt til å informere statsforvalteren når barn med tiltak i barnevernet mister livet.

Departementet sendte forslag om en plikt til å informere statsforvalteren om dødsfall og svært alvorlige hendelser når barn har barnevernstiltak utenfor hjemmet ut på høring våren 2024. Hensikten bak forslaget var å sørge for bedre systematikk og klare rammer for både innsending, mottak og oppfølging av viktig informasjon for tilsynsmyndigheten. Det vil legge bedre til rette for at tilsynsmyndigheten kan løse sine oppgaver.

Forslaget ble avgrenset til saker der barn har tiltak utenfor hjemmet. Departementet foreslo at informasjonsplikten skal inntre «snarest mulig» etter dødsfallet eller hendelsen er oppdaget. Det innebærer at informasjonen skal gis tilsynsmyndigheten så snart tjenestene har fått tilstrekkelig oversikt til å kunne beskrive hendelsen. I forslaget ble begrepet «informasjonsplikt» foreslått, ettersom det anses mest dekkende for innholdet i plikten, og blant annet signaliserer at ansvaret for oppfølging av hendelsen ligger hos virksomheten som har ansvar for barnet.

I høringsnotatet ble plikten lagt til omsorgskommunen. Når barnet bor i institusjon, omsorgssenter eller senter for foreldre og barn, ble det i tillegg foreslått en selvstendig informasjonsplikt for disse virksomhetene. Informasjonen skal gis til statsforvalteren i fylket der omsorgskommunen ligger, og informasjon fra institusjon, omsorgssenter eller senter for foreldre og barn skal gis til statsforvalteren i fylket der disse er lokalisert. Departementet forutsatte at i saker der det gis samtidig informasjon til flere statsforvaltere, vil statsforvalterne sammen avklare videre oppfølging og eventuelt samarbeid om tilsyn. I forslaget ble det også lagt til grunn at statsforvalteren selv vurderer behovet for videre tilsynsmessig oppfølging.

21.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 30 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget. 27 av disse støtter forslaget, blant andre *Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (Bufdir)*, *Barneombudet*, *Helsedirektoratet*, *Statens helsetilsyn*, *Statsforvalteren i Innlandet*, *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo* og *Akershus*, *Oslo kom-*

mune, *Barnevernsnettverket*, *Fellesorganisasjonen (FO)*, *Kommunesektorens organisasjon (KS)* og *Norsk barnevernssamband*. *Porsgrunn kommune*, *Søre Sunnmøre Barnevernssamarbeid* og *Haraldsplass Serio Ung* har uttalt seg uten å ta tydelig stilling til forslaget. Ingen er mot forslaget.

Statens helsetilsyn støtter forslaget og viser til at det er i samsvar med det tilsynet tidligere har anbefalt. Helsetilsynet vurderer at slik informasjon gir statsforvalteren mulighet til å innhente informasjon og gjøre en vurdering av behov for ytterligere tilsynsaktivitet for å sikre at tjenestene selv gjennomgår hendelsene og eventuelt iverksetter effektive og nødvendige forbedringstiltak. Helsetilsynet viser til at erfaringer med varselordningen i helse- og omsorgstjenesten tilsier at begrepet svært alvorlige hendelser bør defineres tydeligere. Statens helsetilsyn foreslår at tilsynet får i oppgave å utarbeide retningslinjer som beskriver hvordan samtidig informasjon til flere statsforvaltere skal følges opp, og samhandling mellom statsforvalterne.

Helsedirektoratet ser at forslaget vil bli en del av et større arbeid med samordning og koordinering av ulike tilsyns- og undersøkelsesordninger som har læring, forbedring og forebygging som formål. Direktoratet peker også på muligheten for å se på om ordningen bør omfatte samarbeid mellom og på tvers av sektorer/tjenestoområder ettersom informasjonsplikten er rettet til statsforvalteren.

Bufdir ber om en nærmere definisjon av begrepet «svært alvorlige hendelser». Direktoratet anbefaler at plikten legges nært opp mot virksomhetens ansvar for internkontroll, og anbefaler at departementet utreder en formulering i loven som i større grad vil sikre at institusjonen eller barnevernstjenesten selv undersøker om dette handler om svikt i tjenesteytelsen og behov for endringer lokalt.

Statsforvalteren i Innlandet er positiv til forslaget og viser til at de allerede har en etablert praksis med barnevernsinstitusjonene om varsling ved alvorlige hendelser som fungerer godt. Forslaget vil gi statsforvalteren mulighet til å vurdere tilsynsaktiviteter og innhente informasjon for å sikre at instansen iverksetter nødvendige og hensiktsmessige forbedringstiltak, og at statsforvalteren får gitt nødvendig veiledning og støtte. *Statsforvalteren i Østfold*, *Buskerud*, *Oslo* og *Akershus* mener det er nødvendig med en tydeligere definisjon av «alvorlig hendelse» og om terskelen for å utløse plikten varierer med ulike barnevernstiltak. Statsforvalteren mener det bør utarbeides en felles nasjonal veileder om beredskap og krisehåndtering i barnevernet.

Oslo kommune støtter at forslaget kun bør gjelde barnevernstiltak utenfor hjemmet, uavhengig av om tiltaket er med eller uten samtykke. Det påpekes imidlertid at hendelser ved opphold i senter for foreldre og barn ikke bør avgrenses mot døgnopphold, ettersom det ofte veksles mellom opphold i senteret og eget hjem. Kommunen understreker at det må være tydelig hvilke hendelser som faller innenfor og utenfor informasjonsplikten, og at det kan være hensiktsmessig med en frist for å informere. Øvrige positive kommuner har ikke gitt merknader. *KS* mener informasjon om hendelsene vil gi et viktig kunnskapsgrunnlag for å dimensjonere og styrke tiltaksapparatet for barn med omfattende og sammensatte behov.

Barneombudet støtter også forslaget. Både *Statens helsetilsyn* og *FO* peker på at kommunale botiltak, slik det også ble foreslått i høringsnotatet, bør omfattes. *Barnevernsnettverket* mener informasjonen bør gå både til statsforvalteren og politiet. *Norsk barnevernssamband* og *FO* er opp tatt av at statsforvalterne må gi rask tilbakemelding til innsender om videre prosess og oppfølging.

21.4 Departementets vurderinger og forslag

21.4.1 Behovet for en informasjonsplikt og formålet med plikten

Departementet foreslår å gi barnevernstjenesten og tiltaket barnet oppholder seg i en plikt til å informere statsforvalteren om dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep som involverer barn som har barnevernstiltak utenfor hjemmet. Hensikten med forslaget er å bidra til at tilsynsmyndigheten på en rask og systematisk måte blir informert om hendelser i barnevernssektoren med svært høy alvorlighetsgrad og alvorlige utfall, for å gi tilsynsmyndigheten bedre forutsetninger for å utøve sin rolle overfor de involverte virksomhetene. Dette gjelder både eventuelle behov for tilsynsmessig oppfølging, men også å støtte og veilede virksomhetene i sitt ansvar for å følge opp hendelsen og personer som er berørt av hendelsen. En informasjonsplikt vil være et nyttig verktøy for statsforvalteren ettersom informasjonen som framkommer kan indikere om det også kan være behov for mer omfattende tilsyn med virksomhetens generelle drift.

På overordnet nivå er formålet med tilsyn å bidra til å styrke sikkerhet og kvalitet i tjenestene og å bidra til rettsikkerhet og tillit. Tilsynsmyndighetene kan gjennomføre tilsyn dersom de mener

det er nødvendig, men skal også arbeide på en måte som bidrar til å understøtte forbedringsarbeidet i virksomhetene. Departementet mener i likhet med *Statens helsetilsyn* at det er behov for bedre systematikk og klare rammer for både innsending, mottak og oppfølging av informasjon om dødsfall og andre hendelser med høy alvorlighetsgrad til tilsynsmyndigheten. Formålet er å sette tilsynsmyndighetene i stand til raskt å vurdere behovet for videre oppfølging gjennom tilsyn. Et stort flertall av høringsinstansene støtter en informasjonsplikt, men flere understreker behovet for en mer presis definisjon og avgrensning av hvilke hendelser plikten skal omfatte. Departementet viderefører på denne bakgrunnen forslaget fra høringsnotatet, men med enkelte endringer for å imøtekomme høringsinstansenes tilbakemeldinger om en tydeligere avgrensning av pliktbestemmelsen.

Departementet har valgt begrepet «informasjonsplikt» fordi det anses som mest dekkende for innholdet i plikten og signaliserer at ansvaret for oppfølging av hendelsen ligger hos virksomheten som har ansvar for barnet. Det er etter departementets syn ikke ønskelig at en ny plikt forveksles med eller gir assosiasjoner til andre etablerte ordninger i barnevernssektoren og tilstøtende sektorer, som for eksempel bekymringsmelding i barnevernet og varselordningen for alvorlige hendelser i helse- og omsorgstjenesten. Departementet mener begrepet informasjonsplikt er å foretrekke framfor begreper som varsel eller melding.

Departementet har hatt på høring et forslag til lov om undersøkelsesordning for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn mv. Undersøkelsesordningen er lagt til *Statens helsetilsyn*. Formålet med undersøkelsesordningen er å identifisere systemsvikt og bidra til læring og forbedring i tjenestene for å forebygge at slike alvorlige hendelser skjer i framtiden. Undersøkelsesordningen vil ha et tverrsektorielt perspektiv. I lovforslaget er det foreslått at både statsforvalteren og politiet skal ha plikt til å melde inn alvorlige saker til *Statens helsetilsyn*. Informasjonsplikten til statsforvalteren vil dermed også kunne danne grunnlag for en oversikt over hendelser som kan være aktuelle for statsforvalterne å melde inn til *Statens helsetilsyn* dersom de oppfyller kriteriene for dette.

I høringsnotatet foreslo departementet at den nye informasjonsplikten skulle tas inn som et nytt ledd i § 13-5. Departementet mener imidlertid at plikten kommer bedre fram som en egen bestemmelse, og foreslår derfor å lovfeste den i en ny § 13-5 a.

21.4.2 Barn som er i barnevernstiltak utenfor hjemmet

Departementet foreslår at informasjonsplikten skal gjelde når barn har barnevernstiltak utenfor hjemmet. Denne avgrensningen vil i hovedsak bety en avgrensning mot hjelpetiltak etter § 3-1. Departementet mener det ikke er behov for en informasjonsplikt som omfatter barn som bor hjemme og barnet eller foreldrene mottar hjelpetiltak fra barnevernstjenesten. En slik innretning ville etter departementets syn verken være hensiktsmessig eller mulig å praktisere av ressurs-hensyn både for barnevernstjenesten og tilsynsmyndigheten.

Informasjonsplikten bør etter departementets syn knyttes til saker der barnevernet utøver omsorgen for barnet i det daglige, enten på vegne av foreldrene ved frivillige tiltak eller etter en omsorgsovertakelse. Den daglige omsorgen for barnet ivaretas i praksis ofte av et fosterhjem eller en institusjon.

Informasjonsplikten vil omfatte blant annet barn som bor i fosterhjem eller institusjon på grunnlag av vedtak om frivillig hjelpetiltak etter § 3-2, og departementets forslag til nytt tiltak, kommunalt botiltak med døgnbemanning, jf. kapittel 17.1.

Videre vil plikten gjelde ordinære vedtak, akuttvedtak etter §§ 4-4 og 4-5, vedtak om omsorgsovertakelse etter § 5-1 og vedtak etter barnevernsloven kapittel 6. Informasjonsplikten skal gjelde uavhengig av om fosterhjemmet eller institusjonen er statlig, kommunal eller privat.

Departementet anser videre at informasjonsplikten også bør gjelde ved døgnopphold i senter for foreldre og barn, jf. § 2-3 som gir hjemmel for vedtak om utredning i senter for foreldre og barn. Det samme bør gjelde ved hjelpetiltak i form av døgnopphold i senter for foreldre og barn, jf. § 3-1 eller § 3-4. Siden barn og foreldre bor sammen i slike tiltak, regnes dette regelmessig ikke som tiltak utenfor hjemmet. Etter departementets vurdering er det imidlertid viktig at informasjonsplikten også omfatter slike tilfeller når barn og foreldre har heldøgnsoppfølging i sentrene. Sentrene omfattes dessuten av statsforvalterens tilsynsansvar. Informasjonsplikten bør også gjelde for omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere etter barnevernsloven kapittel 11. Dette er barn som Bufetat har omsorgsansvaret for, og som bor i tiltak etter barnevernsloven. Slike omsorgssentre omfattes også av statsforvalterens tilsynsansvar.

Departementet har merket seg innspillet fra høringen om at hjelpetiltak i senter for foreldre og barn ikke bør avgrenses til døgnopphold med henvisning til at hjelpetiltaket kan skje både som hjemmebasert utredning og/eller som poliklinisk utredning gjennom dagtilbud på senteret. Departementet har likevel kommet til at plikten i første omgang avgrenses til døgnopphold, men vil understreke at dette ikke er til hinder for at det tas kontakt med tilsynsmyndigheten ved tilsvarende hendelser også der tiltak som gis ved senter for foreldre og barn organiseres på en annen måte.

21.4.3 Hvilke hendelser informasjonsplikten skal omfatte

Formålet med forslaget er å sette statsforvalteren bedre i stand til å utøve sine tilsynsoppgaver. Statsforvalteren mottar regelmessig informasjon om institusjonene blant annet gjennom ordinære tilsynsaktiviteter, avgjørelser om tvang og inngrep i barnets personlige integritet og annen uformell informasjon. Det er derfor viktig at informasjonsplikten innrettes slik at den ikke legger beslag på mer ressurser enn nødvendig og tilsiktet i statsforvalterens tilsynsarbeid.

Departementet foreslår at informasjonsplikten skal gjelde alle dødsfall hos barn med barnevernstiltak som nevnt i kapittel 21.4.2. Plikten skal gjelde uavhengig av om det antas at dødsfallet kan skyldes svikt eller naturlige årsaker. Det er opp til tilsynsmyndighetene å vurdere behovet for videre oppfølging. Det gjelder enten dødsfallet skjer i tiltaket (fosterhjem, institusjon, kommunalt botiltak med døgnbemanning, omsorgssenter, senter for foreldre og barn) eller når barnet som har slike vedtak oppholder seg utenfor tiltaket, for eksempel er på skole, i forbindelse med fritidsaktiviteter eller annen fritid, eller når barnet har unndratt seg fra tiltaket.

For dødsfall som skyldes naturlige årsaker vil tilsynsmyndigheten raskt kunne konkludere med at det ikke er behov for videre tilsynsmessig oppfølging. Dette kan for eksempel være dødsfall på grunn av kjent somatisk sykdom. Tilsynsmyndigheten bør likevel ha en særlig bevissthet rundt tilsynelatende naturlige dødsfall som kan skyldes fravær av eller mangelfull oppfølging av barnets behov.

Informasjonsplikten skal også gjelde for dødsfall hos andre enn barnet når dødsfallet antas å være forårsaket av barnets handlinger. Dette gjelder for eksempel der et barn tar livet av noen eller har forårsaket en brann med dødelig utfall.

I høringsnotatet foreslo departementet også informasjonsplikt for «svært alvorlige hendelser». I lys av høringsinnspillene ser departementet at det er flere betenkeligheter ved å bruke denne betegnelsen. Høringsinstansene var klare i sine tilbakemeldinger om at begrepet var uklart og at departementet må presisere nærmere hvilke hendelser som skal omfattes av plikten.

Departementet ser at det er uheldig dersom uttrykket bidrar til uklarheter og assosiasjoner til andre lignende ordninger i barnevernssektoren eller tilstøtende sektorer. Eksempler på dette er varselordningen i helse- og omsorgstjenesten og den planlagte undersøkelsesordningen for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og grov omsorgssvikt mot barn som etableres i Statens helsetilsyn. Det kan gjøre et allerede omfattende system mer krevende å navigere i. Departementet ser også behov for å kunne bruke begreper som «svært alvorlige hendelser» på mer generelt grunnlag, uten at det utløser assosiasjoner til kun én lovbestemmelse eller lovregulert ordning. Rent språklig favner dessuten begrepet videre enn det som er tilsiktet når det gjelder rekkevidden av informasjonsplikten.

Departementet mener i lys av dette at det er nødvendig å endre begrepsbruken for å skape en tydeligere avgrenset plikt for aktørene å forholde seg til. Begrepet «svært alvorlige hendelser» erstattes derfor med «livstruende hendelser og seksuelle overgrep». Departementet mener at begrepet «livstruende hendelser» er mer treffende for informasjonspliktens formål og rekkevidde, og at det er nødvendig at det framgår klart at seksuelle overgrep omfattes av plikten.

Informasjonsplikten er ment å omfatte hendelser der barnet setter sitt eget liv i fare og handlinger fra andre som setter barnets liv i fare. Informasjonsplikten omfatter også når barnet utfører handlinger som setter andres liv i fare, for eksempel andre barn, ansatte eller tilfeldige personer. Kjernen i vurderingen er om barnets eller andres liv var i umiddelbar fare. Med umiddelbar fare menes at et dødsfall ble avverget gjennom inngripen eller ved en tilfeldighet. Vurderingen knytter seg nært til utfallet av hendelsen. Framsetting av trusler er i seg selv ikke tilstrekkelig for å utløse plikten. Noen eksempler som illustrerer alvorlighetsgraden som utgjør terskelen for informasjonsplikten er selvmordsforsøk eller overdoser som er livstruende for barnet. Plikten dekker også voldsutøvelse og bruk av våpen eller gjenstander som resulterer i livstruende skader.

Departementet ser at det vil være vanskelig å gi en tydelig og entydig avgrensning av hvilke hen-

delser som skal omfattes av begrepet livstruende hendelser. Det er ikke mulig å ta høyde for alle scenarioer og eventualiteter. I stedet må det legges opp til at det gjøres en konkret vurdering i hvert tilfelle. Tjenestene må gjøre en konkret vurdering av om den enkelte hendelsen medførte at liv sto i umiddelbar fare.

Noen ganger forårsaker barn større materielle skader som medfører fare for liv og helse, for eksempel brann på institusjon. For at en brann skal kunne forårsake umiddelbar fare for liv må brannen ha utviklet seg på en slik måte at den har stort skadepotensiale.

Informasjonsplikten er også ment å omfatte fravær av handlinger. Dette kan for eksempel være at barn som har medisinske tilstander som er eller burde være kjent, ikke får nødvendig medisinsk behandling i tide. Dette kan skje som følge av mangelfulle rutiner eller brudd på rutiner i virksomheten, blant annet knyttet til medisinerings eller tilsyn.

Informasjonsplikten omfatter seksuelle overgrep mot barnet og seksuelle overgrep utført av barnet. Dette omfatter seksuelle overgrep uavhengig av relasjon, og omfatter for eksempel seksuelle overgrep fra ansatte eller trenere, seksuelle overgrep mellom barn, seksuelle overgrep i forbindelse med samvær eller hendelser med tilfeldige personer. For å unngå tvil ser departementet grunn til å påpeke at også digitale seksuelle overgrep omfattes av plikten.

For seksuelle overgrep vil det i noen tilfeller være klart at informasjonsplikten foreligger, mens andre tilfeller kan utløse vanskelige vurderinger. Barnevernstjenesten og tiltaket barnet oppholder seg i anses å ha særskilt kompetanse, kunnskap om og kjennskap til det enkelte barnet. Utgangspunktet for vurderingen er barnevernstjenestens vurdering av barnets situasjon, basert på faglige vurderinger, observasjon og kjennskap til barnet. Fagpersonen må vurdere om informasjonen man har om barnet og situasjonen gir holdepunkter for at det har skjedd et seksuelt overgrep. Slike holdepunkter kan både være det barnet selv forteller eller andre indikasjoner som for eksempel beskrivelser fra andre eller digitale funn. Det kreves ikke sikker viten om at barnet har vært utsatt for en slik hendelse, men enhver påstand eller vag mistanke vil ikke være tilstrekkelig til å utløse plikten. Dersom man er tvil om det foreligger en hendelse som omfattes av informasjonsplikten, kan man ta kontakt med statsforvalteren for råd og veiledning.

Som for dødsfall, gjelder informasjonsplikten uavhengig av om den livstruende hendelsen eller

det seksuelle overgrepet skjer i tiltaket eller når barnet som har slike vedtak oppholder seg utenfor tiltaket, for eksempel er på skole, i forbindelse med fritidsaktiviteter eller annen fritid, eller når barnet har unndratt seg fra tiltaket.

For å unngå tvil vil departementet også framheve at de ulike eksemplene som er nevnt under dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep ovenfor ikke er uttømmende, men er trukket fram for å illustrere innholdet i og terskelen for informasjonsplikten.

Departementet har avgrenset forslaget om informasjonsplikt til å gjelde dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep. Avgrensningen er begrunnet i at det offentlige har et særlig ansvar for å ivareta barn som har barnevernstiltak utenfor hjemmet. Departementet mener derfor det er viktig at tilsynsmyndigheten raskt blir kjent med hendelser av svært alvorlig karakter eller med svært alvorlig utfall som gjelder disse barna. Dette tilsier etter departementet syn at det bør innføres en særskilt plikt for virksomhetene til å informere tilsynsmyndighetene, her ved statsforvalter. For at tilsynsmyndigheten skal ha tilstrekkelige ressurser til å kunne følge opp det som anses som de mest alvorlige hendelsene er det ved avgrensningen også nødvendig å se hen til at antall henvendelser er praktisk håndterbart for statsforvalteren.

Departementet vil understreke at avgrensningen ikke ment å undersøke alvorligheten og betydningen av andre hendelser som kan ha stor innvirkning på et barns liv, men er et utslag av at departementet ser seg nødt til å prioritere hendelsene med mest alvorlig utfall. Alle utvidelser av en slik plikt vil utløse krevende spørsmål om hvilke hendelser som skal omfattes og når innslagspunktet for plikten skal inntre for ulike hendelser. Dette kan bidra til at plikten blir uoversiktlig og vanskelig håndterbar ute i tjenestene og for statsforvalterne. Bruk av mer generelle begreper for å unngå at noe faller utenfor kan samtidig føre til at det blir uklart hvilke hendelser som skal rapporteres inn, at det blir krevende å identifisere de mest alvorlige hendelsene og at ordningen dermed blir svært ressurskrevende å håndtere for statsforvalter. Særlig dersom en uklar begrepsbruk fører til at hendelser som i utgangspunktet faller utenfor plikten rapporteres inn. Departementet vil ved å presisere hvilke hendelser som omfattes av informasjonsplikten gjøre det enklere for statsforvalteren å identifisere og prioritere de mest alvorlige hendelsene, samtidig som plikten gjøres konkret og enklere å forstå for tjenestene. Departementet ser ikke bort fra at det kan være aktuelt å utvide

eller endre plikten på et senere tidspunkt når det er høstet erfaringer med innretningen som foreslås nå.

Departementet vil samtidig understreke at avgrensningen av informasjonsplikten ikke er til hinder for at virksomheter tar kontakt med tilsynsmyndigheten også ved hendelser som i utgangspunktet faller utenfor plikten, men er av en så alvorlig karakter at tilsynsmyndigheten likevel bør informeres. Dette kan for eksempel være hendelser der barnet ble alvorlig skadet eller nesten-hendelser, som alene eller i lys av andre hendelser kan indikere at tilsynsmyndigheten bør gis en særlig oppfordring til å vurdere behov for tilsynsmessig oppfølging. Veiledning, råd og dialog med tilsynsmyndigheten vil sammen med internkontrollen være et viktig bidrag for å få til læring og forbedring i tjenestene.

21.4.4 Frister og innhold i informasjonsplikten

Departementet foreslår at informasjonsplikten inntre «snarest mulig» etter dødsfallet, den livstruende hendelsen eller seksuelle overgrepet er oppdaget. Dette innebærer at informasjonen skal gis tilsynsmyndigheten så snart tjenestene har fått tilstrekkelig oversikt til å gi en overordnet beskrivelse av hendelsen. Dette vil sikre tidlig dialog mellom tjenestene og tilsynsmyndigheten som kan bidra til å sikre relevante saksopplysninger og bedre oversikt over hendelsesforløpet i nær tilknytning til dødsfallet, den livstruende hendelsen eller det seksuelle overgrepet. Det vil også sette statsforvalteren i posisjon til å gi støtte og veiledning som kan ha betydning for virksomheten(e)s oppfølging tidsnært hendelsen og hendelsesforløpet, og for virksomheten(e)s evaluering og korrigering av egen internkontroll.

Etter departementets vurdering bør statsforvalteren gis informasjon om barnets identitet, en foreløpig beskrivelse av hendelsesforløpet knyttet til dødsfallet/hendelsen/overgrepet, planlagte og/eller iverksatte internkontrollrutiner og kontaktperson hos virksomheten. Dersom barnet har skadet en annen person bør det gis informasjon om vedkommendes relasjon til barnet, for eksempel om vedkommende er ansatt, et annet barn ved institusjonen, et familiemedlem eller en tilfeldig person.

Taushetsplikten er ikke til hinder for at slik informasjon gis til statsforvalteren. Det følger av barnevernsloven § 13-1 tredje ledd at opplysninger kan gis til andre forvaltningsorganer når det er nødvendig for å ivareta oppgaver etter denne loven.

Departementet understreker viktigheten av at virksomhetenes internkontrollsystem omfatter rutiner for å informere om og gjennomgå saker som omfattes av plikten. Dette forutsetter en god forståelse av hvilke hendelser som omfattes av plikten. Internkontroll er et viktig grunnlag for god styring, læring og forbedring i tjenestene.

21.4.5 Hvem som har plikt til å informere

I vurderingen av hvem som bør pålegges plikten til å informere statsforvalteren har departementet lagt vekt på hvem som har ansvaret for barnevernstiltaket om opphold utenfor hjemmet, ansvaret for gjennomføring av tiltaket og/eller tilstrekkelig nærhet til hendelsen barnet er involvert i. Plikten omfatter derfor i mange tilfeller mer enn én virksomhet. I praksis innebærer dette at plikten kan påligge både barnevernstjenesten og tiltaket barnet oppholder seg i.

Informasjonsplikten gjelder i alle tilfeller omsorgskommunen som har ansvaret for barnevernstiltaket og oppfølgingen av barnet. Plikten inntreffer når omsorgskommunen/barnevernstjenesten blir kjent med hendelsen, for eksempel via fosterhjemmet, institusjonen eller på annen måte.

Når barnet oppholder seg i fosterhjem er det omsorgskommunen som har informasjonsplikten. Informasjonsplikten omfatter ikke fosterforeldrene.

Når barnet oppholder seg i institusjon, påligger plikten både omsorgskommunen og institusjonen. Tilsvarende gjelder plikten både omsorgskommunen og det kommunale botiltaket med døgnbemanning, dersom barnet bor i et slikt botiltak. Som rapporten fra Statens helsetilsyn viser, er det ofte Bufetat som har meldt ifra til statsforvalteren om dødsfall hos barn som oppholder seg i institusjon. Dette er etter departementets syns ikke unaturlig ettersom Bufetat har ansvaret for institusjonstilbud, inkludert for godkjenning og kvalitet på barnevernsinstitusjonene.

Ved døgnopphold i senter for foreldre og barn vil plikten gjelde senteret og omsorgskommunen. I omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere er det omsorgssenteret og Bufetat som har plikten.

Omsorgskommunen skal gi informasjonen til statsforvalteren i det fylket kommunen tilhører. Virksomheten skal gi informasjonen til statsforvalteren i det fylket der virksomheten er lokalisert, og Bufetat skal informere statsforvalteren som har tilsynsansvar med omsorgssenteret. Det er denne/disse statsforvalteren(e) som har ansvaret for å føre tilsyn med de aktuelle tjenestene.

En slik utforming av informasjonsplikten som departementet foreslår kan innebære at flere

statsforvaltere informeres om samme hendelse. Ettersom en hendelse kan medføre at det er aktuelt med tilsyn av flere virksomheter, mener departementet en slik innretning vil være i tråd med gjeldende regelverk og strukturer i tilsynsapparatet. Departementet antar at det i liten grad vil skape usikkerhet om ansvarsforhold at for eksempel både omsorgskommunen og virksomheten har informasjonsplikt. Departementet omtaler samarbeid mellom statsforvalterne i slike saker nedenfor.

21.4.6 Hva statsforvalteren skal gjøre med informasjonen

Statsforvalteren må selv vurdere behovet for videre tilsynsmessig oppfølging etter å ha mottatt informasjon om et dødsfall, en livstruende hendelse eller et seksuelt overgrep.

Statsforvalteren vurderer også selv hvordan en tilsynsmessig oppfølging skal skje og gjennomføringen av tilsynet. Dialogen med involverte aktører vil kunne danne grunnlag for tilsynsmyndighetens mulighet til å innhente informasjon, gjøre en vurdering av behov for ytterligere tilsynsaktivitet for å sikre at tjenestene selv gjennomgår hendelsene og eventuelt iverksetter effektive og nødvendige forbedringstiltak.

Dersom informasjon om en hendelse gis til ulike statsforvaltere – for eksempel fordi omsorgskommunen og institusjonen ligger i hvert sitt fylke – forutsettes det at statsforvalterne avklarer videre oppfølging og samarbeid seg imellom. Departementet vil følge opp innspill fra Statens helsetilsyn som foreslår at Statens helsetilsyn får i oppgave å utarbeide retningslinjer som beskriver hvordan slik informasjon skal følges opp og samhandling mellom statsforvalterne.

21.4.7 Forholdet til andre lignende reguleringer ordninger

Informasjonsplikten som departementet foreslår retter seg mot barnevernssektoren. Virksomheter som yter helse- og omsorgstjenester, skal varsle om alvorlige hendelser til Statens helsetilsyn og Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten etter varselordningen i helse- og omsorgstjenesten. Departementet antar at noen hendelser vil oppfylle vilkårene for å varsle og informere etter begge ordningene. Da vil tilsynsmyndigheten få informasjon om samme hendelse gjennom ulike ordninger. Dette kan for eksempel være når barn som har barnevernstiltak om opphold utenfor hjemmet tar selvmord samtidig som barnet er i et

behandlingsforløp i helse- og omsorgstjenesten grunnet gjentakende suicidalitet.

Tilsynsmyndigheten fører tilsyn med regelverket i ulike sektorer og innføring av en informasjonsplikt for barnevernssektoren følger eksisterende strukturer i det samlede systemet. Departementet anser det som positivt dersom en informasjonsplikt på barnevernets område også kan bidra til bedre samordning og tverrsektorielt tilsyn når barn har eller hadde hjelpebehov fra flere sektorer.

Saker som meldes inn som en oppfyllelse av den foreslåtte informasjonsplikten vil også være en viktig kilde til informasjon for undersøkelsesordningen i Statens helsetilsyn for drap og andre alvorlige saker om vold, overgrep og grov omsorgssvikt. Undersøkelsesordningen vil kunne bruke relevante tilsynsrapporter fra slike hendelser i sitt arbeid.

22 Nasjonalt barnevernsregister

22.1 Gjeldende rett

Personvernreglene for statistikk og analyse skal ivareta rettferdighet, åpenhet og ansvarlighet. De sikrer at personopplysninger behandles lovlig for spesifikke formål som offentlig interesse og forskning, samtidig som de beskytter individets rettigheter og friheter på en nødvendig og forholdsmessig måte.

Barnevernsloven § 16-2 første ledd bokstav e pålegger departementet å «sørge for å utvikle statistikk og analyser om barnevernet». Ifølge andre ledd kan departementet kreve nødvendige opplysninger fra organer som hører inn under loven, uten hinder av taushetsplikt, for at departementet skal kunne utføre sin oppgave etter første ledd. Ansvar for å utvikle statistikk og analyser og å innhente opplysninger til dette er delegert til Bufdir.¹ Dagens rapportering fra kommunene på barnevernsområdet er hjemlet her.

Organer som utfører oppgaver etter barnevernsloven kan behandle personopplysninger når det er nødvendig for å utøve myndighet eller utføre andre oppgaver etter loven, jf. § 13-6 første ledd. Dette omfatter også særlige kategorier personopplysninger og opplysninger om straffedommer og lovovertrедelser, som beskrevet i personvernforordningen artikkel 9 og 10.

EUs personvernforordning (GDPR)² regulerer behandling av personopplysninger og er gjennomført i norsk rett gjennom personopplysningsloven § 1. Personopplysninger defineres som opplysninger som kan identifisere en fysisk person, jf. GDPR artikkel 4 (1). Behandling av personopplysninger omfatter blant annet innhenting, lagring, analysing, sammenstilling, viderebehandling og utlevering.

Et helt sentralt vilkår etter GDPR er at personopplysninger skal behandles på en lovlig, rettferdig og åpen måte. Det kreves et gyldig rettslig grunnlag for behandlingen (behandlingsgrunnlag), jf. artikkel 6. Av artikkel 5 nr. 1 bokstav b

framgår det at personopplysninger bare kan samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål. Opplysningene kan ikke viderebehandles på en måte som er uforenlig med disse formålene. Viderebehandling for arkivformål, forskning eller statistiske formål er bare tillatt hvis det er i samsvar med de opprinnelige formålene. Personopplysninger som behandles skal være adekvate, relevante og begrenset til det som er nødvendig for formålene de innhentes for, jf. artikkel 5. nr. 1 c.

Det er den behandlingsansvarlige som må påvise at det finnes et gyldig behandlingsgrunnlag for behandlingen etter artikkel 6 nr. 1 bokstav a til f. Den behandlingsansvarlige er «en fysisk eller juridisk person, en offentlig myndighet, en institusjon eller ethvert annet organ som alene eller sammen med andre bestemmer formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke midler som skal benyttes», jf. artikkel 4 nr. 7.

Behandlingen er lovlig dersom den er «nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse eller utøve offentlig myndighet som den behandlingsansvarlige er pålagt», jf. artikkel 6 nr. 1 bokstav e. Grunnlaget for behandlingen må fastsettes i unionsretten eller i nasjonal rett, jf. artikkel 6 nr. 3. Dette kalles ofte kravet om et supplerende rettsgrunnlag, i tillegg til artikkel 6. I forarbeidene til personopplysningsloven er det lagt til grunn at det som et utgangspunkt ikke er nødvendig at det supplerende rettsgrunnlaget uttrykkelig regulerer behandling av personopplysninger. Det er tilstrekkelig at det supplerende rettsgrunnlaget i nasjonal rett indirekte forutsetter en behandling av personopplysninger.³

Samtidig stiller Grunnloven og EMK krav til hjemmelsgrunnlag for offentlige myndigheters behandling av personopplysninger. EMD har slått fast at myndigheters behandling av personopplysninger kan anses som et inngrep i privatlivet etter EMK artikkel 8 nr. 1. Inngrep må kunne rettferdiggjøres etter artikkel 8 nr. 2, som krever at inngrepet må ha tilstrekkelig hjemmel, et legitimt formål og være forholdsmessig. Hva som er et til-

¹ Delegeringsvedtak av 22. desember 2022 nr. 2497.

² Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2016/679 av 27. april 2016.

³ Prop. 56 LS (2017–2018) kapittel 6.3.2.

strekkelig rettsgrunnlag vurderes konkret, med vekt på hvor inngripende behandlingen er. På samme vis følger det av legalitetsprinsippet i Grunnloven § 113 at myndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha hjemmel i lov.

Ifølge GDPR artikkel 9 nr. 1 er det i utgangspunktet forbudt å behandle «særlige kategorier av personopplysninger», herunder helseopplysninger. Behandling av slike personopplysninger er særlig strengt regulert gjennom artikkel 9 nr. 2 som kommer i tillegg til de alminnelige kravene i forordningen. Etter artikkel 9 nr. 2 bokstav j kan særskilte kategorier personopplysninger behandles dersom behandlingen er nødvendig for arkivformål i allmennhetens interesse, for formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller for statistiske formål. Bestemmelsen viser videre til artikkel 89 nr. 1, og stiller med det krav til ivaretagelse av de registrertes rettigheter og friheter. Bestemmelsen oppstiller også krav om at de nasjonale rettsgrunnlagene skal stå i et rimelig forhold til de målene som skal oppnås, være forenlig med de grunnleggende personvernprinsippene og inneholde egnede og særlige tiltak for å verne den registrertes rettigheter og friheter.

Personvernforordningen inneholder også en rekke generelle bestemmelser om den registrertes rettigheter og den behandlingsansvarliges plikt til å følge opp disse, jf. artiklene 12 til 22. Den registrerte er den personen som informasjonen kan knyttes til. Rettighetene gir den registrerte blant annet rett til innsyn, dataportabilitet og begrenset behandling av personopplysninger.

Behandling for arkivformål i allmennhetens interesse, for formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller for statistiske formål står i en særstilling og er spesifikt regulert en rekke steder i personvernforordningen, jf. artikkel 5 nr. 1 bokstav b og e, artikkel 9 nr. 2 bokstav j, artikkel 14 nr. 5 bokstav b, artikkel 17 nr. 3 bokstav d, artikkel 21 nr. 6 og artikkel 89. Disse særlige reguleringene utvider adgangen til å behandle personopplysninger for ovennevnte formål, og begrenser under visse vilkår den behandlingsansvarliges plikter. Personvernforordningen markerer med særreguleringene at det er viktig for allmennheten at det er en utstrakt åpning for å behandle personopplysninger for disse formålene.

Også i den norske personopplysningsloven er det bestemmelser som presiserer vilkårene for å behandle personopplysninger til vitenskapelig eller historisk forskning eller statistiske formål, jf. blant annet §§ 8, 9 og 10. Behandling av personopplysninger for disse formålene har en viktig rolle i samfunnet, og derfor i regelverket. Arkive-

ring, forskning og statistikk bidrar til folkeopplysning og understøtter analyse, beslutningstaking og samfunnsdebatt. Dette er essensielt i et velfungerende demokrati.

22.2 Forslaget i høringsnotatet og bakgrunnen for dette

22.2.1 Bakgrunnen for forslaget

Tilgang til data er en nødvendig forutsetning for å kunne vurdere kvaliteten i tjenestene, tilstanden i barnevernet, og for å utvikle forskning av høy kvalitet. Det er derfor viktig å legge til rette for et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag om aktiviteten i barnevernet, og om hvordan det går med barn og familier som mottar tiltak.

I NOU 2023: 7 påpekte Barnevernsutvalget at dagens kunnskapsgrunnlag om barnevernet er mangelfullt på flere områder. Utvalget trakk fram manglende tilgang på statistikk og basisinformasjon som en hovedutfordring, og pekte på at det mangler grunnleggende informasjon om barn og familier i barnevernet. Dette omfatter blant annet registerdata om barn som ikke bor hjemme og beslutningsprosesser ved flytting av barn. Utvalget understreket at beslutningstakere trenger mer kunnskap om barnevernets situasjon på ulike områder, spesielt gjelder dette politiske og administrative nivåer som utformer politikk og prioriteringer. Samtidig er barnevern et område som ofte er kontroversielt og derfor må være gjenstand for innsyn og kritikk fra befolkningen. Tilgjengelig basisinformasjon er nødvendig for å legitimere og begrunne beslutninger. Utvalget foreslo derfor å etablere en samlet datainfrastruktur for barnevernet, som omfatter innsamling, sammenstilling, kobling, formidling og tilgjengeliggjøring av data fra både kommunene, barneverns- og helsenemnda, Bufetat og andre offentlige registre. Utvalget mente ansvaret for dette for eksempel kunne legges til Bufdir.

I forarbeidene til barnevernsloven, som presiserer at departementet har ansvaret for statistikk og analyser om barnevernet, ble det vist til at direktoratet mottar data i et «datavarehus» som brukes til analyser av barnevernsområdet. Det ble også påpekt at direktoratet jobber med å utvikle en «rapporteringsbank» for bedre analyser og effektiv rapportering. Målet var å legge til rette for å samle og sammenstille data fra det kommunale barnevernet for rapportering og styring, både på statlig og kommunalt nivå.⁴

⁴ Prop. 84 L (2019–2020) kapittel 9.

Buudir har i samarbeid med SSB utviklet en løsning for automatisk innsending av data fra de kommunale barnevernstjenestenes fagsystemer. Dataene som rapporteres behandles i en sentral registerløsning, som driftes av SSB. Buudir er behandlingsansvarlig, mens SSB er databehandler. SSB viderebehandler dataene for å utarbeide offisiell statistikk, og er behandlingsansvarlig for denne behandlingen. Det juridiske ansvaret for behandlingen av dataene er derfor det samme som for behandlingen av personopplysninger i KOSTRA-rapporteringen.

Registeret behandler kun de opplysningene som er nødvendige for rapporteringen i samsvar med tidligere krav. Som ved KOSTRA-rapporteringen, består innsendingen fra barnevernstjenesten av datasett på individnivå, knyttet til fødselsnummer eller d-nummer. Forskjellen fra det gamle systemet er at det nå også innhentes opplysninger for å beregne tallene som tidligere ble rapportert i kommunenes halvårsrapporter.

Individdataene som lagres i den nye registerløsningen, vil bli brukt av Buudir for analyser og i direktoratets statistikkproduksjon.

22.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet påpekte i høringsnotatet at å etablere et nasjonalt barnevernsregister som samler data fra både kommune og stat vil gi muligheter til å systematisere og sammenstille opplysninger på en måte som gir ny kunnskap om tilstanden og utviklingen i barnevernet. Dette vil være nyttig for den videre utviklingen av barnevernssektoren. Departementet understreket også at et slikt register vil være et statistisk register, som hovedsakelig vil behandle strukturerte data.

På bakgrunn av dette foreslo departementet en ny bestemmelse i barnevernsloven om et nasjonalt barnevernsregister. Samtidig sendte departementet på høring et forslag til en forskrift om behandling av personopplysninger i det nasjonale barnevernsregisteret (barnevernsregisterforskriften). Utkastet inkluderte blant annet bestemmelser om behandlingsansvar, databehandleravtaler, registerets innhold og kapitler med utfyllende bestemmelser om behandling av opplysninger i registeret og om informasjonssikkerhet.

22.3 Høringsinstansenes syn

I underkant av 30 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om en ny bestemmelse om nasjonalt barnevernsregister. Om lag 20 av disse støtter for-

slaget eller ser behovet for og nytteverdien av å etablere et barnevernsregister. Blant disse er *Buudir*, *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)*, *Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU)*, *RKBU Nord*, *RKBU Vest*, *R-Bup Øst og Sør* og *RKBU Midt (felles svar fra RKBU)*, *UiT Norges arktiske universitet* *Det helsevitenskapelige fakultet*, *Bærum kommune*, *Horten kommune*, *Kristiansand kommune*, *Lillestrøm kommune*, *Abelia*, *Barnevernsledernetverket i Agder, KS*, *Norsk Fosterhjemsforening*, *Organisasjonen for barnevernsforeldre*, *Pilar – kompetansetjenesten for psykisk helse og barnevern* og *Stendi AS*.

Datatilsynet og *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* er uenige i forslaget. *Datatilsynet* mener at inngrepet i personvernet, slik det er foreslått i høringsnotatet, ikke er forholdsmessig. Tilsynet kommer samtidig med innspill til hvordan formålet med registeret kan defineres i lovbestemmelsen. De påpeker at formålsbestemmelsen ikke omfatter ivaretagelse av de registrertes integritet, etikk eller lignende, og mener at formålet burde inkludere en begrensning som sikrer at behandlingen av opplysningene gir nytte for barnevernstjenesten. Tilsynet mener at formålsangivelsen er så vid at det er vanskelig å fastslå grensene, så lenge bruken har relevans for barnevernstjenesten. *Datatilsynet* oppfordrer til at formålet i § 13-7 tredje ledd avgrenses på denne måten:

«Statistikk og analyser basert på personopplysninger i registeret kan 'kun' brukes som grunnlag for administrasjon, styring og planlegging 'av barneverntjenesten', samt ved tilsyn med kommunenes oppfyllelse av plikter etter barnevernsloven.»

Flere høringsinstanser kom også med innspill til innholdet i og utformingen av en ny forskrift om behandling av personopplysninger i det nasjonale barnevernsregisteret. Blant disse var *Datatilsynet*, *NIM*, *SSB*, *Sandnes kommune*, *Abelia*, *Fokus på barnevernet*, *Forandringsfabrikken kunnskapssenter* og *Menneskerett Norge*.

22.4 Departementets vurdering

22.4.1 Hjemmel for et nasjonalt barnevernsregister

Barnevernet forvalter inngripende tiltak som har stor betydning for barns og familiers liv. Det er avgjørende at både myndigheter og befolkningen kan stole på at tiltakene som iverksettes er basert på oppdatert kunnskap. Feil og uheldige utviklings-

trekk i sektoren kan få alvorlige konsekvenser og må oppdages tidlig. Barnevernsutvalget, Barnevernsinstitusjonsutvalget og den nylig gjennomførte områdegjennomgangen av barnevernsinstitusjoner har påpekt behovet for bedre statistikk på barnevernsområdet. Rapportene peker på både manglende statistikk på konkrete områder og at dataene er lite samordnet.

I dag forvalter Bufdir, Sentralenheten for barneverns- og helsenemnda og SSB data om barnevernet. Dette gjør det vanskelig å få et helhetlig bilde av forløpene for barn som mottar tiltak, særlig de mest inngripende tiltakene der både statlig og kommunalt barnevern er involvert. Det gjør det også vanskelig å drive god fagutvikling og styring av sektoren.

Barn og foreldre i utsatte situasjoner må få den hjelpen de trenger av barnevernet. Samtidig må undersøkelser og tiltak baseres på kunnskap om hvilke metoder og tiltak som har positiv effekt og som er til det enkelte barnets beste. Departementet er enig med Barnevernsutvalget i at et effektivt og rettssikkert barnevern krever et solid informasjonsgrunnlag, kunnskapsbaserte tiltak og forskning av høy kvalitet. Tilgang til statistikk og informasjon om barn og familier i barnevernet er nødvendig for å vurdere kvaliteten i tjenestene, effekten av tiltakene på aggregert nivå og tilstanden i barnevernet.

Formålet med å utvikle statistikk og analyser på barnevernsområdet er å bidra til at barn og familier som har behov for hjelp, får riktig oppfølging og tiltak. God statistikk er også viktig for å vurdere effekten av tiltakene og sikre forsvarlig saksbehandling. Et solid kunnskapsgrunnlag kan styrke tilliten til barnevernet og legge til rette for en opplyst og kunnskapsbasert offentlig samtale om sektoren.

Et nasjonalt barnevernsregister vil gi Bufdir mulighet til å systematisere og sammenstille data, som dermed vil kunne gi ny kunnskap om barnevernet. Det vil gjøre det enklere for direktoratet å lage analyser om bruken og effekten av barnevernstiltak, oppfyllelse av lovkrav og forløp i barnevernet. Et register vil gi myndighetene bedre styringsinformasjon på et overordnet nivå og gjøre det mulig å gi offentligheten innsikt i tilstanden og utviklingen i sektoren. Det vil også gjøre det enklere å sammenstille informasjon om barnevernet hyppigere og raskere enn i dag. Det vil blant annet bli enklere å gjennomføre analyser som gir et helhetlig bilde av tilbudet til barn som må flytte ut av hjemmet, og som mottar tjenester både fra de kommunale barnevernstjenestene og det statlige barnevernet (Bufetat).

Registeret vil gi grunnlag for analyser som kan brukes i direktoratets arbeid med å utvikle bedre tjenester for barn og familier. Bedre kunnskap om tilbudet barn og foreldre får i barnevernet, og hvordan det går med dem, er avgjørende for å utvikle gode anbefalinger for faglig praksis. Dette vil også styrke grunnlaget for politiske beslutninger i sektoren og støtte implementeringen av vedtatt politikk.

Opplysningene i barnevernsregisteret skal brukes til å utvikle og produsere statistikk og analyser. Etter søknad kan data også frigis til bruk i forskning, men det vil ikke være lov å bruke dataene til andre formål.

Registeret vil være et statistisk register, som i hovedsak kun behandler strukturerte data. For å utvikle statistikken i registeret, vil det likevel være nødvendig å behandle personopplysninger om identifiserbare enkeltpersoner, som fødselsnummer eller andre personentydige identifikasjonsnummer. Samtidig vil kun et meget begrenset antall personer i direktoratet ha tilgang til personopplysningene. Barnevernsjournaler eller hele dokumenter knyttet til registrerte privatpersoners saker vil ikke bli innhentet til registeret. Registeret vil ikke inneholde navn, og det vil ikke være mulig for uvedkommende å identifisere enkeltpersoner, verken direkte eller indirekte gjennom krysskopling av opplysninger. Utad vil registeret ikke inneholde informasjon som kan lede tilbake til bestemte personer eller saker.

Selv om formålet er å bidra til gode tjenester og rettssikker saksbehandling, skiller behandlingen av opplysninger til statistikk og analyser seg fra andre formål. Behandlingen av personopplysninger er begrunnet i myndighetenes behov for å systematisere og sammenstille opplysninger for å utvikle kunnskap om barnevernstiltak, deres effekt på barn og familier og for å følge utviklingen i det kommunale barnevernet. Dette forutsetter behandling av personopplysninger, inkludert opplysninger som faller inn under særlige kategorier av personopplysninger. Det er også behov for at opplysningene lagres over tid. Kunnskapsbehovet i barnevernssektoren tilsier at det er nødvendig med mer omfattende behandling av individdata til analyseformål, inkludert muligheten for å sammenstille data fra ulike kilder.

At opplysningene gjelder sårbare barn og unge, gjør det viktig at grunnlaget for behandlingen er tydelig og presist. Behandlingen skal skje på en åpen, forutsigbar og rettferdig måte. Departementet mener at en ny lovbestemmelse, med tilhørende forskrift, vil bidra til å oppnå dette.

På denne bakgrunnen viderefører departementet forslaget om en ny bestemmelse i barnevernsloven som gir hjemmel til å etablere et nasjonalt barnevernsregister for å utvikle statistikk og analyser om barnevernet. Forslaget inneholder også nærmere regler for behandlingen av opplysninger i registeret. Denne nye bestemmelsen vil supplere dagens generelle bestemmelse om statistikk og analyse i barnevernsloven § 16-2 første ledd. For å imøtekomme innspill fra *Datatilsynet* er lovutkastet endret fra forslaget som ble sendt på høring.

Departementet viser til lovforslaget i ny § 13-7.

22.4.2 Rammene for registeret og behandlingen av opplysninger

Departementet viderefører forslaget om å presisere at registeret kan inneholde personopplysninger tilknyttet fødselsnummer eller andre personentydige identifikasjonsnummer. Dette er nødvendig for å samle inn og identifisere samme person i ulike saker og på tvers av kommuner. Informasjonen vil danne grunnlaget for analyser av blant annet omfanget av og årsaken til flytting mellom kommuner. Behandling av fødselsnummer er også nødvendig for å koble data fra andre registre.

Departementet understreker at disse personopplysningene kun vil være tilgjengelige for et svært begrenset antall personer i direktoratet, som har et klart tjenstlig behov for tilgangen. Fødselsnummer vil kun være tilgjengelig for særskilt autoriserte analytikere, og utelukkende for å koble registerdata mot data fra andre kilder. Departementet vil regulere hvilke kilder barnevernsregisteret kan kobles mot i forskrift.

Det nasjonale barnevernsregisteret vil, i tråd med dagens kommunerapportering, ta utgangspunkt i individdata fra de kommunale barnevernstjenestene. Departementet foreslår imidlertid å gjøre inngangen bredere, slik at registeret også kan behandle personopplysninger fra andre aktører i barnevernet, som Bufetat og barneverns- og helsenemnda. Data fra private leverandører som utfører oppgaver etter barnevernsloven kan også inkluderes. Hensikten er å gi Bufdir muligheten til å lage analyser som gir et helhetlig bilde av tjenester for barn som må flytte ut av hjemmet og mottar tiltak både fra første- og andrelinjen. Dette er viktig for å vurdere effekten av tiltakene barna og familiene mottar.

Forslaget åpner for at registeret kan behandle personopplysninger som er samlet inn av organer som utfører oppgaver etter barnevernsloven. Kun

organer som utøver oppgaver etter barnevernsloven kan pålegges å utlevere opplysninger til registeret. Dette gjelder selv om registeret også kan inneholde opplysninger etter GDPR artikkel 9 og 10, inkludert opplysninger om helseforhold.

Departementet viderefører forslaget om å presisere formålet med det nasjonale barnevernsregisteret. Formålet med registeret skal være å behandle personopplysninger for å utvikle statistikk og analyser om barnevernet knyttet til to hovedområder:

- effekten av ulike tiltak i barnevernet, og hvordan disse påvirker barn og familier som mottar tjenestene
- utviklingen i barnevernstjenestene

Bakgrunnen for presiseringen av formålet er at enhver behandling av personopplysninger etter GDPR artikkel 5 nr. 1 bokstav b skal ha et uttrykkelig angitt formål som er saklig begrunnet i den behandlingsansvarliges virksomhet. Samtidig er det verken mulig eller hensiktsmessig å gi en uttømmende beskrivelse av alle problemstillinger og analyser som kan belyses og gjennomføres med data fra de kommunale barnevernstjenestene. Forslaget legger vekt på at formålet ikke skal være for snevert, men reflektere det reelle behovet.

Angivelsen av formålet skal også tydeliggjøre at behandlingen skjer for statistiske formål slik det er beskrevet i forordningen. Av GDPR fortalepunkt 162 framgår det at behandling for statistiske formål betyr at resultatet av behandlingen er aggregerte data, ikke personopplysninger. Resultatene kan heller ikke brukes som støtte for tiltak eller beslutninger som direkte gjelder en bestemt fysisk person. Behandlingen av opplysninger i barnevernsregisteret vil gi grunnlag for statistisk og aggregerte data som skal danne grunnlaget for allmenne, samfunnsmessige tiltak. Departementet anser behandlingen av opplysninger i barnevernsregisteret som et statistisk formål etter forordningen.

Departementet foreslår videre en presisering av formålet med statistikk og analyser basert på personopplysninger i barnevernsregisteret. Etter innspill fra *Datatilsynet* har departementet endret ordlyden sammenlignet med det opprinnelige forslaget. Den nye formuleringen gjør det tydelig at personopplysninger i registeret bare kan brukes som grunnlag for å utvikle statistikk og analyser om barnevernet. Registeret skal gi grunnlag for styring og planlegging av både det statlige barnevernet og de kommunale barnevernstjenestene. Departementet presiserer at begrensningen i for-

målet gjelder kun for statistikk og analyser som er laget med hjemmel i denne bestemmelsen. SSBs behandling av personopplysninger fra registeret til offisielle statistikkformål reguleres av statistikkloven.

Opplysningene vil bli aggregert til et statistisk nivå, slik at enkeltpersoner ikke kan identifiseres. I små kommuner kan forekomsten i statistiske rapporter være så lav at opplysningene likevel kan anses som personopplysninger. I slike tilfeller må opplysningene behandles deretter. Departementet anser det hensiktsmessig å presisere bruksområdet for en helhetlig framstilling av og ramme for aktiviteten i registeret.

Departementet viderefører også forslaget om at registeret kun skal behandle personopplysninger som er nødvendige for formålet. Det skal ikke innhentes eller på annen måte behandles flere opplysninger enn nødvendig. Opplysningene skal ha saklig sammenheng med formålet og må ha betydning for arbeidet med å følge opp barnevernstjenesten og vurdere effekten av barnevernstiltak.

Departementet viderefører også presiseringen om at opplysningene i barnevernsregisteret ikke kan brukes til formål som er uforenlig med formålsbestemmelsen. Denne formuleringen er i samsvar med GDPR artikkel 5 nr. 1 bokstav b, som tillater behandling til statistiske og forskningsmessige formål dersom disse ikke er uforenlige med det opprinnelige formålet. Behandling for disse formålene vil som hovedregel være tillatt.

Det vil derimot ikke være tillatt å gjenbruke personopplysningene til vitenskapelig eller historisk forskning eller for statistiske formål som anses uforenlige med formålene nevnt i formålsbestemmelsen. Bestemmelsen knytter dermed behandlingen av personopplysningene i registeret til det fastsatte formålet, og begrenser viderebehandling. Departementet antar at dette unntaksvis vil hindre forskning eller statistikkutforming.

Departementet viderefører også forslaget om at departementet gis hjemmel til å fastsette forskrift med utdypende bestemmelser om behandlingen av personopplysninger i barnevernsregisteret. Ifølge GDPR artikkel 6 nr. 2 kan statene i nasjonal rett innføre mer «spesifikke bestemmelser for å tilpasse anvendelsen av reglene for behandling i denne forordning». Departementet foreslår å kunne gi forskriftsregler om registeret, inkludert pålegg om at organer og private som utfører oppgaver etter barnevernsloven, skal utlevere opplysninger som er nødvendige for registre-

rets formål, og regler om behandlingen av personopplysninger i registeret.

Departementet viser til lovforslaget til ny § 13-7.

22.4.3 Personvernkonsekvenser og forholdsmessigheten av et nasjonalt barnevernsregister

Behandlingen av barnevernsopplysninger i et nasjonalt barnevernsregister vil ha personvernkonsekvenser for barna og familiene opplysningene gjelder. Registeret vil i stor skala systematisk behandle taushetsbelagte personopplysninger kan knyttes til enkeltindivider. Det er nødvendig å bruke personentydige identifikasjonsnummer for å kunne gjenkjenne individene på tvers av ulike saker og kommuner og forvaltningsnivåer. Selv om behandlingen ikke får noen direkte faktiske eller rettslige konsekvenser for den enkelte, utgjør dette et inngrep i den registrertes integritet og personvern.

Registeret vil behandle opplysninger som er å anse som helseopplysninger – en særlig kategori av personopplysninger etter GDPR artikkel 9 – og opplysninger om lovbrudd etter artikkel 10. Personopplysninger om barn har også en særlig beskyttelse etter personvernlovgivningen.

Etableringen av et nasjonalt barnevernsregister vil derfor innebære et personverninngrep, som må vurderes i lys av den samfunnsmessige nytten. *Datatilsynet* har påpekt at personvernlovgivningen krever en forholdsmessighetsvurdering der inngrepet i personvernet må stå i forhold til den nytten registeret vil gi samfunnet. Hva opplysningene i registeret kan brukes til og hvilken samfunnsmessig nytte registerbehandlingen vil ha er omtalt i kapittel 22.4.1. Et sentralt spørsmål når nødvendighet og forholdsmessighet skal vurderes, er om formålet bak på å etablere et nasjonalt barnevernsregister kan oppnås på andre måter som er mindre personverninngrepene.

Et alternativ til å etablere et nasjonalt barnevernsregister er å videreføre dagens rapportering, hvor kommunene leverer summariske data til SSB. Denne metoden gir oversiktsdata om den kommunale barnevernssektoren, som kan belyse strukturelle forhold og utviklingstrekk. Imidlertid gir summariske data et dårligere grunnlag for å analysere årsakssammenhenger, som hvorfor visse tiltak virker eller ikke virker for barn og familier.

Et annet alternativ er å bruke forskningsprosjekter som benytter utvalgs- eller intervjuundersøkelser blant nåværende og tidligere mottakere av barnevernstjenester. Dette er en mindre inngri-

pende metode, men har flere svakheter, som risiko for skjært frafall og selektiv deltakelse. I tillegg er metoden lite egnet til å følge utvikling over tid eller lage statistikk som kan dokumentere endring. Disse svakhetene vil både svekke kvaliteten på den informasjonen som samles inn, og skape usikkerhet om datakvalitet, representativitet og gyldighet. Det vil dessuten være forskningsetiske utfordringer knyttet til rekruttering og gjennomføring av slike undersøkelser. Slike undersøkelser og forskningsprosjekter er dessuten ofte svært tidkrevende.

Departementet vurderer på bakgrunn av dette at de alternative tiltakene ikke vil gi tilstrekkelig styringsinformasjon om barnevernssektoren. For å utvikle pålitelig kunnskap om barnevernet, er det avgjørende å ha tilgang til store mengder detaljer og pålitelig data. Et nasjonalt barnevernsregister vil gi den nødvendige informasjon til å lage statistiske analyser som kan styrke styringen av barnevernet og sikre bedre tjenester for barn og familier.

Registeret vil være et statistisk register, primært bestående av data på individnivå om barn som mottar tjenester fra kommunale barnevernstjenester. Dataene vil hovedsakelig være tall (som kommunenummer, datoer og kodeverk), men enkelte fritekstfelt kan brukes for å gi forklaring, for eksempel for å forklare bruk av kodetall for «annet». Dataene inneholder ikke navn, men knyttes til fødselsnummer eller d-nummer. Dette er nødvendig for å kunne følge individuelle forløp over tid og ved flytting mellom kommuner. Fødselsnummeret/d-nummeret vil være skjult i registeret, og erstattet av et eget ID-nummer. Analytikere vil ikke ha tilgang til fødselsnummer/d-nummer for gjennomføring av analyser av data fra registeret. Se omtale i kapittel 22.4.2 om at identifiserbare opplysninger bare vil være tilgjengelig for et meget begrenset antall personer i direktoratet, og det vil bli stilt strenge krav til informasjonssikkerhet. Departementet understreker også at det ikke vil bli innhentet barnevernsjournaler eller andre dokumenter tilknyttet en registrert sak. Opplysningene fra registeret skal bare kunne brukes og formidles i samsvar med det som er tydelig fastsatt i lov eller forskrift. Departementet mener dette reduserer personvernulempene for de registrerte betydelig.

Departementet påpeker at det allerede finnes langvarig praksis med behandling av personopplysninger tilknyttet personentydige identifikasjonsnummer for statistikkformål i barnevernet. Kommunene rapporterer årlig individdata til SSB gjennom KOSTRA-rapporteringen med hjemmel i bar-

nevernsloven § 16-2. Opplysningene er blant annet blitt koblet med sosioøkonomiske data og skoleresultater og lagret i henhold til statistikkloven. Opplysningene brukes til utarbeidelse av offisiell statistikk. Etter søknad har eksterne forskere også fått tilgang til opplysningene, og koblet opplysningene med andre datakilder. Departementets forslag om et nasjonalt barnevernsregister innebærer at dagens praksis får et tydeligere og mer presist rettslig grunnlag i barnevernsloven, og at behandlingen av barnevernsdata for statistiske formål skjer innenfor betryggende rettslige rammer. Forslaget innebærer også at direktoratet vil kunne behandle innrapporterte individdata fra kommunene for gjennomføring av statistiske analyser over lengre tid enn i dag, og det vil utvide muligheten til å koble data fra det kommunale barnevernet med andre data. Departementet vil tydelig og uttømmende regulere i forskrift hvilke datakilder opplysninger fra det nasjonale barnevernsregisteret kan kobles mot. I tillegg legger departementet til grunn at en utvidelse av datakilder krever at det gjennomføres en selvstendig personvernkonsekvensvurdering etter GDPR artikkel 35, før en slik utvidelse kan skje.

Etablering av et nasjonalt barnevernsregister vil gjøre det mulig å systematisere og sammenstille opplysninger for å utvikle kunnskap om effekten av barnevernstiltak, hvordan tiltakene påvirker barn og familier, og utviklingen i barnevernstjenestene. Dette vil forbedre myndighetenes styringsinformasjon på et overordnet nivå. Formålet med registeret er å gi et solid og forsvarlig kunnskapsgrunnlag som kan støtte vurderingene av barnevernets tilstand og behovet for endringer.

Departementet vurderer at behovet for oppdatert og detaljert informasjon om barnevernet veier tyngre enn de personvernmessige konsekvensene av behandlingen. Den planlagte behandlingen av personopplysninger anses derfor som nødvendig og forholdsmessig. Opplysningene vil ikke bli brukt til å treffe beslutninger om enkeltpersoner, men vil fremme barnas interesser på et mer generelt nivå.

Departementet har merket seg *Datatilsynets* innspill knyttet til enkelte bestemmelser i forslaget til forskrift som ble sendt på høring, og oppfatter at *Datatilsynet* mener forholdsmessigheten av etableringen av registeret vil avhenge av helheten i regelverket. Departementet er enig i dette, og at regulering i forskrift er nødvendig og viktig for å sikre forholdsmessigheten i inngrepet.

Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 fastslår at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn

i alle handlinger som berører barn. Videre, i artikkel 16, slås det fast at ingen barn skal utsettes for ulovlig innblanding i sitt privatliv. Barnets rett til menneskeverd, retten til å bli hørt og retten til at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, følger også av Grunnloven § 104. Høyesterett uttalte i Rt. 2015 s. 93 at «det er nær forbindelse mellom privatliv og regelen om at barnets beste skal være ett grunnleggende hensyn». Barnets rett til vern av sin personlige integritet må derfor vurderes i lys av hensynet til barnets beste.

Formålet med å etablere et nasjonalt barnevernsregister er å skape et solid og forsvarlig kunnskapsgrunnlag om barnevernssektoren. Registeret vil danne grunnlaget for analyser som blant annet kan inngå i myndighetenes arbeid med å utvikle gode tjenester for barn og familier som trenger hjelp fra barnevernet. Bedre kunnskap om tilbudet barn og foreldre har fått, er avgjørende for å utvikle gode anbefalinger for faglig praksis framover.

Basert på den viktige interessen av å registrere og analysere individdata for statistikk- og analyseformål, og vurdert mot personverntiltak og klare rammer for behandlingen, anses det nødvendig og forholdsmessig å behandle disse opplysningene. Departementet har vurdert motforestillingene knyttet til barns rett til særlig beskyttelse, men mener at behandlingen fortsatt er nødvendig og forholdsmessig. Det er blant annet lagt

betydelig vekt på at dataene skal aggregeres og at informasjonen ikke vil brukes til å ta beslutninger om enkeltpersoner, men snarere brukes for å fremme barns interesser mer generelt. Registeret vil ikke inneholde navn, og uvedkommende vil ikke kunne identifisere enkeltpersoner, verken direkte eller gjennom krysskopling av data.

Departementet mener på bakgrunn av dette at etableringen av et nasjonalt barnevernsregister er i samsvar med både barnekonvensjonen og Grunnloven § 104.

22.4.4 Forskrift om behandling av personopplysninger i det nasjonale barnevernsregisteret

Flere høringsinstanser har kommet med innspill til forslaget om forskrift for behandling av personopplysninger i det nasjonale barnevernsregisteret.

Basert på innspillene har departementet behov for å utarbeide et nytt forslag til forskrift. Dette inkluderer bestemmelser om behandlingsansvar, registerets innhold, utfyllende regler for behandling av opplysninger og informasjonssikkerhet. Departementet vil involvere relevante instanser, som *Datatilsynet*, i arbeidet. Et revidert utkast til forskrift vil bli sendt på alminnelig høring.

23 Andre forslag

23.1 Endring av ordlyden om ny undersøkelse etter henleggelse mv.

Når en undersøkelse henlegges, gir barnevernsloven § 2-5 siste ledd barnevernstjenesten hjemmel til å fastsette i henleggelsesvedtaket at en ny undersøkelse settes i gang innen seks måneder etter henleggelsen. Loven setter nærmere vilkår for denne adgangen. I dagens ordlyd står det at slik undersøkelse skal «gjennomføres inntil» seks måneder. Dette innebærer at undersøkelsen ikke bare skal settes i gang, men også fullføres innen seks måneder. Dette samsvarer ikke med uttalelsene i forarbeidene, jf. Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 8.2.5.7. Der framgår det at regelen innebærer at den planlagte etterfølgende undersøkelsen må igangsettes senest seks måneder etter henleggelsen.

Departementet foreslår å endre lovens ordlyd slik at ordlyden tydelig samsvarer med intensjonen bak bestemmelsen. Departementet foreslår på bakgrunn av dette å erstatte «gjennomføres inntil» med «igangsettes innen» i ordlyden. Forslaget har vært på høring, og høringsinstansene støtter endringen.

Departementet viser til lovforslaget i § 2-5 fjerde ledd andre punktum.

Departementet foreslår for øvrig å rette en feil henvisning i § 4-2.

23.2 Presisering av konsekvensene av anmerkninger på uttømmende politiattest

Barnevernsloven stiller krav om politiattest for personer som skal godkjennes som fosterforeldre eller som skal ta imot barn i avlastningshjem. I § 12-11 sjette ledd stilles det krav om at de som vil ta på seg slike oppgaver, legger fram en uttømmende og utvidet politiattest etter politiregisterloven § 41. En uttømmende politiattest viser alle strafferettslige reaksjoner som er registrert i reaksjonsregisteret uten tidsbegrensning. Konsekvensene av anmerkninger på politiattesten reguleres i åttende ledd. Der framgår det at anmerk-

ninger knyttet til visse straffebud innebærer at personen ikke skal få adgang til å ha oppgaver overfor mindreårige, jf. § 12-11 åttende ledd første punktum. Dette gjelder anmerkninger knyttet til straffebud som omfattes av en barneomsorgsattest etter politiregisterloven § 39 første ledd. En barneomsorgsattest skiller seg fra en «uttømmende politiattest», ved at den ikke viser alle strafferettslige reaksjoner i reaksjonsregisteret. Barneomsorgsattesten er begrenset uttømmende. Hvis anmerkningene på den uttømmende attesten gjelder andre straffebud enn de som dekkes av en barneomsorgsattest, avhenger konsekvensene av en skjønsmessig vurdering, jf. barnevernsloven § 12-11 åttende ledd annet punktum. Vurderingen skal baseres på om anmerkningen skaper tvil om personen egner seg for oppgaven.

For enkelte straffbare forhold som dekkes av en barneomsorgsattest, gjelder det en tidsbegrensning for hvor lenge anmerkningen står på barneomsorgsattesten, jf. politiregisterloven § 40. Når tidsbegrensningen er nådd, vil slike anmerkninger ikke lenger framgå av en barneomsorgsattest, og personen er ikke lenger forhindret fra å utføre oppgaver overfor mindreårige. Slike anmerkninger vil likevel fortsatt stå på en uttømmende politiattest etter politiregisterloven § 41. Dette gjelder selv om tidsbegrensningen har utløpt for anmerkninger på barneomsorgsattesten. I forarbeidene til tidligere barnevernslov, jf. Prop. 40 L (2010–2011) kapittel 5.2, ble det fastslått at konsekvensene av denne type anmerkninger skal vurderes skjønsmessig for personer som skal godkjennes som fosterforeldre eller motta barn i avlastningshjem. Reglene om at personer skal være absolutt forhindret fra å utføre oppgaver overfor mindreårige gjelder bare anmerkninger som ville gått fram av en barneomsorgsattest. Tidligere forskrift om politiattest i henhold til barnevernloven (1999), jf. § 7 presiserte dette, men den ble ikke videreført i den nye forskriften om politiattest etter barnevernsloven (2022), da den ble ansett som unødvendig.

Departementet mener barnevernsloven § 12-11 åttende ledd bør endres for å unngå tolkningstvil omkring konsekvensene av en anmerking på en

utvidet og uttømmende politiattest. Departementet mener det er behov for å tydeliggjøre konsekvensene av anmerkninger som ikke framgår av en barneomsorgsattest, og foreslår å presisere dette i loven. Departementet foreslår å tilføye at skjønns-

bestemmelsen også gjelder øvrige anmerkninger som ikke ville framgått av barneomsorgsattest etter politiregisterloven § 39 første ledd.

Departementet viser til lovforslaget i § 12-11 åttende ledd.

24 Økonomiske og administrative konsekvenser

24.1 Innledning

Dette kapittelet beskriver de økonomiske og administrative konsekvensene av lovforslag og tiltak i meldingsdelen. Proposisjonen inneholder både pedagogiske, juridiske og økonomiske tiltak, som samlet sett skal bidra til økt samarbeid på tvers av sektorer, legge til rette for bedre vurderinger og dermed gi barnevernet bedre forutsetninger for å gi rett hjelp til særlig utsatte barn og familier. Dette vil gi styrket rettssikkerhet for barn og familier i barnevernet. Viktigheten av en god barndom har imidlertid også verdier som er vanskelige å tallfeste. Kapittelet gir ikke en beskrivelse av slike samfunnsøkonomiske virkninger, eller en uttømmende beskrivelse av hvordan forslagene vil påvirke alle aktører. Hvordan barn, unge og familier vil påvirkes av forslagene, er en del av begrunnelsen for tiltakene og inngår i de foregående kapitlene.

Forslaget om å innføre en plikt for kommunene til å yte godtgjøring tiltenkt pensjonssparing til frikjøpte fosterforeldre vil ha en vesentlig merkostnad for kommunene, og er estimert til 127 mill. 2025-kroner. Forslaget om å redusere omfanget av kompetansekravet i kommunene fra å gjelde om lag 80 til om lag 10 prosent av de ansatte, vil øke kommunenes fleksibilitet og handlingsrom til å tilpasse kompetansen i barnevernstjenestene til lokale behov og hensyn. Med de foreslåtte endringene i kompetansekravet anslås økningen i fremtidige lønnsutgifter for kommunene til 82 mill. kroner. Merkostnadene med dagens kompetansekrav er estimert til 630 mill. kroner.

Tilsynsrapporter og utredninger har imidlertid over tid avdekket manglende kompetanse i barnevernet. Dette fører til at barn kan bli værende i en vanskelig situasjon over lang tid. For å møte denne utfordringen vil regjeringen prioritere tiltak for fortsatt å stimulere til kompetanseheving blant ansatte som skal gjennomføre undersøkelser og kartlegginger av barnas og familienes behov.

De tallfestede merkostnadene av de øvrige lovforslagene er estimert til om lag 16 mill. kroner,

fordelt på 9 mill. kroner for kommunene, 2,5 mill. kroner samlet for barnevernsinstitusjoner i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og Oslo kommune samt 4 mill. kroner for statsforvalterne. For flere av forslagene er det vanskelig å anslå konkrete budsjettmessige konsekvenser. Konsekvensene av flere av forslagene er isolert sett små, enten fordi endringen er liten eller omfatter relativt få barn. Summen av slike endringer vil likevel kunne ha konsekvenser av noe betydning for statsforvalterne og barneverns- og helsenemndene.

Barn og familier skal bli møtt av sterkere og stabile fagmiljøer som har nødvendig kapasitet, erfaring og kompetanse, uavhengig av hvor i landet de bor. Regjeringen vil derfor bidra til å lette kommunenes arbeid med barnevernssaker ved å legge til rette for mer samarbeid mellom kommuner om enkeltsaker og oppgaver, opplæring i god praksis og bedre tilgang på veiledning og bistand fra Bufetat i krevende saker. Kompetanseheving og veiledning er også viktig for at barnevernstjenestene skal kunne gjøre gode utredninger i forkant av en eventuell flytting fra hjemmet, og for at fosterhjemmet eller institusjonen i størst mulig grad skal kunne ivareta barna de har omsorg for.

Regjeringen har et mål om et mer fleksibelt og mindre differensiert institusjonstilbud, med større og mer fleksible institusjoner som kan ta imot barn med ulike utfordringer i ulike avdelinger. De administrative og økonomiske konsekvensene av en slik omstilling vil i hovedsak gjelde Bufetat og private leverandører av institusjonstiltak, men det vil også være behov for å styrke og endre innretningen på kartleggingen av barna og den helsehjelpen som tilbys, noe som vil ha konsekvenser for helseforetakene.

Noen forslag i lovproposisjon og melding omhandler videre utredninger, konkretiseringer av gjeldende rett og å innføre forskriftshjemler i loven. Det forutsettes at dette dekkes innenfor gjeldende budsjetttrammer. Eventuelle konsekvenser av forslag i forskrift, må utredes i forbindelse med forskriftsarbeidet. Tilsvarende kan det i utredningene gis anbefalinger som krever bud-

sjettmessig inndekning. Dette vil eventuelt bli behandlet i de ordinære budsjettprosessene.

Det er usikkerhet knyttet til anslagene på økonomiske konsekvenser. Departementet vil komme tilbake med oppdaterte beregninger av nødvendige budsjettendringer for de ulike aktørene i de ordinære budsjettfremleggene. Forslag med økonomiske konsekvenser vil ikke tre i kraft før det er budsjettmessig inndekning for dette. Der ikke annet er oppgitt omtales endringer i utgifter i 2026-kroner.

Lovforslagene vil sammen med andre nylige endringer som barnevernsreformen og ny barnevernslov, få konsekvenser for kommunenes fleksibilitet og handlingsrom, både i den enkelte saken og i organisering av tjenesten. Økonomisk og juridisk rammestyring er et hovedprinsipp for den statlige styringen av kommunene. Å redusere kompetansekravet vil øke kommunenes handlingsrom. Det vil også være frivillig for kommunen å benytte seg av kompetansetiltakene. I tillegg gir enkelte andre forslag barnevernstjenesten nye hjemler og dermed økt fleksibilitet og handlingsrom for oppgaveutførelsen. Dette gjelder blant annet hjemmel for midlertidig samværstans, nytt tiltak med kommunale botiltak med døgnbemanning, økt beslutningsmyndighet for fosterforeldre og varig fosterhjem. Andre forslag klargjør og presiserer rammene for barnevernstjenestens plikter, noe som kan bidra til mindre uklarhet, mer forutsigbarhet og tydeligere ansvarsforhold. Eksempler på dette er presiseringer i bestemmelsene om undersøkelsesplikt og oppfølgingsansvar, og presiseringer av hvilken kommune som har ansvaret for ettervern. Enkelte tiltak innebærer en mer detaljert styring av kommunene, for eksempel regulering av økonomiske rammevilkår for fosterhjem. Noen forslag innebærer også nye oppgaver, eksempelvis å behandle klager fra barn og fosterforeldre på flyttevedtak og plikt til å tilby oppfølging av foreldre ved tilbakeføring. Departementet legger imidlertid til grunn at reduksjon i kompetansekravet og at barnevernstjenesten får nye hjemler som gir økt fleksibilitet og handlingsrom i oppgaveutførelsen, samlet vil øke kommunenes handlingsrom. Tiltakene har også samlet sett til hensikt å bidra til bedre rettssikkerhet og at barn og familier får bedre hjelp, som kan forebygge problemutvikling og at barnevernstjenesten må iverksette ytterligere tiltak. Dette vil i så fall være bra for det enkelte barnet og være ressursbesparende for kommunen.

Barnevernet er en sektor der sentrale myndigheter styrer kommunenes ressursbruk gjennom

lov- og forskriftskrav. Det er i tillegg flere anbefalinger og veiledere som gir kommunene veiledning om hvordan oppgavene kan løses for å oppfylle lovkravene. Bortfall av kompetansekrav kan også til en viss grad øke behovet for veiledning i oppgaveutførelsen. Graden av offentlig myndighetsutøvelse og betydningen det har i enkeltpersoners liv tilsier, etter departementets syn, at det er nødvendig og rimelig med regulering. Det kan samtidig bemerkes at barnevernssektoren ikke er eller bør være styrt på konkret ressursbruk, for eksempel når det gjelder krav til bemanning, organisering og spesifikk utdanning.

24.2 Konsekvenser av foreslåtte lovendringer

24.2.1 Barns rett til å klage på vedtak om flytting

Det foreslås å gi barn, uavhengig av alder eller partsstatus, rett til å klage på vedtak om hjelpetiltak som barnevernstjenesten treffer om frivillige opphold i fosterhjem eller institusjon, jf. barnevernsloven § 3-2, og barnevernstjenestens vedtak om flytting mellom tiltak etter vedtak om omsorgsovertakelse, jf. barnevernsloven § 5-5. Barn over 15 år er i dag part i egen barneverns-sak. De foreslåtte endringene gjelder derfor barn under 15 år, uten partsrettigheter. Klage på vedtak etter barnevernsloven § 3-2 behandles av statsforvalteren, mens klage på vedtak etter barnevernsloven § 5-5 behandles av barneverns- og helsenemndene.

Departementet har ikke statistikk over antall vedtak barnevernstjenesten treffer i saker etter barnevernsloven § 3-2, noe som gjør det vanskelig å anslå hvor mange barn som vil klage til statsforvalteren. Barn uten partsrettigheter kan også i dag henvende seg til statsforvalteren med tilsynsklage og det er opprettet en egen klageportal for barn. Statsforvalteren er finansiert for behandling av disse klagen. Foreløpig har det kommet få slike klager. Departementet har ikke grunnlag for å mene at antall klager vil øke som følge av endringen, og legger til grunn at forslaget eventuelt vil kunne gi begrensede merutgifter for statsforvalterne.

Det er vanskelig å anslå hvor mange barn som vil klage til Barneverns- og helsenemnda på flyttevedtak etter § 5-5. Antall klager fra barn vil også avhenge av hvor mange fosterforeldre som vil klage på vedtak om flytting, jf. forslag i kapittel 13.3. Nemndene mottok i 2023 totalt 20 klager på vedtak om flytting etter § 5-5. I 2024 var det ingen

barn med partsstatus som klagde på flytvedtak etter § 5-5.

Departementet legger til grunn at nemndene vil kunne få noe økte utgifter til saksbehandling og til reise- og oppholdsutgifter for barn ved oppmøte i nemnda. Dette kan også gi merkostnader dersom barnet skal høres gjennom en sakkyndig eller talsperson. Eventuelle merkostnader for nemndene antas å være små.

Barnevernstjenestene må ta stilling til klagen, vurdere om vedtaket skal endres eller oversendes til statsforvalteren, eller forberede saken for klagebehandling i nemnda. Dette kan isolert sett føre til økt ressursbruk i tjenestene. Hvis det antas at antall klager per år vil være om lag 50, og barnevernstjenesten bruker tre dagsverk på behandling av klagen, vil økt ressursbruk være på om lag 0,6 årsverk for alle barnevernstjenestene til sammen.

24.2.2 Oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse

24.2.2.1 Vurdering av varighet og foreldrenes støttebehov i vedtak om omsorgsovertakelse

Departementet foreslår å lovfeste at Barneverns- og helsenemnda i vedtak om omsorgsovertakelse skal angi antatt varighet av omsorgsovertakelsen og foreldrenes støttebehov. Forslaget innebærer at nemndas vurderinger av disse temaene dokumenteres i vedtaket. Departementet foreslår at nemndas plikt til å omtale antatt varighet og foreldrenes støttebehov ikke skal være absolutt, da det ikke alltid vil være mulig eller hensiktsmessig. Nemnda skal kun angi varighet og støttebehov dersom det finnes konkrete holdepunkter for å gjøre det.

Dette er vurderinger som nemnda også gjør i dag, men forslaget stiller krav om at vurderingene dokumenteres tydeligere. Merarbeidet for nemndene ved å dokumentere vurderingene antas å være begrenset.

Barnevernstjenesten skal utfra nemndas vedtak, kunne lese om og eventuelt hva slags oppfølging foreldrene trenger. Barnevernstjenesten har allerede plikt til å følge med på barn og foreldres utvikling, og endringen innebærer ingen nye oppgaver for barnevernstjenesten. Den foreslåtte endringen har til hensikt å gjøre oppfølgingen av foreldrene mer målrettet og effektiv.

24.2.2.2 Plikt for barnevernstjenesten til å tilby oppfølging ved tilbakeføring

Det foreslås å lovfeste en plikt for barnevernstjenesten til å tilby oppfølging av barn og foreldre når vedtak om omsorgsovertakelse oppheves. Varigheten på oppfølgingen skal begrenses til inn-til seks måneder etter nemndas vedtak om tilbakeføring av barnet.

Det foreslås også at barnevernstjenesten, i samarbeid med barnet og foreldrene, skal lage en plan for oppfølgingen av familien etter tilbakeføringen. Oppfølgingen kan for eksempel innebære jevnlig kontakt mellom barnevernstjenesten og familien for å vurdere hvordan det går. Barnevernstjenesten kan også tilby veiledning og støtte tilsvarende det som i dag kan tilbys barn og foreldre etter barnevernsloven kapittel 8. Dersom familien ønsker det, skal barnevernstjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med andre relevante hjelpeinstanser. Barnevernstjenesten har allerede i dag en plikt til å formidle slik kontakt som en del av oppfølging av foreldre som mottar barnevernstiltak, jf. barnevernsloven § 8-3.

I 2023 ble 182 barn tilbakeført til foreldrene. Det er usikkert hvor mange familier som vil samtykke til oppfølging. Hvis det legges til grunn at alle familiene samtykker, og at oppfølgingen i gjennomsnitt innebærer to ukers arbeid (75 timer) per familie i løpet av seks måneder, vil det medføre en merutgift for barnevernstjenestene på om lag 8 millioner kroner per år.

24.2.3 Ny hjemmel for midlertidig stans av samvær

I dag kan barnevernstjenesten stanse samvær på grunnlag av nødrett. Departementet foreslår å gi barnevernstjenesten en klar hjemmel til å fatte vedtak om midlertidig stans av samvær, som er fastsatt av nemnda eller domstolen, dersom det er fare for at barnet blir skadelidende hvis samværet gjennomføres.

Forslaget gir en tydeligere rettslig ramme for barnevernstjenestens mulighet til å stanse samvær. Den nye bestemmelsen skal bygge på reglene for akuttvedtak, både når det gjelder vilkår og prosess. En tydeligere hjemmel kan gjøre det enklere og raskere for barnevernstjenesten å fatte nødvendige vedtak. Behovet for midlertidig samværsstans må vurderes konkret i hver enkelt sak, noe som kan føre til noe økt ressursbruk for kommunene til vurderinger og dokumentasjon. Et vedtak om samværsstans skal godkjennes av Barneverns- og helsenemnda, og foreldre og barn

med partsrettigheter kan påklage vedtaket. Det kan føre til noe merarbeid for nemndene til legalitetskontroll og klagebehandling. Partene, inkludert barn med partsrettigheter, har rett til advokat under klagebehandlingen. Det kan føre til økte utgifter til fri rettshjelp over Justis- og beredskapsdepartementets budsjettområde. Da samvær kun kan stanses når det er fare for at barnet blir skadelidende, vil omfanget av slike vedtak være begrenset. Det antas at forslaget ikke vil medføre vesentlige merutgifter til fri rettshjelp eller nemndene.

Dersom barnevernstjenesten fremmer begjæring om endring av samværet til nemnda innen tre uker fra vedtakstidspunktet for samværsstans, vil det midlertidige vedtaket gjelde inntil nemnda har behandlet saken om endring av samvær. Dette kan føre til noe redusert ressursbruk i barnevernstjenesten knyttet til organisering, tilrettelegging og gjennomføring av planlagte samvær i denne perioden, særlig i saker hvor tilsyn eller omfattende reisevirksomhet er nødvendig.

Det følger av forslaget at barnevernstjenesten på samme vilkår kan fatte vedtak om tilsyn under samvær. Ved vurdering av behovet for samværsstans, må barnevernstjenesten vurdere om det er tilstrekkelig å vedta tilsyn under samværet. Samvær med tilsyn vil kreve noe ekstra ressurser i form av personell og tid.

Alternativet til å åpne for at barnevernstjenesten kan fatte vedtak om samværsstans er å videreføre praksisen med å stanse samvær på grunnlag av ulovfestet nødrett. Å ikke stanse et samvær som barnet kan bli skadelidende av å gjennomføre, kan antas å føre til fremtidig skade for barnet, noe som kan medføre behov for økt oppfølging av barnevernet i etterkant. Departementet legger til grunn at forslaget ikke har effekt på den samlede ressursbruken i kommunen.

24.2.4 Stabilitet i fosterhjem

24.2.4.1 Fosterforeldres beslutningsmyndighet

Det foreslås økt myndighet til fosterforeldre ved å innta i barnevernsloven at fosterforeldrene eller institusjonen der barnet bor, skal ha den myndigheten som barnevernstjenesten har til å ta avgjørelse på vegne av barnet. Det foreslås også tilsvarende endringer i pasient- og brukerrettighetsloven, opplæringsloven, privatskoleloven og barnehageloven som gir fosterforeldre eller institusjonen direkte myndighet til å ta avgjørelser på vegne av barnet etter disse lovene parallelt med barnevernstjenesten. Formålet er å gjøre det

enklere for fosterforeldre å ta nødvendige avgjørelser på vegne av barnet, slik at barn i fosterhjem får en så normal hverdag som mulig.

Forslaget kan gi noe reduserte kostnader i form av redusert behov for vurdering av fullmakter mv., hos både barnevernstjenesten og fosterhjemmet. Den konkrete innsparingen vil avhenge av dagens praksis i disse sakene og av hva barnevernstjenesten og fosterforeldrene blir enige om etter lovendringene. Det er ikke mulig å tallfeste hva dette koster samfunnet i dag. Det antas likevel at de økonomiske innsparingene for barnevernstjenesten ikke er vesentlige. Det kan også være innsparinger knyttet til at andre aktører får mindre administrativ byrde som følge av at det med lovendringen kan legges til grunn at fosterforeldrene kan representere barnet med mindre de blir kontaktet av barnevernstjenesten. Denne innsparingen er imidlertid krevende å tallfeste. Uansett er det ikke grunnlag for å anta at den vil være betydelig.

24.2.4.2 Fosterforeldres økonomiske rammevilkår

Det foreslås å lovfeste en plikt for barnevernstjenesten til å yte godtgjøring og utgiftsdekning til fosterforeldre, og til å kompensere for manglende tjenestepensjon ved frikjøp.

Kommunene yter i dag godtgjøring og utgiftsdekning med utgangspunkt i KS' veiledende satser til fosterforeldre. En lovregulering antas ikke i seg selv å føre til merkostnader for kommunene, siden dette er i tråd med dagens praksis i kommunene og følger av dagens fosterhjemsavtale.

Forslaget om en plikt for kommunene til å gi kompensasjon til frikjøpte fosterforeldre for manglende tjenestepensjon vil gi økte kostnader for kommunene. Merutgiftene avhenger av størrelsen på kompensasjonen den enkelte kommunen velger å gi. Bufdir anslår at kommunene brukte rundt 1,3 mrd. kroner på frikjøp i 2023. Innskuddspensjonsloven gir mulighet for å sette av 2–7 prosent av bruttolønn til pensjon. Dersom det samme intervallet legges til grunn, vil merutgiftene til kommunene for å dekke pensjon være i intervallet 40–150 mill. kroner inkludert arbeidsgiveravgift og skattekostnad for fosterforeldrene. Dette forutsetter at kommunene ikke endrer sin frikjøpspraksis vesentlig. Regjeringen legger opp til å kompensere kommunene basert på en pensjonssparing tilsvarende 5 prosent av frikjøpsbeløpet, etter utgifter til skatt og arbeidsgiveravgift. Dette er anslått å gi om lag 127 mill. 2025-kroner i merutgifter for kommunene.

24.2.4.3 Klagerett for fosterforeldre på vedtak om flytting

Det foreslås at fosterforeldre skal få rett til å klage på vedtak om å flytte barnet fra fosterhjemmet. I dag har fosterforeldre en rett til å uttale seg før det avgjøres om et barn skal flyttes. I tillegg kan barneverns- og helsenemndene, etter en konkret vurdering, gi fosterforeldrene adgang til å klage på vedtak om flytting. Denne adgangen ble lovfestet med ny lov 1. januar 2023. I og med at lovendringen har virket i relativt kort tid, har ikke departementet gode data på i hvor stor grad fosterforeldre ber om klageadgang. Departementet har heller ikke informasjon om hvor godt kjent muligheten er for fosterforeldrene, og om barnevernstjenestene i tilstrekkelig grad opplyser om dette.

Nemndene mottok i 2023 totalt 20 klager på vedtak om flytting etter § 5-5. Det føres imidlertid ikke statistikk over hvem som klager eller hvor mange av sakene som gjaldt flytting fra fosterhjem. Det er usikkert om antall klager vil øke med den foreslåtte endringen, men dersom antallet øker, kan det bidra til noe økt ressursbruk for barnevernstjenestene knyttet til å forberede klagesaker. For nemndene innebærer en rett til å klage noe mindre arbeid knyttet til å vurdere om fosterforeldrene bør få klagerett. Samtidig vil det føre til noe merarbeid knyttet til behandling av klagesaker. Det antas at eventuelle merkostnader for nemndene vil være små.

På svært usikkert grunnlag kan det antas en dobling av antall klagesaker, fra 20 til 40 saker i året. Hvis man antar ett dagsverk i kommunene per sak, gir det merarbeid for kommunene samlet sett på i underkant av lag 0,1 årsverk.

24.2.4.4 Barn som lever på skjult og sperret adresse

Barnevernstjenesten fikk i 2021 en plikt til å gi informasjon til politiet om barn som har vedtak om skjult adresse etter barnevernsloven. Dette er tilfeller der barnets adresse skal holdes skjult for foreldrene. Det foreslås å lovfeste at barnevernstjenesten uten hinder av taushetsplikt skal gi informasjon til politiet så snart som mulig når det vurderes, treffes, endres eller oppheves vedtak om skjult adresse i samsvar med barnevernsloven eller vedtak om gradering av opplysninger, jf. folkeregisterloven § 10-4. Vedtak etter folkeregisterloven er tilfeller der barnets adresse skal holdes skjult også for andre enn foreldrene. Dette er informasjon barnevernstjenesten kan og ofte må gi politiet for å ivareta sine oppgaver etter barne-

vernsloven. Den nye hjemmelen antas derfor ikke å føre til merarbeid for kommunen.

24.2.5 Barn som bor lenge i tiltak utenfor hjemmet

24.2.5.1 Varig fosterhjem

Alternativet for de barna som kan bli omfattet av tiltaket om varig fosterhjem, vil være å opprettholde omsorgsovertakelsen og fortsette å bo i fosterhjemmet. I noen tilfeller kan også adopsjon være et alternativ. Sammenlignet med adopsjon vil varig fosterhjem føre til merkostnader i form av godtgjøring, utgiftsdekning, oppfølging og tilsyn, fri rettshjelp for foreldrene og saker for nemnd og domstol. Det er likevel svært få adopsjoner i barnevernssaker i dag. Adopsjon antas derfor i liten grad å være et alternativ til varig fosterhjem.

Forslaget om å innføre en plikt for kommunen til å yte godtgjøring og utgiftsdekning til fosterforeldre vil også gjelde overfor fosterforeldre i varig fosterhjem. I og med at fosterforeldre også i dag mottar godtgjøring og utgiftsdekning, vil ikke forslaget isolert sett føre til endring i kommunenes utgifter. Forslaget om å ikke stille krav til oppfølgingsbesøk sammenlignet med ordinære fosterhjem, vil føre til mindre arbeid og en innsparing for barnevernstjenesten. Tiltaket antas å gjelde få tilfeller og innsparingene antas å være små.

Varig fosterhjem må vedtas av barneverns- og helsenemnda. Det kan innebære nye vurderinger for nemndene. Samtidig er det rimelig å anta at det blir færre saker om tilbakeføring.

Vedtaket om varig fosterhjem forutsetter at gjenforeningsmålet er oppgitt. Dette kan føre til færre samvær og mindre arbeid for barnevernstjenesten knyttet til oppfølging av foreldre. Tiltaket antas å være aktuelt for en liten gruppe barn, og eventuelle innsparinger antas derfor å være små.

24.2.5.2 Besøkskontakt etter adopsjon

I dag kan besøkskontakt kun fastsettes mellom barnet og foreldrene. Det foreslås at ordningen med besøkskontakt etter adopsjon utvides til også å omfatte besøkskontakt med søsken.

Det er få saker om adopsjon årlig, og enda færre der søsken er involvert. I 2022 ble det fattet 16 vedtak om adopsjon. I syv av disse sakene fattet nemnda vedtak om besøkskontakt med foreldrene. Besøkskontakt og omfanget av denne fastsettes av barneverns- og helsenemndene i forbindelse med adopsjonsvedtaket. Forslaget innebærer at nemndene i behandling av adopsjons-

spørsmålet, også må vurdere om det bør være besøkskontakt med søsken. Vurderingen inngår i en større vurdering nemndene må gjøre, og antas ikke å ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Under forberedelsene av adopsjonssaken til nemnda, må barnevernstjenesten blant annet vurdere om det bør fattes vedtak om besøkskontakt med søsken. Barnevernstjenesten har ansvar for å dekke partenes nødvendige utgifter til besøkskontakt, i rimelig utstrekning. Forslaget kan derfor over tid også innebære noe økte utgifter knyttet til bistand ved gjennomføring av besøkskontakt med søsken. På svært usikkert grunnlag kan det antas at de totale merutgiftene til å vurdere besøkskontakt i forbindelse med adopsjonssaken, og bistand til gjennomføring og dekning av reiseutgifter i forbindelse med besøk mellom søsken er om lag 0,5 mill. kroner samlet for alle kommuner.

Det foreslås også å innta i bestemmelsen at barn over 12 år må samtykke til besøkskontakt. Det antas at dette ikke vil medføre økonomiske eller administrative konsekvenser.

24.2.6 Barnevernsinstitusjoner – rettigheter og inngrep

24.2.6.1 Innsyn i barn og ungdommers kommunikasjon

Departementet vil oppheve barnevernslovens forbud mot at institusjonen kan kontrollere barnets korrespondanse. Det foreslås en ny hjemmel som gir institusjonen adgang til innsyn i barnets kommunikasjon og aktivitet ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Bestemmelsen gjelder alle institusjonsopphold, uavhengig av bakgrunnen for at ungdommen bor der (plasseringsgrunnlag).

Forslaget innebærer økt ressursbruk for barnevernsinstitusjonen knyttet til å forberede, gjennomføre, skrive vedtak og protokollføre inngrepet. Samtidig vil muligheten for innsyn i barn og unges kommunikasjon kunne bidra til at institusjonen tidligere kan avverge hendelser der barnet utsetter seg selv og andre for fare. Dette kan gjøre at institusjonen unngår merarbeid i form av oppfølging av barn etter uønskede hendelser og at barnet får bedre nytte av oppholdet på institusjonen.

Det blir ikke stilt krav om at institusjonen skal utføre slike kontroller. Hensikten med tiltaket er å gi barnevernsinstitusjonen større mulighet til å avverge uønskede hendelser. Departementet anslår derfor at tiltaket totalt sett ikke vil føre til merarbeid for institusjonen.

Det foreslås at vedtaks- og protokollføring om innsyn i barnets kommunikasjon skal sendes til statsforvalteren og barnevernstjenesten. Det vurderes at dette ikke medfører vesentlig merarbeid for barnevernstjenesten. På usikkert grunnlag er merutgiftene for statsforvalteren estimert til 2,3 mill. kroner per år. Merarbeidet er knyttet til å vurdere at institusjonene håndterer kontrollen med barnas kommunikasjon på en god måte samt til behandling av eventuelle klager.

Forslaget kan innebære noe økt ressursbruk til opplæring hos statsforvalterne og av ansatte i institusjoner om blant annet gjennomføring av kommunikasjonskontroll. Det forutsettes at opplæring kan gjøres innenfor gjeldende rammer.

24.2.6.2 Krav til protokollføring og vurdering av totaliteten av grenser og inngrep

Det foreslås at samlet omfang og varighet av grenser og inngrep under barnets opphold på institusjonen skal framgå av oversendelser av protokoller til statsforvalter. Dette kan medføre merarbeid for institusjonen og statsforvalteren. Det er vanskelig å estimere hvor mange barn forslaget vil gjelde for. I 2023 bodde 1578 barn på barnevernsinstitusjon i løpet av året. Antallet tvangsprotokoller økte fra 7 652 i 2022, til 11 185 i 2023, en økning på 40 prosent. Bufdir anslår at protokollføring av det samlede omfanget og varighet av grenser og inngrep vil gi merutgifter for Bufetat og Oslo kommune på om lag 2,5 mill. kroner totalt per år for statlige, kommunale og private institusjoner.

Forslaget om at statsforvalteren ved oversendelse av protokoll skal få informasjon om omfang og varighet av totaliteten av grenser og inngrep, kan innebære merarbeid. På den andre siden kan et helhetlig bilde av omsorgsbegrensningene gi bedre oversikt over barnas helhetlige omsorgssituasjon i tilsynsarbeidet. Departementet vurderer derfor at eventuelle merutgifter er små og kan gjøres innenfor gjeldende rammer.

24.2.7 Kommunale botiltak med døgnbemanning

Det foreslås at kommunene skal kunne tilby botiltak med døgnbemanning som et frivillig hjelpetiltak etter barnevernsloven § 3-2. Det er frivillig for kommunen å etablere slike tiltak, og merutgiftene til etablering og drift må dekkes innenfor kommunens budsjettammer.

For kommuner som velger å etablere og drifte botiltak vil det kunne påløpe vesentlige etable-

ringskostnader. Det er imidlertid rimelig å anta at kommunens kostnader per plass vil være lavere enn kommunens egenandel for en institusjonsplass. Når tiltakene er etablert vil tilgangen på disse kunne påvirke kommunenes beslutning om tiltak for det enkelte barn. Dette vil igjen kunne påvirke etterspørselen etter institusjonstiltak og fosterhjem. I den grad kommunenes bruk av botiltak kommer til erstatning for bruk institusjonstiltak eller fosterhjem fra Bufetat vil forslaget kunne gi reduserte utgifter og inntekter for Bufetat.

Det foreslås å stille krav om godkjenning av tiltaket. Dette kan føre til noe mer arbeid for Bufetat. Det antas imidlertid at det vil etableres få botiltak per år og at effekten for Bufetats tilbud og ressursbruk ikke vil være vesentlig.

I forslaget stilles det krav om at statsforvalteren skal føre tilsyn med kommunale botiltak med døgnbemanning tilsvarende som for barnevernsinstitusjoner. For de barna som ellers ville bodd i institusjon, medfører ikke forslaget merutgifter for statsforvalteren. For de barna som ellers ville bodd hjemme eller i fosterhjem, vil tilsyn medføre merutgifter for statsforvalteren. Merkostnadene er usikre, og avhenger av kravene til godkjenning og hvor mange kommunale botiltak som etableres. Hvis det antas at statsforvalteren bruker 2–6 dagsverk per år per botiltak, vil merkostnadene knyttet til tilsyn være 8 800–26 400 kroner per år per botiltak. I eksempelet over er det tatt utgangspunkt i at det på sikt etableres 100 institusjoner med 6–8 plasser i hver. Dette vil gi merutgifter til statsforvalterne på 880 000–2 640 000 kroner per år. Departementet forutsetter imidlertid at oppbyggingen av botiltak vil skje over mange år.

Det foreslås at det skal stilles krav om politiattest for personer som skal jobbe i botiltak med døgnbemanning. Målgruppen for slike botiltak er barn og unge med tiltak som allerede i dag krever politiattest. Opprettelsen av slike tiltak vil derfor ikke ha betydning for utstedelse av politiattester.

24.2.8 Krav til kompetanse i barnevernsinstitusjonene

Kompetansekravet innebærer et krav om relevant bachelorutdanning for nytilsatte i barnevernsinstitusjoner, med mulighet for unntak i særlige tilfeller. I beregningene av merkostnadene ble det lagt til grunn et høyere lønnsnivå for tilsatte med bachelorutdanning enn for personell uten relevant utdanning. Forslaget om å gi adgang til å ansette personell med tre års arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjon eller andre barneverns- og omsorgstiltak med døgnbemanning kan bidra til å

redusere de framtidige merkostnadene for institusjonene. Tilsvarende kan forslaget om at barnevernsinstitusjoner kan ansette studenter under relevant utdanning, føre til noe lavere lønnskostnader.

24.2.9 Kompetansekrav i barnevernstjenesten

Ved innføring av dagens kompetansekrav ble det lagt grunn at krav om masterutdanning eller videreutdanning kombinert med fire års erfaring fra barnevernet ville gi økte lønnsutgifter for kommunene. Merutgiftene ble i 2021 anslått til 430–590 mill. 2021-kroner ved full implementering i 2031. Det ble anslått en gradvis økning av utgiftene over 10 år fram mot 2031, og kommunene ble i 2022 kompensert 1/10 av merkostnadene. Forslaget om at kompetansekravet kun skal gjelde leder og stedfortredere i barnevernstjenestene vil medføre en vesentlig reduksjon i antall ansatte som omfattes av masterkravet.

Det anslås at et kompetansekrav for ledere og stedfortreder vil omfatte om lag 10 prosent av årsverkene i barnevernstjenestene. Det er om lag 6 800 årsverk i barnevernstjenestene. Den gjennomsnittlige lønnsdifferansen mellom stillinger med krav om 3-årig bachelorutdanning og stillinger med krav om masterutdanning i kommunale barnevernstjenester, omregnet til 2026-kroner, er om lag 121 000 kroner.¹ Dette tilsier en samlet merutgift for kommunene for krav om mastergrad til leder og stedfortreder på om lag 82 mill. kroner. Kommunene er kompensert for kompetansekravet tilsvarende 63 mill. kroner.

Forslaget om at ansatte med mer enn fire års erfaring, fram mot 2031 ikke behøver å ta videreutdanning for å oppfylle kompetansekravet, innebærer at alle som bli ansatt før 2027 oppfyller kravet innen 2031. Det antas derfor at tilgangen på kandidater som oppfyller kravet til å utføre oppgaver som fortsatt omfattes av kompetansekravet, vil være god. På sikt må imidlertid alle ledere og stedfortreder ha relevant mastergrad. Det antas derfor at forslaget ikke vil føre til innsparinger for kommunene på lengre sikt.

At oppgaven om å gjennomføre undersøkelser ikke lenger omfattes av kravet, innebærer at det ikke vil være et krav om relevant mastergrad til sakkyndige som barnevernstjenesten engasjerer eller personell som bistår barnevernstjenesten med utredning som Barne-, ungdoms- og familietaten tilbyr. I 2021 ble det lagt til grunn en økning

¹ KS (2024). *Statistikk om barnevernstjenesten*.

i framtidige merutgifter for senter for foreldre og barn på 13 mill. 2021-kroner. Med de foreslåtte endringene vil denne økningen falle bort.

Forslaget innebærer at kompetansekravet reduseres fra å gjelde om lag 80 prosent til om lag 10 prosent av de ansatte i barnevernstjenestene. For å sikre nødvendig tilgang på kvalifiserte kandidater med relevant master, ble studiekapasiteten i barnevernsfaglige mastergradsutdanninger økt betydelig. Det ble også etablert to nye utdanninger i barnevern, som var mer tilpasset arbeidsoppgavene i tjenestene. Kompetansekravet stiller ikke krav om at kandidatene skal ha barnevernsfaglig masterutdanning. Den foreslåtte reduksjonen vil redusere behovet for studieplasser i barnevernsfaglige masterutdanninger betydelig. Departementet har ikke grunnlag for å estimere hvor mange studieplasser det vil være behov for framover. Det er imidlertid rimelig å anta at det fortsatt vil være behov for noen studieplasser i barnevernsfaglig masterutdanning.

24.2.10 Beslutningsgrunnlag og saksbehandlingsregler

24.2.10.1 Regulering av oversikt over sakkyndige

Det foreslås en ny hjemmel i barnevernsloven som gir mulighet og behandlingsgrunnlag for å føre en nasjonal oversikt over sakkyndige i saker etter barnevernsloven. Departementet kan delegere oppgaven med å føre oversikten til et underordnet organ. Den foreslåtte lovhjemmelen omfatter videre at departementet kan fastsette nærmere regler i forskrift om innholdet i og forvaltning av oversikten. Innføring av hjemmelen for at departementet kan føre oversikt over sakkyndige vil ikke medføre økonomiske eller administrative konsekvenser i seg selv. Dersom oppgaven senere delegeres til et underordnet organ, kan det medføre økonomiske og administrative konsekvenser knyttet til etablering, oppdatering og formidling av oversikten. Omfanget vil avhenge av løsningen som velges.

24.2.10.2 Åpenhet i nemnda

Det foreslås at regelverket i barnevernsloven og tvisteloven harmoniseres, slik at det ikke lenger vil være krav om at barnevernstjenesten samtykker til helt eller delvis åpne dører, men kun privat part. I tillegg må nemnda finne det ubetenkelig ut fra hensynet til barnet, sakens opplysning, de private parter selv og andre. Barnevernstjenestens vurdering

vil i denne sammenheng være av betydning når nemnda vurderer om åpne dører skal tillates.

Departementet legger til grunn at forslaget ikke vil ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser for nemndene.

24.2.11 Informasjonsplikt til statsforvalteren ved dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep

Det foreslås en plikt for barnevernstjenesten i omsorgskommunen til å informere statsforvalteren om dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep som involverer barn som har barnevernstiltak utenfor hjemmet. Informasjonsplikten gjelder i tillegg for barnevernsinstitusjoner, omsorgssentrene, senter for foreldre og barn og kommunale botiltak med heldøgnsbemanning når barnet har opphold der. Tilsvarende plikt gjelder for Bufetat ved opphold i omsorgssenter. Formålet er å gi statsforvalteren informasjon slik at de så raskt som mulig kan vurdere om det er grunnlag for å iverksette tilsyn eller behov for å gi støtte og veilede virksomheten i dennes ansvar for å følge opp hendelsen. Det legges til grunn at hendelser som omfattes av forslaget til informasjonsplikt langt på vei er i tråd med dagens praksis for saker som kommunene og virksomhetene har dialog med tilsynsmyndigheten om, uavhengig av en slik plikt. Forslaget antas derfor ikke å ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser for kommunene. Plikten kan føre til at statsforvalteren får noen flere henvendelser til behandling grunnet økt bevissthet om at tilsynsmyndigheten bør involveres i saker med høy alvorlighetsgrad eller svært alvorlig utfall, og at hendelser som ikke omfattes av plikten rapporteres inn. Å ta imot, vurdere og eventuelt følge opp slike henvendelser er en oppgave som ligger til tilsynsmyndigheten i dag. I og med at dette er saker hvor det i hovedsak allerede er dialog mellom kommunen eller virksomheten og statsforvalter, og at statsforvalteren har ansvar for slike saker i dag, har ikke forslaget økonomiske eller administrative konsekvenser for aktørene.

24.2.12 Kunnskaps- og styringsinformasjon

Forslaget om en ny bestemmelse i barnevernsloven om nasjonalt barnevernsregister antas ikke i seg selv å ha økonomiske eller administrative konsekvenser. På sikt forventes det at hjemmelen vil legge til rette for å effektivisere arbeid med statistikk, styringsinformasjon og forskning.

24.3 Konsekvenser av departementets øvrige forslag

24.3.1 Tillit, forebygging, kompetanse og kvalitet i det kommunale barnevernet

24.3.1.1 Forbedre samarbeidet mellom barnevernet og Nav

For å bidra til bedre samarbeid mellom barnevernet og Nav, vil regjeringen at relevante verktøy og gode eksempler skal gjøres mer kjent i de to tjenestene. Dette kan blant annet gjøres gjennom seminarer, kurs og informasjonsmateriell. Arbeidet rettes mot kommuner i hele landet, og vil skje i samarbeid mellom Bufdir og Arbeids- og velferdsdirektoratet. Direktoratene vil i forkant av implementeringsarbeidet evaluere lokale samarbeidsmodeller mellom barnevernstjenester og Nav for å få mer systematisert kunnskap om hva som fungerer godt. Det forventes at kommunen vil oppleve gevinster som følge av bedre samhandling mellom tjenestene. Det vil være frivillig for kommunene å delta. Iverksetting av tiltaket forutsetter budsjettmessig dekning.

24.3.1.2 Stimuleringsmidler til kompetanseheving og utviklingsarbeid

Det kan være krevende for barnevernstjenestene å få deltatt på ulike kompetansetilbud, og samtidig opprettholde ordinær drift. For å bidra til at flere ansatte i tjenestene skal få mulighet til å delta på tilbud om kompetanseheving, vil departementet omstille og videreutvikle eksisterende kompetansetiltak. Det omfatter tilskudd til deltakelse på barnevernsfaglige videreutdanninger, tilbud om etterutdanning og annen kompetanseutvikling, utviklingsarbeid eller større innovasjonsarbeid der kommunene samarbeider om å etablere felles tjenester og tiltak for barn og familier. Bufdir vil i 2025 kartlegge kommunenes behov for egnede etterutdanningstilbud, og deretter anskaffe disse tilbudene. En eventuell styrking av tilbudet må vurderes opp mot handlingsrommet i de ordinære budsjettprosessene.

24.3.1.3 Støtte til implementering av ny kunnskap og nye faglige digitale verktøy

Bufdir opplever høy etterspørsel fra kommunene om kvalitets- og kompetanseheving knyttet til undersøkelses- og hjelpetiltaksarbeidet, og at barnevernstjenestene trenger bistand til implementering av ny kunnskap og nye faglige digitale verktøy. Eksempler på dette er behov for støtte til

implementering av Barnevernsfaglig kvalitetssystem (BFK) og opplæring i Grunnmodell for hjelpetiltak. Departementet vil gi kommunene bedre opplæring og faglig støtte til å utføre gode kartlegginger i samarbeid med barn og familiene. Tiltaket forutsetter budsjettmessig inndekning, og omfanget av opplæring og implementeringsstøtte til kommunene må vurderes opp mot handlingsrommet i de ordinære budsjettprosessene.

24.3.2 Framtidig innretning av tilbudet av barnevernsinstitusjoner

I meldingsdelens kapittel 8.4.3 beskrives et mål om et mer fleksibelt og mindre differensiert institusjonstilbud, med større og mer fleksible institusjoner som kan ta imot barn med ulike utfordringer i ulike avdelinger.

Å innrette et mindre differensiert og mer fleksibelt tilbud, med noe større institusjoner eller institusjoner som er samorganisert innenfor et avgrenset geografisk område, vil kunne gi gevinster for barna i form av færre og/eller kortere flyttinger, mer kontinuitet i ansatte på institusjonen, skole, helsetjenester, fritidsaktiviteter mv. Det kan også gi dem større nytte av institusjonsoppholdet generelt. På sikt kan en slik omlegging ha store samfunnsøkonomiske gevinster, da det kan bidra til et bedre livsløp for barna. Det kan også føre til positive konsekvenser for ansatte, som for eksempel større fagmiljøer. Dersom ansatte kan brukes på tvers av avdelinger innenfor samme institusjonsenhet, vil dette kunne understøtte fleksibiliteten og effektiviteten i driften. Det vil også kunne forenkle og øke kvaliteten på kommunens oppfølging av barna, da det blir mer kontinuitet mellom institusjonene og kommunene. Økt fleksibilitet kan gi en mer effektiv og økonomisk forutsigbar institusjonsdrift, med høyere kapasitetsutnyttelse, færre flyttinger og mindre bruk av enetiltak og enkeltkjøp.

Samtidig er det enkelte forutsetninger som må være til stede for å på en forsvarlig måte få fulle gevinster av å endre innretningen av tilbudet, eksempelvis kartlegging av barna som grunnlag for valg og tilpasning av tilbud og tilstrekkelig kapasitet for hensiktsmessig gruppesammensetning.

Der forholdene legger til rette for det, kan dagens institusjonstilbud gradvis tilpasses prinsippene for en ny innretning gjennom bygningsmessige tilpasninger, ombygginger og utvidelser, men gitt dagens bygningsmasse og lokalisering, er potensialet noe begrenset. Der en omlegging krever større investeringer i bygningsmassen, vil de økonomiske konsekvensene være betydelige. Omstilling må derfor skje over tid, og tempoet på

utrullingen avhenger av det økonomiske handlingsrommet. Barna må ivaretas til enhver tid, og bør ikke flytte unødvendig. Det vil derfor kunne være store omstillingskostnader i en overgangsfase, mens enkelte institusjoner legges ned eller bygges om.

Regjeringen har prioritert om lag 58 millioner kroner til pilotering av en ny innretning av institusjonstilbudet fra 2025. Uprøvingen vil gi kunnskap til å vurdere de økonomiske og administrative konsekvensene ved implementeringene.

24.3.3 Bedre kartlegging og helsehjelp til barn

At barna har uavdekkede behov for tilrettelegging, tverrfaglig oppfølging og helsehjelp er som tidligere omtalt en av årsakene til brudd og flyttinger. Dette kan redusere barnets mulighet til utvikling og hva slags hjelp de får, og dermed også barnets effekt av institusjonsoppholdet. Dette medfører merkostnader i institusjonsbarnevernet. Det er derfor viktig at barna blir tilstrekkelig kartlagt for å legge til rette for tiltak som gir hjelp, utvikling og stabilitet.

I 2022 ble tverrfaglig helsekartlegging for barn som skal flytte i barnevernstiltak utenfor hjemmet, lovfestet. Målgruppen er estimert til om lag 1 500 barn årlig. Ordningen har vist seg krevende å gjennomføre og å skalere i tilstrekkelig grad til hele målgruppen, primært på grunn av mangel på spesialisert helsepersonell. Som omtalt i kapittel 8.5 vil regjeringen overføre ansvaret for den helsefaglige delen av kartleggingen til spesialisthelsetjenesten, og i større grad ta i bruk de ordinære tjenestene rundt barnet.

Ny innretning av tverrfaglig helsekartlegging forutsettes dekket innenfor den samlede rammen som i dag blir brukt til slik kartlegging, totalt 72,5 millioner kroner i 2024. Dagens finansiering utgjør en del av en gradvis utrulling av tverrfaglig helsekartlegging. Rammen er budsjettert med kartlegging av 520 barn,² altså en del færre barn enn i målgruppen totalt. Fordeling og innretning av midlene mellom helsetjenestene og barnevernet må utredes nærmere, og eventuelle merutgifter til oppskalering av tiltaket, må vurderes opp mot handlingsrommet i de årlige budsjettene.

24.3.4 Ansvaret for spesialisert rusbehandling samles i spesialisthelsetjenesten

Spesialisthelsetjenesten skal ha et helhetlig sørge for-ansvar for spesialisert rusbehandling til barn under 18 år med rusmiddelproblemer, og barnevernets tilbud til samme målgruppe skal avgrenses til omsorg, utviklingsstøtte og beskyttelse. Ansvar for *rusbehandling* flyttes fra barnevernet til spesialisthelsetjenesten. Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet vil i samarbeid lage en felles gjennomføringsplan for avvikling av tilbudet. Planen skal vise hvordan man vil sikre et kontinuerlig, forsvarlig tilbud til målgruppen. Som omtalt i kapittel 8 har de regionale helseforetakene i 2025 fått i oppdrag å utarbeide og iverksette en nasjonal plan for utbygging av tjenestetilbudet for barn og unge med rusmiddelproblemer. Når det er etablert et tilstrekkelig og forsvarlig tilbud i spesialisthelsetjenesten, skal dagens vilkår om vedvarende problematisk bruk av rusmidler oppheves som grunnlag for plassering i barnevernsinstitusjon uten samtykke. Det må likevel påregnes at mange barn som plasseres i barnevernsinstitusjon på annet grunnlag, vil ha alvorlige rusmiddelproblemer. Bufetat skal gradvis tilpasse sitt miljøterapeutiske tilbud til denne målgruppen i takt med at spesialisthelsetjenesten øker kvaliteten og kapasiteten i sitt polikliniske, ambulante og døgnbaserte behandlingstilbud for barn med rusmiddelproblemer. Ressurser avgrenset til det som i dag medgår til spesialisert rusbehandling i barnevernsinstitusjonene, overføres til helsesektoren. Det vil ikke være aktuelt å overføre dagens rusbehandlingstilbud i barnevernet «på rot», det vil si de samlede ressurser fra barnevern til helsesektoren. Dette fordi det er nødvendig å opprettholde og spisse disse institusjonene som trygge omsorgsbaser, som del av barnevernets tilbud for barna som i mange tilfeller har komplekse hjelpebehov.

Økonomiske, administrative og personellmessige konsekvenser vurderes nærmere som a) en del av den videre utvikling av de aktuelle barnevernsinstitusjonene til et mer spisset miljøterapeutisk tilbud, og b) som del av oppdraget til de regionale helseforetakene, om å utvikle en nasjonal plan for utbygging for av tjenestetilbudet. Dette krever nærmere utredninger, og takten i omleggingen vil avhenge av de endelige planene og oppdaterte kostnadsestimater. Regjeringen tar forbehold om at gjennomføringen kan forutsette budsjettmessig dekning og dermed må vurderes opp mot handlingsrommet i de ordinære budsjettprosessene.

² Dette inkluderer budsjetterte måltall både for Bufetat og Barne- og familieetaten i Oslo.

25 Merknader til bestemmelsene

25.1 Barnevernsloven

Til § 1-2

Det er gjennomført språklige endringer i bestemmelsen fordi begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 1-10

Begrepet «alvorlige atferdsvansker» er erstattet med «utsetter sin utvikling for alvorlig fare». Dette er i samsvar med endringer i § 6-2 første ledd og innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til § 2-2

Omfanget av undersøkelsen skal stå i forhold til bekymringstemaets alvor. Tilføyelsen i *tredje ledd tredje punktum* skal få fram at det minste inngreps prinsipp også gjelder i undersøkelsesfasen og at det derfor også er en plikt for barnevernstjenesten å avslutte en undersøkelse så snart det er grunnlag for det. Det vises til kapittel 20.1.

Til § 2-5

I *tredje ledd første punktum* er et ord i lovteksten endret fra «gjennomføres» til «igangsettes». Endringen innebærer at ordlyden er i samsvar med regelens intensjon. De vises til kapittel 23.1.

Til § 3-1

Det er gjort språklige og redaksjonelle endringer tilpasset begrepsendringer i § 6-2. Endringene innebærer ikke realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til § 3-2

Endringene i overskriften og i *første ledd første punktum* innebærer at kommunale botiltak med døgnbemanning etter nytt kapittel 9 A, omfattes

av bestemmelsen. Barnevernstjenesten kan, i tillegg til fosterhjem eller institusjon, også tilby kommunalt botiltak med døgnbemanning som et frivillig hjelpetiltak etter § 3-2.

Dersom ungdommen har behov for det faglige, miljøterapeutisk opplegget og oppfølgingen som finnes i barnevernsinstitusjonene, eller ramme og familiestrukturen i et fosterhjem, vil et kommunalt botiltak ikke kunne anses som egnet, jf. vilkårene i med døgnbemanning § 3-1. Det vises til kapittel 17.1.4, og til merknadene til bestemmelsene i nytt kapittel 9 A.

Til § 3-3

Det er gjennomført språklige endringer i *tredje ledd* fordi begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 3-5

Første og andre punktum erstatter tidligere første punktum. Begrepet «alvorlige atferdsvansker» er erstattet med «utsetter sin utvikling for alvorlig fare». Bestemmelsen omfatter både barn som utsetter og som er i ferd med å utsette sin utvikling for alvorlig fare. Dette ble i tidligere bestemmelse formulert som barn som har vist alvorlige atferdsvansker eller som er i ferd med å utvikle slik atferd. Videre er formålet omformulert til å være å forebygge behov for tiltak etter kapittel 6. Endringene er i samsvar med endringer i § 6-2 første ledd og innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til § 3-6

Fjerde ledd er nytt og presiserer at det er barnevernstjenesten i den kommunen som sist iverksatte tiltak før barnet fylte 18 år, som har ansvar for hjelpetiltak til ungdom over 18 år.

Bestemmelsen er en tydeliggjøring av gjeldende rett og medfører ingen materielle endringer. Det vises til kapittel 20.2.4.

Til § 4-2

Det er gjennomført språklige endringer i bestemmelsen fordi begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Videre er henvisningen i fjerde ledd rettet til § 1-2 fjerde ledd.

Til § 4-4

Det er gjennomført språklige endringer i bestemmelsen fordi begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Tilsvarende er «alvorlige atferdsvansker» i første ledd første punktum erstattet med «utsatt sin utvikling for alvorlig fare». Dette er i samsvar med endringer i § 6-2 og innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.

Til § 4-5

Det er gjennomført språklige endringer i bestemmelsen fordi begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 5-3

Det er gjennomført språklige endringer flere steder i bestemmelsen fordi begrepet «plasseringssted» er tatt ut av loven. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 5-4

Første ledd viderefører gjeldende rett, men ordlyden er endret for å tydeliggjøre hva som ligger i barnevernstjenestens omsorgsansvar. Barnevernstjenesten skal ta avgjørelser på vegne av barnet, med mindre avgjørelsen ligger til foreldrene eller til vergen. Utgangspunktet ved en omsorgsovertakelse er at foreldrene beholder et svært begrenset restforeldreansvar, og at øvrig myndighet overføres til barnevernstjenesten. Når det gjelder vergens ansvar for barnet, vises det til vergemålslovens regler. Departementet viser for øvrig til nærmere omtale i kapittel 13.1 og Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 11.3.

Andre ledd viderefører i hovedsak gjeldende rett om fosterforeldrenes ansvar for barnet på vegne av barnevernstjenesten, men det inntas i første punktum at fosterforeldrene og institusjonen kan treffe alle avgjørelser på barnets vegne som

omfattes av barnevernstjenestens myndighet etter første ledd annet punktum. Det innebærer at fosterforeldrene og institusjonen der barnet bor vil kunne ta avgjørelser på vegne av barnet, uten særskilt fullmakt fra barnevernstjenesten. Fosterforeldrene eller institusjonen kan dermed ta de avgjørelser på vegne av barnet som omfattes av barnevernstjenestens omsorgsansvar, ved å representere barnet rettslig og faktisk, inkludert å samtykke på vegne av barnet, for eksempel til å dra utenlands, til behandling av personopplysninger, til å søke om offentlige tjenester, be om innsyn i ev. sak vedrørende barnet hos offentlige tjenester og klage på vedtak mv. Andre tjenester rundt barnet kan forholde seg til fosterforeldrene og institusjonen som ansvarlige omsorgspersoner for barnet, med mindre noe annet framgår av særskilte regler, som passloven og finansavtaleforskriften.

Fosterforeldrenes/institusjonens mulighet til å ta avgjørelser på vegne av barnet omfatter ikke selve barnevernssaken, og barnevernstjenesten kan ikke overlate til fosterforeldrene/institusjonen å ivareta omsorgsansvaret på vegne av barnevernstjenesten, jf. § 5-4 første ledd første punktum, eller overlate sitt oppfølgingsansvar til fosterforeldrene, jf. barnevernsloven § 9-6.

Det er den av fosterforeldrene som har inngått oppdraget som kan ta avgjørelser etter andre ledd. Bestemmelsen gjelder uavhengig av type fosterhjem. Der barnet bor på institusjon vil det være institusjonens leder som har myndighet etter § 5-4 andre ledd, og øvrige ansatte på institusjonen må få fullmakt fra institusjonens leder.

Fosterforeldrene/institusjonen har også rett til innsyn i informasjon om barnet i den grad det er nødvendig for å ivareta barnets interesser og rettigheter.

Det presiseres i *andre ledd andre punktum* at fosterforeldrene og institusjonen skal utøve omsorgen i samarbeid og etter avklaringer av vesentlige avgjørelser med barnevernstjenesten. Dette innebærer at det må være kontakt mellom partene om hva barnet trenger og om behov for oppfølging av barnet. Hvor tett dialog og hyppige avklaringer det er behov for, må vurderes ut fra det enkelte barnet og fosterhjemmet.

Barnevernstjenesten har sin myndighet i behold og kan ta avgjørelser parallelt med fosterforeldrene eller institusjonen. Det vil være opp til barnevernstjenesten og fosterforeldrene eller institusjonen å komme fram til gode løsninger for det enkelte barnet, og partene kan avtale hensiktsmessig fordeling av ansvar mellom dem.

I *andre ledd tredje punktum* framgår det at fosterforeldrene eller institusjonen må rette seg etter

barnevernstjenestens beslutning dersom fosterforeldrene eller institusjonen og barnevernstjenesten ikke kommer til enighet om hva som er til det beste for barnet. Det er barnevernstjenesten som har omsorgsansvaret og som har siste ord om hva som er barnets beste.

Det vises til kapittel 13.1.

Til § 5-11

Første ledd utvider dagens ordning med besøkskontakt etter adopsjon til også å omfatte besøkskontakt mellom søsken.

Det framgår av *første ledd første punktum* at det kan vedtas besøkskontakt mellom barnet og barnets søsken etter at adopsjonen er gjennomført.

Når det gjelder hvilke søsken det kan vedtas besøkskontakt med, bygger søskenbegrepet på EMDs vurdering av hvilke søskenrelasjoner som kvalifiserer til et konvensjonsvernet familieliv etter EMK artikkel 8. Dette kan inkludere ste- og halvsøsken og adoptivsøsken, i tillegg til biologiske helsøsken. Det avgjørende er barnets reelle tilknytning til søskenet, og at det foreligger eller har foreligget et personlig bånd mellom dem. Søsken kan både være mindreårige og voksne. Barnevernstjenesten har ansvar for å vurdere om barnet har en relasjon til søsken som tilsier at nemnda bør vurdere besøkskontakt etter en adopsjon.

Av *første ledd andre punktum* følger det at søsken over 12 år må samtykke for at nemnda skal kunne vedta besøkskontakt. Barn under 12 år skal få anledning til å medvirke, jf. § 1-4.

Nemnda skal vedta besøkskontakt dersom det er til barnets beste, og samtidig fastsette omfanget av kontakten. Relasjonen mellom søsknene og deres ønske om videre kontakt vil være sentrale momenter i vurderingen. I henhold til *tredje punktum* skal også søsken over 12 år samtykke. Hvis partene ber nemnda om å vurdere besøkskontakt både med søsken og foreldre, må nemnda vurdere dette hver for seg, men også det samlede omfanget av kontakten ut fra hensynet til barnets beste og formålet med besøkskontakt.

Bestemmelsens andre til femte ledd gjelder også for besøkskontakt med søsken.

Barnets søsken har ikke partsstatus i en sak om besøkskontakt etter § 5-11. Dette betyr at søskenet ikke kan kreve besøkskontakt etter første ledd og heller ikke har prosessuelle rettigheter etter fjerde og femte ledd.

Tredje ledd gjelder tilsvarende for besøkskontakt mellom søsken som for besøkskontakt med foreldre. Dette betyr at et vedtak om besøkskon-

takt mellom barnet og søsken bare kan prøves på nytt dersom det foreligger særlige grunner. Av *andre punktum* framgår det at en særlig grunn kan være at søskenet ikke følger opp vedtaket om besøkskontakt.

Det vises til kapittel 14.3.

Til ny § 5-12

Bestemmelsen regulerer et nytt tiltak, varig opphold i fosterhjem. Det vises til kapittel 14.2.

Første ledd angir vilkår som må være oppfylt for at nemnda skal kunne vedta varig opphold i fosterhjem. Grunnvilkårene for at nemnda skal kunne vedta varig fosterhjemsopphold er at barnevernet har overtatt omsorgen for barnet etter § 5-1, og at barnet har bodd i det aktuelle fosterhjemmet i minst to år. Dersom barnet har bodd i fosterhjemmet også forut for omsorgsovertakelsen, vil slik botid medregnes. Det er videre et grunnvilkår at fosterforeldrene har samtykket til å være et varig fosterhjem.

For å kunne treffe vedtak om varig opphold i fosterhjem må målet om gjenforening være forlatt. Dette kommer til uttrykk i *første ledd bokstav a*. Vilkåret tilsvarende § 5-10 første ledd bokstav a om adopsjon. Det skal mye til for å oppgi målet om at barn og foreldre skal gjenforenes, og vilkåret innebærer at nemnda må gjøre en framtidsrettet vurdering. Vilkåret må tolkes i lys av Høyesterett og EMDs føringer knyttet til oppgivelse av gjenforeningsmålet.

Første ledd bokstav a inneholder to alternative vilkår. Det første alternative vilkåret er at «*det regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg*». Vilkåret må tolkes i lys av praksis fra EMD og Høyesterett om å oppgi gjenforeningsmålet fordi foreldrene anses «*særlig uegnet*» (particularity unfit). Det kan være vanskelig å forutsi hvordan en persons omsorgsevne vil utvikle seg i framtiden, og det er en høy terskel for å slå fast at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg.

Det andre alternative vilkåret er at «*barnet er blitt så knyttet til mennesker og miljø der det er, at flytting kan føre til alvorlige problemer for barnet*». Vilkåret innebærer at barnets behov for stabilitet kan veie tyngre enn hensynet til gjenforening. Barnets tilknytning til fosterhjemmet og fosterforeldrene, varigheten av oppholdet, særlige forhold ved barnet, og hvilken skadevirkning en tilbakeføring vil kunne medføre for barnet, står sentralt i vurderingen. Vilkåret innebærer at det forhold at foreldrene har gjevunnet sin omsorgsevne, ikke alltid kan tillegges avgjørende vekt.

Første ledd bokstav b stiller krav til fosterforeldres egnethet. I vurderingen skal det legges vekt på tilknytningen og relasjonen mellom barnet og fosterforeldrene, og om det konkrete fosterhjemmet kan ivareta barnet i et oppvekstperspektiv.

Første ledd bokstav c stiller krav om at barn som har fylt 12 år må ha samtykket til varig fosterhjem. Det er tilstrekkelig at barnets samtykke foreligger på vedtakstidspunktet. At barnet på et senere tidspunkt ikke lenger ønsker varig opphold i fosterhjem, vil ikke medføre at vedtaket bortfaller eller at saken må prøves på ny.

Det følger av *andre ledd* at nemnda må ta stilling til samvær. Nemnda må ta stilling til om det skal være samvær mellom barnet og foreldrene, og eventuelt omfanget av samvær, jf. barnevernsloven kapittel 7.

Det følger videre av *andre ledd* at nemnda også skal ta stilling til om foreldreansvaret skal fratras foreldrene. Foreldreansvaret kan fratras dersom det foreligger særlige grunner som tilsier at det er nødvendig for å ivareta barnet, jf. barnevernsloven § 5-8. Dersom foreldreansvaret fratras foreldrene, vil foreldreansvaret gå over på barnevernstjenesten og oppnevnt verge. Det vil i saker om varig fosterhjem være naturlig at barnets fosterforeldre oppnevnes som verge.

Tredje ledd fastsetter at de private partene bare kan kreve sak om endring av samvær når det foreligger opplysninger om vesentlige endringer i barnets eller foreldrenes situasjon som kan ha betydning for samværsspørsmålet. Bestemmelsen begrenser bare de private parter prøvingsadgang.

Fjerde ledd første punktum fastsetter rammer for når de private parter kan kreve en sak om opphevelse av vedtaket om varig fosterhjem behandlet. Adgangen er snever, og bestemmelsen er ment for helt særskilte tilfeller der det foreligger opplysninger om vesentlige forhold som tilsier at premissene for vedtaket ikke lenger er til stede. Når et vedtak om varig fosterhjem bygger på at målet om gjenforening er oppgitt fordi barnet er blitt så knyttet til fosterhjemmet at flytting vil medføre alvorlige problemer for barnet, vil for eksempel ikke vesentlig endringer i foreldrenes situasjon være tilstrekkelig for ny prøving. Barnevernstjenesten er ikke bundet av de samme reglene for å få prøvet en sak om å oppheve vedtak om varig fosterhjem.

Etter *fjerde ledd andre punktum* er det adgang til å oppheve vedtak om varig fosterhjem. Adgangen er ment som en sikkerhetsventil for helt særskilte tilfeller der det foreligger vektige grunner som tilsier at premissene for vedtaket ikke lenger er til stede, og det samlet sett er til barnets beste at tiltaket oppheves. Det vises til kapittel 14.2.4.4.

Vedtaket om omsorgsovertakelse kan ikke prøves så lenge det foreligger et vedtak om varig fosterhjem. Dersom nemnda opphever vedtak om varig fosterhjem, innebærer ikke det at vedtaket om omsorgsovertakelse bortfaller.

Etter *femte ledd første punktum* er det en forutsetning for oppfølging at fosterforeldrene ønsker det. Dette betyr at oppfølgingen kan skaleres opp og ned ut fra barnets og familiens behov. Fosterfamilien skal motta godtgjøring og utgiftsdekning. Det vises til kapittel 14.2.4.3.

Det følger av *femte ledd andre punktum* at barnevernstjenesten ikke har plikt til å legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen, eller til å systematisk og regelmessig vurdere om det er nødvendig å endre tiltaket. Barnevernstjenesten skal følge opp i tråd med barnevernsloven § 8-3 utover dette, tilpasset det enkelte barns og foreldres situasjon.

Til § 6-1

Begrepet «alvorlige atferdsvansker» er i *første ledd første punktum* erstattet med «utsetter sin utvikling for alvorlig fare». Dette er en begrepsendring i samsvar med endringer i § 6-2 første ledd og innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.2.

Det er gjennomført språklige endringer i *tredje ledd* ved at «rømmer» er erstattet med «forlater institusjonen uten tillatelse eller unnlater å komme tilbake til institusjonen etter fravær». Endringen er i samsvar med ordlyden i dagens § 10-12 første ledd og innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til § 6-2

Det er gjennomført språklige og redaksjonelle endringer i *første ledd*. På samme måte som i bestemmelsen om omsorgsovertakelse i § 5-1, inneholder *første punktum* en presisering av minste inngreps-prinsipp og nødvendighetsvilkåret. Endringen erstatter nåværende femte ledd. Videre er begrepet «plassere» erstattet med «opphold». Det vises til nærmere omtale i kapittel 16.4.2.

I nytt *andre punktum* er begrepet «alvorlige atferdsvansker» erstattet med «utsetter sin utvikling for alvorlig fare». Dette er en språklig omformulering av grunnvilkåret, men som ikke endrer innholdet. Formuleringen omfatter den samme type handlinger og uttrykk som omfattes av begrepet «alvorlige atferdsvansker». Det nærmere innholdet i vilkåret skal som før forstås i lys av tilleggs-vilkårene i bokstav a til c. Vilkårene for tiltaket gjel-

der altså barn som utsetter sin utvikling for alvorlig fare på en måte som er beskrevet i bokstav a til c.

Kriteriet «alvorlige eller gjentatte lovbrudd», jf. *bokstav a*, omfatter i første rekke volds- og seksuallovbrudd av alvorlig karakter, mens «gjentatte lovbrudd» blant annet omfatter serier av tyverier, ran og hærverk. Det vises til nærmere omtale i Prop. 133 L (2020–2021).

Ved vurderingen av om kriteriet «vedvarende problematisk bruk av rusmidler», jf. *bokstav b*, er oppfylt, må det gjøres en konkret og skjønnsmessig vurdering av flere forhold. Ikke alle former for rusmiddelbruk vil omfattes. I Prop. 133 L (2020–2021) uttales i kapittel 12.1.4.2: «*Departementet viser til at det vil måtte foretas en konkret og skjønnsmessig vurdering av flere forhold ved vurderingen av om rusvilkåret er oppfylt. Enhver form for rusmiddelbruk vil ikke omfattes av vilkåret, det kreves en relativt omfattende bruk både i tid og omfang. Rusmiddelbruken må blant annet vurderes i lys av hvor lenge barnet har brukt rusmidler, hvor ofte barnet bruker rusmidler og hva slags type rusmidler barnet bruker, samt barnets alder. Videre vil også forhold som om bruken er eskalerende og ukritisk, og barnets tilknytning til rusmiljøer kunne ha betydning. Bestemmelsen omfatter både bruk av legale og illegale rusmidler, som alkohol, legemidler og narkotika.*» Rusproblemer kan også være en del av barnets utfordringer ved vurderingen av om alternativet i bokstav c kommer til anvendelse.

Tilleggsvilkåret i *bokstav c* er omformulert til «andre utpreget skadelige handlinger». Med dette menes som tidligere, sosialt sett negative handlinger som i tidligere forarbeider er beskrevet som «utpreget normløs atferd» eller «manglende tilknytning til normalt livsmønster for barn i tilsvarende aldersgruppe». Videre omfatter bokstav c barn med sammensatte utfordringer. I Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 12.1.4.2 uttales det: «*Departementet legger til grunn at tilleggsvilkåret blant annet omfatter tilfeller der barnet har sammensatte livsutfordringer som blant annet kan gi seg utslag i en kombinasjon av rusbruk, kriminalitet, at barnet unndrar seg omsorg i hjemmet eller vagabonderer, tar tilhold i uheldige miljøer, har ugyldig skolefravær eller utagerer i grensesettingssituasjoner.*» Dette kan være elementer som hver for seg ikke begrunner tiltak etter dette alternativet. Barnets handlinger må ha et omfattende omfang, noe vilkårene «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» gjennom «alvorlig skadelige handlinger» gir uttrykk for. Det må foretas en konkret helhetsvurdering. På samme måte som i dag skal vilkårene ikke omfatte barn som har mer innadvendte utfor-

dringer og uttrykk, som blant annet spiseforstyrrelser eller barn som selvskader.

Det er gjennomført enkelte språklige endringer i andre og tredje ledd som følge av at begrepene «*plassere*» og «*plasseringstid*» er tatt ut av loven. Dette er språklige endringer som ikke innebærer realitetsendringer.

Femte ledd har endret innhold fra å regulere minste inngrepsprinsipp og nødvendighetsvilkåret til å omhandle rusmiddeltesting. Den tidligere formuleringen er innarbeidet i første ledd. Bestemmelsen tydeliggjør barneverns- og helse- nemndas myndighet til å fatte vedtak om rusmiddeltesting uten samtykke for barn som har vedtak om opphold på institusjon etter § 6-2. Nemnda kan bare fatte vedtak om rusmiddeltesting dersom det vurderes som nødvendig ut fra formålet med institusjonsoppholdet. Dette innebærer at det må være klare holdepunkter for at barnet har et rusproblem som nødvendiggjør rusmiddeltesting under hele eller deler av institusjonsoppholdet. Det vises til kapittel 15.4.7.

Til § 6-3

Det er foretatt enkelte språklige endringer i bestemmelsen fordi begrepet «*plassering*» er tatt ut av loven. Dette innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 6-4

Det er foretatt enkelte språklige endringer i bestemmelsen fordi begrepet «*plassering*» er tatt ut av loven. Dette innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 6-5

Det er foretatt enkelte språklige endringer i bestemmelsen fordi begrepet «*plassering*» er tatt ut av loven. Dette innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 6-6

Det er foretatt enkelte språklige endringer i bestemmelsen fordi begrepet «*plassering*» er tatt ut av loven. Dette innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til ny § 7-7

Bestemmelsen er ny, og regulerer barnevernstjenestens adgang til å stanse samvær fastsatt av

nemnda eller domstolene for å beskytte barnet mot fare. Det vises til kapittel 12.

I *første ledd første punktum* framgår det at barnevernstjenestens leder, lederens stedfortreder eller påtalemyndigheten kan fatte midlertidig vedtak om stans av samværet som er fastsatt av barneverns- og helsenemnda eller domstolen, når det er nødvendig. Vilkåret er at det er fare for at barnet blir skadelidende dersom samværet gjennomføres. Av *andre punktum* følger det at barnevernstjenesten på samme vilkår kan fatte midlertidig vedtak om tilsyn under samvær.

Kravet om at det skal være nødvendig å stanse samværet innebærer at det ikke er tilstrekkelig å utsette samværet innenfor rammene av nemndas vedtak. Videre er det en forutsetning at å gjennomføre samværsordningen fram til en ny behandling i nemnda ikke vil gi barnet tilstrekkelig beskyttelse.

Vurderingen av om barnet kan bli skadelidende ved gjennomføring av samvær, må bero på en konkret helhetsvurdering i den enkelte saken. Vurderingen skal knyttes til det aktuelle samværet som vurderes stanset, og det må foreligge konkrete holddepunkter som tilsier at samværet kan føre til fysisk eller psykisk skade på barnets helse eller utvikling. Bestemmelsen gjelder hovedsakelig i situasjoner der det er nødvendig å hindre skade under samværet, i nødrettslignende situasjoner. Den kan også omfatte tilfeller der det vurderes at barnet vil bli skadelidende i etterkant av samværet, som ved psykiske etterreaksjoner. I slike tilfeller må det sannsynliggjøres en årsakssammenheng mellom samværet og skadepotensialet.

Forhold som kan føre til at barnet blir skadelidende kan være knyttet til foreldrene, barnet selv, eller en kombinasjon av begge. Eksempler inkluderer tilfeller der foreldrene har betydelige psykiske problemer eller rusproblemer som kan påvirke deres evne til å ivareta barnet under samværet. Barnets mening er en sentral del av vurderingen av barnets beste. Barnet skal høres i spørsmål om samvær, og deres mening skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet. Hvis barnet uttrykker sterk motvilje eller har hatt kraftige reaksjoner på tidligere samvær, er dette viktige momenter i vurderingen av skadepotensialet. Slike forhold kan også gi grunnlag for å fremme en sak om endring av samvær eller fatte vedtak om stans av samvær etter denne bestemmelsen.

Av *andre ledd første punktum* framgår det at dersom det er behov for videre tiltak, skal barnevernstjenesten snarest følge opp det midlertidige vedtaket med en begjæring til nemnda om endring av samværet. I *andre punktum* framgår det at

dersom barnevernstjenesten ikke har fremmet en slik begjæring innen tre uker fra vedtakstidspunktet, bortfaller det midlertidige vedtaket, og samværet fortsetter som opprinnelig fastsatt. Hvis barnevernstjenesten fremmer en begjæring om endring av samværet innen treukersfristen, vil det midlertidige vedtaket om stans av samvær i utgangspunktet gjelde fram til nemnda har behandlet saken.

Av *tredje ledd* framgår det at barnevernstjenesten fortløpende skal vurdere behovet for det midlertidige vedtaket. Dette gjelder både i perioden før barnevernstjenesten eventuelt sender begjæring til nemnda, og i perioden etter at begjæringen er sendt. Vedtaket skal kun opprettholdes så lenge det er nødvendig for å ivareta barnet. Hvis barnevernstjenesten vurderer at samvær kan gjennomføres uten fare for at barnet blir skadelidende, skal vedtaket oppheves og den opprinnelige samværsordningen gjenopptas.

Barnevernstjenesten må også fortløpende vurdere om tiltaket bør endres. For eksempel må det vurderes om et midlertidig vedtak om tilsyn med samvær vil være tilstrekkelig for å beskytte barnet, jf. bestemmelsens første ledd andre punktum. Barnevernstjenestens vurderinger om behovet for stans av samvær eller tilsyn under samvær må begrunnes og dokumenteres, jf. § 12-4.

Til § 8-3

I *tredje ledd andre punktum* er det presisert at når barnevernstjenesten systematisk og regelmessig skal vurdere om det er nødvendig å endre tiltaket, innebærer det både å vurdere om det er grunnlag for å oppheve omsorgsovertakelsen og om det er grunnlag for andre tiltak for å gi barnet ro og stabilitet. Tiltak for å gi barnet ro og stabilitet kan være endring i fastsatt samvær etter §§ 7-2 og 7-3, varig fosterhjem etter § 5-12 eller adopsjon etter § 5-10. Som en del av denne vurderingen skal barnevernstjenesten også vurdere målet om gjenforening mellom barnet og foreldrene. Avveiningen mellom hensynet til gjenforening og hensynet til barnets behov for beskyttelse må gjøres i samsvar med retningslinjene som er gitt av EMD og Høyesterett. Det vises til kapittel 14.1.4.

Til § 8-4

Det er foretatt enkelte språklige endringer i bestemmelsens *første, tredje og fjerde* ledd som følge av at begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Dette innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til ny § 8-7

Bestemmelsen stiller krav om oppfølging av barn og foreldre etter at et vedtak omsorgsovertakelse er opphevet. Formålet med oppfølgingen er å sikre at barnets tilbakekomst til familien blir til barnets beste og forhindre behov for nye tiltak etter barnevernsloven. Det vises til kapittel 11.2.

Første punktum gir barnevernstjenesten en plikt til å tilby familien oppfølging i seks måneder etter at omsorgsovertakelsen er opphevet. At barnevernstjenesten gis en plikt til å «tilby» innebærer at det er frivillig for foreldrene om de ønsker å ta i mot slik oppfølging. Barnevernstjenesten må videre vurdere i samarbeid med familien hva slags oppfølging familien trenger. Etter *andre punktum* skal barnevernstjenesten etter samtykke formidle kontakt med andre hjelpeinstanser som en del av oppfølgingen. Samtykket må gis av den personen informasjonen gjelder. Barn som er parter etter barnevernsloven § 12-3, skal selv samtykke. Omfanget av informasjonen som skal deles med andre tjenester, bestemmes av hva det er gitt samtykke til. Etter *tredje punktum* er barnevernstjenesten forpliktet til å lage en plan for oppfølgingen av familien.

Til § 9-2

Begrepet «plassering» er erstattet med «opphold» i *andre punktum*. Dette innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 9-6

Første ledd nytt andre punktum lovfester dagens ordning med at barn som bor i fosterhjem eller institusjon i perioder kan ha opphold i et «støttehjem» et annet sted. Det er en forutsetning at barnet i hovedsak bor i det valgte hovedtiltaket (fosterhjem eller institusjon), og at støttehjemmet er et supplement til det samlede omsorgstilbudet. Det er barnevernstjenesten som iverksetter slike støttehjem. Der barnevernstjenesten har overtatt omsorgen for barnet, må støttehjemmet ikke stride mot forutsetninger i nemndas vedtak. Ved frivillige opphold i fosterhjem eller institusjon må foreldrene og barn over 15 år samtykke.

Støttehjemmet kan være et fosterhjem, barnevernsinstitusjon, kommunalt botiltak eller andre oppholdstiltak der barnet blir forsvarlig ivaretatt. Tiltaket må være forsvarlig, jf. § 1-7, og til barnets beste, jf. § 1-3. Det vises til kapittel 17.2.

Andre ledd første punktum endres slik at det lovfestes at barnevernstjenesten skal gi godtgjø-

ring og utgiftsdekning til fosterforeldre. Plikten gjelder de fosterhjem som barnevernstjenesten har økonomisk ansvar for, jf. barnevernsloven § 15-11 første ledd. Dette inkluderer fosterhjem i familie og nære nettverk, varig fosterhjem, og fosterhjem som benyttes som ettervernstiltak. Det er i tillegg gjort en språklig endring i første punktum, ved at «er i fosterhjemmet» er erstattet med «bor i fosterhjemmet». Det vises til kapittel 13.2.4.2.

Andre ledd andre punktum gir barnevernstjenesten i barnets omsorgskommune en plikt til å kompensere fosterforeldre som på grunn av fosterhjemsoppdraget helt eller delvis ikke er i annet arbeid (frikjøp), for manglende opptjening av tjenestepensjon. Plikten er ny. Bestemmelsen gjelder uavhengig av frikjøpsgrad og fra første dag fosterforelderen frikjøpes. Kompensasjonen gis som en godtgjøring. Frikjøp må avtales mellom barnevernstjenesten og fosterforeldrene. Kommunene gis en fleksibilitet til å velge hvordan de best kan kompensere den enkelte fosterforelderen for tjenestepensjon. Det er lagt til grunn at fosterforeldre skal kunne spare fem prosent av frikjøpsbeløpet til pensjon, etter utgifter til skatt og arbeidsgiveravgift. Kompensasjon for manglende opptjening av tjenestepensjon er skattepliktig. Det vises til kapittel 13.2.4.3.

Nytt *tredje ledd* viderefører at Bufetat skal ivareta ansvaret som følger av § 9-6 for spesialiserte fosterhjem og beredskapshjem som etaten tilbyr, jf. § 16-3 andre ledd bokstav a og c, men med oppdaterte henvisninger. Bufetat har ansvaret for støttehjem etter første ledd nytt andre punktum, og oppfølging av de fosterhjem etaten tilbyr, inkludert godtgjøring, utgiftsdekning og pensjon, jf. andre ledd. Bufetat har som i dag ikke ansvar for oppfølgingen av barnet, jf. første ledd første punktum.

Til § 9-8

Andre ledd er endret slik at fosterforeldre har rett til å klage på vedtak om flytting etter loven § 5-5. Bestemmelsen gir fosterforeldre en rett til å få behandlet en klage på vedtaket om å flytte barnet, og gir ikke rett til å klage på andre forhold, som for eksempel hvor barnet skal flytte til eller valg av tiltak.

Hvorvidt fosterforeldre kan anses som part i en klagesak, må bero på en konkret vurdering. Det er lagt til grunn at det skal mye til før fosterforeldre er å anse som part.

Det vises til kapittel 13.3.

Til § 9-9

Det er foretatt enkelte språklige endringer i *første ledd første punktum* som følge av at begrepet «plasering» er tatt ut av loven. Dette innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 9-10

Det er foretatt enkelte språklige endringer i bestemmelsen som følge av at begrepene «plassering» og «plasseringstidspunkt» er tatt ut. Dette innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Nytt kapittel 9 A

Kapittel 9 A innfører et nytt tiltak, kommunale botiltak med døgnbemanning, som kan benyttes når barnevernstjenesten fatter vedtak etter § 3-2 om frivillige tiltak utenfor hjemmet. Kommunale botiltak med døgnbemanning omtales nærmere i kapittel 17.1.

Til § 9 A-1

Det framgår av *første punktum* at kommunale botiltak med døgnbemanning skal gi barn som oppholder seg i tiltaket forsvarlig omsorg og beskyttelse. At botiltaket skal gi forsvarlig omsorg innebærer blant annet å gi barn vern og beskyttelse, og tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling. Barnet skal følges opp med skole eller annen opplæring og fritidsaktiviteter. Barnet skal få stabil og god voksenkontakt, hvor de voksne skal gi barnet en opplevelse av å bli sett og hørt. Forsvarlig omsorg handler også om å hindre at barnet får kontakt med negative miljøer og hindre at barnet skader seg selv eller andre. Omsorgen må tilpasses det enkelte barnets behov, og vil avhenge av barnets alder og modenhet. Barnets beste skal ligge til grunn for utøvelsen av omsorgen, jf. § 1-3.

Videre framgår det av *andre punktum*, at tiltaket skal møte barnet hensynsfullt og ivareta barnets rettigheter og rettssikkerhet. Dette innebærer blant annet at botiltaket skal behandle barn i tiltaket med sensitivitet og omtanke. Barna skal involveres i avgjørelser som tas, skal lyttes til og behandles på en verdig måte. Botiltaket har også et generelt ansvar for å ivareta rettssikkerheten til barn, inkludert at barnets rett til medvirkning og rett og mulighet til å klage blir ivaretatt.

Til § 9 A-2

Første ledd presiserer at barnet har rett til vern av sin personlige integritet, forsvarlig omsorg og beskyttelse under opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning. Bestemmelsen er i samsvar med nytt første ledd i § 10-2, med unntak av ordet «behandling». Se merknaden til denne bestemmelsen.

Barnets rett til medvirkning er nærmere regulert i *andre ledd*. Det framgår av *første punktum* at barn har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet under opphold i botiltaket, jf. § 1-4. *Andre punktum* presiserer at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine meninger. *Tredje punktum* presiserer at barnet skal bli lyttet til, og at barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. *Fjerde punktum* pålegger botiltaket å sørge for at barnets rett til medvirkning blir ivaretatt ved utformingen av tiltakets daglige liv og ved andre forhold som vedrører barnet.

Til § 9 A-3

Bestemmelsen regulerer botiltakets adgang til grensesetting ut fra omsorgsansvaret og hensynet til trygghet og trivsel. Det framgår av *første ledd første punktum* at botiltaket har rett og plikt til å sette grenser for barnet når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse ut fra barnets alder og modenhet. *Andre punktum* presiserer at botiltaket på tilsvarende måte som foreldre, kan sette grenser for barnets bevegelsesfrihet, besøk, bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og internett. Bestemmelsen tilsvarende den nye bestemmelsen i første ledd i § 10-3 som gjelder for barnevernsinstitusjoner. Det vises til merknaden til denne bestemmelsen.

Andre ledd regulerer og setter rammer for adgangen til å sette grenser for barn i kommunale botiltak med heldøgnsomsorg. Adgangen til å sette grenser for barnet går ikke lenger enn det som følger av et alminnelig omsorgsansvar. Der som det er behov for mer inngripende tiltak enn denne bestemmelsen åpner for, må det i stedet vurderes andre tiltak. Det framgår av *første punktum*, at hvilke grenser som kan settes i medhold av omsorgsansvaret må vurderes ut fra barnets individuelle behov for omsorg og beskyttelse. *Andre punktum* presiserer at grensesettingen må være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til de interesser som skal ivaretas både i

omfang og varighet. I *tredje punktum* er det presisert at botiltaket kan også sette grenser for barnet hvis det er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre i tiltaket.

Første punktum tilsvarer en ny bestemmelse i § 10-3 andre ledd. *Tredje punktum* er i samsvar med nytt første ledd i § 10-4. Det vises til merkna-dene til disse bestemmelsene.

Det framgår av *tredje ledd første punktum*, at botiltaket kan benytte milde former for fysisk makt dersom det er «åpenbart nødvendig» for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse. Det er dermed strenge regler for å kunne benytte fysisk makt overfor barn i et kommunalt botiltak. Bestemmelsen nevner det å holde barnet kortvarig fast eller lede barnet som eksempel. Videre framgår det av *andre punktum* at slike tiltak også kan benyttes hvis det åpenbart er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre i botiltaket. Bestemmelsen oppstiller ytterrammene for adgangen til fysisk makt ut fra omsorgsansvaret.

Det å «lede» barnet innebærer å ta barnet for eksempel i hånden, på skulderen eller ryggen og forsøke å lede barnet bort fra en situasjon. Andre lignende milde former for fysisk makt som kan benyttes er å stille seg fysisk i veien for et barn for å markere en grense. Fysisk makt skal kun benyttes som siste utvei og må være nødvendig og forholdsmessig i situasjonen ut fra en konkret vurdering.

Det vil som regel være et sammenfall mellom hensynet til alles trygghet og trivsel og omsorgsansvaret for den enkelte. Fordeler og ulemper for de berørte må veies mot hverandre når det vurderes om maktbruken er nødvendig og forholdsmessig i den enkelte situasjonen.

Barnet eller foreldrene kan klage til statsforvalteren dersom de mener barnet er blitt utsatt for grensesetting eller fysisk maktbruk etter denne bestemmelsen som er i strid med barnets rettigheter, jf. § 9 A-4.

Til § 9 A-4

Det framgår av *første ledd første punktum* at barnet og foreldrene kan klage direkte til statsforvalteren dersom de mener at det har skjedd et brudd på bestemmelsene i §§ 9 A-2 eller 9 A-3 om barns rettigheter i kommunale botiltak med døgnbemanning og om botiltakets adgang til grensesetting ut fra omsorgsansvaret eller hensynet til trygghet og trivsel.

Det framgår av *andre ledd første punktum*, at slike klager skal behandles etter reglene i forvaltningsloven, og at statsforvaltere kan prøve alle sider av saken. Det vises ellers til de generelle

bestemmelsene i § 12-9 om adgangen til å påklage barnevernstjenestens vedtak til statsforvalteren og § 16-7 om statsforvalterens ansvar og oppgaver.

Til § 9 A-5

Det framgår av *første ledd første punktum* at barn bare kan gis opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning som er godkjent av barne-, ungdoms- og familieetaten. *Andre punktum* viser til at de reglene om godkjenning som gjelder for barnevernsinstitusjoner i §10-19, også gjelder ved godkjenning av kommunale botiltak med døgnbemanning, langt de passer.

Henvisningen til § 10-19 innebærer at et kommunalt botiltak med døgnbemanning bare kan godkjennes dersom det drives i samsvar med barnevernsloven med forskrifter og ellers drives på en forsvarlig måte, jf. § 10-19 andre ledd.

Departementet legger til grunn at presiserin-gene i § 10-19 andre og tredje ledd om at godkjenningen skal gjelde bestemte målgrupper og at institusjonsavdelinger som utfører selvstendige faglige og administrative oppgaver, må ha egen godkjenning, i utgangspunktet ikke er relevant ved godkjenning av kommunale botiltak.

Dersom botiltaket ikke lenger oppfyller vilkårene for godkjenning, skal det treffes vedtak om bortfall av godkjenning, jf. § 10-19 fjerde ledd. Avgjørelser om godkjenning kan påklages til sentralt nivå i barne-, ungdoms- og familieetaten, jf. § 10-19 femte ledd.

Det framgår av *andre ledd første punktum*, at botiltaket til enhver tid skal ha «forsvarlig bemanning og kompetanse». Det er ikke stilt konkrete krav til hvilken utdanning eller bakgrunn de ansatte i botiltaket skal ha. Dette innebærer blant annet at det ikke er et krav om at de ansatte skal ha relevant utdanning på bachelornivå. Hva som vil utgjøre en forsvarlig bemanning og kompetanse må vurderes konkret med utgangspunkt i hvilke behov de barna som bor i botiltaket har. Behovet for bemanning og kompetanse må også avklares gjennom Bufetats ansvar for godkjenning og kvalitetssikring av botiltakene. Også statsforvalterne må som del av sitt tilsynsansvar vurdere om det kommunale botiltaket oppfyller kravet.

Andre punktum presiserer at botiltaket skal ha en stillingsplan som sikrer kontinuitet for barna og en faglig forsvarlig drift.

I *tredje ledd* er det presisert at botiltaket skal ha en leder og en stedfortreder for lederen. Det er ikke stilt nærmere definerte krav til hvilken utdanning eller kompetanse til lederne. Dette må

derfor vurderes konkret, blant annet i lys av det generelle kravet til forsvarlig kompetanse.

Fjerde ledd presiserer at botiltaket skal sørge for at de ansatte får nødvendig faglig veiledning og opplæring. Det er ledelsen ved det kommunale botiltaket, og kommunen selv, som har ansvaret for at kravet oppfylles.

Til § 9 A-6

Bestemmelsen presiserer at barnevernstjenesten i omsorgskommunen skal ivareta sitt løpende og helhetlige ansvar for å følge opp barnet under opphold i botiltaket. Utover dette gjelder de generelle reglene for barnevernstjenestens ansvar for å følge opp barn i tiltak. Det vises særlig til bestemmelsen i § 8-1 om oppfølging av barn og foreldre etter vedtak om hjelpetiltak.

Til § 9 A-7

Det framgår av bestemmelsen at departementet kan gi forskrift med nærmere krav til kvalitet, godkjenning, bemanning og kompetanse, innholdet i barns rettigheter, gjennomføring av grensetting og om saksbehandling og klagebehandling ved opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning. Når det gjelder statlig tilsyn følger det av § 17-3 tredje ledd, at departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av tilsynet. Dette omfatter også nærmere regler om tilsynet med kommunale botiltak med døgnbemanning.

Til § 10-1

I *tittelen og første ledd første punktum* er det inntatt en presisering av institusjonenes plikt til å beskytte barn som bor på institusjon. Plikten omfatter å beskytte barn mot skade fra andre, hindre at barnet utsetter seg selv for fare og skade og plikt til å forebygge risiko for skade framover i tid.

I *første ledd andre punktum* er det gjort enkelte språklige endringer og presiseringer for å gjøre innholdet mer tilgjengelig. Det tydeliggjøres at både barnets rettigheter og rettssikkerhet skal ivaretas under institusjonsoppholdet.

Andre ledd viderefører uendret departementets adgang til å gi forskrift om det nærmere innholdet i institusjonens ansvar overfor det enkelte barn. Det vises til kapittel 15.4.2.

Til § 10-2

Første ledd er nytt og innebærer en presisering av barnets rett til vern av sin personlige integritet og

forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling under institusjonsoppholdet. Det vises til kapittel 15.4.2.

Andre ledd er en videreføring av gjeldende § 10-2 første ledd om barnets medvirkning under institusjonsoppholdet. *Tredje ledd* viderefører gjeldende § 10-2 fjerde ledd andre punktum. Departementets adgang til å gi forskrift om det nærmere innholdet i barns rettigheter i barnevernsinstitusjon er videreført i bestemmelsens *fjerde ledd*. Det vises til kapittel 15.4.2 og 15.4.3.

Forbudet mot å føre kontroll med barnets korrespondanse i gjeldende § 10-2 fjerde ledd første punktum er opphevet. Endringen må sees i sammenheng med ny § 10-10 som gir institusjonen hjemmel til innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon på nærmere angitte vilkår. Det vises til kapittel 15.4.2 og kapittel 15.4.8.

Til § 10-3

Reglene om institusjonens adgang til å sette grenser for barn på institusjon ut fra omsorgsansvaret er samlet og utdypet i § 10-3. Bestemmelsen tilsvarende § 10-2 andre ledd og tredje ledd første punktum og 10-3 første ledd første punktum og andre ledd. Det er foretatt redaksjonell og språklige endringer, og enkelte presiseringer for å tydeliggjøre rammene for omsorgsansvaret.

Første ledd første punktum tydeliggjør at institusjonen ikke bare har en rett, men også en plikt til å sette grenser for barn som bor på institusjon når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse. Presiseringen innebærer at institusjonen ikke kan unnlate å sette grenser for barnet dersom det vurderes som nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse. Hva som ligger i forsvarlig omsorg og beskyttelse må vurderes individuelt og vil blant annet avhenge av det enkelte barns alder og modenhet. Hensynet til barnets beste skal ligge til grunn for utøvelsen av omsorgsansvaret, jf. § 1-3. Det vises til kapittel 15.4.2 og 15.4.3.

Første ledd andre punktum er en utdyping av hvilke grenser institusjonen kan sette for barnet og er i hovedsak en videreføring av gjeldende § 10-2 tredje ledd. Bestemmelsen tydeliggjør at institusjonen på tilsvarende måte som foreldre kan sette grenser for barnet. Ansatte på institusjonen skal ivareta foreldrefunksjonen under institusjonsoppholdet gjennom å gi omsorg og beskyttelse i foreldrenes sted. Samtidig må institusjonens grensesetting være innenfor det som er allment akseptert i oppdragelsen av barn. Bestemmelsen viderefører institusjonens adgang til å sette grenser for barnets bruk av elektroniske

kommunikasjonsmidler, besøk og bevegelsesfrihet. I tillegg er det presisert at institusjonen kan sette grenser for barnets bruk av internett. Det vises til kapittel 15.4.3.

Andre ledd er nytt og presiserer at det enkelte barnets individuelle behov for omsorg og beskyttelse vil være avgjørende for hvilke grenser institusjonen kan sette for barnet under institusjonsoppholdet. Dette innebærer at institusjonens grensesetting må vurderes konkret ut fra kunnskap om det enkelte barnets behov, utfordringer og sårbarhet.

I § 10-6 utdypes hva som ligger i kravet til at grensesettingen må være nødvendig og forholdsmessig i det enkelte tilfellet. Institusjonen må vurdere konkret om grensesettingen er egnet til å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse og om barnet kan ivareta på en forsvarlig måte gjennom mindre inngripende tiltak. Grensesettingen må i art, omfang og varighet være forholdsmessig ut fra en konkret vurdering. Jo mer inngripende grensesettingen er, desto større krav stilles til at grensesettingen er nødvendig og forholdsmessig. Både de positive og negative konsekvensene for barnet skal veies mot hverandre og grensesettingen skal ivareta hensynet til barnets beste, jf. § 1-3. Institusjonen skal alltid høre barnet, og barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet, jf. § 10-2 andre ledd. Ved vurderingen av om grensesettingen er nødvendig og forholdsmessig skal institusjonen vurdere det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep overfor barnet, jf. § 10-6 andre ledd. Det vises til kapittel 15.4.3, 15.4.5 og 15.4.6.

Tredje ledd er en videreføring av gjeldende § 10-3 første ledd, som åpner for at institusjonen kan benytte milde former for fysisk makt hvis det er åpenbart nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse. Beskyttelsesformålet er presisert i bestemmelsen. De generelle vilkårene til nødvendighet og forholdsmessighet i § 10-6, gjelder også ved milde former for fysisk maktbruk ut fra omsorgsansvaret.

Fjerde ledd er nytt og presiserer at tiltak som ikke kan gjennomføres i medhold av omsorgsansvaret krever hjemmel i lov. Grenser som kan settes innenfor omsorgsansvarets handlingsrom utgjør ikke et inngrep i barnets rettigheter. Det vises til kapittel 15.4.3.

Femte ledd viderefører gjeldende § 10-2 femte ledd som gir departementet adgang til å fastsette forskrift om det nærmere innholdet i omsorgsansvaret og gjennomføring av grensesetting etter bestemmelsen. Det vises til kapittel 15.4.3.

Til § 10-4

Regler om grensesetting overfor barn ut fra hensynet til trygghet og trivsel for andre på institusjonen samles i ny § 10-4. Bestemmelsen viderefører gjeldende §§ 10-2 tredje ledd andre punktum og § 10-3, med enkelte språklige endringer og presiseringer.

Første ledd første punktum viderefører gjeldende § 10-2 tredje ledd. Det presiseres at institusjonen på samme måte som etter § 10-3 første ledd kan sette grenser for barnets bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, internett, besøk og bevegelsesfrihet hvis det er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre på institusjonen. Trygghet og trivsel for «alle» på institusjonen, er endret til «andre» uten at det innebærer en realitetsendring. Etter *første ledd andre punktum* kan institusjonen benytte milde former for fysisk makt som er tillat ut fra omsorgsansvaret etter § 10-3 tredje ledd, dersom det er åpenbart nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre på institusjonen. Dette er en videreføring av gjeldende § 10-3. De generelle vilkårene i § 10-6 som utdype kravet til nødvendighet og forholdsmessighet, gjelder også for grensesetting og fysisk maktbruk etter denne bestemmelsen. Det vises til kapittel 15.4.3 til 15.4.6.

Andre ledd viderefører gjeldende § 10-2 femte ledd som gir departementet adgang til å fastsette forskrift om grensesetting etter bestemmelsen. Det vises til kapittel 15.4.4.

Til § 10-5

Bestemmelsen gir regler om forebygging av fysisk makt og inngrep overfor barn og er i hovedsak en videreføring av gjeldende § 10-4. Det er gjort enkelte språklige endringer i bestemmelsen som følge av at begrepene «tvang», «tvangsbruk og andre inngrep i personlig integritet» tas ut av lovens kapittel 10 og erstattes med begrepet inngrep eller fysisk makt. Videre er det tydeliggjort at bestemmelsen gjelder for alle former for bruk av fysisk makt, jf. §§ 10-3, 10-4 og 10-11.

Gjeldende § 10-5 om forbud mot fysisk og psykisk tvang og makt videreføres ikke. Det innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 15.4.1 og 15.4.10.

Til § 10-6

Første ledd er i hovedsak en videreføring av gjeldende § 10-6 med enkelte presiseringer og språklige endringer. Begrepet «tvang og andre inn-

grep» er erstattet med «inngrep» i tittelen og i bestemmelsen. Bestemmelsen utdyper villkårene om at inngrep i barns rettigheter må være nødvendige og forholdsmessige. Det er inntatt i bestemmelsen at vilkårene også gjelder ved grensesetting. Det innebærer at bestemmelsen gjelder for grensesetting ut fra omsorgsansvaret og av hensynet til trygghet og trivsel på institusjonen, etter §§ 10-3 og 10-4. Videre gjelder bestemmelsen for institusjonens avgjørelser etter §§ 10-7 til 10-13. Tilbakeføring etter § 10-14 og iverksetting av beskyttelsestiltak etter § 10-15 må også oppfylle vilkår om nødvendighet og forholdsmessighet. Det gjelder et skjerpet krav til nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderingen ved bruk av fysisk makt, både milde former for fysisk makt etter §§ 10-3 og 10-4, og fysisk maktbruk for å avverge skade etter § 10-11. Det vises til Prop. 133 L (2020-2021) kapittel 16.1.4.8 for nærmere omtale av vilkårene i bestemmelsen. Det vises til kapittel 15.4.5.

Andre ledd er nytt. Det følger av *andre ledd første punktum* at institusjonen som en del av nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderingen skal vurdere det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep overfor barnet. Selv om en grense eller et inngrep isolert sett vurderes som nødvendig og forholdsmessig overfor et barn, kan summen av grenser og/eller inngrep være unødvendige og uforholdsmessige. Dette må vurderes konkret ut fra det enkelte barnets behov for omsorg, beskyttelse og eventuelt behandling. Både kombinasjoner av grenser innenfor omsorgsansvaret og/eller av hensyn til trygghet og trivsel for andre på institusjonen etter §§ 10-3 og 10-4, kombinasjoner av grenser etter §§ 10-3 og 10-4 og inngrep etter §§ 10-7 til 10-13 og kombinasjoner av ulike inngrep, kan i sum være unødvendige eller uforholdsmessig etter en konkret vurdering.

I vurderingen av om grensesettingen eller inngrepet er nødvendig og forholdsmessig skal institusjonen også legge vekt på om barnet bor alene, jf. *andre ledd andre punktum*. At barn bor alene, vil ikke i seg selv være et uforholdsmessig tiltak, men det er et forhold som skal inngå i helhetsvurderingen.

Institusjonens faglige vurderinger etter denne bestemmelsen skal dokumenteres, jf. § 12-4. I § 10-16 første ledd tredje punktum er det også inntatt at institusjonens vurderinger etter § 10-6 andre ledd skal framgå av de protokollene institusjonen skal sende til barnevernstjenesten og statsforvalteren. Det vises til merknad til § 10-16 første ledd og til kapittel 15.4.6.

Til § 10-7

Bestemmelsen er en videreføring av gjeldende § 10-10 første og andre ledd om frivillig rusmiddeltesting på institusjon, med enkelte presiseringer.

Første ledd første punktum presiserer at frivillig rusmiddeltesting også kan benyttes når det er nødvendig for å gi barnet beskyttelse. Det vises til kapittel 15.4.2 og 15.4.7.

Tredje ledd tredje punktum er nytt og presiserer at samtykket skal være skriftlig og at den som samtykker når som helst kan trekke samtykket tilbake. Det vises til kapittel 15.4.7.

Til § 10-8

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-8 om kroppsvisitasjon og undersøkelse av barnets rom, eiendeler, brev og pakker med en presisering av at tiltak etter første ledd kan iverksettes hvis det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling. Beskyttelsesbehov er presisert i bestemmelsen og skal bidra til å tydeliggjøre institusjonens ansvar for å beskytte barnet. Det vises til kapittel 15.4.2.

Til § 10-9

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-11 om inndragning av farlige gjenstander m.m. Det er kun foretatt enkelte redaksjonelle endringer som innebærer at bestemmelsen må sees i sammenheng med § 10-8 første ledd.

Til § 10-10

Bestemmelsen er ny og gir institusjonen adgang til å treffe vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet.

Det følger av *første ledd* at for å vedta innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet må det foreligge begrunnet mistanke om at barnet gjennom bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler utsettes for fare eller skade. Kravet om begrunnet mistanke innebærer at institusjonen ikke kan vedta innsyn rutinemessig. Det må i det enkelte tilfellet foreligge konkrete og objektive holdepunkter som kan begrunne mistanken. Den begrunnede mistanken om at barnet utsettes for fare eller skade må være knyttet til barnets bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler som mobiltelefon, nettbrett eller pc. Det er fare- eller skadepotensialet som er avgjørende for om institusjonen kan vedta innsyn. Begrunnet mistanke om at barnet ved bruk av elektroniske kommuni-

kasjonsmidler kjøper rusmidler eller selger seksuelle tjenester omfattes av bestemmelsen. Videre omfattes tilfeller hvor det foreligger begrunnet mistanke om at barnet utsettes for overgrep eller at barnet utsettes for fare eller skade gjennom digitale felleskap som deler informasjon, bilder eller videoer om selvskading og selvmord. Konkrete og objektive holdepunkter kan være basert på tidligere erfaringer med at barnet kjøper rusmidler ved bruk av mobil eller pc eller opplysninger fra barnet selv eller andre, eksempelvis informasjon fra barnets foreldre eller helsepersonell som er i en behandlingsrelasjon til barnet. Det vises til kapittel 15.4.8.2.

Vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktiviteter kan bare vedtas dersom det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling, jf. *andre ledd*. Dette er de legitime formålene som kan begrunne innsyn. Kravet til at et vedtak om innsyn må være nødvendig og forholdsmessig er utdypet i § 10-6.

Før det iverksettes innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon skal andre mindre inngripende tiltak være forsøkt eller vurdert som utilstrekkelige. Videre må tiltaket være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til interessene som skal ivaretas. Institusjonen skal benytte miljøterapeutiske virkemidler og metoder for å fremme og motivere til samarbeid. Institusjonen har plikt til å arbeide systematisk for å forebygge inngrep i barns rettigheter, jf. § 10-5. I noen tilfeller kan det være tilstrekkelig å begrense barnets bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler eller inndra kommunikasjonsmidler for en periode ut fra omsorgsansvaret i § 10-3 eller § 10-12 (for barn med institusjonsopphold etter §§ 4-4, 6-1 eller 6-2). Innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet kan for noen barn oppleves som mindre inngripende enn at barnet blir fratatt mobil eller pc for en kortere eller lengre periode, mens andre barn kan oppleve innsyn som mer inngripende. Barnets rett til medvirkning skal ivaretas når institusjonen vurderer grensesetting og inngrep for barnet, jf. § 10-2 andre ledd. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Institusjonen må vurdere konkret om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon er et nødvendig og effektivt tiltak for å beskytte og ivareta barnet, i lys av alternative tiltak. Videre må institusjonen vurdere om tiltaket i art, omfang og varighet er forholdsmessig i lys av skadepotensialet for barnet. Belastningen for barnet, herunder mulig skade på tillitsforholdet mellom barnet og de ansatte, er et sentralt moment i vurderingen. Både

de positive og negative konsekvensene for barnet skal veies mot hverandre, og vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon skal ivareta hensynet til barnets beste, jf. § 1-3. I vurderingen av om innsyn i barnets kommunikasjon er nødvendig og forholdsmessig, skal institusjonen vurdere det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep overfor barnet, jf. § 10-6 andre ledd. Et vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon skal gjennomføres så skånsomt som mulig og ikke vare lenger enn nødvendig, jf. § 10-6 første ledd tredje punktum. Det vises til kapittel 15.4.8.2.

Det følger av *tredje ledd første punktum* at det bare er institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt som kan fatte vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon. Slikt vedtak kan treffes for inntil 14 dager om gangen, jf. *tredje ledd andre punktum*. Det kreves ikke nytt vedtak for hver gang institusjonen gjennomfører innsyn i denne perioden. Institusjonen må fortløpende vurdere om det er nødvendig å opprettholde vedtaket, jf. *tredje ledd tredje punktum*. Det innebærer at institusjonen kontinuerlig må vurdere om vilkårene for innsyn i barnets kommunikasjon er oppfylt, herunder om omfanget og varigheten av kommunikasjonskontrollen er nødvendig og forholdsmessig for å oppnå formålet. Institusjonens avgjørelser om innsyn er enkeltvedtak som skal protokollføre og sendes barnevernstjenesten og statsforvalteren, jf. § 10-16 første ledd. Barnet og foreldre kan klage direkte til statsforvalteren på brudd på § 10-10, jf. § 10-16 andre ledd. Det vises til kapittel 15.4.8.2.

Fjerde ledd gir departementet myndighet til å fastsette forskrift om gjennomføring av vedtak om innsyn etter denne bestemmelsen. Det vises til kapittel 15.4.8.3.

Til § 10-11

Bestemmelsen er delvis ny og delvis en videreføring av gjeldende § 10-7 om akutte faresituasjoner, med enkelte justeringer. Begrepet tvang erstattes med bruk av fysisk makt, uten at det innebærer en endring i hvilke handlinger og tiltak institusjonen kan benytte i en akutt faresituasjon sammenlignet med gjeldende rett. Henvisningen til straffeloven §§ 17 og 18 er tatt ut. Bestemmelsen samler adgangen til bruk av fysisk makt, utover milde former. Adgang til milde former for bruk av fysisk makt er regulert i §§ 10-3 og 10-4.

Første ledd bokstav a viderefører at institusjonen dersom det er strengt nødvendig kan benytte fysisk makt for å avverge akutt fare for skade på

barnets liv eller helse, se kapittel 15.4.9. Adgangen til å gripe inn i akutte faresituasjoner er nærmere omtalt i Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 16.1.4.9.

Første ledd bokstav b gir institusjonen adgang til å bruke fysisk makt dersom det er strengt nødvendig for å avverge at barnet utsetter eget liv eller egen helse for alvorlig skade. Eksempler på alvorlig skade på barnets liv eller helse er alvorlig selvskading, selvmordsforsøk og rusbruk som gir risiko for overdose. Bestemmelsen stiller ikke krav om at skaden vil oppstå i umiddelbar nærhet, slik som i akutte faresituasjoner, jf. bokstav a. Det må likevel foreligge konkrete holdepunkter for at en reell fare for alvorlig skade på barnets liv eller helse med stor sannsynlighet vil oppstå innen kort tid dersom institusjonen ikke griper inn på det aktuelle tidspunktet. Innen kort tid kan være samme dag eller kveld.

Konkrete holdepunkter om at alvorlig skade kan oppstå inne kort tid kan være basert på erfaringer med at barnet i lignende situasjoner for eksempel forlater institusjonen for å utsette eget liv eller helse for alvorlig skade, eller opplysninger fra barnet selv eller andre, eksempelvis vurderinger fra barnets foreldre, lærere eller helsepersonell som er i en behandlingsrelasjon til barnet.

At fysisk maktbruk må være «strengt nødvendig» innebærer et skjerpet krav til at maktbruken er nødvendig og forholdsmessig i den aktuelle situasjonen, jf. de generelle vilkårene for inngrep i § 10-6. Fysisk maktbruk kan kun benyttes som siste utvei. Mindre inngripende tiltak skal være forsøkt eller vurdert som utilstrekkelig. Institusjonen skal alltid benytte miljøterapeutiske virkemidler og metoder for å fremme og motivere til samarbeid. Andre mindre inngripende tiltak kan for eksempel være at institusjonen setter grenser for hvor barnet får oppholde seg i og utenfor institusjonen, gjennom søking av barnets rom og eiendeler og inndragning av gjenstander etter §§ 10-8 og 10-9, eller inngrep i bevegelsesfrihet mv. etter § 10-12 (for barn i institusjon etter §§ 4-4, 6-1 eller 6-2). Dersom milde former for fysisk makt ut fra omsorgsansvaret etter § 10-3 er tilstrekkelig til å avverge skade, kan mer fysisk maktbruk ikke benyttes.

I vurderingen av om fysisk maktbruk, utover det som følger av omsorgsansvaret, er strengt nødvendig må institusjonen veie risikoen for at barnet utsetter eget liv eller helse for alvorlig skade opp mot inngrepets art, omfang og varighet. Dette innebærer blant annet at institusjonen må vurdere skadepotensialet dersom institusjonen ikke griper fysisk inn, opp mot skadepotensi-

alt og belastningen ved å utsette barnet for bruk av fysisk makt. Både de positive og negative konsekvensene for barnet skal veies mot hverandre, og inngrepet må ivareta hensynet til barnets beste, jf. § 1-3. Barnet har rett til å medvirke etter § 10-2 andre ledd.

Ut fra en konkret vurdering kan det være tillatt for eksempel å ta farlige gjenstander fra barnet som barnet har på seg eller som er i barnets rom, hindre barnet fysisk i å forlate institusjonens område hvis barnet ikke retter seg etter grensettingen eller vedtak om bevegelsesbegrensninger, inkludert å holde barnet fast eller fysisk forflytte barnet. Det stilles særlig strenge krav til nødvendigheten og forholdsmessigheten av at barnet legges ned eller isoleres. Isolasjon kan kun benyttes i helt spesielle tilfeller, jf. bestemmelsens andre ledd. Fysisk maktbruk skal gjennomføres så skånsomt og kortvarig som mulig. Den fysiske maktbruken skal opphøre straks faren for alvorlig skade er avverget eller kan avverges med mindre inngripende tiltak, jf. også § 10-6 første ledd tredje punktum.

Har institusjonen benyttet fysisk makt, skal den i etterkant gjennomgå hendelsen sammen med barnet, jf. § 10-5 andre ledd. Bruk av fysisk makt regnes som enkeltvedtak, og skal protokollføres og sendes barnevernstjenesten og statsforvalteren, jf. § 10-16 første ledd. Barnet og foreldrene kan klage direkte til statsforvalteren, jf. § 10-16 andre ledd.

Første ledd bokstav c viderefører deler av gjeldende § 10-7 første ledd første punktum som gir institusjonen adgang til å bruke fysisk makt, hvis det er strengt nødvendig, ved akutt fare for skade på andre personers liv eller helse eller ved vesentlig skade på eiendom. Det vises til kapittel 15.4.9. Adgangen til å gripe inn i akutte faresituasjoner er nærmere omtalt i Prop. 133 L (2020–2021) 16.1.4.9.

Andre ledd viderefører gjeldende § 10-7 andre ledd som stiller krav til hvordan isolasjon kan gjennomføres dersom det er strengt nødvendig etter første ledd. Det åpnes for at isolasjon etter andre ledd også kan benyttes dersom det er strengt nødvendig for å avverge alvorlig skade på barnets liv eller helse, jf. første ledd bokstav b. Det vises til kapittel 15.4.9 og nærmere omtale i Prop. 133 L (2020–2021) kapittel 16.1.4.9.

Tredje ledd er delvis ny og delvis en videreføring av gjeldende § 10-7 tredje ledd som gir departementet myndighet til å fastsette forskrift om gjennomføring av bruk av fysisk makt etter første ledd.

Til § 10-12

Bestemmelsen gir regler om institusjonens utvidede adgang til inngrep i barnets bevegelsesfrihet, besøk, bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og internett, når barn er på institusjon etter §§ 4-4, 6-1 eller § 6-2. Bestemmelsen er en videreføring av gjeldende § 10-9 med enkelte språklige endringer og presiseringer. Begrepet innskrenkninger erstattes i tittel og bestemmelsen for øvrig med begrepet inngrep. Dette medfører ingen realitetsendring. I *første ledd bokstav d* er det presisert at institusjonen også kan vedta inngrep i barnets tilgang til internett.

Til § 10-13

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-10 tredje og fjerde ledd om rusmiddeltesting uten barnets samtykke, for barn på institusjon etter § 6-2. Det vises til kapittel 15.4.7.

Til § 10-14

Bestemmelsen viderefører innholdet i dagens § 10-12 om tilbakeføring av barn som har rømt eller har ugyldig fravær fra institusjonen. Begrepet «rømming» er tatt ut av overskriften. I forskriftshjemmelen i siste ledd er «rømming» erstattet med «fravær», uten at det innebærer en realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.4.

Til § 10-15

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-13 om beskyttelsestiltak for barn ved fare for at barnet utnyttes eller kan bli utnyttet til menneskehandel.

Til § 10-16

Bestemmelsen viderefører i hovedsak gjeldende § 10-14 om klage og saksbehandling.

Første ledd tilsvarer i hovedsak gjeldende § 10-14 første og andre ledd med enkelte redaksjonelle og språklige forenklinger. Det framgår av *første punktum* at institusjonens avgjørelser etter §§ 10-8 til 10-12 er enkeltvedtak som skal protokollføres. I *andre punktum* videreføres at avgjørelser om rusmiddeltesting etter §§ 10-7 og 10-13 og tilbakeføring mot barnets vilje etter § 10-14 andre ledd skal protokollføres. Det er tatt ut av ordlyden at avgjørelsene skal begrunnes, ettersom det følger av journalplikten i § 12-4. Videre er det tatt ut av bestemmelsen at også tilbakeføringer etter § 10-14 første ledd skal dokumenteres. At tilbake-

føringer etter § 10-14 første ledd skal dokumenteres følger av journalplikten etter § 12-4.

Tredje punktum er nytt og må sees i sammenheng med § 10-6 andre ledd som pålegger institusjonen å vurdere nødvendigheten og forholdsmessigheten av det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep overfor barnet, se merknad til § 10-6 andre ledd. Protokollene etter § 10-16 første ledd første og andre punktum skal vise institusjonens vurdering av det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep overfor barnet, jf. kravet i § 10-6 andre ledd. Bestemmelsen innebærer at også statsforvalteren må vurdere det samlede omfang og varighet av grenser og inngrep som gjelder for barnet. Det vises til kapittel 15.4.6.

Bestemmelsens *andre, tredje og fjerde ledd* tilsvarer gjeldende § 10-14 tredje, fjerde og femte ledd med enkelte redaksjonelle endringer.

Til § 10-17

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-15 om generelle krav til barnevernsinstitusjoner.

Til § 10-18

Av nytt *tredje ledd* framgår det at institusjonen kan ansette faglig personell som kan dokumentere minst tre års arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjon, andre barnevernstiltak med døgnbemanning eller andre tilsvarende omsorgstiltak etter annet lov- og regelverk. Tidligere krevde ansettelse av personer med denne type bakgrunn som fagpersonell, at Bufetat behandlet og innvilget en konkret søknad om unntak fra kompetansekravet. Bestemmelsen innebærer at det ikke lenger er nødvendig å søke om unntak fra kompetansekravet ved ansettelse av personell som oppfyller det nye kravet.

Kravet kan for det første oppfylles gjennom arbeidserfaring fra kommunale, statlige og private barnevernsinstitusjoner som er godkjent av Bufetat etter § 10-19.

For det andre kan kravet oppfylles gjennom tilsvarende arbeidserfaring fra andre barnevernstiltak med døgnbemanning som utøver omsorgen for barn. Dette omfatter blant annet omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere etter kapittel 11, og godkjente kommunale botiltak med døgnbemanning etter kapittel 9 A. Arbeidserfaring fra barnevernstiltak som ikke innebærer utøvelse av døgnomsorg for barn omfattes ikke, og gir dermed ikke grunnlag for ansettelse etter denne bestemmelsen. Arbeidserfaring fra ulike

former for hjelpetiltak i hjemmet, eller et kommunalt botiltak etter barnevernsloven § 3-1 er eksempler på arbeidserfaring som ikke omfattes. Ansettelse av personer på bakgrunn av denne type arbeidserfaring må i tilfelle vurderes og behandles i samsvar med unntaksbestemmelsen i andre ledd, tredje punktum.

For det tredje åpner bestemmelsen for å ansette personer med arbeidserfaring fra «tilsvarende omsorgstiltak etter annet lov- og regelverk». Dette omfatter dermed arbeidserfaring fra andre typer institusjoner eller tiltak med døgnbemanning som utøver omsorg for barn eller voksne. Kompetansekravet kan for eksempel oppfylles gjennom dokumentert arbeidserfaring fra omsorgsbolig, barnebolig eller en omsorgsinstitusjon etter annet lov- og regelverk.

Kravet om tilstrekkelig relevant arbeidserfaring forutsetter at vedkommende har hatt et stillingsforhold på 50 prosent eller mer i minst tre år i ett eller flere tiltak som er omfattet av bestemmelsen. Det vises til kapittel 18.4.2.

Nytt *fjerde ledd* regulerer adgangen til å ansette studenter. Det framgår av *første punktum*, at institusjonen kan ansette studenter under «relevant bachelorutdanning» under forutsetning av at utdanningen fullføres. Det er ikke nærmere regulert i bestemmelsen hvilke utdanninger som skal kunne regnes som relevante. Ansettelse av studenter forutsetter at institusjonen likevel oppfylder de generelle kravene til forsvarlig bemanning og kompetanse i første ledd, at barna som har opphold i institusjonen likevel får forsvarlig omsorg og beskyttelse, og at ansettelsen ikke går utover kravet til forsvarlig drift. Institusjonsledelsen har ansvar for å sørge for at studentene gis nødvendig veiledning og oppfølging. Arbeidsoppgavene studentene skal utføre må tilpasses deres faglige forutsetninger. Hva dette avhenger blant annet av hvor langt den enkelte studenten har kommet i studiet, tidligere relevant praksis og arbeidserfaring, og den enkelte studentens personlige egnethet og modenhet.

Det framgår av *andre punktum*, at institusjonen og studenten skal avtale lengde på ansettelsen ut fra omfanget av stillingen og hvor langt studenten har kommet i utdanningsløpet. Det er dermed ikke satt noen lovbestemt grense for lengden av det enkelte arbeidsforholdet. Arbeidsforholdet mellom institusjonen og studenten skal avsluttes ved utløpet av det avtalte tidsrommet. Dersom vilkårene i mellomtiden er oppfylt, vil arbeidsforholdet gå over til en fast ansettelse.

Det framgår av *tredje punktum*, at dersom utdanningen ikke fullføres innen avtalt tid, gjelder

reglene om avslutning av midlertidig stilling i arbeidsmiljøloven § 14-9 femte ledd. Det framgår av denne bestemmelsen at ansatte har krav på skriftlig varsel om tidspunktet for fratredelse, senest én måned før fratredelsestidspunktet. Det vises til kapittel 18.4.3.

Til § 10-19

Bestemmelsen viderefører tidligere § 10-17 om godkjenning av barnevernsinstitusjoner.

Til § 10-20

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-18 om kartlegging under opphold på barnevernsinstitusjon.

Til § 10-21

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-19. *Andre punktum* er nytt. Det vises til merknad til § 9-6 første ledd nytt andre punktum som gjelder støttehjem for barn som bor i fosterhjem. Bestemmelsen her gjelder støttehjem for barn som bor på institusjon.

Også for barn som bor på institusjon kan støttehjemmet være et fosterhjem, barnevernsinstitusjon, kommunalt botiltak eller andre oppholdstiltak der barnet blir forsvarlig ivaretatt. Tiltaket må være til barnets beste, jf. § 1-3 og forsvarlig, jf. § 1-7. Barnevernstjenesten og institusjonen må sammen avklare om barnet skal ha et støttehjem.

Det vises til kapittel 17.2.

Til § 10-22

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-20 om rettigheter og plikter under opphold i sentre for foreldre og barn.

Til § 10-23

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-21 om godkjenning av og krav til kvalitet, bemanning og kompetanse i senter for foreldre og barn.

Til § 10-24

Bestemmelsen viderefører gjeldende § 10-22 om institusjoner med hjem. Det er gjennomført en begrepsmessig endring som følge av endringer i § 6-2 første ledd. Dette innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til § 11-5

Henvisingene til bestemmelsene er endret som følge av omredigeringer i kapittel 10. § 10-10 er ny og gjelder tilsvarende for omsorgssentre.

Til § 12-1

Henvisingene er endret som følge av at kapittel 10 er omredigert. Det henvises til kapittel 15.

Til ny § 12-3 a

Første punktum gir barnet en selvstendig rett til å klage på barnevernstjenestens vedtak om opphold utenfor hjemmet etter barnevernsloven § 3-2 og § 3-3. Det omfatter flytting i fosterhjem, institusjon eller kommunalt botiltak med døgnbemanning, som et hjelpetiltak, jf. § 3-2, og flytting i fosterhjem eller institusjon i en annen stat som et hjelpetiltak, jf. § 3-3. Etter *andre punktum* får barnet også klagerett på barnevernstjenestens vedtak om flytting etter § 5-5. Det gjelder flyttinger mellom barnevernstiltak etter en omsorgsovertakelse. Det er ikke satt en nedre aldersgrense for når et barn kan klage. Det er likevel ikke tilstrekkelig at barnet motsetter seg flytting for at det skal anses som en klage. Barnet må kunne danne seg egne meninger om flyttespørsmålet og ønsket om en ny vurdering. Har barnet uttrykt et ønske om å klage, men det er tvil om barnet i tilstrekkelig grad forstår rekkevidden av klageretten, skal klagen følges opp. Det er klageinstansen som avgjør om klagen tas til behandling. Barn med partsrettigheter har allerede rett til å klage på vedtak, og bestemmelsen gir ikke disse barna nye rettigheter. Klagerett etter denne bestemmelsen innebærer heller ikke at barnet blir part i saken eller får andre prosessuelle rettigheter, for eksempel advokatbistand.

Klager kan framsettes skriftlig eller muntlig for barnevernstjenesten og klagebehandlingen følger reglene i forvaltningsloven kapittel VI, så langt det passer. Barnevernstjenesten skal informere barnet om klageretten og bistå barn som ønsker det med å klage. Dersom barnevernstjenesten etter en klage opprettholder vedtaket etter § 3-2 eller 3-3, skal saken sendes statsforvalteren som kan prøve alle sider av vedtaket, i samsvar med barnevernsloven § 12-9 andre ledd. I klagebehandlingen skal statsforvalteren legge vekt på hensynet til det kommunale selvstyret ved prøving av det frie skjønnet.

Dersom barnevernstjenesten etter en klage opprettholder vedtaket etter § 5-5, skal barne-

vernstjenesten forberede saken og sende den til barneverns- og helsenemnda. Nemndas klagebehandling er lik som når en klage framsettes av en av sakens parter. Nemnda kan prøve alle sider av vedtaket, og nemndas vedtak kan påklages til tingretten av sakens parter. Nemnda kan etter § 12-3 andre ledd innvilge et barn under 15 år partsrettigheter dersom hensynet til barnet tilsier det. Det vises til kapittel 10.1.4.

Til § 12-7

Andre ledd er nytt og gir departementet hjemmel til å føre oversikt over sakkyndige. Målet er å legge til rette for at barnevernstjenesten, nemnda, domstolen og private parter kan be om sakkyndig bistand i saker etter loven. Bestemmelsen gir ansvaret for å føre en oversikt over sakkyndige en lovmessig forankring. Ansvaret legges til departementet, men departementet kan delegere oppgaven. Bestemmelsen gir dessuten et behandlingsgrunnlag til å behandle nødvendige personopplysninger i forbindelse med oversikten, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 3 og barnevernsloven § 13-6.

Tredje ledd første punktum viderefører forskriftshjemmelen som i dag framgår av § 12-7 andre ledd. *Tredje ledd andre punktum* er nytt og gir departementet hjemmel til å gi forskrift om innhold i og forvaltning av oversikten, regulert i nytt § 12-7 andre ledd.

Det vises til kapittel 20.4.

Til § 12-11

Endringene i *andre ledd* innebærer at krav til politiattest som nevnt i politiregisterloven § 38 første ledd også omfatter personer som skal ansettes i eller utføre oppgaver på vegne av kommunale botiltak med heldøgns bemanning etter kapittel 9 A. Tilsvarende gjelder for personer som utfører andre oppgaver for botiltaket og som har direkte kontakt med barn og unge eller foreldre som oppholder seg der.

I *åttende ledd andre punktum* er lovens ordlyd endret ved å tilføye formuleringen «eller anmerkninger knyttet til straffebud etter første punktum, men som ikke ville framgått av politiattest etter politiregisterloven § 39 første ledd». Endringen er tatt inn for å klargjøre lovbestemmelsen, og presisere det som følger av gjeldende rett. Ordlyden er tilpasset for å samsvare med regelens intensjon slik den er beskrevet i forarbeidene. Det vises til Prop. 40 L (2010–2011) kapittel 5.2.4. Bestemmelsen i barnevernsloven § 12-11 åttende ledd, andre

punktum, regulerer konsekvensene av anmerkninger som ikke ville framgått på en barneomsorgsattest. Det vises til kapittel 23.2.

Til § 13-2

Det er foretatt enkelte begrepsmessige tilpasninger i *første ledd bokstav d* tilsvarende endringene i § 6-2 første ledd. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til § 13-4

Det er foretatt enkelte språklige endringer i *første ledd bokstav e, f, l og m* som følge av at begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Dette innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 13-5

Endringene i *tredje ledd* innebærer at barnevernstjenesten, uten hinder av taushetsplikt, skal informere politiet ved behov for å gradere opplysninger, jf. folkeregisterloven § 10-4, såkalt adresseperre. Informasjonen skal gis så snart som mulig.

Bestemmelsen innebærer at barnevernstjenesten skal informere politiet, ikke bare når det vedtas skjult adresse etter barnevernsloven eller gradering av opplysninger etter folkeregisterloven, men også når det *vurderes* slike tiltak, og dersom vedtak om skjult adresse etter barnevernsloven og/eller sperret adresse etter folkeregisterloven *endres* eller *oppheves*. Dette er en ny presisering.

Plikten til å informere politiet gjelder uansett om det er barnevernstjenesten eller nemnda som treffer vedtak.

Det vises til kapittel 13.4.

Til ny § 13-5 a

Bestemmelsen fastsetter en plikt til å informere statsforvalteren om hendelser som involverer barn som har barnevernstiltak utenfor hjemmet. Det vises til kapittel 21.

Første ledd første punktum avgrensner hvilke forhold statsforvalteren skal informeres om; «dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep». Statsforvalteren skal informeres om alle dødsfall hos barn og dødsfall hos andre enn barnet når dødsfallet antas å være forårsaket av barnet. Dette gjelder for eksempel der et barn tar livet av noen eller har forårsaket en brann eller annen situasjon med dødelig utfall. Med «livstru-

ende hendelser» menes situasjoner der barnet setter sitt eget liv i fare, og situasjoner forårsaket av andre som setter barnets liv i fare. Hendelser der barnet utfører handlinger som setter andres liv i fare, for eksempel andre barn, ansatte eller tilfældige personer, omfattes også. Kjernen i vurderingen er om barnets eller andres liv var i umiddelbar fare. Med umiddelbar fare menes at et dødsfall ble avverget gjennom inngripen eller ved en tilfældighet. Eksempler er selvmordsforsøk og overdoser som er livstruende for barnet, brann med stort skadepotensiale, voldsutøvelse og bruk av våpen eller gjenstander som resulterer i livstruende skader. Trusler er i seg selv ikke tilstrekkelig for å utløse informasjonsplikten. Begrepet «seksuelle overgrep» omfatter i denne sammenhengen både seksuelle overgrep mot barnet og seksuelle overgrep utført av barnet. Digitale seksuelle overgrep omfattes også. Plikten gjelder uavhengig av relasjon mellom de berørte og omfatter både overgrep fra ansatte, tillitspersoner, tilfældige personer og seksuelle overgrep mellom barn. Eksempelene ovenfor er ikke uttømmende.

Informasjonsplikten gjelder uavhengig av om hendelsen skjer i tiltaket eller når barnet som har slike vedtak oppholder seg utenfor tiltaket, for eksempel er på skole, i forbindelse med fritidsaktiviteter eller annen fritid, eller når barnet har unndratt seg fra tiltaket. Plikten omfatter hendelser som gjelder barnet og handlinger som barnet utfører mot andre, og omfatter både aktive handlinger og fravær av handlinger der konsekvensen er dødsfall, livstruende hendelser eller seksuelle overgrep.

Den som har informasjonsplikt, må gjøre en konkret vurdering av om en situasjon eller hendelse omfattes av informasjonsplikten. Dersom det er tvil om det foreligger en hendelse som omfattes av informasjonsplikten, kan det tas kontakt med statsforvalteren for råd og veiledning. Informasjonsplikten er uansett ikke til hinder for at virksomheten kontakter tilsynsmyndigheten også ved hendelser som i utgangspunktet faller utenfor plikten, men er av en så alvorlig karakter at tilsynsmyndigheten likevel bør gjøres kjent med dem.

Hvem som har plikt til å informere avhenger av hvem som har ansvaret for barnet og hvilket barnevernstiltak utenfor hjemmet barnet har. Plikten kan påligge flere aktører. *Første punktum* fastsetter at informasjonsplikten i alle tilfeller gjelder barnevernstjenesten i omsorgskommunen som har ansvar for barnevernstiltaket og oppfølgingen av det konkrete barnet. Døgnopphold i senter for foreldre og barn for utredning eller som hjelpetiltak, jf. barnevernsloven § 2-3, § 3-1 og § 3-4, omfattes av

omsorgskommunens informasjonsplikt selv om slike opphold regelmessig ikke regnes som et tiltak utenfor hjemmet fordi barn og foreldre bor sammen i slike tiltak. Etter *andre punktum* har også barnevernsinstitusjoner, omsorgssentrene, senter for foreldre og barn og kommunale botiltak med døgnbemanning en selvstendig plikt til å informere statsforvalteren når barnet har opphold her. I *tredje punktum* ilegges Bufetat en selvstendig plikt til å informere statsforvalteren når barnet har opphold i et omsorgssenter.

Med «snarest mulig» menes at informasjon skal gis tilsynsmyndigheten så snart virksomheten har oppdaget hendelsen og har tilstrekkelig oversikt til å gi en overordnet beskrivelse av hendelsen. Så langt som mulig bør statsforvalteren få informasjon om barnets identitet, en foreløpig beskrivelse av hendelsesforløpet, planlagte og/eller iverksatte internkontrollrutiner og kontaktperson hos virksomheten. Dersom barnet har skadet en annen person bør det gis informasjon om personens relasjon til barnet.

Statsforvalteren står fritt til å vurdere behov for videre tilsynsmessig oppfølging når informasjonen er mottatt. Hvis informasjon om en hendelse gis til ulike statsforvaltere, for eksempel fordi omsorgskommunen og institusjonen ligger i ulike fylker, skal statsforvalterne avklare videre oppfølging og samarbeid seg imellom.

Til ny § 13-7

Bestemmelsen gir departementet hjemmel til å etablere et nasjonalt barnevernsregister. Bestemmelsen setter samtidig rammer for registeret, og gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift med nærmere regler.

Første ledd første punktum gir departementet et hjemmelsgrunnlag for å kunne etablere et nasjonalt register med opplysninger fra saker i det kommunale og statlige barnevernet for å utvikle statistikk og analyser om barnevernet. Opplysningene i registeret kan ikke brukes til andre formål enn dette. Registeret vil være et statistisk register bestående av data på individnivå. Registeret vil også kunne behandle opplysninger som er å anse som helseopplysninger, som er en særlig kategori av personopplysninger etter personvernforordningens artikkel 9, og opplysninger om lovbrudd etter forordningens artikkel 10.

Kun et meget begrenset antall personer i direktoratet vil bli gitt tilgang til personopplysninger, og det vil ikke kunne innhentes barnevernsjournaler, eller hele dokumenter tilknyttet den registrertes sak. Det vil ikke være mulig for uved-

kommende å identifisere enkeltpersoner, verken direkte eller indirekte. Utad vil registeret ikke inneholde informasjon som kan lede tilbake til bestemte personer eller til konkrete saker. Det vises til kapittel 22.4.1.

Det framgår av *første ledd andre punktum* at registeret kan inneholde personopplysninger tilknyttet fødselsnummer eller andre personentydige identifikasjonsnummer. Dette gjør det mulig å gjenkjenne samme individ i ulike saker, og på tvers av kommuner og gjør det mulig å koble opplysningene mot andre registre. Dataene i registeret vil i all hovedsak bestå av tall (i form av kommunenummer, datoer og kodeverk). Det kan imidlertid tas inn enkelte fritekstfelt, typisk for å forklare bruk av kodetall for «annet». Dataene inneholder ikke navn, men er knyttet til fødselsnummer eller d-nummer som blir skjult i registeret, og erstattet av et eget ID-nummer. Det vises til kapittel 22.4.1.

Andre ledd regulerer formålet med registeret. Formålet er for det første å behandle personopplysninger som grunnlag for statistikk og analyser for å frambringe kunnskap om effekten av ulike tiltak i barnevernet. Dette omfatter også hvordan disse tiltakene påvirker barn og familier som mottar tjenestene, jf. *bokstav a*, og å følge med på utviklingen i det kommunale barnevernet, jf. *bokstav b*. Det vises til kapittel 22.4.2.

Tredje ledd inneholder en presisering og begrensning av hvordan personopplysninger i registeret kan brukes. Opplysningene i registeret kan bare brukes som grunnlag for å utvikle statistikk og analyser om barnevernet. Dette omfatter både det kommunale og statlige barnevernet, men avgrenser mot å bruke personopplysningene for statistikk og analyse om andre temaer eller samfunnsområder. Det vises til kapittel 22.4.2.

Fjerde ledd første punktum presiserer at registeret bare kan behandle personopplysninger som er nødvendig å behandle for registerets formål. Andre punktum presiserer at personopplysningene i registeret ikke kan benyttes til formål som er uforenlig med formålene som framgår av andre ledd. Det er også presisert at opplysningene ikke kan brukes som grunnlag for enkeltvedtak eller andre individuelle beslutninger eller tiltak rettet mot de registrerte. Det vises til kapittel 22.4.2.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift med nærmere bestemmelser om registeret, inkludert bestemmelser som pålegger organer og private som utfører oppgaver etter denne loven å utlevere opplysninger som er nødvendig for registerets formål, og bestemmelser om behandlingen

av personopplysninger i registeret. En forskrift kan blant annet inneholde bestemmelser om behandlingsansvar, databehandleravtaler og om registerets innhold, og utfyllende bestemmelser om behandling av opplysninger i registeret og om informasjonssikkerhet. Det vises til kapittel 22.4.4.

Til § 14-3

Det er foretatt enkelte språklige endringer i *siste ledd* fordi begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 14-17

Andre ledd endres slik at kravet om at barnevernstjenesten må samtykke til at møtet i nemnda holdes for åpne dører, tas bort. Bestemmelsen harmoniseres med dette med tvisteloven § 36-7 andre ledd andre punktum der det ikke er krav til at offentlig part må samtykke til at rettsmøte holdes helt eller delvis for åpne dører. Det gjøres ingen endringer i vilkåret om at private parter kan nekte åpenhet, og at nemnda bare kan beslutte åpne dører når nemnda finner det ubetenkelig. For å tydeliggjøre ansvaret nemnda har for å ta hensyn til barnet, presiseres dette i bestemmelsen. I bestemmelsen er det også presisert at nemnda i sin vurdering skal legge vekt på hensynet til sakens opplysning, til de private partene selv og andre.

I sin vurdering av spørsmålet forutsettes nemnda å innhente barnevernstjenestens vurdering, selv om tjenesten ikke lenger må samtykke. I nemndas vurdering av om det skal gis tilgang for pressen/journalister, vil det ha betydning om pressen/journalisten er på oppdrag fra et redaktørstyrt medium som er bundet av Vær Varsomplakaten. Det vises til kapittel 20.5.

Til § 14-20

Tredje ledd siste punktum er nytt og stiller krav til nemndas vedtak. Målet med bestemmelsen er å forbedre situasjonen for barn og foreldre etter omsorgsovertakelsen, ved å tydeliggjøre hvor lenge nemnda antar at omsorgsovertakelsen vil vare, og hvilke behov foreldrene har for støtte til å bedre sin omsorgsevne. Barnevernstjenestens oppfølging av familien kan dermed få en klarere retning og bli mer effektiv og målrettet.

Barneverns- og helsenemnda skal kun angi foreldres behov for støtte og varighet av omsorgsovertakelsen dersom det finnes konkrete holdpunkter for en slik vurdering.

Begrunnelsesplikten gjelder for første vedtak om omsorgsovertakelse, og for senere saker der nemnda vurderer oppheving av omsorgsovertakelsen, men konkluderer med at barnet ikke skal tilbakeføres. Det vises til kapittel 11.1.

Til § 14-22

Første ledd første punktum har fått en henvisning til § 7-7, i tillegg til §§ 4-2, 4-4 og 4-5. Det innebærer at også vedtak om midlertidig stans av samvær eller midlertidig vedtak om tilsyn under samvær etter § 7-7 straks etter iverksetting skal sendes til nemnda, og skal godkjennes av nemndleder om mulig innen 48 timer etter at nemnda har mottatt den. Det vises til kapittel 12.

Videre er det presisert at kravet til godkjenning bare gjelder akuttvedtak etter 4-2 første ledd. Det innebærer at kravet ikke gjelder vedtak etter § 4-2 andre ledd. Det vises til kapittel 20.3.

For å få tydeligere fram at nemnda skal gjennomføre en legalitetskontroll av akuttvedtak og midlertidig vedtak om stans av samvær, er det presisert i første punktum at vedtaket skal sendes til nemnda «for kontroll». Av samme grunn er nemndleders ansvar formulert mer aktivt i *andre punktum*.

Andre ledd er omformulert slik at nemndleders plikt til å innhente ytterligere opplysninger i forbindelse med legalitetskontrollen, kommer klarere fram. Det vises til kapittel 20.3.

Til § 14-23

Det framgår av *første ledd første punktum* at private parter også kan påklage vedtak om midlertidig stans av samvær eller midlertidig vedtak om tilsyn under samvær etter § 7-7. Klagen framsettes direkte for nemnda. Det vises til kapittel 12.

Til § 15-1

I *første ledd første punktum* er formuleringen «utvikler atferdsproblemer» erstattet med «utsetter sin utvikling for fare». Dette er i samsvar med endringer i § 6-2 første ledd og innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til § 15-2

Forskriftshjemmelen i *andre ledd tredje punktum* er utvidet til også å omfatte veiledning. Det vises til kapittel 19.2.

Til § 15-3

I *andre ledd første og andre punktum* er begrepet «atferd» erstattet med «fordi barnet utsetter sin utvikling for fare». Dette er i samsvar med endringer i § 6-2 første ledd og innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til § 15-6

Bestemmelsen regulerer krav til kompetanse for barnevernstjenestens ledelse. Det vises til kapittel 19.1.

Første ledd bokstav a) viderefører dagens krav om at barnevernstjenestens leder og stedfortredende leder fra 1. januar 2031 må ha barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå.

Bokstav b) og c) innebærer en viss oppmyking av kravene til kompetanse for disse i overgangsperioden fram til 1. januar 2031. Bokstav b) viderefører dagens krav om relevant bachelorutdanning og relevant arbeidserfaring fra statlig eller kommunalt barnevern i fire år. Tilleggskrav om gjennomført videreutdanning er fjernet.

Bokstav c) innebærer at kompetansekravet fram til 1. januar 2031 også kan oppfylles gjennom en kombinasjon av relevant bachelorutdanning, minst to års arbeidserfaring fra statlig eller kommunalt barnevern og barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng.

Andre og tredje ledd viderefører kommunens adgang til å gi midlertidig dispensasjon og varig unntak fra kompetansekravet ved ansettelse av leder og stedfortredende leder. Ordlyden er tilpasset at bestemmelsen kun gjelder ved ansettelse av disse.

Til § 15-7

Gjeldende *andre ledd* er opphevet som følge av endringer i § 15-6. Det er foretatt enkelte språklige endringer i *tredje ledd første punktum* som følge av at begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 15-12

Det er foretatt enkelte språklige endringer i *første ledd første punktum* som følge av at begrepet «plassere» er tatt ut av loven. Endringen innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 16-3

Det er foretatt enkelte språklige endringer i *andre ledd og fjerde ledd bokstav c og d* som følge av at begrepet «plassering» er tatt ut av loven. Endringene innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.3.

Endringen i *tredje ledd bokstav c* innebærer at Bufetat også skal ha ansvar for å godkjenne kommunale botiltak med døgnbemanning, jf. § 9 A-5. Det vises til kapittel 17.1.

Til § 16-4

Det er foretatt enkelte språklige endringer i *første punktum* som følge av at begrepet «plassere» er tatt ut av loven. Endringen innebærer ingen realitetsendring. Det vises til kapittel 16.4.3.

Til § 16-6

Henvisningen i første ledd tredje punktum er endret som følge av at bestemmelsene i kapittel 10 er omredigert.

Til § 16-7

Henvisningen til barnevernsinstitusjoners vedtak i *første ledd bokstav c* er oppdatert i samsvar med begrepsmessige og redaksjonelle endringer i kapittel 10.

Første ledd bokstav d er ny og presiserer at statsforvalteren skal behandle muntlige og skriftlige henvendelser fra barn og foreldre om forhold i en barnevernssak. Dette er en presisering av gjeldende rett og praksis som følge av statsforvalterens tilsynsansvar på barnevernsområdet, jf. § 17-3. Barn, med og uten partsrettigheter, og foreldre kan henvende seg til statsforvalteren dersom de er uenige i barnevernets håndtering og mener barnevernet ikke utfører sine lovpålagte oppgaver. Det kan omfatte forhold i barnevernstjenestens saksbehandling, og også om tiltak i og utenfor hjemmet. Statsforvalteren har ulike virkemidler for å følge opp potensielle kritikkverdige forhold. Forslaget medfører ingen endring i hvordan statsforvalteren følger opp slike henvendelser. På bakgrunn av henvendelser, og eventuell annen informasjon, skal embetet vurdere om det er grunnlag for å opprette tilsynssak, jf. barnevernsloven kapittel 17 og kommuneloven kapittel 30. Bestemmelsen gir ingen plikt for statsforvalteren til å åpne et tilsyn. Statsforvalterens beslutning om å åpne et tilsyn eller ikke, er ikke et enkeltvedtak og kan ikke påklages. Statsforvalteren kan også vurdere om henvendelsen gir

grunnlag for å gi kommunen råd og veiledning, jf. barnevernsloven § 16-7 bokstav b. Statsforvalteren har også en snever adgang til å omgjøre kommunale enkeltvedtak utenom ordinær klagebehandling etter forvaltningsloven § 35. Klager og henverdeler fra barn og foreldre om forhold på barnevernsinstitusjon er nærmere regulert i § 10-16 andre og tredje ledd. Det er også særregler om opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning i kapittel 9A-4. Det vises til kapittel 10.2.4.

Til § 17-2

Endringen i *første ledd første punktum* innebærer at Statens helsetilsyn overordnede faglige tilsyn også omfatter kommunale botiltak med døgnbemanning etter kapittel 9A. Det vises til kapittel 17.1.

Til § 17-3

Endringen i *andre ledd første punktum* innebærer at statsforvalteren også skal føre tilsyn med at kommunale botiltak med døgnbemanning, drives i samsvar med denne loven og forskrifter til loven. Det vises til kapittel 17.1.

Til § 17-4

Endringen i *første ledd første punktum* innebærer at Statens helsetilsyn og statsforvalteren kan kreve at også kommunale botiltak med døgnbemanning gir de opplysninger og meldinger som er nødvendige for at myndighetene skal kunne utøve sine tilsynsoppgaver. Det vises til kapittel 17.1.

Til § 17-5

Endringene i *andre ledd* innebærer at statsforvalteren kan gi lederen av botiltaket pålegg om å rette forhold eller å nedlegge driften dersom det avdekkes uforsvarlig drift av et kommunalt botiltak med døgnbemanning. Det vises til kapittel 17.1.

25.2 Andre lover

25.2.1 Begrepsendringer i flere lover

I denne proposisjonen blir det foreslått endringer i en rekke lover som følge av endringer i barnevernsloven § 6-2 første ledd der «alvorlige atferdsvansker» erstattes med «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» og der «annen form for utpreget normløs atferd» i bokstav c erstattes med «andre utpreget skadelige handlinger».

Endringer gjøres i ekteskapsloven, folketrykkløven, familievernloven og helsepersonelloven. På grunn av omfanget av endringer, viser lovforslaget generelt til bestemmelsene i lovene der begrepene skal skiftes ut, i stedet for at lovteksten med det nye ordet blir tatt inn alle steder. Disse lovforslagene er tatt inn i lovforslagets romertall II. Enkelte begrepsendringer er tatt inn som egne lovforslag. Dette følger av merknader nedenfor.

25.2.2 Andre endringer

Til pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4

Sjette ledd som regulerer barnevernstjenestens rett til helseinformasjon når barnevernet har overtatt omsorgen for en pasient eller bruker under 18 år, slår nå fast at også fosterforeldre eller institusjonen der barnet bor, skal ha rett til helseinformasjon, parallelt med barnevernstjenesten. Tidligere har barnevernstjenesten delegert denne retten ved fullmakt. Endringen henger sammen med endringene i pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 fjerde ledd om samtykke til helsehjelp. Informasjon om barnets helse og medisinske behandling er en forutsetning for å kunne ivareta dette ansvaret og gi et gyldig samtykke etter § 4-4. Se merknad til denne bestemmelsen.

Når det gjelder barn som bor på institusjon som tiltak etter barnevernsloven, er det institusjonens leder eller den personen som lederen har gitt fullmakt, som kan motta informasjon etter bestemmelsen, i samsvar med hvem som kan samtykke til helsehjelp, jf. § 4-4 fjerde ledd.

Reglene i § 3-4 om andres rett til informasjon gjelder tilsvarende for innsyn i journal, jf. § 5-1 fjerde ledd.

Det vises til kapittel 13.1.4.

Til pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4

Fjerde ledd første punktum er endret. Dersom barnevernstjenesten har overtatt omsorgen for et barn under 16 år etter barnevernsloven § 4-2 eller § 5-1, har også fosterforeldre eller institusjonen der barnet bor, rett til å samtykke til helsehjelp istedenfor foreldrene, uten fullmakt fra barnevernstjenesten. Når det gjelder barn som bor på institusjon som tiltak etter barnevernsloven, er det institusjonens leder eller den personen som lederen har gitt fullmakt, som kan samtykke etter bestemmelsen. Barnevernstjenesten beholder retten til å samtykke parallelt med fosterforeldrene eller institusjonen.

For at barnevernstjenesten fortsatt skal kunne ivareta sitt omsorgsansvar for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd, må barnevernstjenesten være kjent med helsehjelpen barnet får og de avgjørelser som skal tas. Det følger forutsetningsvis av barnevernstjenestens omsorgsansvar at fosterforeldrene eller institusjonen må holde barnevernstjenesten informert om forhold i barnets hverdag barnevernstjenesten bør kjenne til. Fosterforeldres plikt til å gi informasjon er dessuten regulert i fosterhjemsforskriften. Barnevernstjenesten har imidlertid rett til helseinformasjon om barnet direkte fra helsetjenesten, jf. pbrl § 3-4 sjette ledd.

For alle typer helsehjelp, vil helse- og omsorgstjenesten gjøre en faglig vurdering av hvilken hjelp et barn er i behov av. Å samtykke til helsehjelp innebærer i stor grad å følge helsepersonells vurderinger når barnet får helsehjelp. Samtidig kan det være tilfeller der det er ulike behandlingsalternativ. I *annet punktum* er det innført at fosterforeldre eller institusjonen må rette seg etter barnevernstjenestens beslutning dersom det er uenighet om hva som er det beste for barnet. Departementet viser til at samarbeid mellom fosterforeldre eller institusjonen og barnevernstjenesten, jf. barnevernsloven § 5-4 andre ledd, bør ha som mål å løse eventuell uenighet, slik at de kan enes om hva som er det beste for barnet. At det er barnevernstjenesten som har siste ord ved uenighet, henger sammen med at det er barnevernstjenesten som har omsorgsansvaret for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd. Helsetjenesten kan legge til grunn at fosterforeldre eller institusjonen har rett til å samtykke på vegne av barnet så langt de ikke også blir kontaktet av barnevernstjenesten.

Det vises til kapittel 13.1.4.

Til privatskolelova § 7-4

I andre ledd bokstav c er begrepet «alvorlege åtferdsvanskar» endret til «set utviklinga si i alvorleg fare» og «annan utprega normlaus oppførsel» er erstattet med «andre utprega skadelege handlingar». Dette er en konsekvens av begrepsendringer i barnevernsloven § 6-2 og innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til privatskolelova § 7-7

Første ledd er endret ved at også fosterforeldrene eller institusjonen der eleven bor, parallelt med bar-

nevernstjenesten har rett til å ta avgjørelser på vegne av eleven. Det betyr at skolen for barn som bor i fosterhjem kan forholde seg fosterforeldrene direkte. Når det gjelder barn som bor på institusjon som tiltak etter barnevernsloven, er det institusjonens leder eller den personen som lederen har gitt fullmakt, som kan ta avgjørelser på vegne av eleven.

For at barnevernstjenesten fortsatt skal kunne ivareta sitt omsorgsansvar for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd, må barnevernstjenesten være kjent med de avgjørelser som skal tas. Det følger forutsetningsvis av barnevernstjenestens omsorgsansvar at fosterforeldrene eller institusjonen må holde barnevernstjenesten informert om forhold i barnets hverdag barnevernstjenesten bør kjenne til. Fosterforeldres plikt til å gi informasjon er dessuten regulert i fosterhjemsforskriften.

Det inntas videre i andre punktum at fosterforeldre eller institusjonen må rette seg etter barnevernstjenestens beslutning dersom det er uenighet om hva som er det beste for barnet. At det er barnevernstjenesten som har siste ord ved uenighet, henger sammen med at det er barnevernstjenesten som har omsorgsansvaret for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd. For skolen betyr dette at skolen kan legge fosterforeldrenes eller institusjonens vurderinger og beslutninger til grunn, med mindre barnevernstjenesten gir beskjed om noe annet. Det vises til kapittel 13.1.4.

Til barnehageloven § 32

Fjerde ledd er endret i *første punktum* ved at også fosterforeldrene eller institusjonen der barnet bor, parallelt med barnevernstjenesten har rett til å ta avgjørelser etter kapittelet på vegne av barnet. Det betyr at barnehagen for barn som bor i fosterhjem kan forholde seg fosterforeldrene direkte. Når det gjelder barn som bor på institusjon som tiltak etter barnevernsloven, er det institusjonens leder eller den personen som lederen har gitt fullmakt, som kan ta avgjørelser etter bestemmelsen.

For at barnevernstjenesten fortsatt skal kunne ivareta sitt omsorgsansvar for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd, må barnevernstjenesten være kjent med de avgjørelser som skal tas. Det er fosterforeldrene eller institusjonen som må holde barnevernstjenesten informert om forhold i barnets hverdag barnevernstjenesten bør kjenne til. Fosterforeldres plikt til å gi informasjon er regulert i fosterhjemsforskriften.

Det inntas videre i *annet punktum* fosterforeldre eller institusjonen må rette seg etter barnevernstjenestens beslutning dersom det er uenighet om hva som er det beste for barnet. At det er barnevernstjenesten som har siste ord ved uenighet, henger sammen med at det er barnevernstjenesten som har omsorgsansvaret for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd. For barnehagen betyr dette at barnehagen kan legge fosterforeldrenes eller institusjonens vurderinger og beslutninger til grunn, med mindre barnevernstjenesten gir beskjed om noe annet. Det vises til kapittel 13.1.4.

Til krisesenterloven § 6

I *andre ledd bokstav d* er begrepet «alvorlege åtferdsvanskar» endret til «set utviklinga si i alvorleg fare» og «ei anna form for utprega normlaus åtferd» er erstatta med «andre utprega skadelege handlingar». Dette er en konsekvens av begrepsendringer i barnevernsloven § 6-2 og innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til opplæringsloven § 24-3

I *andre ledd bokstav c* er begrepet «alvorlege åtferdsvanskar» endret til «set utviklinga si i alvorleg fare» og «annan utprega normlaus oppførsel» er erstatta med «andre utprega skadelege handlingar». Dette er en konsekvens av begrepsendringer i barnevernsloven § 6-2 og innebærer ingen realitetsendringer. Det vises til kapittel 16.4.2.

Til opplæringsloven § 24-4

Første ledd er endret i *første punktum* ved at også fosterforeldrene eller institusjonen der eleven bor, parallelt med barnevernstjenesten har rett til å ta avgjørelser på vegne av eleven. Det betyr at skolen for barn som bor i fosterhjem kan forholde seg

til fosterforeldrene direkte. Når det gjelder barn som bor på institusjon som tiltak etter barnevernsloven, er det institusjonens leder eller den personen som lederen har gitt fullmakt, som kan ta avgjørelser etter bestemmelsen.

For at barnevernstjenesten fortsatt skal kunne ivareta sitt omsorgsansvar for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd, må barnevernstjenesten være kjent med de avgjørelser som skal tas. Det er fosterforeldrene eller institusjonen som må holde barnevernstjenesten informert om forhold i barnets hverdag barnevernstjenesten bør kjenne til. Fosterforeldres plikt til å gi informasjon er regulert i fosterhjemsforskriften.

I *andre punktum* går det fram at det er barnevernstjenesten sin vurdering som skal legges til grunn dersom det er uenighet om hva som er til det beste for barnet. At det er barnevernstjenesten som har siste ord ved uenighet, henger sammen med at det er barnevernstjenesten som har omsorgsansvaret for barnet, jf. barnevernsloven § 5-4 første ledd. Det skal være samarbeid mellom fosterforeldre eller institusjonen og barnevernstjenesten, jf. barnevernsloven § 5-4 andre ledd, og barnevernstjenesten bør ha som mål å løse eventuell uenighet, slik at de kan enes om hva som er det beste for barnet. For skolen betyr dette at skolen kan legge fosterforeldrenes eller institusjonens vurderinger og beslutninger til grunn, med mindre barnevernstjenesten gir beskjed om noe annet.

Det vises til kapittel 13.1.4.

Barne- og familiedepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i barnevernsloven mv. (kvalitetsløftet i barnevernet).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i barnevernsloven mv. (kvalitetsløftet i barnevernet) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i barnevernsloven mv. (kvalitetsløftet i barnevernet)

I

I lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern gjøres følgende endringer:

§ 1-2 tredje ledd første punktum skal lyde:
For barn som oppholder seg i en annen stat og har sitt vanlige bosted i Norge, kan det treffes vedtak om omsorgsovertakelse etter § 5-1 og *vedtak om opphold* på barnevernsinstitusjon etter § 6-2.

§ 1-2 fjerde ledd skal lyde:
For barn som oppholder seg i Norge, men har sitt vanlige bosted i en annen stat, kan det treffes vedtak om hjelpetiltak etter kapittel 3, vedtak om akuttiltak etter kapittel 4 og vedtak om frivillig opphold i barnevernsinstitusjon etter § 6-1, samt vedtak om *opphold* på institusjon etter § 6-6 når det er fare for menneskehandel.

§ 1-10 første ledd skal lyde:
Barnevernet skal sette inn tiltak tidlig for å forebygge alvorlig omsorgssvikt og *at barnet utsetter sin utvikling for alvorlig fare*.

§ 2-2 tredje ledd tredje punktum skal lyde:
Undersøkelsen skal gjennomføres så skånsomt som mulig og *skal ikke være mer omfattende enn formålet tilsier*.

§ 2-5 tredje ledd første punktum skal lyde:
Dersom barnevernstjenesten henlegger en sak etter en undersøkelse fordi foreldrene ikke samtykker til anbefalte hjelpetiltak, kan den fastsette i vedtaket at ny undersøkelse *igangsettes innen* seks måneder etter at saken ble henlagt, dersom vilkårene etter § 2-2 fortsatt er oppfylt.

§ 3-1 første ledd skal lyde:
Barnevernstjenesten skal tilby og iverksette hjelpetiltak for barnet og foreldrene når barnet har et særlig behov for hjelp på grunn av sin omsorgssituasjon eller fordi barnet utsetter sin utvikling for fare. Hjelpetiltak skal være egnet til å møte barnets og

familiens behov og til å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien.

§ 3-2 paragrafoverskriften skal lyde:
§ 3-2 Fosterhjem, kommunale botiltak med døgnbemanning og barnevernsinstitusjon som frivillig hjelpetiltak

§ 3-2 første punktum skal lyde:
Barnevernstjenesten kan tilby fosterhjem, *kommunale botiltak med døgnbemanning* eller institusjon som hjelpetiltak når vilkårene i § 3-1 første ledd er til stede og barnets behov ikke kan ivaretas på annen måte.

§ 3-3 tredje ledd skal lyde:
Når det som følge av krigen i Ukraina er nødvendig å evakuere barn som er under omsorg av ukrainske myndigheter, kan barnevernstjenesten samtykke *til at barn gis opphold* i et fosterhjem eller en institusjon i Norge etter en anmodning fra ukrainske myndigheter, dersom

- a. *tiltaket* er forsvarlig og til barnets beste
- b. det er inngått en avtale med kompetente ukrainske myndigheter
- c. *vilkår etter* artikkel 33 i konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn er oppfylt.

§ 3-5 skal lyde:
§ 3-5 Foreldrestøttende hjelpetiltak uten barnets samtykke

Barneverns- og helsenemnda kan vedta foreldrestøttende tiltak uten barnets samtykke dersom barnet utsetter eller er i ferd med å utsette sin utvikling for alvorlig fare, jf. § 6-2. Tiltaket skal ha som formål å forebygge behov for tiltak etter kapittel 6. Slike foreldrestøttende tiltak kan også gjennomføres uten barnets samtykke når tiltakene iverksettes som ledd i avslutningen av et institusjonsopphold etter § 6-2. Foreldrestøttende tiltak uten barnets samtykke kan ikke opprettholdes i mer enn seks måneder etter at nemndas vedtak ble truffet.

§ 3-6 nytt fjerde ledd skal lyde:

Det er barnevernstjenesten i den kommunen som sist iverksatte tiltak før ungdommen fylte 18 år som har ansvaret for tiltak etter denne bestemmelsen.

§ 4-2 fjerde ledd skal lyde:

Vedtak som gjelder et barn som har sitt vanlige bosted i en annen stat, jf. § 1-2 fjerde ledd, faller likevel bort først seks måneder etter vedtakstidspunktet dersom norske myndigheter innen samme frist har gjort ett av følgende:

- a. har fremmet en begjæring til bostedsstaten om å treffe nødvendige beskyttelsestiltak
- b. har truffet vedtak om å få overført jurisdiksjon etter lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn § 5.

§ 4-2 femte ledd skal lyde:

De alternative tiltakene som fremgår av § 5-3 gjelder tilsvarende ved akuttvedtak om omsorgsovertakelse.

§ 4-4 paragrafoverskriften skal lyde:

§ 4-4 *Akuttvedtak om opphold i barnevernsinstitusjon*

§ 4-4 første ledd første punktum skal lyde:

Barnevernstjenestens leder, lederens stedfortreder eller påtalemyndigheten kan treffe akuttvedtak om opphold i barnevernsinstitusjon dersom barnet har utsatt sin utvikling for alvorlig fare som nevnt i § 6-2.

§ 4-4 andre ledd første punktum skal lyde:

Dersom det er behov for videre tiltak, skal barnevernstjenesten snarest følge opp akuttvedtaket med en begjæring til barneverns- og helsenemnda om vedtak om opphold i institusjon etter § 6-2.

§ 4-5 paragrafoverskriften skal lyde:

§ 4-5 *Akuttvedtak om opphold i institusjon når det er fare for menneskehandel*

§ 4-5 første ledd første punktum skal lyde:

Barnevernstjenestens leder, lederens stedfortreder eller påtalemyndigheten kan treffe akuttvedtak om opphold i institusjon dersom det er sannsynlig at barnet utnyttes til menneskehandel, eller det er en nærliggende og alvorlig fare for at barnet kan bli utnyttet til menneskehandel.

§ 4-5 andre ledd første punktum skal lyde:

Dersom det er behov for videre tiltak, skal barnevernstjenesten snarest følge opp akuttvedtaket med en begjæring til barneverns- og helsenemnda om vedtak om opphold i institusjon etter § 6-6.

§ 5-3 paragrafoverskriften skal lyde:

§ 5-3 *Valg av tiltak etter vedtak om omsorgsovertakelse*

§ 5-3 andre ledd skal lyde:

Barnevernstjenesten skal redegjøre for sitt syn på valg av tiltak etter første ledd når den legger frem forslag om omsorgsovertakelse for nemnda. Nemnda kan i vedtaket sette krav til tiltaket. Saken skal forelegges nemnda på nytt dersom vedtaket ikke kan gjennomføres som forutsatt.

§ 5-3 tredje ledd første punktum skal lyde:

Ved valg av tiltak skal det blant annet legges vekt på barnets mening, barnets identitet og behov for omsorg i et stabilt miljø, behovet for kontinuitet i barnets oppdragelse og barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

§ 5-4 skal lyde:

§ 5-4 *Ansvaret for barnet etter vedtak om omsorgsovertakelse*

Etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse, har barnevernstjenesten omsorgsansvaret for barnet. Barnevernstjenesten skal gi barnet forsvarlig omsorg og skal ta avgjørelser på vegne av barnet, med mindre avgjørelsen ligger til foreldrene etter tredje ledd, eller til vergen.

Fosterforeldrene eller institusjonen der barnet bor, utøver omsorgen for barnet på vegne av barnevernstjenesten, og kan treffe alle avgjørelser på vegne av barnet som omfattes av barnevernstjenestens myndighet etter første ledd annet punktum. Fosterforeldrene og institusjonen skal utøve omsorgen i samarbeid med barnevernstjenesten og vesentlige avgjørelser skal avklares med den. Dersom barnevernstjenesten mener at fosterforeldrenes eller institusjonens vurderinger ikke er til barnets beste, skal fosterforeldrene eller institusjonen rette seg etter barnevernstjenestens beslutning.

Foreldrenes foreldreansvar er begrenset til avgjørelser om barnets grunnleggende personlige forhold, som valg av type skole, endring av navn, samtykke til adopsjon og inn- og utmelding i tros- og livssynssamfunn.

§ 5-11 første ledd skal lyde:

Når barneverns- og helsenemnda treffer vedtak om adopsjon etter § 5-10, skal den vurdere om det skal være besøkskontakt mellom barnet og foreldrene *og mellom barnet og søsken* etter at adopsjonen er gjennomført, dersom noen av partene har krevd det og adopsjonssøkerne samtykker til slik kontakt. *Er barnet over 12 år, må også barnet samtykke. For vedtak om kontakt med søsken, må dessuten søsken over 12 år samtykke.* Nemnda skal treffe vedtak om besøkskontakt dersom det er til barnets beste. Nemnda skal samtidig fastsette omfanget av kontakten.

§ 5-11 tredje ledd skal lyde:

Et vedtak om besøkskontakt kan prøves på nytt bare dersom særlige grunner tilsier det. Særlige grunner kan blant annet være at barnet motsetter seg kontakt, eller at foreldrene *eller søsken* ikke følger opp vedtaket om kontakt.

Ny § 5-12 skal lyde:

§ 5-12 *Varig opphold i fosterhjem*

Barneverns- og helsenemnda kan vedta varig opphold i fosterhjem dersom det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse, barnet har bodd minst to år i fosterhjemmet, fosterforeldrene har samtykket og følgende vilkår er oppfylt:

- a. det må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, eller at barnet er blitt så knyttet til mennesker og miljøet der det er, at flytting kan føre til alvorlige problemer for barnet
- b. fosterforeldrene har vist seg egnet til å oppdra barnet som sitt eget og har utøvd omsorgen for barnet på en god måte
- c. barnet, når det er over 12 år, har samtykket på vedtakstidspunktet

Når nemnda vedtar varig opphold i fosterhjem skal den ta stilling til samvær, jf. kapittel 7, og om foreldrene skal fratras foreldreansvaret, jf. § 5-8.

De private partene kan bare kreve at nemnda behandler en sak om endring av samvær dersom det foreligger opplysninger om vesentlige endringer i barnets eller foreldrenes situasjon som kan ha betydning for samværsspørsmålet.

De private partene kan bare kreve at nemnda behandler en sak om opphevelse av vedtaket om varig opphold i fosterhjem dersom det foreligger særlige grunner. Barneverns- og helsenemnda skal oppheve vedtaket om varig opphold i fosterhjem dersom det åpenbart er til barnets beste.

Barnevernstjenesten og fosterforeldrene må avtale omfanget av oppfølging etter § 9-6 annet

ledd. § 8-3 tredje ledd gjelder ikke når nemnda fatter vedtak om varig opphold i fosterhjem.

Kapittel 6, overskriften skal lyde:

Kapittel 6 Tiltak for barn som utsetter sin utvikling for alvorlig fare m.m.

§ 6-1 første ledd første punktum skal lyde:

Et barn som *utsetter sin utvikling for alvorlig fare*, kan på samme vilkår som etter § 6-2 gis opphold i institusjon dersom barnet selv og de som har foreldreansvar, samtykker til det.

§ 6-1 tredje ledd skal lyde:

Dersom barnet *forlater institusjonen uten tillatelse eller unnlater å komme tilbake til institusjonen etter fravær*, og blir brakt tilbake til institusjonen innen tre uker, kan barnet holdes tilbake i tre uker fra det tidspunktet da barnet ble brakt tilbake til institusjonen.

§ 6-2 skal lyde:

§ 6-2 *Vedtak om opphold i barnevernsinstitusjon uten samtykke*

Dersom mindre inngripende tiltak ikke kan skape tilfredsstillende forhold for barnet og det er nødvendig ut fra barnets situasjon, kan barneverns- og helsenemnda vedta at et barn skal ha opphold i institusjon uten samtykke fra barnet selv eller fra de som har foreldreansvar. Slikt vedtak kan bare treffes dersom barnet utsetter sin utvikling for alvorlig fare på en eller flere av følgende måter:

- a. ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd
- b. ved vedvarende problematisk bruk av rusmidler
- c. ved andre *utpreget skadelige handlinger*.

Nemnda kan vedta opphold i institusjon i inntil fire uker for observasjon, undersøkelse og korttidsbehandling. Dersom det treffes nytt vedtak, kan oppholdstiden forlenges med inntil fire nye uker.

Dersom barnet har behov for mer langvarig behandling, kan nemnda vedta *at oppholdet skal gjelde i inntil tolv måneder*. Barnevernstjenesten skal vurdere vedtaket på nytt senest når barnet har oppholdt seg i institusjonen i seks måneder. Nemnda kan i særlige tilfeller vedta at oppholdet skal forlenges med inntil tolv måneder. *Oppholdstiden* etter akuttvedtak etter § 4-4 skal inngå i den totale *oppholdstiden* som gjelder for vedtak etter § 6-2 første og andre ledd.

Nemnda kan treffe vedtak etter første og annet ledd bare dersom institusjonen er faglig og materielt i stand til å tilby barnet forsvarlig hjelp. Insti-

tusjonen skal være godkjent av barne-, ungdoms- og familieetaten til å ta imot barn på grunnlag av vedtak etter denne bestemmelsen. Bestemmelsen i § 5-3 annet ledd gjelder tilsvarende

Dersom det er nødvendig ut fra formålet med oppholdet kan nemnda treffe vedtak om rusmiddeltesting uten samtykke under oppholdet.

Barnevernstjenesten kan la være å sette vedtaket i verk dersom forholdene tilsier det. Barnevernstjenesten skal i så fall varsle nemnda. Vedtaket faller bort dersom det ikke er satt i verk innen seks uker.

§ 6-3 skal lyde:

§ 6-3 Opphold i fosterhjem med særlige forutsetninger eller i institusjoner med hjem

Vedtaket etter §§ 6-1 og 6-2 kan også gjelde opphold i fosterhjem med særlige forutsetninger. Fosterhjemmet skal være utpekt av barne-, ungdoms- og familieetaten.

Vedtaket etter §§ 6-1 og 6-2 kan også gjelde opphold i institusjoner med hjem, jf. § 10-24.

§ 6-4 skal lyde:

§ 6-4 Vedtak om informasjon til fornærmede eller etterlatte utsatt for et alvorlig lovbrudd

Når barneverns- og helsenemnda treffer vedtak etter § 6-2, skal nemnda vedta at fornærmede eller etterlatte skal informeres om dette dersom følgende vilkår er oppfylt:

- a. begrunnelsen for *vedtaket* er at barnet har begått et alvorlig lovbrudd
- b. barnet hadde ikke fylt 15 år da lovbruddet ble begått
- d. det antas å ha betydning for fornærmede eller etterlatte å få informasjon om *vedtaket*.

Det skal ikke gis informasjon dersom det kan medføre fare for barnets sikkerhet.

Nemnda kan treffe vedtak som nevnt i første ledd også i tilfeller der barnet allerede *har tiltak* etter § 6-2 når lovbruddet begås.

§ 6-5 første ledd skal lyde:

Er det truffet vedtak om informasjon til fornærmede eller etterlatte etter § 6-4, skal institusjonen gi informasjon om *at barnet oppholder seg i institusjon og varigheten av oppholdet*, institusjonens beliggenhet og annen nødvendig informasjon om institusjonsoppholdet.

§ 6-6 paragrafoverskriften skal lyde:

§ 6-6 Vedtak om opphold i institusjon når det er fare for at barnet kan utnyttes til menneskehandel

§ 6-6 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom politiets vurdering og øvrige opplysninger tilsier at det er nærliggende og alvorlig fare for at barnet utnyttes eller kan bli utnyttet til menneskehandel, jf. straffeloven § 257, kan barneverns- og helsenemnda treffe vedtak om *opphold* i institusjon.

§ 6-6 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Beskyttelsestiltakene kan også omfatte begrensninger for hvem som kan få vite hvor barnet er, ved at barnet *har vedtak om skjult adresse*.

§ 6-6 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Barnevernstjenesten har ansvar for omsorgen for barnet etter vedtak om *opphold* i institusjon.

Ny § 7-7 skal lyde:

§ 7-7 Barnevernstjenestens adgang til å stanse fastsatt samvær

Barnevernstjenestens leder, lederens stedfortreder eller påtalemyndigheten kan, når det er nødvendig, treffe midlertidig vedtak om stans av samvær som er fastsatt av barneverns- og helsenemnda eller domstolen dersom det er fare for at barnet blir skadelidende dersom samværet gjennomføres. På samme vilkår kan barnevernstjenesten treffe midlertidig vedtak om tilsyn under samvær.

Dersom det er behov for videre tiltak, skal barnevernstjenesten snarest følge opp det midlertidige vedtaket med en begjæring til barneverns- og helsenemnda om endring av samvær. Dersom slik begjæring ikke foreligger innen tre uker fra vedtakstidspunktet, faller det midlertidige vedtaket bort.

Barnevernstjenesten skal fortløpende vurdere behovet for det midlertidige vedtaket.

§ 8-3 tredje ledd skal lyde:

Dersom hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barnevernstjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet, jf. § 5-7. Barnevernstjenesten skal systematisk og regelmessig vurdere om det er nødvendig å endre *tiltaket, herunder om det er grunnlag for å fremme sak om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse eller andre tiltak for å gi barnet ro og stabilitet*.

§ 8-4 første ledd første punktum skal lyde:

Etter at det er truffet vedtak om opphold i barnevernsinstitusjon etter § 6-1 eller etter § 6-2, skal barnevernstjenesten følge med på hvordan barnet

utvikler seg, og om det får forsvarlig omsorg og behandling.

§ 8-4 tredje ledd andre punktum skal lyde:
Planen skal om mulig foreligge før barnet *flytter inn* i institusjonen.

§ 8-4 fjerde ledd første punktum skal lyde:
I en sak om *opphold* i institusjon uten samtykke etter § 6-2 skal barnevernstjenesten utarbeide et utkast til plan for tiltaket og oppfølgingen av barnet som skal foreligge når barneverns- og helsenemnda behandler saken.

Ny § 8-7 skal lyde:

§ 8-7 *Oppfølging av barn og foreldre etter vedtak om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse*

Etter at barneverns- og helsenemnda har truffet vedtak om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse skal barnevernstjenesten tilby barn og foreldre oppfølging i opptil seks måneder. Ved samtykke skal barnevernstjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Barnevernstjenesten skal utarbeide en plan for oppfølgingen.

§ 9-2 andre punktum skal lyde:

Barnet skal selv kunne bestemme i personlige spørsmål så langt det er mulig ut fra formålet med *oppholdet* og fosterforeldrenes ansvar for å gi barnet forsvarlig omsorg.

§ 9-6 skal lyde:

§ 9-6 *Oppfølging av barn i fosterhjem og oppfølging av fosterfamilien*

Barnevernstjenesten i omsorgskommunen har ansvar for å følge opp barnet i fosterhjemmet, jf. kapittel 8. *Barnevernstjenesten kan tilby støttehjem som del av oppfølgingen av barnet og fosterfamilien.*

Barnevernstjenesten i omsorgskommunen har ansvar for å følge opp fosterfamilien så lenge barnet *bor* i fosterhjemmet, og skal gi *godtgjøring og utgiftsdekning til fosterforeldrene. Barnevernstjenesten skal også gi fosterforeldre godtgjøring for å kompensere for manglende opptjening av tjenestepensjon, når de på grunn av fosterhjemsoppdraget helt eller delvis ikke er i annet arbeid.*

Barne-, ungdoms- og familieetaten skal ivareta *ansvaret etter første ledd annet punktum og annet ledd*, for fosterhjem som etaten tilbyr, jf. § 16-3 annet ledd bokstav a og c.

§ 9-8 andre ledd skal lyde:

Fosterforeldrene kan klage på vedtak om flytting etter § 5-5.

§ 9-9 første ledd første punktum skal lyde:
Det er forbudt for privatpersoner å drive formidlingsvirksomhet *som har som formål å gi barn opphold* utenfor hjemmet.

§ 9-10 andre og tredje punktum skal lyde:
Kommunen skal føre tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjemmet fra *barnet har flyttet inn* og frem til barnet fyller 18 år. Formålet med tilsynet er å kontrollere at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet, og at forutsetningene for *oppholdet* blir fulgt opp.

Nytt kapittel 9 A skal lyde:

Kapittel 9 A Kommunale botiltak med døgnbemanning

§ 9 A-1 *Ansvaret for forsvarlig omsorg og beskyttelse*

Kommunale botiltak med døgnbemanning skal gi barn som oppholder seg i tiltaket forsvarlig omsorg og beskyttelse. Botiltaket skal møte barn hensynsfullt og ivareta barnets rettigheter og rettsikkerhet.

§ 9 A-2 *Barns rettigheter i kommunale botiltak med døgnbemanning*

Barnet har rett til vern av sin personlige integritet, forsvarlig omsorg og beskyttelse under opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning.

Barn har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet under opphold i botiltaket, jf. § 1-4. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine meninger. Barnet skal bli lyttet til, og barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Botiltaket må sørge for at barnets rett til medvirkning blir ivaretatt ved utformingen av tiltakets daglige liv og ved andre forhold som vedrører barnet.

§ 9 A-3 *Grensesetting ut fra omsorgsansvaret og hensynet til trygghet og trivsel*

Botiltaket har rett og plikt til å sette grenser for barnet når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse ut fra dets alder og modenhet. Botiltaket kan på tilsvarende måte som foreldre sette grenser for barnets bevegelsesfrihet, besøk, bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og internett.

Hvilke grenser som kan settes i medhold av omsorgsansvaret, må vurderes ut fra barnets individuelle behov for omsorg og beskyttelse. Grensesettingen må være egnet til å oppnå formålet og stå i

rimelig forhold til de interesser som skal ivaretas, både i omfang og varighet. Botiltaket kan også sette grenser for barnet hvis det er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre i botiltaket.

Hvis det er åpenbart nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse, kan botiltaket benytte milde former for fysisk makt, som å holde barnet kortvarig fast eller lede barnet. Slike tiltak kan også benyttes hvis det åpenbart er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre i botiltaket.

§ 9 A-4 Saksbehandling og klage

Barnet og foreldrene kan klage direkte til statsforvalteren ved brudd på bestemmelser i §§ 9 A-2 og 9 A-3. Statsforvalteren kan prøve alle sider av saken.

§ 9 A-5 Generelle krav til kommunale botiltak med døgnbemanning

Barn kan bare gis opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning som er godkjent av barne-, ungdoms- og familieetaten. Reglene om godkjenning i § 10-19 gjelder så langt de passer.

Botiltaket skal til enhver tid ha forsvarlig bemanning og kompetanse. Botiltaket skal ha en stillingsplan som sikrer kontinuitet for barna og en faglig forsvarlig drift.

Botiltaket skal ha en leder og en stedfortreder for lederen.

Botiltaket skal sørge for at de ansatte får nødvendig faglig veiledning og opplæring.

§ 9 A-6 Barnevernstjenestens plikt til å følge opp barn i kommunale botiltak med døgnbemanning

Barnevernstjenesten i omsorgskommunen skal ivareta sitt løpende og helhetlige ansvar for å følge opp barnet under opphold i botiltaket.

§ 9 A-7 Forskrift om kommunale botiltak med døgnbemanning

Departementet kan gi forskrift med nærmere krav til kvalitet, godkjenning, bemanning og kompetanse, innholdet i barns rettigheter, gjennomføring av grensesetting og om saksbehandling og klagebehandling ved opphold i kommunale botiltak med døgnbemanning.

Kapittel 10 skal lyde:

Kapittel 10 Barnevernsinstitusjoner m.m.

§ 10-1 Barnevernsinstitusjonens ansvar for forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling

Barnevernsinstitusjonen skal gi barn som oppholder seg på institusjonen forsvarlig omsorg,

beskyttelse og behandling. Institusjonen skal møte barn hensynsfullt og ivareta barnets rettigheter og rettssikkerhet.

Departementet kan gi forskrift om det nærmere innholdet i institusjonens ansvar overfor det enkelte barn.

§ 10-2 Barns rettigheter i barnevernsinstitusjon

Barnet har rett til vern av sin personlige integritet og forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling under opphold på barnevernsinstitusjon.

Barn har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet under opphold i institusjon, jf. § 1-4. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine meninger. Barnet skal bli lyttet til, og barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Institusjonen må sørge for at barnets rett til medvirkning blir ivaretatt ved utformingen av institusjonens daglige liv og ved andre forhold som vedrører barnet.

Barnet har rett til kontakt med oppnevnt verge, advokat, barnevernstjeneste, tilsynsmyndighet, helsepersonell, konsulær representant, prest, annen religiøs leder eller lignende.

Departementet kan gi forskrift om det nærmere innholdet i barns rettigheter i institusjon.

§ 10-3 Grensesetting ut fra omsorgsansvaret

Barnevernsinstitusjonen har rett og plikt til å sette grenser for barnet når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse ut fra barnets alder og modenhet. Institusjonen kan på tilsvarende måte som foreldre sette grenser for barnets bevegelsesfrihet, besøk, bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og internett.

Hvilke grenser som kan settes i medhold av omsorgsansvaret må vurderes ut fra barnets individuelle behov for omsorg og beskyttelse.

Hvis det er åpenbart nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og beskyttelse, kan institusjonen benytte milde former for fysisk makt som å holde barnet kortvarig fast eller lede barnet.

Tiltak som ikke kan gjennomføres i medhold av omsorgsansvaret krever hjemmel i lov.

Departementet kan gi forskrift om det nærmere innholdet i omsorgsansvaret og gjennomføring av grensesetting etter denne bestemmelsen.

§ 10-4 Trygghet og trivsel på barnevernsinstitusjonen

Hvis det er nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre på barnevernsinstitusjonen, kan institusjonen sette tilsvarende grenser for barnet som nevnt i § 10-3 første ledd. Hvis det er åpenbart

nødvendig for å ivareta trygghet og trivsel for andre på institusjonen, kan institusjonen benytte milde former for fysisk makt, som nevnt i § 10-3 tredje ledd.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av grensesetting etter denne bestemmelsen.

§ 10-5 Forebygging av bruk av fysisk makt og inngrep i barnets rettigheter

Barnevernsinstitusjonen skal arbeide systematisk for å forebygge bruk av fysisk makt og inngrep i barnets rettigheter.

Institusjonen skal gjennomgå bruk av fysisk makt og inngrep i barnets rettigheter sammen med barnet så snart som mulig etter at tiltaket er avsluttet.

Departementet kan gi forskrift om nærmere regler om systematisk forebygging etter denne bestemmelsen.

§ 10-6 Vilkår for og omfanget av grensesetting og inngrep

Før det settes grenser eller gjøres inngrep skal andre mindre inngripende tiltak være forsøkt eller vurdert som utilstrekkelige. Tiltaket må være egnet til å oppnå formålet og stå i rimelig forhold til interessene som skal ivaretas. Tiltaket skal gjennomføres så skånsomt som mulig og ikke vare lenger enn nødvendig.

Ved vurderingen av nødvendigheten og forholdsmessigheten, skal barnevernsinstitusjonen vurdere det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep overfor barnet. Det skal også legges vekt på om barnet bor alene.

§ 10-7 Frivillig rusmiddeltesting

Barn kan samtykke til at det tas prøver av biologisk materiale under oppholdet for å fastslå om det er brukt rusmidler, når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling.

Barn med vedtak om opphold i barnevernsinstitusjon etter §§ 6-1, 6-2 og 4-4, kan samtykke til at det foretas rusmiddeltesting etter første ledd også ved inntak i institusjonen.

For barn under 15 år, kreves samtykke også fra de som har foreldreansvar, eller barnevernstjernenesten hvis den har overtatt omsorgen for barnet. For barn under 15 år i omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere, skal barne-, ungdoms- og familieetaten samtykke i tillegg til barnet. Samtykke skal være skriftlig, og den som samtykker, skal informeres om at samtykket når som helst kan trekkes tilbake.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av rusmiddeltesting etter denne bestemmelsen.

§ 10-8 Kroppsvisitasjon og undersøkelse av barnets rom, eiendeler, brev og pakker

Ved begrunnet mistanke om at barnet besitter tyvegods, farlige gjenstander, rusmidler eller andre skadelige medikamenter og tilhørende brukerutstyr, kan barnet kroppsvisiteres eller barnets rom og eiendeler undersøkes. Undersøkelser kan på samme vilkår foretas for brev og pakker som kommer til barnevernsinstitusjonen.

Tiltak etter første ledd kan iverksettes bare hvis dette er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling eller for å ivareta trygghet og trivsel for andre på institusjonen. Kroppsvisitasjoner kan bare omfatte kroppens overflater, munnhulen, samt gjennomlysning av klær.

Bare institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt, kan beslutte tiltak etter første ledd.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av kroppsvisitasjon og undersøkelser etter denne bestemmelsen.

§ 10-9 Inndragning av farlige gjenstander m.m.

Dersom barnevernsinstitusjonen finner gjenstander som nevnt i 10-8 første ledd, skal gjenstandene inndras. Ulovlige gjenstander, rusmidler eller medikamenter skal overleveres til politiet. Tyvegods skal overleveres til politiet eller eieren. Øvrige gjenstander kan tilintetgjøres, oppbevares eller overleveres politiet.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av inndragning og håndtering av gjenstander, herunder om overlevering til politiet.

§10-10 Innsyn i barnets kommunikasjon

Ved begrunnet mistanke om at barnet utsettes for fare eller skade ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, kan barnevernsinstitusjonen treffe vedtak om innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet.

Tiltak etter første ledd kan bare iverksettes dersom det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg, beskyttelse og behandling.

Bare institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt, kan vedta tiltak etter første ledd. Vedtak kan treffes for inntil 14 dager om gangen. Institusjonen må fortløpende vurdere om det er nødvendig å opprettholde vedtaket.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av innsyn i barnets elektroniske kommunikasjon og aktivitet etter denne bestemmelsen.

§ 10-11 *Bruk av fysisk makt for å avverge skade*

Barnevernsinstitusjonen kan dersom det er strengt nødvendig benytte fysisk makt for å avverge

- a. akutt fare for skade på barnets liv eller helse
- b. at barnet utsetter eget liv eller egen helse for alvorlig skade
- c. akutt fare for skade på andre personers liv eller helse eller ved akutt fare for vesentlig skade på eiendom.

Dersom det er strengt nødvendig å isolere barnet etter første ledd, skal minst én av personalet være til stede i rommet eller i naborom med ulåst dør. Isolasjon av et barn er bare tillatt i rom med vindu og med minst 8 m² gulvflate. Isolasjon kan bare besluttes av institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av bruk av fysisk makt etter denne bestemmelsen.

§ 10-12 *Utvidet adgang til inngrep i barnets rettigheter*

Når barn er i barnevernsinstitusjon etter §§ 4-4, 6-1 eller 6-2 og det er nødvendig ut fra formålet med oppholdet, kan institusjonen treffe vedtak om inngrep

- a) i barnets bevegelsesfrihet innenfor og utenfor institusjonsområde, herunder nekte barnet å forlate institusjonsområdet
- b) om å låse døren til institusjonen for barnet eller kreve at barnet har følge med institusjonsansatte utenfor institusjonen for å gjennomføre vedtak etter bokstav a
- c) i barnets rett til besøk, herunder nekte barnet besøk
- d) i barnets bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og tilgang til internett, herunder nekte bruk
- e) om å inndra elektroniske kommunikasjonsmidler dersom barnet ikke retter seg etter institusjonens vedtak om å nekte bruk etter bokstav d.

Vedtak om inngrep i barnets bevegelsesfrihet og besøk etter første ledd kan treffes for inntil 14 dager om gangen. Vedtak om inngrep i bruk av elektronisk kommunikasjonsmiddel og tilgang til internett etter bokstav d og e kan treffes for inntil fire uker fra barnet ankommer institusjonen, og deretter for maksimum 14 dager om gangen. Institusjonen må fortløpende vurdere om vedtaket skal opprettholdes.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av vedtak etter bestemmelsen.

§ 10-13 *Rusmiddeltesting av barn i barnevernsinstitusjon etter § 6-2*

Når barneverns- og helsenemnda har truffet vedtak om rusmiddeltesting av et barn som er i barnevernsinstitusjon etter § 6-2, kan institusjonen kreve at det tas prøver av biologisk materiale.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av rusmiddeltesting etter denne bestemmelsen.

§ 10-14 *Tilbakeføring til barnevernsinstitusjon*

Hvis barnet forlater barnevernsinstitusjonen uten tillatelse eller unnlater å komme tilbake til institusjonen etter fravær, skal institusjonen prøve å bringe barnet frivillig tilbake til institusjonen. Tilbakeføringen skal om mulig skje i samarbeid med foreldre og barnevernstjenesten.

Dersom vedtaket for oppholdet i institusjonen gir adgang til det etter §§ 4-2, 4-4, 4-5, 5-1, 6-2 og 6-6, kan barnevernstjenestens leder dersom det er nødvendig kreve bistand fra politiet til å bringe barnet tilbake til institusjonen mot sin vilje, jf. § 12-10.

Departementet kan gi forskrift om varsling av barnevernstjeneste og politi, og om samarbeid med andre instanser ved fravær og tilbakeføring til institusjon.

§ 10-15 *Beskyttelsestiltak for barn som er utsatt eller i fare for menneskehandel*

Når det er truffet vedtak etter § 6-6, skal barnevernsinstitusjonen iverksette de beskyttelsestiltak som barneverns- og helsenemnda har fastsatt etter § 6-6 annet ledd for å hindre at barnet får kontakt med personer som kan utnytte barnet til menneskehandel.

§ 10-16 *Saksbehandling og klage*

Barnevernsinstitusjonens avgjørelser om inngrep i barnets rettigheter etter §§ 10-8 til 10-12 er enkeltvedtak som skal protokollføres. Avgjørelser om rusmiddeltesting etter §§ 10-7 og 10-13 og tilbakeføring mot barnets vilje etter § 10-14 annet ledd skal også protokollføres. Protokollen skal vise institusjonens vurdering av det samlede omfanget og varigheten av grenser og inngrep overfor barnet, jf. § 10-6 annet ledd. Protokollen skal sendes til barnevernstjenesten og statsforvalteren.

Barnet og foreldrene kan klage direkte til statsforvalteren på enkeltvedtak og brudd på §§ 10-1 til 10-15. Institusjonen skal informere barnet og foreldrene om adgangen til å klage. Hvis barnet ønsker det, skal institusjonen bistå med å utforme og oversende klager. Klager behandles

etter reglene i forvaltningsloven, og statsforvalteren kan prøve alle sider av saken.

Statsforvalteren skal også behandle andre muntlige og skriftlige henvendelser fra barnet og foreldrene om forhold som gjelder oppholdet på institusjonen.

Departementet kan gi forskrift om saksbehandling og klagebehandling ved institusjonsopp- hold.

§ 10-17 *Generelle krav til barnevernsinstitusjoner*

Enhver barnevernsinstitusjon skal være godkjent av barne-, ungdoms- og familieetaten.

Institusjonen skal ha en definert målgruppe og et formulert mål for sin faglige virksomhet. Institusjonen skal anvende metoder som er faglig og etisk forsvarlige og tilpasset institusjonens målgrupper og målene for institusjonens virksomhet.

Institusjonen skal ha en skriftlig plan for sin virksomhet. Institusjonen skal føre internkontroll for å sikre forsvarlig drift.

Departementet kan gi forskrift om internkontroll og nærmere krav til kvalitet, bemanning og kompetanse i institusjonene.

§ 10-18 *Krav til bemanning og kompetanse i barnevernsinstitusjon*

Barnevernsinstitusjonen skal til enhver tid ha forsvarlig bemanning og kompetanse. Institusjonen skal ha en stillingsplan som sikrer en faglig forsvarlig drift. Institusjonen skal ha ansatte med tilstrekkelig nivå og bredde i kompetansen ut fra institusjonens målgruppe og målsetting.

Institusjonen skal ha en arbeidstidsordning som sikrer kontinuitet og stabilitet for barna. Faglig personell som ansettes i en institusjon skal ha relevant bachelorutdanning. Barne-, ungdoms- og familieetaten kan i særlige tilfeller gi unntak fra dette kravet.

Institusjonen kan også ansette faglig personell som kan dokumentere minst tre års arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjon, andre barnevernstiltak med døgnbemanning eller andre tilsvarende omsorgstiltak etter annet lov- og regelverk.

Institusjonen kan også ansette studenter under relevant bachelorutdanning, med vilkår om at utdanningen fullføres. Institusjonen og studenten avtaler lengde på ansettelsen ut fra omfanget av stillingen og hvor langt studenten har kommet i utdanningsløpet. Dersom utdanningen ikke fullføres innen avtalt tid, gjelder reglene om avslutning av midlertidig stilling i arbeidsmiljøloven § 14-9 femte ledd.

Institusjonen skal ha en leder og en stedfortreder for lederen. Fra 1. januar 2031 skal disse ha

barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå. Kompetansekravet er oppfylt også for ledere og stedfortredende ledere som har relevant bachelorutdanning, og som innen 1. januar 2031 har gjennomført relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng.

Institusjonen skal sørge for at de ansatte får nødvendig faglig veiledning og opplæring.

§ 10-19 *Godkjenning av barnevernsinstitusjoner*

Barne-, ungdoms- og familieetaten regionalt skal godkjenne barnevernsinstitusjoner.

En barnevernsinstitusjon kan godkjennes bare dersom den drives i samsvar med denne loven med forskrifter og ellers drives på en forsvarlig måte. Godkjenningen skal gjelde for bestemte målgrupper.

Barnevernsinstitusjoner kan bestå av flere institusjonsavdelinger. Dersom en institusjonsavdeling utfører selvstendige faglige og administrative oppgaver, må den ha egen godkjenning.

Dersom institusjonen ikke lenger oppfylder vilkårene for godkjenning, skal det treffes vedtak om bortfall av godkjenning.

Avgjørelser om godkjenning kan påklages til sentralt nivå i barne-, ungdoms- og familieetaten.

Departementet kan gi forskrift om godkjenningsordningen, om regnskapsføring og om offentlige myndigheters innsyn i regnskapene.

§ 10-20 *Kartlegging under opphold på barnevernsinstitusjon*

Barnevernsinstitusjonen kan kartlegge barnets behov under oppholdet. Formålet med kartleggingen skal være å tilrettelegge tilbudet for det enkelte barnet.

§ 10-21 *Barnevernstjenestens plikt til å følge opp barn på barnevernsinstitusjon*

Barnevernstjenesten i omsorgskommunen skal følge opp barnet på barnevernsinstitusjonen, jf. kapittel 8. *Barnet kan som ledd i oppfølgingen tilbys støttehjem.* Departementet kan gi forskrift om barnevernstjenestens plikt til å følge opp barnet.

§ 10-22 *Rettigheter og plikter under opphold i senter for foreldre og barn*

Sentre for foreldre og barn som tilbyr heldøgnstjenester, skal sørge for at familiene får et faglig forsvarlig tilbud. Senteret skal behandle familiene hensynsfullt og slik at den enkeltes integritet blir ivaretatt.

Foreldre og barns rett til privatliv og familieliv, og foreldrenes rett til å ta beslutninger for barnet, skal respekteres under oppholdet så langt det er

forenlig med formålet med oppholdet og senterets ansvar for trygghet og trivsel for alle på senteret.

Departementet kan gi forskrift om barns og foreldres rettigheter og plikter under opphold i sentre for foreldre og barn.

§ 10-23 Godkjenning av og krav til kvalitet, bemanning og kompetanse i senter for foreldre og barn

Sentre for foreldre og barn som tilbyr heldøgnstjenester, skal være kvalitetssikret og godkjent av barne- ungdoms- og familieetaten etter §§ 10-17 og 10-19.

Senteret skal til enhver tid ha forsvarlig bemanning og kompetanse. Senteret skal ha en stillingsplan som sikrer en faglig forsvarlig drift. Senteret skal ha tilsatt personell med tilstrekkelig kompetanse ut fra senterets målgruppe og målsetting.

Senteret skal ha en leder og en stedfortreder for lederen. Leder eller stedfortreder skal minst ha treårig høyskoleutdanning i sosialfag eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå, samt tilleggsutdanning i administrasjon og ledelse.

For personell i senteret som skal bistå barnevernstjenesten med utredning av barnets omsorgssituasjon gjelder § 15-6.

Departementet kan gi forskrift om internkontroll, krav til kvalitet, bemanning, kompetanse, godkjenning, regnskapsføring og offentlige myndigheters innsyn i regnskapene ved sentre for foreldre og barn.

§ 10-24 Institusjoner med hjem

Barnevernsinstitusjoner som skal ta imot barn etter § 6-1 eller § 6-2 kan omfatte institusjoner med hjem.

Hjemmene må ha særlige forutsetninger for å ta imot barn som utsetter sin utvikling for alvorlig fare og må være knyttet opp mot en oppfølgingsenhet.

Oppfølgingsenheten har ansvaret for oppfølgingen av hjemmene, herunder ansvaret for opplæring, behandling og veiledning.

Departementet kan gi forskrifter om institusjoner med hjem.

§ 11-5 skal lyde:

§ 11-5 Rettigheter for barnet og krav til omsorgssenteret

Loven §§ 10-1 til 10-11, § 10-14 og § 10-16, gjelder tilsvarende for omsorgssentre. Det samme gjelder §§ 10-17 til 10-19.

§ 11-7 paragrafoverskriften skal lyde:

§ 11-7 Vedtak om opphold i omsorgssentre

§ 12-1 første ledd skal lyde:

Forvaltningsloven gjelder med de særregler som er fastsatt i eller i medhold av loven her. Dette gjelder også for klientsaker i private institusjoner, private sentre for foreldre og barn og private omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere som er godkjent etter §§ 10-19, 10-23 og 11-5.

Ny § 12-3 a skal lyde:

§ 12-3 a Barns rett til å klage på vedtak om flytting

Barnet kan klage på barnevernstjenestens vedtak om opphold utenfor hjemmet etter §§ 3-2 og 3-3. Barnet kan også klage på barnevernstjenestens vedtak etter § 5-5 om flytting etter omsorgsovertakelse.

§ 12-7 andre og tredje ledd skal lyde:

Departementet kan føre oversikt over sakkyndige for å legge til rette for at barnevernstjenesten, nemnda, domstolen og private parter kan be om sakkyndig bistand i saker etter loven.

Departementet kan gi forskrift om krav til sakkyndiges mandater, rapporter og egenerklæringer. *Departementet kan gi forskrift om innholdet i og forvaltning av oversikten i annet ledd.*

§ 12-11 andre ledd skal lyde:

Personer som skal ansettes i eller utføre oppgaver på vegne av et botiltak med døgnbemanning etter kapittel 9 A, en barnevernsinstitusjon etter kapittel 10, et senter for foreldre og barn etter kapittel 10 eller et omsorgssenter etter kapittel 11, skal legge frem politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd. Tilsvarende gjelder for personer som utfører andre oppgaver for botiltaket, institusjonen, senteret for foreldre og barn eller omsorgssenteret, og som har direkte kontakt med barn og unge eller foreldre som oppholder seg der.

§ 12-11 åttende ledd skal lyde:

Personer med anmerkning knyttet til lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig straffelov §§ 162, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200 annet ledd, 201 første ledd bokstav c, 201 a, 203, 204 a, 219, 224, 229 annet og tredje straffalternativ, 231, 233 og 268 jf. 267 eller straffeloven 231, 232, 257, 258, 274, 275, 282, 283, 291, 293, 294, 295, 296, 299, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 309, 310, 311, 312, 314, 327 eller 328 skal ikke få utføre oppgaver overfor

mindreårige. Personer med anmerkning knyttet til andre straffebud *eller anmerkninger knyttet til straffebud etter første punktum, men som ikke ville fremgått av politiattest etter politiregisterloven § 39 første ledd*, skal ikke godkjennes som fosterforeldre eller ta imot barn i avlastningshjem dersom anmerkningen kan skape tvil om hvorvidt de egner seg for oppgaven.

§ 13-2 første ledd bokstav d skal lyde:

d. når et barn *har utsatt sin utvikling for alvorlig fare* ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd, ved problematisk bruk av rusmidler, eller ved å ha vist annen form for utpreget *skadelige handlinger*

§ 13-4 første ledd bokstav e skal lyde:

e. akuttvedtak om *opphold* i barnevernsinstitusjon, jf. § 4-4

§ 13-4 første ledd bokstav f skal lyde:

f. akuttvedtak om *opphold* i institusjon når det er fare for menneskehandel, jf. § 4-5

§ 13-4 første ledd bokstav l skal lyde:

l. vedtak om *opphold* i barnevernsinstitusjon uten samtykke, jf. § 6-2

§ 13-4 første ledd bokstav m skal lyde:

m. vedtak om *opphold* i institusjon ved fare for menneskehandel, jf. § 6-6

§ 13-5 tredje ledd skal lyde:

Barnevernstjenesten skal uten hinder av taushetsplikt gi informasjon til politiet *så snart som mulig når det vurderes, treffes, endres eller oppheves* vedtak om skjult adresse i samsvar med denne loven *eller vedtak om gradering av opplysninger, jf. folkeregisterloven § 10-4*.

Ny § 13-5 a skal lyde:

§ 13-5 a *Informasjonsplikt til statsforvalteren*

Barnevernstjenesten i omsorgskommunen skal snarest mulig informere statsforvalteren om dødsfall, livstruende hendelser og seksuelle overgrep som involverer barn som har barnevernstiltak utenfor hjemmet. Informasjonsplikten gjelder også for barnevernsinstitusjoner, omsorgssentrene, senter for foreldre og barn og kommunale botiltak med døgnbemanning når barnet har opphold der. Barne-, ungdoms- og familieetaten plikter å informere statsforvalteren når barnet har opphold i omsorgssenter.

Ny § 13-7 skal lyde:

§ 13-7 *Nasjonalt barnevernsregister*

Departementet kan etablere et nasjonalt register for å utvikle statistikk og analyser om barnevernet. Registeret kan inneholde personopplysninger tilknyttet fødselsnummer eller andre personentydige identifikasjonsnummer.

Formålet med registeret er å behandle personopplysninger som grunnlag for statistikk og analyser for å

- frembringe kunnskap om effekten av ulike tiltak i barnevernet, og hvordan disse tiltakene påvirker barn og familier som mottar tjenestene
- følge med på utviklingen i barnevernstjenesten.

Personopplysninger i registeret kan bare brukes som grunnlag for å utvikle statistikk og analyser om barnevernet.

Registeret kan bare behandle personopplysninger som er nødvendige å behandle for registerets formål. Personopplysningene i registeret kan ikke benyttes til formål som er uforenlig med formål nevnt i annet ledd, eller som grunnlag for enkeltvedtak eller andre individuelle beslutninger eller tiltak rettet mot de registrerte.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om registeret, herunder pålegge organer og private som utfører oppgaver etter å denne loven, uten hinder av taushetsplikt, å utlevere opplysninger som er nødvendig for registerets formål og bestemmelser om behandlingen av personopplysninger i registeret.

§ 14-3 femte ledd skal lyde:

Dersom en sak gjelder forlengelse av nemndas vedtak etter § 6-6 om *opphold* i institusjon når det er fare for at et barn kan utnyttes til menneskehandel, skal nemndlederen avgjøre saken alene.

§ 14-17 andre ledd skal lyde:

Nemnda kan likevel beslutte at møtet skal holdes helt eller delvis for åpne *dører, dersom private parter* begjærer *det*, og nemnda finner det ubetenkelig *ut fra hensynet til barnet, sakens opplysning, de private partene selv og andre*.

§ 14-20 tredje ledd skal lyde:

Et vedtak skal begrunnes som en dom. Tvisteloven § 19-6 gjelder tilsvarende så langt den passer. Det skal fremgå av vedtaket hva som er barnets mening, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Hvordan barnets beste og hensynet til familiebånd er vurdert, skal også fremgå av vedtaket.

Dersom det er holdepunkter for å vurdere det, skal foreldrenes støttebehov og antatt varighet av omsorgsovertakelsen fremgå av vedtaket.

§ 14-22 første ledd skal lyde:

Akuttvedtak etter §§ 4-2 første ledd, 4-4 og 4-5, vedtak om midlertidig flytteforbud etter § 4-3 og vedtak om midlertidig stans av eller tilsyn under samvær, jf. § 7-7 skal straks etter iverksettingen sendes til nemnda for kontroll. Nemndlederen skal avgjøre om vedtaket skal godkjennes. Nemndlederen skal avgjøre saken snarest, og om mulig innen 48 timer etter at nemnda har mottatt den.

§ 14-22 andre ledd skal lyde:

Nemndlederen skal innhente ytterligere opplysninger når det er nødvendig for å ta stilling til om vedtaket skal godkjennes.

§ 14-23 første ledd første punktum skal lyde:

De private partene kan påklage akuttvedtak etter § 4-2 første og annet ledd, § 4-4 og § 4-5, vedtak om midlertidig flytteforbud etter § 4-3 og vedtak om midlertidig stans av eller tilsyn under samvær etter § 7-7.

§ 15-1 første ledd første punktum skal lyde:

Kommunen skal fremme gode oppvekstvilkår gjennom tiltak for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utsetter sin utvikling for fare.

§ 15-2 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om opplæring og veiledning.

§ 15-3 andre ledd skal lyde:

Barnevernstjenesten har ansvar for å gi hjelp, omsorg og beskyttelse når det er nødvendig på grunn av barnets omsorgssituasjon eller når et barn utsetter sin utvikling for fare. Ansvarer omfatter tiltak rettet mot omsorgssituasjonen eller forhold som setter barnets utvikling i fare.

§ 15-6 skal lyde:

§ 15-6 *Krav til kompetanse for barnevernstjenestens ledelse*

Barnevernstjenestens leder og lederens stedfortreder skal fra 1. januar 2031 oppfylle ett av følgende vilkår:

- a. barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå
- b. relevant bachelorutdanning dersom det innen 1. januar 2031 kan dokumenteres minst fire års arbeidserfaring fra barnevernet

- c. relevant bachelorutdanning dersom det innen 1. januar 2031 kan dokumenteres minst to års arbeidserfaring fra barnevernet i tillegg til at det er gjennomført en barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng.

Kommunen kan gi midlertidig dispensasjon fra kravet om mastergrad i tilfeller der stillingen som barnevernstjenestens leder eller stedfortredende leder har vært offentlig utlyst, og ingen kvalifiserte søkere har meldt seg. Kommunen skal lage en ettårig plan for systematisk veiledning. Kommunen skal informere statsforvalteren om at midlertidig dispensasjon er gitt.

Den som er gitt midlertidig dispensasjon må innen tre år fra tidspunktet for tiltredelse ha gjennomført og bestått en barnevernsfaglig eller annen relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng. Kommunen kan gi varig unntak fra kravet om mastergrad når det foreligger dokumentasjon på bestått videreutdanning. Kommunen skal informere statsforvalteren om at varig unntak er gitt.

§ 15-7 andre ledd oppheves.

Nåværende tredje og fjerde ledd blir andre og tredje ledd.

§ 15-7 tredje ledd første punktum skal lyde:

Barnevernstjenesten kan ikke benytte et fosterhjem som har inngått avtale med en privat tjenesteyter om godtgjøring for eller innholdet i fosterhjemsoppdraget.

§ 15-12 første ledd første punktum skal lyde:

Når et barn har opphold utenfor hjemmet som følge av et vedtak etter denne loven, kan kommunen kreve at foreldrene skal betale oppfostringsbidrag fra måneden etter at vedtaket ble iverksatt, og til den måneden da vedtaket opphører.

§ 16-3 andre ledd skal lyde:

Barne-, ungdoms- og familieetaten skal etter anmodning fra kommunen bistå barnevernstjenesten med å gi barn

- a. opphold utenfor hjemmet når det treffes akuttvedtak etter §§ 4-1, 4-2, 4-4 eller 4-5
- b. opphold i fosterhjem
- c. opphold i barnevernsinstitusjon. Etaten kan i særlige tilfeller tilby opphold i spesialisert fosterhjem.

§ 16-3 tredje ledd bokstav c skal lyde:

- c. godkjenne *kommunale botiltak med døgnbemanning i samsvar med § 9 A-5*, barnevernsinstitusjoner i samsvar med § 10-19, sentre for foreldre og barn i samsvar med § 10-23 og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere i samsvar med § 11-5.

§ 16-3 fjerde ledd bokstav c og d skal lyde:

- c. spesialiserte hjelpetiltak i hjemmet der dette kan forhindre *tiltak* utenfor hjemmet
- d. tverrfaglig helsekartlegging dersom barnevernstjenesten har besluttet å fremme sak for barneverns- og helsenemnda eller nemnda har truffet vedtak om *opphold* utenfor hjemmet etter §§ 5-1 eller 6-2, eller ved vedtak om frivillig *opphold* etter §§ 3-2 eller 6-1.

§ 16-4 første punktum skal lyde:

Når barnevernstjenesten vurderer å *vedta at barn skal bo* i institusjoner som er regulert av en annen lov, skal barne-, ungdoms- og familieetaten sørge for at det blir etablert et samarbeid med barnevernstjenesten og disse institusjonene.

§ 16-6 første ledd tredje punktum skal lyde:

Kommunens vedtak om godkjenning etter § 10-19 kan påklages til sentralt nivå i barne-, ungdoms- og familieetaten.

§ 16-7 bokstav c og ny bokstav d skal lyde:

- c. behandle klager på barnevernstjenestens og barne-, ungdoms- og familieetatens vedtak i samsvar med § 12-9 og klager på barnevernsinstitusjoners enkeltvedtak *og brudd på §§ 10-1 til 10-15 i samsvar med § 10-16*
- d. *behandle muntlige og skriftlige henvendelser fra barn og foreldre om forhold i en barnevernssak.*

§ 17-2 første ledd første punktum skal lyde:

Statens helsetilsyn har det overordnede faglige tilsynet med barnevernsvirksomheten i de enkelte kommuner og med barnevernsinstitusjoner, *kommunale botiltak med døgnbemanning*, sentre for foreldre og barn og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere, samt med andre statlige tjenester og tiltak etter denne loven.

§ 17-3 andre ledd første punktum skal lyde:

Statsforvalteren skal føre tilsyn med at barnevernsinstitusjoner, *kommunale botiltak med døgnbemanning*, sentre for foreldre og barn og omsorgssentre for enslige mindreårige asyl-

søkere drives i samsvar med denne loven og forskrifter til loven.

§ 17-4 første punktum skal lyde:

Statens helsetilsyn og statsforvalteren kan kreve at kommunale organer som hører inn under loven, barne-, ungdoms- og familieetaten, barnevernsinstitusjoner, *kommunale botiltak med døgnbemanning*, sentre for foreldre og barn og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere gir de opplysninger og meldinger som er nødvendige for at myndighetene skal kunne utøve sine tilsynsoppgaver.

§ 17-5 andre ledd skal lyde:

Dersom det avdekkes uforsvarlig drift ved en institusjon, *et kommunalt botiltak med døgnbemanning*, eller et senter, kan statsforvalteren gi institusjonens, botiltakets eller senterets leder eller eier pålegg om å rette forholdet eller å nedlegge driften.

II

I følgende bestemmelser skal formuleringene «vist alvorlige atferdsvansker» endres til «utsetter sin utvikling for alvorlig fare» og «annen form for utpreget normløs atferd» endres til «andre utpreget skadelige handlinger»:

- I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 26 a andre ledd bokstav d
- I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd § 25-11 andre ledd bokstav d
- I lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer § 10 andre ledd bokstav d
- I lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v. § 33 andre ledd bokstav d
- I lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 45 andre ledd bokstav d
- I lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid § 49 andre ledd bokstav d

III

I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter gjøres følgende endringer:

§ 3-4 sjette ledd skal lyde:

Har barnevernstjenesten overtatt omsorgen for en pasient eller bruker under 18 år etter barnevernsloven § 4-2 eller 5-1, *eller vedtatt flytteforbud etter barnevernsloven § 4-3*, gjelder første til femte

ledd tilsvarende for barnevernstjenesten og for fosterforeldre eller institusjonen der barnet bor.

§ 4-4 fjerde ledd skal lyde:

Har barnevernstjenesten overtatt omsorgen for et barn under 16 år etter barnevernsloven § 4-2 eller 5-1, eller vedtatt flytteforbud etter barnevernsloven § 4-3, har barnevernstjenesten og fosterforeldre eller institusjonen der barnet bor, rett til å samtykke til helsehjelp. Dersom barnevernstjenesten mener at fosterforeldrenes eller institusjonens vurderinger ikke er til barnets beste, skal fosterforeldrene eller institusjonen rette seg etter barnevernstjenestens beslutning.

IV

I lov 4. juli 2003 nr. 84 om private skoler med rett til statstilskot (privatskolelova) gjøres følgende endringer:

§ 7-4 andre ledd bokstav c skal lyde:

c. Når eit barn set utviklinga si i alvorleg fare i form av alvorlege eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmiddel eller andre utprega skadelege handlingar.

§ 7-7 første ledd skal lyde:

Dersom barnevernstenesta har overteke omsorga etter barnevernsloven §§ 5-1 eller 4-2, eller vedtatt flytteforbud etter barnevernsloven § 4-3, har barnevernstenesta og fosterforeldra eller institusjonen der barnet bur, rett til å ta avgjerder på vegner av barnet. Dersom barnevernstenesta meiner at vurderingane til fosterforeldra eller institusjonen ikkje er til barnets beste, skal fosterforeldra eller institusjonen rette seg etter avgjerda til barnevernstenesta.

V

I lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) gjøres følgende endringer:

§ 32 fjerde ledd skal lyde:

Dersom barnevernstjenesten har overtatt omsorgen etter barnevernsloven §§ 5-1 eller 4-2, eller vedtatt om flytteforbud etter barnevernsloven § 4-3, har barnevernstjenesten og fosterforeldrene

eller institusjonen der barnet bor rett til å ta avgjørelser etter dette kapitlet på vegne av barnet. Dersom barnevernstjenesten mener at fosterforeldrenes eller institusjonens vurderinger ikke er til barnets beste, skal fosterforeldrene eller institusjonen rette seg etter barnevernstjenestens beslutning.

VI

I lov 19. juni 2009 nr. 44 om kommunale krisesenter tilbud gjøres følgende endringer:

§ 6 andre ledd bokstav d skal lyde:

d. når eit barn set utviklinga si i alvorleg fare i form av alvorlege eller gjentatte brotsverk, problematisk bruk av rusmidler eller andre utprega skadelege handlingar.

VII

I lov 9. juni 2023 nr. 30 om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) gjøres følgende endringer:

§ 24-3 andre ledd bokstav c skal lyde:

c. når eit barn set utviklinga si i alvorleg fare i form av alvorleg eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmiddel eller andre utprega skadelege handlingar.

§ 24-4 første ledd skal lyde:

Dersom barnevernstenesta har overteke omsorga etter barnevernsloven §§ 5-1 eller § 4-2, eller flytteforbud etter barnevernsloven § 4-3, har barnevernstenesta og fosterforeldra eller institusjonen der eleven bur, rett til å ta avgjerder på vegner av eleven. Dersom barnevernstenesta meiner at vurderingane til fosterforeldra eller institusjonen ikkje er til barnets beste, skal fosterforeldra eller institusjonen rette seg etter avgjerda til barnevernstenesta.

VIII

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid.

Departementet kan gi overgangsbestemmelser.

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 04/2025

